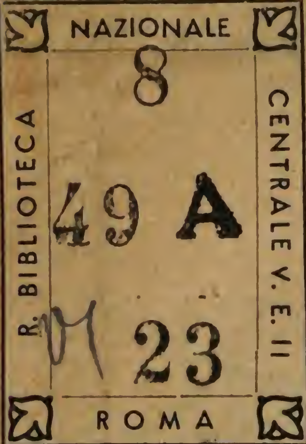
FLORES OPERUM D. BERNARDI ABBATIS CLAREUALLENSIS, ... CUM INDICE...

Bernardus : Claraevallensis santo (santo), ...

FLORES

OPERVM D. BERNARDI ABBATIS CLAREVALLENSIS,

Cùm Sacræ ſcripturæ profeſſoribus, tum cæteris omnibus vtiliſſimi:

Cum Indice ſingularium rerum locupletiſsimo.

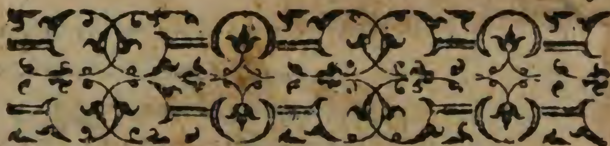
IN VIRTVTE,

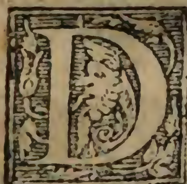
FORTVNA.

LVGDVNI,
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM.

1579.

REVERENDISSIMO DOMINO D. THEODORO DE VICHI, ALmæ Lugdunensis Ecclesiæ Decano, Matthæus Andebertus S. P. D.

ICI non potest (Decane dignissime) quoties menti meæ succurrerit dictum illud Apostoli ad Romanos in hunc modum scribētis: Vnusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum ad ædificationem. Vnde minimè potui quin plurimorum à me quid vtile efflagitantium voluntati pro virili morem gererem. Nam si tam pium & honestum postulantibus denegauissem, me profectò mortales omnes communis aëris fruitione indignum meritò iudicassent. Nemo nescit (opinor) Christianorum, potissimùm eruditorum, quàm syncera doctrina, & integritatis vitæ D. Bernardus vbique locorum apparuerit. Is enim non sibi natus, cùm semel ad

maturiorem ætatem peruenisset, & in literis sacris non parum promouisset, nullum lapidem non mouit, vt hæreditatem domini, gregem sibi commissum, lacte verbi diuini non solùm reficeret, sed ad omnia veræ religionis officia, sua vitæ sanctimonia alliceret. His enim quæ coràm in omnium commodum & vtilitatem executus erat, vir ille religiosus non contentus, quod sibi supererat temporis non ocio dedit, sed penitus labori deditus, tot tantaq; suis lucubrationibus elaborauit, vt nobis de rebus diuinis magna monimenta, eaq; saluberrima relinqueret. Illa enim tanquam suæ virtutis, & animi celsitudinis seminaria, in commune salutis præsidium, iam à multis annis ad nos diffuse dimanarunt. Quæ omnia eiusdem opera, etsi in plurima volumina aliàs distincta, diuersisq; typis in numerum satis amplum excusa, atque in lucem edita fuerint, nulla tamen, aut saltem pauca, venalia his diebus elapsis reperiebantur. Quod quidam ex nostris necessariis & intimis animaduertentes, eorumq; nonnulla expetentes, me iam id mouentem impulerunt, vt meo suasu libellus, cuius inscriptio; FLORES OPERVM D. BERNARDI emendaretur, & illum emendatum, quàm citò prelis curarem committi. Nunc igitur opusculum illud à mendis, quantum licuit, castigatum (Decane dignissime) denuo excusum tibi offerimus:

rimus: quod licet paruum sit volumine, ingenuè tamen ausim asserere, floribus sententiarum (quas in se habet) vndecunque collectarum, cæteris omnibus præpollere. Quam ob causam, cuilibet sui abnegationem, & suam aliorumq; salutem quærenti consuluerim, ne hunc libellum tantus quantus est, vnquam è manibus deponeret: vt inde sedularum apum more, quod inter hos tam egregios flosculos selectius videbitur, pro summo bono sibiipsi ac suis conseruet. Nolim tamen sic persuadeas, me hac epistola illud operis tibi dicauisse, vt te bene & celerrimè currentem magis ac magis impellerem: quandoquidem tu tua erga omnes animi dexteritate & beneuolentia talem te præstas, vt contendas vnumquenque ad rei diuinæ, & æterni solatij notitiam peruenire. Omnibus enim iamdudum palam est, te tua iacula in coronæ, triumphi scopum direxisse. Et sanè eorum vnus es, quos ad sui & piorū imitationem D. Bernardus suis scriptis tanquam Christianæ fidei testes, tum moribus, tum dignitate peperit. Cùm sæpenumero totius gregis Ecclesiastici Lugdunensis symphoniam ad aures meas resonantis mihi audire conueniat, illiusq; viuendi modum, ac denique spiritu duce diuino morum vnà conueniētium modestiam intuear, id in memoriam reducit cuiusdam epistolæ lectionem, quam D. Bernardus ad canonicos

Lugdunenſes miſit: qua quantis laudibus eorum preeminentiam euehat, vobis relinquo diſcutiendum. Interim nobis pio animo diuinaq́; mente precandum erit, vt huiuſcemodi ritum Deus optimus maximus non niſi in meliorem ſtatum commutet. Si quid autem (Decane doctiſsime) præter ingenioli mei vires in his ſcribendis deſumpſerim, imbecillitati meæ des quæſo veniam: & quicquid ex hac parte minus elaboratum fuerit, æqui boniq; conſulas. Vale.

Lugduni pridie nonas Martias, 1556.

***

PRÆ

PRAEFATIO IN LIBROS FLORVM BEATI BERNARDI ABBATIS Clareuallensis.

***

Relatio de beato Bernardo Abbate.

ERNARDVS egregius Cisterciensis ordinis propagator, qui initiatus est anno Dominicæ incarnationis millesimo nonagesimo octauo (cùm adhuc pauci essent) anno, ab exordio suo quintodecimo. Ipse verò vicesimumtertium agens annum ætatis suæ, cum triginta fermè sociis ordinem prædictum intrauit. Fuit autem ex Castellione Burgundiæ oppido oriundus: parentibus secundum seculi dignitatem quidem claris: sed multò clarioribus secundum pietatem Christianæ religionis. Qui non multò post annum verbi incarnati. M.CXV. primus

Abbas Clareuallensis cœnobij effectus, multa opuscula ecclesiæ catholicæ edidit profutura. Si quis nanque nosse desiderat, quàm solicitus suiipsius ab initio scrutator extiterit, primum opus illius, de duodecim gradibus humilitatis inspiciat. Item, si quæsitur piæ mentis religiosa deuotio, transeundum ad Homilias super Euangel. Missus est angelus, in laudibus virginis dedicatas, & illum quem de diligendo edidit librum. Si feruens contra suorum vel aliorum vitia zelus, legatur is, quem Apologeticum vocat. Si vigil. in zelo eodem & circunspecta discretio, de præcepto & dispensatione disserẽs audiatur. Quàm verò fidelis cuiuslibet piæ conuersationis commendator extiterit, exhortatorius ad milites templi sermo declarat. Quàm non ingratus gratiæ Dei, ex his liquet quæ de gratia & libero arbitrio tam fideliter quàm sublimiter disputauit. Quàm liber in voce, quàm discretus in rerum superiorum pariter & inferiorum scientia locuples, in his quæ ad Papam Eugenium, de consideratione scripsit, diligens considerator agnoscet. Quàm deuotissimus prædicator alienæ sanctitatis, tam diligẽter sancti episcopi

Malachiæ vitam prosecutus ostendit. Nam & in sermonibus super Cantica, & mysteriorum inuestigator, & morum ædificator magnificus innotescit. In epistolis quoque quas ad diuersas personas ob negotia diuersa dictauit, & in sermonibus multiplicibus prudens lector aduertet, quo feruore spiritus iustitiam omnem dilexerit, omnem æquè oderit iniustitiam. Quàm indulgẽtissimus adhortator bona inchoantium, & feruentissimus incitator perseuerantium apparuerit, Epistola ad fratres Carthusienses de monte Dei lucidè permonstrat. Fidelis etenim seruus Christi non quærebat aliquid suum, quicquid tamẽ erat Christi curabat vt suum: Et morum correctionem, non locorum mutationem, in omnibus libris suis commendabat.

Pax est in verbis, id odoriferis opus herbis:
Nempe gerit flores Bernardi nobiliores.

In nomine Domini, Amen.

PROLOGVS LIBRI FLOrum D. Bernardi, ex diuersis opusculis collectorum; quem si lector legerit, facilè docebitur, quid totum opus contineat.

VM non essem alicui exercitio magnopere occupatus, placuit mihi vt opuscula viri illustrissimi beati Bernardi, egregij Abbatis, Clareuallensis, diligenter inspiciendo percurrerem: & si quid in eis laudabile memoriaq; dignum præcipuè de virtutibus inuenirem, excipiens scripto breuiter commendarem. Nec defuit voluntati meæ diuinæ gratiæ auxiliũ, sine qua nec cogitare sufficimus bonũ. Ipsa itaque me præueniente & subsequente, propositum meum effectui mancipaui. Multò tamen plura quàm ab initio decreueram: quia visa sunt mihi vtilia & dulcedine ædificationis redũdantia: non solùm de virtutibus, verumetiam & de vitiis ac sententiis, nécnon & quibusdam distinctionibus valde necessariis ex libris prædicti viri nominatissimi, diuina mediante gratia, colligens, in vno volumine coartaui. Verùm opus istud quia de diuersis rebus mentionem facit,

facit, secundum diuersitatem rerum, de quibus loquitur, in diuersos libros distinguitur, & decem librorum tractatibus concluditur. Primus liber tractat de Deo patre, & filio & spiritusancto. Secundus de homine & anima. Tertius de prælatis. Quartus de clericis & monachis. Quintus de virtutibus. Sextus de vitiis. Quatuor sequentes libri, id est septimus, octauus, nonus, decimus, de quibusdam distinctionibus multum vtilibus specialiter loquuntur. In quorum ordinatione, alia ratio quàm in cæteris obseruatur. Præcedentes enim libri solummodò propter dissimilitudiné materiæ per se singuli diuisi sunt. Isti verò non solùm causa materiæ, sed præcipuè propter modum & dispositionem capitulorum inter se dominantium ab inuicem discernuntur. Septimi enim libri singula capitula sunt duplicia: quia de duabus rebus principaliter agunt. Octaui verò triplicia, quoniam de tribus rebus vnumquodque eorum tractat. Noni autem quadruplicia: quia singulorum quadruplex est causa. Decimi verò capitula possunt dici diuersiloqua: quoniam de diuer

diuersis rebus quorumlibet existit materia. Sciendum autem quòd in quibusdam huius operis locis, non eodẽ modo, nec eodem ordine, sententiæ dispositæ sunt, quo in libris è quibus excerptæ sunt, scriptæ legũtur: quoniam alibi plus, alibi minus positum est. Quædam enim propter compendiositatem, & quæ minus ad rem pertinere videbantur, prætermittendo transiliui. Aliqua verò propter sensus & materiæ cõuenientiam, hinc & inde sumpta intermiscui: nonnulla etiam licet rarò in alia verba commutaui. Quamobrem si ad sermonum vnde extracta sunt hæc, recurrens ordinem, alicubi in hoc opusculo minus plúsve, vel aliter repereris, quàm in textu libri positum est: noueris quòd huiusmodi ordinationis causa extitit ratio iam prædicta. Vt autem inspectis foliis lectori citius occurrat quod voluerit, in titulis cuiuslibet capituli, cuius sit materiæ breuiter prænotatum. Quia verò de diuersis tractatibus ac variis epistolis præsens opus collectum est: & ob hoc diuersas ac multimodas sententias simul positas in plerisq; locis huius operis est inuenire: propterea quo tractatu, quo sermone

mone vel qua epiſtola ſingulæ ſententiæ inquirendæ ſunt iuxta eas annotationes quas in margine appoſuimus, vt ſi fortè tanta varietas authoritatum, ac interruptæ & inordinatæ materiæ quantulacunque diſcordia ſtudioſi lectoris intellectum obſcurauerit, aut etiam falſitas aliqua, ſiue deſpectus quolibet modo contingens ipſum impedierit: & propter huiuſmodi obſcuritatem elucidandam ad fontem originalem vnde hæc deſcenderunt, recurrere deſiderauerit, anotationes ibi ſcriptas conſideret: & ſic quo ſit eundum agnoſcens faciliùs inuenire valeat, quod quærebat. Præterea ſuperaddidit in vltimis huic operi quædam verba totius conſolationis plena, & ſuper mel & fauum dulciora, de beatiſsima Dei genitrice Maria, de quibuſdam etiam ſermonibus prefati venerabilis patris excerpta: quæ per capitula diſtinguens, è quibus locis ſint ſumpta per annotationes ibi iuxta ſe poſitas deſignaui.

CAPITVLA LIBRI PRIMI.

Quomodo

Fragrat Bernardus sacer in dictis quasi nardus:
E quibus hic tractus liber est in scripta redactus.

LIBER

LIBER PRIMVS

FLORVM EX DIVERsis Opuſculis collectorum, S. Bernardi Abbatis Clareual.

De eo quid eſt Deus. *Cap.* I.

In lib. 5. de conſideratione.

Vid eſt Deus? Quid eſt. Merito quidẽ. Nil cõpetentius æternitati, quæ eſt Deus. Si bonũ, ſi magnũ, ſi beatũ, ſi ſapientẽ, vel quicquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo inſtauratur, quod eſt, eſt. Nempe hoc eſt ei eſſe, quod hæc omnia eſſe: ſi & centum talia addas, nõ receſsiſti ab eſſe: ſi ea dixeris, nihil addidiſti: ſi non dixeris, nihil minuiſti. Quid item Deus? Sine quo nihil eſt. Tam nihil eſſe ſine ipſo, quàm nec ipſe ſine ſe poteſt. Ipſe ſibi, ipſe omnibus eſt. Ac per hoc quodammodo ſolus ipſe eſt, qui ſuũ ipſius eſt & omniũ eſſe. Sicut omnia in ipſo, ſic ipſe in omnibus eſt. Quid eſt Deus? Cui ſecula nõ acceſſerũt nec deceſſerunt: nec coæternã tamen.

men. Quid est Deus? Ex quo omnia: per quem omnia: in quo omnia. Quid est Deus? Quo nihil melius cogitari potest. Non est in Deo, nisi Deus. Quod habet hoc est, veritas est: sapientia est, virtus, æternitas: summũ bonũ Domini sabaoth, iudicãs omnia cũ trãquillitate, placidissimus, serenissimus, pacatissimus. Qui solus solã nescit ignorantiã, totus lux, totus oculus, & qui minimè aliquãdo fallitur: quia minimè clauditur, qui extra se nõ quærit lumen vt videat. Ipse qui videt. Ipse vnde videt. Amat vt charitas: nouit vt veritas: sedet vt æquitas: dominatur vt maiestas: regit vt principiũ: tuetur vt sal⁹: operatur vt virtus: reuelat vt lux, assistit vt pietas. Quid ergo est Deus? Quod ad vniuersos spectat finis: quod ad electionẽ salus: quod ad seipse nouit. Quid est Deus? Voluntas, omnipotẽs, beneuolẽtissima virtus, lumẽ æternũ, incõmutabilis ratio, summa beatitudo, creãs mẽtem ad se participandũ, viuificans ad se sentiendũ, afficiẽs ad appetendũ, dilatãs ad capiendũ, iustificãs ad promerendũ, accedẽs ad zelũ, fœcundãs ad fructum, dirigens ad æquitatẽ, formãs ad beneuolentiam, moderans ad sapientiam,

roborans ad virtutẽ, visitans ad consolationẽ, illuminãs ad cognitionem, perpetuãs ad immortalitatẽ, implẽs ad felicitatẽ, circũdans ad securitatẽ, inuisibilis & inaccessibilis in se, in suis spectabilis atque mirabilis, & solus mirabilis qui facit mirabilia magna solus. In exilio mansuetus & amabilis: in iudicio iustus & terribilis: in regno gloriosus & admirabilis. Hic est rector morũ: In iudicio discretor meritorũ: In regno distributor præmiorum. Totus suauis est, totus salubris, totus delectabilis, totus denique desiderabilis. In ipso siquidem plenitudo gratiarum, vniuersitas miserationũ, inexhaustus fons pietatis. Affluẽtia tota spiritualis vnguenti. Qui omnia solo verbo & corpora creat & spiritus, cui de sola voluntate celeris suppetit efficientia, tam creandis rebus quã ordinãdis prout voluerit. Valet cui vult quantũ vult præstare, & absq; corporalium officio obsequióve membrorum. Qui solus cùm docet angelũ siue hominẽ scientiã: instrumẽtũ nõ quærit nostræ corporeæ auris: sicut nec sibi oris. Per se infunditur, per se iunotescit, purus capitur à puris, solus nullius indiget, solus & sibi & omnibus de sola omnipotentis

Super cãt.

In ser. 2. de Epiph.

In quibusdã dictis.

In ser. 1 de ieiunio.

Super cã serm. 4.

Vbi sup. serm. 5.

nipotentis voluntate sufficiens. Cuius omnipotẽtis arbitrio incũctanter præsto est omne opus: omne altũ inclinat: omne aduersum cedit: omne creatũ fouet: etiã nullo interueniẽte solatio corporali siue spirituali. Docet vel monet sine lingua, præbet vel tenet sine manibus: sine pedibus currit & succurrit pereuntibus: solo spirituali nutu cũ vult, ad quæcũq; vult agẽda cõtentus. Soli Deo idem est facere quod loqui: idem loqui quod velle. Siquidẽ apud Deũ nec verbum dissidet ab intentione, quia veritas est: nec factum à verbo, quia virtus est: nec modus à facto, quia sapientia est. O veritas, charitas, æternitas. O beata & beatificãs trinitas. O veritas exulum patria: exilij finis. Tu es vera libertas, tu vita, tu gloria, tu sufficiẽtia, tu beatitudo, tu perfecta & sancta voluptas, & requies spirituum beatorum.

Super cã. serm.6.

In expos. super Missus est, Hom.4.

Super cãt. serm.11.

In ser 5. de omnibus sanct.

De eo quòd vnus est Deus Cap. II.

HAbet in natura simplicissima Dei diuinitas quasi vnũ respicere multos: & quasi multos vnum. Nec ad multitudinem multus erit: nec ad paucitatem rarus: nec ad diuersitatẽ diuersus: nec restrictus ad vnum: nec anxius ad curas: nec perturbatus seu turbulentus

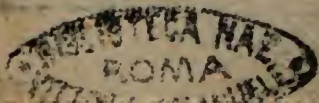
Super cãt. sermo.69.

ad solicitudines: sic sanè vni intentus vt non detentus: sic pluribus vt non distentus. Sola summa & increata natura quæ est trinitas Deus, hanc sibi vendicat meram singularémque suæ essentiæ simplicitatem: vt non aliud & aliud: non alibi quoque & alibi: sed ne modo quidē & modo inueniatur in ea. Nēpe in semet manens, quod habet, est: & quod est, semper & vno modo est. In eā & multa in vnū, & diuersa in idē rediguntur, vt nec de numerositate rerū sumat pluritatē: nec alterationē de varietate sentiat: Loca omnia cōtinet: & quęque suis ordinat locis, nusquā contenta locorū. Tēpora sub ea transeunt, nō ei. Futura non expectat, præterita non recogitat, præsentia non experitur. Vnū in Deo sunt, & cum Deo, magnitudo, bonitas, iustitia, & sapientia. Nec enim aliunde bonus quàm vnde magnus: nec aliunde iustus aut sapiens, quàm vnde magnus & bonus: nec aliunde deniq; simul hæc omnia inquā, vnde Deus, & hoc quoq; nō nisi seipso. Multa dicuntur esse in Deo, & quidem sanè catholicéque: sed multa vnū. Verbi gratia. Dicimus magnum, bonum, iustum, & innumera talia: sed hæc omnia vnum in Deo

Super cāt. serm. 80.

In 5. lib. de consid. ad Euge.

Deo & cum Deo ſunt. Deus ipſe catholicè eſt: tam non habet hoc & illud, quàm non hæc & illa. Eſt qui eſt, non quæ eſt. Purus, ſimplex, integer, perfectus, conſtans ſibi, nihil de temporibus, nihil de locis, nihil de rebus trahens in ſe: nihil ex ſe deponens in eis, non habens quod ad numerum diuidat: non quæ colligat ad vnum. Vnum quippe eſt, ſed non vnitum. Non partibus conſtat vt corpus: non affectibus diſtat vt anima: non formis ſubſtat, vt omne quod factum eſt. Ipſe ſibi forma, ipſe ſibi eſſentia eſt. Non eſt formatus Deus, forma eſt. Non eſt affectus Deus affectio eſt. Homo eſt compoſitus: Deus merum ſimplex eſt. Simplex idem quod vnum. Tam ſimplex Deus, quàm vnus eſt. Eſt autem vnus, & quomodo aliud nihil. Si dici poſſit, vniſſimus eſt. Vnus eſt ſol, quòd nõ ſit alter, vna luna, quod æque altera non ſit. Atque id quidem Deus, ſed plus. Quid plus? vnus eſt etiã ſibi. Et hoc tibi vis declarari? Idem eſt ſemper, & vno modo. Non ſic vnus ſol: non ſic vna luna. Clamat vterque non eſſe ſe vnum ſibi: ille motibus, illa & defectibus ſuis. Deus autem non modò vnus ſibi, ſed in ſe vnus eſt. Nihil in ſe,

nisi se habet. Non ex tempore alterationem habet: non in substantia alteritatem. Hoc verè vnum in quo nullus est numerus: nullum in eo aliud, præter id quod est. Compara vni huic omne quod vnum dici potest, & vnum non erit.

Hic de eo Boetius.

Quòd deus vbique est. Cap. III.

VBi est Deus? Quid dixi miser, sed vbi non est? Altior est cælo: inferno profundior: latior terra, mari diffusior. Nusquam est, & vbique est: quia nec abest vlli, nec vllo capitur loco. Vbique enim regnat, vbique imperat, vbiq; maiestas eius. Omnia replet complectitur vniuersa. Omnia omnibus est, qui omnia administrat, nec cuiquã est omniũ propriè. Nam quod in se est, lucem habitat inaccessibilem: & pax eius exuperat omnem sensum: & sapientiæ eius non est numerus: & magnitudinis eius non est finis, nec potest eũ videre homo vt viuat. Non quòd longè ab vnoquoque sit, qui esse omnium est: sine quo omnia nihil: sed vt tu plus mireris, & nil eo præsentius est, & nil incomprehẽsibilius. Quid nempe cuique rei præsentius quàm esse suum. Quid cuique tamen incomprehensibilius quàm esse omnium

In quibus sententiis.

Super cã. sermo 4.

omnium? Sanè esse omnium dixerim Deum. Non quia illa sint quod est ille, sed quia ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Esse est ergo omnium quæ facta sunt: ipse factor eorum, sed caussale, non materiale. Tali proinde modo dignatur illa maiestas suis esse creaturis: omnibus quidem quot sunt, animantibus autem quot & viuunt. Porrò ratione vtentibus lux, rectè viuentibus virtus, vincentibus gloria.

Quomodo Deus est in creaturis. Cap. IIII.

DEus, qui vbique æqualiter totus est per suam simplicem substantiam, aliter tamen in rationabilibus creaturis, quàm in cæteris: & ipsarum aliter in bonis, quàm in malis est per efficaciam. Ita sanè est in irrationabilibus, vt tamen non capiatur ab ipsis. A rationabilibus autem omnibus quidem capi potest per cognitionem, sed à bonis tantum capitur, etiam per amorem. In solis ergo bonis ita est: vt etiam sit cum ipsis propter concordiam voluntatis. Nam dum suas voluntates ita iustitiæ subdunt, vt Deum non dedeceat velle quod ipsi volunt: per hoc quòd ab eius volũtate non dissentiunt, Deum sibi specialiter iungunt. Deus

Homi. 3. super Missus est.

Super cã. sermo. 56. quidem æqualiter atque indifferenter vbique præstò est: diuinæ vtiq; præsentia maiestatis, & magnitudine virtutis suæ. Gratiæ tamen exhibitione, seu inhibitione, quibusdã longè, quibusdam propè esse dicitur: angelorum duntaxat & hominum, id est rationabilium creaturarum. Denique longè à peccatoribus salus. Cæterùm à sanctis pia dispensatione ad tempus, & non ex toto, sed iuxta aliquid aliquando longè se facit. Peccatoribus autem semper valdéque longè est: atque in ira hoc, & non in misericordia. Quamobrem orat ad Dominum sanctus, & ait, Non declines in ira à seruo tuo, sciens quia & in misericordia potuit declinare. Propè est ergo Dominus sanctis & electis suis etiã, quum longè esse videtur, & non æqualiter omnibus, sed aliis plus, aliis minus pro meritorum diuersitate.

De eo quòd trinus est Deus, & de vnitate trinitatis, quæ tres personæ vna substantia sunt. Cap. V.

In lib 5. de conside ratione. DEus trinitas est. Deus trium singula personarum. Quid ergo? Destruimus quod dictum est de vnitate, quia inducimus trinitatem? Non, sed statuimus vnitatem. Dicimus Patrẽ, dicimus

cimus Filium, dicimus Spiritum sanctum: non tamen tres deos, sed vnum. Substantia vna est, personæ tres sunt. Vna verò substantia tres personæ, tres personæ vna substantia sunt, vna natura, vna essentia, vna deitas. Personarum proprietates non aliud quàm personas, ipsásque non aliud quàm vnum Deum, vnam diuinam substãtiam, vnam diuinam naturam, vnam diuinam & summam maiestatem catholica ecclesia confitetur. Aut si diuidere quis conetur, vel personas à substantia, vel proprietates à personis, nescio quomodo trinitatis se profiteri cultorem possit, qui in tantam rerum excesserit numerositatem. Dicamus itaque tres, sed non ad præiudicium vnitatis. Dicamus vnũ, sed non ad confusionem trinitatis. Neque enim nomina vacua sunt, neque absque significantia cassæ voces. Quærit quis, quomodo hoc possit esse. Sufficiat ei tenere sic esse. Non hoc rationi perspicuum, sed fidei persuasum. Sacramentum hoc magnum est, & quidem venerandum, non scrutandum. Quomodo pluralitas in vnitate, & hac vnitate, aut ipsa in pluralitate? Scrutari hoc temeritas est: cre-

dere pietas est: nosse vita, & vita æterna est.

De excellentia supradictæ vnitatis.
Cap. VI.

In libr 5. de cõsideratione.

PErcurrat nunc consideratio nostra tua multa vna: quò eminentia huius singularis vnius fiat euidentior. Est vnitas, quæ collectiua potest dici: cùm verbi causa, multi lapides faciunt aceruum vnum. Et est vnitas constitutiua, quum multa membra vnum corpus, vel multæ partes vnumquodque totũ constituunt. Est & coniugatiua, qua fit, vt duo iam non sint duo, sed vna caro. Est & natiua, qua anima & caro vnus nascitur homo. Est vnitas potestatiua, qua homo virtutis non instabilis, non dissimilis, sed vnus sibimet semper nititur inueniri. Est consentanea, cùm per charitatem multorum hominũ est cor vnum, & anima vna. Est & votiua, cùm anima votis omnibus adhærens Deo vnus spiritus est. Est & dignatiua vnitas, qua limus noster à Dei verbo in vnã assumptus est personã. Verùm hæc omnia quid ad illud summũ atq; (vt ita dicam) vnicè vnũ, vbi vnitatem consubstantialitas facit? Huic vni quoduis illorum si assimiles, erit quoquo modo

vnum,

vnum, si compares nullo. Igitur inter omnia quæ vnum rectè dicuntur, arcem tenet vnitas trinitatis, qua tres personæ vna substantia sunt. Secundo loco præcellit illa qua econuerso tres substantiæ in Christo vna persona sunt. Porrò hæc & quæcunque alia dici vna possunt, summæ illius vnitatis imitatione, non comparatione: vna appellari vera sobriáque probat cõsideratio. Nec abducimur ab hac vnitatis professione assertione trium, cùm in hac trinitate nõ recipiamus multiplicitatẽ, sicut nec solicitudinẽ in vnitate. Quamobrẽ cùm dico vnum, non me trinitatis turbat numerus, qui essentiã non multiplicat, non variat, non partitur. Rursum cũ dico tria, non me arguit intuitus vnitatis, quæ illa quæcumque tria seu illos tres nec cogit in confusionem, nec in singularitatem redigit. Idem me sentire fateor & de illa vnitate, cui secundum ab ista inter cætera vna honorem dedi.

De illa vnitate, qua tres substantiæ in Christo vna persona sunt. *Cap.* VII. *In 5. lib. de consid.*

DIco in Christo verbum, animam, & carnem sine confusione essentiarum, vnam esse personam. Quia sicut in illa singulari diuinitate trinitas est in per *In ser. 3. de vigil. natalis domini.*

personis vnitas in substantia: sic in coniunctione Dei & hominis: trinitas est in substantiis, vnitas in persona. Et sicut ibi personæ non scindunt vnitatem, vnitas non minuit trinitatem: ita & hic persona non confundit substantias, nec substantiæ ipsæ personæ dissipant vnitatem. Summa illa trinitas, hanc nobis exhibuit trinitatē: opus mirabile: opus singulare inter omnia, & super omnia opera sua. Verbum enim anima & caro in vnam conuenere personam: & hæc tria vnum: & hoc vnū tria non in confusione substantiæ, sed vnitate personæ. Nec negauerim hanc ad aliud quoque genus vnitatis pertinere, qua anima & caro vnus est homo. Decuit quippe familiarius similiúsque cū hominis conuenire constitutione, quod pro homine constitutum est sacramentum: decuit & cum summa, quæ in Deo est, & Deus est vnitate congruere: vt quomodo ibi tres personæ vna essentia: ita hîc conuenientissima quadam contrarietate tres essentiæ sint vna persona. Videsne pulchrè inter vtranque vnitatem hanc collocari in eo vtique qui cōstitutus est mediator Dei hominísque, homo Christus Iesus? Pulcherrima inquam

lib. 5. de consid.

quam conuenientia, vt salutare sacramentũ congrua quadã similitudine ambobus respondeat: saluanti videlicet & saluato. Ita hæc vnitas duarũ consistens media vnitatum, alteri succumbere, alteri præeminere cognoscitur: quantum superiori inferior, tantũ inferiori superior. Tantam denique támque expressam vnionis vim in se præfert ea persona, in qua Deus & homo vnus est Christus: vt si duo illa de se inuicẽ prædices, non erraueris, Deũ videlicet hominem, & hominem Deum: verè cathol icéque pronuncians. Nũ autẽ similiter carnem de anima, vel animam de carne, nisi absurdissimè prædices: & si similiter anima & caro vnus sit homo. Nec mirũ, si non æquè potens sit anima sua illa vitali, & sic valida intentione connectere, atq; suis affectibus astringere sibi carnem: vt sibi diuinitas hominẽ illum, qui prædestinatus est filius Dei in virtute. Longa cathena & fortis ad astringendũ diuina prædestinatio, ab æterno est enim. Quid longius æternitate? Quid diuinitate potentius? Inde est, ꝙ nec morte incidente vllatenus intercidi hæc vnitas potuit: & si carne & anima abinuicem separatis. Mansit & in

separ

ſeparatione inſeparabilis vnitas. Nec enim quæ ex parte contigit, ſeparatio potuit vnitati præſcribere, permanenti in totis tribus. Siue coniunctis, ſiue diſiunctis duobus, nihilominus perſeuerauit in tribus vnitas perſonalis. Æquè vnus Chriſtus vnáque perſona: verbum, anima & caro, etiam mortuo homine, perdurauit.

De diſtinctione trium graduum, in dominica incarnatione. *Cap.* VIII.

In lib. 5. de cõſideratione, ad Eugenium papam.

ADuertere eſt in mirabili ſacramento dominicæ incarnationis mirè & decentiſſimè diſtinctionis gradus, nouum, antiquum, æternum. Nouum, animam quæ de nihilo tunc creata creditur cum infuſa. Antiquum, carnem, quæ à primo vſque hominum, id eſt, ex Adam traducta cognoſcitur. Æternũ verbum, quod ab æterno patre coæternum ſibi genitum indubitata veritate aſſeritur. Verbum enim, quod in principio apud Deum erat, Deus erat: anima quæ de nihilo creata eſt, & antè non erat. Caro quæ de maſſa corruptionis ſine corruptione, diuino ſegregata artificio, qualis iã nulla caro erat, vinculo indiſſolubili in perſonæ coëunt vnitatem. Habes in his triplex genus potẽtiæ. Quod non erat

In die natiuit. domini ſermo 2.

erat creatum, quod perierat reparatum, quod super omnia erat, paulò minus ab angelis minoratum. Quod factum sit de nihilo aliquid, de vetusto nouum, æternum beatúmque, de damnato & mortuo. Quid hoc ad nostram salutem? Multum per omnem modum. Primo quidem quòd peccato redacti in nihili per hoc quodammodo iterato creati sumus: vt simus initium aliquid creaturæ eius. Deinde quòd ex vetusta seruitute in libertatem filiorum Dei translati, in nouitate vitæ ambulamus. Postremò, quòd de potestate tenebrarum vocati ad regnum claritatis æternæ, in quo iam & consedere nos facit in Christo. *In 5. lib. de cõsideratione.*

Quomodo comprehendi potest Deus in hac vita. *Cap.* IX.

STudeamus vt admonet Apostolus comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum. Comprehendere dicit non cognoscere, vt non curiositate contenti scientiæ tota cura fructui inhiemus. Non in cognitione fratres est, sed in comprehensione. Nouimus hæc. Est enim Deus longitudo propter æternitatem, latitudo prop *In 5. lib. de consid.*

propter charitatem, sublimitas propter maiestatẽ, profunditas propter sapientiã. Nũ ideo & arbitramur nos comprehẽdisse? Nõ ea disputatio comprehẽdit, sed sanctitas: si quo modo tamen cõprehendi potest: quod incõprehensibile est. At nisi posset, non dixisset Apost. vt cõprehẽdamus cũ omnibus sanctis. Sancti ergo comprehendunt. Quæris quomodo? si sanctus es, comprehendisti & nosti. Si nõ, esto, & tu experimẽto scies. Sanctum facit affectio sancta, & ipsa gemina: timor Domini sanctus, & sanctus amor. His perfectè affecta anima, veluti quibusdam duobus brachiis suis cõprehẽdit, amplectitur, stringit, tenet. Et timor quidem sublimi & profundo. Amor lato, lõgóque respõdet. Quid tam timẽdum quàm potestas, cui non potes resistere, quàm sapiẽtia, cui abscõdi nõ potes? Poterat minus timeri Deus, alterutro carẽs. Nunc autẽ perfectè oportet timeas illum, cui nec oculus deest omnia videns, nec manus potens omnia. Quid item iã amabile, quàm amor ipse quo amas, & quo amaris? Amabiliorem tamen iũcta æternitas facit, quæ dũ non excidit, foras mittit suspitionem. Ama igitur perseueranter & longanimiter, & habes

habes longitudinem : Dilata amorem tuum vſq; ad inimicos, & latitudinem tenes. eſto etiam in omni ſolicitudine timoratus, & ſublime profundúmque apprehendiſti. Aut ſi mauis, quatuor æquè tuas diuinis quatuor reſpondere: facis hoc ſi ſtupes, ſi paues, ſi ferues, ſi ſuſtines. Stupenda planè ſublimitas maieſtatis, pauēda abyſſus iudiciorum, feruorē exigit charitas, æternitas perſeuerantiā ſuſtinendi. Quis ſtupet, niſi qui cōtemplatur gloriam Dei? Quis pauet, niſi qui ſcrutatur profundū ſapientię? Quis feruet, niſi qui meditatur charitatē Dei? Quis ſuſtinet & perſeuerat in amore, niſi qui æmulatur æternitatē charitatis? Nā æternitatis quādam imaginem perſeuerantia pręfert. Denique, ſola eſt cui æternitas redditur, vel potius quæ æternitati hominem reddit.

Quod Deus eſt pœna reproborum. *Cap.* x.

QVid eſt Deus? Non minus pœna peruerſorum quàm humilium gloria. Eſt enim rationabilis quædam æquitatis directio, inconuertibilis atque indeclinabilis, quippe attingens vbique, cui illiſa omnis prauitas conturbetur neceſſe eſt. Quidni in hanc omne tumidū vel diſtortum impingat

In 5. libr. de conſid.

& conquassetur? Væ vniuerso, quòd obuium fortè offenderit, cedere nescia rectitudo. Nam & fortitudo est. Quid iniquis voluntatibus tam contrarium & aduersum, quàm semper conari impingere, semper & frustra? Væ oppositis voluntatibus, solam profectò suæ auersionis referentibus pœnam. Quid tam pœnale quàm semper velle quod nũquàm erit, & semper nolle, quod nunquàm nõ erit? Quid tam damnatum quàm voluntas addicta huic necessitati volendi nolendiq́;, vt ad vtrumlibet iam sicut non nisi peruersè, ita non nisi miserè moueatur? In æternum non obtinebit quod vult, & quod non vult, in æternum nihilominus sustinebit. Dignè omnino, vt qui ad nihil afficitur, vnquàm quod deceat, ad nihil vnquàm quod libeat euadat. Quis hoc facit? Rectus Dominus Deus noster, qui & cum peruerso peruertitur, cui omne aduersum & sibi aduersari necesse est. Ita est. Non potest esse Deo contrarium quid, & sibimet cohærere. Sed qui arguetur à Deo, arguetur & à semetipso. Nunquàm recto prauoq́; conueniet. Hæc enim sibiinuicem aduersantur, etsi non inuicem lædant. Læsio alterius est; absit

vt Dei. Eſt & turpium pœna Deus: lux eſt enim. Et quid tam inuiſum turpibus, flagitioſiſq́, mentibus? Profectò omnis qui malè agit, odit lucem. Sed dico, Nunquid poterit declinare? Minimè omnino. Lucet vbique, & ſi non omnibus. Denique in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Videt tenebras lux, cui hoc eſt videre, quod lucere, ſed non viciſſe à tenebris ipſa videtur: quia tenebræ eam non comprehenderunt. Et vident ergo, vt confundantur, & non vident, ne conſolentur.

De aduentu Domini corporali.

Cap. XI.

IN aduentu Domini, ſi perſonam venientis intueor, non capio excellentiam maieſtatis. Si attendo ad quos venerit, dignationis magnitudinem expaueſco. Si conſidero propter quid venerit, amplector quoad poſſum inæſtimabilem latitudinem charitatis. Si modo cogito, exaltationem agnoſco humanæ conditionis. Venit ſiquidem vniuerſitatis creator & Dominus, venit ad homines, venit propter homines, venit homo. Venit medicus ad ægrotos, redemptor ad venditos. Ad errãtes via, ad mortuos vita. Venit non perdere, ſed

In 1. parte ſermon. de aduẽtu, de ſeptem columnis, ſer. 3. de aduẽtu domini, qui incipit, In aduentu domini.

Serm. 3 in vigil. natiuit. domi.

In 1. serm. de aduen. saluare: eripere nõ ligare. Porrò inæstimabilis dignatio, & penitus inexcogitabilis: quòd in carceris huius horrorẽ fœtoremq́;, tanta dignata est descẽdere celsitudo. Iam quis dubitet magnũ aliquid in causa fuisse, vt maiestas tanta de tam longinquo in locũ tam indignũ descendere dignaretur? Planè magnum aliquid, quia misericordia magna, quia miseratio multa, quia charitas copiosa. Ad quid enim venisse credendus est? Ad quærendam quippe ouem centesimam, quæ errauerat, de montibus properauit: & vt manifestius confiteantur Domino misericordiæ eius & mirabilia eius filiis hominum, propter nos venit. Mira quærentis Dei dignatio: magna dignitas hominis sic quæsiti: in qua si gloriari voluerit, non erit insipiens: non quòd aliquid esse videatur à seipso, sed quòd tanti eum fecerit ipse. Omnes enim diuitiæ: omnis gloria mundi: & quicquid in eo concupiscitur, minus est ad hanc gloriam: imò nec est aliquid in eius comparatione.

Quod per aduentum Domini manifestata est benignitas ipsius. Cap. XII.

In ser. de Epipha. PRiusquàm appareret Dei humanitas, latebat eius benignitas. Appa-

ruerat antè potentia in rerum creatione. Apparebat ſapientia in earum gubernatione, ſed benignitas miſericordiæ maxime apparuit in humanitate. In primo ſer. Epiphaniæ. Si quidem & prius erat. nam miſericordia Domini ab æterno: ſed vnde tanta cognoſci poterat? Promittebatur ſed non ſentiebatur: vnde & à multis non credebatur. Sed venit in carnem diuinitas, vt vel ſic carnalibus exhiberetur: & apparēte humanitate benignitas agnoſceretur. Vbi enim innoteſcit Dei humanitas, iam benignitas latere non poteſt. In quo enim magis commendare poterat benignitatem ſuam, quàm ſuſcipiendo carnem meam? Quid tantopere declaret eius miſericordiam, quàm quòd ipſam ſuſcepit miſeriam? Quid ita pietate plenam, quàm quòd Dei verbum propter nos factum eſt fœnū? Quanto enim minorem ſe fecit in humanitate, tanto maiorem ſe exhibuit in bonitate: & quanto pro me vilior, tanto mihi charior. Magna planè & manifeſta benignitas Dei humanitas: & magnum benignitatis indicium declarauit, qui humanitati addere Dei nomē curauit. Propterea nos gaudere oportet, quòd

nia qui ſic incipit, Apparuit benignitas. In I. ſerm. natiu. domini.

in nostra venerit. Sic enim plus facilis ad indulgentiam erit. Sed quàm facilis modò tam difficilis erit postea. Et sicut modò nemo est qui reconciliari non possit, ita post paululum nemo, qui possit, quoniam sicut benignitas apparuit vltra omnem spem, vltra omnem æstimationem similem expectare possumus iudicij districtioně. Immensus est Deus & infinitus in iustitia, sicut & misericordia. Multus ad ignoscendum, multus ad vlciscendum. Sed misericordia quidem priora sibi vendicat: vt si voluerimus, districtio inuenire non possit, in quem sæuiat. Propter hoc enim benignitatem prærogauit, vt per eam reconciliati seueritatem videamus securi. Propterea voluit non solùm ad terras descendere, sed etiam innotescere: non solùm nasci, sed agnosci.

Quòd celandum fuit diabolo dominicæ incarnationis sacramentum. Cap. XIII.

In exposi. super missus est. Homi. 2.

OPortebat à principe mundi aliquádiu celari diuini concilij sacramentum: non quòd Deus si palàm opus suum facere vellet, impediri ab illo metueret: sed quia ipse qui non solùm potenter, sed etiam sapienter, quæcunque voluit fecit: sicut in omnibus operibus

suis

ſuis quaſdam temporum vel rerum congruentias propter ordinis pulchritudinem ſeruare conſueuit. Ita in magnifico opere ſuo noſtræ redemptionis non tantùm potentiam, ſed & prudentiam oſtendere voluit:& quanquam illud alio modo quàm vellet perficere potuiſſet, placuit ei tamen eo potius & modo, & ordine hominem ſibi reconciliare quo nouerat cecidiſſe: vt ſicut diabolus prius fœminam ſeduxit, & poſtmodum virum per fœminam vicit: ita prius à fœmina virgine ſeduceretur:& poſt à viro Chriſto apertè debellaretur, quatenus malitiæ fraudi, dum ars pietatis illuderet, ac magni fortitudinem Chriſti virtus contereret, diabolo Deus, & prudentior appareret & fortior. Ita quippe decuit incarnatam ſapientiam ſpiritualem vincere malitiam, quo non ſolùm attingeret à fine vſque ad finem fortiter: ſed diſponeret omnia ſuauiter. Attingit autem à fine vſque ad finem id eſt, à cælo vſque ad infernum, vtrobique verò fortiter, quãdo & de ſupernis expulit ſuperbum, & apud inferos ſpoliauit auarum. Conueniens ergo erat, vt ſuauiter quoque omnia cœleſtia, ſcilicet & terrena di-

ſponeret, quatenus & illic deiiciens inquietum, reliquos in pace firmaret. Et huc debellaturus inuidum, nobis prius ſuæ humilitatis & manſuetudinis valde neceſſarium exemplum relinqueret. Sícque mirabili fieret moderamine ſapientiæ, vt & ſuis ſuauis & hoſtibus fortis appareret.

De ſpiritu ſancto & multiplici opere ipſius.

Cap. XIIII.

In ſer. de Pentecoſt. Cuius initium eſt, Quàm libenter vobis commu nic. In quibuſ. ſenten.

PAter ſpiritus, filius ſpiritus, ſpiritus ſanctus ſpiritus eſt. Spiritus tamen ſanctus quaſi ſpecialiter ſpiritus dicitur: quia ab vtroq; procedit firmiſſimum & indiſſolubile vinculũ trinitatis tãquàm propriè factus: quòd ſit donum patris & filij, omnem ſantificans creaturam, quamuis pater quoq; & ſpiritus ſanctus. Item filius & ſpiritus & ſanctus ſit. Dulciſſimum enim quoddã in Deo ſpiritus ſanctus eſt benignitas Dei, & idem ipſe Deus. De ſpiritu ſancto teſtatur ſcriptura, quia procedit, ſpirat, inhabitat, replet, glorificat. Procedere dicitur duobus modis. Vnde & quo. Vnde? à patre & filio. Quo? Ad creaturam. Proceſſio à patre & filio, poſuit tenebras latibulũ ſuũ. Sed proceſſio ad homines, iam eſt fidelibus manifeſta.

In 1. ſerm. de Pentec.

festa. Et prius quidē, quoniam sic oportebat: signis visibilibus inuisibilis spiritus, suum declarabat aduētum: nunc eius signa quò spiritualiora sunt, magis eò congrua, magis eò videntur spiritu sancto digna. Procedendo prædestinat, spirando vocat, quōs prædestinauit. Inhabitando iustificat quos vocauit: replendo accumulat meritis, quos iustificauit. Glorificando ditat præmiis, quos accumulāuit meritis. Spiritussanctus odit sordes, nec habitare potest in corpore subdito peccatis. Cui enim proprium est peccata repellere, ipsi & proprium est peccata odire: nec in vno domicilio pariter morabūtur tāta mūdicia & immundicia tanta. Per quam sicut pater & filius vnum sunt, sic & nos vnum sumus in ipsis. Spiritus iste super apostolos in igne apparuit, propter lucem pariter & ardorem. Quos enim repleuit, & spiritu feruere, & in veritate cognoscere facit: quia sola misericordia est, qui eos præuenit & perducit. Ipse est, qui sedere facit in domo vna, qui habitare facit vnius moris in domo, vt sedeat super sedentes, & requiescat super humiles & trementes sermones suos. Ipse est, qui virgini

In serm.3 de Pentec.

In ser. de Penteco.

Sermo. 2. de Pentec.

Sermo. 3. de Pentec.

obumbrauit, Apoſtolos roborauit, vt & virgineo corpori compararet deitatis acceſſum, & Apoſtolos indueret virtute ex alto feruentiſſima, ſcilicet charitate. Sermo. 1. alibi. de Pentecoſt. Denique ipſe eſt in quo clamamus, Abba pater. Ipſe qui poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, & hoc quidem in corde noſtro. Quid autem in patris? Sicut in nobis interpellat pro nobis, ita in patre delicta donat cum ipſo patre. Aduocatus noſter ad patrem in cordibus noſtris, dominus noſter in corde patris. Itaque quod poſtulamus, idem ipſe donat qui donat, vt poſtulemus: & ſicut nos erigit pia quadam fiducia: ita Deum declinat ad nos magis magna miſericordia ſua. Porrò ad faciendum bonum, quod in nobis bonus ſpiritus operatur, profectò mouet, & docet. Mouet memoriam, rationem docet, mouet voluntatem. In his enim tribus conſiſtit anima noſtra. Memoriæ ſuggerit bona in cogitationibus ſanctis: atque ita ignauiam noſtram torporemq; repellit. Propterea quotiens huiuſmodi ſuggeſtionem boni ſenſeris in corde, da honorem Deo, & habe reuerentiam ſpiritui-ſancto: cuius vox ſonat in auribus tuis.

Ipſo

Ipſe nanque eſt qui loquitur iuſtitiam. Dixeram, quia docet rationem. Multi ſiquidem mouentur, vt benefaciant: ſed minimè ſciunt, quid agendum ſit, niſi adſit denuò gratia ſpiritus: & quem inſpirat cogitationem doceat in opus proferre: ne vacua ſit in nobis gratia Dei. Sed quid? Scienti bonum, & non facienti, peccatum eſt illi. Propterea non ſolùm moneri & doceri, verumetiam moueri & affici ad bonum neceſſe eſt. Ab eo vtique ſpiritu, qui adiuuat infirmitatem noſtram, & per quem in cordibus noſtris diffunditur charitas, quæ eſt bona voluntas. Spiritusſanctus charitas & benignitas eſt, in qua prædeſtinati ſumus ab æterno. Spiritusſanctus remiſſionem peccatorum operatur. Facit ſolicitum ambulare cum Deo: ſcrutatur profunda peccatorum noſtrorum: diſcretor cogitationum & intentionum cordis, qui nec minimam paleam intra cordis quod poſſidet habitaculum patitur reſidere: ſed ſtatim igne ſubtiliſſimæ circunſpectionis exurit ſpiritus dulcis & ſuauis, qui noſtram voluntatem erigat & dirigat ad ſuam, vt eam & veraciter intelligere, & feruenter diligere, & efficaciter implere poſſimus.

In ſer. de vigil. natiuita. domini.
In 1 ſerm. de Pentec.
In ſer. 2. vbi ſuprà.

Quòd

Quòd non semper eodem modo sit spiritussanctus in viris spiritualibus, sed modò veniat, modò redeat. Cap. XV.

Super cät. serm.17. VEnit & vadit, prout vult Spiritussanctus: & nemo facilè scit vnde veniat, vel quò vadat. At istud sine damno fortasse salutis nescire licet: cæterùm quando veniat, vel quãdo vadat, id planè periculosissimè ignoratur. Quum hæ spiritussancti circa nos dispensatoriæ quidem vicissitudines vigilantissimè non obseruantur, fit vt nec absentem desideres, nec præsentem glorifices. Nempe qui idcirco recedit, vt auidius requiratur: quonam modo si abesse nescitur, requiritur? Et rursum qui dignanter ad hoc redit, vt consoletur: qualiter dignè pro sua maiestate suscipitur, si nec adesse sentitur? Mens ergo quæ ignorat abscessum, patet seductioni, & quem reditum non obseruat, erit ingrata visitationi. Nunquam ergo sine nostra conscientia, magistra vnctio, quæ docet de omnibus, tollatur à nobis nunquam cùm venerit, inueniat imparatos, sed semper vultus suspẽsos, expansósque habentes sinus, ad largam Domini benedictionem. Vigilandum proinde omni hora, quia nescimus qua hora

hora ſpiritus venturus ſit, ſeu iterum abiturus. It & redit ſpiritus. Et qui ſtat eo tenente, deſerente cadat neceſſe eſt, ſed non collidetur: quia dominus rurſum ſupponit manum ſuam. Et has alternare vices in his, qui ſpiritales ſunt, nõ ceſſat. Denique ſepties cadit iuſtus, & ſepties reſurgit: ſi tamẽ cadat in die, vt ſe cadere videat, & cecidiſſe ſciat: & reſurgere cupiat & requirat manũ adiuuantis. Itaq; qui ſpiritu ambulat, nequaquam permanet in vno ſtatu, nec eadem ſemper facilitate proficit, & non eſt in homine via eius, ſed quemadmodum ei ſpiritus moderator diſpenſat, prout vult nunc ſegnius, nũc alachrius quæ retro ſunt, obliuiſcitur, & ad anteriora ſe extendit. Ergo quũ te torpore, accidia, vel tædio affici ſentis, noli propterea diffidere aut deſiſtere à ſtudio ſpirituali, ſed iuuantis require manum, trahi te obſecrans: donec denuò ſuſcitante gratia factus promptior alacriorq; curras. Sic autem quandiu adeſt gratia, delectare in ea. vt non te exiſtimes donum Dei iure hæreditario poſſidere, ita videlicet ſecurus de eo, quaſi nunquam perdere poſſes: ne ſubitò quum fortè retraxerit manũ, & ſubtraxeris

Super cãt. ſermo. 21.

xerit donum, in animo concidas, & tristior fias quàm oportet Curabis potius pro consilio sapientis in die malorum non immemor esse bonorum: atque in die bonorum non immemor esse malorum. Ergo in die virtutis tuæ noli esse securus, sed clama ad Deum, & dic: Quum defecerit virtus mea, ne derelinquas me. Porrò in tempore tentationis consolare, & dic, Trahe me post te. Sic te non deseret spes in tempore malo, nec in bono prouidentia deerit, erisq; inter aduersa & prospera tenens quandam æternitatis imaginem vtique hanc inuiolabilem & inconcussam constantis animæ qualitatem: benedicens Dominum in omni tempore.

De multiplicitate spiritus. *Cap.* XVI.

In 3. serm. de Pentec. qui incipit, Quàm libẽter vobis.

VErè multiplex spiritus, qui tam multipliciter filiis hominum inspiratur, vt non sit qui se abscondat à calore eius. Siquidem conceditur eis ad vsum, ad miraculum, ad salutem, ad auxilium, ad solatium, ad feruorem. Ad vsum quidem vitæ bonis & malis: dignis pariter & indignis communia bona abundantissimè tribuens: ita vt videatur hic discretionis limitem non tenere. Ingratus est, qui in his quoque beneficium spiritus

ritus non agnoſcit. Ad miraculum, in ſignis & prodigiis, in variis virtutibus, quas per quorumlibet manus operatur. Ipſe eſt antiqua miracula ſuſcitans, vt ex præſentibus fidē aſtruat præteritorum. Sed quia nonnullis hanc quoque gratiam ſine propria vtilitate largitur, tertiò infunditur ad ſalutem: quum in toto corde noſtro reuertimur ad dominum Deum noſtrum. Porrò ad auxilium datur, quum in omni colluctatione adiuuat infirmitatem noſtram. Nam quum teſtimonium perhibet ſpiritui noſtro, quòd filij Dei ſumus, ea inſpiratio eſt ad conſolationem. Datur etiam ad feruorem, quum in cordibus perfectorum vehementius ſpirans, validum ignem charitatis accendit: vt non ſolùm in ſpe filiorum Dei, ſed etiam in tribulationibus glorientur, contumeliam gloriam reputantes: opprobrium, gaudium: deſpectionem, exaltationem. Pauci ſunt qui hoc ſpiritu repleantur, pauci qui ſtudeant æmulari. Contenti ſumus anguſtiis noſtris, nec reſpirare in libertatem illam, non ſaltem ad eam reſpirare conamur. Inuocemus ſpiritum viuificatorem & adiutorem, confidentes quia dabit ipſe

pater,

De ascensione Domini sermo.3. pater, qui in cælis est, spiritum bonum petentibus se. Oremus, vt dignos nos inueniat, vel potius efficiat quatenus veniat ad nos, & apud nos faciat mansionem. De Pentecost.sermo. 3. ad laudem & gloriam Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia Deus benedictus in secula.

De quærendo Deo. *Cap.* XVII.

Super cāt. serm.84. MAgnum bonum, quærere Deum. Ego hoc nulli in bonis animæ secundum existimo. Primum in donis, vltimum in profectibus est. Virtutum nulli accedit, cedit nulli. Cui accedat, quam nulla præcedit? Cui se dat, quæ omnium magis consummatio est? Quæ enim virtus ascribi possit non quærenti Deum: aut quis terminus quærenti Deum? Non pedum passibus, sed desideriis quæritur Deus. Et vtique non extinguit desiderium sanctum felix inuētio: sed extendit. Nunquid consummatio gaudij desiderij consumptio est? Oleum magis est illi. Nam ipsum flāma. Sic est. Adimplebitur lætitia, sed desiderij non erit finis, ac per hoc nec quærendi. Tu ergo cogita, si potes, quæritandi hoc studium, sine indigentia, & desiderium sine anxietate. Alterum profecto præsentia

ſentia, alterum copia excludit.

De aduentu Domini ſpirituali. Cap. XVIII.

SIcut ad operandam ſalutem in medio terræ ſemel venit in carne viſibilis Deus: ita quotidie ad ſaluandas animas ſingulorũ in ſpiritu venit & inuiſibilis. Propterea dignũ eſt, vt ſi non valet infirmus in occurſum tanti Medici procedere longius, ſaltem conetur erigere caput, & aliquatenus aſſurgere venienti. Non te oportet, ô homo, maria transfretare, non penetrare nubes, non tranſalpinare neceſſe eſt. Non grandis, inquam, tibi oſtenditur via, tantùm vſque ad temetipſum occurre Deo tuo: quoniam prope eſt verbum in ore tuo: & in corde tuo vſque ad cordis compunctionem, & oris confeſſionem occurre: vt ſaltem exeas de ſterquilinio miſeræ conſcientiæ: quoniam indignum eſt illuc autorem puritatis intrare. Et hæc quidem de eo aduentu ſunt dicta, quo ſingulorum mentes inuiſibili dignatur illuſtrare præſentia. Triplicem enim eius aduentum nouimus: ad homines, in homines, contra homines. Ad homines quidem indifferenter, non autem ita in homines,

In sermo. de aduentu Domini. Cuius initium eſt, Hodie fratres. De ſex circunſtãtiis.

In ſer. 3. de aduentu.

aut contra homines: primus & tertius noti sunt, vt pote manifesti. Secundus spiritalis & occultus est. In quo delectabiliter dormiunt qui eum norunt. In priore quidem in terris visus est: & cum hominibus conuersatus est. In posteriore verò videbit omnis caro salutare Dei nostri. Medius occultus est, in quo soli eum in seipsis vident electi, & saluæ fiunt animæ eorum. In primo ergo venit in carne & in infirmitate. In hoc medio in spiritu & virtute, in vltimo in gloria & maiestate. Per virtutem enim peruenitur ad gloriam, quia dominus virtutum ipse est rex gloriæ. Aduentus siquidem iste medius, via quædam est, per quam à primo veniatur ad vltimum. In primo Christus fuit redemptio nostra: in vltimo apparebit vita nostra: in isto requies & consolatio nostra. Ad singulos ad omnes communiter venit, in misericordia & veritate. Vbi enim iam multa fuerit de miseratione præsumptio, sed obliuio veritatis, non continuò ibi Deus. Sed neque vbi terror multus ex recordatione veritatis, nulla autem de memoria misericordiæ consolatio. Nam neque veritatem tenet, qui misericordiam

In serm. 5. de aduentu.

Super Psalmũ, Qui habitat ser. 11.

diam vbi verè eſt non agnoſcit: nec vera eſſe ſine veritate miſericordia poteſt. Itaque, vbi miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi, ibi ſeſe iuſtitia & pax oſculantur: nec abeſſe hic poteſt, cuius in pace factus eſt locus.

Quomodo prænoſci poteſt aduentus ſiue viſitatio Domini. Cap. XIX.

VEnit Dominus, accelerat, appropiat, adeſt, reſpicit, alloquitur. Venit affectu & ſtudio miſerendi. Accelerat ſubueniendi zelo. Appropiat humiliando ſemetipſum. Adeſt præſentibus, proſpicit in futuros, loquitur docens & ſuadés de regno Dei. Sic ergo eſt aduentus ſponſi, benedictiones & diuitiæ ſalutis cum eo: & vniuerſa quæ de ipſo ſunt, affluunt delitiis: redundantia certè iocundis ac ſalutaribus ſacramentis. Porrò, quæ amat, vigilat & obſeruat: & beatam quam Dominus inuenerit vigilantem. Non tranſibit illam, nec præteribit ab ea: ſed ſtabit & loquetur ei: loquetúrque amatoria: loquetur ſiquidem vt dilectus. Quis putas in nobis eſt adeò vigilans & obſeruans tempus viſitationis ſuæ, ſponſúmque aduenientem ita per ſingula eius momenta diligenter explorans, vt *Super cant. ſermo.*

quum venerit, & pulsauerit, confestim apareat ei? Dico ego cui ex officio loqui necesse est, nec tacere licet, quicquid illud est quod de huiusmodi vel meo, vel alieno teneo experimento: & quod facile experiri plures queunt. Si igitur admonitus fuero foris ab homine, vel intus à spiritu de tuēda iustitia, & seruanda æquitate, istiusmodi salutaris suasio erit mihi profectò prænuncia imminentis aduentus spōsi: & præparatio quædam ad dignè suscipiendum supernum visitatorem. Nihilominus verò spes eadem arridebit, si sermo insonuerit de humilitate vel patientia: seu etiam de fraterna dilectione & obediētia deferēda prælatis: maximè autem de sectanda sanctimonia & pace, & cordis puritate quærenda. Quicquid itaque, siue de his, siue de aliis quibuslibet virtutibus suggestum animo fuerit, significatio erit mihi visitationē Domini virtutum imminere animæ meæ. Sed & si corripuerit me iustus in misericordia, & increpauerit me, idipsum sentiam: sciens quia æmulatio iusti & beneuolentia iter faciunt ei, qui ascendit super occasum. Bonus occasus quum ad correptionem iusti stat homo, &

corruit

corruit vitium, & Dominus aſcendit ſuper illud, conculcans illud pedibus, & conterens ne reſurgat. Non ergo cõtemnenda eſt increpatio iuſti, quæ ruina peccati, cordis ſanitas eſt, nécnon Dei via ad animam. Sed nec vllus omnino ſermo qui ædificet ad pietatem, ad virtutes, ad mores optimos, negligenter eſt audiendus: quoniam & illic iter quo oſtenditur illi ſalutare Dei. Quòd ſi ſermo gratus venit, & placitus, quatenus pulſo faſtidio, cum deſiderio audiatur, iam non modò venire ſponſus, ſed accelerare, id eſt, cum deſiderio venire credendus eſt. Illius nãque deſiderium tuum creat, & quòd tu eius properas ſermonem admittere, inde eſt quòd ipſe feſtinat intrare. Iam ſi etiam ignitum eloquium ſentis, atq; ex eo cõſcientiam vri in recordatione peccati, recordare de quo ſcriptura dicit: Quia ignis ante eũ præcedet: & ipſum propè eſſe non dubites. Denique iuxta eſt dominus his, qui tribulato ſunt corde. Si verò non ſolùm compungeris in ſermone illo, ſed & conuerteris totus ad dominum iurans & ſtatuens cuſtodire iudicia iuſtitiæ eius, etiam adeſſe ipſum iam noueris, præſertim ſi te inardeſcere

ſentias amore eius. Etenim vtrumque de illo legis,& ignem videlicet ante ipſum præcedere: & ipſum nihilominus ignem eſſe. Differunt tamen, quòd is qui præmittitur, ignis ardorem habet non amorem: coquens non excoquens: mouens non promouens. Tantùm ad excitandũ pręmittitur & pręparandum, ſimúlque ad cõmouẽdum quid ex te ſis: quod dulcius ſapias poſtmodum, quòd ex Deo mox eris. At verò, ignis qui Deus eſt, cõſumit quidem ſed non affligit. Ardet ſuauiter, deſolatur feliciter. Eſt enim carbo verè deſolatorius, ſed qui ſic in vitia exerceat vim ignis, vt in anima vicem exhibeat vnctionis. Ergo in virtute qua immutaris, & in amore quo inflãmaris, dominum pręſentem intellige, nam dextera domini facit virtutem. Non autem fit hæc mutatio dexteræ excelſi, niſi in feruore ſpiritus: & in charitate non ficta. Porrò hoc igne conſumpta omni labe peccati & rubigine vitiorum, ſi iam emundata ac ſerenata conſcientia ſequatur ſubita quædam atque inſolita, latitudo mẽtis & infuſio luminis illuminantis intellectum, vel ad ſcientiam ſcripturarum vel notitiã myſteriorũ: quorũ alterũ propter

nos oblectandos, alterum propter ædificandos proximos reor dari: oculus absque dubio respiciẽtis est iste: educẽs quasi lumen iustitiam tuam: & iudicium tuum tanquam meridiem. Sed sanè non per ostia aperta, sed per augusta foramina: is tantæ claritatis radius se infundet, stante adhuc duntaxat hoc ruinoso pariete corporis. Erras, si aliter speras, ad quantamcunque cordis proficias puritatem. Post hunc tantæ miserationis respectum sequitur vox blandè & leniter diuinam insinuãs voluntatem: quòd non est aliud quàm ipse amor, qui ociosus esse non potest: de his quæ Dei sunt solicitans & suadens.

Quomodo perfectè vnitur anima cum Deo. Cap. XX.

BOnus paterfamiliâs dominus, qui suorum domesticorũ curam gerit: maximè in diebus malis, vt alat eos in fame, cibans illos pane vitæ & intellectus & sic nutriẽs ad vitam æternam. At pascens ita, nihilominus pascitur & ipse: & quidem escis quibus libẽter vescitur profectibus nostris. Etenim gaudium domini fortitudo nostra. Ita ergo & cùm pascit pascitur: & pascitur cùm pascit: simul nos suo gaudio spiri- *Super cãt. Serm. 71.*

tali reficiens: & de nostro æquè spiritali profectu gaudens. Cibus eius penitētia mea:cibus eius salus mea: cibus ego ipse. An non cinerem tanquam panē manducat? Ego autem quia peccator sum, cinis sum vt manducer ab eo. Mandor cùm arguor, glutior cùm instruor, decoquor cùm immutor, digeror cùm transformor:vnior cùm cōformor. Nolite mirari hoc, & mādūcat nos & manducatur à nobis: quò arctius illi astringamur. Non sanè aliâs perfectè vnimur illi. Etenim si māduco & non māducor, videbitur in me ille esse: sed nondum in illo ego. Quòd si māducor quidem, nec māduco:me in se habere ille, sed non in me etiam esse videbitur: nec erit perfecta vnio in vno quouis horū. Sed enim manducet me, vt habeat me in se: & à me vicissim manducetur, vt sit in me: quatenus integra sit firmáque cōnexio: cùm ego in eo, & ipse in me erit. Vis tibi per simile ostendam quod dicitur? Attolle oculos nunc in quandam sublimiorem quidem conueniētiam, similem tamen huic. Si ipse filius in patre ita esset, vt non tamen in ipso esset pater: aut ita pater in ipso esset, vt non esset ipse in patre. Audeo dicere, &

ipsor

ipſorum citra perfectũ vnitas remaneret, ſi tamen iam vnitas eſſet. Nunc verò cũ & ipſe in patre & pater in ipſo ſit, non eſt quo claudicet vnitas: ſed verè & rotundè vnum ſunt ipſe & pater. Sic igitur anima cui adhętere Deo bonum eſt, non ante ſe exiſtimet ipſi perfectè vnitam: niſi cùm & illum in ſe, & in illo manentem perſenſerit.

Quæ ſit differentia inter vnitatem illam, qua pater & filius vnum ſunt, & illam qua adhærens Deo anima vnus ſpiritus eſt.

Cap. XXI.

NOn ſic vnum dicitur anima cum Deo, ſicut vnum ſunt pater & filius: quamuis qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt cum eo. Legi hoc, illud non legi. Non dico de me qui nihil ſum, ſed nemo planè niſi demens ſiue de terra, ſiue de cœlo, vſurpabit ſibi illã vnigeniti vocem: Ego & pater vnum ſumus. Et tamen ego licet puluis & cinis minimè illud verear dicere: quia vnus cum Deo ſpiritus ſum: ſi vnquam tamen certis perſuaſus fuero experimentis Deo me adhærere: ad inſtar vnius illorum qui in charitate manent: ac per hoc in Deo manent, & Deus in eis. Nam de tali adhæſione puto dictum, Qui adhære

Super cãt. ſermo. 71.

Deo, vnus ſpiritus eſt. Quid ergo? Dicit filius: Ego in patre & pater in me eſt:& vnum ſumus. Dicit homo: ego in Deo, & Deus in me eſt: & vnus ſpiritus ſumus. Sed nunquid pater & filius, vt ſint in inuicem, ac perinde vnum inuicem ſe manducant: ſicut Deus & homo mutua ſe quadam in ſeſe manducatione traiiciunt: vt per hoc etſi non vnum, certe vnus ſpiritus ſint? Abſit. Nec enim vno modo inſunt ſibi hi atque illi:ſed neque vna vnitas vtrorunque. Denique innuitur vnitatum diuerſitas per vnus & vnum:quoniam nec patri & filio vnus, nec homini & Deo vnum poterit conuenire. Illic quidem per vnum vnitas ſubſtantiæ vel naturæ: hîc verò per vnus æquè vnitas:ſed ideo longè altera, quia inter ſubſtantias & naturas. Homini nempe & Deo ſua cuique & natura & ſubſtantia eſt: cùm patris & filij conſtet penitus eſſe vnam. Vides illam nec vnitatem eſſe, ſi quidem huic ſingulari ſummæque vnitati comparetur. Nam quomodo vnitas, vbi numerus naturarum & ſubſtantiarum diuerſitas? Et tamen vnus ſpiritus dicitur, & eſt cum Deo anima adhærens Deo: nec præiudicat rerum pluralitas

vnitati

vnitati huic quam facit, non confusio naturarum: sed voluntatum consensio. Propter hanc quoque multa corda vnũ: & multæ animę vna dicuntur: sicut scriptum est, Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. Et hæc ergo vnitas. Cæterùm quid ad illam, quæ non vnitione constat, sed extat æternitate? Non planè illam quædam instar huius mutua manducatio facit: quia nec fit. Est enim. Sed nec coniunctio naturarum seu essentiarum voluntatúmve cõsensio constituit eam: quia coniunctio vel consensus, vel casus compositio, vel tale aliquid vnius non est. Est autem patri filióque natura essentia: voluntas non modò vna sed vnum. Hoc nempe est illis esse, quod naturam esse: Hoc velle quod esse, vel naturam esse. Non est itaque quòd vnitas qua vnum sunt pater & filius, dicatur fieri de naturis vel essentiis vel voluntatibus: quia vnum sunt: non est quòd dicatur vel fieri: quia est. Nec enim factitia est, sed natiua. Sun in sese pater & filius, non solùm ineffabili, sed etiam incomprehensibili modo sui ipsorum capabiles pariter & capaces: sed sanè ita capabiles vt non participabiles: ita capaces

vt non participes. Est pater in filio, in quo semper sibi bene complacuit: & est filius in patre, à quo vt nunquam non natus: ita nunquam est separatus. Porrò per charitatem homo in Deo, & Deus in homine est. Sed homo quidem ab æterno in Deo tanquam ab æterno dilectus: qui tamen ex illis sit qui dicunt: quia dilexit & gratificauit nos in dilecto filio suo ante mundi constitutionem. Deus verò in homine, ex quo dilectus ab homine. Et si ita est, homo quidem in Deo est: & quando in homine Deus non est, Deus autem in homine non est qui non sit in Deo. Manere enim in dilectione non potest: etsi forsitan ad tempus diligat non dilectus: potest autem nondum diligere etiam dilectus. Porrò, cùm iam diligit qui diligebatur, homo in Deo, & Deus in homine est. Qui autem nunquam diligit, nunquam dilectus est: ac per hoc nec ipse in Deo: nec Deus in eo est. Hæc dicta sint ad dandam differentiam inter illam connexionem, qua pater & filius vnum sunt, & illam qua adhærens Deo vnus spiritus est: ne fortè quia legitur de homine manente in charitate, quia in Deo manet & Deus in eo, & itẽ
de

de filio, quòd nihilominus in patre ſit & pater in ipſo, par putaretur adoptati prę rogatiua, & vnigeniti vnitio.

De viſione illa qua videndus eſt Deus in futuro ſicut eſt. *Cap.* XXII.

VIſio futura ſtat: quia forma ſtat, quæ tunc videtur. Eſt enim, nec vllã capit ex eo quod fuit vel erit, mutationem. Tolle, nempe fuit & erit: vnde iam tranſmutatio, aut viciſſitudinis obumbratio? At quicquid veniens ex eo quod fuit, non ceſſat tendere in id quod erit: tranſitum ſanè habet per eſt, ſed omnino non eſt. Nam quomodo eſt, quod nunquam in eodem ſtatu permanet? Solum proinde verè eſt, quod nec ad fuit præſcinditur, nec ab erit expungitur: ſed ſolum & inexpugnabile remanet ei eſt, & manet quod eſt. Nec fuit, ſanè tollit illi eſſe ab æterno: nec erit, eſſe in æternum, ac per hoc ſibi vendicat verum eſſe, id eſt increabile, interminabile, inuariabile. Cùm ergo ipſe qui ſic eſt, imò qui non ſic, aut ſic eſt, videtur ſicuti eſt: ſtat, vt dixi, illa viſio: quia nulla eam interpollat viciſſitudo. Et tunc ille de euangelio vnus omnibus, qui ſic vident, denarius redditur in vnã ſpeciem quæ offertur. Nam *Super cãt. ſermo.* 31.

&

& quod apparet, vt inuariabile in se est: ita inuariabiliter intuētibus præsto est: & quibus apparet nil videre desiderabilius volunt, nil delectabilius possunt. Quando ergo illa vel fastidiet auiditas, vel se subtrahet suauitas, vel fraudabit veritas, vel deficiet æternitas? Quid si in æternum extenditur videndi copia & voluntas, quomodo non plena felicitas? Nil quippe aut deest iam semper videntibus, aut superest semper volentibus. At talis visio non est vitæ præsentis, sed in nouissimis reseruatur.

Quis non potest videri in hac vita sicuti est.
Cap. XXIII.

Super cāt. sermo. 31. STudiosis mentibus Deus frequenter apparet, & non sub vna specie. Quid ita? Profectò quoniam nondum videtur sicuti est. Et nunc quidem apparet quibus vult, sed sicuti vult, non sicuti est. Non sapiens, non sanctus non propheta, videre illum sicuti est, potest: aut potuit in corpore hoc mortali: poterit autem in immortali qui dignus habebitur. Itaque videtur & hic, sed sicut videtur ipsi, & non sicuti est. Nam neque solem, quem quotidie vides, vidisti tamen aliquando sicuti est, sed tantùm sicut illuminat: verbi causa aërem, montem:

parietem. Quod ne ipſum quidem aliquatenus poſſes, ſi non aliqua ex parte ipſum lumen corporis tui pro ſui ingenita ſerenitate & perſpicuitate cœleſti lumini ſimile eſſet. Non denique alterũ membrum corporis capax eſt luminis, ob multã vtique diſſimilitudinem. Sed nec ipſe oculus, ſi conturbatus fuerit, lumini propinquabit: nimirũ ob amiſſam ſimilitudinem. Qui ergo turbatus nullatenus ſerenum ſolẽ videt propter diſſimilitudinem, ſerenus aliquatenus videt propter nõnullam ſimilitudinem: profectò ſi pari prorſus puritate vigeret, videret omnino inoffenſa acie eum ſicuti eſt propter omnimodam ſimilitudinem. Ita & ſolem iuſtitiæ illum, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, videre in hoc mundo, ſicut illuminat illuminatus poteſt: tanquam iam in aliquo ſimilis ſicuti eſt omnino non poteſt, tanquam non perfectè ſimilis. Porrò iam præſentibus nõ aliud eſt videre ſicuti eſt, quàm eſſe ſicuti eſt: & aliqua diſſimilitudine non confundi.

De diuerſis modis viſionũ Dei. Cap. XXIIII.

TAnta hęc formarum varietas atque numeroſitas ſpecierum in rebus *Super cãt. ſermo. 31.* con

conditis: quid nisi radij sunt Deitatis, monstrantes quidem, quia verè sit à quo sunt: non tamen diffinientes prorsus quid sit, ita quòd de ipso sint vides, sed non ipsum. Cùm autem de eo quem non vides, cætera vides, scis indubitanter existere, quem oportet inquirere: vt inquirentem non fraudet gratia: negligentem ignorantia nō excuset. Verùm hoc genus videndi commune. In prumptu enim est, iuxta Apostolum, omni vtenti ratione, inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspicere. Alius proculdubio modus ille, quo quondam patribus crebra illa atque ambitiosa diuinæ præsentiæ familiaritas dignanter indulta est, quanquam nec ipsis sicuti est, sed sicut dignata est nec vno modo, sed vt Apost. ait, Multifariè multisque modis: cùm ipse in se sit vnus. Et hæc demonstratio non quidem communis, sed tamē foris facta est: nimirum exhibita per imagines extrinsecus apparētes, seu voces sonātes. Sed est diuina inspectio eò differentiòr ab his, quò interior, cùm per seipsum dignatur inuisere Deus animā quærentem se, quæ tamen ad quęrendum se toto desiderio ex amore deuouit. Hoc signum

ſignum iſtiuſmodi aduentus eius, ſicut ab eo qui expertus eſt, edocemur. Ignis ante ipſum præcedet:& inflammabit in circuitu inimicos eius. Oportet nanque vt ſancti deſiderij ardor præueniat faciem eius ad omnem animam, ad quam ipſe eſt venturus, qui omnem conſumat rubiginem vitiorum, & ſic præparet locum domino. Et tunc ſciet anima quoniam prope eſt dominus, cùm ſe ſenſerit illo igne ſuccenſam. Non ergo ſic affecta & ſic dilecta contenta erit omnino, vel illa quæ multis per ea quæ facta ſunt: vel illa quæ paucis per viſa & ſomnia facta eſt manifeſtatio ſponſi, niſi & ſpeciali prærogatiua intimis illum affectibus atque ipſis medullis cordis cælitus illapſum ſuſcipiat, habeatq́; præſto quem deſiderat: non figuratum ſed infuſum: non apparentem, ſed afficientem: nec dubium quin eo iocundiorem quo intus non foris. Verbum nempe eſt non ſonans ſed penetrans: non loquax ſed efficax: non obſtrepens auribus ſed blandiens affectibus. Facies eſt non formata, ſed formans: non perſtringens oculos corporis ſed lætificans faciem cordis: grata quippe amoris munere non colore. Non tamen adhuc il-

lum dixerim apparere ſicuti eſt: quanuis non omnino aliud hoc modo exhibeat quàm quod eſt. Neque enim vel ſic continuè præſto erit, quanuis deuotiſſimis mentibus, ſed nec vniformiter omnibus. Oportet nanque pro variis animæ deſideriis diuinæ guſtum præſentiæ variari: & infuſum ſaporem ſupernę dulcedinis diuerſa appetentis animi aliter atque aliter oblectare palatum.

Cui vel quali animæ Deus apparere ſolet.
Cap. XXV.

Super cãt. ſerm. 31. SPiritus eſt Deus, & concupiſcit decorem illius animæ quam fortè aduerterit in ſpiritu ambulantem, & curam carnis non perficientem in deſiderio, præſertim ſi ſui amore flagrantem conſpexerit. Tali animæ ſuſpiranti frequenter, imò ſine intermiſſione oranti & afflictanti ſe præ deſiderio, interdum *Vbi ſuprà ſerm.* 32. deſideratus ille miſeratus occurrit. Ergo ſi quis eſt ita deſiderij vir, vt cupiat diſſolui & eſſe cum Chriſto: cupiat autem vehementer, ardenter ſitiat, aſſiduè meditetur: is profectò ſuſcipiet Deum. Si quidem deſiderium cordis eius tribuetur ei: & ſi adhuc peregrinanti in corpore. Ex parte tamen idq; ad tempus, & tempus modicum. Nam cum vigiliis

giliis & obsecrationibus, & multo labore & imbre lachrymarum quæsitus affuerit: subitò dum teneri putabitur, elabitur. Et rursum lachrymanti & insectanti occurrens comprehendi patitur: sed minimè teneri, dum subito iterum quasi è manibus auolat. Et si institerit precibus & fletibus, deuota anima denuò reuertetur: & voluntate labiorum eius non fraudabit eam. Sed rursum mox disparebit, & non videbitur iterum, nisi toto desiderio requiratur. Ita ergo & in hoc corpore potest esse de præsentia sponsi frequens lætitia, sed non copia: quia & sic visitatio lætificat, sed molestat vicissitudo. Nec tamen vel in transitu sic præsto erit omni animæ, nisi illi duntaxat quam ingens deuotio & desiderium vehemens, & prædulcis affectus sponsam probat & dignam, ad quam gratia visitandi accessurum verbum decorem induat, formam sponsi accipiens.

Quòd magni fide, magna & sublimia desupernis merentur videre.

Cap. XXVI.

MAgni patris familias seu regiæ maiestatis schema apparere existimo, his, qui accedentes ad cor altum de- *Super cant. sermo. 32.*

lum dixerim apparere ſicuti eſt: quanuis non omnino aliud hoc modo exhibeat quàm quod eſt. Neque enim vel ſic continuè præſto erit, quanuis deuotiſſimis mentibus, ſed nec vniformiter omnibus. Oportet nanque pro variis animæ deſideriis diuinæ guſtum præſentiæ variari: & infuſum ſaporem supernę dulcedinis diuerſa appetentis animi aliter atque aliter oblectare palatum.

Cui vel quali animæ Deus apparere ſolet.
Cap. XXV.

Super cāt. ſerm. 31. SPiritus eſt Deus, & concupiſcit decorem illius animæ quam fortè aduerterit in ſpiritu ambulantem, & curam carnis non perficientem in deſiderio, præſertim ſi ſui amore flagrantem conſpexerit. Tali animæ ſuſpiranti frequenter, imò ſine intermiſſione oranti & afflictanti ſe præ deſiderio, interdum *Vbi ſuprà ſerm.* 32. deſideratus ille miſeratus occurrit. Ergo ſi quis eſt ita deſiderij vir, vt cupiat diſſolui & eſſe cum Chriſto: cupiat autem vehementer, ardenter ſitiat, aſſiduè meditetur: is profectò ſuſcipiet Deum. Si quidem deſiderium cordis eius tribuetur ei: & ſi adhuc peregrinanti in corpore. Ex parte tamen idq; ad tempus, & tempus modicum. Nam cum vi-

giliis

giliis & obſecrationibus, & multo labore & imbre lachrymarum quæſitus affuerit: ſubitò dum teneri putabitur, elabitur. Et rurſum lachrymanti & inſectanti occurrens comprehendi patitur: ſed minimè teneri, dum ſubito iterum quaſi è manibus auolat. Et ſi inſtiterit precibus & fletibus, deuota anima denuò reuertetur: & voluntate labiorum eius non fraudabit eam. Sed rurſum mox diſparebit, & non videbitur iterum, niſi toto deſiderio requiratur. Ita ergo & in hoc corpore poteſt eſſe de præſentia ſponſi frequens lætitia, ſed non copia: quia & ſic viſitatio lætificat, ſed moleſtat viciſſitudo. Nec tamen vel in tranſitu ſic præſto erit omni animæ, niſi illi duntaxat quam ingens deuotio & deſiderium vehemens, & prædulcis affectus ſponſam probat & dignam, ad quam gratia viſitandi acceſſurum verbum decorem induat, formam ſponſi accipiens.

Quòd magni fide, magna & ſublimia deſupernis merentur videre.

Cap. XXVI.

MAgni patris familias ſeu regiæ maieſtatis ſchema apparere exiſtimo, his, qui accedentes ad cor altum de- *Super cãt. ſermo. 32.*

maioris ſpiritus libertate & puritate conſcientiæ magnanimiores facti conſueuerunt audere maiora: inquieti prorſus & curioſi ſecreta penetrare, apprehendere ſublimiora, & tentare perfectiora: non modo ſenſuum, ſed & virtutum. Hi enim pro fidei magnitudine digni inueniuntur, qui iudicantur in omnem plenitudinem: nec eſt omnino locus in omnibus apothecis ſapientiæ: à quo Deus ſcientiarum dominus arcendos cenſeat cupidos veritatis, vanitatis non conſcios. Tales itaque magna audent: quia magni ſunt & quæ audent obtinent. Magna ſiquidem fides magna meretur. Igitur iſtiuſmodi magnis ſpiritibus, magnus occurret ſpiritus: & magnificabit facere cum eis: emittens lucem ſuam & veritatem ſuam: eosq; adducens & deducens in montem ſanctum ſuum & in tabernacula ſua. Regem in decore ſuo videbunt oculi eius, qui huiuſmodi eſt: præeuntem ſe ad ſpecioſa deſerti, ad flores roſarum, & lilia conuallium: ad amœna hortorum & irrigua fontium: ad delicias cellariorum, & odoramenta aromatum: poſtremò ad ipſa ſecreta cubiculi. Iſti ſunt theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ penes ſponſum abſcon

abſconditi. Hæc vitæ paſcua præparata in refectionem animarum ſanctarum. Beatus vir qui impleuit deſiderium ſuum ex ipſis. Hoc ſolùm admonitus ſit: ne ſolus habere velit, quæ poſſunt ſufficere pluribus.

De viciſsitudinibus Dei euntis & redeuntis in anima. Cap. XXVII.

DIcamus verbum Dei, Deum ſponſum animæ prout vult, & venire ad animam, & iterum dimittere eam: tantum vt ſenſu animæ, non motu verbi iſta fieri ſentiamus. Verbi cauſa. Cùm ſentit gratiam, agnoſcit præſentiam: cùm non, abſentiam quærit: & rurſum præſentiam quærit. Quidni requirat? Neque enim ſubducto ſibi tam dulci ſponſo, interim aliquid aliud non dico deſiderare, ſed nec cogitare libebit. Reſtat igitur vt abſentem ſtudioſè requirat, reuocet abeuntem. Ita ergo reuocatur verbum: & reuocatur deſiderio animæ, ſed eius animæ, cuius ſemel indulſerit ſuauitatem ſui. Nunquid non deſiderium vox? Et valida. Verbo igitur abeunte vna interim & continua vox animæ, continuum deſiderium eius tanquam vnum, continuumq́; reuertere, donec veniat. Et fortè ideo ſubtra-

Super Cant. ſerm. 74.

xit ſe, quo auidius reuocaretur, tenetur fortius. Nam & aliquando ſimulabat ſe longius ire: non quia hoc volebat, ſed magis volebat audire, Mane nobiſcum, quoniam aduesperaſcit. Ergo iſtiúſmodi piam ſimulationem imò ſalutarem diſpenſationem, quam tunc corporaliter Deus exhibuit, non ceſſat identidem modo ſuo ſpiritali cum deuota ſibi anima ſedulo actitare. Prætereiens teneri vult, abiens reuocari. Neque enim hoc irreuocabile verbum. It & redit pro beneplacito ſuo: quaſi viſitans diluculo,& ſubitò probans. Et ire quidem illi quodammodo diſpenſatorium: redire verò ſemper voluntarium eſt. vtrunque autem plenum iudicij. At penes ipſum horum ratio. Nunc verò conſtat in anima fieri huiuſcemodi viciſſitudines euntis & redeuntis verbi. Volo dicere quomodo mecum agitur, in eiuſmodi. Non expedit quidem. Sed prodar vt proſim. Fateor & mihi aduentaſſe verbum in inſipientia dico:& pluries. Cumq; ſæpius intrauerit ad me, non ſenſi aliquoties cùm intrauit. Adeſſe ſenſi: affuiſſe recordor: interdum & præſentire potui introitum eius, ſentire nunquam, ſed ne exitum quidem.

Nam

Nam vnde in animam meam venerit, quóve abierit denuò eam dimittens: ſed & quà introierit vel exierit: etiam nunc ignorare me fateor. Sanè per oculos non intrauit, quia non eſt coloratum: ſed neque per aures, quia non ſonuit: ſed neque per nares, quia non aëri miſcetur, ſed menti: nec infecit aërem ſed fecit: neque verò per fauces, quia non eſt manſum vel hauſtum: nec per tactum comperi illud, quia palpabile non eſt. Quà agitur introiuit? An fortè nec introiuit quidem: quia non de foris venit? Neque enim eſt vnum aliquid ex his, quæ foris ſunt. Porrò nec de intro me venit, quia bonum eſt: & ſcio quoniam non eſt in me bonum. Aſcendi etiam ſuperius meum: & ecce ſupra hoc verbum eminens. Ad inferius quoque meum curioſus explorator deſcendi, & nihilominus infra inuentum eſt. Si foras aſpexi, extra omne exterius meum comperi illud eſſe: ſi intus, & ipſum interius erat. Et cognoui quidem verum eſſe quod legeram: quia in ipſo viuimus, mouemur & ſumus: ſed ille beatus eſt, in quo ipſum eſt: qui illi viuit, eo mouetur. Quæris igitur, cùm ita ſint omnino inue-

tali reficiens: & de noſtro æquè ſpiritali profectu gaudens. Cibus eius penitētia mea:cibus eius ſalus mea: cibus ego ipſe. An non cinerem tanquam panē manducat? Ego autem quia peccator ſum, cinis ſum vt manducer ab eo. Mandor cùm arguor, glutior cùm inſtruor, decoquor cùm immutor, digeror cùm transformor:vnior cùm cōformor. Nolite mirari hoc, & mãducat nos & manducatur à nobis: quò arctius illi aſtringamur. Non ſanè aliâs perfectè vnimur illi. Etenim ſi mãduco & non mãducor, videbitur in me ille eſſe: ſed nondum in illo ego. Quòd ſi mãducor quidem, nec mãduco:me in ſe habere ille, ſed non in me etiam eſſe videbitur: nec erit perfecta vnio in vno quouis horũ. Sed enim manducet me, vt habeat me in ſe: & à me viciſſim manducetur, vt ſit in me: quatenus integra ſit firmáque cōnexio: cùm ego in eo, & ipſe in me erit. Vis tibi per ſimile oſtendam quod dicitur? Attolle oculos nunc in quandam ſublimiorem quidem conueniētiam, ſimilem tamen huic. Si ipſe filius in patre ita eſſet, vt non tamen in ipſo eſſet pater: aut ita pater in ipſo eſſet, vt non eſſet ipſe in patre. Audeo dicere, &
ipſor

ipsorum citra perfectũ vnitas remaneret, si tamen iam vnitas esset. Nunc verò cũ & ipse in patre & pater in ipso sit, non est quo claudicet vnitas: sed verè & rotundè vnum sunt ipse & pater. Sic igitur anima cui adhęrere Deo bonum est, non ante se existimet ipsi perfectè vnitam: nisi cùm & illum in se, & in illo manentem persenserit.

Quæ sit differentia inter vnitatem illam, qua pater & filius vnum sunt, & illam qua adhærens Deo anima vnus spiritus est.

Cap. XXI.

NOn sic vnum dicitur anima cum Deo, sicut vnum sunt pater & filius: quamuis qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum eo. Legi hoc, illud non legi. Non dico de me qui nihil sum, sed nemo planè nisi demens siue de terra, siue de cœlo, vsurpabit sibi illã vnigeniti vocem: Ego & pater vnum sumus. Et tamen ego licet puluis & cinis minimè illud verear dicere: quia vnus cum Deo spiritus sum: si vnquam tamen certis persuasus fuero experimentis Deo me adhærere: ad instar vnius illorum qui in charitate manent: ac per hoc in Deo manent, & Deus in eis. Nam de tali adhæsione puto dictum, Qui adhære

Super cãt. sermo. 71.

Deo, vnus ſpiritus eſt. Quid ergo? Dicit filius: Ego in patre & pater in me eſt:& vnum ſumus. Dicit homo: ego in Deo, & Deus in me eſt: & vnus ſpiritus ſumus. Sed nunquid pater & filius, vt ſint in inuicem, ac perinde vnum inuicem ſe manducant: ſicut Deus & homo mutua ſe quadam in ſeſe manducatione traiiciunt: vt per hoc etſi non vnum, certe vnus ſpiritus ſint? Abſit. Nec enim vno modo inſunt ſibi hi atque illi:ſed neque vna vnitas vtrorunque. Denique innuitur vnitatum diuerſitas per vnus & vnum:quoniam nec patri & filio vnus, nec homini & Deo vnum poterit conuenire. Illic quidem per vnum vnitas ſubſtantiæ vel naturæ: hîc verò per vnus æquè vnitas:ſed ideo longè altera, quia inter ſubſtantias & naturas. Homini nempe & Deo ſua cuique & natura &ſubſtantia eſt: cùm patris & filij conſtet penitus eſſe vnam. Vides illam nec vnitatem eſſe, ſi quidem huic ſingulari ſummæq́ue vnitati comparetur. Nam quomodo vnitas, vbi numerus naturarum & ſubſtantiarum diuerſitas? Et tamen vnus ſpiritus dicitur, & eſt cum Deo anima adhærens Deo: nec præiudicat rerum pluralitas

vnitati

vnitati huic quam facit, non confusio naturarum: sed voluntatum consensio. Propter hanc quoque multa corda vnũ: & multæ animę vna dicuntur: sicut scriptum est, Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. Et hæc ergo vnitas. Cæterùm quid ad illam, quæ non vnitione constat, sed extat æternitate? Non planè illam quædam instar huius mutua manducatio facit: quia nec fit. Est enim. Sed nec coniunctio naturarum seu essentiarum voluntatúmve cõsensio constituit eam: quia coniunctio vel consensus, vel casus compositio, vel tale aliquid vnius non est. Est autem patri filióque natura essentia: voluntas non modò vna sed vnum. Hoc nempe est illis esse, quod naturam esse: Hoc velle quod esse, vel naturam esse. Non est itaque quòd vnitas qua vnum sunt pater & filius, dicatur fieri de naturis vel essentiis vel voluntatibus: quia vnum sunt: non est quòd dicatur vel fieri: quia est. Nec enim factitia est, sed natiua. Sun in sese pater & filius, non solùm ineffabili, sed etiam incomprehensibili modo sui ipsorum capabiles pariter & capaces: sed sanè ita capabiles vt non participabiles: ita capaces

vt non participes. Eſt pater in filio, in quo ſemper ſibi bene complacuit: & eſt filius in patre, à quo vt nunquam non natus: ita nunquam eſt ſeparatus. Porrò per charitatem homo in Deo, & Deus in homine eſt. Sed homo quidem ab æterno in Deo tanquam ab æterno dilectus: qui tamen ex illis ſit qui dicunt: quia dilexit & gratificauit nos in dilecto filio ſuo ante mundi conſtitutionem. Deus verò in homine, ex quo dilectus ab homine. Et ſi ita eſt, homo quidem in Deo eſt: & quando in homine Deus non eſt, Deus autem in homine non eſt qui non ſit in Deo. Manere enim in dilectione non poteſt: etſi forſitan ad tempus diligat non dilectus: poteſt autem nondum diligere etiam dilectus. Porrò, cùm iam diligit qui diligebatur, homo in Deo, & Deus in homine eſt. Qui autem nunquam diligit, nunquam dilectus eſt: ac per hoc nec ipſe in Deo: nec Deus in eo eſt. Hæc dicta ſint ad dandam differentiam inter illam connexionem, qua pater & filius vnum ſunt, & illam qua adhærens Deo vnus ſpiritus eſt: ne fortè quia legitur de homine manente in charitate, quia in Deo manet & Deus in eo, & itē

de

de filio, quòd nihilominus in patre ſit & pater in ipſo, par putaretur adoptati prę rogatiua, & vnigeniti vnitio.

De viſione illa qua videndus eſt Deus in futuro ſicut eſt. Cap. XXII.

VIſio futura ſtat: quia forma ſtat, quæ tunc videtur. Eſt enim, nec vllã capit ex eo quod fuit vel erit, mutationem. Tolle, nempe fuit & erit: vnde iam tranſmutatio, aut viciſſitudinis obumbratio? At quicquid veniens ex eo quod fuit, non ceſſat tendere in id quod erit: tranſitum ſanè habet per eſt, ſed omnino non eſt. Nam quomodo eſt, quod nunquam in eodem ſtatu permanet? Solum proinde verè eſt, quod nec ad fuit præſcinditur, nec ab erit expungitur: ſed ſolum & inexpugnabile remanet ei eſt, & manet quod eſt. Nec fuit, ſanè tollit illi eſſe ab æterno: nec erit, eſſe in æternum, ac per hoc ſibi vendicat verum eſſe, id eſt increabile, interminabile, inuariabile. Cùm ergo ipſe qui ſic eſt, imò qui non ſic, aut ſic eſt, videtur ſicuti eſt: ſtat, vt dixi, illa viſiò: quia nulla eam interpollat viciſſitudo. Et tunc ille de euangelio vnus omnibus, qui ſic vident, denarius redditur in vnã ſpeciem quæ offertur. Nam *Super cãt. ſermo.* 31.

&

& quod apparet, vt inuariabile in se est: ita inuariabiliter intuētibus præsto est: & quibus apparet nil videre desiderabilius volunt, nil delectabilius possunt. Quando ergo illa vel fastidiet auiditas, vel se subtrahet suauitas, vel fraudabit veritas, vel deficiet æternitas? Quid si in æternum extenditur videndi copia & voluntas, quomodo non plena felicitas? Nil quippe aut deest iam semper vidētibus, aut superest semper volentibus. At talis visio non est vitæ præsentis, sed in nouissimis reseruatur.

Quis non potest videri in hac vita sicuti est.

Cap. XXIII.

Super cāt. sermo. 31. STudiosis mentibus Deus frequenter apparet, & non sub vna specie. Quid ita? Profectò quoniam nondum videtur sicuti est. Et nunc quidem apparet quibus vult, sed sicuti vult, non sicuti est. Non sapiens, non sanctus non propheta, videre illum sicuti est, potest: aut potuit in corpore hoc mortali: poterit autem in immortali qui dignus habebitur. Itaque videtur & hic, sed sicut videtur ipsi, & non sicuti est. Nam neque solem, quem quotidie vides, vidisti tamen aliquando sicuti est, sed tantùm sicut illuminat: verbi causa aërem, montem:

par

parietem. Quod ne ipſum quidem aliquatenus poſſes, ſi non aliqua ex parte ipſum lumen corporis tui pro ſui ingenita ſerenitate & perſpicuitate cœleſti lumini ſimile eſſet. Non denique alterũ membrum corporis capax eſt luminis, ob multã vtique diſſimilitudinem. Sed nec ipſe oculus, ſi conturbatus fuerit, lumini propinquabit: nimirũ ob amiſſam ſimilitudinem. Qui ergo turbatus nullatenus ſerenum ſolẽ videt propter diſſimilitudinem, ſerenus aliquatenus videt propter nõnullam ſimilitudinem: profectò ſi pari prorſus puritate vigeret, videret omnino inoffenſa acie eum ſicuti eſt propter omnimodam ſimilitudinem. Ita & ſolem iuſtitiæ illum, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, videre in hoc mundo, ſicut illuminat illuminatus poteſt: tanquam iam in aliquo ſimilis ſicuti eſt omnino non poteſt, tanquam non perfectè ſimilis. Porrò iam præſentibus nõ aliud eſt videre ſicuti eſt, quàm eſſe ſicuti eſt: & aliqua diſſimilitudine non confundi.

De diuerſis modis viſionũ Dei. *Cap.* XXIIII.

TAnta hęc formarum varietas atque numeroſitas ſpecierum in rebus con *Super cãt. ſermo. 31.*

conditis: quid nisi radij sunt Deitatis, monstrantes quidem, quia verè sit à quo sunt: non tamen diffinientes prorsus quid sit, ita quòd de ipso sint vides, sed non ipsum. Cùm autem de eo quem non vides, cætera vides, scis indubitanter existere, quem oportet inquirere: vt inquirentem non fraudet gratia: negligentem ignorantia nõ excuset. Verùm hoc genus videndi commune. In prumptu enim est, iuxta Apostolum, omni vtenti ratione, inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspicere. Alius proculdubio modus ille, quo quondam patribus crebra illa atque ambitiosa diuinæ præsentiæ familiaritas dignanter indulta est, quanquam nec ipsis sicuti est, sed sicut dignata est nec vno modo, sed vt Apost. ait, Multifariè multisque modis: cùm ipse in se sit vnus. Et hæc demonstratio non quidem communis, sed tamẽ foris facta est: nimirum exhibita per imagines extrinsecus apparẽtes, seu voces sonãtes. Sed est diuina inspectio eò differentior ab his, quò interior, cùm per seipsum dignatur inuisere Deus animá quærentem se, quæ tamen ad quęrendum se toto desiderio ex amore deuouit. Hoc signum

ſignum iſtiuſmodi aduentus eius, ſicut ab eo qui expertus eſt, edocemur. Ignis ante ipſum præcedet: & inflammabit in circuitu inimicos eius. Oportet nanque vt ſancti deſiderij ardor præueniat faciem eius ad omnem animam, ad quam ipſe eſt venturus, qui omnem conſumat rubiginem vitiorum, & ſic præparet locum domino. Et tunc ſciet anima quoniam prope eſt dominus, cùm ſe ſenſerit illo igne ſuccenſam. Non ergo ſic affecta & ſic dilecta contenta erit omnino, vel illa quæ multis per ea quæ facta ſunt: vel illa quæ paucis per viſa & ſomnia facta eſt manifeſtatio ſponſi, niſi & ſpeciali prærogatiua intimis illum affectibus atque ipſis medullis cordis cælitus illapſum ſuſcipiat, habeatq; præſto quem deſiderat: non figuratum ſed infuſum: non apparentem, ſed afficientem: nec dubium quin eo iocundiorem quo intus non foris. Verbum nempe eſt non ſonans ſed penetrans: non loquax ſed efficax: non obſtrepens auribus ſed blandiens affectibus. Facies eſt non formata, ſed formans: non perſtringens oculos corporis ſed lætificans faciem cordis: grata quippe amoris munere non colore. Non tamen adhuc il-

lum dixerim apparere ſicuti eſt: quanuis non omnino aliud hoc modo exhibeat quàm quod eſt. Neque enim vel ſic continuè præſto erit, quanuis deuotiſſimis mentibus, ſed nec vniformiter omnibus. Oportet nanque pro variis animæ deſideriis diuinæ guſtum præſentiæ variari: & infuſum ſaporem supernę dulcedinis diuerſa appetentis animi aliter atque aliter oblectare palatum.

Cui vel quali animæ Deus apparere ſolet.

Cap. XXV.

Super cãt. ſerm. 31. SPiritus eſt Deus, & concupiſcit decorem illius animæ quam fortè aduerterit in ſpiritu ambulantem, & curam carnis non perficientem in deſiderio, præſertim ſi ſui amore flagrantem conſpexerit. Tali animæ ſuſpiranti frequenter, imò ſine intermiſſione oranti & affl.ctanti ſe præ deſiderio, interdum deſideratus ille miſeratus occurrit. *Vbi ſuprà ſerm.* 32. Ergo ſi quis eſt ita deſiderij vir, vt cupiat diſſolui & eſſe cum Chriſto: cupiat autem vehementer, ardenter ſitiat, aſſiduè meditetur: is profectò ſuſcipiet Deum. Si quidem deſiderium cordis eius tribuetur ei: & ſi adhuc peregrinanti in corpore. Ex parte tamen idq; ad tempus, & tempus modicum. Nam cum vigiliis

giliis & obſecrationibus, & multo labore & imbre lachrymarum quæſitus affuerit: ſubitò dum teneri putabitur, elabitur. Et rurſum lachrymanti & inſectanti occurrens comprehendi patitur: ſed minimè teneri, dum ſubito iterum quaſi è manibus auolat. Et ſi inſtiterit precibus & fletibus, deuota anima denuò reuertetur: & voluntate labiorum eius non fraudabit eam. Sed rurſum mox diſparebit, & non videbitur iterum, niſi toto deſiderio requiratur. Ita ergo & in hoc corpore poteſt eſſe de præſentia ſponſi frequens lætitia, ſed non copia: quia & ſic viſitatio lætificat, ſed moleſtat viciſſitudo. Nec tamen vel in tranſitu ſic præſto erit omni animæ, niſi illi duntaxat quam ingens deuotio & deſiderium vehemens, & prædulcis affectus ſponſam probat & dignam, ad quam gratia viſitandi acceſſurum verbum decorem induat, formam ſponſi accipiens.

Quòd magni fide, magna & ſublimia deſupernis mereantur videre.

Cap. XXVI.

Magni patris familias ſeu regiæ maieſtatis ſchema apparere exiſtimo, his, qui accedentes ad cor altum de- *Super cãt. ſermo. 32.*

maioris ſpiritus libertate & puritate conſcientiæ magnanimiores facti conſueuerunt audere maiora: inquieti prorſus & curioſi ſecreta penetrare, apprehendere ſublimiora, & tentare perfectiora: non modo ſenſuum, ſed & virtutum. Hi enim pro fidei magnitudine digni inueniuntur, qui iudicantur in omnem plenitudinem: nec eſt omnino locus in omnibus apothecis ſapientiæ: à quo Deus ſcientiarum dominus arcendos cenſeat cupidos veritatis, vanitatis non conſcios. Tales itaque magna audent: quia magni ſunt & quæ audent obtinent. Magna ſiquidem fides magna meretur. Igitur iſtiuſmodi magnis ſpiritibus, magnus occurret ſpiritus: & magnificabit facere cum eis: emittens lucem ſuam & veritatem ſuam: eoſq́; adducens & deducens in montem ſanctum ſuum & in tabernacula ſua. Regem in decore ſuo videbunt oculi eius, qui huiuſmodi eſt: præeuntem ſe ad ſpeciosa deſerti, ad flores roſarum, & lilia conuallium: ad amœna hortorum & irrigua fontium: ad delicias cellariorum, & odoramenta aromatum: poſtremò ad ipſa ſecreta cubiculi. Iſti ſunt theſauri ſapientiæ & ſcientiæ penes ſponſum abſcon-

absconditi. Hæc vitæ pascua præparata in refectionem animarum sanctarum. Beatus vir qui impleuit desiderium suum ex ipsis. Hoc solùm admonitus sit: ne solus habere velit, quæ possunt sufficere pluribus.

De vicißitudinibus Dei euntis & redeuntis in anima. Cap. XXVII.

DIcamus verbum Dei, Deum sponsum animæ prout vult, & venire ad animam, & iterum dimittere eam: tantum vt sensu animæ, non motu verbi ista fieri sentiamus. Verbi causa. Cùm sentit gratiam, agnoscit præsentiam: cùm non, absentiam quærit: & rursum præsentiam quærit. Quidni requirat? Neque enim subducto sibi tam dulci sponso, interim aliquid aliud non dico desiderare, sed nec cogitare libebit. Restat igitur vt absentem studiosè requirat, reuocet abeuntem. Ita ergo reuocatur verbum: & reuocatur desiderio animæ, sed eius animæ, cuius semel indulserit suauitatem sui. Nunquid non desiderium vox? Et valida. Verbo igitur abeunte vna interim & continua vox animæ, continuum desiderium eius tanquam vnum, continuumq; reuertere, donec veniat. Et fortè ideo subtra- *Super Cant. serm. 74.*

xit ſe, quo auidius reuocaretur, tenetur fortius. Nam & aliquando ſimulabat ſe longius ire: non quia hoc volebat, ſed magis volebat audire, Mane nobiſcum, quoniam aduesperaſcit. Ergo iſtiúſmodi piam ſimulationem imò ſalutarem diſpenſationem, quam tunc corporaliter Deus exhibuit, non ceſſat identidem modo ſuo ſpiritali cum deuota ſibi anima ſedulo actitare. Prætereiens teneri vult, abiens reuocari. Neque enim hoc irreuocabile verbum. It & redit pro beneplacito ſuo: quaſi viſitans diluculo, & ſubitò probans. Et ire quidem illi quodammodo diſpenſatorium: redire verò ſemper voluntarium eſt. vtrunque autem plenum iudicij. At penes ipſum horum ratio. Nunc verò conſtat in anima fieri huiuſcemodi viciſſitudines euntis & redeuntis verbi. Volo dicere quomodo mecum agitur, in eiuſmodi. Non expedit quidem. Sed prodar vt proſim. Fateor & mihi aduentaſſe verbum in inſipientia dico: & pluries. Cumq; ſæpius intrauerit ad me, non ſenſi aliquoties cùm intrauit. Adeſſe ſenſi: affuiſſe recordor: interdum & præſentire potui introitum eius, ſentire nunquam, ſed ne exitum quidem.

Nam vnde in animam meam venerit, quóve abierit denuò eam dimittens: ſed & quà introierit vel exierit: etiam nunc ignorare me fateor. Sanè per oculos non intrauit, quia non eſt coloratum: ſed neque per aures, quia non ſonuit: ſed neque per nares, quia non aëri miſcetur, ſed menti: nec infecit aërem ſed fecit: neque verò per fauces, quia non eſt manſum vel hauſtum: nec per tactum comperi illud, quia palpabile non eſt. Quà igitur introiuit? An fortè nec introiuit quidem: quia non de foris venit? Neque enim eſt vnum aliquid ex his, quæ foris ſunt. Porrò nec de intro me venit, quia bonum eſt: & ſcio quoniam non eſt in me bonum. Aſcendi etiam ſuperius meum: & ecce ſupra hoc verbum eminens. Ad inferius quoque meum curioſus explorator deſcendi, & nihilominus infra inuentum eſt. Si foras aſpexi, extra omne exterius meum comperi illud eſſe: ſi intus, & ipſum interius erat. Et cognoui quidem verum eſſe quod legeram: quia in ipſo viuimus, mouemur & ſumus: ſed ille beatus eſt, in quo ipſum eſt: qui illi viuit, eo mouetur. Quæris igitur, cùm ita ſint omnino inue-

ſtigabiles viæ eius:vnde adeſſe norim? Viuum & efficax eſt, moxq́; vt intus venit, expergeſecit dormitantem animam meam:mouit & emolliuit: & vulnerauit cor meum:quoniam durum lapideumq́; erat: & malè ſanum. Cœpitq́; euellere & deſtruere, ædificare & plantare: rigare arida, tenebroſa illuminare:clauſa reſerare:frigida inflammare: necnon & mittere praua in directa,& aſpera in vias planas:ita vt benediceret anima mea domino, & omnia quæ intra me ſunt, nomini ſancto eius. Ita igitur intrans ad me aliquoties verbum, ſponſus, nullis vnquam introitum ſuum indiciis innoteſcere fecit:non voce, non ſpecie, non inceſſu. Nullis denique ſuis motibus compertum eſt mihi: nullis meis ſenſibus illapſum penetralibus meis: tantum ex motu cordis, ſicut præfatus ſum intellexi præſentiam eius, & ex fuga vitiorum carnaliumq́; compreſſione affectuum aduerti potentiam virtutis eius: & ex diſcuſſione ſiue redargutione occultorum meorum, admiratus ſum profunditatem ſapientiæ eius: & ex quantulacunque emendatione morum meorum, expertus ſum bonitatem manſuetudinis eius:

eius:& ex reformatione ac renouatione ſpiritus mentis meæ, id eſt, interioris hominis mei: percepi vtcunque ſpeciem decoris eius, & ex contuitu horum omnium ſimul expaui multitudinem magnitudinis eius. Verùm quia hæc omnia vbi abſceſſerit verbum, quodam illico languore torpentia perinde iacere incipiunt: ac ſi cacabo bullienti ſubtraxeris ignem:& hoc mihi ſignum abſceſſionis eius. Triſtis ſit neceſſe eſt anima mea, donec iterum reuertatur:& ſolitò recaleſcat cor meum intra me: idq́; ſit reuerſionis indicium. Familiare mihi erit quoad vixero pro verbi reuocatione reuocationis verbum: quod vtique reuertere eſt. Et quoties elabetur, toties repetetur à me: nec ceſſabo clamitare, quaſi poſt tergum abeuntis ardenti deſiderio cordis, vt redeat & reddat mihi lætitiam ſalutaris ſui: reddat mihi ſeipſum. Fateor filij nihil interim libet: dum non præſto eſt, quod ſolum libet.

Quòd abſque veritate ſimul & gratia non eſt plena & iocunda viſitatio Dei.

Cap. XXVIII.

VTraque res neceſſaria mihi, & veritas quidem cui abſcondi non poſ- *Super cāt. ſerm.24.*

ſim: gratia autem cui nolim: Alioquin ſine alterutra viſitatio plena non erit: cùm & illius ſeueritas abſque hac, oneroſa, & huius hilaritas abſque illa, diſſoluta poſſit videri. Amara eſt veritas ſine condimento gratiæ: ſicut abſque veritatis fræno leuis & neſciens modum, plerunque & inſolens ipſa deuotio. Quàm multis non profuit gratiam percepiſſe: pro eo quòd temperamentum de veritate pariter non acceperunt. Ex hoc enim plus quàm oportuit complacuere ſibi in ea, dum veriti non ſunt veritatis obtutus: dum non reſpexerunt ad maturitatem, magis autem ſe totos leuitati hilaritatiq; dederunt. Inde factum eſt, vt in qua priuatim exultare voluerunt, gratia priuarentur: quibus vel ſerò dici potuerit. Euntes ergo diſcite quid ſit: ſeruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. Ergo nō in ſola gratia plenitudo gratiæ eſt: ſed ne in ſola quidē veritate. Quid prodeſt ſcire, quid te oporteat facere, ſi non detur & belle facere? Quid ſi velis quidē, ſed minimè poſſis? Quantos expertus ſum agnita veritate triſtiores? & ideo magis quòd iam confugere ad ignorantiæ excuſationem non liceret ſcientes
&

& non facientes quod veritas hortaretur. Quæ cùm ita se habeant, neutrum sine altero sufficit. Et quidē penes sponsum vtraque res. Denique gratia & veritas per Iesum Christum facta est, ait Ioan. Baptista. Si ergo cum vna quauis harum sine altera pulsauerit ad ostium meum dominus Iesus, ipse est enim verbum Dei, animæ sponsus: intrabit sanè, non tanquam sponsus, sed tanquam iudex. Absit, nequaquam fiat hoc. Non intret in iudicium cum seruo suo. Intret pacificus: Intret iocundus & hilaris. Maturus tamen & serius intret, qui seuerio ri quodā veritatis vultu in me dum insolentiam reprimit purget lætitiam. Intret saliens: Intret circunspectus, qui culpam dum dissimulando transilit: pœnam miserando respiciat. Intret festiuus & splendidus: suauis & mitis, qui non dedignatur dici & fieri spōsus animæ quærentis se: cùm sit super omnia Deus benedictus in secula.

Quid sit patrem & filium venire ad animam. Cap. XXIX.

TAnta est dignatio verbi, tanta beneuolentia patris verbi erga bene affectam & bene compositam animam, quod quidem ipsum patris munus & verbi

Super cāt. serm. 69.

verbi opus eſt vt quam ſua tali benedictione præuenerint & præparauerint ſibi, ſua quoque dignentur præſentia: & ita vt non modo ad eam veniant, ſed etiam apud eam faciãt manſionem. Non enim ſufficit exhiberi, niſi & copiam ſui præbuerint. Quid enim eſt venire ad animam verbum? Erudire in ſapientia. Quid eſt patrem venire? Afficere ad amorem ſapientiæ. Patris diligere eſt: & ideo patris aduentus ex infuſa dilectione probatur. Quid faceret abſque dilectione eruditio? Inflaret. Quid abſque eruditione dilectio? Erraret. Non decet ſponſam verbi eſſe ſtultam, porrò elatam pater non ſuſtinet. Pater enim diligit filium: & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam verbi, ſemper in promptu habet deijcere atque deſtruere: ſiue in mittendo zelum, ſiue in tentando: quorum alterum miſericordiæ, alterum iudicij eſt. Vtinam omnem in me extollentiam comprimat, imò deijciat & ad nihilum redigat, non accenſus furor, ſed infuſus amor. Si ergo dominus Ieſus dignetur venire ad me, vel potius in me in charitate & ſpiritu manſuetudinis, æmulãs me Dei æmulatione. Quid enim ita Dei vt charitas?

ritas? nempe & Deus eſt, ſi inquam, in iſta venerit: in hoc cognoſcam, quòd non ſit ſolus: ſed venerit etiam pater ſuus cum eo. Nam quid æquè paternũ? Propter hoc nempe non pater verbi tantùm, ſed & pater miſericordiarum eſt appellatus, quòd innatum habet miſereri ſemper & parcere. Si ſenſero aperiri mihi ſenſum, vt intelligam ſcripturas aut ſermonem ſapientiæ, quaſi ebullire ex intimis aut infuſo lumine deſuper reuelari myſteria: aut certè expandi mihi quaſi quoddam largiſſimum cæli gremium: & vberiores deſurſum influere animo meditationum imbres, non ambigo ſponſum adeſſe. Verbi ſiquidem hæ copiæ ſunt: & de plenitudine eius iſta accipimus. Quòd ſi ſe pariter infuderit humilis quædam & pinguis intimæ aſperſionis deuotio: vt amor agnitæ veritatis neceſſarium quoddam odium vanitatis in me generet, & contemptum, ne fortè aut ſcientia inflet, aut frequẽtia viſitationum extollat me: tũc prorſus paternè ſentio agi mecum: & patrem non dubito adeſſe. Si autem perſeuerauero huic dignationi dignis ſemper quod in me eſt affectibus & actibus reſpondere, & gratia Dei in me vacua

cua

cua non fuerit, etiam mansionem apud me facit: tam pater enutriensq́;, quàm verbum erudiens. Quanta putas ex hac mansione inter animam & verbum familiaritatis gratia oriatur: quanta de familiaritate sequatur fiducia.

Quomodo cognoscit anima, quòd diligitur à Deo. *Cap.* XXX.

Super cāt. serm. 69. ANima ex eo quòd se diligere & vehementer diligere sentit, etiam se diligi nihilominus vehementer nō ambigit: & de sua singulari intentione, solicitudine, cura, opera, diligentia, studioq́;, quo incessanter & ardenter inuigilat, quemadmodū placeat Deo, æquè hæc omnia in ipso indubitanter agnoscit. Ergo ex propriis quæ sunt penes Deum, agnoscit: nec dubitat se amari, quæ amat. Ita est. Amor Dei amorem animæ parit: & illius præcurrens intentio intentam animam facit: solicitudoq́; solicitam. Nescio enim qua vicinitate naturæ, cum semel reuelata facie gloriam Dei speculari anima poterit, mox illi conformari necesse est, atque in eandem imaginē transformari. Igitur qualem te parauerís Deo, talis oportet appareat tibi Deus. Cum sancto sanctus erit; & cum viro innocente innocens erit.

erit. Quidni æquè & cum amante amās, & cum vacante vacans: & cum intento intentus, & cum ſolicito ſolicitus? Vigilas tu, vigilat & ipſe. Conſurge in nocte, in principio vigiliarum accelera quantum vis: etiam ipſas anticipare vigilias, inuenies eum non præuenies. Temere in tali negotio vel prius aliquid, vel plus tribuis tibi. Et magis amat & antè. Si hæc anima ſcit, imò quia ſcit, miraris, quod illam maieſtatem quaſi cætera non curantem ſoli ſibi intendere glorietur: cui ſoli ipſa poſtpoſitis curis omnibus, tota ſe deuotione cuſtodit. Vnum dico mirum quidem, ſed verum: animam Deum videntem haud ſecus videt, quàm ſi ſola videatur à Deo. Ea ergo fiducia dicit illum intendere ſibi: ſeq; illi nihil præter ſe & illum videns. Bonus es domine, animæ quærenti te: occurris, amplecteris: ſponſum exhibes, qui dominus es, imo qui es ſuper omnia Deus benedictus in ſecula. Amen.

CAPIT

CAPITVLA LIBRI SECVNDI.

De

LIBER SECVNDVS.

De opere nostræ conditionis. *Cap.* I.

N primo opere conditionis nostræ de limo terræ plasmauit hominẽ Deus: & inspirauit in faciẽ eius spiritũ vitæ. Qualis artifex, qualis vnitor rerum, ad cuius nutũ sic cõglutinantur sibi limus terræ & spiritus vitę: limus quidẽ iam ante creatus erat. quando in principio creauit Deus cælum & terrã. At spiritus sanè nõ communem sed propriã habet cõditionem: nec in massà creatur, sed singulari quadam excellẽtia inspiratur. Agnosce ô homo dignitatem tuam: agnosce dignitatem conditionis humanæ. Est tibi cum mundo corpus: sic enim decet eum qui constitutus est super vniuersam huius

In ser. de natali domini Cuius initiũ est, Magna opera domini.

creaturæ corporeæ molem aliqua ei similari ex parte: sed etiam est tibi sublimius aliquod: nec omnino comparandus es cæteris creaturis. Compacta & fœderata sunt in te caro & anima: illa plasmata, hæc fœderata. Sed cuius interest hæc commistio? Cuíve hæc vnio præstatur? Etenim iuxta sapientiam filiorum huius seculi, vbi sociantur summis inferiora, præualent qui potestatem habent, & humilioribus vtuntur pro libitu suo. Conculcat fortior minus fortem: irridet sapiens indoctum: simplicem fallit astutus: potens despicit imbecillem. Non sic in opere tuo Deus: non sic in tua commistione: non ad hoc sociasti spiritum limo, sublimem humili, dignam & excellentem creaturam abiectæ & inutili massæ. Quis non videat fratres, quantum corpori præstat anima? Nunquid non truncus insensibilis esset caro inanimata? Ab anima enim pulchritudo, ab anima incrementum, ab anima claritas visus, & sonus vocis. Denique sensus omnis ab anima est. Et quidem magna hæc coniunctio, sed si stabilis permansisset. Nunc autem licet diuino fuerit munita sigillo, ad imaginem quippe & similitudinem suam

creauit

creauit hominem Deus. Heu diruptum est sigillum, & vnitas dissipata. Accedens ille pessimus latro, recens adhuc sigillum fregit: & sic mutata similitudine diuina, comparatus est miser homo iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

De rectitudine hominis. Cap. II.

SEcundum animum, non secundum terrenam & feculentam materiam, Deus hominem fecit rectum: ad imaginem quippe & similitudinẽ suam creauit illum. Ipse verò, quemadmodum psallis, rectus dominus Deus noster: & non est iniquitas in eo. Rectus itaque Deus rectum fecit hominem similem sibi, id est sine iniquitate: sicut non est iniquitas in eo. Porrò, iniquitas cordis est non carnis vitium: vt per hoc noueris in spiritali portione tui & non in crassa luteáque substantia, Dei similitudinem conseruandam, siue reparandam. Spiritus enim est Deus, & eos qui volunt ei similes, vel perseuerare, vel fieri, oportet intrare ad cor. Atque in spiritu id negotij actitare: vbi reuelata facie speculantes gloriã Dei in eandem imaginem transformentur: de claritate

Super cãt. sermo. 24.

in claritatem tanquam à Domini ſpiritu. Quanquam & corporis ſtaturam dedit Deus homini rectam: forſan vt iſta corporea exterioris viliorísque rectitudo figmẽti, hominem interiorem illum, qui ad imaginẽ Dei factus eſt, ſpiritualis ſuæ ſeruandę rectitudinis amoueret: & decor limi deformitatem argueret animi. Quid enim indecẽtius quàm curuum recto corpore gerere animũ? Peruerſa res eſt & fœtida, luteum vas, quod eſt corpus, de terra oculos habere surſum, cælos liberè aſpicere, cælorúmque luminaribus oblectare aſpectus, ſpiritalem verò celeſtémque creaturam, ſuos ecõtrario oculos, id eſt internos ſenſus atque affectus trahere in terram deorſum: & quæ debuit nutriri in croceis, hærere luto, tanquam vnam de ſuibus, amplexaríque ſtercora. Ergo quærere & ſapere quæ ſunt ſuper terram, curuitas animæ eſt: & è regione meditari ac deſiderare quæ ſurſum ſunt, rectitudo.

De lapſu primi hominis à dignitate ſtatus ſui. Cap. III.

Super cãt. ſermo. 15. HAbitabat homo in paradiſo, & in loco voluptatis conuerſatio eius: nihil moleſtiæ, nihil indigentiæ ſentiebat odoriferis ſtipatus malis: fulcitus

floribus

floribus, gloria & honore coronatus, & cõſtitutus ſuper opera manuum plaſmatoris. Magis autem ob inſigne diuinæ ſimilitudinis præcellebat:& erat illi ſors ac ſocietas cum plebe angelorum, & cum omni militia cæleſtis exercitus. Sed mutauit iſtam gloriam Dei, in ſimilitudinem vituli comedẽtis fœnum. Inde eſt, quòd panis angelorum factus eſt fœnum,poſitum in præſepio:appoſitum nobis tamquam iumẽtis.Cibus hominis mutauit ſe in pabulum pecoris homine mutato in pecus. Heu triſtis & lachrimoſa mutatio : vt homo paradiſi accola, terræ dominus, cæli eius domeſticus, domini ſabaoth :frater beatorum ſpirituum & cæleſtium, cohæres virtutum repentina ſe conuerſione inuenerit: & propter infirmitatem iacentem in ſtabulo, & propter pecorinam ſimilitudinem indigentem fœno: & propter indomitam feritatem alligatum præſepio. Agnoſce tamen ô *bos* poſſeſſorem tuum. Cognoſce pecus,quem non cognouiſti homo:adora in ſtabubo, quem fugiebas in paradiſo: honora præſepium, cuius contempſiſti imperium: comede fœnum, qui panem, & panem angelicum faſtidiſti.

Sed quænam causa inquis, tantæ deiectionis? Profectò quòd homo cùm in honore esset, non intellexit. Quid non intellexit? Positus in honore nõ intellexit, quod limus esset, honoris fastigio delectatus: hinc gregia creatura gregi admixta est: hinc bestiali similitudine Dei similitudo mutata est: hinc societas cum iumentis pro cõsortio angelorum inita est. Fugienda nobis hæc ignorantia: de qua tot milia malorum vniuerso nostro generi prouenerunt. Cauenda omnimodis, ne fortè si adhuc sine intellectu & post vexationẽ inuenti fuerim⁹, multò plura & grauiora prioribus mala inueniãt nos. Merito quidem quòd nec vexatio dederit intellectum auditui.

De affinitate animæ cum Deo.

Cap. IIII.

Super cãt. sermo.80. QVid animæ & verbo? Multum per omnem modũ. Primò quidẽ quòd naturarum tanta cognatio est, vt hoc, imago illa ad imaginẽ sit: deinde quòd cognationẽ similitudo testetur. Nempe non ad imaginem tantùm, sed ad similitudinem facta est. In quo similis sit quæris? Audi de imagine prius. Verbum est: veritas est: sapientia est: iustitia est: & hæc imago. Cuius? Iustitiæ, sapien

pientiæ, veritatis. Eſt enim imago hæc iuſtitia de iuſtitia: ſapientia de ſapientia: veritas de veritate: quaſi de lumine lumen, de Deo Deus. Harum rerum nihil eſt anima quoniam non eſt imago: eſt tamen earundem capax appeténſque: & inde fortaſſis ad imaginem, celſa creatura in capacitate quidem maieſtatis, in appetentia autem rectitudinis inſigne præferens. Oportet nãque id quod ad imaginem eſt, cum imagine cõuenire: & non in vacuum participare nomen imaginis: quemadmodum nec imago ipſa, ſolo vel vacuo nomine vocitatur imago. De eo verò qui imago eſt, ſanctum Dauid audiſti in pſalmis canentem: nunc quidem magnus dominus noſter & magna virtus eius: nunc rectus dominus Deus noſter, & non eſt iniquitas in eo. Ab iſto recto & magno Deo habet imago eius, vt & ipſa recta & magna ſit, habet anima quę ad imaginem eſt. Sed dico, Nílne ergo amplius habet imago ab anima, quæ ad imaginem eſt, quia & huic magnũ rectúmque aſſignamus? Et plurimũ. Hæc ad menſuram accepit. illa ad ęqualitatem. An non plus hoc? Aduerte & aliud. Huic vtrunque aut creatio, aut dignatio contulit:

illi generatio:atque id magnificentius esse non dubium est. Sed ne hoc quidem eminentius esse quis abnuat. quod cùm à Deo huic, illi & de Deo vtrunque sit: id est, de Dei substãtia. Etenim substantialis Deo imago sua. Et omne quod eidem suæ imagini impartiri videtur, ambobus est substantiale non accidentale. Ad hunc vnum attende, in quo imago non parum eminet. Magnum & rectum ista duo: naturam à sese discrepare quis nesciat? In imagine vnum sunt. Neque hoc solum vnum sunt, & cum imagine. Imagini enim non modo id rectum est esse, quod magnũ esse sed etiam id magnum rectúmque esse quod esse: animæ non ita: & magnitudo eius & rectitudo ipsius diuersæ ab ea diuersæ abinuicem sunt.

Quòd rectitudinem suam anima perdere possit, magnitudinem verò non.

Cap. V.

Vbi suprà SI vt suprà docui eò anima magna est, quò capax æternorum: eò recta, quò appetens supernorum: quę non quærit nec sapit quæ sursum sunt: sed quæ super terram: non planè est recta, sed curua: cùm tamen pro huiuscemodi magna esse non desinat, manens vtique

que ſic æternitatis capax. Neque etenim illius aliquando non capax erit, etiam ſi numquam capiens fuerit: vt ſit quomodo ſcriptum eſt. Veruntamen in imagine pertranſit homo, ex parte tamen: ne ſi toto priuaretur, non, ſupereſſet ſpes ſalutis. Nam ſi deſinat magna eſſe & capax: quippe de capacitate æſtimatur animæ magnitudo. Quid verò ſeparare poſſet, cuius capax non foret? Itaque per magnitudinem quam retentat, etiam perdita rectitudine, in imagine pertranſit homo, vno quaſi claudicans pede: quantum verò ad rectitudinem veluti claudicans conturbatur. Et de rectitudine quidem ex his quæ dicta ſunt, liquet: quod diuerſa & ab anima ſit, & ab animæ magnitudine, quandoquidem ea etiam non exiſtente, & anima manet, & magna. Verùm magnitudinis animæ quæ diuerſitas vnde docebitur? Non enim inde poteſt, vnde rectitudinis animæque monſtrata eſt: cùm non ſicut rectitudine ita & magnitudine ſua priuari anima poſſit. Non eſt tamen ſua magnitudo anima. Nam etſi anima non inuenitur abſque magnitudine ſua, ipſa tamen & extra animam reperitur. Quæris vbi?

In angelis. Inde quipppe angeli, vnde animæ magnitudo probatur: ex captu videlicet æternitatis. Quòd si eo constitit animam discrepare à rectitudine sua, quod ea carere possit, quid ni æquè liqueat esse diuersam, & à sua magnitudine, quam sibi propriam vendicare non possit? Cùm itaque nec illa in omni, nec ista in sola sit anima, patet vtrãque indifferenter differre ab ea. Item nulla forma est, id cuius est forma. Est autem magnitudo forma animæ, nec enim ideo non forma, quia inseparabilis est ei. Hoc siquidem sunt substantiales differentiæ omnes, hoc non modò propriæ propria, sed & propria quædam. Hoc etiã aliæ innumerabiles formæ. Non igitur sua magnitudo anima non magis quàm sua nigredo coruus, quàm suus candor nix, quàm sua risibilitas seu rationabilitas homo, cùm tamen nec coruum sine nigredine, sine candore niuem, nec hominem, qui non & risibilis sit & rationalis vnquam reperias. Ita & anima, & animæ magnitudo, etsi inseparabiles, diuersæ tamen ab inuicem sunt. Quomodo non diuersæ, cùm hæc in subiecto, illa subiectum & substantia sit?

De

De simplicitate animæ. Cap. VI.

ADuertat anima ex diuinæ ingenuitate similitudinis inesse, sibi illam suæ substantiæ naturalem simplicitatem, qua hoc est illi esse quod viuere, & si non quod bene, quódue beatè viuere, vt sit similitudo, non æqualitas. Gradus propinquus, gradus tamen. Neque enim vnius excellentiæ paríſve fastigij sunt, hoc habere esse quod viuere, & item habere hoc esse quod beatè viuere. Ergo si verbi est illud propter sublimitatem, hoc animæ propter similitudinem (salua quidem eminentia verbi) palam est affinitas naturarum: palam animæ prærogatiua. Et vt quod dicitur, planius fiat, soli Deo id est esse, quod beatum esse. Atque hoc primum & purissimum simplex. Secundum autem simile nec huic: hoc videlicet habere esse quod viuere: atque hoc animæ est. Ex hoc etsi inferiori gradu ascendi potest, non modo ad bene, sed etiam ad beatè viuẽdum: non quia vel tunc sit hoc esse, quod beatum esse illi, qui eo peruenerit, quatenus ita glorietur pro similitudine: vt tamen pro disparitate habeat semper, vnde omnia ossa eius dicant, Domine quis similis tibi?

Super cãt. sermo. 71.

De gradu animæ quo præcellit cætera viuentia. *Cap.* VII.

Super cãt. sermo. 39.

BOnus animæ gradus ex quo & solo ad beatam ascenditur vitam. Sunt nanque viuentia & horum genera duo, quę sentiunt & quę non sentiunt. Porrò insensibilibus sensibilia præferũtur atque vtrisque vita qua viuitur & sentitur. Non stabunt pariter in gradu vno vita & viuens: multò minus vita, & quæ sunt sine vita. Vita anima est, viuẽs quidem, sed nõ aliunde quàm seipsa: ac per hoc non tam viuens quàm vita: vt propriè de ea loquamur. Inde est, quòd infusa corpori viuificat illud, vt sit corpus de vitæ præsentia, non vita sed viuens. Vnde liquet, ne viuo quidem corpori id viuere esse quod esse: cùm esse & minimè viuere possit. Multò minus quæ vitæ expertia sunt, ad hunc gradum assurgent. Sed nec omne quod vita dicitur vel est, continuò valebit pertingere huc. Est pecorum, est & arborum vita: sensu altera vigens, altera carens. At neutri tamen id est esse, quod viuere est: cùm vt quidem multorum opinio est ante in elementis, quàm vel illa in membris vel ista in ramis extiterint. At secundum hoc, cùm desinun

viuific

viuificare, simul viuere cessant, sed non & esse. Nequaquam igitur tali vitę idem esse & viuere est: quæ est quando non viuit. Porrò, nihil horum, quibus non est esse quod viuere sit: ad bene beatéque viuendum, quandoque proficiet vel emerget: quippe quòd neque in hũc inferiorem gradum potuit peruenire. Sola quæ in ipso stare cognoscitur anima hominis, in eo dignitatis creata est vita à vita, simplex à simplici, immortalis ab immortali, vt non sit longè à summo gradu: vbi scilicet id esse quod beatè viuere est, in quo solus stat beatus & solus potẽs, rex regum & dominus dominantium. Accepit itaque in sui cõditione anima, etsi non esse: posse tamen esse beata: summo perinde gradui quantum licet appropians non pertingens tamen, neque enim vel ipsi hoc erit aliquando hoc esse, quod beatam esse, nec quando beata erit.

De immortalitate animæ.

Cap. VIII.

IMmortalis est anima, & in hoc verbo similis, quidem, sed non æqualis. Nam in tantum superexcellit immortalitas deitatis, vt apostolus dicat de eo qui solus habet immortalitatem. Quod *Vbi suprà*

ego

nec non inter vitam & mortem : ſed nihilominus inter lucem & tenebras, & cognitio iudicij, & optio eligendi, & ſi qua ſunt alia, quæ ſimiliter circa animæ habitum ſeſe è regione reſpicere videant: nihilominus inter ipſa cenſorius quidam arbiter animæ oculus diiudicat & diſcernit, ſicut arbiter in diſcernendo, ita in eligendo liber. Vnde & liberum nominatur arbitrium, quòd liceat verſari in his pro arbitrio voluntatis. Inde homo ad promerendum potẽs. Omne etenim quod feceris bonum malúmue, quod quidem non facere liberum fuit, merito ad meritum reputatur. Et vt merito laudatur, non is tantùm qui potuit facere mala, & non fecit: ſed & qui potuit non facere bona & fecit, ita malo non caret merito, tam is qui potuit non facere mala & fecit: quàm qui potuit facere bona nec fecit. Vbi autem non eſt libertas, nec meritum. Propterea quæ ſunt carentia ratione animalia, nihil merentur: quia ſicut deliberatione, ita & libertate carent. Senſu aguntur, feruntur impetu, rapiũtur appetitu. Neque enim iudicium habent, quo ſe diiudicent ſiue regant: ſed ne inſtrumentum quidem
iud

CAPITVLA LIBRI SECVNDI.

De

LIBER SECVNDVS.

De opere nostræ conditionis. Cap. 1.

N primo opere conditionis nostræ de limo terræ plasmauit hominẽ Deus: & inspirauit in faciẽ eius spiritũ vitæ. Qualis artifex, qualis vnitor rerum, ad cuius nutũ sic cõglutinantur sibi limus terræ & spiritus vitę: limus quidẽ iam ante creatus erat. quando in principio creauit Deus cælum & terrã. At spiritus sanè nõ communem sed propriã habet cõditionem: nec in massa creatur, sed singulari quadam excellẽtia inspiratur. Agnosce ô homo dignitatem tuam: agnosce dignitatem conditionis humanæ. Est tibi cum mundo corpus: sic enim decet eum qui constitutus est super vniuersam huius

In ser. de natali domini Cuius initiũ est, Magna opera domini.

creaturæ corporeæ molem aliqua ei similari ex parte: sed etiam est tibi sublimius aliquod: nec omnino comparandus es cæteris creaturis. Compacta & fœderata sunt in te caro & anima: illa plasmata, hæc fœderata. Sed cuius interest hæc commistio? Cuíve hæc vnio præstatur? Etenim iuxta sapientiam filiorum huius seculi, vbi sociantur summis inferiora, præualent qui potestatem habent, & humilioribus vtuntur pro libitu suo. Conculcat fortior minus fortem: irridet sapiens indoctum: simplicem fallit astutus: potens despicit imbecillem. Non sic in opere tuo Deus: non sic in tua commistione: non ad hoc sociasti spiritum limo, sublimem humili, dignam & excellentem creaturam abiectæ & inutili massæ. Quis non videat fratres, quantum corpori præstat anima? Nunquid non truncus insensibilis esset caro inanimata? Ab anima enim pulchritudo, ab anima incrementum, ab anima claritas visus, & sonus vocis. Denique sensus omnis ab anima est. Et quidem magna hæc coniunctio, sed si stabilis permansisset. Nunc autem licet diuino fuerit munita sigillo, ad imaginem quippe & similitudinem suam creauit

creauit hominem Deus. Heu diruptum est sigillum, & vnitas dissipata. Accedens ille pessimus latro, recens adhuc sigillum fregit: & sic mutata similitudine diuina, comparatus est miser homo iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

De rectitudine hominis.

Cap. II.

SEcundum animum, non secundum terrenam & feculentam materiam, Deus hominem fecit rectum: ad imaginem quippe & similitudinẽ suam creauit illum. Ipse verò, quemadmodum psallis, rectus dominus Deus noster: & non est iniquitas in eo. Rectus itaque Deus, rectum fecit hominem similem sibi, id est sine iniquitate: sicut non est iniquitas in eo. Porrò, iniquitas cordis est non carnis vitium: vt per hoc noueris in spiritali portione tui & non in crassa luteáque substantia, Dei similitudinem conseruandam, siue reparandam. Spiritus enim est Deus, & eos qui volunt ei similes, vel perseuerare, vel fieri, oportet intrare ad cor. Atque in spiritu id negotij actitare: vbi reuelata facie speculantes gloriã Dei in eandem imaginem transformentur: de claritate *Super cãt. sermo.24.*

in claritatem tanquam à Domini ſpiritu. Quanquam & corporis ſtaturam dedit Deus homini rectam: forſan vt iſta corporea exterioris vilioríſque rectitudo figmẽti, hominem interiorem illum, qui ad imaginẽ Dei factus eſt, ſpiritualis ſuæ ſeruandę rectitudinis amoueret: & decor limi deformitatem argueret animi. Quid enim indecẽtius quàm curuum recto corpore gerere animũ? Peruerſa res eſt & fœtida, luteum vas, quod eſt corpus, de terra oculos habere ſurſum, cælos liberè aſpicere, cælorúmque luminaribus oblectare aſpectus, ſpiritalem verò celeſtémque creaturam, ſuos ecõtrario oculos, id eſt internos ſenſus atque affectus trahere in terram deorſum: & quæ debuit nutriri in croceis, hærere luto, tanquam vnam de ſuibus, amplexaríque ſtercora. Ergo quærere & ſapere quæ ſunt ſuper terram, curuitas animæ eſt: & è regione meditari ac deſiderare quæ ſurſum ſunt, rectitudo.

De lapſu primi hominis à dignitate ſtatus ſui. Cap. III.

Super cãt. ſermo. 15. HAbitabat homo in paradiſo, & in loco voluptatis conuerſatio eius: nihil moleſtiæ, nihil indigentiæ ſentiebat odoriferis ſtipatus malis: fulcitus floribus

floribus, gloria & honore coronatus, & cõstitutus super opera manuum plasmatoris. Magis autem ob insigne diuinæ similitudinis præcellebat:& erat illi sors ac societas cum plebe angelorum, & cum omni militia cælestis exercitus. Sed mutauit istam gloriam Dei, in similitudinem vituli comedẽtis fœnum. Inde est, quòd panis angelorum factus est fœnum,positum in præsepio:appositum nobis tamquam iumẽtis.Cibus hominis mutauit se in pabulum pecoris homine mutato in pecus. Heu tristis & lachrimosa mutatio: vt homo paradisi accola, terræ dominus, cæli eius domesticus, domini sabaoth :frater beatorum spirituum & cælestium, cohæres virtutum repentina se conuersione inuenerit: & propter infirmitatem iacentem in stabulo, & propter pecorinam similitudinem indigentem fœno: & propter indomitam feritatem alligatum præsepio. Agnosce tamen ô bos possessorem tuum. Cognosce pecus,quem non cognouisti homo:adora in stabubo, quem fugiebas in paradiso: honora præsepium, cuius contempsisti imperium: comede fœnum, qui panem, & panem angelicum fastidisti.

Sed quænam causa inquis, tantæ deiectionis? Profectò quòd homo cùm in honore esset, non intellexit. Quid non intellexit? Positus in honore nõ intellexit, quod limus esset, honoris fastigio delectatus: hinc gregia creatura gregi admixta est: hinc bestiali similitudine Dei similitudo mutata est: hinc societas cum iumentis pro cõsortio angelorum inita est. Fugienda nobis hæc ignorantia: de qua tot milia malorum vniuerso nostro generi prouenerunt. Cauenda omnimodis, ne fortè si adhuc sine intellectu & post vexationẽ inuenti fuerim⁹, multò plura & grauiora prioribus mala inueniãt nos. Merito quidem quòd nec vexatio dederit intellectum auditui.

De affinitate animæ cum Deo.

Cap. IIII.

Super cãt. sermo.80. QVid animæ & verbo? Multum per omnem modũ. Primò quidẽ quòd naturarum tanta cognatio est, vt hoc, imago illa ad imaginẽ sit: deinde quòd cognationẽ similitudo testetur. Nempe non ad imaginem tantùm, sed ad similitudinem facta est. In quo similis sit quæris? Audi de imagine prius. Verbum est: veritas est: sapientia est: iustitia est: & hæc imago. Cuius? Iustitiæ, sapien

pientiæ, veritatis. Eſt enim imago hæc iuſtitia de iuſtitia: ſapientia de ſapientia: veritas de veritate: quaſi de lumine lumen, de Deo Deus. Harum rerum nihil eſt anima quoniam non eſt imago: eſt tamen earundem capax appeténſque: & inde fortaſſis ad imaginem, celſa creatura in capacitate quidem maieſtatis, in appetentia autem rectitudinis inſigne præferens. Oportet nãque id quod ad imaginem eſt, cum imagine cõuenire: & non in vacuum participare nomen imaginis: quemadmodum nec imago ipſa, ſolo vel vacuo nomine vocitatur imago. De eo verò qui imago eſt, ſanctum Dauid audiſti in pſalmis canentem: nunc quidem magnus dominus noſter & magna virtus eius: nunc rectus dominus Deus noſter, & non eſt iniquitas in eo. Ab iſto recto & magno Deo habet imago eius, vt & ipſa recta & magna ſit, habet anima quę ad imaginem eſt. Sed dico, Nílne ergo amplius habet imago ab anima, quæ ad imaginem eſt, quia & huic magnũ rectúmque aſſignamus? Et plurimũ. Hæc ad menſuram accepit. illa ad ęqualitatem. An non plus hoc? Aduerte & aliud. Huic vtrunque aut creatio, aut dignatio contulit:

illi generatio:atque id magnificentius esse non dubium est. Sed ne hoc quidem eminentius esse quis abnuat. quod cùm à Deo huic, illi & de Deo vtrunque sit: id est, de Dei substātia. Etenim substantialis Deo imago sua. Et omne quod eidem suæ imagini impartiri videtur, ambobus est substantiale non accidentale. Ad hunc vnum attende, in quo imago non parum eminet. Magnum & rectum ista duo: naturam à sese discrepare quis nesciat? In imagine vnum sunt. Neque hoc solum vnum sunt, & cum imagine. Imagini enim non modo id rectum est esse, quod magnū esse sed etiam id magnum rectúmque esse quod esse: animæ non ita: & magnitudo eius & rectitudo ipsius diuersæ ab ea diuersæ abinuicem sunt.

Quòd rectitudinem suam anima perdere possit, magnitudinem verò non.

Cap. V.

Vbi suprà SI vt suprà docui eò anima magna est, quò capax æternorum: eò recta, quò appetens supernorum: quę non quærit nec sapit quæ sursum sunt: sed quæ super terram: non planè est recta, sed curua: cùm tamen pro huiuscemodi magna esse non desinat, manens vtique

que ſic æternitatis capax. Neque etenim illius aliquando non capax erit, etiam ſi numquam capiens fuerit: vt ſit quomodo ſcriptum eſt. Veruntamen in imagine pertranſit homo, ex parte tamen: ne ſi toto priuaretur, non, ſupereſſet ſpes ſalutis. Nam ſi deſinat magna eſſe & capax: quippe de capacitate æſtimatur animæ magnitudo. Quid verò ſeparare poſſet, cuius capax non foret? Itaque per magnitudinem quam ſretentat, etiam perdita rectitudine, in imagine pertranſit homo, vno quaſi claudicans pede: quantum verò ad rectitudinem veluti claudicans conturbatur. Et de rectitudine quidem ex his quæ dicta ſunt, liquet: quod diuerſa & ab anima ſit, & ab animæ magnitudine, quandoquidem ea etiam non exiſtente, & anima manet, & magna. Verùm magnitudinis animæ quæ diuerſitas vnde docebitur? Non enim inde poteſt, vnde rectitudinis animæque monſtrata eſt: cùm non ſicut rectitudine ita & magnitudine ſua priuari anima poſſit. Non eſt tamen ſua magnitudo anima. Nam etſi anima non inuenitur abſque magnitudine ſua, ipſa tamen & extra animam reperitur. Quæris vbi?

In angelis. Inde quipppe angeli, vnde animæ magnitudo probatur: ex captu videlicet æternitatis. Quòd si eo constitit animam discrepare à rectitudine sua, quod ea carere possit, quid ni æquè liqueat esse diuersam, & à sua magnitudine, quam sibi propriam vendicare non possit? Cùm itaque nec illa in omni, nec ista in sola sit anima, patet vtrãque indifferenter differre ab ea. Item nulla forma est, id cuius est forma. Est autem magnitudo forma animæ, nec enim ideo non forma, quia inseparabilis est ei. Hoc siquidem sunt substantiales differentiæ omnes, hoc non modò propriæ propria, sed & propria quædam. Hoc etiã aliæ innumerabiles formæ. Non igitur sua magnitudo anima non magis quàm sua nigredo coruus, quàm suus candor nix, quàm sua risibilitas seu rationabilitas homo, cùm tamen nec coruum sine nigredine, sine candore niuem, nec hominem, qui non & risibilis sit & rationalis vnquam reperias. Ita & anima, & animæ magnitudo, etsi inseparabiles, diuersæ tamen ab inuicem sunt. Quomodo non diuersæ, cùm hæc in subiecto, illa subiectum & substantia sit?

De simplicitate animæ. Cap. VI.

ADuertat anima ex diuinæ ingenuitate similitudinis inesse, sibi illam suæ substantiæ naturalem simplicitatem, qua hoc est illi esse quod viuere, & si non quod bene, quódue beatè viuere, vt sit similitudo, non æqualitas. Gradus propinquus, gradus tamen. Neque enim vnius excellentiæ parísve fastigij sunt, hoc habere esse quod viuere, & item habere hoc esse quod beatè viuere. Ergo si verbi est illud propter sublimitatem, hoc animæ propter similitudinem (salua quidem eminentia verbi) palam est affinitas naturarum: palam animæ prærogatiua. Et vt quod dicitur, planius fiat, soli Deo id est esse, quod beatum esse. Atque hoc primum & purissimum simplex. Secundum autem simile nec huic: hoc videlicet habere esse quod viuere: atque hoc animæ est. Ex hoc etsi inferiori gradu ascendi potest, non modo ad bene, sed etiam ad beatè viuẽdum: non quia vel tunc sit hoc esse, quod beatum esse illi, qui eo peruenerit, quatenus ita glorietur pro similitudine: vt tamen pro disparitate habeat semper, vnde omnia ossa eius dicant, Domine quis similis tibi?

Super cāt. sermo. 71.

De gradu animæ quo præcellit cætera viuentia. *Cap.* VII.

Super cāt. sermo. 39. BOnus animæ gradus ex quo & ſolo ad beatam aſcenditur vitam. Sunt nanque viuentia & horum genera duo, quę ſentiunt & quę non ſentiunt. Porrò inſenſibilibus ſenſibilia præferūtur atque vtriſque vita qua viuitur & ſentitur. Non ſtabunt pariter in gradu vno vita & viuens: multò minus vita, & quæ ſunt ſine vita. Vita anima eſt, viuēs quidem, ſed nō aliunde quàm ſeipſa: ac per hoc non tam viuens quàm vita: vt propriè de ea loquamur. Inde eſt, quòd infuſa corpori viuificat illud, vt ſit corpus de vitæ præſentia, non vita ſed viuens. Vnde liquet, ne viuo quidem corpori id viuere eſſe quod eſſe: cùm eſſe & minimè viuere poſſit. Multò minus quæ vitæ expertia ſunt, ad hunc gradum aſſurgent. Sed nec omne quod vita dicitur vel eſt, continuò valebit pertingere huc. Eſt pecorum, eſt & arborum vita: ſenſu altera vigens, altera carens. At neutri tamen id eſt eſſe, quod viuere eſt: cùm vt quidem multorum opinio eſt ante in elementis, quàm vel illa in membris vel iſta in ramis extiterint. At ſecundum hoc, cùm deſinun

viuific

viuificare, ſimul viuere ceſſant, ſed non & eſſe. Nequaquam igitur tali vitę idem eſſe & viuere eſt: quæ eſt quando non viuit. Porrò, nihil horum, quibus non eſt eſſe quod viuere ſit: ad bene beatéque viuendum, quandoque proficiet vel emerget: quippe quòd neque in hũc inferiorem gradum potuit peruenire. Sola quæ in ipſo ſtare cognoſcitur anima hominis, in eo dignitatis creata eſt vita à vita, ſimplex à ſimplici, immortalis ab immortali, vt non ſit longè à ſummo gradu: vbi ſcilicet id eſſe quod beatè viuere eſt, in quo ſolus ſtat beatus & ſolus potēs, rex regum & dominus dominantium. Accepit itaque in ſui cōditione anima, etſi non eſſe: poſſe tamen eſſe beata: ſummo perinde gradui quantum licet appropians non pertingens tamen, neque enim vel ipſi hoc erit aliquando hoc eſſe, quod beatam eſſe, nec quando beata erit.

De immortalitate animæ.

Cap. VIII.

IMmortalis eſt anima, & in hoc verbo ſimilis, quidem, ſed non æqualis. Nam in tantum ſuperexcellit immortalitas deitatis, vt apoſtolus dicat de eo qui ſolus habet immortalitatem. Quod *Vbi ſuprà*

ego

nec non inter vitam & mortem : ſed nihilominus inter lucem & tenebras, & cognitio iudicij, & optio eligendi, & ſi qua ſunt alia, quæ ſimiliter circa animæ habitum ſeſe è regione reſpicere videant : nihilominus inter ipſa cenſorius quidam arbiter animæ oculus diiudicat & diſcernit, ſicut arbiter in diſcernendo, ita in eligendo liber. Vnde & liberum nominatur arbitrium, quòd liceat verſari in his pro arbitrio voluntatis. Inde homo ad promerendum potẽs. Omne etenim quod feceris bonum malúmue, quod quidem non facere liberum fuit, merito ad meritum reputatur. Et vt merito laudatur, non is tantùm qui potuit facere mala, & non fecit : ſed & qui potuit non facere bona & fecit, ita malo non caret merito, tam is qui potuit non facere mala & fecit: quàm qui potuit facere bona nec fecit. Vbi autem non eſt libertas, nec meritum. Propterea quæ ſunt carentia ratione animalia, nihil merentur: quia ſicut deliberatione, ita & libertate carent. Senſu aguntur, feruntur impetu, rapiũtur appetitu. Neque enim iudicium habent, quo ſe diiudicent ſiue regant : ſed ne inſtrumentum quidem

iud

iudicij, id eſt rationem. Inde eſt quòd nõ iudicantur: quia non iudicant. Quanam quippe ratione ab his ratio exigatur, quam non acceperunt? Hanc vim à natura ſolus homo non patitur: & ideo ſolus inter animantia liber.

Quòd homo cùm ſit liber, tamen interueniente peccato, facit ſe ſeruum.

Cap. X.

Super cãt. ſermo. 81.

INteruenienté peccato, patitur quandam vim homo, ſed à voluntate non à natura: vt ne ſic quidem ingenita libertate priuetur. Quod enim voluntarium, & liberum. Et quidem peccatum factum, vt corpus quod corrũpitur, aggrauet animam: ſed amore non mole. Nam quod ſurgere anima per ſe iam nõ poteſt, quæ per ſe cadere potuit, voluntas in cauſa eſt, quæ corrupti corporis vitiato ac vitioſo amore langueſcens & iacens, amorem iuſtitiæ, pariter non admittit. Ita neſcio quo prauo & miro modo ipſa ſibi voluntas peccato quidem in deterius mutata neceſſitatem facit, vt nec neceſſitas, cùm voluntaria ſit, excuſare valeat voluntatem, nec voluntas, cùm ſit illecta excludere neceſſitatem. Eſt enim neceſſitas hæc quodammodo voluntaria. Eſt fauorabilis

bilis quædam vis premendo blandiens, & blandiendo premens. Vnde ſeſe rea voluntas, vbi ſemel peccato conſenſerit, nec excutere iam per ſe, nec excuſare tamen vllatenus de ratione queat. Voluntas enim eſt, quæ ſe, cùm eſſet libera ſeruam fecit peccati, peccato aſſentiendo: voluntas nihilominus eſt, quæ ſe ſub peccato tenet voluntariè ſeruiendo. Neque enim non volens, voluntas tenetur: voluntas enim eſt. Ergo quia volens ſeruam ſeipſa non modo fecit ſed facit: ita anima miro quodam & malo modo ſub hac voluntaria quadam & mala libera neceſſitate & ancilla tenetur & libera. Ancilla propter neceſſitatem, libera propter voluntatem: & quod magis mirum, magis quàm miſerum eſt: eò rea quò libera: eóque ancilla quò rea: ac per hoc eò ancilla, quò libera.

Quòd prima forma animæ obſcurari poteſt, ſed non exterminari.

Cap. XI.

NOn planè anima natiuam ſe exuit formam, ſed ſuperinduit peregrinam. Illa abdita non iſta perdita eſt: & quæ ſuperuenit, obſcurare ingenitam potuit, ſed non exterminare. Manet in *Super cãt. ſerm.* 82.

fundamento prorſus inconcuſſa ſimplicitas: ſed minimè apparet duplicitate operta humanæ doloſitatis ſimulationis hypocriſis. Quàm incongruè ſimplicitati duplicitas admiſcetur, quam indignè tali fundamēto tàlis ſtructura committitur? Sed perſeuerat nihilominus in omni anima cum originali duplicitate generalis ſimplicitas, vt de collatione confuſio augeatur. Perſeuerat æquè immortalitas, ſed fuſca & tetra, irruente tenebroſa corporeæ mortis caligine. Nam & ſi non priuatur vita, vitæ tamen beneficium ſuo corpori iam non ſufficit vendicare. Quid, quòd ne ſuam quidem ſpiritalem duntaxat vitam retinet ſibi? Anima nempe quæ peccauerit, ipſa morietur. Nónne morte iſta duplici incurſante, illa qualiſcunque immortalitas quam retentat, tenebroſa ſatis redditur & miſella? Adde quòd appetentia terrenorum, quæ quidem omnia ad interitum ſunt, denſat tenebras: ita vt anima ſic viuente, nil à parte aliqua niſi pallida facies, & imago quædam mortis apparere cernatur. Cur non enim, quæ immortalis eſt, ſimilia ſibi immortalia appetit & æterna, vt quod eſt appareat, & quod facta eſt viuat?
Cæterùm

Cæterùm contraria sapit & quærit: & mortalibus sese degeneri conuersatione conformans immortalitatis candorem quædam mortiferæ consuetudinis piceo colore denigrat: quidni mortalium appetitus immortalem mortali similem, immortali dissimilem faciat? Fruendo mortalibus mortalitatem se induit: & vestem immortalitatis incidente mortis similitudine decolorauit non exuit.

Quòd libertas etiam animæ deturpari potest, sed non destrui. Cap. XII.

QVod delectatur habere, id etiam perdere timet anima:& timor color est. Is libertatem dum tingit, tegit: & eam nihilominus sibimet reddit dissimilem. Quam dignius sua origine nihil cuperet, vt nihil metueret:ac per hoc à seruili timore isto ingenitam sibi defenderet libertatem, manentem in vigore & decore suo. Sed & voluntaria illa necessitas, & contraria lex inflicta membris, eidem incubat libertati:& liberam natura creaturam propriam ipsius voluntatem dum allicit, subijcit seruituti, implens faciem eius ignominia: ita vt vel carne seruiat legi peccati & non volens. Quia ergo naturæ *Vbi suprà*

ingenuitatem morum probitate defensare neglexit, ex iusto authoris iudicio factum est: non quidem vt libertate propria nudaretur, sed tamen superinduerctur, sicut diploide confusione sua. Et bene sicut diploide, vbi veste veluti duplicata manente libertate propter voluntatem: seruilis nihilominus conuersatio necessitatem probat. Hoc de simplicitate, hoc de immortalitate animæ aduertere est: & nil tibi in ea, si bene consideres, apparebit, quod non sit istiusmodi similitudinis, pariter & dissimilitudinis diploide adopertum. An non diplois vbi non innata sed affixa: & quadam quasi acu peccati assuta est simplicitati fraus, immortalitati mors, necessitas libertati? Neque enim essentiæ simplicitati præscribit duplicitas cordis: non naturæ immortalitati mors, aut voluntaria peccati aut necessaria corporis: non arbitrij libertati necessitas voluntariæ seruitutis. Ita bonis naturæ mala aduentitia, dum non succedunt sed accedunt: turpant vtique ea non exterminant: cõturbant non detrahunt. Inde anima dissimilis est Deo: inde dissimilis est & sibi: inde comparata iumentis insipientibus, & similis facta est illis.

Inde

Inde homines tanquam vulpes duplicitatis & fraudis foueam habent: & quia partes vulpium se fecerunt, partes vulpium erunt.

De fiducia quam habet anima ad Deum.
Cap. XIII.

NOn est apud verbum otiosa animæ generosa cognatio, & cognationis testis similitudo perseuerans. Dignanter admittit in societatem spiritus similem in natura. Et certè de ratione naturæ, similis similẽ quærit super can. serm 83. Quid enim non tutè præsumat apud eum, cuius se insignem cernit imagine, illustrem similitudine nouit? Quid inquam vereamur de maiestate, cui de origine fiducia datur? Tantum est vt curet naturæ ingenuitatem, vitæ honestate seruare: imò cæleste decus quod sibi originaliter inest, dignis quibusdam studeat morum affectuumq́; venustare & colorare coloribus. Vt quid enim dormitet industria? Grande profecto in nobis donum naturæ ipsa est. Quæ si minus suas exequatur partes, nónne quod reliquum natura habet in nobis totum turbabitur: totum quasi quadam vetustatis operietur rubigine? Id quidem iniuria authori. Et vtique ad *Super cãt. serm.* 82.

hoc autor ipſe Deus diuinæ generoſitatis induſtriam perpetuo voluit in anima conſeruari: vt ſemper hæc in ſeſe ex verbo habeat, quo admoneatur ſemper: aut ſtare cum verbo aut redire, ſi mota fuerit. Animæ verò reditus, conuerſio eius ad verbum reformandæ per ipſum, conformandæ ipſi. In quo? In charitate. Talis cõformitas maritat animam cum verbo, cùm cui videlicet ſimilis eſt per naturam: ſimilem nihilominus ipſi ſe exhibet per voluntatem, diligens ſicut dilecta eſt. Ergo ſi perfectè diligit, nupſit. Quid hac conformitate iocundius: quid optabilius charitate? qua fit vt humano magiſterio non contenta, per temet ô anima fiducialiter accedas ad verbum: verbo conſtanter inhæreas: verbum familiariter percuncteris, conſulteſq́; de omni re, quantum intellectu capax, tantum audax deſiderio. Verè ſpiritalis ſanctiq́; connubij contractus eſt iſte. Parum dixi, contractus complexus eſt. Complexus planè, vbi idem velle & nolle, idem vnum facit ſpiritum è duobus.

De incremento animæ. *Cap.* XIIII.

Super cãt. ſerm.27. NEceſſe eſt animam creſcere ac dilatari, vt ſit capax Dei. Porrò latitudo eius

do eius dilectio eius. Nam & anima minimè cùm ſit ſpiritus, corpoream recipit quantitatem: tamen confert illi gratia, quod negatum eſt à natura. Creſcit quidem & extenditur: ſed ſpiritaliter. Creſcit non in ſubſtantia: ſed in virtute. Creſcit & in gloria. Creſcit denique & proficit in virum perfectum: in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Creſcit etiam in templum ſanctum in domino. Ergo quantitas cuiuſcunque animæ æſtimetur de menſura charitatis quam habet: vt verbi gratia, quæ multum habet charitatis, magna eſt: quæ parum, parua: quæ verò nihil, nihil. Ergo exemplo illius quæ ſurſum eſt, mater noſtra: hæc quoque quæ peregrinatur, habet cælos ſuos: homines ſpiritales, vita & opinione conſpicuos, fide puros, ſpe firmos, latos charitate, contemplatione ſuſpenſos. Et hi pluentes pluuiam verbi ſalutarem: tonant increpationibus, coruſcant miraculis. Hi enarrant gloriam Dei: hi extenti ſicut pelles ſuper omnem terram: legem vitæ & diſciplinæ digito quidem Dei ſcriptam, oſtendunt in ſemetipſis, ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius.

Quòd temperatur nobis gratia Dei.
Cap. XV.

Sup. Psal. Qui habitat. ser. 4.

SIcut sol iste corporeus licet bonus sit & valde necessarius, tamen & feruor si temperatus non fuerit infirmo capiti, & splendor infirmis oculis nocet: nec est solis culpa, sed infirmitatis: sic etiam sol iustitiæ est. Vnde & dicitur, Noli nimium esse iustus. Non quòd iustitia bona non sit, sed quia dum adhuc infirmi sumus: oportet ipsam nobis bonam gratiam temperari, ne fortè elationis aut indiscretionis vitium incurramus. Quid enim est, quòd incessanter orantes supplicantesq;, non possumus ad eam quam desideramus abundantiam gratiæ peruenire? Putatis, quia auarus aut inops factus est Deus, impotens aut inexorabilis? Absit hoc prorsus absit: sed ipse cognouit figmentum nostrum. Non tamen propterea à petitione cessandum est: quia etsi non dat ad satietatem, dat ad sustentationem: etsi cauet nobis à feruore nimio, tamen fouet nos tanquam mater calore suo. Sicut enim videns venientem accipitrem mater expandit alas suas, vt pulli subeant & habeant tutum refugium, sic nobis parata & quodammodo dilatato sinu,

nu, extensa est summa illa & ineffabilis pietas Dei nostri.

De sacramento baptismi.
Cap. XVI.

Sacramentum dicitur sacrum signum siue sacrum secretum. Multa siquidem fiunt propter se tantùm: alia verò propter alia designanda: & ipsa dicuntur signa & sunt. Ad hoc enim instituta sunt omnia sacramenta, vt inuisibilis gratia signo aliquo visibili præstaretur. Ad hoc Eucharistiæ participatio, ad hoc ipse baptismus initium sacramẽtorum omnium quo complantamur similitudini mortis Christi. Quæ est gratia per baptismum? Vtique purgatio delictorum. Quis enim potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi qui solus est mundus: & in quem peccatum non cadit Deus? Huius quidem gratiæ sacramentum prius erat circuncisio, vt originalis rubiginem culpæ, quæ manauerat à parẽtibus primis, cultellus eraderet. Sed veniente domino, qui agnus est totus suauis & mitis, cuius iugum suaue, & onus leue, optimè satis mutatum est, vt inuentam rubiginem cum vnctione spiritus sancti aqua dilueret, & acerbitas illa cessaret. Sed

In ser. in cæna domini, qui incipit, Hi sunt dies.

fortè quærat aliquis & dicat:Si deletum est in baptiſmo, quod contraximus à parentibus, cur adhuc manet cupiditas & fomes, & velut incentiuum quoddam peccati?Neque enim dubium,quin à primis parentibus in nos traducta ſit lex iſta peccati. Omnes ſiquidem in peccatrice voluntate generamur: propterea licet inuiti, illicitos quoſdam concupiſcentiarum motus, & tanquam beſtiales ſentimus. Lauamur igitur in baptiſmo:quia deletur chirographus damnationis noſtræ:& hæc gratia nobis confertur: vt iam non nobis concupiſcentia noceat, ſi tamen à conſenſu abſtineamus:atque ita tanquam ſanies inueterati vlceris remouetur, dum tollitur damnatio: & reſponſum mortis quod prius inde manabat. In baptiſmate abrenunciantes diabolo,pater cæleſtis adoptat, & in regnum filij claritatis ſuæ de poteſtate tenebrarum transfert. Nimirum ipſa eſt ſtola prima, quam vetè citò proferre miniſtros paternus iubet affectus,non oris petitionem, nec cordis deſiderium expectans: ſed & ipſum intellectum præueniens in benedictionibus dulcedinis. Donec voluntatis vſum & facultatem deliberandi renatus quiſque

In ser. de duplici baptiſmo.

quiſque recipiat, à charitate Dei ſeparari omnino non poterit. Securus interim degit ſub protectione & aduocatione domini Dei ſui, non eſt quod vereatur ex omnibus. At vbi ſanè diſcretionis annos ingrediens redditur, ſibi cæterorum vtique violentiam, nec tunc quidem formidare neceſſe eſt: ſed à propria caueat voluntate. Præter hanc enim nihil eſt, quod timeamus. Ipſa eſt quæ in poteſtate tenebrarum denuo redigit, quæ nos iterum ſubijcit mortis imperio. Caueamus proinde à propria voluntate, tanquam à vipera peſſima & nequiſſima: & quæ ſola deinceps damnare poſſit animas noſtras.

De baptiſmate paruulorum.

Cap. XVII.

QVi paruulus natus eſt, paruulos à gratia non excludit: quia nec pietati incongruum, nec maieſtati eius difficile eſt, vt ſuppleat munus gratiæ, quod minus in eis habet natura poſſibile. Porrò infantium renatorum neminem carere meritis: ſed Chriſti habere merita. Quid enim ſi infans pro ſe loqui non poteſt, pro quo vox ſanguinis fratris ſui, & talis fratris clamat ad Deum

In 1. parte ſer. in ramis palmarum, qui ſic incipit, Non ſine cauſ.

Super cāt. ſerm. 68.

Super cāt. ſerm. 66.

Deum de terra? Aſtat & clamat nihilominus mater eccleſia. Quid tamen infans? Nónne & ipſe videtur quodammodo de fontibus ſaluatoris vociferari ad Deum, & ſuis vagitibus clamare: domine vim pátior, reſponde pro me? Flagitat auxilium gratiæ, quia vim patitur à natura. Clamat innocentia miſeri, clamat ignorantia paruuli, clamat addicti infirmitas. Ita ergo clamant hæc omnia: ſanguis fratris, fides matris, deſtitutio miſeri, & miſeria deſtituti. Et clamatur ad patrem. Porrò, pater ſeipſum negare non poteſt. Pater eſt. Nemo mihi dicat: quia non habet fidem, cui mater impartit ſuam, inuoluens illi in ſacramento: quouſque idoneus fiat ſuo aſſenſu euolutam percipere. An breue pallium eſt, vt non poſſit duos cooperire? Magna eſt eccleſiæ fides. Nunquid minor fide Chananeæ mulieris quam conſtat, & filiæ potuiſſe ſufficere & ſibi? In epiſtola ad magiſtrum Hugonem de ſancto Victore. Sanè infantes, quia prohibente ætate non poſſunt habere fidem, hoc eſt cordis ad Deum cõuerſionem, conſequenter nec ſalutem, ſi abſque baptiſmi perceptione moriuntur, nòn quòd ipſi vel quando

do baptizantur: fide omnimode careant, sine qua impossibile est vel ipsos placere Deo, sed saluantur & ipsi per fidem: non tamen suam, sed alienam. Dignum nempe est, & ad Dei spectat benignitatem, quibus fidem ætas denegat propriam, gratia prodesse concedat alienam. Nec enim omnipotentis iustitia, propriam putat ab his exigendam fidem, quos nouit propriam nullam habere culpam. Porrò, aliena opus est fide, cùm sine sorde non nascantur aliena. Nec dubium, quòd macula contracta ab aliis, aliorum quoque fide valeat vel debeat emundari. Hæc sunt quippe iudicia diuinæ iustitiæ. Quæ cùm ita sint, nullum præiudicium sustinebunt regenerati de eo quod dictum est: sine fide impossibile est placere Deo: cùm sine fide non sint, qui in testimonium fidei baptismi gratiam perceperunt.

Quòd sola fides absque baptismo in necessitate sufficiat ad salutem.
Cap. XVIII.

IN maiori ætate quisquis post vulgatum vbique baptismi remedium renuerit iam baptizari, generali originalique *In I. parte epistol. ad magistrū*

Hugone de sancto Victore.

nalíque maculæ addit; & ex proprio crimine ſuperbiæ, duplicem ſecum portãs iuſtiſſimæ damnationis cauſam: ſi ſic de corpore exire contigerit, tamen ſi ante exitum reſipuerit & voluerit, & petierit baptizari, ſed mortis præoccupatus articulo forte obtinere nequiuerit: dum non deſit fides recta: ſpes pia: charitas ſyncera, propicius mihi ſit Deus: quia huic ego ob ſolam aquam ſi defuerit, nequaquam omnino poſſum deſperare ſalutem: nec vacuam credere fidem: nec confundere ſpem: nec excidere charitatem: tantum ſi aquam non contemptus, ſed ſola (vt dixi) prohibeat impoſſibilitas, credo ſola fide hominem poſſe ſaluari: cum deſiderio percipiendi ſacramentum: ſi tamen pio adimplendi deſiderio mors anticipans, ſeu alia quæcunque vis inuincibilis obuiauerit. Quapropter, ſi martyrium vicem baptiſmi poſſe implere conceditur, non planè id fecit, pœna ſed ipſa. Nam abſque ipſa, quid eſt martyrium niſi pœna? Quæ ergo martyrio præſtat, vt abſque vlla dubietate pro baptiſmate reputetur, ipſa ita infirma & imbecilis per ſe erit: vt quod dare alteri valet, ſola non valeat obtinere? Eſt prorſus

ſanguinis pro Chriſto effuſio magnæ cuiuſdam fidei indubitata probatio: non Deo tamen ſed hominibus. Pro certo cùm aliunde martyrium niſi ex fidei merito illam obtinuerit prærogatiuam, vt ſingulariter vice baptiſmi ſecurè ſuſcipiatur, non video cur non ipſa æquè & ſine martyrio apud Deum tantundem poſſit: cui & ſine martyrij probamento proculdubio innoteſcit. Poſſit ſanè tantundem dixerim, quantum ad ſalutis pertinet obtentum: non autem ad meriti cumulum, quo indubitanter martyrium antecellit. Quid planius eſt quod voluntas pro facto reputetur, vbi factum excludit neceſſitas? Quomodo is qui alieno ſe teneri debito fortè in extremis poſitus recolit, ſi deſit vnde perſoluat, ſola nihilominus pœnitentia, & cordis contritione obtinere veniam creditur, ne iam pro eò damnetur. Sic ſola fides & mentis ad Deum conuerſio, ſine ſanguinis effuſione, & ſine perfuſione aquæ, ſalutem ſine dubio operatur volenti, ſed non valenti prohibente articulo baptizari. Et ſicut illi nulla pœnitentia remittitur peccatum, ſi cùm poſſit non reſtituit ablatum: ſic & huic nulla

prodeſt

proderit fides, si cùm possit, non percipit sacramentum: quanquam & fidem conuincitur non perfectam habere, si negligit. Vera enim & plena fides vniuersa præcepta complectitur. Est autem hoc vnum, ipsumq; præcipuum ex præceptis. Merito ergo non fidelis sed rebellis planè atque contemptor reputabitur, quisquis obedire renuerit.

De sacramento altaris. Cap. XIX.

In 1. parte ser. in cœna domini, cuius initiũ est, Hi sunt dies.

SAcramentum corporis & sanguinis pretiosi duo operatur in nobis, vt videlicet, & sensum muniat in minimis: & in grauioribus peccatis tollat omnino consensum. Si quis vestrum non tam sæpe modo, nec tam acerbos sentit motus iracundiæ, inuidiæ, luxuriæ, aut cæterorum huiusmodi, gratias agat corpori & sanguini domini, quoniam virtus sacramenti operatur in eo. Habeo verbum sed in carne, & mihi opponitur veritas, sed in sacramento. Angelus ex adipe frumenti saginatur, & nudo saturatur grano: me oportet interim quodam sacramenti cortice esse cõtentum: carnis fursure: literæ palea: velamine fidei. Et hæc talia sunt, quæ gustata afferunt mortem, si non de primitiis spiritus quantumcunque accipiant condimentum.

Super cãt. serm. 33.

mentum. Denique abſque ſpiritu,& ſacramentum ad iudicium ſumitur, & caro non prodeſt quicquam: & litera occidit & fides mortua eſt. Sed ſpiritus eſt qui viuificat, vt viuā in eis. At quam talibus ſanè abundantia ſpiritus pinguéſcant iſta: non pari omnino iocunditate ſumitur cortex ſacramenti, & adeps frumenti: fides & ſpes, memoria & præſentia: æternitas & tempus: vultus & ſpeculum: imago Dei & forma ſerui. Nempe in his omnibus fides locuples mihi, intellectus pauper. Carne Chriſti paſcimur, vt viuamus. Caro enim Chriſti verè eſt cibus.

Quòd impedire ſalutem animarum, ſit perſequi Chriſtum.

Cap. XX.

HErodiana malitia & babylonica crudelitas eſt, naſcētem extinguere velle religionem: & allidere paruulos Iſraël. Si quid enim ad ſalutem pertinens, ſi quid religionis oritur, quicunque reſiſtit, quicunque repugnat, planè cum Egyptiis paruulos Iſraëlitici germinis necare conatur: imò cum Herode naſcentem perſequitur ſaluatorem. In ſermo. primo, de conuerſione ſancti Pauli. Denique, ſi proprium ſan-

In 1. parte ſer. de Epiphan. qui ſic incipit, Neceſſarium nobis.

guinem dedit in pretium redemptionis animarum, non tibi videtur grauiorem ab eo sustinere persecutionem, qui suggestione maligna exemplo pernicioso scandali occasione, auertit ab eo animas, quas redemit, quàm à Iudæo, qui sanguinem illum fudit? Quas ego de salute animæ meæ fratri illi gratias agere possum, qui mihi propinat detractionis venenum? Meritò detractores Deo odibiles describuntur, tanquam persecutores. Quid & is qui exemplo ad remissius agendum cæteros prouocat, aut singularitate turbat, aut inquietat curiositatè, aut impatientia sua & murmuratione molestat: aut quocunque modo contristat spiritum Dei, qui in eis est, scandalizans vnum de minimis credentibus in eum, nônne & hic manifestè persequitur Christum? Agnoscite dilectissimi, expauescite consortia eorum, qui salutem impediunt animarum: horrendum penitus sacrilegium: quod & ipsorum videtur excedere facinus: qui domino maiestatis manus sacrilegas iniecerunt. Videbatur iam cessasse persecutionis tempus: sed vt palàm factum est: nunquam deest persecutio Christiano, sed neque Christo.

Christo. Et nunc quod grauius est, ipsi Christum persequuntur: qui ab eo vtique Christiani dicuntur. Amici tui Deus & proximi: aduersum te appropinquauerunt & steterunt. Coniurasse videtur contra te vniuersitas populi Christiani, à minimo vsque ad maximum. A planta pedis vsque ad verticē, non est sanitas vlla. Egressa est iniquitas à senioribus iudicibus vicariis tuis, qui videntur regere populum tuum. Non est iam dicere: sicut populus, sic sacerdos: quia nec sic populus vt sacerdos. Heu heu domine Deus: quia ipsi sunt in persecutione tua primi, qui videntur in Ecclesia tua primatum diligere, gerere principatum. Arcem Syon occupauerunt, apprehenderunt munitiones, & vniuersam deinceps liberè & potestatiuè tradunt incendio ciuitatem. Misera eorum conuersatio plebis tuæ miserabilis subuersio est. Dati sunt sacri gradus in occasionem turpis lucri, & quæstum æstimant pietatem. Copiosissimæ siquidem pietatis inueniuntur in suscipienda, imò accipienda magis animarum cura, sed hæc apud eos cura minor: & de animarum salute nouissima cogitatio est.

An verò saluatori animarum grauior vlla esse poterit persecutio? Iniquè agunt & cæteri contra Christum, multíque sunt temporibus nostris antichristi. Meritò tamen & crudeliorem eam senset persecutionem pro acceptis beneficiis, & grauiorem sentit pro potestate, qua propriis sustinet à ministris, licet alij quoque multi contra proximorum salutem multifariè multísque modis & variis occasionibus agere videãtur. Hoc videt Christus & silet. Hæc saluator patitur & dissimulat: propterea dissimulemus & nos quoque necesse est, & sileamus interim, maximéque de prælatis nostris, magistris Ecclesiarum: sic nimirum sic placet & ipsis: vt euadant nunc humana iudicia: veniátque semel iudicium graue his qui præsunt, & potenter patiantur tormenta potentes.

De medio tenendo. *Cap.* XXI.

In libro secũdo de cõsideratione. IN te consistito. Non infra deiici, non attolli supra, non euadere in longius, non extendi in latius. Tene medium, si non vis perdere modum. Locus medius tutus est. Mediũ sedes modi: & modus virtus. Omnẽ extra modũ mansionem, sapiens exilium reputat. Propterea

pterea non est illi habitare in longo, quòd vltra modum sit: sed ne in lato quidem quòd extra sit. Porrò, nec in alto vel imo: quòd alterum supra, alterum infrà sit. Denique & longitudo exterminium habere solet: & dilatatio scissuram, & altitudo ruinā, & profundum absorptionem. Dico hoc planius: longum dico, cùm sibi homo longiorem promittit vitam, latum cùm in superfluas animus distenditur curas: altum, cùm de se plus præsumit profundum, cùm se plus deiicit. Qui igitur longa sibi metitur tempora misericordiæ, verè ingreditur iter exterminij, transiens vitæ terminos productiori solicitudine. Inde est, quòd homines in præsentiarum à sese exules per obliuionem, in alia per inanem solicitudinem migrant secula non profutura, imò nec futura. Similiter animus distentus in multa, multis laceretur curis necesse est. Nempe immoderatà extensio extenuationem, & extenuatio nimia scissionem facit. Iam verò alta præsumptio, quid nisi ruinosa præcipitatio est? Quid è regione nimiæ pusillanimitatis deiectio, nisi desperata quædam absorptio est? In hanc fortis

non deiicietur. Prudens longioris vitæ non abducetur incerto. Modestus moderabitur curas : temperabit à superfluis : non deerit necessariis. Porrò iustus altiora se non præsumet. Si iustus fuero, non leuabo caput.

De modo corripiendi. Cap. XXII.

In prima parte ser. de Pascha, qui sic incipit, Accepimus ab Aposto.

MOderata correctio omnino quoddam magnum bonũ datum optimum est:& quod habeant pauci. Videas multos syncera licet intentione & benigno accedant animo, leuiter dicere, quod grauiter audiatur. Volat irreuocabile verbum : & quod sanare debuerat, quia mordacius forte videtur, exasperat, & exulcerat magis, quando negligentiæ additur impudẽtia : etiam & impatientia cumulatur : vt qui in sordibus erat, sordescat adhuc : declinans in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis:ac more phrenetici,non solùm repellens,sed & mordere tentans medici manum. Multis quoque non suppetit verborum copia, sed præ sermonis inopia linguã suam palato sentiunt adhærere ; quod & ipsum solet interdum audientibus obesse non parum. Aliis verò ad manum est abundantia multa sermonis, sed

quæ

quæ dicunt minus ſapiunt, minus acceptantur: & quia gratiam non habẽt, minus efficacia ſunt quæ loquuntur. Proinde prius peccata confitearis tua, quàm ad purganda accedas aliena. Quoties peccantem videris fratrem, continuò procedere debet compaſſionis affectus, tanquam cognatus humanitati, quippe quem concipis ex teipſo. Temet ipſum attende, vt alij noueris compati: vt arguas in ſpiritu lenitatis. Teipſum conſidera, ne & tu tenteris. Hic compaſſionis affectus multis quidem prodeſt, quia ſi animus liberalis contriſtari quẽ pro ſe viderit anxium, erubeſcit. Sed quid agimus, quòd nonnulli dura ceruice, & attrita ſunt fronte: vt quò magis eis compatimur, tantò magis noſtra & compaſſione & patienta abutantur? Nonne ſicut compatiebamur fratri, ita ipſi iuſtitiæ compatiendum eſt: quam videmus tam impudenter abiici: iam imprudenter prouocari? Scio, quia ſi qua in nobis eſt charitas, cotemptum hunc Dei ferre æquanimiter non poſſumus. Hic eſt zelus iuſtitiæ, quo aduerſus delinquentes accendimur, tanquam pietate ducti, erga eam quam contemni videmus iuſti-

tiam Dei. Veruntamen oportet vt priora sibi vendicet compassionis affectus, alioquin in spiritu vehementi conterimus quassatum calamum, extinguimus lignum fumigans. Sed cùm vterque aderit, videlicet & compassionis affectus, & zelus iustitiæ, necesse est, vt adsit spiritus discretionis, ne fortè cùm oporteat hunc exhiberi, ille procedat: & indiscreptio ipsa confundat vniuersa. Habeat itaque mēsuram tertium spiritum discretionis, vt miscens aptè temporibus tempora: oportunè æmulari, & nihilominus ignoscere sciat. Samaritanus sit custodiens & obseruans, quando oleum misericordię, quādo vinum feruoris exibeat.

De lumine scientiæ. *Cap.* XXIII.

In I. parte sermonis, in vigilia domini Cuius initium est, Hodie scietis.

ILluminemus nobis lumen scientiæ, priusquam de huius mundi tenebris exeamus, ne de tenebris transeamus ad tenebras: & tenebras sempiternas. Quæ est autem ista scientia? Profectò scire, quia venit dominus: & si quādo veniet, scire nō possumus. At, inquis, ista scientia omnium est. Quis enim nesciat vel nomine tenus fidelis: quia venturus est iudicare viuos & mortuos, & reddere vnicuique iuxta opera sua? Non omnium

nium iſta eſt, ſed nec multorum. Paucorum eſt, quia re vera pauci ſunt, qui ſaluantur. Putas, quia illi qui cùm malè fecerint lætantur, & exultant in rebus peſſimis: vel ſciant vel recogitent, quia veniet dominus? Si dixerint ipſi, tu noli credere, quia qui dicit ſe noſſe Deũ, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt. Non enim ita ſe omni impuritate polluerent, ſi dominum venturum ſcirent vel formidarent, ſed vigilarent vtique & non ſinerent perfodi conſcientias ſuas: Scientia autem iſta in primo operatur gradu pœnitudinem, id eſt dolorem: vt riſum in luctum, cantum in planctum, gaudium in mœrorem conuertat: & incipiant tibi diſplicere, quæ vehementer ante placuerant, & illa ſpecialiter horreas, quæ ſpecialiter appetebas. In ſecundo verò gradu operatur correctionem, vt iam non exhibeas membra tua armis iniquitatis peccato, ſed coërceas gulam, iugules luxuriam, ſuperbiam deprimas, & facias ſeruire ſanctitati corpus, quod iniquitati ante ſeruierat. Pœnitudo enim ſine correctione non proderit. Qui enim baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, nihil proficit lauatio

eius. Sed quia hæc diutius haberi non possunt, nisi circa se multa circunspectione mens indefessa vigilet & attendat. In tertio gradu operatur solicitudinem, vt iam incipiat solicitius ambulare cum Deo suo: & ex omni parte scrutetur, ne vel in leuissima re tremendæ illius maiestatis offendat aspectus. In pœnitudine accenditur, in correptione ardet, in solicitudine lucet: vt interius & exterius renouetur. Hic iam respirare incipit à tribulatione malorum & dolore: & timoris magnitudinem spiritali lætitia temperare, ne suorum enormitate scelerum abundātiori tristitia absorbeatur. Hinc & si timet à iudice, sperat à saluatore, cùm iam in animo timor & lætitia obequitent & obuient sibi: plerunque timor lætitiam superet: lætitia sæpius timorem excludat: & infrà sui gaudij concludat arcanum. Felix conscientia, in qua luctamen huiusmodi indesinenter conficitur, donec quod mortale est absorbeatur à vita: donec euacuetur timor qui ex parte est: & succedat lætitia, quod perfectum est: quia non timor sempiternus, sed lætitia sempiterna erit ei.

De causa diligendi Deum.
Cap. XXIIII.

CAusa diligendi Deum, Deus est. Modus sine modo diligere. Ob duplicem causam, Deum dixerim propter seipsum diligendum: siue quia nil iustius, siue quia nil diligi fructuosius potest. Multum quippe meruit de nobis, qui & in meritis seipsum dedit nobis. Quid enim melius seipso poterat dare vel ipse? Ergo si Dei meritũ quæritur, illud est præcipuũ: quia ipse prior dilexit nos. Dignus planè qui redametur, præsertim si aduertatur quis, quos qualitercunque amauerit. Quid nãque aliud faciat considerata tanta & tam indebita miseratio: tam gratuita dilectio: tam inopinata dignatio: tam inuicta mansuetudo: tam stupenda dulcedo? Quid inquam, hæc omnia faciant diligenter considerata, nisi vt considerantis animum ad se mirabiliter rapiant, vehementer afficiant, faciántque præ se contemnere quicquid, nisi in contemptum horum appeti non potest? Amat Deus, & ex se toto amat; quia tota trinitas amat: si tamen totum dici potest de infinito & incompræhensibili: aut certè de simplici. Intuens

In libro, de diligẽdo Deũ.

tuens hæc, credo ſatis agnoſcit, quare Deus diligendus ſit: hoc eſt, vnde diligi mereatur.

De modo diligendi Deum. Cap. XXV.

In libro, de diligendo Deũ.

INfidelis mirum non eſt, ſi Deum quẽ minus agnoſcit, minus & diligit. Attamen & ipſe totum ei ſeſe debere non ignorat, quem ſui totius non ignorat autorem. Quid ergo ego, qui Deum meum teneo vitæ meæ, non ſolùm gratuitum largitorem, largiſſimum adminiſtratorem, pium conſolatorem, ſolicitum gubernatorẽ, ſed inſuper etiam copioſiſſimum redemptorem, æternũ conſeruatorem, dilatorem, glorificatorem? Illũ ratio vrget, & iuſtitia naturalis: totum ſe tradere illi, à quo ſe totum habet, & ex ſe toto habere diligere, mihi profectò fides tanto plus indicit diligendum, quantò & eum meipſo pluris æſtimandũ intelligo: quippe qui illum non ſolùm mei, ſed ſui quoque ipſius teneo largitorem. Quòd ſi totũ me debeo pro me facto, quid addã iam & pro refecto? Nec enim tam facile refectus quàm factus. At verò, qui me tantum & ſemel dicendo fecit, in reficiendo profectò & dixit multa, & geſſit mira: & pertulit dira, nec dira, ſed indigna

digna. Quid ergo retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? In primo opere me mihi dedit, in secundo se. Et vbi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus me, pro me debeo, & bis debeo. Quid Deo retribuam pro se? Nam etiam si me millies rependere possem, quid sum ego ad Deum? Hinc vide, quomodo, imò quã sine modo à nobis Deus amari meruerit, qui prior dilexit nos tantus & tantum & gratis, tantillos & tales. En quid dixisse me memini, modum esse diligendi Deum sine modo diligere? Denique cùm dilectio quæ tendit in Deũ, tendat in immensum: tendat in infinitum (nam & infinitus est Deus & immensus) quisnam quæso, debeat esse finis nostræ vel modus amoris? Quid quòd amor ipse noster non tam gratuitus impenditur, sed rependitur debitus? Amat ergo immensitas, amat æternitas, amat supereminens scientiæ charitas. Amat Deus, cuius magnitudinis non est finis, cuius sapientiæ non est numerus, cuius pax exuperat omnem intellectum: & vicem rependimus cum mensura. Diligam te domine fortitudo mea, dominus firmamen

nam & efficiens & finalis. Ipſe dat occaſionem, ipſe creat affectionem, deſiderium ipſe conſummat. Ipſe fecit vel potius factus eſt vt amaretur. Ipſe ſperatur amandus felicius, ne in vacuum ſit amatus: eius amor noſtrum & præparat, & remunerat. Præcedit benignior: rependitur iuſtior, expectatur ſuauior. Diues eſt omnibus, qui inuocant eum: nec habet tamen ſeipſo quicquam melius. Se dedit in meritum, ſe ſeruat in præmium. Se apponit in refectionem animarum ſanctarum: ſe in redẽptionem diſtrahit captiuorum.

De ſtatu iuſtorum ante aduentum domini.
Cap. XXVII.

DOnec veniret deſideratus ille qui ſanguine ſuo deleret chirographum damnationis noſtræ, & flammeum extinguens gladium aperiret credẽtibus regna cœlorum, nullus omnino cuiquam ſanctorum ad ea patebat acceſſus: ſed prouiderat eis dominus in inferno ipſo locum quietis & refrigerij: chaos magnum firmans inter ſanctas illas animas & animas impiorum. Quamuis enim vtræque in tenebris eſſent, non vtræque erant in pœnis, ſed cruciabantur impij: iuſti verò conſolabantur. *In 2. parte ſer. de omnibus ſanctis, qui ſic incipit Cùm de altarì illo.*

Quòd

Quòd enim in tenebris essent, beati Iob testimonio didicimus: qui se quoque in locùm tenebrosum & opertum mortis caligine perhibebat iturum. Hunc ergo locum obscurum quidem, sed quietum: sinum Abrahę dominus vocat, pro eo (vt arbitror) quòd in fide & expectatione quiescerent saluatoris. Abrahæ enim fides tam manifestè probata est, & approbata: vt primus ipse futuræ incarnationis Christi meruisset accipere promissionem. In hunc ergo locum saluator descendens contriuit portas æreas: & vectes ferreos confregit, eductósque vinctos de domo carceris: sedentes quidem, hoc est quiescētes: sed in tenebris & in vmbra mortis, iam tunc quidem sub altare Dei collocauit, abscondens eos in tabernaculo suo in die malorum: & protegens eos in abscondito tabernaculi sui, donec veniat tempus quo procedant completo iam numero fratrum: & percipiant regnum quod eis paratum est ab origine mundi.

Quòd absque præsenti ecclesia cælestis gloria perfici non potest.

Cap. XXVIII.

Super cāt. sermo. 68. DE statu & consummatione ecclesiæ finis omnium pendet. Tolle hanc,

hanc, & frustra inferior ista creatura reuelationem filiorum Dei expectat. Tolle hanc, & neque Patriarchę, neque Prophetæ aliqui consummabuntur. Tolle hanc, & ipsa sanctorum Angelorum pro imperfectione numeri sui gloria claudicabit: nec Dei ciuitas de sui integritate gaudebit. Vnde ergo implebitur propositum Dei, & mysterium voluntatis eius, magnumq́; illud sacramentum pietatis? Tu putas Deum nostrum totam habiturum suæ gloriæ laudem, donec veniant qui in conspectu Angelorum psallant sibi, lætati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti: annis quibus vidimus mala. Hoc genus lætitiæ cæli nescierunt, nisi per ecclesiæ filios. Ob hoc nemo vnquam lætatur, qui nunquam non lætatur. Oportunè post tristitiam gaudium subit, post laborem quies, post naufragium portus. Placet cunctis securitas, sed ei magis qui timuit. Iocunda omnibus lux, sed euadenti de potestate tenebrarum iocundior. Transisse de morte ad vitam, vitæ gratiam duplicat. Felix proinde in sua vniuersitate ecclesia, cuius omnis gloriatio impar est causæ: non pro his tantùm quæ illi iam facta sunt, sed pro his quoque quæ

de illa adhuc oportet fieri.

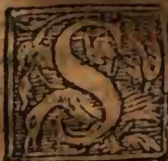
CAPITVLA LIBRI TERTII.

De

LIBER TERTIVS.

Quis sit dignus prælatione. Cap. I.

In 2. parte epist. ad dominum Papam Eugeniũ.

I rebus raritas pretium facit, nil in ecclesia pretiosius, nil optabilius bono vtiliq; pastore. Nempe rara auis est ista, si proinde quis talis interdum reperiatur, & occasio detur, confestim inijciendæ sunt manus: & totis viribus satagẽdum ne qua vi, ne qua

arte malitiæ fructuosa promotio valeat præpediri. Idoneus planè & dignus, qui ponatur custos animarum, quam propriè cura animæ à commissarum diligentia & solicitudine non impedit aut retardat, dum non quærit quæ sua sunt, neque quod sibi vtile est, sed quod multis. Si fortè ad regimen animarum assumitur, qui se neque ad congaudendum sentit promptum, neque pronum ad condolendum, talis quidem aliis non prodest, sibi obest plurimum. Porrò sese ingerere, quantæ impudentiæ est? De colloquio Symonis & Iesu. Speret ergo gradum minister, qui dominicum pascere gregem satagit. Pascere verò tripliciter, exemplo conuersationis, verbo prædicationis, fructu orationis. Et pascere ad mandatum Christi, vt nemo sibi hunc assumat honorem, sed qui vocatus fuerit à Deo tanquam Aaron. Per eum nempe, si quis introierit saluabitur & inueniet pascua. Sin verò ascenderit aliunde, planè fur est & latro. Iam qui per Christum sibi in sortem ministerij huius introisse videtur, de cætero quemadmodum ei seruiat, quemadmodum ministret, quemadmodum pascat tripliciter, vt prædiximus gregem domini,

Super cãt. serm.30.

Super cãt. serm.10.

mini, ſolicita ſecum examinatione diſcutiat. Indignus enim lacte & lana conuincitur, ſi non paſcit oues: ſi non vigilat in cuſtodia gregis, iudicium ſibi manducat & bibit. Porrò poteſtate accepta, malle in malo quàm in bono vti, abuti eſt. Hæc ſunt, quæ paſtori conueniunt: bonitas, diſciplina, ſcientia. Bonitas attrahit, Diſciplina corripit, Scientia paſcit, Bonitas amabilem, Diſciplina imitabilem, Scientia docibilem reddit.

In quibuſdã dictis.

Quid ſit neceſſarium prælato, vt dignè præeſſe poßit. Cap. II.

QVIſputas eſt fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam: vt det illis eſcam in tempore? Quæris fortè quam eſcam. Meus inquit cibus eſt, vt faciam voluntatem patris mei. Nimirum vita in voluntate eius. Qua quidem nec ipſe paſci, nec alios paſcere poterit: niſi ſit fidelis & prudens: vt & eam intelligat & diligat: diligat autem fortiter, diligat & feruenter. Quando enim ignorantia excuſare poſſit hominem, qui magiſtrum infantium, doctorem ſe inſipientium profitetur? Ignorans vtique ignorabitur: imò & multos ignorare faciens fa-

De collo. quio Symonis & Ieſu.

ciet ignorari. Quid enim periculi ſit; vbi paſtor non inuenit paſcua, ignorat dux itineris viam: vicarius neſcit domini voluntatem, eccleſia quotidie multipliciter & miſerabiliter experitur: eſt enim vt ſacratiſſima ſic & ſecretiſſima res voluntas Dei: & occultum omnino conſilium. Vtilis prouidè lectio, vtilis eruditio eſt: ſed multò magis vnctio neceſſaria: quippe quæ ſola docet de omnibus. Vnde autem ſcire videtur quę ſit voluntas Dei bona, & beneplacens & perfecta: qui nec pulſare nec quærere, nec petere conſueuit, qui donec alienarum curam ſuſciperet animarũ, nunquam ſuæ geſſiſſe curam, ſed in vauum viſus eſt eam accepiſſe. Nam de his quidem, qui & vbi fortè intelligunt domini voluntatẽ negligunt tamen, & quantum præualent aduerſantur ei, qui dederunt manus morti, & cum inferno iniere fœdus: vt odientes bonum, adhærentes malo, parati ſint gratis conſentire peccato, fouere malitiam, fauere iniquitati: quoniam odibiles Deo & mundo execrabiles eſſe conſtat: melius eſt ſilere quàm loqui. Sanè nemo repente fit turpiſſimus. Et vix aliquis in hunc affectum nequitiæ, niſi praua conſuetu

ſuetudine pertranſiuit. Sunt enim debiles quidam, & tepidi amatores iuſtitiæ. Sunt quibus aut vigor, aut feruor deeſt: aut fortaſſis vterque, cùm vterque ſit ſummopere neceſſarius: inter proſpera quippe & aduerſa verſanti. Vt enim vigoris eſſe dignoſcitur, nequaquam cedere tribulationi: ſed pro iuſtitia perſecutionem viriliter ſuſtinere: ſic feruori videtur attribuendum, nullis capi voluptatibus, nullis illecebris eneruari. Quæ quidem cum omni populo tamen ſpecialiter ducibus populi ſunt neceſſaria, ne fortè in perniciem omnium eos errare contingat. Quid enim refert, qua occaſione viam deſerant veritatis: ſeducantur ignari: ſequantur ſpontanei: compellantur inuiti: ſeu attrahantur illecti quid intereſt dummodo eant in perditionem? Sic enim Euæ prudentia, Adæ temperantia, Cain omnino iuſtitia, Petro defuit fortitudo. Quam quidem virtutis quadrifariè perfectionem, & cathedram ſanctitatis, omnimodis exigit miniſterium hoc, de quo loquimur: vt hac doce carens fruſtra ſibi tanquam per Chriſtum introierit, blandiatur. Ergo validos & conſtantes neceſſe eſt eſſe eos, qui ſuper

Super cāt. serm. 46. alios ordinantur: necnon & longanimes in spe atque in supernam mentis verticem attollentes, qui etiam bonum fidei suę & conuersationis, vbique odorem spargant.

De bona conscientia prælati.

Cap. III.

In 1. parte epistol. ad Henricū Senon. Episcopum. IS tantùm puritatis interioris gloria non fraudatur, qui dicere potest cum Propheta, obliuioni datus sum tanquam mortuus à corde, id est à propria voluntate. Bona obliuio, si teipsum nescias, vt proximo prosis. Bene autem mortuus à corde, si iam tibi viuere non studeas, sed ei qui pro te mortuus est. Sanè in tanta obliuione sui necesse est cor bene conscium esse sibi, quo se in lucra securius foris extendat, cùm securam intra se reliquerit conscientiam. Quid enim prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum patiatur? Sed & ordinis exigit ratio, vt qui ad sui mensuram proximum iubetur diligere, prius seipsum diligere norit. Itaque duo sunt præcipuè, quæ bonam reddunt conscientiam: pœnitere de malis, & abstinere à malis. Horum neutrum solum sufficit. Vtriusque virtutis bene conscius animus,

mus, securè iam seipsum deserat: & quodammodo perdat, vt aliquos lucrifaciat. Cum infirmantibus infirmetur, vratur cum scandalizatis: fiat etiam, si oporteat, Iudæis Iudæus: nihilq; formidet cum tali conscientia, exemplo Hieremiæ & Exechielis in Ægyptum vel Caldæam, cum transgressoribus captiuari: sed & cum sancto Iob fieri frater draconum & socius struthionum: cum Moyse quoque, quod grauius est, deleri de libro Dei: & cum Paulo anathema esse à Christo: pro fratribus, non timeat cum huiusmodi conscientia. Ipsam denique, si necesse est, intrare gehennam, securus medias penetret flammas. Cum tali conscientia comparemus, sic placet, thesauros regum, & fastigia regnorum cum huiusmodi fiducia Nónne cuncta horum fœlicitas, præ tanti boni diuitiis miseria reputabitur? Et hanc fiduciam operatur charitas.

De zelo prælatorum.

Cap. IIII.

PRælati prodesse magis studeant quàm præesse. Habeat charitas zelum, sed adhibeat pro tempore modum seueritas. Censura quidem nunquam re- *In quadā epist.*

missa, intermissa tamen plerunque plus proficit. Vigor iustitiæ semper feruidus sed nunquam præceps. Sicut non omne quod libet, licet: sic non omne quod licet, statim etiam expedit. Oportet prorsus vino zeli in charitate feruentis æstuet, qui aliis præsidet. Alioquin improbè satis præesse affectas quibus prodesse non curas: & quorum non zelas salutem, subiectionem nimis ambitiosè vendicas tibi, tertio libro de consideratione. Præsis vt prouideas, vt consulas, vt procures, vt serues: præsis vt prosis: præsis vt fidelis seruus & prudens, quem constituit dominus super familiam suam. Ad quid? Vt det illis escam in tempore, hoc est, vt dispenses non imperes: hoc fac, & dominari ne affectes hominum homo, vt non dominetur tui omnis iniustitia, vbi supra quarto libro Fac tu quod tuum est, nam Deus quod suum est, satis absque tua solicitudine & anxietate curabit. Planta, riga, fer curam, & tuas explicuisti partes. Sanè incrementum vbi voluerit dabit Deus non tu: vbi forte noluerit, tibi deperit nihil. Tu autem cura inueniri fidelis seruus & prudens, conseruis tuis cæleste triticum

Super cāt. serm.23.

com

communicare: absque inuidia, & absq; desidia erogare. De solo tibi credito talento respondere tibi para: securus de reliquo si multum accepisti, multum da. Quod modicum est, & id retribue. Etenim qui in modico fidelis non est, nec in maximo fidelis est. Totũ da, quia totum repetendum est vsque ad nouissimum quadrantem. sed sanè quòd habes non quod non habes. Memento etiam voci tuæ dare vocem virtutis. Quid illud inquis? Vt opera tua verbis concinant, imò verba operibus, vt cures prius videlicet facere quàm docere. Pulcherrimus ordo est & saluberrimus: vt onus quod portandum imponis, tu prior portes: & ex te discas, qualiter oporteat aliis moderari. Sermo quidem viuus & efficax exemplum est operis. Facilè faciens suadibile quod dicitur: dum monstrat factibile quod suadetur. Ergo in his duobus mandatis, verbi scilicet atque exempli summam tui officij ad conscientiæ securitatem pendere intellige. Tu tamen si sapis iunges & tertium, studium orationis. Manent itaque tria hæc, verbum, exemplum, oratio. Maior autem his est oratio. Nam etsi voci virtutis

sit

ſit opus,& operi tamen & voci gratiam efficientiámque promeretur oratio.

De pietate prælatorum. *Cap.* V.

Super cãt. ſerm.23. AVdiant prælati, qui ſibi commiſſis volunt ſemper eſſe formidini: vtilitati rarò. Diſcite ſubditorum matres vos eſſe debere, non dominos. Studete magis amari, quàm metui. Et ſi interdum ſeueritate opus eſt, paterna ſit non tyrannica. Matres fouendo, patres vos corripiendo exhibeatis. Manſueſcite: ponite feritatem: ſuſpendite verbera: producite vbera, pectora lacte pingueſcant: non typo turgeant. Quid iugum veſtrum ſuper eos aggrauatis, quorum potius onera portare debetis? Cur morſus à ſerpente paruulus fugit ad conſcientiam ſacerdotis, ad quem eum magis oportuerat tanquam ad ſinũ recurrere matris? Si ſpiritales eſtis, inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis, conſiderans quiſque ſeipſum, ne & ipſe tentetur. Alioquin ille in peccato morietur ſuo: ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Quanti hodie

Super cãt. ſerm. 10. de his, qui animas regere ſuſceperunt: quod ſine miſerabili gemitu dicendum non eſt: Chriſti opprobria, ſputa, flagella, clauos, lanceam, crucem & mortem,

hæc

hæc omnia in fornace auaritiæ cõflant & profligant, in acquisitionem turpis quæstus, & partium vniuersitatis suis marsupiis includere festinant. Hoc solo sanè à Iuda Scariothis differentes, quòd ille horum omne emolumentum denariorum numero compensauit: isti voratiori ingluuie lucrorum, infinitas exigunt pecunias: his insatiabili desiderio inhiant: pro his ne amittant, timent: & cùm amittunt, dolent. Harum in amore quiescunt, quantum duntaxat liberũ eis est à seruandi vel augmẽtandi cura. Animarum verò nec casus reputatur, nec salus. Non sunt profectò matres, qui cum sint de crucifixi patrimonio nimium incrassati, impinguati, dilatati, non compatiuntur super contritionem Ioseph. Quæ mater est, non dissimulat: habet vbera & non vacua. Gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus nouit: nec cessat exprimere de vbere quidem congratulationis lac exhortationis: de vbere verò compassionis, lac consolationis. Nam congratulatio quidem exhortationis, compassio verò consolationis lac fundit. Videas eam, si quem fortè deprehenderit forti aliqua tentatione concussum:

concussum: & inde turbatum, & tristé, pusillanimémque factum, nō posse iam ferre vim tentationis, quomodo condolet, quomodo mulcet, quomodo plangit, quomodo consolatur: quot argumenta pietatis mox reperit, quibus erigat desolatum Econtrà, si promptum, si alacrem, si bene proficientem cognouerit exultat: aggreditur salutaribus monitis, accendit amplius, instruit de quibus potest, vt perseueret: & vt in melius semper proficiat exhortatur. Omnibus se conformat: omnium in se transfert affectus: matrem se probat denique, non minus deficientium quàm proficientium. Multos videmus, qui quod crassum est & forte assumentes, quod debile est, projiciunt. Nunquid medicus valentes requirit, & non potius ægrotantes? Quos docebis magister bone, si omnes indoctos répuleris? Quibus quæso habebis diligentiam disciplinæ, si indisciplinatos vel effugaueris vel fugeris? In quibus obsecro tuam probabis patientiam, si solos admiseris mansuetos, & inquietos exclu- seris? Omnibus quidem optanda est perfectio: propriè autem optimorum forma est prælatorum. Sciunt quippe boni

Super cāt. sermo. 52.

Super cāt. serm. 25.

boni, fideléſque præpoſiti, languētium ſibi creditam animarum curam, non pompam. Cúmque internum murmur cuiuſpiam illarum querulæ vocis iudicio deprehendunt, & in ipſos vſque ad conuitia & contumelias prorumpentis, medicos ſe non dominos agnoſcentes, parant confeſtim contra phrenesim animæ, non vindictam ſed medicinam.

Quòd animæ infirmæ oneri ſunt prælato, non ſanæ. Cap. VI.

ONus animarum eſt infirmarum. Nam quæ ſanæ ſunt, portari non indigent, ac per hoc nec onus ſunt. Quoſcunque igitur de tuis inueneris triſtes, puſillanimes, murmurioſos: ipſorum te patrem, ipſorum te noueris eſſe abbatem: conſolando, exhortando increpando. Agis opus tuum: portas onus tuum: & portando ſanas, quos ſanando portas. Si quis verò ita ſanus eſt, vt magis iuuet te quàm iuuetur à te, huius te non patrem, ſed parem: comitem non abbatem cognoſcas. Quid igitur cauſaris de aliquorum, qui tecum ſunt, magis grauari conſortio, quàm frui ſolatio, cùm ſolus omnium omnibus datus ſis ſolatium: tanquàm omnibus

In prima parte epi. ad Renal dum abbatem de Fuſmaco.

bus

bus sanior, omnibus fortior, qui omnibus sufficias per Dei gratiam solatiari, & à nemine omniũ indigeas confortari? Denique inquantum grauaris, in tantum lucraris: & in quantum iuuaris, in tantum tibi tua præmia minuis. Elige ergo quos eligas: an qui grauando iuuant, an qui iuuando grauant, hi tibi promeritores, illi fraudatores meritorum existunt. Nam qui socij laboris, proculdubio & mercedis participes erunt.

De solicitudine prælatorum. *Cap.* VII.

Super cãt. serm. 53. IS qui aliis præest in solicitudine, vix vnquam vel raro securè vacat sibi, dum semper timet sui penuriam facere subditis & non placere Deo, quòd communi vtilitati propriam præfert: quietem scilicet, & contemplationis dulcedinem. Non autem parum gaudij & securitatis accedit, interdum suauiter ferienti, cum ex metu quodam & reuerentia erga se immissa diuinitus, cordibus subditorum intelligit suam Deo placere quietem, qui facit vt illi æquo magis animo suas necessitates sustineant: quàm patris spiritualis grata audeant otia temerè perturbare. Quã boni vigiles, qui nobis dormientibus *Super cãt. serm. 76.*

mientibus ipsi peruigilant, quasi rationem pro animabus nostris reddituri. Quàm boni custodes qui vigilantes animo, atque in orationibus pernoctantes hostium insidias sagaciter explorant: anticipant cõsilia malignantium, deprehendunt laqueos, eludunt tendiculas, retiacula dissipant machinamenta frustrantur. Hi ergo fratrum amatores & populi Christiani, qui multum orant pro populo,& vniuersa sancta ciuitate. Hi sunt qui multum soliciti pro sibi commissis dominicis ouibus, cor suum tradunt ad vigilandum diluculo ad dominum qui fecit illos, & in conspectu altissimi deprecantur. Et vigilãt & deprecantur, scientes suam insufficientiam in custodienda ciuitate. Porrò,cum dominus ita præcipiat:Vigilate & orate,ne intretis in tentationem : liquet quòd absque duplici hoc exercitio fidelium studióque custodum non potest esse secura ciuitas,nõ sponsa, nõ oues horum differentiam quæris ? Vnũ sunt,ciuitas propter collectionẽ, sponsa propter dilectionem, oues propter mansuetudinem Propterea quicunque opus ministerij huius sortiti estis, attẽdite vobis & pretioso deposito, quod

vobis creditum est. Ciuitas est: vigilate ad custodiam concordiámque. Sponsa est, studete ornatui. Oues sunt, intendite pastui. Porro, custodia ciuitatis vt sit sufficiens, trifaria erit: à vi tyrannorum, à fraude hæreticorum, à tentationibus dæmonum. Sponsæ verò ornatus in bonis operibus, & moribus, & ordinibus. At pastus ouium cõmuniter quidem in pascuis scripturarum tanquam in hæreditate domini: sed est distinctio in illis. Nam sunt mandata, quæ duris atque carnalibus animis imponuntur ex lege vitæ & disciplinæ: & sunt onera dispensationum quæ infirmis & pusillis corde: de respectu misericordiæ apponuntur: & sunt consiliorum solida fortiáque, quæ ex intimis sapientiæ proponuntur sanis: & qui exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali. Paruulis namque tanquam agniculis, adhortationis lac potus datur, non esca.

De doctrina prælatorum. *Cap.* VIII.

Super cãt. serm. 76. BOni solicitíq; pastores impinguare pecus non cessant bonis electísque exemplis, & suis magis quàm alienis. Nam si alienis & non suis, ignominia est illis: & pecus ita non proficit.

Si

Si enim, verbi causa, ego qui videor inter vos pastoris gerere curam, vobis apposuero Moysi mansuetudinem, patientiam Iob, misericordiam Samuelis, Dauid sanctitatem, & si qua sunt eiusmodi & exempla bonorum: immitis ipse & impatiens atque immisericors, & minimè sanctus sermo: vt vereor minus vobis ex nobis est. Nunc verò bonus pastor hoc quoque curabit, vt secundum Euangelium inueniatur habere sal in semetipso, sciens quia sale sermo conditus, quantum placuerit ad gratiam, tantum proderit ad salutem. Hæc interim de custodia ciuitatis atque ornatu sponsæ: verùm & de pastu ouium dicta sint. Volo tamen adhuc eadem paulò expressius designare, propter eos qui dum auidè nimis honoribus inhiant, minus prouidè grauibus se supponunt oneribus, exponunt periculis: vt sciant ad quid venerint. Ni enim fallor, ad solam ciuitatis custodiam, vt quantum satis est, procuretur: opus est viro fortissimo, spiritali, fidelissimo. Forti, ad propulsandas iniurias. Spiritali, ad deprehendendas insidias. Fideli, qui non quæ sua sunt, quærat. Porrò, ad mores honestandos vel

corrigendos, quod vtique ad decorem pertinet sponsæ, quis nõ liquidò agnoscat pernecessarium fore, cum multa quidem diligentia, disciplinæ censurã? Iam verò quomodo in pascua diuinorum educet eloquiorum gregem dominicum pastor idiota? Sed & si doctus quidem fuerit, nõ autem sit bonus, verendum ne non tam nutriat doctrina vberi, quàm noceat vita sterili. Temerè itaque & in hac parte, hoc onus subitur absque scientia, paritérque vita laudabili. Pastores siquidem qui veri pastores sunt, licet habeant de terra & in terra corpora sua, non tamen de terra sed de cælestibus pascuis greges dominicos pascere consueuerunt. Neque enim suam eis, sed domini prædicant voluntatem.

Quòd prælato sicut Deo obediendum sit.
Cap. IX.

In lib. de præcepto & dispẽ. SIue Deus, siue homo, vicarius Dei mandatum quodcunque tradiderit, pari profectò obsequendum est cura: pari reuerentia deferendum: vbi tamen Deo cõtraria nõ præcepit homo. Quod si contigerit, pergendum indubitanter consulo in Petri sententiam: quia obedire oportet Deo, magis quàm hominibus.

nibus. Quomobrem, quicquid vice Dei præcepit homo, quod non ſit tamen certum diſplicere Deo, haud ſecus omnino accipiendum eſt, quàm ſi præcipiat Deus. Quid enim intereſt, vtrum per ſe an per ſuos miniſtros, ſiue homines, ſiue angelos, hominibus innoteſcat ſuum placitum Deus? Sed homines, inquis, facilè falli in Dei voluntate de rebus dubiis percipienda: & in præcipiendo fallere poſſunt. Sed enim quid hoc refert tua, qui cõſcius non es? A quo denique diuina potius cõſilia requirentur, quàm ab illo cui credita eſt diſpenſatio myſteriorum Dei? Ipſum proinde quem pro Deo habemus, tanquã Deum in his, quæ apertè non ſunt contra Deũ, audire debemus. Porrò, imperfecti cordis, & infirmæ prorſus voluntatis iudicium eſt: ſtatuta ſeniorum ſtudioſius diſcutere. Hærere ad ſingula quæ iniunguntur: exigere de quibuſque rationem, & malè ſuſpicari de omni præcepto, cuius cauſa latuerit, nec vnquam libenter obedire, niſi cùm audire contigerit, quod fortè libuerit: aut quod non aliter licere ſeu expedire monſtrauerit, vel aperta ratio vel indubitata authoritas. Delicata ſatis, imò nimis

molesta est huiusmodi obedientia. Disputare profectò hoc est in astu cordis, non in auditu auris obedire.

Quòd prælato contraria Deo iubente, non est obediendum. Cap. x.

In 1. parte epistol. ad Adam monachū secunda, quæ sic incipit, Si maneres in charitate.

MAla imperantibus non est parendum. Præsertim dum prauis obtemperas imperiis, in quo homini videris obediens, Deo plane, qui omne quod perperam agitur, interdicit; inobedientem te exhibes. Valde autem pessimum est profiteri te obedientem, in quo nosceris superiorem propter inferiorem, id est diuinam propter humanam soluere obedientiam. Quid enim? Quod iubet homo, prohibet Deus: & ego audiam hominem, surdus Deo? Inanis excusatio de humana obedientia, vbi in Deum conuincitur facta transgressio. Nec dico à subditis mandata præpositorum esse diiudicanda, vbi nil iuberi deprehenditur diuinis contrarium institutis: sed necessariam assero & prudentiam, qua aduertatur si quid aduersatur, & libertatem qua ingenuè contemnatur. Igitur facere malum, quolibet etiam iubente, constat non esse obedientiam, sed potius inobedientiam. Sanè hoc aduertēdum,

quòd

quòd quædam ſunt pura bona, quædam pura mala, & in his nullam deberi hominibus obedientiam: quoniam nec illa omittenda ſunt cùm prohibentur, nec iſta vel cùm iubentur, committenda. Porrò inter hæc ſunt media quædam, quę pro modo, loco, tempore vel perſona: & mala poſſunt eſſe & bona: & in his lex poſita eſt obedientiæ. In his profectò fas nō eſt noſtrum ſenſum ſententiæ præſcribere magiſtrorum. In his omnino prælatorum, nec iuſſio nec prohibitio contemnenda. Fides, ſpes, charitas, & cætera huiuſmodi, pura ſunt bona: quia malè non poſſunt vel iuberi, vel teneri: benè non poſſunt vel prohiberi vel non teneri. Pura mala ſunt, furtum, ſacrilegium, adulterium, & cætera talia, quæ vtique nec vel bene præcipi, vel perfici poſſunt: nec malè prohiberi vel non fieri. Aduerſus huiuſmodi non eſt lex. Nullius quippe prohibitio valet obuiare præceptis nullius iuſſio præiudicare prohibitis. Sunt deinde media quæ quidem per ſe nec bona eſſe noſcuntur, nec mala: poſſunt tamen indifferenter, & benè pariter & malè, vel iuberi vel prohiberi: ſed malè nullatenus in his à ſubditis obediri.

Ex his sunt vt exempli gratia ponam, ieiunare, vigilare, legere, & quæque talia. Sciendum verò quia media quædam in purorum plerumque bonorum seu malorum trascunt rationem. Nam coniugium cùm & fieri liceat, & non fieri, factum iam, solui non licet. Quod ergo ante nuptias medium esse liquebat, in iam coniugatis puri boni vim obtinet. Item propria possidere seculari quidem homini medium est, quoniã & non possidere licet: monacho verò, quia possidere non licet, purum malum est.

Quòd non inobedientia sed intentio inobedientis pensatur. Cap. XI.

In lib. de præcepto & dispẽsatione.

NOnnulla stultiloquia seu vaniloquia, & quæque otiosè dicta, facta, & cogitata, nunquam nisi contra Dei mandatum vsurpantur. Peccata quippe sunt, & Deus prohibet omne peccatum, & tamen venialia non criminalia reputantur. Excepto cùm per contemptum vertuntur in vsum & consuetudinem, & tunc non peccati species, sed peccantis intentio pensatur. Non enim inobedientia, sed impœnitentia facit præuaricationem. Elatio quippe contemnentis atque impœnitentis, obstinatio in mini

minimis quoque mandatis culpam facit non minimam: & cõuertit in crimen grauius rebellionis, nemini satis leuem simplicis transgressionis. Non est enim idipsum nolle obedire, & non obedire. Hoc quippe interdum erroris est, nonnunquam & infirmitatis: illud verò aut odiosæ pertinaciæ, aut contumaciæ non ferendæ. Quod & ipsum repugnare est, & resistere spiritui sancto: & si ad mortem vsque perdurauerit, blasphemia est, non remittenda siue in hoc seculo, siue in futuro. Non ergo qualiscunque mandati præteritio criminalem facit inobedientiam, sed repugnare, sed nolle obedire.

Quòd periculosè viuitur absque magistro.
Cap. XII.

AVdiant qui sine duce & præceptore, vias vitæ ingredi non formidant. Ipsi sibi in arte spiritali existentes, & discipuli pariter & magistri. Non sufficit hoc etiam, conseruant discipulos sibi cæci duces cæcorũ. Quàm multi ex hoc à recto tramite periculosissimè aberrasse cõperti sunt. Nimirũ ignorantes astutias satanæ & cogitationes ipsius, factũ est, vt qui spiritu cœperant, *Super cã. serm. 77.*

carne consummarentur. Abducti pariter lapsi damnabiliter. Videant proinde qui eiusmodi sunt, quomodo cautè ambulent. Seductori dat manum, qui se dare dissimulat præceptori. Et qui dimittit oues in pascua absque custode, pastor est non ouium, sed luporum.

Quòd non sit vnius meriti socialiter viuere & vtiliter præesse. Cap. XIII.

Super cât. serm. 23. NOn Paris facilitatis seu facultatis eiusdem est petulantes, vagósque sensus atque intemperantem carnis appetitum magistri comprimere metu: ac rigida disciplinæ cohibere censura: & spontaneo affectu bene cum sociis conuenire castigatis sub ferula viuere moribus, & sola magistra voluntate gratú paribus gerere morem. Nã neque rursum vnius qui dicat, esse meriti, vniúsue virtutis, socialiter viuere & vtiliter præesse. Quàm multi denique sub præceptore quieti viuunt: quos si iugo absoluas, videas non posse quiescere, nec se vllo modo æqualibus seruare innoxios: Itémque innumeros cernes simpliciter & sine querela inter fratres conuersari: super fratres non solum inutiliter, sed & insipienter & nequiter. Quadam siquidem bona medio-

crit

critate contenti sunt, qui huiusmodi sunt, sicut eis mensuram gratiæ partitus est Deus: minimè quidem egentes magistro: nec tamen idonei magisterio. Prioribus ergo sequentes quidem in moribus antecellunt, sed vtrisque superiores existunt, qui superiores esse sciunt. Denique & accipiunt in promissione qui bene præsunt: constitui super omnia bona domini sui. At pauci profectò qui vtiliter, pauciores qui & humiliter præsint: facilè tamen vtrumque adimplet: qui matrem virtutum discretionem perfectè adeptus, vino nihilominus charitatis vsque ad contemptum propriæ gloriæ: vsque ad sui ipsius obliuionem: ad non quærenda quæ sua sunt deuiatur: quod solo ac miro spiritus sancti magisterio obtinetur. Virtus siquidem discretionis absque charitatis feruore iacet: & feruor vehemens absque discretionis temperamento præcipitat. Ideo laudabilis cui neutrum deest, quatinus & feruor discretionem erigat: & discretio feruorem regat. Ergo taliter oportet esse moratum eum qui præest. Optimum autem in moribus dixerim, & summam disciplinæ huius perfectè apprehendisse, qui
in

in nullo prorſus, aut reſiſtat prioribus, aut inuideat paribus, aut ſubiectis, vel deſit in cura, vel in ſuperbia præſit. Prælatis obediens, ſociis congruens, ſubditis vtiliter condeſcendens.

Quomodo prælatus vel prædicator inuitatur à Deo ad animas inſtruẽdas.
Cap. XIIII.

In cãtic. ſerm. 58.

AD animas reuiſendas, corrigendas, inſtruendas, ſaluandas, anima perfectior inuitatur: quæ tamen id miniſterij ſortita ſit, non ſua ambitione, ſed vocata à Deo tanquàm Aarõ. Porrò inuitatio ipſa quid eſt, niſi quædam intima ſtimulatio charitatis piè nos ſolicitãtis æmulari fraternam ſalutem: æmulari decorem domus domini: incrementa lucrorum eius: incrementa frugum iuſtitiæ eius: laudem & gloriam eius? Iſtiuſmodi itaque circa Deum religioſis affectibus quotiens is qui animas regere, aut ſtudio prædicationis ex officio intendere habet, hominem ſuum interiorẽ ſenſerit permouerit: totiẽs ꝓ certo Deũ adeſſe intelligat: totiẽs ſe ab illo ad animas inuitari. Ad quid, niſi vt euellat & deſtruat, & ædificet & plãtet? Verũ illius libenter doctoris audio vocem,

quæ non ſibi plauſum ſed mihi planctum moueat. Vere turturem exhibes, ſi gemere doceas. Et ſi perſuadere vis gemendo, id magis quàm declamando ſtudeas oportebit. Exemplum ſanè cùm in multis aliis, tamen vel maximè in hoc negotio verbo efficacius eſt. Dabis voci tuæ vocem virtutis: ſi quod ſuades, prius tibi illud videris perſuaſiſſe. Validior operis quàm oris vox: fac vt loqueris, & non ſolùm me facilius emendas, ſed te quoque graui liberas probro. Nõ iam pertinebit ad te, ſi quis dicat, Tu qui alios doces, teipſum non doces.

Super cãt. ſermo. 59.

Quid cauendum ſit prædicatori. *Cap.* XV.

FIdes, ſpes, charitas, nobis propter nos donantur: abſque his quippe ſalui eſſe non poſſumus. Porrò ſcientiæ ſeu ſapientiæ ſermo, gratia curationis, prophetia, ſimiliáque quibus carere cũ integritate ſalutis propriè poſſumus: proximorum proculdubio in ſalutem expendenda donantur. Sed ſanè cauendum in his, aut dare quod nobis accepimus, aut quod erogandum accepimus retinere. Rem profectò proximi retines tibi, ſi verbi cauſa plenus virtutib

Super cãt. ſermo. 18.

turibus cùm ſis, foríſque nihilominùs donis ſcientię & eloquentiæ adornatus, metu fortè aut ſegnicie, aut minus diſcreta humilitate, verbum bonum quod poſſet prodeſſe multis, inutili imò & damnabili ligas ſilentio, certe maledictus, quòd frumenta abſcōdis in populis. Rurſus quod tuū eſt, ſpargis & perdis, ſi priuſquam infundaris, tu totus ſemiplenus feſtines effundere. Nimirum vita & ſalute quam alteri das, te fraudas: dum ſana vacuus intentione gloriæ inanis vento inflaris: aut terrenæ cupiditatis veneno inficeris: & lethali apoſtemate turgens interis. Quomobrem ſi ſapis, concham te exhibebis, & non canalem: hic ſiquidem penè ſimul & recipit & refundit: illa verò donec impleatur, expectat: & ſic quod ſuperabundat, ſine ſuo damno communicat. Verùm canales in eccleſia hodie multos habemus, conchas verò perpaucas. Tantæ charitatis ſunt, per quos nobis fluenta cœleſtia manant: vt ante effundere quàm infundi velint: loqui quàm audire paratiores: & prompti docere quod non didicerunt: & aliis præeſſe geſtientes, qui ſeipſos regere neſciunt. Quòd ſi non habeo niſi parumper olei quo

vngar,

vngar, putas tibi debeo dare, & remanere inanis? Seruo illud mihi, & omnino nisi ad prophetæ iussionem non profero. Si institerint rogitantes aliqui, ex his qui forte existimant de me, supra id quod vident in me, aut audiunt aliquid ex me, respondebitur eis, Ne fortè non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis. Sed charitas inquis, non quærit quæ sua sunt. Et tu scis quam ob rem? Non quærit quæ sua sunt profectò, quia non desunt. Quisnam quærat quod habet? Charitas quæ sua sunt, id est, propriæ saluti necessaria nunquam non habet: nec modò habet, sed etiam abundat. Vult abundare sibi vt possit & omnibus. Seruat sibi quantum sufficiat, vt nulli deficiat. Alioquin si plena non est, perfecta nō est. Cæterùm tu frater, cui firma satis propria salus nondum est, cui charitas adhuc aut nulla est, aut adeò tenera, & arundinea, quatinus omni flatui cedat, omni credat spiritui: omni circunferatur doctrinæ vento: imò cui tanta est charitas vt vltra mandatum quidem, diligas proximum tuum plusquam teipsum. Et rursum, tantilla vt contra mandatum

fauor

fauore liquescat, pauore deficiat, perturbetur tristitia, auaritia contrahatur, protrahatur ambitione, suspicionibus inquietetur, conuitiis exagitetur, curis euincatur, honoribus tumeat: liuore tabescat: tu inquam, ita in propriis teipsum sentiens, quanam dementia quæso aliena curare, aut ambis aut acquiescis? Implere prius, & sic curato effundere. Benigna prudensq; charitas effluere consueuit, non affluere. Alioquin nec mihi cedet ditari ex te, te exinanito. Si enim tu tibi nequam, cui alij bonus eris? De cumulo si vales, adiuua me: sin autem parcito tibi.

Quomodo securè prædicatur.

Cap. XVI.

Super cãt. serm. 18. ACcedit medicus ad vulneratum, spiritus ad animam. Quam enim nõ reperiat gladio diaboli vulneratam, etiam, post sanatum vulnus antiqui delicti medicamento baptismatis? Ergo ad animã cùm accedit spiritus, quid primo opus est? Vt tumor vel vlcus quod fortè supercreuit in vulnere, & potest impedire sanitatẽ, ante omnia amputetur. Abscindatur itaque ferro acutæ cõpunctionis, vlcus inueteratæ consuetudinis. Sed est acerbus dolor, lentatur proinde

proinde vnguento deuotionis: quod non eſt aliud niſi concepta de ſpe indulgentiæ exultatio: hanc continendi parit facultas & victoria de peccato. Deinde apponitur medicamentum pœnitentiæ, malagma ieiuniorum, vigiliarum, orationum, & ſi qua ſunt alia pœnitentium exercitia. In labore cibandus eſt cibo boni operis, ne deficiat. Itaque comitentur pœnitentiæ labores pietatis opera, quæ confortent. Cibus ſitim excitat, potandus eſt. Accedat cibo boni operis, orationis potus, componens in ſtomacho conſcientiæ, quod bene ingeſtum eſt, & commendans Deo. Orando bibitur vinum lætificans cor hominis, vinum ſpiritus quod inebriat, & carnalium voluptatum infundit obliuionem: humectat interiora arentis conſcientię, eſcas bonorum actuum digerit, & deducit per quædam animæ membra fidem roborans, ſpem confortans, vegetans ordinansq; charitatem, & impinguans mores. Sumpto cibo potuq;, quid iam reſtat, niſi vt penſet ægrotus: & quieti contemplationis poſt ſudores actioni incumbat? Dormiens in contemplatione ſomniat Deum: per ſpeculum ſiquidem & in ænigmate, non autem

facie ad faciem interim intuetur. Tamẽ ſi non tam ſpectati quàm coniectati, idq́ue raptim: & quaſi ſub quodam coruſcamine ſcintillæ tranſeuntis tenuiter vix attacti inardeſcit amore. Talis amor zelat, hîc decet amicum ſponſi: hoc neceſſe eſt ardeat fidelis ſeruus & prudens quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam: hic replet, hic feruet, hic ebullit, hic iam ſecurus effundit, exundans & erumpens. Prædicet, fructificet, innouet ſigna & immutet mirabilia: nõ eſt quo ſe immiſceat vanitas, vbi totum occupat charitas. Siquidem plenitudo legis & cordis eſt charitas, ſi tamen eſt plena. Deus denique charitas eſt, & nihil eſt in rebus quod poſſit replere creaturam factam ad imaginem Dei, niſi charitas Deus, qui ſolus maior eſt illa. Eam nondum adeptus periculoſiſſimè promouetur, quantiſlibet aliis videatur pollere virtutibus. Si habuerit omnem ſcientiam, & dederit omnem ſubſtantiam ſuam pauperibus, ſi tradiderit corpus ſuum ita vt ardeat abſque charitate vacuus eſt. En quanta prius infundenda ſunt, vt effundere audemus, de plenitudine nõ de penuria largientes. Primò quidem compunctio, deinde deuotio,

tio, tertiò pœnitentiæ labor, quartò pietatis opus, quintò orationis ſtudium, ſextò contemplationis otium, ſeptimò plenitudo dilectionis.

De puritate Pontificum.

Cap. XVII.

PVritas cordis in duobus conſiſtit: in quærenda gloria Dei, & vtilitate proximi: vt in omnibus videlicet actibus vel dictis ſuis, nihil quærat epiſcopus ſuum: ſed tantùm vt Dei honorem, aut ſalutem proximorum, aut vtrunque, hoc enim agens implebit non ſolùm officium Pontificis, ſed & etymologiam nominis, pontem vtique faciens ſeipſum inter Deum & proximum. Pertingit pons iſte vſque ad Deum: ea fiducia qua non ſuam, ſed illius gloriam quærit. Pertingit vſque ad proximum illa pietate, qua & ipſi non ſibi prodeſſe deſiderat. Offert Deo bonus mediator preces & vota populorum, reportans illis à Deo benedictionem & gratiam. Supplicat maieſtati pro exceſſibus delinquentium, vindicat in peccantes iniuriam Dei. Ingratis imperat beneficia pietatis, contemnentibus potentiæ ſeueritatem inſinuat. Vtriſque tamen nihilominus placare ſtudet indignantis furo-

In epiſtol. ad Henr. Senon. Epiſcopum.

rem, nunc quidem hominum obtendẽs infirmitatem, nunc diuinæ magnitudinem pietatis. Deniq; siue excedat Deo, siue sobrius sit nobis aut Deo, semper quantum in ipso est, placere gestit, aut præstare nobis: non quod sibi omnino vtile est quærens, sed quod multis. Fidelis Pontifex, qui bona quælibet per manus suas transeuntia, siue diuina beneficia ad homines, siue hominum vota ad Deum, columbino intuens oculo, nil sibi retentat ex omnibus. Nec populi requirit datum sed lucrum: nec Dei gloriam vsurpat sibi. Acceptum talentum non ligat in sudario, sed partitur numulariis à quibus & vsuras recipit, non sibi sed domino. Non habeat foueam vt vulpes, non tanquam volucres nidum, non loculos quomodo Iudas non denique sicut Maria locum in diuersorio: hoc tanto puritatis intimæ bono gloriari non potest veraciter, nisi qui extrinsecas gloriolas perfectè respuerit.

Nec enim purè valet vel Dei, vel
proximi quærere lucra,
qui propria non
contempse-
rit.

De

De clamore pauperum ad Pontifices.
Cap. XVIII.

CLamat penuria pauperum, clamant nudi, clamant famelici, conqueruntur & dicunt, *Vbi suprà*

Dicite Pontifices in fræno quid facit aurum? Nunquid aurum à fræno repellit frigus, siue esuriem? Nobis fame & frigore miserabiliter laborantibus, quid conferũt tot mutatoria vel extensa in perticis, vel plicata in manticis? Nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis. Et nos enim Dei plasmatio, Christi & nos sanguine redempti sumus. Nos ergo fratres vestri. Videte quale sit de fraterna portione pascere oculos vestros. Vita nostra cedit vobis in superfluas copias. Nostris necessitatibus detrahitur, quicquid accedit vanitatibus vestris. Duo denique mala de vna prodeunt radice iniquitatis: dum & vos vanitando perditis: & nos spoliando perimitis. Iumenta gradiuntur onusta gemmis, & nostra non curatis crura nuda caligulis. Annulli, catenulæ, tintinabula, & clauatæ quædam corrigiæ, multaq; talia tam speciosa coloribus, quàm ponderibus pretiosa mularum pendent ceruicibus: fra-

trum autem lateribus, nec ſemicinctia miſerãtes apponitis. Huc accedit, quòd hæc omnia nec negotiationis ſtudio, nec proprio manuum exercitio vobis elaboraſtis: ſed nec iure hæreditario poſſidetis. Et hæc pauperes modo quidam coram Deo tantum, cui corda loquuntur. Nec enim audent apertè cauſari aduerſum vos, quibus interim pro ſua vita neceſſe habent potius ſupplicare. Cæterùm in futuro ſtabunt in magna conſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerunt: ſtante quippe pro eis patre orphanorum & iudice viduarum. Ipſius enim tunc vox erit, Quandiu non feciſtis vni de his minimis meis, nec mihi feciſtis.

De ſuperfluo habitu ſacerdotum.

Cap. XIX.

In 1. parte epiſtol. ad Henricũ Senon. Epiſcopum.

CErnitur in nonnullis ſacerdotibus veſtium cultus plurimus, virtutum aut nullus aut exiguus. Verùm tu ſacerdos altiſſimi Dei, cui ex his placere geſtis, mundo an Deo? Si mundo, cur ſacerdos? Nam ſi placere vis mundo, quid tibi prodeſt ſacerdotium? Nec enim potes duobus dominis ſeruire. Qui autem amicus vult eſſe huius mundi, inimicus Deo conſtituitur. Volens itaque placere ho

re hominibus, Deo non places: si non places, non placas. Cur ergo vt dixi sacerdos? Sin verò quod addidi placere intendis, non mundo sed Deo: cur qualis populus talis & sacerdos? Enimuero si sacerdos pastor est, & populus oues, dignum est, vt in nullo appareat pastor ouibus dissimilis. Si instar mei qui ouis sum pastor meus & ipse incuruus graditur, vultum gerens deorsum, & terram semper respiciens, & soli ventri mente ieiunus pabula quæritans, in quo discernimur? Væ si venerit lupus, non erit qui præuideat, qui occurrat, qui eripiat. Decétne pastorem more pecorum sensibus incubare corporis, hærere infimis, inhiare terrenis, & non potius erectum stare vt hominem, cælum mente suspicere: quæ sursum sunt & quærere & sapere, non quæ super terram?

De quorundam prælatorum crudeli ardore dominandi.

Cap. XX.

NOnnulli cùm præsideant vrbibus valde populosis, totas, vt ita dicam, patrias propriẹ diœcesis ambitu circuncludant: occasione inuenta ex quocunque veteri priuilegio, satis agunt, vt & *Vbi suprà*

vicinas ſibi ſubijciant ciuitates, quatinus duæ quibus duo vix præſules ſufficiebant, ſub vno dirigantur antiſtite. Rogo, quæ hæc tam odioſa prçſumptio, quis hic tantus ardor dominandi ſuper terram, tam effrænis cupiditas? Certè cùm primùm tractus es ad cathedram flebas, refugiebas vim, querebaris multum ad te & omnino ſupra te eſſe, dicẽs, miſerum clamitans & indignum, qui non eſſes idoneus tam ſancto myſterio, tantis non ſufficeres curis. Quid igitur nunc verecunda depulſa formidine, ſponte ambis ad ampliora: imò irreuerenti audacia propriis non contentus inuadis aliena? Cur hoc? Fortè vt plures populos ſalues. Sed in alienam meſſem tuam mittere falcem, iniurioſum eſt: vt tuæ præſtes eccleſiæ. Sed eccleſiarum ſponſo non placet tale vnius incrementum, quod detrimentum alterius ſit. Crudelis ambitio& incredibilis, ſi fidem oculi non aſtruerent. Vbi eſt illa terrifica, comminatió ve, qua coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis? Nunquid in his duntaxat exiguis, nec iſtud metuendum eſt: non autem cùm vrbes vrbibus: aut prouinciis prouinciæ continuantur. Huius
rei

rei gratia non pigritantur, crebro terere limina Apostolorum: inuenturi & ibi quod magis dolendum est, qui suæ faueant improbæ voluntati, non quòd valde Romani curent quo fine res terminetur: sed quia valde diligunt munera, sequuntur retributiones. Bona humilitas quæ & in præsentiarum ab huiusmodi mordacibus curis, mentem facit esse quietam, & à minacibus pœnis in futuro securam reddit conscientiam.

De suspicione & vitiosa solicitudine Episcoporum. Cap. XXI.

QVid Episcopo turpius quàm incumbere supellectili, & substantiolæ suæ scrutari omnia: sciscitari de omnibus, morderi suspicionibus, moueri ad quæque perdita vel neglecta? Ad verecundiam dico quorundam eiusmodi, scrutantium quotidie omnem substantiam suam, numerantium singula, de minutis & quadrantibus exigentium rationem. Non ita ille Ægyptius, qui Ioseph omnibus traditis ignorabat quid haberet in domo sua. Erubescat Christianus Christiano sua non credens. homo sine fide; fidem tamen habuit seruo: super omnia bona sua cõstituens eum.

In libr. 4. de consid. cap. 5.

Et hic erat alienigena. Mira res. Satis ſuperque epiſcopi ad manum habent, quibus animas credant, & cui ſuas committant facultates non inueniunt. Optimi videlicet æſtimatores rerum, qui magnam de minimis, paruam aut nullam de maximis curam gerant. Sed vt liquidò datur intelligi, patientius ferimus Chriſti iacturam quàm noſtram. Quotidianas expenſas quotidiano reciprocamus ſcrutinio: & continua dominici gregis detrimenta neſcimus. De pretio eſcarum, & numero panum cum miniſtris quotidiana diſcuſſio eſt: rara admodum cum preſbyteris celebratur collatio de peccatis populorum. Cadit aſina, & eſt qui ſubleuet eam: perit anima, & nemo qui reputet. Nec mirum, cùm nec noſtros quidem aſſiduos ſentiamus defectus. Nónne ad ſingulas ſupputationes iſtas iraſcimur, vrimur, anxiamur? Quàm tolerabilius rerum, quàm mentium ſuſtinere iacturam? Quæſo, tu qui alios doces, doce teipſum, pluris te habe quàm tua. Tranſitoria iſta quæ ſtare tibi nullo pacto queunt, fac vt à te tranſeant, non per te. Riuus qui fluit, cauat terram: ſic diſcurſus tempora-

lium conſcientiam rodit. Si poteſt torrens in agros excurrere ſine læſione ſatorum, & tu te iſta ſine vulnere mentis poſſe tractare confidito. Omnimodis conſulo ſtudeas à te auertere concurſum horum. Multa neſcias, plurima diſſimules, nonnulla obliuiſcaris.

Quòd conſiderato labore prælatorum, minus placet honor eorum.

Cap. XXII.

FRatres, reuereamur Epiſcopos: ſed vereamur labores eorum. Si labores penſamus, non affectamus honores. Agnoſcamus impares vires noſtras, non delectet molles & fœmineos humeros virorum ſupponere ſarcinis. Nec obſeruemus eos, ſed honoremus. Inhumanè nempè eorum redarguis opera, quorũ onera refugis. Temerariè obiurgat virum de prelio reuertentem, mulier nens in domo. Dico enim: Si is qui de clauſtro eſt, eum qui verſatur in populo interdum minus diſtrictè, minúſve circũſpectè ſeſe agere deprehenderit: verbi gratia, in verbo, in cibo, in ſomno, in riſu, in ira, in iudicio: non ad iudicandum ſtatim proſiliat: ſed meminerit ſcriptum. Melior eſt iniquitas viri, quã benefaciẽs mulier. Nam tu quidem

Super cãt. ſerm. 12.

quidem in tua custodia vigilans, benefacis: sed qui iuuat multos, & melius facit & virilius. Quod si implere non sufficit absquè aliqua iniquitate, id est, absque quadam inæqualitate vitæ & conuersationis suæ: memento, quia charitas operit multitudinem peccatorũ. Hæc dicta sunt contra geminam tentationem, qua sæpe viri religiosi episcoporum vel ambire gloriam, vel excessus temere iudicare diabolicis instigationibus instigantur.

De periculo prælationis. Cap. XXIII.

In secũda parte epis. CONsidero gradũ & casum vereor. Considero fastigium dignitatis, & intueor faciem abyssi iacentis deorsum: attendo celsitudinem honoris, & è vicino reformido periculum. Veruntamen optimam partem elegit Maria, licet non minoris fortasse meriti sit apud Deum humilis conuersatio Marthæ: sed de electione Maria laudatur: quoniam illa quidem omnino quod ad nos spectat, eligenda: hæc verò si iniungitur, patienter est toleranda. Prælatis nimirum vtraque vita necessaria est, & ipsorum est, vtrisque prouidere. Nec dubium est, quin longè periculosior cæteris sit eorum administratio:

In serm de verbis Psalmi: Audiam quid loquatur.

tio: tamen si bene administrauerint, gradum bonum sibi acquirent: & maiorem abundantiam & supereffluentem mensuram accipient pacis.

De acceptione personarum, quo vitio solent inquinari iudices.

Cap. XXIIII.

DE auaritia non est quo tuum fatigere intuitum, cùm pecuniã tan quam paleam dicaris habere. Nõ prorsus non est, quòd pro illa timeatur à iudiciis tuis: sed est quod non minus sæpe nec noxiè minus insidiari iudicantibus solet: de quo maximè quid in tua iaceat conscientia, latere te nolim. Quid illud sit quæris? Acceptio personarum. Non parui te reum peccati existimes, si facies peccatorum sumis, & non potius causas iudicas meritorum. Est item vitium, cuius si te immunem sentis inter omnes, quos noui ex his qui cathedras ascenderunt, sedebis me iudice solitarius: quia veraciter singulariterque leuasti te supra te. Facilitas credulitatis hæc est. Cuius callidissimæ vulpeculæ magnorũ neminem cõperi satis cauisse versutias. Inde eis ipsis nihilo iræ multæ. Inde innocẽtiũ frequẽs addictio, inde præiudicia in absentes.

Ad Euge. Papã, lib. ij. de consid. c. xiij.

Quòd

Quòd ira & nimia pietas subuertunt iudicium.

Cap. XXV.

In libro secũdo de cõsiderat. ad Eugeniũ Papam.

OPortet innotescat tibi zelus tuus, clementia tua, discretio quoque mediatrix earundem virtutum. Qualis videlicet in donandis iniuriis talis sis in vlciscendis: quàm prouidus in vtroque modi, loci, temporis obseruator. Prorsus consideranda tria hæc in vsu virtutum harum, ne non sint virtutes, si præter hæc reperiantur. Nempe eiusmodi non natura virtutes, sed vsus facit. Nam ex se indifferentes esse noscuntur. Tuum est aut abutẽdo & confundendo facere vitia: aut bene ordinatéque vtendo virtutes. Solent discretionis oculo caligante alterutrum sibi præripere loca, terminos occupare. Porrò caliginis duæ sunt causæ. Ira & mollior affectus. Is iudicij censuram eneruat, illa præcipitat. Quo enim ab altero non periclitetur, aut pietas clementiæ aut zeli rectitudo? Turbatus præ ira oculus, clementer nil intuetur: suffusus fluxa quadam & muliebri mollitie animi rectum non videt. Non eris innocens, si aut punias eum, cui fortè parcendum esset: aut

parcas

parcas ei, qui fuerat puniendus. Impunitas ausum parit: ausus excessum. Impunitas incuriæ soboles, insolentiæ mater, radix impudentiæ, transgressionum nutrix. *In lib. iiij. de consid.* *In lib. iij. de consid.*

De diuersis generibus ambientium.

Cap. XXVI.

SVnt quæ necessariò à nobis rogantium aut extorquet importunitas, aut necessitas meretur. Alius pro alio, alius fortè & pro se rogat. Pro quo rogaris, sit suspectus. Qui ipse rogat pro se, iam iudicatus est. Nec interest per se, an per alium quis roget. Clericum curiam frequentantem qui non sit de curia, ad idem noris pertinere ambientium genus. Adolescentem & ad placitum cuiusque loquentem vnum de rogantibus puta, etiam si nihil rogauerit. Scorpioni non est in facie quod formides, sed pungit à cauda. Si ad talium blanditias cor tuum, vt assolet, molliri senseris, memineris scriptum, Omnis homo primùm bonum vinum ponit: cùm autem inebriati fuerint, tũc illud quod deterius est. Pari pondere æstimaueris eius humilitatem, qui timet & eius qui sperat. Viri callidi & *In li. iiij. de consid. ad Euge. Papam.*

dolosi

dolosi esse proprium solet, tunc prætẽdere humilitatem, cùm aliquid obtinere voluerit. De qualibet dicit scriptura, Est qui se humiliat nequiter, & interiora eius plena sunt dolo. De vobis ipsis sumo sententiæ huius euidens exemplum. Quantos quos supplices admisisti, postmodum sustinuisti graues, insolentes, contumaces, rebelles? Quod quidem interius malum tegunt principia, posteriora produnt. Verbosulum adolescentem & studentem eloquentiæ cum sapientiæ sit inanis, non aliud quàm iustitiæ hostem reputes. Et hanc veluti generalem tibi constituas regulam, vt omnem qui palàm veretur dicere, quod in aure locutus est, suspectum habeas. Quòd si te iudicante dicendum coram illo renuerit, delatorem iudices, non accusatorem.

De peruersitate quorundam prælatorum. Cap. VII.

Super cãt. sermo. 77. NOn omnes sunt amici sponsi, quos hodie sponsæ hincinde assistere cernis, & qui vt vulgo aiunt eam quasi addextrare videntur. Pauci admodum sunt, qui nõ quæ sua sunt quærant, ex omnibus charis eius. Diligunt munera, nec possunt pariter diligere

Christum:

Christum: quia manus dederunt mammonæ. Intuere quomodo incedunt nitidi & ornati: circumamicti varietatibus tanquam sponsa procedens de thalamo suo. Nonne si quempiam talium repente eminus procedentem aspexeris, sponsam potius putabis, quàm sponsæ custodem? Vnde verò hanc illis exuberare existimas rerum affluentiam, vestium splendorem, mensarum luxuriem, congeriem vasorum argenteorum & aureorum, nisi de bonis spōsæ? Inde est, quòd illa pauper & inops & nuda relinquitur facie miseranda, inculta, hispida, exanguis. Propter hoc non est hoc tempore ornare sponsam, sed spoliare: non est custodire sed perdere: non est instruere, sed prostituere: non est pascere gregem, sed mactare & deuorare: dicente de illis domino: Qui deuorant plebem meam vt cibum panis. Et in alio propheta: Peccata populi mei comedent. Quasi dicat, Peccatorum pretia exigunt, & peccantibus debitam solicitudinem non impendunt. Quem dabis mihi de numero præpositorum qui non plus vigilet in subditorum euacuandis marsupiis, quã vitiis extirpandis? Vbi qui orando

flectat iram, qui prædicet annum placabilẽ domino. Leuiora loquimur: grauiora, grauius manet iudicium. O vtinam tam vigiles reperirerentur ad curam, quàm alacres currunt ad cathedrã. Vigilarent vtique solicitè seruantes sponsam sibi creditam: imò verò euigilarent pro semetipsis. Parum est nostris vigilibus, quòd non seruant nos, nisi & perdant. Alto quippe demersi obliuionis somno, ad nullum dominicæ comminationis tonitruum expergiscuntur: vt vel suum ipsorum periculum expauescant. Inde est, quòd non parcant suis, qui non parcunt sibi, perimentes pariter & pereuntes.

De prælatis qui vsurpant sibi prælationem.

Cap. XXVIII.

De ser. ad clerico. c. 26

VÆ vobis, qui clauem tollitis, non scientiæ solùm, sed & autoritatis: nec ipsi introitis, & multipliciter impeditis quos introducere debuistis. Tollitis enim, non accipitis claues, de quibus dominus queritur per prophetam, Ipsi regnauerunt & non ex me: principes extiterunt, & ego non vocaui eos. Vnde & tantus prælationis ardor, vnde ambitionis impudentia tanta,

ta, vnde tanta vesania præsumptionis humanæ? Audeátne aliquis nostrum terreni cuiuslibet reguli non præcipiente, aut etiam prohibente eo occupare ministeria: præripere beneficia, negotia dispensare? Nec tu Deum putes quæ in magna domo sua à vasis iræ aptis in interitum sustinet approbare. Multi quidem veniunt, sed considera quis vocetur. Vtinam tamen quisquis sic intrat, si fieri posset, tam fideliter ministraret, quàm fiducialiter se ingessit. At difficile fortassis & impossibile est, vt ex amara radice ambitionis, suauis fructus ardeat charitatis. Væ ministris infidelibus, qui necdum reconciliati reconciliationis alienæ negotia quasi homines qui iustitiam fecerint, apprehendunt. Væ filiis iræ, qui se ministros gratiæ profitentur. Væ filiis iræ, qui pacificorum sibi vsurpare gradus & nomina non verentur. Væ filiis iræ, qui fideles sese mediatores pacis vt peccata populi comedant, mentiuntur. Væ qui ambulantes in carne, Deo placere non possunt: & placere velle præsumunt. Non miramur fratres, quicunque præsentem statum Ecclesiæ miseramur, non miramur autem si

Vbi supra c.29.

Ibid. c. 26.

Vbi supra c.27.

quidem indubitanter mercenarios à paſtoribus ſegregat & diſcernit. Quando enim tranſitoria damna non timeat, qui temporalia lucra ſectatur? quando terrenam ſuſtineat perſecutionem propter iuſtitiã, qui magis terrenam mercedem quàm iuſtitiam quærit? Vſque adeò ſiquidem perſecutionem non ſuſtinent propter iuſtitiam, vt perſecutionem malint quàm iuſtitiam ſuſtinere. Nempe contraria eſt operibus eorum, grauis eſt eis etiam ad audiendum. Cæterùm propter auaritiam, propter ambitionem paratos videas vniuerſa pericula ſubire: ſuſcitare ſcandala, ſuſtinere odia, diſſimulare opprobria, negligere maledicta. Non eſt quòd fures timeant veri paſtores, qui in cælo theſaurizant. Non eſt quòd cauſentur de multiplici tribulatione, vbi multiplicationem mercedis attẽdunt. Quinimò gaudeant magis vt dignum eſt, quòd non tam perſecutio quàm remuneratio augeatur, & exultent eò abundantiùs, quò plura ſuſtinent propter Chriſtum, vt eos proinde copioſior merces maneat apud ipſum. Quid timidi eſtis modicæ fidei? Fidelis extat ſententia irrefragabili veritate ſubnixa: quia nulla

nocebit aduerſitas, ſi nulla dominetur iniquitas. Sed parum eſt non nocere, etiam proderit & copioſius proderit, dummodo iuſtitia ſit in intentione: Chriſtus in cauſa, apud quem patientia pauperum non peribit in finem.

De iudicio prælatorum.

Cap. XXX.

De colloquio Symonis & Ieſu.

IN clero gerens iniqua, quid ni de miniſterio iudicetur? Cœleſte tenet officium: angelus domini exercituum factus eſt tanquàm angelus, aut eligitur, aut reprobatur. Inuenta quippe in angelis prauitas diſtrictius iudicetur neceſſe eſt: & inexorabilius quàm humana. Age ergo quoniam iudicium graue his qui præſunt, & potentes potenter tormenta patientur. Aſcendat ſuperbia tua ſemper: ſequere regem tuum: omne ſublime videant oculi tui: feſtina multiplicare præbendas: inde ad archidiaconatus euola. Demum aſpira ad epiſcopatum, ne ibi quidem requiem habiturus: quoniam ſic itur ad aſtra. Quò progrederis miſer? An vt ab altiore gradu ſit caſus grauior? Neque enim ſic paulatim decides: ſed tanquam fulgur in impetu vehemẽti quaſi alter ſatanas ſubitò deiicieris.

CAPITVLA LIBRI QVARTI.

LIBER QVARTVS.

De infinita ambitione clericorum.

CAP. I.

In prima parte epistolar. ad Hericum Senonens. episcopũ.

Vrritur in clero passim ab omni ætate & ordine: à doctis pariter & indoctis ad ecclesiasticas curas: tã quam sine curis iam quisquis victurus sit, cùm ad curas peruenerit. Nec mirum de his, qui necdum in semetipsis experti sunt: videntes quippe illos qui iam proprios humeros cupitæ sarcinæ submiserunt: non solùm non gemere tanquam sub onere, sed insuper appetere plus onerari: non deterrentur periculis, quæ cupiditate cæcati non vident, sed fauoribus amplius quos illis inuident, prouocantur. O infinita semper ambitio & insatiabilis auaritia. Cùm primos honorum gradus meruerint in ecclesia, meruerunt autem vel

vitæ merito, vel pecuniæ siue etiam carnis & sanguinis quæ regnum Dei non possidebunt prærogatiua: non ideo corda quiescunt duplici semper æstuantia desiderio: quo vtique magis ac magis vt dilatentur in plura, & ad celsiora sublimentur: verbi gratia: cùm factus quis fuerit in quacunque ecclesia decanus, præpositus, archidiaconus, aut aliquid huiusmodi: non contentus vno in vna, plures sibi, imò quotquot valet conquirere honores satagit: tam in vna quàm in pluribus. Quibus tamen omnibus, si locus euenerit, libenter vnius præferret episcopi dignitatem. Sed nunquid sic satiabitur? Factus episcopus, archiepiscopus esse desiderat. Quo fortè adepto, rursum nescio quid altius somnians laboriosis itineribus, & sumptuosis familiaritatibus, Romanum statuit frequentare palatium: quæstuosas sibi quasdam exinde comparans amicitias. Si lucri spiritualis gratia hæc faciunt, laudandus est zelus, sed præsumptio corrigenda.

De promotione iuuenum ad ecclesiasticas dignitates.

Cap. II.

In eadem epistola. vbi sup.

MEditantibus hœnores, blandiuntur: sed onera pensantibus, tædio sunt atque formidini. Non autem omnes capiunt hoc verbū. Multi enim non tanta fiducia & alacritate currerent ad honores, si esse sentirent & onera. Grauari profectò metuerent, nec cum tāto labore & periculo quarūlibet affectarent infulas dignitatū. Nunc verò quia sola attenditur gloria & non pœna, purum esse clericum erubescitur in ecclesia, séque viles æstimant & inglorios, qui quocunque eminentiori loco non fuerint sublimati. Scholares pueri & impuberes adolescentuli ob sanguinis dignitatem promouentur ad ecclesiasticas dignitates: & sub ferula transferuntur ad principandum presbyteris: lætiores interim quòd virgas euaserint, quàm quòd meruerint principatum: nec tam illis blanditur adeptum, quàm ademptum magisterium. Et hoc quidem in initio. Processu verò temporis paulatim insolescentes, docti sunt in breui vendicare altaria, subditorum marsupia vacuare: magistris nimirum in hac disciplina vtentes idoneis, ambitione & auaritia. Nec dicimus quamcunque ætatem Dei gratiæ

præ

præmaturam:ſicut nec ſeram, cùm multos videamus iuniorum ſuper ſenes intelligere:moribus antiquare dies: præuenire tempora meritis: quod ætati deeſt, compenſare virtutibus. Boni pueri, qui quod ætate videntur eſſe, ſtudent in malitia. Malitia inquam, ſed non ſenſu, quorũ nemo contemnat adoleſcentiam. Meliores bonæ indolis adoleſcẽtes, inueteratis dierum malorum. Puer centum annorũ maledictus erit, & eſt è regione ſenectus venerabilis non diuturna, neque annorũ numero computata. Bonus puer Ieremias qui ante ſanctificatus quàm natus, cùm ſe excuſaret de pueritia, nihilominus conſtitutus eſt ſuper gentes & regna. Bonus quoque Daniel cuius ſpiritum ſuſcitauit Deus, vt conuinceret iniqua iudicia, & ſanguinem noxium liberaret. Denique cani ſunt ſenſus hominis: & ætas ſenectutis vita immaculata. Sicubi huiuſcemodi puer ſenex promotus inuenitur, opus Dei eſt: his qui tales non ſunt, mirandum non imitandum.

De clericis qui peruerſo ordine quærunt ecclesiaſtica beneficia.

Cap. III.

Quis

De colloquio Symonis & Iesu.

QVis ea intentione gradus ecclesiasticos & mysteria sanctuarij quærit, imò quæritur: quæri nempe quam quærere, citius ipse debuerat: vt sine seculi curis in sanctimonia cordis & corporis illuminandus accedat ad dominum, & suam pariter & proximorum operetur salutem, orationis studio deditus & verbo prædicationis. Nam si eo quærit aut tenet animo, eóque intuitu vt huic vitæ habeat necessaria, euangelizat vt manducet, & peruerso nimis ordine, cælestibus terrena mercatur. Quàm certè dignius ampliúsque consentaneum rationi, vt pro carnali victu, carnalia magis opera & negotia exerceret: nec fieret inuersor rerum, aut in honoraret ministerium spirituale. Sed modico est natura contenta, nec multi sola in his necessaria quærunt: quippe minori facilè satis obtuenda periculo: honorati incedere volunt: placere student hominibus: ditari & superbire, & huic seculo conformari. Audi querelas domini: quid super hac tanta temeritate hominum loquatur, Ipsi inquit, regnauerunt & non ex me: principes extiterunt, & ego non vocaui eos. Vniuersos siquidem in ordinibus ecclesiasti-

tis cæterísque ad sanctuarium pertinētibus, honorem quærentes proprium: aut diuitias, seu corporis voluptatem: postremò quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi: manifestè prorsus & indubitanter non ea quæ Deus est charitas, sed aliena à Deo & omnium radix malorum cupiditas introduxit. Quid istud temeritatis, imò quid insaniæ est? Vbi timor Dei, vbi mortis memoria? Vbi gehennæ metus, & terribilis expectatio illa iudicij? Sponsa nec cubiculum, nec cellam ingredi nisi rege introducente præsumit: tu irreuerenter irruis, nec vocatus nec introductus? Trahe me post te (ait illa) in odore vnguētorum tuorum currimus. Nunc autem trahit sua quenque voluptas: & odorem turpis lucri sectantes, quæstum æstimant pietatem, quorum damnatio iusta est.

De clericis, qui malè deseruiunt ea, quæ de ecclesiis habent.

Cap. IIII.

VÆ tibi ô clerice. Mors in olla, Mors in ollis carnium. Mors in huiusmodi deliciis est. Non quia secus introitum delectationis posita esse cognoscitur: sed ob id maximè quia populi constat esse peccata quæ comedis. *Vbi supra.*

Sum

Sumptus ecclesiasticos gratis habere te reputas cantando (vt aiunt) bona tibi prouenire videntur: sed bonum erat fodere magis aut etiam mendicare. Peccata enim populi comedis, ac si propria tibi minus sufficere viderentur. Solicitus esto tanquam redditurus rationem, dignos pro eis gemitus fundere: dignos agere pœnitentiæ fructus. Alioquin tibi noueris imputanda, quæ modo inter delicias concedis & paruipendis: & dissimulas tanquam nihil attinentia tibi. O iudiciorum Dei abyssus multa. O terribilis Deus in consiliis super filios hominum, frustra incipient miseri dicere montibus, cadite super nos: & collibus, operite nos. Venient ante tribunal Christi. Audietur populorum querela grauis, accusatio dura, quorum vixêre stipendiis, nec diluere peccata quibus facti sunt duces cæci, fraudulenti mediatores. Quid tibi insipiens deliciæ sapiunt: quid diuitiæ illæ oblectant oculos, quibus mercaris tam graue iudicium, tam durè temetipsum obligas rationi? Vniuersa quidem vsque ad quadrantem nouissimum exigeris. Sed esto. Surgis ad vigilias: vadis ad missas: horis chorum nocturnis

nis, diurnisq; frequentas. Bene facis. Sic ecclesiæ præbendam non accipis gratis. Dignum est, vt qui altario deseruit, de altario viuat. Viuat de altario inquam. Non superbiat, non luxurietur, non ditetur, non in clericatu diues ex paupere fiat, ex ignobili gloriosus. Non sibi de bonis ecclesiæ ampla palatia fabricet, nec loculos inde congreget, nec in vanitate aut superfluitate dispergat. Non extollat de facultatibus ecclesiæ consanguineos suos, aut nepotes: ne filias dixerim, nuptui tradat. Conceditur ergo tibi, vt si bene deseruis, de altario viuas. Non autem vt de altario luxurieris, vt inde compares tibi fræna aurea, sellas depictas, calcaria deargentata, varia griseaq; pellicia: à collo & manibus ornatu purpureo diuersificata. Denique quicquid præter necessarium victum ac simplicem vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est.

In epistol. ad Fulconem Lingonensem puerum. De colloquio Symonis & Iesu.

In epistol. ad Fulconem Lingonensem puerũ vbi suprà.

De clericis, qui malè expendunt redditus Ecclesiæ. Cap. V.

De colloquioSymonis & Iesu, vbi suprà.

RES pauperũ non pauperibus dare, par sacrilegij crimen esse dignoscitur,

ſcitur. Sane patrimonia ſunt pauperum facultates eccleſiarum, & ſacrilega eis crudelitate ſurripitur, quicquid ſibi miniſtri & diſpenſatores non vtiq; vel poſſeſſores vltra victum accipiũt & veſtitum. Nec enim ordinauit Deus his, qui Euangelio ſeruiunt, de Euangelio quærere diuitias vel ornatum, ſed viuere ex eo, vt videlicet ſint contenti alimento corporis, non gulæ irritamẽta, aut incentiua libidinis, & quibus tegantur, non quibus ornentur accipere. Sanè qui non fideliter introiuit, neque per Chriſtum, quid ni infideliter agat & contra Chriſtũ? Manifeſtam ſine dubio faciet arborem fructus, radicem palmes, opus, intentionem: faciet ad quod venit, vt mactet vtique & diſperdat. Quando enim altario ſeruiat, qui eiuſmodi eſt, ſeruiat autem in ſpiritu & veritate? Aut quando poterit neceſſariis contentus eſſe, qui eo animo introiuit, vt ſtipendia cleri in voluptatis, curioſitatíſque congreget vſum, ſeruet & expendat? Triplex ergo funiculus, qui difficilè rumpitur, hominem miſerum in perniciem trahit, qui impurè intrat, indignè miniſtrat, ſed & ipſo fructu abutitur temporali.

Quòd

Quòd clerici nullius sunt ordinis. Cap. VI.

QVid sibi vult, quòd clerici aliud esse, aliud videri volunt? Nempe habitu milites, quæstu clericos, actu neutrum exhibent. Nam neque pugnant vt milites, neque vt clerici euangelizant. Cuius ordinis sunt? Cùm vtriusque esse cupiunt, vtrunque deserunt, vtrunque confundunt. Vnusquisque inquit, in ordine suo resurget. Isti in quo? An qui sine ordine peccauerunt, sine ordine peribunt? Aut si summè sapiens Deus veraciter creditur à summo vsq; ad deorsum nihil inordinatum relinquere, vereor non alibi ordinandos, quàm vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. O miserandam sponsam talibus creditam paranymphis, qui assignata cultui eius proprio retinere quæstui non verentur. Non amici profectò sponsi sed æmuli sunt. Heu data est prouidentia eorum in occasionem carnis: & qui sibi pariter & aliis in cælo tabernacula æterna parare debuerant, in terra coniungunt domum ad domum, & copulant agrum agro. Quis rapuit ab ore Apostòrum temporis huius verbum gratiæ, & fiduciæ verbum? Ecce nos reliquimus

In lib. 3. de consid.

De colloquio Symonis & Iesu.

omnia, & secuti sumus te. Ecce enim vt populus sic & sacerdos. Similiter volunt diuites fieri, similiter imò & abundantius ipsam his præripiũt consolationem. Similiter amicis egent & ipsi, vt in aliena tabernacula recipiantur, vt pote propria non habentes.

De impudentia clericorum. *Cap.* VII.

In libr. de colloquio Symonis & Iesu. Vbi suprà

CVm impudentia & frontositas cor hominis obdurauerit, vt non paueat, non horreat, non contremiscat, ea iam demum desperatio est. Quid enim? Horum sibi cõscius homo tanquam iustitiam fecerit, diuino sese vultui sistere non veretur, tanquã domesticus intrat, exit, magistrum salutat, genua flectit, osculatur ore sacrilego. Dolosè agit, sed in conspectu Dei, vt inueniatur iniquitas eius ad odium. Odibilis planè Deo frontosa temeritas, & impudentia execranda. Propter quod enim irritauit impius Deum, exacerbauit dominum peccator, vt secundum multitudinem iræ suæ non quærat. Non propter fornicationes incestus, & sacrilegia. Nihil eorũ memorat propheta, sed quòd in corde suo dixerit, Non requiret. Sermo cordis affectio est, & dicere non requiret non expauescere requisiturum. Hęc impietas,

pietas, cui secundum multitudinem iræ suæ miseretur Deus, nec quærit, nec arguit, nec flagellat, nec vlciscitur in adinuentiones eorum, sicut de Moyse & Aaron, & Samuele legimus, quibus nimirum propicius fuit.

De insolentia clericorum. *Cap.* VIII.

INsolentia clericorum vbique terrarum turbat & molestat ecclesiam: alienis nimirum laboribus locupletantur clerici: comedunt fructus terræ absque pecunia: & prodit quasi ex adipe iniquitas eorum. Mens quippe assueta deliciis, nec exculta disciplinæ sarculo multas contrahit sordes. Væ væ, in domo Dei horrendū videmus. Quidni idololatras ministrantes? Mentior, si non idolorum seruitus auaritia est: si non quibusdam etiam venter suus factus est Deus suus. Quod enim quisque præ cæteris colit, id sibi Deū constituisse probatur. Quantos sanè videmus, qui Christo domino non seruiunt, sed suo ventri? quantos qui diligunt munera, sequuntur retributionem, vendunt sacramenta, iustitiam produnt? quorum guttura necdum traxit ad laqueum, necdum præfocauit fauces, verbum blasphemiæ, vox sacrilega, sermo nequam: quid vultis mihi

Ad Inno. Papam.

In colloquio Symonis & Iesu.

dare, & ego vobis eum tradam? Fornicatio in multis clericis etiam & multipliciter regnat: qui puritatis authori impuro corde & corpore ministrantes, nō verentur stare Angelum domini, qui secet medios & disperdat, sed omnino audent agni immaculati sacras contingere carnes: & intingere in sanguinem saluatoris manus nepharias, quibus paulò antè carnes prohdolor meretricias attrectarūt: sic altaria circuire, sic frequentare Psalmos, cùm & eiusmodi laus execrabilis, & oratio sit in peccatum. Manifesta loquimur, & quæ vix aliqui erubescant.

Quomodo à singulis generibus hominum quod delectat, vsurpant clerici.

Cap. IX.

De colloquio Symonis & Iesu. Vbi suprà

HAbent singula quæque hominum laboris aliquid, aliquid voluptatis. Sed aduertere est prudentiam aliquorum & mirari, quemadmodum nouo inter hæc artificio discernentes, & abinuicem sequestrantes ea totum quod delectat eligunt & amplectūtur: quod molestum est, fugiunt & declinant. Cum militibus nempe superbiæ fastus amplam familiam, nobiles apparatus, equorum faleras, accipitres, aleas & similia quæque

quæque frequentant: Aliqui fortè dispendentes à collo rubricatas muriũ pelles, ornatos thalamos, baltea & mollitiem omnem atque gloriam vestium à mulierculis mutuantur: cautè omnino loricæ pondus & insomnes in castris noctes inceptaq́; discrimina præliorũ: muliebremq́; verecundiam & disciplinam: aut si quid sexus ille laboris habere creditur declinantes. Sudant agricolæ, putant & fodiũt vinitores: & qui inter hæc torpent otio accedente fructuum tempore, innouari sibi horrea iubent, & promptuaria eorum plena. Vtinam non præ illis, vtinam vel cum illis. Viuunt tritico, bibunt vuæ sanguinem meracissimum. Parum est, impinguantur & dilatantur adipe frumenti: herbarum succis peregrinum mutuantur saporem: & additur oleum camino. Sed considera & negotiatores. Circumeunt mare & aridam in labore corporis & periculo vitę, perituras sibi diuitias congregãtes. Dura sunt *hæc*: caueant prudentes nostri, dulces interea capiunt somnos, ne dicam in stratis lasciuiant suis. Erit tamen inuenire in die festo graues vasis aureis & argenteis ministrorum dextras: refertas variis opibus manticas, perticas

oneratas: in ſcriniis tam multiplices loculos: vt ſi menſas adhibueris, numularios putes. Quid fabros, aut cæmentarios, cæterosq́; eiuſmodi operarios neceſſe eſt numerare? Victum ſibi multo labore quærunt, illi madent deliciis, copiis effluunt ocioſi. Cùm reſurgere cœperint homines, vnuſquiſque in ſuo ordine, vbi putas generatio iſta locabitur? Si ad milites fortè diuerterint exſufflabunt eos, quòd minimè ſecum laborem aut pericula tolerarint. Sic agricolæ, ſic negotiatores & ſinguli quique ordines hominum à ſuis eos ſimiliter arcebunt finibus, vt pote qui in hominum labore non fuerint. Quid ergo reſtat, niſi vt quos omnis ordo repellit pariter etiã accuſat, eũ ſortiantur locum, vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.

De abominatione clericorum.

Cap. X.

In ſer. 1. ad cleric.

DIlatata videtur eccleſia: ipſe etiam cleri ſacratiſſimus ordo ſuper numerum multiplicatus eſt. Verùm ſi multiplicaſti gentem domine, non magnificaſti lætitiam, dum nihil minus appareat deceſſiſſe meriti, quàm numeri acceſſiſſe. Curritur paſſim ad ſacros ordines, & reuerẽda ipſis quoque ſpiritibus angeli

angelicis ministeria homines apprehendunt, sine reuerentia, sine consideratione. Neque enim signum regni occupare cælestis, aut illius timent imperij gestare coronam, in quibus auaritia regnat, ambitio imperat, dominatur superbia, sedet iniquitas, luxuria enim principatur, in quibus pessima forte appareat intra parietes abominatio, si iuxta Ezech. Prophetiam parietem fodiamus, vt in domo Dei videamus horrendum. Siquidem post fornicationes, post adulteria, post incestus, ne ipse quidem apud aliquos ignominiæ passiones & turpitudinis opera desunt. Vtinam non fierent quæ vsque adeo nõ conueniunt: vtinam nec nos dicere oporteret, vtinam nec discentibus crederetur: quod humanum aliquando occupauerit animum tam abominanda cupido. Heu genus electũ, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, quis inter tua illa primordia tã diuina & spiritalibus affluentem charismatibus Christianæ religionis ortum credere posset: posse talia in te aliquãdo reperiri? Ingrediuntur cum hac macula tabernaculum Dei viuentis, inhabitant cum hac macula templum sanctum domini polluentes, iudicium

multiplex accepturi, quòd tam grauissimas conſcientias gerũt: & nihilominus ſeſe ingerunt in ſanctuarium Dei. Tales enim non modo & non placant Deum, ſed & magis irritant. Irritant planè & infenſum reddunt ſibi, vereor ne & his quibus eum propitiare debuerant. Vtinam qui continere non valent, perfectionem temerariè profiteri, aut cœlibatui dare nomina vereantur. Eſſet ſiquidem ſine dubio meliusnubere quàm vri: & ſaluari in humili gradu fidelis populi quàm in cleri ſublimitate & deterius viuere, & diſtrictius iudicari. Multi enim libertatem in qua vocati ſunt, in occaſionem carnis dediſſe videntur, abſtinentes remedio nuptiali, & in omne deinceps flagitium effluentes.

Admonitio ad ipſos clericos vt ſe corrigant. *Cap.* XI.

Vbi ſuprà cap.19. PArcite obſecro fratres, parcite animabus veſtris. Parcite ſanguini, qui pro vobis effuſus eſt. Horrendum cauete periculum: ignem qui paratus eſt declinate. Inueniatur tamen non irriſoria profeſſio perfectionis, exhibeatur etiã virtus in ſpecie pietatis: non ſit inanis cœlibis vitæ forma & vacua veritatis. Quidni periclitaretur caſtitas in deliciis,

ciis, veritas in multiloquio, charitas in hoc ſeculo nequam? Fugite de medio Babylonis, fugite & ſaluate animas veſtras. Conuolate ad vrbes refugij, vbi poſſitis & de præteritis agere pœnitentiam, & in præſenti obtinere gratiam, & futuram gloriam fiducialiter prꝙſtolari. Non vos retardet conſcientia peccatorum: quia vbi illa abundauerunt, ſuperabundare gratia conſueuit. Non pœnitentiæ auſteritas ipſa deterreat. Neque enim condignæ ſunt paſſiones ad præteritam culpam, quæ remittitur: non ad præſentem conſolationis gratiam, quæ immittitur: non ad futuram gloriã quæ promittitur nobis. Si verbis non creditis, exemplis acquieſcite plurimorum. Currunt vndique peccatores ad pœnitentiam, & natura pariter & conſuetudine delicati exteriorem omnino aſperitatem nõ reputant: vt exaſperatæ conſcientiæ leniantur. Nil credentibus impoſſibile, nil amantibus difficile, nil aſperum mitibus, nil humilibus arduum reperitur, quibus & gratia fert auxilium.

De periculo clericorum. *Cap.* XII.

PAuendum valde quod in Propheta legimus: vbi loquẽs ad Angelos ſuos Deus ſic ait, Miſereamur impio. Quibus *Super cãt. ſerm. 23.*

miſerum homuncionem meis decepta ſimulationibus ad aliquem, vel mediocrem honoré prouexerit Eccleſia, Deo nimirum hoc, vel propter mea, vel ſubditorum peccata permittẽte: nónne ſtatim oblitus qui fuerim, talem me puto qualis ab hominibus qui cor non vident putatus ſum? Credo famæ, conſcientiam non attendo: & reputans nõ honorem virtutibus ſed virtutes honori: eò ſanctiorem quò ſuperiorem me æſtimo. Videas pleroſque in Eccleſia de ignobilibus nobiles, de pauperibus diuites factos ſubito intumeſcere, priſtinæ obliuiſci abiectionis, genus quoque ſuum erubeſcere, & infimos dedignari parentes. Videas & homines pecunioſos ad honores quoſque eccleſiaſticos peruolare: móxque ſibi applaudere ſanctitatem, veſtium duntaxat mutatione, non mentium: & dignos ſe æſtimare dignitate, ad quam ambiẽdo peruenerũt: quódq; ſi audeo dicere, adepti ſunt nũmis attribuere meritis. Omitto autem de his, quos excæcat ambitio: & honor ipſe ſuperbiendi eis materia eſt. Sed video (quod magis doleo) poſt ſpretam ſeculi pompam, nonnullos in ſchola humilitatis ſuperbiam magis
addi

addiſcere, ac ſub alis mitis humiliſque magiſtri grauius inſoleſcere? & impatientes amplius fieri in clauſtro quàm fuiſſent in ſeculo. Quódque magis peruerſum eſt, plerique in domo Dei non patiuntur haberi contemptui, qui in ſua non niſi contemptibiles eſſe potuerunt: vt quia videlicet vbi à pluribus honores appetuntur, ipſi locum habere non meruerunt, ſaltem ibi honorabiles videantur: vbi ab omnibus honores contemnuntur. Video & alios, quod non ſine dolore videri debet, poſt aggreſſam Chriſti militiam rurſus ſecularibus implicari negotiis: rurſus terrenis cupiditatibus immergi: cum magna cura erigere muros & negligere mores, ſub prætextu quoque communis vtilitatis verba vendere diuitibus, & matronis ſalutationes: concupiſcere aliena, & ſua cum lite repetere: itane mundum ſibi, & ſe mundo crucifixerunt, vt qui antea vix in ſuo vico vel oppido cogniti fuerant: modo circumeuntes prouincias, & curias frequentantes, regum notitias & principum familiaritates aſſecuti ſunt. Nec aliunde hæc omnia mala cõtingunt, niſi quòd illã qua ſeculũ deſeruimus humilitatem

litatẽ deſerentes: dũ per hoc cogitamus inepta denuo ſectari ſtudia ſeculariũ, canes efficimur reuertentes ad vomitũ.

De intemperantia monachorum.

Cap. XIIII.

NVllus ordo quippiam recipit inordinatum. Quod verò inordinatum eſt, ordo non eſt. Vnde non aduerſum ordinem ſed pro ordine diſputare putandus ero: ſi non ordinem in hominibus, ſed hominũ vitia reprehendo. Dicitur & veraciter creditur ſanctos patres monachorum vitam inſtituiſſe: & vt in ea plures ſaluarẽtur, vſque ad infirmos regulæ temperaſſe rigorem, nõ regulam deſtruxiſſe. Abſit autẽ vt credam tantas eos quãtas videmus in pleriſque monaſteriis vanitates ac ſuperfluitates præcepiſſe vel conceſſiſſe. Miror etenim vnde inter monachos tanta intemperantia, in comeſſationibus & potationibus, in veſtimẽtis & lectiſterniis, & equitaturis & conſtituẽdis ædificiis inoleſcere potuit: quatinus vbi hæc ſtudioſius, voluptuoſius atque effuſius fiunt: ibi ordo melius teneri dicatur: ibi maior putetur religio. Ecce enim parcitas putatur auaritia: ſobrietas auſteritas creditur: ſilentiũ triſtitia reputat

In li. Apologet. alias in li. beati Ber. qui inſcribitur de Concor. ſtatuum religioſorum, qui pro tempore ſuo erant.

reputatur. Econtra, remiſſio diſcretio dicitur: effuſio liberalitas: loquacitas, affabilitas: cachinnatio, iocũditas, mol lities veſtimentorũ, & equorum faſtus, honeſtas: lectorum ſuperfluus cultus, munditia. Cúmque hoc alterutrum impendimus, charitas appellatur. Iſta charitas deſtruit charitatẽ. Hæc diſcretio diſcretionem confundit. Talis miſericordia crudelitate plena eſt, qua videlicet ita corpori ſeruitur, vt anima iuguletur. Quæ etenim charitas eſt, & carnem diligere, & negligere ſpiritũ? Quæ verò diſcretio, totum dare corpori, & animæ nihil? Qualis verò miſericordia ancillam reficere, & dominam interficere? Nemo pro huiuſmodi miſericordia ſperet ſe conſequi miſericordiam, quæ miſericordibus promittitur. Inordinata profectò atq; irrationabilis miſericordia eſt, ſterilis & infructuoſæ carnis adimplẽdis inuigilare deſideriis. Bona miſericordia miſerere animę tuę: nec potes nõ mereri miſericordiá, qua fit vt placeas Deo. Aliàs autem non eſt miſericordia, ſicut iam dixi, ſed crudelitas, non eſt charitas, ſed iniquitas: non eſt diſcretio, ſed confuſio, inutilis carnis concupiſcentiis inſeruire, & ani-

mæ

mæ excolendis virtutibus nullam operam dare. Sub hac tamen abuſione iam ferè vbique ſic pro ordine tenetur: ferè iam ita ab omnibus ſine querela atque irreprehẽſibiliter obſeruatur quanquã diſſimiliter. Nõnulli quippe his omnibus tanquã non vtentes vtũtur: & ideo aut cum nulla offenſa aut cum minima. Aliquanti quippe hæc agunt ex ſimplicitate aliquanti ex charitate: aliquanti ex neceſſitate. Quidam nanque ſimpliciter iſta tenent: quoniam ſic eis præcipitur, parati aliter agere, ſi aliter præciperetur. Quidam autem ne diſcorditer ab eis viuant, cum quibus habitant, ſectantes in his non ſuam libidinem, ſed aliorum pacem. Alij verò quia reſiſtere non valent, multitudini contradicentium, qui hæc vtique tanquam pro ordine libera voce defendunt: & quoties iſti aliqua prout ratio dictat, reſtringere vel mutare incipiunt: illi mox tota autoritate reſiſtunt.

De delicatis cibis monachorum. Cap. XV.

QVis in principio, cùm ordo incœpit monaſticus, ad tãtam crederet monachos inertiam deuenire? O quantum diſtamus ab his, qui in diebus Antonij extitere monachi. Si quidem illi *Vbi ſuprà.*

illi cùm se inuicem per tempus ex charitate reuiserent, tanta adinuicem auiditate panem animarum percipiebant: vt corporis cibum penitus obliti, diem plerunque totum ieiunis ventribus, sed non mentibus transigerent. Et hic erat rectus ordo, quando digniori parti prius inseruiebatur. Hæc summa discretio, cùm amplius sumebat quæ maior erat Hęc denique vera charitas, vbi animæ (quantum charitate Christus mortuus est) tanta solicitudine refocillabantur. Nobis autem conuenientibus in vnum (vt verbis Apostoli vtar) iam non est dominicam cœnam mãducare Panem quippe cęlestem nemo qui requirat: nemo qui tribuat. Nihil de scripturis, nihil de salute agitur animarum: sed nugæ & risus, & verba proferuntur in ventũ. Inter prandendũ quãtum fauces dapibus, tantum aures pascuntur rumoribus, quibus totus intẽtus, modum nescias in edendo. Interim autẽ fercula ferculis apponũtur: & pro solis carnibus à quibus abstinetur, grãdia piscium corpora duplicantur. Cùmque prioribus fueris satiatus, si secundos attigeris videberis tibi necdũ gustasse priores. Tanta quippe acuratione &

ne & arte coquorum cuncta apparâtur, quatenus quatuor aut quinque ferculis deuoratis: prima non impediant nouissima: nec satietas minuat appetitum. Palatum quippe dum nouellis seducitur condimentis, paulatim dissuescunt cognita: & ad succos extraneos veluti adhuc ieiunum auidè renouatur ad desideria. Venter quidem dum nescit oneratur: sed varietas tollit fastidium. Quia enim puras, vt eas natura creauit epulas, fastidimus: dum alia aliis multifariè permiscentur: & spretis naturalibus quos Deus indidit rebus, quibusdam adulterinis gula prouocatur saporibus: transitur nimium meta necessitatis, sed necdum delectatio superatur. Quis enim dicere sufficit, quot modis (vt cætera taceam) sola oua versantur & vexantur: quanto studio euertuntur, subuertuntur, liquantur, durantur, diminuuntur: & nunc quidem frixa, nunc assa, nunc farsa, nunc mistim, nunc sigillatim apponuntur. Vt quid autem hæc omnia, nisi vt soli fastidio consulatur. Ipsa deinde qualitas rerum talis de foris apparere curatur, vt non minus aspectus quàm gustus delectetur: vt cùm iam

ſtomachus crebris ructibus repletum ſe indicet, nec dum tamẽ curioſitas ſatiatur. Sed dum oculi coloribus, palatum ſaporibus, illiciuntur: infelix ſtomachus, cui nec colores lucent, nec ſapores demulcent: dum omnia ſuſcipere cogitur, oppreſſus, magis obruitur quàm reficitur.

De nimio potu. *Cap.* XVI.

In lib. Apolog. vbi ſupra. IAm verò de aquæ potu quid dicam, quando ne vllo quidem pacto vinum limphatum admittitur? Omnes nimirũ ex quo monachi ſumus, infirmos ſtomachos habemus: & tam neceſſarium Apoſtoli de vtendo vino cõſilium merito non negligimus: modico tamen (quod ille præmiſit) neſcio cur prætermiſſo. Et vtinã vel ſolo tunc cùm etiam purum eſt, cõtenti eſſemus. Pudet dicere, ſed magis pudeat: actitari. Et ſi pudet audiri, non pudeat emẽdari. Videas vno in prandio ter vel quater ſemiplenum calicẽ reportari, quatenus diuerſis vinis magis odoratis, quã potatis: nec tam hauſtis quàm attactis, ſagaci probatione & celeri cognitione, vnũ tandẽ è pluribus quibus quod fortius eſt eligatur. Quale eſt autẽ illud, quod nonnulla monaſteria ex more obſeruare dicuntur:

dicuntur:in magnis videlicet feſtis vina delibuta melle pigmentorũ reſperſa pulueribus,in cõuentu bibere? Nunquid & hoc fieri dicemus propter infirmitatem ſtomachi? Ego verò ad nihil aliud valere video, niſi vt vel amplius bibatur,vel delectabilius. Sed cùm venæ viuo fuerint ingurgitatæ, toto in capite palpitantes, ſic ſurgenti à menſa, quid aliud libet niſi dormire? Si autem ad vigilias indigeſtum ſurgere cogis, non cantum ſed plãctum potius extorquebis. Cùm verò ad lectum deuenero, requiſitus incommodum plango, non crapulæ peccatum, ſed quòd manducare non queo.

De pretioſo habitu. *Cap.* XVII.

QVid de ipſo habitu dicam, in quo iam non calor, ſed color requiritur, magíſque cultui veſtiũ quàm virtutum inſiſtitur? Pudet dicere. Vincuntur in ſuo ſtudio mulierculæ, cùm à monachis pretium affectatur in veſtibus non neceſſitas,nec ſaltem forma religionis retenta in habitu: ornari non amari appetunt milites Chriſti qui dum ſe præparare ad prælium & contra aëreas poteſtates prætendere paupertatis, inſigne debuerant, quod

In expoſit. ſuper miſſus eſt. Hom.4.

vtique aduersarij valde formidant: in mollitie vestimẽtorũ pacis potius præferentes indiciũ: vltro se hostibus sine sanguine tradũt inermes. Quæritur ad induendum non quod vtilius, sed quod subtilius inuenitur, non quod repellat frigus, sed quod superbire compellat: non denique iuxta regulam quod vilius comparari potest, sed quod venustius, imò vanius ostentari. Heu me miserum, qualemcunque monachum: cur adhuc viuo videre ad id deuenisse ordinem nostrum, ordinem scilicet, qui primus fuit in Ecclesia, imò à quo cœpit Ecclesia, quo nullus in terra similior angelicis ordinibus: nullus vicinior ei quæ in cælis est Hierusalem mater nostra: siue ob decorem castitatis, siue propter charitatis ardorem, cuius Apostoli institutores, cuius hi, quos Paulus tam sæpe sanctos appellat, inchoatores extiterunt. Fusi sumus nunc exterius: & de regno Dei, quod intra nos est eiecti, relictis veris ac perennibus bonis, foris quærimus vanam cõsolationem: & de vanitatibus & insaniis falsis, ac iam religionis antiquæ non solùm virtutem amisimus, sed nec speciem retinemus. Ecce enim ipse habitus noster (quod

De cõcordia statuum relig.

(quod & dolēs dico) qui humilitatis ſolebat eſſe inſigne: à monachis noſtri tēporis in ſignum geſtatur ſuperbiæ. Vix iam in noſtris prouinciis inuenimus, quo veſtiri dignemur. Miles & monachus ex eodem pāno partiuntur ſibi cucullam & chlamydem. Quiuis de ſeculo quantunlibet honoratus etiam ſi Rex, ſi Imperator ille fuerit, non tamen noſtra horrebit indumēta, ſi ſuo ſibi modo pręparata fuerint & aptata. Vanum cor vanitatis notam ingerit corpori, & exterior ſuperfluitas interioris vanitatis indicium eſt. Mollia indumenta, animi moliitiē indicant. Non tanto curaretur corporis cultus, niſi prius neglecta fuiſſet mens inculta virtutibus.

De ſuperbis religioſis. *Cap.* XVII.

VAe ſemel & væ iterum pauperibus ſuperbis. Væ inquam ſemel, & væ iterum portantibus crucem Chriſti, & non ſequentibus Chriſtum: qui nimirum cuius paſſionibus participantur, humilitatem ſectari negligunt. Duplici quippe contritione conteruntur, qui eiuſmodi ſunt: quando & hic pro temporali gloria temporaliter ſe affligunt: & in futuro pro interna ſuperbia ad æterna ſupplicia pertrahuntur. Laborāt *In libro Apolog.*

cum Chriſto; ſed cum Chriſto non regnant. Sequuntur Chriſtum in paupertate ſua, ſed in gloria non cōſequuntur. De torrente in via bibunt, ſed non exaltabunt caput in patria. Lugent nunc, ſed tunc non conſolabuntur. Et merito. Quid enim facit ſuperbia ſub pannis humilitatis Ieſu? Nunquid non habet quo ſe palliet humana malitia, niſi vnde inuoluta eſt infantia Saluatoris? Et quomodo intra præſepium domini ſimulatrix arrogantia ſe coartat, ac pro vagitibus innocentiæ malum inibi detractionis immurmurat? An non illi ſuperbiſſimi de pſalmo quorum prodiit ex adipe iniquitas eorũ, multò tutius operti ſunt iniquitate & impietate ſua, quàm nos latẽtes ſub ſanctitate aliena? Quis enim magis impius, an profitens impietatem, an mentiens ſanctitatem? Nónne qui etiam mendacium addens, geminat impietatem?

De neglıgentia abbatum.

Cap. XIX.

Vbi ſuprà MIror, cùm regula dicat ad magiſtrũ reſpicere, quicquid à diſcipulis delinquitur: & dominus per prophetam ſanguinem in peccato morientium de manu paſtoris requirendum eſſe minetur

netur: quomodo abbates nostri talia fieri patientur, nisi fortè si audeam dicere: nemo fidenter reprehendit, in quo se esse irreprehensibilem non confidit. Si quidem humanitatis est omniũ, in quibus sibi quisque indulget, aliis non vehementer irasci. Dicam, dicam, pręsumptuosus dicar, sed verum dicã. Quomodo lux mundi obtenebrata est? Quomodo sal terræ infatuatum est? Quorũ nobis vita via vitæ debuit esse, dum exemplum in suis actibus ostẽdunt superbiæ, cæci facti sunt duces cæcorum. Quod enim vt cætera taceam, specimen humilitatis est, cum tanta pompa & equitatu incedere: tantis hominum crinitorum stipari obsequiis: quatenus duobus episcopis vnius abbatis sufficiat multitudo? Mentior, si nõ vidi abbatem septuaginta equos & eo amplius in suo ducere comitatu. Dicas, si videas transeuntes, non patres esse monasteriorum, sed dominos castellorum, non rectores animarum, sed principes prouinciarum. Tum deinde gestari iubentur mapulæ, ciphi, bacini, candelabra, & manticæ suffarcinatæ: non stramentis, sed ornamentis lectulorum. Vix denique quatuor leucis à sua quispiam domo rece-

dit, nisi cum tanta supellectili sua: tanquam sit vel iturus ad exercitum, vel transiturus per desertum, vbi non valeant inueniri necessaria.

De ornamentis monasteriorum. *Cap.* XX.

Vbi suprà OMitto oratoriorum immensas altitudines, immoderatas longitudines, superuacuas latitudines, sumptuosas depolitiones, curiosas depictiones, quæ dum in se orantium retorquent aspectum, impediunt & affectum: & mihi quodammodo repræsentant antiquum ritum Iudæorum: sed esto fiant hæc ad honorem Dei. illud autẽ interrogo monachus monachos, quod in Gentilibus Gentilis arguebat. Dicite, ait ille, pontifices: in sancto quid facit aurũ? Ego autem dico. Dicite pauperes. Non enim attẽdo versum, sed sensum. Dicite inquã, pauperes, si tamen pauperes, in sancto quid facit aurum? Et quidem alia causa est episcoporum, alia monachorum. Scimus nanque quòd illi sapientibus & insipientibus debitores cùm sint, carnalis populi deuotionem (quia spiritalibus non possunt) corporalibus excitant ornamentis. Nos verò qui iam de populo exiuimis, qui mundi quæque preciosa ac speciosa pro Christo reliqui

quimus, qui omnia pulchrè lucentia canore mulcentia, suaue olentia, dulce sapientia, tactu placentia, cuncta deniq; oblectamēta corporea, arbitrati sumus, vt stercora, vt Christum lucrifaciamus: quorum quęso in his deuotionē excitare intendimus? Quem inquam ex his fructum requirimus, stultorum admirationem, an simpliciū oblationem? An quoniam commisti sumus inter Gētes, fortè didicimus opera eorum: & seruimus adhuc sculptilibus eorum? Et (vt apertè loquar) an hoc totum facit auaritia, quod est idolorum seruitus, & non requirimus fructum sed datū? Sed quæris quomodo? Miro inquam modo. Tali quadam arte spargitur ęs, vt multiplicetur. Expanditur vt augeatur, & effusio copiā parit. Ipso quippe visu, sumptuosarum sed mirandarum vanitatū accenduntur homines magis ad offerendum quàm adorādum. Sic opes opibus hauriuntur: sic pecunia peccuniam trahit: quia nescio quo pacto vbi amplius diuitiarum cernitur, ibi offertur libentius. Auro tectis reliquiis signantur: oculi & loculi aperiuntur. Ostenditur pulcherrima forma sancti vel sanctæ alicuius: & eo creditur sanctior quo coloratior.

Curruut homines ad oſculandum:inuitantur ad donandum: & magis mirantur pulchra, quàm venerentur ſacra. Ponuntur dehinc in eccleſia gemmatæ non coronæ, ſed rotæ circunſeptæ lampadibus, ſed non minus fulgentes inſertis lapidibus. Cernimus pro candelabris arbores quaſdam erectas multo æris pondere, miro artificis opere fabricatas: nec magis coruſcantes ſuperpoſitas lucernis quàm ſuis gẽmis. Quid putas in his omnibus quæritur, pœnitentium compunctio, an intuentium admiratio?

De ſculpturis & picturis quæ ſunt in monaſterijs. Cap. XXI.

In libro Apolog. O Vanitas vanitatum, ſed non vanior quàm inſanior, fulget eccleſia in parietibus, & in pauperibus eget. Suos lapides induit auro, & ſuos filios nudos deſerit. De ſumptibus egenorũ, ſeruitur oculis diuitum. Inueniunt curioſi quo delectentur: & nõ inueniunt miſeri quo ſuſtententur. Vt quid ſaltem ſanctorum imagines nõ reueremur quibus vtique ipſum quod pedibus conculcatur, ſcatet pauimentum? Sępe ſpuitur in ore angeli: ſepe alicuius ſanctorum facies, calcibus tunditur tranſeuntium.

Et

Et si non sacris imaginibus, cur vel non parcitur pulchris coloribus? Cur decoras, quod mox fœdandum est? Cur depingis, quod necesse est cõculcari? Quid ibi valent venustæ formæ, vbi puluere maculantur assiduè? Denique quid hæc ad pauperes, ad monachos, ad spirituales viros? Nisi fortè & hic aduersus memoratum iam versiculum prepheticus ille respondeatur, Domine dilexi decorem domus tuæ: & locum habitationis gloriæ tuæ. Assentio. Patiamur & hæc fieri in ecclesia: quia etsi noxia sunt vanis & auaris, non tamen simplicibus & deuotis. Cæterùm in claustris coram legentibus fratribus quid facit illa ridiculosa monstruositas: mira quædam deformis formositas & formosa deformitas? Quid ibi immundæ simiæ, quid feri leones, quid monstruosi centauri, quid semihomines, quid maculosæ tigrides, quid milites pugnantes, quid venatores tubicinãtes? Videas sub vno capite multa corpora: & rursus in vno corpore capita multa. Cernitur hîc in quadrupede cauda serpẽtis: illic in pisce caput quadrupedis. Ibi bestia præfert equum, capram trahẽs retro dimidiam. Hinc cornutum animal equum gestat posterius.

Tam multa denique, támque mira diuersarum formarũ apparet vbique varietas, vt magis legere libeat in marmoribus quàm in codicibus: totúmque diem occupare, singula ista mirando, quàm in lege Dei meditando.

De aduocatis. *Cap.* XXII.

In 1. libro, de consid. DIsputationes aduocatorum & pugnæ verborum, magis ad subuersionem quàm ad inuẽtionem proficiunt veritatis. Hi sunt, qui docuerunt linguas suas loqui mendacium, diserti aduersus iustitiam, eruditi pro falsitate. Sapientes sunt vt faciant malum, eloquentes vt impugnent verum. Hi sunt qui instruunt à quibus fuerant instruendi. Astruunt non comperta sed sua: struunt de proprio calumnias innocentiæ: destruunt simplicitatem varietatis: obstruunt iudicij vias. Nihil ita absque labore manifestam faciet veritatem, vt breuis & pura narratio.

De appellationibus. *Cap.* XXIII.

In lib. 3. de consid. MAgno in appellationibus & pio opus intuitu est: ne quod magna fuit necessitate prouisum, malè vtendo reddatur inutile. Mihi videtur & in multam posse eas deuenire perniciem, si non summo moderamine actitentur.

For

Formulam hanc iustitiæ præfigit tibi,& diuinæ incommutabilis ratio æquitatis: & ni fallor,appellationum lex, vt illicitè vsurpata appellatio nec prosit appellanti, nec appellato obsit. Vt quid enim frustra fatigatus sit homo? Quam plenum iustitiæ, vt sese potius læserit,qui voluit proximum. Appellasse iniquè iniquum est: iniquè & impunè iniquarum appellationum fomes. Iniqua autẽ omnis appellatio, ad quam iustitiæ inopia non coëgit. Appellare nõ vt graues,sed si graueris licet. Appellandum à sententia, ante sententiam improbè omnino nisi ob manifestum grauamen præsumitur appellatio;Qui igitur non grauatus appellat,liquet,quia aut grauare intendit,aut tempus redimere. Nõ est autem suffugium appellatio,sed refugiũ. Quantos nouimus appellasse pulsatos, quod interim liceret quod nunquam licet?nonnullis etiam quoad vixerint, licuisse appellationis suffragio nepharia scimus, verbi gratia, incestũ, adulteriũ. Quale est hoc turpitudini patrocinari, quod vel maximè formidari à turpibus oportebat?Quousque dormitas,quousque non euigilat consideratio tua ad tãtam appellationum confusionem atque abusi

abusionem? Præter ius & fas præter morem & ordinem fiunt. Non locus, non modus, non tempus, non causa discernitur, aut persona. Præsumitur leuiter passim, plerunque & nequiter. Volétes malignari, nonne his potissimùm terreri solebant? Nunc terrori ipsi ex his magis fiunt, atque in bonis antidotum versum in venenum. appellantur boni à malis, vt non faciant bona: & supersedent à voce tonitrui tui formidantes.

De vsurpatione appellationum.

Cap. XXIIII

Lib. 3. de consider. SI mea quæratur, vel potius curetur sententia, dico appellationes vt non contemnendas: sic nec vsurpandas omnino. Porrò horum quid insolentius cēseam, haud facilè dixerim, nisi quòd vsurpatio quādam videtur inducere contemptus necessitatem: ac per hoc fortè acrius insectanda, quæ amplius nocet? Aut non verè nocentior est mala in se, in partu peior? Nonne ipsa ęst quæ ipsum ius quoque naturæ aut extenuat, aut exterminat? Nam sepæ rebus etiam pretiosissimis preti gratiam non modo demit, sed adimit. Quid sacramentis acceptius? Vsurpata tamen ab indignis indignéve tractata, minimè acceptātur.

Maio

Maiorem habent damnationẽ: quia debitam venerationẽ non habent. Fateor grande & generale mundo bonum esse appellationes, ídque tã necessariũ quã solem ipsum mortalibus. Reuera quidẽ sol iustitiæ est prodens ac redarguens opera tenebrarum. Prorsus fouendæ & manu tenendæ, sed quas extorsit necessitas, non calliditas adinuenit. Vsurpatoriæ sunt eiusmodi omnes, non subuenientes in necessitate, sed opitulantes iniquitati. Quid ni veniant in contemptũ? Quánti vt talibus quoque deferrent, etiam de proprio cessere iure, ne longo & casso itinere fatigarentur? Plures tamen sua amittere non ferentes, appellationes minus oportunas & cessa nomina importunius contempserunt. Cùm itaque ex his liqueat non ex contemptu gigni vsurpationem: sed ex vsurpatione contemptum, videris tu quid sibi velit, quòd zelus videtur assiduæ pœnæ vindicat illũ, istã dissimulat. Vis perfectius cohibere contemptum? Cura in ipso vtero pessimæ matris præfocari germen nequam: quod ita fiet, si vsurpatio digna animaduersione mulctetur. Tolle vsurpationem, & cõtemptus excusationem non habet. Porrò

inexcusa

inexcusabilitas ausum explodet. Non sit proinde vsurpator, & contemptor nullus erit: aut admodum rarus. Bene facis tu, quòd appellationũ negato suffragio, imò suffugio, multa remittis negotia ad cognoscentes, vel qui noscere citius possint. Vbi enim certior ac facilior notio, ibi decisio tutior expeditiórque esse potest. Quàm plenum gratiæ quod multorum perinde & laboribus parcis & sumptibus: at quibus sic credas, id tibi omnimodis attendendum.

CAPITVLA LIBRI QV·NTI.

De

LIBER QVINTVS.
De virtutibus.

De pœnitentia. *Cap.* I.

In serm. I. *Pente. qui sic incipit, Celebremus lnd. In quibusdam sententiis.*

Nitium reuertendi ad dominum pœnitentia est. Pœnitentiam habere, dolere est. Nam pœnitentiam agere, remediũ doloris est. Vanum est tibi, dum peccare non destiteris, pœnitere. Verus pœnitens semper est in dolore & labore: dolet de præteritis, laborat pro futuris cauendis. Vera siquidem pœnitentia est, sine intermissionis tempore de peccatis dolere. Sic plangit commissa, vt non cõmittat plangenda. Irrisor nanque est, & non verus pœnitens, q adhuc agit, quod pœniteat. Si ergo vis verus pœnitens esse, cessa à peccato, & noli amplius peccare: quia inanis est pœnitentia, quam sequẽs coinquinat culpa. Hoc nempe est saluationis nostræ

nostræ principium, cùm incipimus respuere, quod diligebamus, dolere vnde lætabamur, amplecti quod timebamus, sequi quod fugiebamus, optare quod contemnebamus. Infernus quidem & carcer animæ, rea conscientia est. Gaudete pœnitentes quos à viis vestris prauis recedentes, excepit mox amaritudo & confusio animi pœnitentis. Quantum displicet Deo impudẽtia peccatoris, tantum pœnitentis verecundia placet. Denique & supernas beatorum mansiones, attingit pœnitentiæ odor. Gaudent Angeli in conuersione de pœnitentia peccatorum, salutem hominum sitientes. Lachrymæ pœnitẽtium, vinum eorum: quòd in illis odor vitæ, sapor gratiæ sit, indulgentiæ gustus, reconciliationis iocunditas, sanitas redeuntis innocentiæ, serenatæ suauitas cõscientiæ. Multiplex nunc consolatio arguentis conscientiæ reuelat cruciatum: Benignus est Deus, qui non patitur nos tentari, vltra quàm possumus. Maximeq; inter initia conuersionis, oleo misericordię linit vlcera: vt nec morbi quantitas, nec difficultas curationis vltra quàm expedit innotescat. Magis autem accidere videtur facilitas quædam, quæ postmodum euane-

ſcit, quando iam exercitatos habenti ſenſus certamen forte datur vt vincat, & diſcat quoniam omnium potentior eſt ſapientia.

De confeßione. Cap. II.

Super cãt. ſerm.15. COnfeſſio animæ vitam indicat. Vbi confeſſio eſt, ibi in conſpectu domini pulchritudo eſt. *Sermo. 2. de reſurrectio.dom.* Omnia ſiquidem in confeſſione lauantur, & hæc ablutio in quandam innocentiam deputabitur, in meditationibus. Non eſt vtilis confeſſio, niſi ſit in oris veritate, & cordis *In ſer. 4. de aduen. domini.* puritate. Sunt qui peccata ſic confitentur, vt videri poſſint ex deſiderio mundandi cordis id agere, niſi quòd ea quæ ipſi ſponte dicunt, ab aliis patienter audire non poſſunt. Qui ſi verè mundari deſiderarent vt videntur, non irritarentur: ſed haberent eis gratiam, qui ſuas *Super cãt. ſermo.6.* illis maculas demonſtrarent. Humiliter confitenti remittit Deus peccatum, & diabolus eum quem in hominis corde inuaſerat, amittit principatũ. Vbi nempe peccatum remittitur, ibi proculdubio diabolus de corde peccatoris expellitur. *In epiſtol. ad Sophiã virginem.* Ama confeſſionem, ob quam amaris. Ama confeſſionem, ſi affectas decorem. Confeſſioni iungitur decor, iũgitur pulchritudo. Re vera vbi confeſſio, ibi pulchritudo

chritudo & decor. Si peccata ſunt, in confeſſione lauantur. Si bona opera, confeſſione commendantur. Cùm mala tua confiteris, ſacrificium eſt Deo ſpiritus contribulatus, cùm Dei beneficia recolis, immolas Deo ſacrificium laudis Bonum animæ ornamẽtum confeſſio, quæ & peccatorem purgat, & iuſtum reddit purgatiorem. Abſque cõfeſſione iuſtus iudicatur ingratus, & peccator mortuus reputatur. A mortuo quippe tanquã qui non ſit, perit confeſſio. Confeſſio igitur peccatoris eſt vita, iuſti gloria. Et neceſſaria eſt peccatori, & iuſtũ nihilominus decet. Denique rectos decet laudatio.

De miſericordia Dei in pœnitentes.

Cap. III.

DVo in Deo ſunt ingenitæ manſuetudinis argumenta, quod & patienter expectat delinquentem, & clemẽter recipit pœnitentem. Gemina inquam dulcedo ſuauitatis exuberat in pectore domini Ieſu: longanimitas videlicet in expectando: & in donando facilitas. Ad hoc ſiquidem diu ſuſpendit ſententiam vltionis à contemnente: vt quandoque exhibeat gratiam remiſſionis in pœnitente. O ſolus verè beatus, cui non imputauit dominus peccatũ: nam qui non *Super cãt. ſermo. 9.* *Super cãt. ſerm. 23.*

habuerit peccatum, nemo. Sufficit mihi ad omnem iustitiam solum habere propitium, cui soli peccaui. Omne quod mihi ipse non imputare decreuerit, sic est quasi non fuerit. Non peccare, Dei iustitia est: hominis iustitia, indulgētia Dei. Quàm diues es in misericordia, quàm magnificus in iustitia: in gratia, quàm munificus domine Deus noster. Non est qui similis sit tibi munerator copiosissime, remunerator æquissime & piissime liberator. Gratis respicis humiles: iustè iudicas nocentes: misericorditer saluas etiam peccatores. O quàm multus es ad ignoscendum. O quàm magna multitudo dulcedinis tuæ. O quàm longæ sunt cogitationes tuæ à cogitationibus nostris. O quàm firmata est etiam super impios misericordia tua. Sed si magna est iniquitas mea, multò maior est domine pietas tua. Ideoq; cùm ad meipsum turbata fuerit anima mea, memor sum multitudinis misericordiæ tuæ, & respiro in ea. In communi enim posita est, offertur omnibus, & nemo illius expers, nisi qui renuerit. Gaudeat ergo quisque ille est, quem perpetuæ damnationis reum adiudicabat conscientia peccatorum. Excedit quippe pietas.

In serm. 3. de annũ. dominica qui incip. Quàm diues es &c.

In sermo. de paßione domini.

In 4. ser. de 40.

In serm. 5. de purific.

In vigil. Nati. domini 1. ser.

pietas Iesu omnium criminum quantitatem seu numerositatem. Maior est, inquit Cain, iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Absit, Absit. Maior est Dei pietas, quàm quæuis iniquitas. Reuera benignus & misericors est, suauis & mitis est, copiosæ misericordiæ, præstabilis super malitia, multus ad ignoscendum. Quippe cuius natura bonitas, cuius fons pietatis est mansio, cui familiaris suauitas: & cui proprium est misereri. Verùm is quidem cui vult, miseretur, & quem vult indurat: sed quòd miseretur, proprium est illi: ex se enim sumit materiam: & velut quoddam seminarium miserendi. Nam quod iudicat & condemnat, nos eum quodammodo cogimus: vt longè aliter de corde ipsius miseratio, quàm animaduersio procedere videatur. Rectè igitur non pater iudiciorum, vel vltionum dicitur, sed pater misericordiarum, quòd miserendi causam & originem sumat ex proprio, iudicandi vel vlciscendi magis ex nostro. Propterea qui prudentes sunt non operiunt vulnera sua, sed detegunt & confitentur domino, quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia eius.

Super cāt. serm. 11.

Super cāt. serm. 36.

De oratione. *Cap.* IIII.

In quibusdam sententiis. ORatio oris est ratio: quando iam ore suo loquitur homo cum Deo suo. Orantem denique hominem Deo loqui, quis dubitet? In oratione datur *Super cát. serm.50.* bona voluntas. In Dei auribus desiderium vehemens: clamor magnus, remissa autem intentio: vox submissa ad cor- *Sup. Psal. Qui habi. versu.16.* dis enim potius vocem, quàm corporis, aures eius. Orare, hoc est Deum quærere. Vnum est enim. Non rectè oras, si *Super cát. serm.86.* orando præter Deum aliquid quæras, aut quod propter Deum non quæras: quoniam in ipso sunt omnia. Ibi remedia vulnerum, ibi subsidia necessitatum, ibi resarcitus defectuũ, ibi profectuum copiæ, ibi quicquid accipere vel habere hominibus expedit, quicquid decet, quicquid oportet. Sine causa ergo aliud à Deo petitur, cùm ipse sit omnia. Nam etsi ista temporalia cùm necesse est postulare, videmur: si Deus in causa est (vt quidem dignum est) non vtique illa, sed hunc potius quærimus propter quem a- *In 4. fer. e 40.* lia postulamus. Oratio quantò affectior est, si fiat, vt debet: tantò callidius impediri ab aduersario solet. Periculum est, si fuerit oratio nimis timida: maius periculum est, si fuerit temeraria: tertium pericu

periculum est, si sit oratio tepida,& non ex viua affectione procedens. Timida siquidem oratio cælum non penetrat: quia restringit animum timor immoderatus: vt oratio nedum ascendere, sed nec procedere queat. Tepida verò in ascensu languescit & deficit, eò quòd non habet vigorem. Nam temeraria ascendit, sed resilit: resistitur enim ei, nec tantùm non obtinet gratiam, sed & meretur offensam. Quæ verò fidelis & humilis & feruens oratio fuerit, cælum sine dubio penetrabit. Vnde certum est, *In 5. ser.* quòd vacua redire non possit. Propterea *de 40.* rogo vos fratres, vt semper ad manum habeatis tutissimum orationis refugiũ. Nemo vestrum paruipendat orationem suam. Dico enim vobis, quia ipse ad quem oramus, non paruipendit eam. Priusquam egressa fuerit ab ore nostro, ipse scribi eam iubet in libro suo: & vnum ex duobus indubitanter sperare possumus: quoniam aut dabit quod petimus, aut quod nobis nouerit esse vtilius. Nos enim quid oremus, sicut oportet, nescimus, sed miseretur ille super ignorantiam nostram: & orationem benignè suscipiens, quod nobis aut omnino non est vtile, aut non tam citò dare

necesse est, minimè tribuit: omnino tamen infructuosa non erit: quandoquidem tanta super te cura est Deo tuo, vt quotiens ignorans quæris quod tibi inutile est, nō te audiat super hoc: sed mutet illud vtiliori dono. Illud tamē breuiter dico, nonnullos (vt arbitror) experiri interdum in oratione ariditatem, & hebetudinem quandam mentis: vt solis orantes labiis non satis attendant, neque quæ dicant, neque cui loquantur: pro eo quòd velut ex consuetudine quadam, cùm minus digna reuerentia & solicitudine accesserunt. In cunctis igitur actibus nostris multa opus est animi vigilantia, sed præcipuè in oratione: licet enim semper videamur, sed in oratione etiam præsentamus & ostendimus nos, quasi facie ad faciem cum Deo loquentes. Porrò, quamuis vbique sit Deus, in cælo tamen orandus est: ibíque orationis tempore cogitandus. Sic igitur oret qui orat, sic semetipsum consideret & attendat, tanquam præsentatum domino maiestatis.

In quibusdam sententiis.

De tempore congruo orationi.

Cap. V.

LOcum & tempus obseruare oportet eum, qui sibi orare voluerit.

Tem

Tempus feriatum commodius aptiúsque. Maximè autem cùm profundum nocturnus sopor indicit silentium, tũc planè liberior exit, puriórque oratio. Quàm secreta de nocte ascẽdit oratio: solo arbitro Deo sanctóq; angelo, qui illam superno altari suscipit præsentandam. Quàm grata & lucida verecundo colorata rubore. Quàm serena & placida nullo interturbata clamore vel strepitu. Quàm denique munda & syncera, nullo respersa puluere terrenæ solicitudinis, nulla aspiciẽtis laude seu adulatione tentata. Credimus angelos sanctos adstare orantibus, offerre Deo preces & vota hominum: vbi tamen sine ira & disceptatione leuari puras manus perspexerint. Vult autem à se requiri Deus, etiam quod pollicetur. Et ideo forte multa quæ dare disposuit, prius pollicetur, vt ex promissione deuotio excitetur: sicque quod gratis daturus erat, deuota oratio promereatur. Sic pius dominus (qui omnes homines vult saluos fieri) merita nobis extorquet à nobis: & dum nos præuenit tribuendo, quod retribuat gratis agit, ne gratis tribuat.

Super cãt. serm. 86.

Super cãt. sermo. 7.

In Hom 4. super Missus est.

De humilitate. *Cap.* VI.

Magna

Super cāt. ſerm. 86. MAgna & ſublimis virtus humilitas quæ promeretur quod non docetur: digna adipiſci, quod non valet addiſci: digna à Deo & ex Deo concipere, quod ſuis ipſa verbis explicare non poteſt. Humilitatis verò talis poteſt eſſe diffinitio. Humilitas eſt virtus, qua homo veriſſima ſui cognitione ſibiipſi vileſcit. Sola virtus humilitas, *In ſer. 2. de natiui. domini.* læſæ charitatis reparatio. Sola profectò non ſolet gloriari, non nouit præſumere contendere non conſueuit humilitas. Nemo contendit iudicio, nec prætendit iuſtitiam, qui verè humilis eſt. Porrò, humilitas Deo nos reconciliat: Deo placet in nobis. Sed cuínam potiſſimũ vaſi gratia infundetur? Quale poterimus idoneum gratiæ receptaculum exhibere? Balſamum eſt puriſſimum, & ſolidiſsimum vas requirit. Et *In ſer. 3. de annũc. domini.* quid tam purum, quídve tam ſolidum, quàm humilitas cordis? Merito proinde humilibus datur gratia. Semper ſolet eſſe diuinæ gratiæ familiaris virtus *In expoſit. ſuper miſſus eſt Hom. 4. in quibuſdam ſent.* humilitas. Nimirum conſeruandæ humilitatis gratia, diuina ſolet pietas ordinare: vt quãto quiſque plus proficit, eò minùs ſe reputet profeciſſe. Nam & vſque ad ſummũ exercitij ſpiritualis

lis gradum, si quis profecerit, aliquid ei de primi gradus imperfectione relinquitur: vt vix primum sibi videatur adeptus. Oportet nãque humiliter sentire de se nitentem ad altiora, ne dum supra se attollitur, cadat ad se: nisi in se firmiter per veram humilitatem fuerit solidatus: quia nisi humilitatis merito, maxima minimè obtinentur. Insipiens est enim & insanus, quicunque in aliis vitæ meritis, quicunque in alta religione seu sapientia, non in sola humilitate confidit. Humilitas in honore: honor est ipsius honoris, & dignitas dignitatis. Omnis dignitas ipso dignitatis nomine indigna est, si humilia dedignatur. Si egregius es, esto tamen de grege. Si omnibus præes, non dedigneris subesse. Quid tu inflaris ô homo, quid extolleris sine causa? Quid altum sapis, & oculi tui omne sublime vident? Sublimis quidem dominus, sed non ita proponitur tibi. Laudabilis magnitudo illius non etiam imitabilis. Humiliare, & apprehendisti. Quia sola est humilitas quæ exaltat, soláque ducit ad vitam. Hæc via, non est alia præter ipsam. Qui aliter vadit, cadit potius quã ascendit. O peruersitas. O abusio filio-

rum

rum Adam, quia cùm aſcendere difficillimum ſit, deſcendere autem facillimũ: ipſi & leuiter aſcendunt, & deſcendunt difficilius, parati ad honores: ad celſitudines graduum Eccleſiaſticorum, ipſis etiam angelicis humeris formidandos. Et certè qui contendit ſuperegredi proximos, multas inueniet difficultates, multos habebit æmulos, multos patietur contradictores. Nihil verò facilius eſt volenti quàm humiliare ſemetipſum.

Quòd magis neceſſaria eſt humilitas, quàm virginitas. Cap. VII.

In expoſitione ſuper Miſſus eſt. Homi. I.

PVlchra permiſtio virginitatis & humilitatis. Nec mediocriter placet Deo illa anima, in qua & humilitas cõmendat virginitatẽ, & virginitas exornat humilitatem. Laudabilis virtus virginitas, ſed magis humilitas neceſſaria. Potes denique ſine virginitate ſaluari, ſine homilitate non potes. Poteſt inquam placere humilitas, quæ virginitatem deplorat amiſſam: ſine humilitate, audeo dicere, nec virginitas Mariæ placuiſſet: quia etiam vt placeret eius virginitas, humilitas proculdubiò fecit. Quid dicis virgo ſuperba? Maria virginem ſe oblita, gloriatur de humil

humilitate dicens, Respexit Deus humilitatem ancillæ suæ, potius quàm virginitatem: & tu negligendo humilitatem, blandiris tibi de virginitate. Expedit tibi virginem non esse, quàm de virginitate insolescere. Non omnium quidem est virginitas, multò tamen pauciorum est cum virginitate humilitas. Quòd si & virgo & humilis es, quisquis es, magnus es. Attamen salubriorem eligit sequendi partem in humilitate peccator, quàm in virginitate superbus: cùm & illius immunditiam sua humilis satisfactio purget, & huius pudicitiam superbia inquinet.

Quomodo custodiri potest humilitas.

Cap. VIII.

ALtiora semper attendas, quia in eo plenitudo cōstat humilitatis. Nam si fortè in re aliqua maior fratre aliquo gratia tibi collata videtur: sed in multis si bonus æmulator fueris, iudicare te poteris inferiorem. Quid enim si laborare aut ieiunare plus illo potes, & ille te patientia superat humilitate præcedit, supereminet charitate? Quid enim tota die circa id quod videris habere insipienti cognitatione versaris?

In sermo. de labore messis.

versaris? Esto magis solicitus, vt scias quid desit tibi: hoc enim melius. Non ergo magnoperè cogites, quæ tibi videris habere: nisi fortè interdũ vt gratias agere possis, & te noueris ei debitorem qui dedit: seu gratia consolationis cùm id necesse fuerit: ne qualibet ex causa tristior fias. De cætero ea semper magis attendas, quæ alius habet tu non habes: quòd hæc cogitatio in humilitate te custodiat, & à descensu tepiditatis elonget, & accendat desiderio proficiendi. Vide enim quanta è regione mala cogitatio illa parturiat: qua sedulè versas in animo, quod tibi habere videris: & alterum quempiam æstimas non habere. Hinc enim eleuaris in superbiam, dum te præponis alteri. Hinc proficere negligis, dum te magnũ quẽpiam arbitraris. Hinc demum incipis deficere, dum te alterius comparatione etiam nimis egisse videris. Sícque in tepiditatem incipis remissius agere.

De timore.

Cap. IX.

In dominica post octauas Epiphan.

AQua sapientiæ salutaris, fons vitæ, & initium sapientiæ timor Domini est. Optimè refrigerãs animã noxiis desideriis æstuãtem, iacula inimici potens

tens extinguere. In omnibus & per omnia pietati proximorum timor domini præferēdus est. Qui timorem domini semper habet præ oculis, viæ eius pulchræ, & omnes semitæ eius pacificæ. Stat propositum Dei, stat sententia pacis super timentes eum: ipsorum & dissimulans mala, & remunerās bona, & miro modo eis bona & mala cooperantur in bonum. Aliud est multas diuitias scire, & aliud possidere, nec notitia diuitem facit, sed possessio. Sic prorsus, sic aliud est noscere Deum, & aliud timere: nec cognitio sapientem, sed timor facit qui & afficit. Tu ne sapientem dixeris, quem sua scientia inflat? Et bene initium sapientiæ timor domini: quia tunc primum Deus animæ sapit cùm eam afficit ad timendum, non cùm instruit ad sciendum. Times Dei iustitiam, times potentiam, & sapit tibi iustus & potens Deus: quia timor sapor est. Porrò, sapor sapientem facit, sicut scientia scientem, sicut diuitiæ diuitem. Verùm scientiam facilimè sequitur elationis tumor, si non reprimat timor: vt merito dicatur initium sapientiæ, qui se pesti insipientiæ prius opponit. Hic itaque quidam ingressus

quæ incipit, Operibus domini.

est ad sapientiam: planæ domus Dei, & porta cæli & tanquam ingressus gloriæ. In veritate didici nil æquè efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam, recuperãdam, quàm si omni tempore coram Deo inueniaris non altum sapere, sed timere. Beatus es, si cor tuũ triplici timore repleueris: vt timeas quidẽ pro accepta gratia, amplius pro amissa, longè plus pro recuperata. Time ergo, cùm arriserit gratia: time, cùm abierit: time, cùm denuo reuertetur. Cùm adest, time: ne indignè opereris ex ea: si recesserit, multò magis tunc timendum: quia vbi tunc deficit gratia, ibi deficis tu. Time ergo subtracta gratia, tanquam mox casurus. Time, quia reliquit te custodia tua. Ne dubites in causa esse superbiam, etiam si non appareat: etiam si nil tibi conscius sis. Quod enim tu nescis, scit Deus. Nunquid qui humilibus dat gratiam, humili auferet datam? Ergo argumẽtum superbiæ, priuatio gratiæ est. Iam si gratia repropitiata redierit, multò amplius tunc timendum: ne fortè contingat recidiuũ pati. Proinde omni tempore time Deum, & ex omni corde tuo. Amat Deus integrũ munus, affectũ plenum, perfe

Super cãt. serm. 54.

perfectum ſacrificiũ. Non potes ſimul & ſic timere, & altum ſapere. Non eſt enim quo admittas ſuperbiã, repletus timore domini, & ſic de cæteris vitiis ſentiendum, quia neceſſe eſt omnia plenitudine timoris excludi. Tunc demũ ſi plenè, ſi perfectè timueris, dabit ſaporem charitas. Sine charitate enim timor pœnam habet. Timor qui non eſt in charitate, cum omnes initiet ad ſapientiam, neminem conſumat: quoniã ſuperueniens charitas excundit illum.

De diſcretione.

Cap. x.

IVſtitia dum ſuum modũ excedit credulitatis, vitium gignit, & nimia pietas diſſolutionem diſciplinæ parit: ſic ſæpe vitium eſt, quod virtus reputatur. Sicut remiſſa ſegnities mãſuetudo creditur, & pigritiæ vitium quietis virtutem imitatur. Vbi vehemens æmulatio, ibi maximè diſcretio neceſſaria, quæ eſt ordinatio charitatis. Semper quidem zelus minus abſque ſcientia efficax: minúſque vtilis inuenitur, plerunque autem & pernitioſus valde ſentitur. Virtus ſiquidem diſcretionis abſque charitatis feruore iacet, & feruor vehemens abſque diſcretionis

In meditationib. In libro, Multi multa ſciunt. Super cãt. ſerm. 49. Ibid. ſer. 13.

temperamento præcipitat. Ideo laudabilis cui neutrum deest quatenus & feruor discretionem erigat, & discretio feruorem regat. Quò igitur zelus feruentior, ac vehementior spiritus, profusiórque charitas, ideò vigilantiori opus sciẽtia est, quæ zelum supprimat, spiritum temperet, ordinet charitatem. Discretio quippe omni virtuti ordinẽ ponit: ordo modum tribuit, & decorem etiam & perpetuitatem. Est ergo discretio non tam virtus, quàm quædam moderatrix & auriga virtutum: ordinatrícque affectuum, & morum doctrix & consummatio perfectionis. Tolle hanc, & virtus vitium erit. Ipsáque affectio naturalis in perturbationem magis cõuertetur, exterminiúmque naturæ. Hæc nimirum docet, ne quid nimis: quia discretio verè circuncidit, vt non plus nec minus fiat. Nam qui nimius est, fructum boni operis abscindit, non circuncidit: qui tepidus est, minus facit. Qui ergo in discretione conuersatur, suam ipsius salutem operatur. De spiritu discretionis scimus, quia nihil sic illum extinguit, quomodo voluntas propria subuertens corda hominum, & rationis oculos

Ibi. serm. 49

In ser. 3. de circuncisione domini.

In ser. 2. de resurr. Domini.

oculos claudens. Decet naturę non parcere, rationi non acquiescere, non obtemperare seniorum consilio vel exemplo, non obedire prælato.

De obedientia, in epistola ad Adam monachum. *Cap.* XI.

Obedientiæ virtus semper militat veritati. Obedientia dirigit gressus nostros, & sanctæ conuersationis gratiam promeretur. Nam si contraria lex est in membris nostris per inobedientiam, quis nesciat per obedientiam continentiam dari? Ipsa est quæ misericordiam nouit ordinare, ipsa quæ patientiam docet & donat. Inobedientiam causam mortis omnes experimur, omnes morimur propter eam. Disce homo obedire, disce terra subdi, disce puluis obtemperare. De autore tuo loquens euangelista, & erat (inquit) subditus illis: Haud dubium quin Mariæ & Ioschp. Nam cum remansisset in Hierusalem, & dixisset in his quæ patris sui erant oportere se esse, non acquiescentibus parentibus eius sequi illos in Nazareth, non despexit magister discipulos, Deus homines: verbum & sapientia: fabrum & fœminam. Erubesce superbe cinis. Deus se humiliat,

Si maneres in charitate. In 2. serm. de Pascha.

In quibusdam senten. In expositio. super Missus est. Homil. I.

& tu te exaltas. Deus ſe hominibus ſubdit, & tu dominari hominibus geſtiens, tuo te præponis autori. Quoties enim hominibus præeſſe deſidero, toties Deum meum præire contendo. Deus inquam, cui angeli ſubditi ſunt, cui principatus & poteſtas obediunt, ſubditus erat Mariæ. Vtrinque ſtupor, vtrinque miraculum. Et quòd feminæ Deus obtemperet, & humilitas abſque exemplo: & quòd fœmina Deo principetur, ſublimitas ſine ſocio. Si hominis ô homo, imitari dedignaris exemplum, certè nō erit tibi indignum ſequi autorem tuum. Acquieſce autem Deo, & ſit voluntas tua ſubdita veritati. Ac parum eſt eſſe ſubiectum Deo, niſi ſis & omni humanæ creaturæ propter Deum: ſiue abbati tanquam præcellenti: ſiue prioribus ab eo conſtitutis. Ego plus dico, ſubdere paribus, ſubdere & minoribus. Et ſi vis in iuſtitia eſſe perfectus, vade ad iuniorem, & defer inferiori: iuniori te inclinato. Quē à Deo ſuo exturbauit inobedientia, ſine dubio ad ipſum per obedientiam recto tramite redit. Pœna corporis nec inter diuitias ſtabilis, nec ſine obedientia facilè poteſt eſſe diſcreta: & ob

Super cāt. ſerm. 42.

In ſermone ad abbates.

obedientia in diuitiis & voluptate, nec ſtabilis nec glorioſa. In obedientia nemini caueas propriæ voluntatis. Nam quiſquis vel apertè, vel occultè satagit, vt quod habet in voluntate, hoc ei ſpiritualis pater iniungat: ipſe ſe ſeducit, ſi fortè ſibi quaſi de obedientia blandiatur. Neque enim in ea re ipſe prælato, ſed, magis ei prælatus obedit. Quòd ſi quis obediat quidẽ, ſed ſimulatoriè & ad oculum, murmuret autem in abſcondito, falſa eſt obedientia. Sola eſt charitas quæ obedientiam gratam facit, & acceptabilem Deo ſolo commendat. Verus obediens dat ſuum velle & ſuum nolle. Quàm pauci inueniuntur in hac perfectæ obediẽtiæ forma, qui ſuam ita abiecerunt voluntatem: vt non quod ipſi, ſed quod dominus velit omni hora requirãt, dicentes, ſine intermiſſione cum apoſtolo: Domine, quid me vis facere? O verbũ breue, ſed plenum, ſed viuum, ſed efficax, ſed dignum omni acceptione. Sic enim decet, ſic omnino dignum eſt. Domine non meam à te, ſed à me tuam quæri & fieri voluntatem. Multorum profectò hodie puſillanimitas & peruerſitas exigit, vt ab eis quæri oporteat: quid

In ſermo. ij. de ſancto Andrea.

In meditatio. In primo ſermo. de cõuerſione S. Pauli.

ſciplinatis moribus bonum naturæ quo redditur homo ſuauis & mitis, homo ſine querela, neminem circunueniés, neminem cõcutiens, neminem lædens, nemini ſe ſuperextollens aut præferens. Diſciplina non conſtringit liberum, ſed voluntariũ regit & dirigit in viam pacis. Ad Sophiam virginem Inſigne decoris diſciplina pręfert. O quàm compoſitum reddit omnem corporis ſtatũ, necnon & mentis habitum diſciplina. Ceruicem ſubmittit, ponit ſupercilia, componit vultum, ligat oculos, cachinnos cohibet, gulam frænat, iram ſedat, format inceſſum. Quid neceſſe eſt bis pungere non recalcitrantem? valde timidum magis exterrere per ſe ſatis erubeſcentem? Confundere amplius cui ſua ratio magiſter, cui propria cõſcientia virga & ingenita verecundia lex & diſciplina eſt. Ad Suggerium abbatem ſancti Dionyſij. Iuge quippe ſilentium, & ab omni ſtrepitu ſecularium perpetua quies, cogit cæleſtia meditari. Porrò, continentiæ labor & rigor diſciplinę, pſalmorum hymnorúmque dulcedine releuantur. Pudor de præteritis nouæ conuerſationis temperat auſteritatem. Iis autem qui in præſenti per pe-

In ſer. 4. de aſſumptione beatæ Mariæ.

In epiſto. ad Robertum nepotem ſuum.

tientiam capitur bonæ conſcientiæ fructu, futurorum quoque bonorũ operatur deſiderium, quod non fruſtrabitur, & ſpem quæ non confundit. Venturi timor iudicij pio cedit fraternæ charitatis exercitio. Tædium & accidiam procul pellit. Sanctarum varietas obſeruationum, labor & latebræ & voluntaria paupertas. Hæc ſunt monachorum inſignia, hæc vitam ſolent nobilitare monaſticam.

De ſilentio. *Cap.* XIII.

In medit. IN ſilentio nemo ſic debet eſſe otioſus, vt in eodem otio vilitatem non cogitet proximi, nec ſic actuoſus, vt contemplationẽ non requirat Dei. Parum enim proficit, qui alteri cùm poteſt, non prodeſt. *In ſermo. de natiui. beatæ Mariæ.* Eſt ſilentium irreprehenſibile, imò & laudabile magis, & eſt ſermo non bonus. Bonum ſilentiũ à iactantia, bonum à blaſphemia, bonum à murmure & detractione. Alius enim ob laboris magnitudinẽ & pondus diei exaſperatus animo murmurat: diiudicat eos, qui pro anima ſua peruigilant tanquam pro ſe reddituri vtique rationem. Clamor eſt, ſed ſupra omne ſilentium clamor iſte animi obdurati ſilere facit, quam audiri non patitur vocem

verbi.

verbi. Alius enim pusilanimitate spiritus in expectatione deficit, pessimúmque hoc verbum blasphemiæ est, quod nec in hoc seculo remittitur, nec in futuro. Tertius in magnis ambulat, & mirabilibus super se dicens, Manus nostra excelsa, & putans se aliquid esse, cùm nihil sit. Sileat ergo in nobis lingua maledica, lingua blasphema, lingua magniloqui: quoniam bonũ est in hoc triplici silentio salutare domini præstolari. Ita tamen ab his taceas, nec omnino taceas, ne dederis silentium Deo. Loquere illi contra iactantiam in confessione, vt obtineas veniam de prę-terito. Loquere in gratiarum actione contra murmurationem, vt ampliorem inuenias gratiam in præsenti. Loquere in oratione contra diffidentiam, vt consequaris gloriam in futuro. Confitere inquam præterita, & pro præsentibus gratias age, ac deinceps studiosius profuturis: vt ne ipse quidẽ sileat à remissione, ab immissione, à promissione.

In sermo. iiij. de quadragesima. Quia ieiunij.

De ieiunio. *Cap.* XIIII.

DIgnum reor aliquatenus exponere, quo fructu, & quemadmodum oporteat ieiunare. Primum quidem fratres,

tres, pro eo quòd ab ipsis quoque licitis abstinemus, ea nobis quæ prius commisimus, illicita condonantur. Quid verò est condonari commissas, nisi ieiunio breui, ieiunia redimi sempiterna? Gehennam enim meruimus, vbi nullus vnquam cibus est, consolatio nulla, terminus nullus: vbi guttā aquæ diues postulat, & accipere non meretur. Bonum ergo est & salutare ieiunium, quo redimuntur æterna supplicia: dum remittuntur hoc modo peccata. Non solùm autem abolitio est peccatorū, sed & extirpatio vitiorum: non solùm obtinet veniam, sed meretur gratiam: nō solùm delet peccata præterita, quæ commisimus, sed & repellit futura quæ committere poteramus. Dicamus adhuc vnum. Ieiunium orationi deuotionē & fiduciā donat. Et vide quemadmodum sibi inuicem ieiunium & oratio socientur. Oratio virtutem impetrat ieiunandi, & ieiunium gratiam promeretur orandi. Ieiunium orationē roborat: oratio sanctificat ieiunium, & domino repræsentat. Quid enim nobis ieiunium proderit, si relinquatur in terra? Quod absit. Subleuetur ergo ieiunium penna quadam orationis, sed ne fortè minus sufficiat, alter

alteram quoque ei necesse est sociari. Sint ergo ieiunio nostro (vt facilè cælos penetret) alæ duæ, orationis scilicet atque iustitiæ. Iustitia verò quæ est, nisi quæ cuique reddit quod suum est?

Volo tamen admonitos esse fratres meos obseruandum ieiunium, non ab escis tantùm, sed ab omnibus illecebris carnis, & vniuersa corporis voluptate: imò verò ieiunandum est longè amplius à vitiis, quàm à cibis. Etenim sine ieiunio hæc cætera à domino reprobantur. *Ibidem. sermo.ij.* *Vbisuprà. sermo.iij.*

De verecundia. *Cap.* XV.

NEscio an quicquam gratius verecundia aduerti in moribus hominum queat, quæ est certè omnium ornatus ætatum, sed teneræ gratia verecundiæ in teneriori ætate, amplius pulchriúsque enitescit. Quid amabilius verecundo adolescēte? Quàm pulchra hæc & quàm splendida gemma morum in vita & vultu adolescentis: quàm vera & minimè dubia, bonæ nuncia spei: bonæ indolis index? Virga disciplinæ est illi, quæ pudendis affectibus imminens lubricæ ætatis motus actúsque leues coërceat, reprimat insolentes. Quid ita turpiloquij, & omnis deinceps turpit *Super cāt. serm.86.*

pitudinis occaſionem fugitans? Soror continentiæ eſt, indicium columbinæ ſimplicitatis, teſtis innocentiæ. Lampas eſt pudicæ mentis iugiter lucens: vt nil en ea turpe vel indecorũ reſidere attentet, quod non illa illico prodat. Ita expugnatrix malorum & propugnatrix puritatis innatæ ſpeciali gloria continentiæ eſt. Famæ cuſtos, vitæ decus, virtutis ſedes, virtutum primiciæ, naturæ laus, & inſigne totius honeſti. Rubor ipſe genarum quem fortè inuexerit pudor, quantum gratię & decoris ſuffuſo afferre vultui ſolet. Vſque adeò genuinum animi bonũ verecundia eſt, vt & qui malè agere non verentur, videri tamen verecundentur: opera nimirum tenebrarum & digna latebris tenebris occultantes. Quid tam amicum verecundo animo, quàm ſecretum? Denique orare volentes, iubemur intrare cubiculum, vtique ſecreti gratia. Id quidem ad cautelam, ne coram orantibus laus humana orationis furetur fructum, fruſtetur effectum. Sed quid tam proprium verecundiæ, quàm proprias vitare laudes, vitare iactantiam? Quid tam indecorum, maximè adoleſcenti, quàm oſtentatio ſanctitatis?

Bona

Bona commendatio ſecuturę orationis, ſi præmittas verecundiam.

De tentationibus. *Cap.* XVI.

HOc præmonitos vos eſſe volo, neminem ſuper terram abſque tentatione victurum: vt cui forte tollitur aliqua, alteram ſecurus aut pauidus magis expectet: etſi petat ab ea liberari, vt nunquam ſibi in corpore mortis huius libertatem perfectam ſeu requiem audeat polliceri. Qua in re conſideranda nobis eſt tam benigna erga nos diuinæ diſpenſatio pietatis, vt quibuſdam nos tentationibus patiatur diutius occupari: ne fortè periculoſiores occurrãt. Ab aliquibus verò citius liberet, vt poſſimus in aliis quas nobis vtiliores fortè præuidet exerceri. Neceſſe eſt, vt veniant tentationes. Quis enim coronabitur, niſi qui legitimè certauerit? Aut quomodo certabunt, ſi deſit qui impugnet? Quid mihi cum victoria, ſi nec in prælio fui? Impudentiſſimè mihi arrogo, vel gloriam ſine victoria, vel victoriam ſine pugna. In quibuſdam ſententiis. Sed heu heu, nec mare fluctibus, nec vita iſta carere poteſt tentationibus, nec poteſt eſſe pax firma & ſolida, niſi in regione ſua. Tot

Sup. pſal. Qui habitat. ſer. 5.

Super cãt. ſermo.64.

ten

pitudinis occaſionem fugitans? Soror continentiæ eſt, indicium columbinæ ſimplicitatis, teſtis innocentiæ. Lampas eſt pudicæ mentis iugiter lucens: vt nil en ea turpe vel indecorũ reſidere attentet, quod non illa illico prodat. Ita expugnatrix malorum & propugnatrix puritatis innatæ ſpeciali gloria continentiæ eſt. Famæ cuſtos, vitæ decus, virtutis ſedes, virtutum primiciæ, naturæ laus, & inſigne totius honeſti. Rubor ipſe genarum quem fortè inuexerit pudor, quantum gratię & decoris ſuffuſo afferre vultui ſolet. Vſque adeò genuinum animi bonũ verecundia eſt, vt & qui malè agere non verentur, videri tamen verecundentur: opera nimirum tenebrarum & digna latebris tenebris occultantes. Quid tam amicum verecundo animo, quàm ſecretum? Denique orare volentes, iubemur intrare cubiculum, vtique ſecreti gratia. Id quidem ad cautelam, ne coram orantibus laus humana orationis furetur fructum, fruſtetur effectum. Sed quid tam proprium verecundiæ, quàm proprias vitare laudes, vitare iactantiam? Quid tam indecorum, maximè adoleſcenti, quàm oſtentatio ſanctitatis?

Bona

Bona commendatio ſecuturę orationis, ſi præmittas verecundiam.

De tentationibus. *Cap.* XVI.

HOc præmonitos vos eſſe volo, neminem ſuper terram abſque tentatione victurum: vt cui forte tollitur aliqua, alteram ſecurus aut pauidus magis expectet: etſi petat ab ea liberari, vt nunquam ſibi in corpore mortis huius libertatem perfectam ſeu requiem audeat polliceri. Qua in re conſideranda nobis eſt tam benigna erga nos diuinæ diſpenſatio pietatis, vt quibuſdam nos tentationibus patiatur diutius occupari: ne fortè periculoſiores occurrãt. Ab aliquibus verò citius liberet, vt poſſimus in aliis quas nobis vtiliores fortè præuidet exerceri. Neceſſe eſt, vt veniant tentationes. Quis enim coronabitur, niſi qui legitimè certauerit? Aut quomodo certabunt, ſi deſit qui impugnet? Quid mihi cum victoria, ſi nec in prælio fui? Impudentiſſimè mihi arrogo, vel gloriam ſine victoria, vel victoriam ſine pugna. In quibuſdam ſententiis. Sed heu heu, nec mare fluctibus, nec vita iſta carere poteſt tentationibus, nec poteſt eſſe pax firma & ſolida, niſi in regione ſua. Tot

Sup. pſal. Qui habitat. ſer. 5.

Super cãt. ſermo. 64.

ten

tentationibus plena eſt vita noſtra, vt non immerito tota ipſa tentatio debeat appellari. Sed qui ſumus nos aut quæ eſt fortitudo noſtra, vt tam multis tentationibus reſiſtere valeamus? Hoc erat certè, quod quærebat Deus: hoc erat ad quos nos perducere ſatagebat: vt videntes defectum noſtrum, & quòd nobis non ſit auxilium aliud, ad eius miſericordiam tota humilitate curramus.

Sup. Pſal. Qui habitat. ſer. 5. In ſerm. 5. de quadragesima.

Cùm ergo tentationis impetum ſentimus in cogitatione, ſtatim fugiamus ad ipſum, & humiliter poſtulemus auxilium. Homines enim aliquando cadere neceſſe eſt, dum in hoc ſeculo detinentur. Alij colliduntur, alij non: quia dominus ſupponit manum ſuam. Sed quomodo eos diſcernere poterimus, vt ſegregemus iuſtos ab iniuſtis? Verùm hoc intereſt inter eorum caſus, quòd iuſtus ſuſcipitur à domino: ideoq; reſurget fortior. Iniuſtus autem cùm ceciderit, non adijcit vltra vt reſurgat: imò verò aut in pudorem noxium, aut in impudentiam cadit. Aut enim excuſat quod fecit, & hic eſt pudor adducens peccatum. Aut fit ei frons meretricis, & iam nec Deum timet, nec hominem reueretur: prædicatq; peccatum

Sup. Pſal. Qui habitat. ſer. 2.

tum suum sicut Sodoma. Iustus verò super manum domini cadit, & miro quodammodo etiam ipsum ei peccatum in iustitiam cooperatur. Nónne cooperatur nobis ille casus in bonum, vnde & meliores efficimur, & cautiores? Nónne dominus cadentem illum suscipit, qui ab humilitate suscipitur? In creatione, in redemptione, cæterisq; communibus beneficiis est Deus omnium: sed in tentationibus suis tãquam proprium eum habent singuli electorum. Sic enim paratus est & cadentem suscipere, & eripere fugientem: vt videri possit relictis omnibus aliis, ei soli operam dare. Propterea expedit omni animæ, Deum semper attendere tanquam proprium: non modo adiutorem, sed etiam inspectorem.

Quòd resistendo tentationibus, victoria acquiritur. Cap. XVII.

IPsi gestamus laqueum nostrum, vbique proprium circunferimus inimicum. Carnem hanc loquor de peccato natam, in peccato nutritam, praua consuetudine vitiatam. Hac vtitur ad impugnandos nos callidissimus serpens, cui nullum aliud desiderium est, nullum studium, nullum negotium, nisi fundere *In serm. 5. de quadragesima.*

sanguinem animarum. Hic est qui iugiter machinatur malum. In meditationibus argutè loquitur, artificiosè suggerit, callidè decipit: illicitos motus insufflat, & venenatas cogitationes inflammat: mouet bella, nutrit odia, incitat gulam, mouet libidinem, desideria carnis instigat, peccati occasiones parat, & mille nocendi artibus corda hominum tentare non cessat. Hic est qui manus nostras proprio cingulo alligat, vt caro quæ data est nobis in adiutorium, in ruinam fiat nobis & laqueum. Verumtamē in nobis est si vinci volumus: & nemo nostrum in hoc certamine deijcietur inuitus. Sub te est, ô homo, appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Potest inimicus excitare tentationis motum: sed in te est, si volueris dare seu negare consensum. In tua facultate est, si volueris inimicum tuum facere seruum tuum, vt omnia cooperentur tibi in bonum. Ecce enim inflammat inimicus desiderium cibi: vanitatis aut impatientiæ cogitationes ingerit: aut excitat libidinis motum: tu solummodo ne consenseris, & quoties restiteris, toties coronaberis. Credo etiam si cogitationes istas quàm citò in nobis aduertimus, non patimur

In sermo. quad. de xl.

remora

remorari, ſed in ſpiritu vehementi animus aduerſus illas excitatur: quoniam inimicus confuſus abſcedet, nec tám libenter illico reuertetur. Nec cedendum vel recedendum etiam ſi grauis tentationum feruor vtriuſque hominis ſtatum afflixerit, eligamus potius ardere quàm cedere. Vtranque nimirum proſperitatem humano generi dæmones inuidere noſcuntur: vtraque eos fœlicitate fraudare contendunt, & cæleſti videlicet & terrena: ſed longè amplius rore cæli quàm pinguedine terræ. Hoc ſanè nullatenus expedit ignorari, quænam vehementius inſtet peruicax hoſtium multitudo, illic nempe ſtudioſius repugnandum, vbi grauior vrget neceſſitas: vbi totum belli pondus imminet: vbi colluctationis ratio vniuerſa conſiſtit: vnde paratur aut victis ignominioſa captiuitas, aut vincentibus gloria triumphalis. Nam dæmones quidem ſuperna nobis & æterna potius inuidere noſcuntur: non tamẽ vt ſibi cedat, quod irreparabiliter amiſerunt: ſed ne illuc pauper de puluere ſuſcitatus accedat: vnde ipſi in gloria conditi irreparabiliter ceciderunt. Indignatur, & liuore tabeſcit obſtinata malignitas, humanam

In ſer. 5. in vigil. nati. dom. Sup. Pſal. Qui habi. ſermo. 7.

obtinere fragilitatem, quod retinere ipsa non meruerit. Sed si quando fortè cuius tẽporalia damna, aut inferre conantur, aut gratulantur inferri: hæc eorum tota molitio est: vt iactura exterior, vel eidem ipsi vel alteri occasio sit internæ.
Vbi suprà Sermo.11. Hæc enim tota aduersum nos colluctatio spiritualium nequitiarum est, vt nos seducant: vt inducant in vias suas, vt perducant ad destinatum finem, qui paratus est eis. *In meditationibus.* Dæmonum est suggestiones malas ingerere: nostrũ est illis non consentire. Nam quoties resistimus, diabolum superamus, Angelos lætificamus, Deum honorificamus. Ipse enim nos hortatur, vt pugnemus: adiuuat vt vincamus: certãtes spectat: deficientes subleuat, vincentes coronat.

De gratiarum actione. *Cap.* XVIII.

Super cãt. serm.13. ORigo fontium & fluminum omnium, mare est: virtutum & scientiarum Dominus Iesus Christus. Continentia carnis cordis industria, voluntatis rectitudo casta consilia, iusta iudicia, sancta desideria, ex illo manant. Si fortè quis callet ingenio, si quis nitet eloquio, si quis moribus placet, inde est, inde scientiæ, inde sapientiæ sermo. Ad locum vnde exeunt, reuertantur flumi-

na

na gratiarum, vt iterum fluant. Qualiter inquis? Qualiter dicit Apost. In omnibus gratias agentes. Quicquid sapientiæ, quicquid te virtutis habere cōfidis, Dei virtuti, & Dei sapiētiæ reputa Christo. Siquidem fluminis aqua si stare cœperit, computrescet. Sic planè. Sic gratiarum cessat decursus, vbi recursus nō fuerit: nec modo nil augetur ingrato, sed quod acceperat ei vertitur in perniciem. Fidelis autem in modico, censetur dignus munere ampliori. Refunde igitur in eum, qui supra te est, quicquid in te est deuotionis, quicquid delectationis quicquid affectionis: vt si qua est in te gratia, referatur ad ipsum: nec tuā quæras gloriam, sed ipsius. Disce in referendo gratiam non esse tardus, aut segnis: disce ad singula dona gratias agere: vt nulla Dei dona debita gratiarum actione frustrentur: non grandia, non mediocria, non pusilla. Peremptoria siquidem res est ingratitudo, hostis gratiæ, inimica salutis, exinanitio meritorum, virtutum dispersio, beneficiorum perditio: ventus vrens, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordię, fluenta gratiæ. Dico ego, quoniam pro meo sapore nil ita displicet Deo, præsertim

In 1. serm. de 40. qui incipit. Hodie.

Super cāti sermo. 51.

In quibusdam sententiis.

in filiis gratiæ in hominibus conuersionis quemadmodum ingratitudo. Vias enim obstruit gratiæ, & vbi fuerit illa, iam gratia accessum non inuenit: locum non habet. Nónne enim iure perditum reputatur, quod ingrato donatum est, aut dedisse non pœnitet, quod periisse videtur? Oportet proinde gratiosum esse hominem & deuotum, qui percepta gratiæ munera manere sibi desiderat, & multiplicari. Nemo sanè est, qui non facilè si quærit, inueniat: vnde plurimum obnoxius sit Deo: quia non est qui se abscondat à calore eius. Multos videmus satis importunè petẽtes, quod sibi deesse cognouerint: sed paucos admodum nouimus, qui dignas super acceptis beneficiis gratias agere videantur. Nec reprehensibile est, quod instanter petimus, sed planè petitioni negat effectum: quia inuenimur ingrati. Et fortè clementia esse videtur, ingratis negare quod postulant: ne contingat nobis, vt tantò grauius de ingratitudine iudicemur, quanto magis accumulatis beneficiis ingrati probamur extitisse. Felix qui ad singula dona gratiæ redit ad eum, in quo plenitudo est omnium gratiarum: cui dum pro acceptis

In quibusdam sententiis.

non

non ingratos nos exhibemus, locum in nobis facimus gratiæ: vt maiora adhuc accipere mereamur. Omnino enim nos sola à profectu conuersationis impedit ingratitudo nostra: dum quoddam amissum reputans dator quod ingratus accepit, cauet sibi decætero, ne tanto plura amitteret: quanto plura conferret ingrato. Felix proinde, qui etiam pro minimis quibuslibet beneficiis non minimas refert gratias: quia gratiarum actionem magis quàm deuotionem à nobis exigit dator gratiæ Dominus Deus noster.

De contemptu vanæ gloriæ.

Cap. XIX.

VAna gloria leuiter volat, leuiter penetrat: sed non leue infligit vulnus: citò interficit. Non videntes necat inanis gloria, cæcos & negligentes qui se ei ostentant: qui se exponunt, & non potius ipsi inspiciunt, non attendunt, non discutiunt illam, non vident denique quàm sit friuola, quàm caduca, quàm vana, quàm fictilis. Si quis enim intueatur hoc modo non iam occidit eum gloria, sed occiditur magis quodammodo versa in puluerem: imò redacta in nihilum. Propriæ gloriæ cupidi nulla ratione quiescere possunt: cum in seipsis peni-

Sup. Psal. Qui habitat. ser. 6.
Vbi suprà Sermo. 14.
In quibusdam sententiis.

tus nihil inueniunt, vnde possint aliquatenus gloriari. Fratres, nemo vestrum velit laudari in vita ista: quia quicquid hîc fauoris captas, quod ad Deum non retuleris, ipsi furaris. Tu enim putride puluis vnde gloria tibi, vnde? Quid nequius seruo vsurpante sibi gloriam domini sui? Nouerat Apostolus gloriam propriam creatoris esse, non creaturæ: sed considerauit rationalem creaturam adeò affectare gloriam, vt aut vix, aut nunquam ab hoc compesci desiderio possit: quippe quæ ad imaginem facta est creatoris. Propterea saluberrimum adinuenit cõsilium dicens, Quandoquidem nobis persuaderi non potest non gloriari, saltem qui gloriatur, in domino glorietur. Securus glorior, si teste conscientia de gloria conditoris nihil mihi vsurpo. Securus planè, qui iam non contra dominum, sed in domino. Hæc nobis gloriatio non solùm non prohibetur, sed & suadetur cùm dicitur, Gloriam abinuicem quæritis, & gloriam quæ à solo Deo est, non vultis. Re vera gloriari in solo Deo, non nisi à solo Deo est. Gloria verò quam abinuicem accipiunt, qui gloriam (quæ est à solo Deo) non requirunt: vana est, quoniam

Super cãt. serm. 13.

Vbi suprà Serm. 84.

In quibusdam sententiis.

Super cãt. serm. 13.

In ser. 4. de aduent.

niam vani filij hominum. Propterea & omnis gloria ſanctorum intus non foris eſt, hoc eſt non in flore fœni, aut in ore vulgi, ſed in domino: quòd conſcientiæ ſolus ſit arbiter Deus, cui ſoli placere deſiderant, & cui placere ſola vera & ſumma gloria eſt. Hæc eſt vtique vera gloria quæ eſt à ſpiritu veritatis. Nec mediocris gloria iſta quæ intus eſt, quippe tam vera quàm de veritate, & in veritate tam rara, vt vix vel paucitas perfectorum perfectè glorietur in ea. Magna & rara virtus profectò eſt, vt magna licet operantem, magnum te ſolum neſcies, & manifeſtam omnibus tuam te latere ſanctitatem. Mirabilem te apparere & contemptibilem reputare, hoc ego ipſis virtutibus mirabilius iudico. Fidelis re vera famulus es, ſi de multa gloria domini tui, etſi non exeunte ex te, tamen tranſeunte per te, nil tuis manibus adhærere contingat. Et tutior ſua cuique gloria, dum eam habet in ſemetipſo, & non in altero. Qui enim conſcientias ſuas in alienis labiis poſuerunt, modo magni, modo parui ſunt, modo nulli, ſecundum quòd adulantium linguis, vel vituperare placuerit, vel laudare. Nam ſapiens

Super cāt. ſerm. 25.

In ſer. 4. de aduent.

Super cāt. ſerm. 13.

Super cāt. ſerm. 25.

In ſer. de ſan. Ioan. Baptiſta.

Super cãt. serm. 13. gloriator probabit opus ſuum, atque ad lumen veritatis diligenter examinabit, & ſic in ſemetipſo habebit gloriam, & non in ore alterius. Stultus ſum, ſi ciſtellæ labiorum tuorum gloriam meam crediderọ, & cœpero mendicare eam abs te, cùm habere voluero. Nónne nempe in tuo arbitrio eſt probare me, vel improbare prout volueris? Ipſi potius eam repono ſeruandam, qui potens eſt depoſitum meum ſeruare in illum diem: cautus in cuſtodiendo, fidelis in reſtituendo. Secura tunc erit vnicuique laus à Deo, his duntaxat, quæ humanas laudes contempſerunt.

De gratia Dei. Cap. XX.

In ſer. de annun. domi. qui ſic incipit, Quàm diues in miſericordia. Super cãt. ſerm. 84. CIbus animæ, gratia Dei. Dulciſſimus ſanè, & omnem habens in ſe ſuauitatem & delectamentum ſaporis, non modo delectat, ſed reficit & medetur. Anima noſtra ſpiritus eſt vadens & non rediens: ſi ſibi fuerit derelicta, ſemel à facie Dei egreſſa vel eiecta non reuertetur oculus eius, vt videat bona, ſi non requiratur à Deo. Omnis ergo anima quærens Deum, ne magnum bonum in magnum ſibi detorqueat malum, nouerit ſe præuentam in illo, & ante quæſitam quàm quærentem.

Nam verè & absque dubio eò quisque pessimus, quò optimus est: si hoc ipsum quo optimus est ascribat sibi. Nẽpe pessimum hoc. Quòd si dicat quis (absit) agnòsco, gratia Dei sum id quod sum, studeat autem captare gloriolam pro gratia quam accepit: nónne fur est & latro? Quæ verè fidelis anima est, agnoscit ista, & vtramque gratiam confitetur. Primo quidem eam quæ prima est, qua & præuenta est: postea verò & subsequentem. Nempe tunc magis gratia plenam se probat, cùm totum gratiæ dederit: & primas scilicet partes illi ascribens, & vltimas. Alioquin quomodo gratia plena, si quid habuerit, quod non sit ex gratia? Non est quo gratia intret, vbi iam meritum occupauit. Ergo plena confessio gratiæ, ipsius gratiæ plenitudinem designat in anima confitentis. Nam si quid de proprio inest, inquantum est gratiam cedere illi necesse est. Deest gratiæ, quicquid meritis deputas. Nolo meritum, quod gratiam excludit. Horreo quicquid de meo est, vt sim meus, nisi quod illud magis forsitan meũ est, quod me meum fecit. Gratia reddit me mihi iustificatum gratis: & sic liberatum à seruitute pec- *Super Cãt. serm. 67.* *In quibusdã dictis.*

cati

Super cāt. In quibus dā dictis. cati. Itaque initium meum solius gratiæ est, vt nihil quidem mihi in prædestinatione attribuam, siue in vocatione. Non sic sanè ab opere iustificationis alienus sum: operatur & illud gratia, sed planè mecum. Porrò consummatio quidem & ipsa solius est gratiæ, nec est mihi in hac parte vel cum ea siue in ea gloriari, quasi coadiutor sim aut cooperator. Itaque misericordia domini ab æterno est: & vsque in æternū super electos, in medio quidem aliquatenus ostendens liberum arbitriū meriti gratia: principiū verò & finem soli vendicans sibi, vt sit nobis α, & ω, dominus Deus noster. *Super cāt. sermo. 32.* Sed sciant inimici gratiæ, absque gratia, nec ad cogitandum bonum sufficere cor humanū, sed sufficientiam ipsius ex Deo esse. Non enim sufficientes sumus, vel cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis nisi ipse dederit nobis, qui dat omnibus affluenter.

De adiutorio diuino. *Cap.* XXI.

In ser. de vigil. nat. dom. cuius initiū est, Sanctifica hodie. CRede te Deo, committe te ei. Nam sibi quidem ipsi fidere, non fidei, sed perfidiæ est: nec cōfidentiæ, sed diffidentiæ magis in semetipso quàm in eo habere fiduciam. Is verò fidelis est, qui nec sibi credit, nec in se sperat, factus

factus sibi tanquam vas perditum: sed sic perdens animam suam: vt in vitam æternam custodiat eam. Porro, id quidem sola facit humilitas cordis, vt non sibi fidelis anima innitatur, sed deserẽs semetipsam ascẽdat iam de deserto innixa super dilectum. Ascẽsus profectò arduus est, & cassus conatus absque Dei adiutorio. Ergo qui stat, si non vult cadere, non fidat sibi, sed innitatur Deo. Deus loquitur: sine me nihil potestis facere. Ita est, nec surgere ad bonum, nec stare in bono possumus sine Deo. Tu ergo qui stas, da gloriam Deo: cuius manu erigeris, ipsius necesse est virtute tenearis. Multum opus virtute habes, sed qua induaris ex alto. Ipsa enim si perfecta sit facilè facit animum victorem sui: & sic inuictum reddit ad omnia. Est quippe vigor animi cedere nescius, pro tuenda ratione. Vel sic, Vigor animi quod in se est, omnia ad rationem cogens vel dirigens. Quid ni omnia possibilia sint innitẽti super eũ, qui omnia potest? Nil omnipotentiam Dei clariorem reddit, quàm quòd omnipotentes facit omnes, qui in se sperant. An non omnipotens, cui omnia possibilia sunt? Ita animus, si nõ præsu-

Super cãt. serm. 85.

mat de se, sed si confortetur à Deo, poterit vtique dominari sui, vt non dominetur ei omnis iniustitia. Ita inquã Deo innixum, nulla vis, nulla fraus, nulla iam illecebra poterit, vel stantem deiicere, vel subiicere dominantem. Alioquin frustra nititur, si non innititur.

De merito. *Cap.* XXII.

Super cãt. serm. 68. SVfficit ad meritum, scire quòd non sufficiant merita. Sed vt ad meritum satis est de meritis non præsumere, sic carere meritis satis est ad iudicium. Porrò infantium renatorum neminem carere meritis, sed Christi habere merita constat. Quibus se tamen indignos reddunt, si sua iungere non nequiuerint, sed neglexerint: quod quidem periculum iam adultæ ætatis est. Merita proinde habere cures: habita data noueris: fructum speraueris domini misericordiam, & omne periculũ euasisti paupertatis, ingratitudinis, præsumptionis. Perniciosa paupertas, penuria meritorum. Pręsumptio autem spiritus fallaces diuitiæ. Et ideo felix, cui nec merita sine pręsumptione: nec præsumptio absque meritis deest. Habet vnde præsumat, sed non merita. Habet merita non ad præsumendũ, sed ad promerendum:

rendum: ipſum non præſumere, nónne promereri eſt? Ergo eò præſumit ſecurius, quò non præſumit. Hoc enim totũ hominis meritũ, ſi totam ſpem ponit in eo, qui totũ hominem ſaluũ facit. Quátumcunque ſpes proceſſerit, obtinebit: ſi tamen in Deum tota figatur, vt firma ſit & non titubet. Meum proinde meritum, miſeratio domini. Non planè ſum meriti inops, quandiu ille miſerationũ non fuerit. Quòd ſi miſericordiæ domini multæ, multus nihilominus ego in meritis ſum. Hæc vera hominis fiducia à ſe deficientis, & innitentis domino Deo ſuo. Hæc inquam, vera fiducia, & cui miſericordia non negatur.

Super Qui habitat. ſerm. 15.

Super cãt. ſerm. 61.

De annũciat. beatæ Mariæ. ſerm. 3.

De fide. *Cap.* XXIII.

FIde mundantur corda, vt poſſit videri Deus. Fides neſcia falſi. Fides inuiſibilia comprehendens, ſenſus penuriam non ſentit. Denique tranſgreditur fines etiam rationis humanæ naturæ vſum, experientiæ terminos. Quæ vtique comprehendit, quod ſenſus neſcit, experimentum non inuenit. Diſce id habere certius, id tutius ſequi, quod illa ſuaſerit: Denique cõprehendit quæ ſit longitudo, latitudo, ſublimitas & profundum. Quod oculus non vidit, nec

Super cãt. ſerm. 28.

auris audiuit, nec in cor hominis ascẽdit: illa in se quasi quodam inuolucro clausum portat, seruátque signatum.
Super cāt. serm. 76. Fides tunc sanè probatior esse dinoscitur, cùm creditur quod non videtur. Quid magni est credere quod videris: & tuis non negare oculis fidem, quid laudis meretur? Sed si quod non videmus, speramus per patiẽtiam expectamus: & patientia meritum est. Proinde vt non euacuetur meritum fidei, subducat se visui, dans virtuti locum. Vbi Deus est, tu non potes venire modo: venies autem postea. Age tamen, sequere, quære, non te illa inaccessibilis claritas vel sublimitas à quærendo deterreat, ab inueniendo desperet. Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti. Crede & inuenisti: iam credere inuenisse est. Quære ergo votis, sequere actibus, fide inueni. Quid non inueniat fides? Attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit nouissima. Ipsam denique æternitatem suo illo vastissimo sinu quodãmodo circuncludit (fidenter dixerim) æternam beatámque trinitatem, quam nõ intelligo, credo: & fide teneo, quam non capio mente. Et quidem ante-

te omnia fides quærenda est. Fide siquidem in Dei filios adoptamur: fidem in nobis mundus odit atque persequitur: fide & vincitur. Porrò, fides sine operibus mortua est in semetipsa. Nec mirũ videri potest, si nequaquam vincit, qui nec viuit quidem. Quæris quænam sit viua & victoriosa fides? Illa sine dubio per quam Christus habitat in cordibus nostris. Christus enim & vita & virtus nostra est. Tam diu Christus in nobis viuit, quandiu viuit fides. At postquam fides nostra mortua est, quodammodo Christus mortuus est in nobis. Porrò fidei vitam, opera attestantur. Sicut enim corporis vitam ex motu suo dignoscimus, ita & fidei vitam ex operibus bonis. Itaque vita quidem corporis anima, per quam mouetur & sentit. Vita verò fidei charitas est: quia per illã operatur. Vnde & refrigescente charitate, fides moritur: sicut corpus anima recedente. Quædam enim fidei anima ipsa deuotio est: Mors fidei est separatio charitatis. Non facit hominem rectum fides recta, quæ non operatur ex dilectione. Sed nec opera quamuis recta, rectum cor efficere sufficiunt sine fide. Quis enim rectum dicat

In ser. de oct. pasch.

Serm. 2. pass.

Super cant. serm. 24.

hominem non placentem Deo? Sine fide autem impoſſibile eſt placere Deo. Qui non placet Deo, non poteſt illi placere Deus : nam cui placet Deus, Deo diſplicere non poteſt.

De ſpe. *Cap.* XXIIII.

Super cãt. ſerm.2. EST locus inter timorem & ſecuritatem media videlicet ſpes, in qua mens & conſcientia molli nimirũ ſuppoſito charitatis ſtratu, ſuauiſſimè requieſcit. Eſt autem cùm mens noſtra formidine pœnæ ſeruiliter premitur: & donec quis premitur à ſpiritu ſeruitutis, parúmque habet de ſpe, de timore plurimum : non eſt ei pax, neque requies fluctuante nimirum conſcientia inter ſpem & timorem maximéque quòd à ſuperexcellente timore abundantius crucietur. Nam timor pœnam habet. Cæterùm, ſi paulatim per incrementum gratiæ cœperit deficere timor, & proficere ſpes, cùm demum ad hoc ventum fuerit, vt perfecta charitas ex toto foras mittat timorem, Nónne eiuſmodi anima ſingulariter in ſpe conſtituta videbitur, ac perinde in pace in idipſum dormire & requieſcere? Nam qui ſe ſingulariter in ſpe conſtitutum ſentit, non iam in timore

more ſeruit, ſed requieſcit in charitate. In ſpe viuimus, ne deficiamus in tribulatione præſenti, quòd in expectatione ſimus indefectibilium gaudiorum. Neque enim vana nobis expectatio aut dubia ſpes videtur innixa, nimirum æternæ promiſſionibus veritatis. Prorſus magna lætitia & exultatio multa nimis, cùm vita venerit. Non ſolùm ipſa vita, ſed & promiſſio vitæ æternæ, & expectatio iuſtorum lætitia eſt: & tanta lætitia, vt omne quod concupiſcitur, ei non valeat comparari: ſed nunquid tantæ lætitiæ ſpes erit ſine lætitia? Quidquid agendum ſit, quicquid declinandum, quicquid tolerandum, quicquid optandum, tu es domine ſpes mea. Hæc vna mihi omnium promiſſionum cauſa: hæc tota ratio meæ expectationis. Hoc eſt votum meum, hoc eſt propoſitum meum: hæc intentio cordis mei. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo: & in hac perſeuerabo. Propter te omnia detrimentum feci, vt ſtercora arbitror: quoniam tu es domine ſpes mea. Si mihi præmia promittuntur, per te obtinenda ſperabo. Si inſurgant aduerſum me prælia, ſi ſæuiat mundus,

Sup. pſal. Qui habitat. ſer. 7.

In ſer. de ſancto Benedicto.

Sup. pſal. Qui habitat. ſer. 9.

Ibi ſer. 2.

Ibi ſer. 9.

si fremat malignus, si ipsa caro aduersus spiritum concupiscat, in te ego sperabo. Sola nimirũ spes apud te domine miserationis obtinet locum, ne oleum misericordiæ nisi in vase fiduciæ propositionis. Fratres, hoc sapere ex fide viuere est. Si hæc sapimus, vt quid cunctamur abiicere omnino spes miseras, vanas, inutiles, seductorias: & huic vni tam solidæ, tam perfectæ, tã beatæ spei tota deuotione animi, toto feruore spiritus inhærere? Si quid illi impossibile, si quid vel difficile est, quære aliud in quo speres: sed verbo omnia potest. Quid facilius dictu? Si decreuerit saluare nos, cõtinuò liberabimur. Si viuificare placuerit, vita in voluntate eius est. Si præmia largiri æterna, licet ei quod vult facere. Denique quãdo in se sperãti desit illa maiestas, quæ tam studiosè monet in se sperari? Plane nõ derelinquet sperãtes in se. Adiuuabit eos & liberabit eos. Quare? Quibus meritis? Quia sperauerunt in eo. Dulcis causa, attamen efficax, attamẽ irrefragabilis. Dulcissima liberalitas in se sperãtibus non deesse. Non enim dedignatur esse spes miserorũ, miserator & misericors dominus: nõ seipsum liberatorẽ: simul

In serm. 3. de annũc. Mariæ.

Super psal. Qui habitat. sermo. 9.

In Psal. Qui habitat serm. 15.

mul liberatorem & protectorem in se sperantibus exhibere recusat. Ecce numera tribulationes secundum multitudinem earum, consolationes eius lætificabunt animam tuam, dum non ad alia conuertaris, dummodo clames ad eum, dummodo speres in eum. Nempe ad omnem tentationem, ad omnem tribulationem, ad omnem denique cuiuscunque modi necessitatem, aperta est nobis vrbs confugij, sinus matris expansus est, parata sunt foramina petræ, patent viscera misericordiæ Dei, nostri. *Ibi. ser.*

De charitate.

Cap. XXV.

CHarissima per optimum charitas est. Planè incomparabile. Denique quidnā huic cōparandum putamus, quę ipsi prężfertur martyrio, ac fidei transferenti mōtes? Porrò, per charitatē homo in Deo, & Deus in homine est. Quid enim ita Dei vt charitas? Nempe & Deus est. Charitas libertatem donat, timorem pellit, laborem non sentit, meritum non intuetur, præmium non requirit: & tamen plus omnibus vrget. Nullus terror sic solicitat, nulla præmia sic inui- *Super c. serm. 1.* *Super c. sermo. 7* *In epist. ad Clar. ualen.*

In ser. de pass. dom. tant, nulla iustitia sic exigit. Charitas non quærit quæ sua sunt. Charitas non irritatur, non præcipitatur, nunquam excidit, non in foueam ruit, & pro retributis malis cumulat bona. O charitas patiens, sed & compatiens. Charitas patiens est, sufficit, charitas benigna est, cumulus est. Patiens charitas dissimulat, expectat, sustinet delinquentem, sed benigna trahit, adducit, conuerti facit ab errore. Benigna charitas etiam quos *Super cã sermo. 58.* tolerat, amat: & amat ardenter. Flet quippe charitas, sed ex amore non ex *In epist. ad Falconem Lingonens. puerũ post ea archi.* mœrore: flet ex desiderio, flet cum flentibus. O bona mater charitas: quæ siue foueat infirmos, siue exerceat prouectos, siue arguat inquietos, diuersis diuersa exhibens, sicut filios diligit vniuersos. Cùm te arguit, mitis est: cùm blanditur, simplex est. Piè solet sæuire: sine dolo mulcere: patienter nouit irasci: humiliter indignari. Læsa non prouocat, sed spreta reuocat. Ipsáque est hominum mater & angelorum, non solùm quæ in terris, sed etiam quæ in cœlis sunt pacificauit. Ipsa est quæ Deum homini placans, hominem Deo reconciliauit. Ad Adam monachum. Charitatis profectò damna sunt scandala

dala pusillorum. Nec enim charitas charitatem offendit, aut contemnit: nec sentit offensam: Nam seipsam non potest negare, nec enim in se diuisa est. Nouit potius in se diuisa coniungere, coniuncta diuidere nescit. Pacē diligit, congaudet vnitati. Sola quippe est quæ illam generat, colligit, solidat & cōseruat: vbicunque seruari cognoscitur in vinculo pacis. Cum omni fiducia charitas pulsat ad ostium amici: nequaquam putans pati se debere repulsam, quæ amicitiarum matrem se nouit, nec veretur: etsi gratissimum paulisper inquietare otiū, propter suum negotium. Illa siquidem vera & syncera est charitas, qua proximi bonum vt nostrum diligimus. Nam qui magis aut certè solū diligit suum, conuincitur nō castè diligere bonum, quod vtique propter sese diligit, nō propter ipsum. Ad Ogerium canonicum regularem, Amemus & amemur in altero nobis, in altero nostris consulentes. Nā quos amamus, in ipsis profectò requiescimus: à quibut autem amamur, ipsis nos in nobis requiem paramus. Porrò amare in Deo, charitatem habere est. Studere verò propter Deum amari, charitati seruire

Ad Carthusienses & Guidonem priorem.

Super cãt. sermo.60. est. Vtramque teneo, dilectionem Dei, & dilectionem proximi: cum te amo domine Iesu, qui meus proximus es, quoniam homo es, & fecisti misericordiam: & nihilominus es super omnia benedictus Deus in secula.

De amore diuino. *Cap.* XXVII.

Super cãt. serm.67. FLagrans ac vehemens amor præsertim diuinus, cùm se intra se cohibere non valet: non attendit quo ordine, qua lege, quáue serie, seu parcitate verborũ ebulliat: dummodo ex hoc nullum sui sentiat detrimentum. Interdum nec verba requirit: interdum nec voces omnino vllas, solis ad hoc contentus suspiriis. *Super cãt. sermo.79.* O amor præceps, vehemens, flagrans impetuosè, qui præter te aliud cogitare non sinis: fastidis cætera, contemnis omnia præter te, te contentus: confundis ordinem, dissimulas, vsum, modum, ignoras: totum quod opportunitatis, quod rationis, quod pudoris, quod consilij, iudicií ve se esse videtur: triumphas in temetipso, & redigis in captiuitatem. Frustra ad audiendum, legendúmve amoris carmen, qui non amat accedat: quoniam omnino non potest capere ignitum eloquium

frig

frigidũ pectus. Quomodo enim Græcè loquentem intelligit, qui Græcum non nouit? nec Latinè loquentem, qui Latinus non est? & ita de cæteris. sic lingua amoris ei qui non amat, barbara erit: erit sicut æs sonans, aut cymbalum tinniẽs. Amor reuerentiã nescit: ab amãdo quippe amor, non ab honorando nominatur. Honoret sanè, qui horret: qui stupet, qui metuit, qui miratur: vacant hæc omnia penes amantem. Propterea quæ amat, amat: & aliud nouit nihil. Ipsi quoque honori merito, merito stupori & miraculo est: amari tamen plus amat. Exigit Deus timeri vt dominus: honorari vt pater: & vt sponsus amari. Quid in his præstat, quid eminet? Nempe amor absque hoc & timor pœnam habet: & honor non habet gratiam. Et qui de amore, non venit honor: non honor sed adulatio est. Et quidem soli Deo honor & gloria, sed horum acceptabit neutrum Deus: si melle amoris condita non fuerint. Is per se sufficit, is per se placet & propter se: ipse meritũ, ipse præmium est sibi. Amor præter se non requirit causam, non fructum: fructus eius vsus eius. Amo, quia amo: amo vt amem. Vbi autem amor est la-

Super cãt. sermo. 83.

Super cãt. sermo. 85.

In prolo. de consid. bor non est, sed sapor: quoniam amanti nihil difficile est. Amor dominium nescit. Per se satis subiectus est, obsequitur sponte, gratis obtemperat, libere reueretur. *Super cã. sermo. 59.* Amat & Deus, nec aliunde hoc habet: sed ipse est vnde amat: & ideo vehementius: quis non amorem tam habet quàm hoc ipse est. Neminem suspicit amor, sed ne despicit quidem. Omnes ex æquo intuetur, qui perfectè se amãt: & in seipso celsos humilésque contemperat, nec pares modò sed vnum eos facit. *Super cã. sermo 83.* Magna res amor. Nam cùm amat Deus, non aliud vult quàm amari: quippe qui ob aliud non amat, nisi vt ametur: sciens ipsos amore beatos, qui se amauerint.

De violentia amoris diuini. Cap. XXVII.

Super cã. serm. 64. O Suauitatem, O gratiam, O amoris vim, summus omnium, imus factus est omnium: quis hoc fecit? Amor dignitatis nescius, dignatione diues, affectu potens, suasu efficax. Quid violentius? Triumphat de Deo amor, vt scias amoris fuisse quod plenitudo effusa est, quod altitudo adæquata est, quòd singularitas associata est. Deus nõ modò amans, sed amor est: & solã amoris

ris vicem requirit & fidem. Quid ni ametur amor? Et quid tam cordium vita, quàm Deus meus Iesus. Is verè est, & amans & amabilis: & totum quod de ipso est. Verè est, quando ipse est non aliud sanè quàm ipsa veritas. Quis fidus verúsve animæ amor, nisi vtique is, quo veritas adamatur? Rationis sum compos, veritatis sum capax: sed vtinam non forem, si amor mihi defuerit. Non sum securus à securo, si absque eo inueniar. Valde omnino mihi amandus est, per quem sum, viuo, sapio, si nõ ingratus sum & indignus. Dignus planè est morte, qui tibi domine Iesu recusat viuere & mortuus est: & qui tibi non sapit, desipit: & qui curat esse nisi propter te, pro nihilo est & nihil est. Propter temetipsum Deus fecisti omnia, & qui esse vult sibi, & non tibi, nihil esse incipit inter omnia. Pro his ergo ita sum amans te, quantum possum: sed est quod me plus mouet, plus vrget, plus accendit: super omnia inquam reddit amabilem te mihi, Iesu bone: calix quem bibisti, opus nostræ redemptionis: hoc omnino amorem nostrum facilè vendicat totum sibi. Hoc est quod nostra deuotione & blandius allicit,

Super cã. sermo. 83.

In quibus. dictis.

licit, & iustius exigit, & arctius stringit, & afficit vehementius.

De continentia. *Cap.* XXVIII.

In serm.1. de nati. dom. In sermo.post oct. Epip. cuius initiũ est, In omnibus &c. In quibus sen ten. In ser. 2. de Pascha. Super cãt. ser.1. Super cãt. sermo.7.

CОntinentiam deberi Carni, quis nesciat? Continentia castitatis diluitur, quicquid antè luxuria inquinauit. Continentia restringitur corpus, ne deinceps per mortiferas voluptates defluat. Qui fornicatur, in corpus suum peccat: magno illud priuans honore, & pauendo adiiciens pudẽdóq; dedecori: tollens membrũ Christi, & faciens meretricis. Ego autem non ab ea tantum quæ tam abominabilis est, sed ab omni voluptate carnis continendum dico. Quippe spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictũ, quod est vita incontinens. Porrò, continentia non habet meritum apud Deum, quæ gloriam requirit humanam. Ideóque maximè opus est puritate intentionis, qua soli Deo mens & placere appetat, & valeat inhærere. Nec enim aliud est inhærere Deo quàm videre Deum, quod solis mundi cordibus singulari felicitate donatur. Nimirum tunc perfecta est virtus continentiæ, quando in vnitate fidei cum proximis communiter viuentes non

In serm.5. de Assum. Mariæ.

sup

supplicij metu, vel humanæ laudis appetitu: sed solo diuini amoris obtentu à peccatis nos continemus: quia continentia crebris validísque tẽtatoris ictibus resistere non potest, nisi eius gratia protegatur.

De abstinentia. *Cap.* XIX.

QVod maculauerat crapula, abstinentia mundet. Afflictio corporis, munditia est. Ego interdum abstineo, sed abstinentia mea satisfactio est pro peccatis. Abstinebo à vino, quia in vino luxuria est. Aut si infirmus sum, modico vtar. Abstinebo à carnibus, ne dũ nimis nutriũt carnem, simul & carnis nutriantur vitia. Panem ipsum cũ mensura studebo sumere, ne onerato ventre stare ad orandum tædeat: sed ne simplici quidem aqua ingurgitare me assuescam: ne distensio ventris vsque ad titillationem pertingat libidinis. Ad Robertum nepotem suum. Vinum & similia mulsum & pinguia, corpori militant non spiritui: frixuris non anima saginatur sed caro. Piper, gingiber, cuminum, saluia, & mille huiusmodi species salsamentorum, palatum quidem delectant, sed libidinem accendunt. Prudenter sobriéque cõuersanti, satis

In ser. de dominica post octa. Epiph. qui sic incipit, In operibus domini. Super cã. serm. 66.

satis ad omne condimentum sal cum fame. Qua sola non expectata, necesse est alias atque alias succis extraneis confici permistiones: quæ videlicet & palatum reparent, gulam prouocēt, excitent appetitum. Malum ergo voluptas corporis, bonum verò afflictio est. Est enim martyrij genus & effusio quædam sanguinis, in quotidiana corporis afflictione: illo nimirum quo mēbra cæduntur ferro, horrore quidem mitius, sed diuturnitate molestius. Sic quippe infirmis & pusillis corde necesse est, vt quē semel pro Christo ponere non sufficiunt: saltem mitiori quodam seu diuturno martyrio sanguinē fundant. Quid verò prodest temperare à voluptatibus, & inuestigandis diuersitatibus complexionum ciborúmque varietatibus exquirendis, quotidianam expendere curam? Legumina inquit, ventosa sunt: caseus stomachum grauat: ac capiti nocet, potum aquę non sustinet pectus: caules nutriunt melancholiam: coleram porri accendunt. Pisces de stagno, aut de letosa aqua, meæ penitus complexioni non congruunt. Quale est hoc vt in totis fluuiis, agris, hortis, cellariisve reperiri

In ser. de natiu. do. In octa. Pascha serm. 1.

Super cā. serm. 30.

vix possit, quod comedas? Puta te quæso monachum esse non medicum, nec de complexione iudicandum, sed de professione.

De paupertate Christi. *Cap.* XXX.

OMnium bonorum æterna in cælis affluentia suppetebat, sed paupertas non inueniebatur in eis. Porrò in terris abundabat & superabundabat hęc species: & nesciebat homo pretiũ eius. Hanc itaque Dei filius concupiscens, descendit vt eam eligat sibi, & nobis sua æstimatione faciat pretiosam. Descẽdit ab inenarrabilibus cæli diuitiis & veniẽs in mundum nec istas qualescunque diuitias habere voluit, sed in tanta paupertate venit, vt natus continuò poneretur in præsepio: quia non erat locus in diuersorio. Et verè magna abusio, nimis magna: vt diues esse velit vermiculus vilis, propter quem Deus maiestatis, & Dominus Sabaoth voluit pauper fieri. Ditior denique Christi paupertas cunctis opibus, cunctisq́; thesauris. Quid enim humilitate ditius, quid pretiosius inuenitur: qua nimirum regnum cælorum emitur, & diuina gratia acquiritur? Vis obtinere cælum? Paupertatis vtilitatem amplectere, & tuum erit.

In ser. de vigil. natiuit. qui orditur, sonuit vox lætitiæ.

In 3. serm. de resurrectione do.

In vigil. natiuit. domin. ser. 4.

In ser. de omnibus sanctis.

Non

In episto. Non enim paupertas virtus reputatur, sed paupertatis amor. Amicitia pauperum, regum amicos constituit. Amor paupertatis reges. Regnũ denique cælorum, pauperum est. Beatus qui post illa non abiit, quæ possessa onerãt amata inquinant, amissa cruciant. Magna quædam penna est paupertas, qua tam citò volatur in regnum cælorum. Nam paupertati non tantũ promittitur quã-tum datur. Videmus autẽ pauperes aliquos, qui si verã haberent paupertatẽ, non adeò pusillanimes inuenirentur & tristes: vtpote reges & reges cæli. Sed hi sunt, qui pauperes esse volunt: eo tamen pacto vt nihil eis desit, & sic diligũt paupertatẽ, vt nullam inopiam patiantur. Homines autem bonæ voluntatis, qui Christiana voluntate diuitias paupertate commutarunt, & etiam nõ habitas tanquam habitas contempserunt, relinquẽtes omnia propter Christum (sicut & ipse reliquit omnia propter ipsos) sequuntur eum quocunque ierit. Felix voluntaria paupertas relinquẽtium omnia: & sequentiũ te domine Iesu. Verè martyrij genus paupertas voluntaria. Quid mirabilius aut quod martyriũ grauius est, quàm inter epulas

In ser. de omnibus sanctis.

In 4. ser. de aduen.

In ser. de pass. dom.

In quibus dã dictis.

In sermo. de omnibus sanctis de Euangelio.

epulas esurire, inter vestes multas & pretiosas algere, paupertate premi inter diuitias, quas offert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat noster ipse appetitus? An non merito coronabitur, qui sic certauerit? Voluntaria paupertas suos à gemina impugnatione (qua huius mundi amatores expugnantur) reddit securos, scilicet propria inuidia & aliena. Paupertas enim dum putatur misera, aliena caret inuidia: & quia est voluntaria, nemini quicquam inuidet. *In quibusdam sententiis.*

De tribulatione. *Cap.* XXXI.

HÆc est via vitæ tribulatio præsens via gloriæ: via ciuitatis habitaculi, via regni. Vtilis tribulatio quæ probationem operatur: ducit ad gloriam. Omne gaudium existimemus, cùm in tribulationes varias inciderimus. Res enim necessaria tribulatio, quæ in gloriam vertitur: tristitia quæ in gaudium mutatur. Gaudium sanè longum quod nemo tollat à nobis: gaudium multiplex, gaudium plenum. Bonum ergo magis necessitas quàm voluptas quòd cùm vtraque res citius transeat, altera pœnam habeat. Altera sit paritura coronam. Res necessaria ista necessitas, quæ coronam *In ser. de palmis. Non sine causa. Sup. Psal. Qui habitat. ser. 17.*

parit. Gloriemur in tribulatione, in ea ſiquidem ſpes gloriæ: imò & ipſa in tribulatione gloria continetur: ſicut ſpes fructus in ſemine. In hunc modum modò regnum Dei intra nos eſt, theſaurus ingens in fictili vaſe, in agro vili. Eſt inquam, ſed abſconditum eſt: latet gloria, abſcondita nobis eſt in tribulatione. Cum ipſo ſum in tribulatione (ait Deus) & ego aliud interim quàm tribulationem requiram? Mihi adhærere Deo bonum eſt. Deſcendit vt prope ſit his, qui tribulato ſunt corde, vt nobiſcum ſit in tribulatione noſtra. Vnde ſcimus, quòd ſit nobiſcum in tribulatione? Ex eo vtique quòd in ipſa tribulatione ſum⁹ nos. Quis enim ſuſtineret, quis ſubſiſteret, quis perſiſteret ſine eo? Bonum mihi domine tribulari, dum modo ipſe ſis mecum: quàm regnare ſine te, epulari ſine te, ſine te gloriari, bonum in tribulatione magis amplecti te: in camino habere te mecum, quàm eſſe ſine te vel in cælo. Aurum probat fornax, & viros iuſtos tentatio tribulationis. Quid trepidamus, quid cũctamur, quid refugimus nunc caminum? Sæuit ignis ſed dominus nobiſcum eſt in tribulatione. Quando autem erimus nos cum ipſo? Nimirum

Sup. Pſal. Qui habi. ſerm. 16.

Ibidem ſerm. 17.

Ibidẽ. ibi, cum eis es domine, ibi in nomine tuo

rum quando rapiemur obuiam Christo in aëra, & sic semper cum domino erimus. Si tamen curemus eum interim nobiscum habere, vt sit comes viæ, qui patriæ redditor est futurus: imò qui tūc patria modò sit via. In plenitudine gratiæ nobiscum est: in plenitudine gloriæ erimus nos cum ipso.

congregatis medium astas.
Ibi. ser. 16.
Ibi. ser. 17.

De patientia. *Cap.* XXXII.

VEra patientia est pati vel agere contra quod libeat: sed nō præter quod liceat. Pauperiem æquo animo ferre, virtus patientiæ est. Sponte appetere, sapientiæ laus est. Impatientia, animæ perditio est. Siquidem propter impatientiam qui patientia caruerunt perierunt. Omnes qui piè volunt viuere in Christo, persecutionem patiuntur: ita vt cùm nunquàm desit eis piè velle: non semper tamen adsit & perficere pro bona voluntate. Sicut enim impiorum est piis bonorum propositis assiduè reluctari, sic contra pietatem non est (propter aduersitatem) quamuis iusta & sancta desideria paucorum plerunque non perfici. Qui patientiam non seruauerit, perdet iustitiam: hoc est, vitam perdet: hoc est, perdet animam suam. Vnde opera domini, flagellis cæsus, spinis corona-

Ad Adā monachū.
Si maneres.
Ad magist. Gisbertū vni. epis. Londonien.
In quibusdam sententiis.
Ad Syrmo. Abbatem sancti Nicol.
In 3 serm. de annun. beatæ Mariæ.

In ser. de pass. dom. tus, clauis confossus, affixus patibulo, opprobriis saturatus, omnium tamen dolorum immemor, ait, Ignosce illis.

In ser. 2. de pasch. Vide ergo ne per impatientiam pereas, sed vniuersa pro Deo sustine: quia pro te maiora sustinuit: & apud quem patientia infructuosa non erit. Super cantic. sermo. 47. Vtrunque est mihi domine speculum patiendi, & præmium patientis. Tu doces manus meas ad prælium, exemplo virtutis tuæ: tu caput meum post victoriam tuæ coronas præsentia maiestatis. Vtrunque fortiter prouocat, ac vehementer accendit. In vtroque mirabiliter tibi me allicis, vterque funis violentissimus ad trahendũ. Trahe me post te, libenter sequor, libentius fruor. *Super cãt. serm. 21.* Quàm pauci post te ô domine ire volunt, cùm tamen ad te peruenire nemo qui nolit hoc scientibus cunctis, quia delectationes in dextera tua vsque in finem. Et propterea volunt omnes te frui ac non ita & imitari. Conregnare cupiunt, sed non compati. Non curant quærere, quem tamen desiderant inuenire, cupientes consequi, sed non sequi.

De

De iustitia. *Cap.* XXXIII.

IVstitia virtus est quod suum est vnicuique tribuens. Tribue ergo tribus quæ sua sunt: redde superiori, redde inferiori, redde æquali cuique quod debes. Redde inquam, reuerentiam prælato & obedientiam: quarum altera cordis, altera corporis est. Nec enim sufficit exterius obtemperare maioribus nostris, nisi ex intimo cordis affectu sublimiter sentiamus de eis. Sic & fratribus nostris inter quos viuimus, ipso iure fraternitatis & societatis humanæ, consilij sumus & auxilij debitores. Hæc enim volumus, vt & ipsi nobis impendatur consilium, quo erudiatur ignorantia nostra. Auxilium quo iuuetur infirmitas nostra. Sed nullum ego consilium melius arbitror, quàm si exemplo tuo fratrem tuum sic docere studeas, quæ oporteat, & quæ non oporteat fieri: prouocans eum ad meliora, & cõsulens ei non verbo neque lingua: sed opere & veritate. An verò vtilius aut efficacius auxilium aliquod est, quam vt ores deuotè pro eo, vt non dissimules redarguere culpas eius, vt nullum ei offendiculum ponas: sed & solicitus sis, quantum præuales tanquam Angelus pacis de

In ser. de aduen. domini qui incipit, In aduen.

regno Dei ſcādala tollere:& occaſiones ſcandalorū penitus remouere? Si talem te fratri conſiliariū & auxiliarium exhibes, reddis ei quod debes:nec habet vnde cauſetur. Porrò, ſi cui forte prælatus es, huic ſine dubio teneris debitor ſolicitudinis amplioris. Exigit à te & ipſę cuſtodiam & diſciplinam:Cuſtodiam quidem vt poſſit cauere peccatū: diſciplinā verò vt quod minus cauit, minimè maneat impunitū. Quod ſi nemini fratrum præeſſe videris, habes tamen ſub te cui cuſtodiam hanc & diſciplinam oporteat exhiberi. Dico autem corpus tuū, quod ſine dubio regendū accepit ſpirit' tuus. Debes ei cuſtodiam, vt non regnet in eo peccatum nec membra tua arma fiant iniquitati. Debes & diſciplinā vt dignos faciat pœnitentiæ fructus caſtigatum & ſubditum ſeruituti. Longè tamen grauiori & periculoſiori debito tenentur aſtricti, qui pro multis animabus reddituri ſunt rationem. Eſt autem iuſtitia quędam ſtricta & anguſta valde:nec præponere ſe æquali, nec æquari præpoſito. Huius diffinitio eſt, reddere vnicuique quòd ſuum eſt. Altera latior & amplior iuſtitia, nec æquari ſe pari, nec inferiori ſe pręponere. Sicut enim grandis & grauis

In ſer. 4. de Epipha nia domi.

nis superbia est præferre se æquali aut æquare prælato, ita magnæ humilitatis est inferiorem se exhibere æquali, aut æqualem inferiori. Maxima & plena est iustitia se inferiorem exhibere etiam ipsi inferiori. Sicut enim summa & intolerabilis superbia est superiori se præponere, ita inferiori se subdere summa & plena iustitia est. Studeamus obsecro adimplere omnem iustitiam: ipsa enim est via, per quam ad lætitiam venitur. Nam lætitia præmium est, iustitia verò meritum & materia.

De misericordia. *Cap.* XXXIIII.

Misericordia affectio est, quæ nec voluntate coërcetur, nec rationi subijcitur: quando non eã quisque in se per trahit volũtario nutu, sed ipsa pias mentes ad compassionem dolentium necessario cogit affectu: ita vt etiam si peccatum esset misereri: etsi multum vellem, non possem tam nõ misereri. Potest quidem ratio vel voluntas affectui affectum sub trahere: sed nunquid ipsum affectum euellere? Iustitia meritum quærit, misericordia miseriam intuetur. Vera misericordia non iudicat sed afficit: non nititur discussione, occasione contenta. Non enim expectatur ratio, vbi affectio tra-

In epistol. ad Guid. trium fontium Abbatem.

In epist. 2. ad Carth.

Ad Rain. Pusmacensem Abb. In ser. 4.

hit. Mens siquidem quã semel afficit charitas, sui iuris esse non sinitur. Metuit quæ nescit, dolet quæ non oportet: sollicitatur plus quàm voluerit, & vnde noluerit: compatitur nolens: miseretur inuita. Sunt quidam misericordes de his, quæ ad ipsos nõ pertinent: qui scandalizantur quòd non datur omnibus abundanter: sic tamẽ vt ipsi ne in modico quidem grauentur, qui si misericordes essent, de suo facere deberent misericordiam: si non possunt de terrena substantia, de volũtate bona darent his, qui contra eos fortè peccare viderentur indulgentiam: darent dulce signum verbum bonũ quod est super omne datum optimum, vt eorum mentes ad pœnitentiam prouocarent. Denique & his omnibus quos in peccato esse cognoscerent, compassionem impenderent & orationem. Alioquin misericordia illorũ nulla est, & misericordiam consequentur nullam.

De correctione. *Cap.* XXXV.

In ser. de nati. sancti Ioan. Baptist.

ARguere & increpare interdum necesse est. Ferueat ergo in nobis amor iustitiæ, odium iniquitatis. Nemo fratris vitia palpet, peccata dissimulet nemo. Nemo dicat, Nunquid ego sum custos fratris mei? Est enim consentire

silere,

ſilere, cum arguere poſſis: & ſcimus quia ſimilis pœna facientes maneat, & conſentientes. Blanda, ſed periculoſa laus: cùm laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ. Iuſtus corripit in miſericordia: peccator adulatur in impietate, ille vt curet, iſte vt ocultet, quod erat curandum. Dum enim carpuntur vitia, & inde ſcandalum oritur, ipſe ſibi ſcandali cauſa eſt, qui fecit vt argui debeat, non ille qui arguit. Ineſt naturæ, ſi peccato non obſoleſcat grata & egregia ſuauitas: vt molliorem magis ad compatiendum peccantibus, quàm ad indignandum aſperiorem ſe ſentiat. Etenim ſi peccanti homini homo peccator minimè indignatur, ſed magis ei pium exhibet compaſſionis affectum, hoc ſcimus vnde venit. Ex conſideratione nanque ſuiipſius, cuique venit manſuetum eſſe ad omnes, dum homo vt piè condeſcendere ſciat, præoccupatis in peccato conſiderat ſeipſum, ne & ipſe tentetur. Hinc denique amor proximi radicem trahit, ex intimis, ſanè humanis affectibus primordia ducit ſui ortus fraterna dilectio: & de inſita homini ad ſeipſum naturali quadam dulcedine tanquam de humore terreno, ſumit proculdubio vegeta-

In epiſtol. ad Suggerium Abbat. ſancti Dionyſij.

Super cāt. ſerm. 44.

tionem & vim, per quam ſpirante gratia, deſuper fructus parturit pietatis: vt quòd ſibi anima naturaliter appetit, naturæ conſorti, id eſt alteri homini, iure quodam humanitatis vbi poterit & oportuerit, non exiſtimet denegandum, ſed ſponte & libens impertiat. Verum carnales concupiſcentiæ in nobis decorem naturæ fœdant, mentem curis & ſolicitudinibus lacerant, ſocialis gratiæ ſuauitatem exterminant. His ergo dum ſatisfacere ſingulariter volumus, boni nos ſocialis ac communis ſingulari ſuauitate priuamus, quod in commune dulcius poſſidetur, quod participatione non minuitur, partipatione non amittitur, & natura ad indignandum quàm ad compatiendum ſit paratior. Inde homo tanquam omnino exutus homine, in quo vult ſibi cùm opus habet ab hominibus ſubueniri, non vult ipſe hominibus opus habentibus ſubuenire. Magis autem iudicat, ſpernit, irridet, homo homines delinquentes peccator: non conſiderans ſeipſum, ne & ipſe tentetur.

In epiſtol. ad Berna. de portis.

De beneuolentia. *Cap.* XXXVI.

LIbens do, inuitus perdo. Scimus quoniam ſperanti grandia, modica minus

minus grata euenire solent. Quod autem non venit gratum, perditum est, non datum. Scio quidem dare quàm accipere, beatius esse: sed si detur quod danti honestum, accipienti vtile sit. Facta factis compēsare oportet: sed rebus pauper sum & viribus. Aequabo ergo beneficia votis, quæ factis non possum. Desideriis diues sum: affectibus abundo. Et certè verus beneficus amplius nō requirit. Nam quomodo beneficus, qui non & beneuolus sit? Porrò, beneuolus nil sibi carius ipsa existimat beneuolētia, qua & beneuolus nominatur, & beneficus est. Denique beneuolentia fructus est beneficij, nisi quis fortè beneficium putet, quod spe emerit aut timore dimiserit. Sed quis non videat hoc relictum, illud venditū, neutrū datū? Oportet aútem beneficiū, vt verè sit, esse gratuitum. Danti itaque repēdi quicquam gratius ab accipiente non potest, quàm si gratum habuerit, quod gratis accepit. De beneuolētia creatur de beneuolentia dantis in animo accipientis, beneficio quidem interueniente. Hac me fateor locupletem, hanc de corde pleno dignam profectò offero remunerationem meo benefactori: hanc deuotus

immo

immolo ſacrificium laudis factori omnium pro ſalute mei benefactoris.

De perſeuerantia. *Cap.* XXXVII.

In epiſ. ad Ianuenſes.

PErſeuerãtia ſola virtutum coronatur. Perſeuerantia ſola meretur iuſtis gloriam: coronam virtutibus. Prorſus abſque perſeuerantia, nec qui pugnat victoriam, nec palmam victor cõſequitur. Vigor virium, virtutum conſummatio eſt: nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium. Soror eſt patientiæ, conſtantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum ſanctitatis. Tolle perſeuerantiam, nec obſequium mercedẽ habet: nec beneficium gratiã, nec laudem fortitudo. Denique non qui cœperit, ſed qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Si cautela Sanſonis, ſi Salomonis deuotio perſeuerantiam retinuiſſet, nec is profecto priuaretur ſapientia: nec ille viribus. Hoc ſummæ honeſtatis inſigne, hãc totius probitatis vnicam fidámque cuſtodem cuſtodiri firmiter hortor.

De teſtimonio conſcientiæ. Cap. XXXVIII.

In 2. lib. de conſid.

PErfecta cuique & abſoluta excuſatio, teſtimonium conſcientiæ ſuæ. Volo glorieris teſtimonio cõſcientiæ,

ſed

ſed non minus vt eodem ipſo humilieris. Rara vox, nihil mihi conſcius ſum. Cautior in bonis ambulas, ſi & mala nō lateant. Quamobrem noueris te, vt inter anguſtias quæ non deſunt fruaris conſcientiæ bono: magis autē vt ſcias, quid deſit tibi. Nam cui non deſit? Omnia illi deſunt, qui nihil ſibi deeſſe putat. Nihil hac luce clarius, nihil hoc glorioſius teſtimonio, cum veritas in mente fulget, & mens in veritate ſe videt. Sed qualem? Pudicam, verecundam, pauidam, circunſpectam: nihil penitus admittentem, quod euacuet gloriam cōſcientiæ atteſtantis in nullo conſcientiam ſibi, quo erubeſcat præſentiam veritatis. Hoc planè eſt, quod ſuper omnia bona animæ diuinos oblectat aſpectus. Teſtimonium conſcientiæ verum eſt, cū ſpiritus ſanctus teſtimoniū perhibet ſpiritui noſtro. Porrò, hoc teſtimoniū in tribus cōſiſtere credo. Neceſſe eſt enim primò omniū credere, quòd remiſsionē peccatorū habere non poſſis, niſi per indulgentiam Dei. Deinde quòd nihil prorſus habere queas operis boni, niſi & hoc dederit ipſe. Poſtremò quòd vitā æternā nullis potes operibus promereri, niſi gratis tibi detur,

Supercāt. ſerm. 85.

In 1. ſer. de annūc. Mariæ.

& illa. Quis enim poteſt facere mundũ de immundo conceptũ ſemine, niſi qui ſolus eſt mundus? De operibus quoque bonis certũ omnino eſt, quòd nemo ea habeat à ſeipſo. Nam ſi ſtare nõ potuit humana natura adhuc integra, quantò minus poterit per ſeipſam reſurgere iam corrupta? Certũ eſt ad ſuã originẽ vniuerſa, quantũ in eis eſt tendere: & in eam ſemper partẽ eſſe procliuiorẽ. Sic & nos, quia de nihilo creati ſumus, cõſtat, quia ſi nobiipſis relinquimur, in peccatum ſemper quod nihil eſt declinamus. Iam verò de vita ęterna ſcimus: quia non ſunt cõdignæ paſſiones huius temporis ad futurã gloriã, nec ſi vnus omnes ſuſtineat. Neq; enim talia ſunt hominũ merita, vt propterea vita æterna debeatur ex iure, aut Deus iniuriam aliquam faceret, niſi eã donaret. Nã vt taceã, quòd merita omnia Dei ſunt dona, & ita homo magis propter ipſa Deo debitor eſt, quàm Deus homini. Quid ſunt omnia merita ad tantam gloriam? Ideóque ſi credis peccata tua non poſſe deleri, niſi ab eo cui ſoli peccaſti, in quẽ peccatum non cadit, bene facis. Sed adde adhuc, vt & hoc credas, quia per ipſum tibi peccata donantur. Hoc eſt
testimo

testimonium quod perhibet in corde tuo spiritus sanctus dicẽs, Dimissa sunt tibi peccata multa. In demeritis quoque, si credis non posse habere nisi per ipsum: non sufficit tibi donec tibi testimonium perhibeat spiritus veritatis, quòd ea habes per illum. Sic & de vita æterna habeas (necesse est) testimoniũ spiritus, quod ad eam diuino sis munere peruenturus. Ipse enim peccata condonat, ipse donat merita, & præmia nihilo minus ipse redonat.

De pace. *Cap.* XXXIX.

VIrtus in pace acquiritur: in pressura probatur: approbatur in victoria. Dum vsurpant homines gloriam, turbant pacem. Solus gloriam meretur, qui facit mirabilia solus. Porrò autem cũ nostro genere bene agitur, si datur frui pace Dei, pace cũ Deo: & quidẽ feliciter & misericorditer. Quonam ergo modo stat pax hominum corã Deo vel cũ Deo, si Deo non potest esse apud homines tuta gloria sua? O stulti filij Adã, qui contemnẽtes pacẽ, & gloriam appetentes, & pacẽ perdunt, & gloriã. Gloriã meã (inquit dominus) alteri non dabo. Quid ergo dabis nobis Domine, quid dabis nobis? Pacẽ, inquit, do vobis, pacem

In epist. ad Episc. Aquitaniæ.

Super cãn serm. 13.

cem relinquo vobis. Sufficit mihi: gratanter ſuſcipio quod relinquis: & relinquo quod retines. Pacem volo, pacem deſidero, & nihil amplius. Cui non ſufficit pax, non ſufficis tu. Tu enim pax noſtra, hoc mihi neceſſarium: hoc ſatis eſt reconciliari tibi, reconciliari mihi. Abiuro gloriam prorſus, nec ſacrilegus ſum inuaſor gloriæ tuæ. Tibi domine, tibi gloria tua maneat illibata: mecum bene agitur, ſi pacem habuero. Eſt homo pacatus, qui bona pro bonis reddens, quod in ſe eſt, nemini vult nocere. Eſt alius patiēs, qui non reddēs mala pro malis, etiam potens eſt ſuſtinere nocentē. Eſt & pacificus, qui bona pro malis reddens, in promptu habet etiam prodeſſe nocenti. Primus quantum in ipſo eſt, pacem habet: ſecundus pacem tenet: tertius pacem facit. Primus paruulus eſt: & facilè ſcandalizatur. Secundus in patientia ſua poſſidet animā ſuā. Tertius multorū animas lucrifacit. Sūt quidam, qui ſi viderint quempiam vel leuiter ſcandalizatū, valde ſoliciti ſunt, quomodo eum in pacem reducere poſſint, & viderentur pacifici, niſi quòd eorum commotio, ſi fortè quicquam contra eos factum dictúmve videbitur, tardius

In quibuſdam ſent.

In ſer. 4. de aduēt.

dius vniuersis poterit difficiliúsque sedari. Qui nimirum, si verè pacem diligerent, haud dubium, quia eam quærerent sibiipsis. Pax igitur vobis, à vobis sit: & omne quod extrinsecus minari videtur, non terret: quia nō nocet. Nam econtrariò, quicquid foris blandiri appareat, nulla est profecto consolatio, si intus (quod absit) seminarium discordiæ germinarit.

Super cā. serm. 29.

De contemptu mundi. *Cap.* XI.

FAllax mundi gloria digne respuitur. Flos fœni est, vapor ad modicū parens. Ipse eius qualiscunque status, nónne plus anxietatis quàm iocunditatis habet? Dum vendicas, dū defendis, dum inuides, dū suspicaris, dū semper amabis quæ non habes, & nōnullis adeptis, acquirendi ardor non minuitur: quæ requies in gloria tua? Si qua tamen est, præterit iocunditas, non reditura: & manet anxietas non relictura. Cæterùm videas eam quā plurimos non apprehendere, contemnere perpaucos. Cur hoc? Profecto, quia necessitas multorum est, virtus paucorum. O seculum nequā, quòd solos tuos sic soles beare amicos, vt Dei facias inimicos consequenter & indignos, consilio beatorū.

In epist. 13. ad Sothiā virg.

In epist. 107. ad Thomam præpositū de Beneruala.

Planè enim qui amicus vult esse tuus, inimicus Dei constituitur. Amicus itaque mundi, excluditur à consilio amicorum Dei. Gustato spiritu, necesse est desipere carnem: affectāti cælestia, terrena non sapiunt: æternis inhianti, fastidio sunt transitoria. Omnis enim delectatio huius mūdi, vniuersa eius gloria: quicquid denique in eo concupiscitur, prorsus modicum est in illius felicitatis, in illius gloriæ, in illius beatitudinis comparatione, si tamen vel modicum dici debet & nō potius nihilum. Filij Adam genus auarū & ambitiosum audite. Quid vobis cum terrenis diuitiis & gloria temporali, quæ nec veræ nec vestræ sunt? Veræ diuitiæ nō opes sunt, sed virtutes, quas secū conscientia portat, vt in perpetuū diues fiat. Certa nimirum mūdi breuitas, & ipsius quoque breuitatis finis incertus, sæpe viuētem deserunt: nam moriētem, nec rarò sequuntur. Vilis est, & ad nihilum vtilis mundialis cōsolatio: & quod magis est metuendum, etiā veræ ac salubris consolationis est impedimentum. Quid enim hic nisi labor & dolor, & afflictio spiritus? Comedere appetis, quia fames te cruciat. Vtrunque labor est. Sed quia

In Epist. III. ad parentes Eliæ.

In ser. de S. Clemēte.

In 4. ser. de aduen.

In quibusdā senten.

In quibusdā dictis.

fames grauior eſt, comedere neſcis eſſe laborem. Denique poſtquam fames depulſa fuerit, vide ſi non grauius ducis comedere quàm eſurire. Sic ſe habent vniuerſa ſub ſole, vt nihil ſit in eis verè iocundũ, ſed ab vno ſemper tranſire velit homo ad aliud, ſoláque viciſſitudine releuetur. Omne ſiquidem laboris remedium, alterius laboris initiũ eſt. Nemo in hoc ſeculo nequam, quod vult habere poteſt: quandoquidem nec iuſtus iuſtitia ſatiatur, nec voluptuoſus voluptate, nec curioſitate curioſus, nec ambitioſus inani gloria. Væ autem his, qui vanam & tranſitoriam lætitiam quærunt. Cùm enim de tranſitoriis quæram lætitiam, non poterit non tranſire tranſeuntibus his, de quibus erat. Sicut enim lignis deficientibus ignis deficit, ſic mundus tranſit, & concupiſcentia eius: haud dubiũ, quin lætitia quoque. Videat ſecularis anima, videat & intelligat: quoniam extrema gaudij luctus occupat. Hic eſt enim tranſitoriæ lætitiæ finis: hic eſt fructus gloriæ temporalis.

De ſolitaria vita. *Cap.* XLI.

O Sancta anima ſola eſto. vt ſoli omnium ſerues teipſam, quẽ ex om- *Super cāt. ſerm. 40.*

nibus tibi elegisti. Fuge publicum. Fuge domesticos. Secede ab amicis & intimis. Nil tibi & turbis: nihil cum multitudine cæterorum. Ipsum obliuiscere populum tuum;& domum patris tui: & concupiscet rex decorem tuum. Secede ergo, sed mente, non corpore: sed aut intentione, sed deuotione, sed spiritu. Deus enim spiritus requirit, non corporis solitudinem, quanquã & corpore interdum non otiosè te separas cum oportunè potes: præsertim in tempore orationis. De cætero sola indicitur tibi mentis solitudo & spiritus. Solus es, si non communia cogites: si non affectes præsentia: si despicias quod multi suscipiunt: si fastidias quod omnes desiderant: si iurgia deuites: si damna non sentias: si non recorderis iniuriarum. Alioquin nec si solus corpore es, solus es. Solus es in quantacunque verseris hominũ frequẽtia, tantũ caue alienæ cõuersationis esse, aut curiosus explorator, aut temerarius iudex. Etiã si perperam actũ quid deprehendas, nec si iudices proximũ, magis autem excusa. Excusa intentionem, si opus non potes, puta ignorantiã, puta surreptionẽ, puta casum. Quòd si omnem omnino
dissim

dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilominus ipse tibi, & dicito apud temetipsum, vehemens fuit nimis attentatio. Quid de me illa fecisset, si accepisset in me similiter potestatem?

De memoria dominicæ passionis. Cap. XLII.

O Quàm indebita miseratio, quam gratuita dilectio, quam inopinata dignatio, quàm stupenda dulcedo, quā inuicta mansuetudo, regem gloriæ pro despicatissimo vermiculo crucifigi. Quis audiuit vnquā tale, aut quis vidit huic simile? Vix enim ꝓ iusto quis moritur, ipse pro inimicis & pro iniustis mortuus est, eligens exulare à cælis, vt nos reportaret ad cælos. Amicus dulcis, consiliarius prudens, adiutor fortis. Proinde memor ero quamdiu fuero, laborū & dolorum quos pertulit in prædicando, fatigationum in discurrendo, tentationum in ieiunando, vigiliarum in orando, lachrymarum in compatiendo. Recordabor etiam dolorum eius, conuitiorum, sputorum, colaphorum, subsannationum, exprobrationum, clauorum horúmque similium, quæ per eum & super eum abundantius transierunt. Hæc meditari dixi sapientiam: in his iustitiæ mihi perfectionem con-

In quibusdam senten.

In ser. de passione domini.

Super cā. serm. 43.

ſtitui, plenitudinem ſcientiæ, diuitias ſalutis, & copias meritorum. Hæc me erigunt in aduerſis, in proſperis reprimunt, & inter læta triſtiáque vitæ præſentis, via regia incedenti, tutum præbent vtrobique ducatũ, hincinde mala imminentia propulſando. Hæc mihi conciliant mundi iudicem, dum tremendum poteſtatibus, mitem humilémque figurant, dum placabilem, imitabilémque repræſentant eum, qui inacceſſibilis eſt principatibus, terribilis apud reges terræ. Propterea hæc mihi in ore frequenter, in corde ſemper.
Super cãt. ſermo. 61. Hæc mea ſublimior philoſophia ſcire Ieſum, & hunc crucifixum. Columba mea (ait) in foraminibus petræ, foramina petræ vulnera Chriſti. Quid non boni in petra? In petra exaltatus, in petra ſecurus, in petra firmiter ſto, ſecurus ab hoſte, fortis à caſu, & hoc quoniam exaltatus à terra. Anceps eſt enim & caducum omne terrenum. Conuerſatio noſtra in cælis ſit: & nec cadere, nec deiici formidamus. In cælis petra, in illa firmitas atque ſecuritas eſt. Et re vera, vbi tuta firmáque infirmis requies, niſi in vulneribus Saluatoris? Tantò illic ſecurior habito, quando ille
potent

potentior eſt ad ſaluandũ. Fremit mundus, premit corpus, diabolus inſidiatur: non cado, fundatus enim ſum ſupra firmam petram: peccaui peccatũ grande, turbabitur conſcientia, ſed non perturbabitur: quoniam vulnerum domini recordabor. Quid enim tam efficax ad curanda conſcientiæ vulnera, necnon ad purgandã mentis aciem, quàm Chriſti vulnerum ſedula meditatio? Quid tam ad mortẽ, quod non Chriſti morte ſoluatur? Si ergo in mente venerit tam potens, támque efficax medicamẽtum, nulla iam morbi poſſum malignitate terreri: fidenter quod ex me mihi deeſt vſurpo mihi ex viſceribus domini: quoniam miſericordia affluunt: nec deſunt foramina, per quæ affluant: patet arcanum cordis per foramina corporis: patet illud magnum pietatis ſacramentum, patent viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriens ex alto.

Serm. 62. vbi ſuprà.

Vbi ſuprà ſer. 61.

De deuotione. *Cap.* XLIII.

QVærat deuotionis gratiam, quiſquis ſeminauerit bonorum operũ ſemina: vt bona opera feruore deuotionis, & dulcedine ſpiritualis gratiæ condiãtur. Nimirũ pœnitentiæ opera &

In ſer. 1. de natali domini, qui incipit: Grandis quidẽ.

labores abſtinentiæ, deuotionis gratia neceſſe eſt impinguari. Oportet enim vt nos maximè in hilaritate omnia faciamus. Omnes nobis cauſamur deeſſe gratiã, ſed iuſtius forſitan ipſa ſibi queritur deſſe nonnullos: nẽpe res cordis eſt gratia deuotionis, quam quærimus: vt hoc munere ipſe ſe fraudet, qui internũ ei diſſimulat receptaculum exhibere. Omnes (ni fallor) quæ ſurſum ſunt, quærimus, intellectu fidei & iudicio rationis: ſed non æquè forſitan ſapimus omnes quæ ſurſum ſunt, tamquã ineſcati his, quæ ſunt ſuper terram, violento quodam præiudicio affectionis. Vnde enim animorum tanta diuerſitas, diſparilitas ſtudiorum, conuerſationũ diſſimilitudo? Vnde ſpiritalis gratiæ inopia tanta quibuſdã, cum aliis copia tãta exuberet? Profectò nec auarus, nec inops eſt gratiæ diſtributor: ſed vbi vacua vaſa deſunt, oleum ſtare neceſſe eſt. Præoccupatum nempe, ſecularibus deſideriis animi delectatio ſancta declinat: nec miſceri poterunt vera vanis, æterna caducis, ſpiritalia corporalibus, ſumma imis: vt pariter ſapias quæ ſurſum ſunt, & quæ ſuper terrã. Renuat cõſolari anima tua in aliis, ſi vis in Dei

De aſcenſione ſermo. 5.

Super Pſal. Qui habitat. ſerm. 4.

memoria delectari. De colloquio Symonis & Iesu. Pretiosa siquidem diuina consolatio est, nec omnino tribuitur admittentibus alienam. Cuius mens ad alias consolationes inhiat, & nō penitus renuit in caducis, & trāsitoriis consolari, ipse sibi profectò cœlestis subtrahit gratiam consolationis. Errat omnino, si quis cœlestē illam dulcedinem huic cineri, diuinum illud balsamū huic veneno, charismata illa spirit⁹ misceri posse huiusmodi illecebris arbitratur. Non amat veritas angulos: non ei diuersoria placēt, in medio stat: disciplina communi, communi vita, cōibus studiis delectatur. Putas te posse illum meracissimum spiritū suscipere, nisi carneis istis delectationibus funditus renuntiaueris? Re vera cùm inceperis, tristitia implebit cor tuū: sed si perseueraueris, tristitia tua vertetur in gaudiū. Tunc enim purgabitur affectus, & voluntas renouabitur, vt omnia quæ prius difficilia, imò impossibilia videbantur, cùm multa percurrantur dulcedine & auiditate. Beati qui tales sunt, quia non solùm malum non sentiunt, sed in mira quadam cordis dilatatione commorantur.

In ser. 5. de ascen.

In ser. 3. de ascensione domini.

De laude diuina. Cap. XLIIII.

Super cā. sermo.7. CIbus in ore, psalmus in corde sapit. In meditationibus. Parum prodest sola voce cantare, sine cordis intentione. Deus enim, cui non absconditur quicquid illicitū perpetratur, non quærit vocis lenitatem sed cordis puritatē.

Super cā. sermo.7. Psallentibus dignanter admisceri sancti angeli solent. Ea propter attēdite angelos, cū statis ad orandum & psallendū, & state cum reuerētia & disciplina. Nimirū missi in ministerium propter nos, qui hæreditatē capimus salutis, deuotionē nostram ferunt in superna, referúntque gratiā. Vsurpemus officiū, quorū sortimur consortiū: laudem cū cœli cantoribus in cōmune ducentes, vt pote ciues

Super cā. serm.11. sanctorum & domestici Dei. Hoc enim bonum est. Tū propter releuandos vitę præsentis labores, qui vtique tolerabiliores nobis fiunt exultantibus in laude Dei: tū quia nihil ita propriè quendam terris repræsentat cælestis habitationis statum, sicut alacritas laudantium

In medit. Deum. O si quis haberet oculos apertos, videret qua cura, quóve tripudio intersunt cantantibus, adsunt orantibus, insunt meditantibus, supersunt quiescentibus, ordinantibus & procurantibus præsunt. Agnoscunt nimirum

sup

supernæ potestates conciues suos : & pro his qui hæreditatem capiunt salutis, solicitè congaudent, confortant, instruunt, protegūt, prouidéntque omnibus, omnes in omnibus. Vnde vos moneo dilectissimi, purè semper ac strenuè diuinis interesse laudibus. Strenuè quidē, vt sicut reuerenter, ita & alacriter domino assistatis: Non pigri, non somnolenti, non oscitantes, nō parcentes vocibus, non præscindentes verba dimidia, non integra transilientes, non fractis & remissis vocibus, muliebre quidem balba de nare sonantes, sed virili (vt dignum est) sonitu & affectu, voces sancti spiritus depromentes. Purè verò, vt nil aliud dum psallitis, quàm quod psallitis cogitetis. Nec solas dico vitandas cogitationes vanas & otiosas, vitandæ sunt & illæ, illa duntaxat hora, & illo loco quas officiales fratres pro communi necessitate quasi necessario frequenter admittere compelluntur. Sed ne illa quidem profectò recipere tunc consuluerim, quæ fortè paulò antè in claustro sedentes, in codicibus legeratis. Salubria sunt, sed minimè illa salubriter inter psallendum reuoluitis. Spiritus enim sanctus illa hora

Super cā. serm. 47.

hora gratum non recipit, quicquid aliud quàm debet, neglecto eo quod debes obtuleris.

De consideratione. *Cap.* XLV.

In lib. de conside-ratio. I.

PIetas est vacare considerationi. In lib. 1. de conside. Consideratio autem definiri potest intensa ad inuestigandũ cogitatio, vel intentio animi vestigantis verum. Si quod viuis & sapis, totum das actioni: considerationi nihil, laudo te, in hoc non laudo. Certè nec ipsi actioni expedit consideratione non præueniri. Et primùm quidem ipsam mentem, de qua oritur, purificat consideratio. Deinde regit affectus; dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam honestat & ordinat, confusa disterminat, hiantia cogit, sparsa colligit, secreta rimatur, vera vestigat, verisimilia examinat, ficta & fucata explorat, agenda præordinat, acta recogitat, vt nihil in mente resideat: aut incorrectum, aut correctione egens. Hæc est quæ in prosperis aduersa præsentitur: in aduersis quasi nõ sentit: quorum alterum fortitudinis, alterũ prudentiæ est. Hæc itẽ est, quæ inter voluptates & necessitates, media: quasi quædam arbitra sedens, vtrinque certis limitibus di-

In lib. ij. de consid.

stet

ſterminat fines: iſtis aſſignans & prębẽs quod ſat eſt: illis quod nimis eſt demẽs: & ſic ex alterutro tertiam formans virtutẽ, quã dicunt tẽperantiam. Nẽpe intemperantẽ ipſa conſideratio cenſet, tam eũ qui neceſſariis pertinaciter demit, quàm qui indulget ſuperfluis. Non eſt ergo temperantia in ſolis reſecandis ſuperfluis, eſt & in admittendis neceſſariis. Iam de iuſtitia (quæ vna ex quatuor eſt) nonne conſtat conſideratione mentẽ præueniri, vt ſe formet in ea? Se enim neceſſe eſt prius cogitet, vt ex ſe normã ducat iuſtitiæ, nec factura vtiq; alteri, quod ſibi fieri nolit: nec quod ſibi fieri velit, negatura. In his nempe duobus liquet integrũ eſſe iuſtitiæ ſtatum. A te tua conſideratio inchoet, ne fruſtra extendaris in alia, te neglecto. Quid tibi prodeſt, ſi mundũ vniuerſum lucreris, te vnũ perdideris? Et ſi ſapiens ſis, deeſt tibi ad ſapientiam, ſi tibi non fueris. Quantum vero? Vt quidem cẽſerim ego, totum. Noueris licet omnia myſteria, noueris lata terræ, alta cœli, profunda maris, ſi te neſcieris, eris ſimilis ædificanti ſine fundamento, ruinam non ſtructuram faciens. Quicquid extruxeris extra te, erit inſtar congeſti- *In lib. ij. de conſid.*
pul

pulueris, ventis obnoxium. Nõ ergo sapiẽs, qui sibi non est. Sapiẽs sibi sapiens erit. A te proinde incipiat consideratio tua, non solùm autem & in te finiatur. Quocunq; euagetur, ad te reuocaueris eam cum salutis fructu. Tu primus tibi, tu vltimus. Quicquid se considerationi offerat, quod nõ quoquo modo ad tuam ipsius salutem pertineat, respuendum.

De contemplatione. *Cap.* XLVI.

In lib. ij. de consid. Contemplatio quidem deffiniri potest, verus certúsq; intuitus animi de quacumque re, siue apprehensio veri nõ dubia. *Super cã. serm. 62.* Duo sunt contẽplationis genera: vnũ de statu & felicitate, & gloria ciuitatis supernæ: quod vel actu vel otio ingens illa cælestiũ ciuiũ occupata sit multitudo. Alterum de regis ipsius maiestate, æternitate, diuinitate. Nõ ex omni interim parte adhuc ad intuendũ Deum accedere ecclesia potest. Neque enim omnium est, quæ in ecclesia sunt, sacramenta diuinæ volũtatis inspicere, aut apprehendere per semetipsos profunda Dei. Perfecti quidem rimari ac penetrare arcana sapientiæ & puritate conscientię audent: & intelligentię acumine possunt. De reliquo qui in Deum intendere non sufficiunt aut præsumũt,

contenti sunt vel gloriam sanctorum mente intueri. Licebit itaque vnicuiq; nostrum tempore nostræ mortalitatis, nunc quidé patriarchas reuisere, nunc verò salutare prophetas, nunc senatui immisceri Apostolorum, nunc martyrũ inseri choris: sed & beatarum virtutum status, & mansiones à minimo angelo vsque ad Cherubin & Seraphin, tota mentis alacritate percurrendo lustrare: prout quemque sua deuotio feret: apud quos magis afficietur, si steterit & pulsauerit confestim aperietur ei: quia fauorabili quadam pietate nostris se votis libenter inclinant sancti: & ad tactũ nostræ deuotionis, in sua nos recipiunt viscera, quoties ad eos digna intẽtione pulsamus. De assens. Serm. 4. Felix cuius meditatio in conspectu domini semper est: qui in corde suo delectationes dexteræ domini vsque in finem sedula cogitatione reuoluit. Quid enim illi graue poterit videri, qui semper mente tractat, quòd non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam? Quid concupiscere poterit in seculo nequam, cuius oculus semper videt bona domini in terra viuentium, semper videt æterna præmia? Quid ni

ibi

In v. lib. de consid. ibi videatur cor Dei? Quid ni ibi probetur quæ sit voluntas Dei bona & beneplacens & perfecta? Bona in se, placens in affectibus, bene placens fruentibus perfecta perfectis, & nihil vltra quærentibus. *In episto. ad quandam sanctimonialem.* Et re vera illud verum & solũ est gaudium, quod non de creatura, sed de creatore concipitur. Cui comparata omnis aliunde iocunditas mœror est. Omnis suauitatis dolor est. Omne dulce amarum, omne decorum fœdum. Omne postremo quodcunque aliud delectari possit, molestum. *Super cã. sermo. 62.* Felix mens, quæ gloriam sanctorum frequenter contemplari studuit: sed quæ Deum felicior: licet quidem intendere & in Deum, sed ad hoc puriore mentis acie opus est, & vehementiori omnino intentione etiam & meritis potioribus sanctitatis. Hi qui soli Deo vacant, considerantes quid sit Deus in mundo, quid in hominibus, quid in angelis, quid in seipso, quid in reprobis, con- *In quibusdam sententijs.* templantur: quia Deus est mundi rector & gubernator: hominum liberator & adiutor: angelorum sapor & decor. In seipso principium & finis: reproborum terror & horror, in creaturis mirabilis, in hominibus amabilis, in

Angelis

Angelis desiderabilis, in seipso incomprehensibilis, in reprobis intolerabilis.

De laude superna ciuitatis.

Cap. XLVII.

O Hierusalem ciuitas regis magni, qui ex adipe frumenti satiat te: & quã fluminis impetus lætificat: nec pondus nec mensura sed satietas est apud te & affluentia summa. In quibusdã dictis, mira serenitas, plena suauitas, æterna securitas. Iam nõ est timor in finibus tuis: quia posuit dominus fines tuos pacem. Nullus inimicus intrat: nullus exit amicus: nullæ ibi tentationes, nulla ibi sese cogitationum turma cõfundit: quia ille qui idem est, omnia in identitate consolidat atque coniungit. Nulla iam tunc tentandi facultas: inquietandi nulla libertas: nocendi nulla possibilitas: voluntatis Dei nulla erit transgressio. Vbi nimirum nobis in nobis & felix securitas, & secura felicitas: atque omnino perfecta iocunditas, vt sit nobis cum Deo vna voluntas, & quæcunque ei placent, placeant, & nobis. Vbi purissimũ lumen purissimis oculis intuebimur: vbi omnes bonum & intelligunt & requirunt intellectu perspicacissimi & affectu paratissimi ad audiendam vocem clarissimam,

In sermo de 80. Cuius initium est: Magna mihi.

In ser. 3. de ascen. domini.

purissimam, ac perfectissimã sermonum Dei. Vita æterna ipsa est plenitudo: ipsa longitudo dierum: verus dies, qui non nouit occasum, plenus meridies, veræ gloriæ plenitudo, æterna veritas, vera æternitas, vera æternaq; satietas. Si quidem nec longiturnitas illa terminũ, nec claritas illa occasum, nec satietas illa fastidium habet. Erit enim securitas de æternitate, gloriatio de veritate, exultatio de satietate. In sermo. de Euang. de omnibus sanctis. O verè & felix & gloriosa satietas. O sanctum conuiuium. O desiderabiles epulæ: vbi nimirũ anxietas nulla, nullum poterit esse fastidium: quoniam satietas summa, & summum inerit desiderium. O verè meridies, plenitudo feruoris & lucis, solis statio, vmbrarum exterminatio, desiccatio paludum, fœtorum depulsio. O perenne solstitium. O lumen meridianum, vernalis temperies. O æstiua venustas. O autumnalis vbertas. O quies & feriatio hyemalis, tuta habitatio, paradisus, dulce pabulum Deus. Opulentia multa nimis, æternitas. Nihil ibi formidatur, nihil fastiditur, nihil deficit. Festinemus proinde filij: festinemus ad locum tutiorem: ad pastum suauiorem vt habitemus sine metu:

Sup. Psal. Qui habi. serm. 17.

Super cãt. serm. 33.

metu:abũdemus ſine defectu:epulemur ſine faſtidio. O quid nobis illic deerit gaudij,cum ſine timore & periculo, ſine nota & tædio,ſine ſuſpicione & vitio habitabimus:illic nos amabimus ſine modo:videbimus ſine termino : cohærebimus ſine malo:pleni laude & iubilo:pleni gloria, pleni Deo. Tunc nõ erit ſuſpicioni loc⁹:quia tũc omnia erit Deus. Sic cum Deo beatus erit, in cuius conſciẽtia peccatum inuentum nõ fuerit: videbit eum ad voluntatem:habebit ad voluptatem:fruetur ad iocũditatem : in æternitate videbit : in veritate fulgebit: in bonitate gaudebit. Sicut habet permanendi ęternitatem, ſic cognoſcendi facilitatem,& requieſcendi felicitatem. Ciuis ſiquidem erit illius ſanctæ ciuitatis: cuius angeli ſunt ciues. Deus pater templũ,filius eius ſplendor, ſpiritus ſanctus charitas. O ciuitas cæleſtis, manſio ſecura, patria totũ continens quod delectat, populus ſine murmure, incolæ quieti, homines nullam indigentiam habẽtes: quàm glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei, ſicut lætantium omnium habitatio eſt in te. Omnes lætantur in lætitia & exultatione. Omnes delectãtur de Deo, cuius aſpectus pius, facies decora, elo-

In quibuſdã dictis.

In meditationibus.

quium dulce. Delectabilis est ad videndum, suauis ad anhelandum, dulcis ad perfruendum. Ipse per se placet,& propter se sufficit ad meritũ, sufficit ad præmium: nec extra illum quicquam aliud quæritur: quia totum in illo inuenitur, quicquid desideratur. Semper libet illũ aspicere, semper habere, semper in illo delectari,& in illo perfrui. In illo clarificatur & purificatur affectus ad cognoscendam & diligendam veritatem,& hoc est totum bonum hominis, noscere & amare creatorem suum. Patrem nanque & filium cum sancto spiritu cognoscere, vita est æterna: beatitudo perfecta: summa voluptas. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit: quanta claritas, quanta suauitas,& quanta iocunditas maneat nos in illa visione, quando Deum facie ad faciem videbimus, qui est lux illuminatorum, requies exercitatorum, patria redeuntium, vita viuentium, corona vincentium.

De præmio æterno. *Cap.* XLVIII.

In medit. per diuersa loca. PRæmium est videre Deum, viuere cum Deo, viuere de Deo: esse cum Deo: esse in Deo: qui erit omnia in omnibus, habere Deum, qui est summũ bonum: & vbi est summum bonum, ibi est

felicitas

felicitas ſumma, ſumma iocunditas, vera libertas, perfecta charitas, æterna ſecuritas, & ſecura æternitas. Ibi eſt vera lætitia, plena ſcientia: omnis pulchritudo, & omnis beatitudo. Eſt ibi pax, pietas, bonitas, lux, virtus, honeſtas, gaudia lætitia, dulcedo, vita perennis, gloria, laus, requies, amor, & concordia dulcis. Quæ ergo nos angit veſania vitiorum, ſitire abſinthium, huius mundi ſequi naufragium, vitæ labentis pati infortuniũ, impiæ tyrannidis ferre dominium: & non magis conuolare ad ſanctorum felicitatem, ad Angelorum ſocietatem, ad ſolennitatem ſupernæ lætitiæ, & ad iocunditatem contemplatiuæ vitæ: vt poſſimus intrare in potentias domini & videre ſuperabundantes diuitias illas bonitatis eius? Ibi vacabimus & videbimus quàm dulcis eſt dominus: & quàm magna multitudo dulcedinis eius: videbim' gloriæ decorem, ſanctorũ ſplendorem, & regiæ poteſtatis honorem. Cognoſcemus patris potentiam, filij ſapientiam, ſpiritus ſancti benigniſſimam clementiam: & ita habebimus notitiam illius ſummæ trinitatis. Nũc corpora per corpus videmus, imagines etiam corporum ſpiritu cernimus. Tunc verò ipſam veritatem puro

mentis intuitu videbimus. O quàm beata visio videre Deum in seipso: videre in nobis, & nos in eo felici iocũditate, quicquid desideramus, totũ habebimus: nihil amplius desiderantes: & quicquid videbimus, amabimus ipso amore beati dulcedine amoris & suauitate contemplationis. Hæc erit summa illius felicitatis, quoniam intelligetur in suo puro esse syncera diuinitas, comprehendetur modo incomprehensibilis trinitas: patebunt arcana diuinitatis: videbitur & amabitur Deus. Et hæc visio & delectatio totum cor hominis replens & satiãs, tota erit illius beatitudinis consummatio. Vna erit omnium lingua, iubilatio indefessa, vnus affectus amor æternus, patebit veritas, implebit charitas, & erit integra corporis & animæ satietas. Fulgebit sicut sol humanitas glorificata, quieta erit & concors carnis & spiritus sanitas: Angelorum & hominum, vnum erit gaudium, vnum cõuiuium: non languebit amor, non liquefiet dilectio. Præsentibus omnibus bonis, nulla erit dilationis afflictio: quoniam beatifica diuinæ maiestatis, præsentia omnibus erit omnia: & in commune, omnium omnipotentia, sapientia, pax, & iustitia, & intelligen

telligentia. Non erit in illa patria diuersitas linguarum, sed pacifica & concors concordia morum & affectuum. In torrente illius voluptatis nihil vltra appetet cumulata satietas: vbi tanta erit felicitas. Ibi siquidem erit cumulus felicitatis, supereminens gloria, & superabundans lætitia. Illic itaque festinare debemus, vbi semper viuemus, & vbi nunquã mori timeamus. Si sic amamus istam vitam labilem & caducam vbi cùm tanto labore viuimus, multò, magis amare debemus æternam vitam: vbi nullum laborem sustinebimus: vbi summa semper iocunditas, summa felicitas, felix libertas, & felix beatitudo: vbi erunt similes homines Angelis Dei, & fulgebũt iusti, sicut sol in regno patris sui. Qualis putatis tunc erit splendor animarum, quandò solis splendorem habebit lux corporum? Nulla ibi erit tristitia, nulla angustia, null' dolor, nullus timor, nullus ibi labor, nulla mors, sed perpetua sanitas semper perseuerans. Non surgit ibi malitia, non carnis miseria, nulla ibi ægritudo, nulla necessitas: non est ibi fames nec sitis, non frigus, non æstus, non lassitudo ieiunij, nec vlla tentatio inimici, nec peccandi voluntas, nec delinquendi

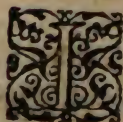
facultas, ſed totum lætitia, totum exultatio poſſidebit, hominesq́; Angelis ſociati, ſine vlla carnis infirmitate in perpetuum vernabũt. Ibi etiam iocunditas infinita, beatitudo ſempiterna, in qua quod ſemel adipiſcitur, ſemper tenetur. Ibi eſt requies à laboribus, pax ab hoſtibus, amœnitas de nouitate, ſecuritas de æternitate, ſuauitas atque dulcedo de Dei viſione. Nullus eſt ibi peregrinus, ſed quicunque illuc venire meruerint, ſecuri in propria patria manebunt. Semper læti, & ſemper ſatiati de viſione Dei. Et quātò aliquis Deo obediēs, tantò ampliorē mercedem ibi recipiet. Quantumcunq; amplius Deum amabit, tantò propiꝰ videbit, quē cernere noſter eſt finis.

CAPITVLA LIBRI SEXTI.

De

LIBER SEXTVS.

De superbia. *Cap.* I.

INitium omnis peccati,& causa totius perditionis superbia : propterea quisquis es, *In ser. 2. de sancto Andrea.*

qui salutem tuam operari studes, aduersus hanc super caput signum crucis habere memento: vt non eleueris in superbiam, vt non exaltetur cor tuum. Suspecta siquidem Deo est superbia, nec fieri potest, vt cum eo in gratiã reuertatur.

In medit. Diuersum vtrique hospitiũ, nec in eodẽ cohabitant animo, quibus non licuit cohabitare in cælo. In cælo nata est, sed velut immemor, qua inde via cecidit, illuc postea redire nõ potuit. Trabes in oculo grandis & grossa superbia in mente est: quæ quadam corpulentia sui, vana non sana: tumida non solida: oculum mentis obscurat: veritatem obumbrat: ita vt si tuam occupauerit mentem, iam tu te videre, iam te qualis es, vel qualis esse potes, non possis sentire: sed qualem te amas, talem te vel putes esse, vel speres fore.

In tract. de duodec. gradi. humilitatis.

In ser. de Dauid & Golia. Superbiæ vitium peccatũ est maximum: quod Dei populo magis insultat & insurgit: specialiter aduersus eos, qui cætera iam videantur vicisse peccata. Vnde enim eiusmodi animam superbia tentat, quam sibi subiugauit inuidia, seu tepiditas aut pigritia? Vnde inquam enim superbia, vnde extollentia oculorum, cui adeò cætera vitia dominãtur, vt diiudicari se ab vniuersis tanquam malè sibi

ſibi conſcius arbitretur? Quis (non qui cætera ſibi iam potẽti virtute vitia ſubiugauit) aduerſus nequiſſimum ſuperbiæ vitium dimicaturus accedat? Grauis labor ſuperbia. Hæc eſt quæ nõ recipit diſciplinam, curari renuit, medelã non ſuſtinet, vlcus peſſimum quod ne ſummis ſaltem digitis patitur attrectari. Omnino intolerabilis ſuperbia eſt, velle dominari. Solos ſeſe putãt ſuperbi, & ſolos appetunt reputari. Literatus eſt, odit ſocium, aſtutus in negotiis ſecularibus, neminem vellet ſimilẽ inueniri. Porrò elationem fugere ſuper omnia, neceſſe eſt. Quiſquis enim altũ ſapit, & opus eius, & patientia vanum ſapit, nec grauior vllus ſapor, aut magis contrarius eſt veritati. Superbiã impœnitentia comitatur. Elatũ enim cor, durũ & expers eſt pietatis, ignarum compunctionis, ſiccum ab omni rore gratiæ ſpiritalis. Scimus autem, ſuperbis non eſſe partẽ vel ſocietatẽ in ſorte ſanctorum. Quid tu ſuperbis terra & cinis? Superbiẽtibus angelis Deus nõ pepercit, quanto magis aliàs minus tibi putredo & vermis? Nihil ille fecit, nihil operatus eſt: tantũ cogitauit ſuperbiã & in momẽto, in ictu oculi irreparabiliter præcip

In quibuſdã dictis.

In quibuſdã ſenten.

Super cãt. ſermo 37.

In ſer. 1. de aduen.

Super cāt. serm. 54. præcipitatus est. Si sic actū est cum angelo, quid de me erit terra & cinere? Ille in cęlo intumuit: ego in sterquilinio. Quis non tolerabiliorem in diuite superbiam, quā in paupere dicat? Væ mihi, si tam durè in potente illo animaduersum est pro eo, quòd elatum est cor illius: nec ei profuit, quòd cognata potētibus superbia esse dignoscitur. Quid de me exigēdum, & misero & superbo?

In 1. ser. de aduen. fugite superbiam quæso, fratres mei, quæ tam velociter ipsum quoque cunctis sideribus clarius emicātem æterna caligine obtenebrauit luciferum: quæ non solùm angelum sed angelorum primum in diabolum cōmutauit. Vidi dominum sedentē, sermone secūdo.

In ser. de verbis Esa. Certi estote, eum qui superbis non pepercit angelis, nec hominibus parciturū. Non est contrarius sibiipsi, non est personarum acceptor: similia sunt iudicia eius.

In vigil. nat. domini. ser. 4. Sola ei placet siue in angelo, siue in homine humilitas. Dico enim vobis, quòd omnis superbus extollitur supra Deū. Vult enim Deus fieri voluntatem suā: & superbus vult fieri suam. Deus quidē in his tantū quæ ratio approbat, superbus verò & cum ratione & contra rationem. Elatus quātum in se est, Deum inhonorat:

inhonorat:non colit Deum, sed aduersus Deum extollitur impius planè & infidelis. Quæ enim pietas, nisi cultus Dei? Quis verò Deum colit, nisi qui voluntariè ei subiectus est? Ad quid fratres, aut quæ necessitas fuit, vt exinaniret se, humiliaret se, abbreuiaret se dominus maiestatis, nisi vt vos similiter faciatis? Obsecro proinde, studete humilitati, quæ fundamentum est, custósque virtutum: sectamini illam quæ sola potest saluare animas vestras. Quid enim magis indignum quid detestandũ amplius, quid grauius puniendum, quã vt videns Deum cæli paruulũ factum, vltra apponat magnificare se homo super terram? Intolerabilis impudentiæ est, vt ibi sese exinaniuit maiestas, vermiculus infletur & intumescat.

In ser.4. de nat.do.

In ser.1. de natiui. domini.

Vnde nascatur superbia. *Cap* 11.

DE ignorantia tui, venit in te superbia. Sic autem superbiam parit tibi ignorantia tui, cum meliorem quàm sis, decepta & deceptrix tua cogitatio te esse mentitur. Hoc quippe est superbia, hoc initium omnis peccati, cum maior in tuis es oculis, quàm apud Deum, quàm in veritate. Si enim in quonam statu vnumquemque nostrum

Super cãt. serm.37.

habeat

habeat Deus, liquidò cognoſceremus, nec ſupra ſanè, nec infra ſe cedere deberemus veritati in omnibus acquieſcentes. Nunc autem quia hoc abſconditum eſt à nobis, ita vt nemo ſciat, ſi dignus ſit amore vel odio, iuſtius tutiúſque profectò nouiſſimum locũ eligimus: de quo poſtmodũ cũ honore ſugimus: de quo poſtmodũ cũ honore ſuperius educamur, quã præſumimus altiorem, vnde cedere mox oporteat cũ rubore. Non eſt ergo periculũ quantũcunque te humilies, quantũcunque reputes minorem quàm ſis: hoc eſt, quã te veritas habeat. Eſt autem grande malũ horrendúmque periculũ, ſi vel modicè plus verò extollas, ſi vel vni videlicet in tua cogitatione te præferas, quẽ forte parem veritas tibi indicat, aut etiam ſuperiorẽ. Quamobrẽ noli te homo cõparare maioribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli vni. En quantum malũ venit de ignorantia noſtri, vtique peccatum diaboli & initiũ omnis peccati ſuperbia. Volo proinde animam ſcire ſeipſam, quod id poſtulat ratio, & vtilitatis & ordinis. Ordinis quidem, quoniam quod nos ſumus, primũ eſt nobis vtilitatis bonũ: quia talis ſcientia non inflat, ſed humiliat: & eſt quædam præparatio

Super cãt. ſerm. 36.

paratio ad ædificādum. Nisi enim super humilitatis stabile fundamentum, spirituale ædificium stare minimè potest. Porrò ad se humiliandum nihil anima inuenire veracius seu accommodacius potest, quàm si se in veritate inuenerit: tantum non dissimulet, non sit in spiritu eius dolus, ne ij se à se auerterit, abducatur. Nam quomodo non verè humiliabitur in hac vera cognitione sui, cùm se perceperit oneratam peccatis, mole huius mortalis corporis aggrauatam, terrenis intricatam curis, carnalium desideriorum fæce infectam, cæcam, curuam, infirmam, implicitā multis erroribus, expositam mille periculis, mille timoribus trepidam, mille difficultatibus anxiam, mille suspitionibus obnoxiam, mille necessitatibus ærumnosam, procliuem ad vitia, inualidam ad virtutes? Vnde huic iam extollentia oculorum: vnde leuare caput? Ergo de sui cognitione mater salutis humilitas oritur.

De inuidia. *Cap.* III.

TVmore pessimo, liuore proprio quasi quodam velamine, ne sublimiora prospiciat, inuidus præpeditur. Ad illorum quos superiores habere dolet *In ser. 5. de verbis Esa.*

dolet, modo quidem felicitatem, modo gloriam, modo vtranque simul contabescens. Quis enim tam grauis pruritus oculi quã inuidia? Nec verò aliis liuor inuidus, quàm qui aliena gloria & felicitate torquentur. Miseria enim (vt aiunt) inuidia caret. Nosse cupis oculũ venenatum, nequam oculum, oculũ fascinantem? Inuidiam cogita. Quid verò inuidere, nisi malum videre est? Si non esset ille inuidus, nũquam inuida mors intrasset in orbem terrarum. Væ misero homini, quòd inuidũ non præuidit. Superemus hoc vitiũ, dũ adhuc viuimus: si post mortẽ volumus ministrũ tantæ nequitiæ nõ timere. Nemo alterius bonum inuido aspiciat oculo. Nempe hoc ipsum iam quod in se est, tabe sua, illud inficere, & quodammodo interficere est. Qui hominem odit, homicidam illum veritas ipsa testatur. Qui & ille qui bonum odit in homine, nunquid non homicida poterit appellari? Adhuc viuit homo, & iam reus est mortis eius. Adhuc ardet ignis, quem dominus Iesus misit in terram, & qui inuidus est, tanquam qui spiritum extinxerit iam damnatur. O quisquis es, qui saluti inuides alienæ, parcito vel tuæ. Si enim

In ser. 13. sup. Psal. Qui hab.

In Epist. ad Adã monach.

vbi

vbi inuidia, ibi mors, profectò non potes ſimul & inuidere & viuere. Veruntamen mentientes noſmetipſos nobis, ſentimus aliqui noſtrũ pro noſtræ imperfectionis experiẽtia quàm rara virtus ſit, alienæ non inuidere virtuti: nedum gaudere ad illam: nedum etiã tantò plus quàm ad propriã quemque gratulari: quantò perpendunt ſe in virtute ſuperatũ. Adhuc modicũ lumẽ in nobis eſt, fratres, quotquot de nobis ita ſentimus: ambulemus dũ lucẽ habemus, ne tenebræ nos cõprehendant. Ambulare, proficere eſt. Et quomodo ais, eſto, proficere poſſum, qui fratri proficienti inuideo? Si doles quòd inuides, ſentis, ſed non cõſentis. Paſſio eſt quãdoque ſanãdi, non actio cõdemnandi. Tantũ nõ illic reſideas, iniquitatẽ meditãs in cubili tuo: qualiter videlicet foueas morbũ, ſatisfacias peſti, perſequaris inſontem, bene ab illo geſta calũniãdo, deprimẽdo, peruertẽdo, atq; impediẽdo gerẽda. Alioquin nõ nocet ambulãti & extẽdẽti ſe ad meliora, quod iam nõ ipſe operatur, ſed quod habitat in eo peccatum.

De iracundia. *Cap.* IIII. *Sup Pſal. Qui habi. tat. ſer.13.*

IMmanis beſtia draco eſt, flatu igneo, quicquid attingit, necat: non modo

beſtias terræ, ſed & volucres cæli: haud alium ego draconem hũc quàm iracundiæ ſpiritum reor: Quantos etiã ſublimis vt videbantur vitæ, flatu huius draconis miſerè ſatis aduſtos, turpiter in os eius ingemimus cecidiſſe, quàm melius ſibipſis iraſci potuerãt ne peccarent? Nimirum affectio naturalis ira hominum eſt: ſed abutentibus bono naturæ grauis perditio, & miſeranda pernicies. Occupemus illã fratres, in quibus expedit, ne fortè ad inutilia illicitáque prorũpat. Sic nimirũ ſolet amorem amor expũgere, ſolet timor timore depelli. Dico vobis, non autem ego, ſed dominus. Nolite iraſci eis, qui tranſitoria vobis auferunt, qui conuitia inferunt, qui ingerunt fortè ſupplicia: & præter hæc faciunt nihil. Oſtendam autem vobis, cui debeatis iraſci. Iraſcimini ei quæ ſola vobis nocere poteſt: ſola facere vt omnia illa non proſint. Vultis ſcire quænam illa ſit? Iniquitas propria: ita dico vobis, huic iraſcimini. Nulla enim nocebit aduerſitas, ſi nulla dominetur iniquitas. Qui huic perfectè iraſcitur, cæteris non mouetur. Iraſcere & noli peccare. Peccabis autem non minus nimis iraſcendo, quàm omnino non

In epiſt. ad Guid. Abb. de tribus fontibus.

non irascendo: siquidem non irasci, vbi irascendum sit, nolle emendare peccatum est. Plus verò irasci, quàm irascendum sit, peccatum peccato addere est: quòd si malum est peccatum non emendare, quomodo malum non erit augmentare? Nemo magis iram meretur, quàm amicum simulans inimicus.

De concupiscentia.

Cap. V.

MAximum planè delictum concupiscentia, quæ interiorem & exteriorem hominem occupat vniuersum. A planta pedis vsque ad verticem non est in me sanitas: totum inficit concupiscentia. Lex peccati in omnibus membris inuenitur: vndique per fenestras mors intrare cõtendit: & intus fomes totius nequitiæ periculosius sæuit, crudelius malignatur. Quid enim in homine purum ab hac macula, immune ab hoc cõtagio poterit inueniri? Mentem desideriis afficit, membra illecebris inficit. Inde pruritus aurium, oculorum petulãtia, inde olfaciẽdi voluptas, inde in faucibus tã inordinata delectatio, inde in vniuerso corpore mollitiei sensus & libido perniciosa tãgendi: inde intus *In quibus dã senten-*

in anima ebrietas illa desideriorum, & fornax quædam ambitionis, auaritiæ, inuidiæ, contumeliæ, & omnium denique vitiorum affectibus accensa vehemẽter. Huic ergo tam multifariæ pesti per singula quæque resistere multiplex tribulatio. Vnde enim tribulatio, nisi dum resistitur, contaminationi concupiscentiæ repugnatur? Quod enim corpus illecebras, quod oblectamenta mũdus videtur habere, tot patitur tribulationes, tot sustinet tẽtamẽta vir iustus.

De cupiditate. *Cap.* VI.

Super Ps. Qui habitat. ser. 6. CVpiditas radix iniquitatis. Cupiditas ex cordis inedia, & obliuione procedit. Idcirco enim alienũ mendicat anima, ꝙ oblita sit comedere panem suum: propterea terrenis inhiat, quòd minimè cælestia meditetur. *Vbi suprà ser. 2.* Infelicitas in cupiditate. Quomodo in cupiditate infelicitas, id est non felicitas vt putatur. Quid enim, si cui fortè videtur in terrenarũ rerum affluentia concupita felicitas arridere? Eo ipso infelicior est, quo vehementius ipsam pro felicitate amplectitur infelicitatem, aut magis immergitur ei, & absorbetur ab ea. *In quib. sentent.* Væ filiis hominum ab hac felicitate fallaci. Et tamen quantam putas, infelicitatem,

tatem, hæc ipsa tam vana felicitas parit. Hinc nanque cæcitas cordis, hinc ceruicosus furor animositatis, hinc suspicionis labor anxius, hinc liuoris crudele tormentum, & crementis inuidiæ miserior quàm miserabilior cruciatus. Diuitiarum amor insatiabilis, longè amplius desiderio torquet animã, quàm refrigeret vsu suo: vt pote quarũ acquisitio laboris, possessio timoris, amissio plena doloris inuenitur. Qui pecuniã diligit, nõ satiatur: qui mundũ amat, nunquam sanatur. Non antè satiatur cor hominis auro, quàm corpus aura. Noui enim homines satiatos hoc mũdo, & ad eius omnem memoriam nauseantes: & facile est cuiq; nostrũ hanc satietatẽ per Dei gratiã obtinere. Neque enim parit hanc copia, sed contemptus. Quod si ita est, non putẽt diuites huius seculi fratres Christi sola possidere cælestia, quia ea sola audiunt in promissione: possidẽt & terrena: & quidẽ tanquam nihil habentes, sed omnia possidentes: non mendicantes vt miseri, sed vt domini possidẽtes: eò pro certo magis domini, quò minus cupidi. Denique fideli homini totus mundus diuitiarum est. Totus planè, quia tam aduersa quàm prospera ipsius æquè

In quibus dã senten.

In ser. 21. super cã.

omnia seruiunt ei, & cooperãtur in bonum. Ergo auarus terrena esurit vt mēdicus: fidelis contemnit vt dominus. Ille possidendo mendicat, iste contemnēdo seruat. Si habere contingat argentũ & aurum, vtere non pro libitu, sed pro tempore. Sic eris vtens illis, quasi non vtens. Ipsa quidem quæ ad animi bonũ non spectant: nec bona sunt nec mala. Vsus tamen horum bonus, abusio mala: solicitudo peior, quæstus turpior. Veruntamen non multum distat quæcunque substantia, vilis vel pretiosa requiratur, dum æqualiter sit corruptus affectus. Non enim cultellus vitium est, sed cultelli appetitus: nec aurum vitiũ est, sed auri cupiditas.

In quodã sermone.

In meditationib.

De insatiabili desiderio cordis humani. Cap VII.

INest omni vtenti ratione naturaliter pro sua ęstimatione atque intentionę appetere potiora: & nulla re esse contētum, cui quod deest, iudicet præferendum. Neque enim ponere est concupisciētiæ modum, donec videatur impleta, donec adepta sit, quibus valeat esse contenta. Nam & qui (verbi gratia) vxorem habet speciosam, petulanti oculo vel animo respicit pulchriorē: & qui

In lib. de diligendo Deum.

veste

veste pretiosa indutus est, pretiosiorem affectat, & possidens multas diuitias, inuidet ditiori. Cæterum, nec amator pecuniæ dicit aliquãdo sufficit: nec libidinosus satiatur voluptate: sic & crudelis quisque semper sanguinem sitit: & ambitiosus aut cupidus laudis humanæ, adeptis dignitatũ titulis seu fauoribus, nullũ exinde capit omnino remedium, sed desiderio æstuat ampliori. Minus autem inuenit requiem, qui sibi placere cupit & suis. Et horum omnium idcirco non est finis: quia nil in eis summũ singulariter reperitur vel optimũ. Sed hoc stultũ & extremę demẽtię est ea semper appetere, quæ nunquã satiẽt, nec temperent appetitũ. Dũ quicquid taliũ habueris, nihilominus nõ habita cõcupiscas: & ad ea quæ defuerint, semper inquietus anheles. Ita enim fit, vt per varia & fallacia mundi oblectamenta vagabundus animus inani labore discurrens fatigetur, non satietur, dum quicquid famelicus inglutierit, parum reputet ad id, quod superest deuorandum: semperque nõ minus anxiè cupiat quæ desunt, quàm quæ adsunt, lætè possideat. Quis enim obtineat vniuersa? Quis est qui satiari cupiat, & desiderium suũ impleri?

In quibus. sententiis.

In lib. de diligendo Deum.

Incipiat eſurire iuſtitiam, & non poterit non ſatiari guſtu iuſtitiæ vel exiguum ſtudeat experiri: vt eoipſo deſideret amplius, & amplius mereatur. Hoc enim magis cognatum ſpiritui & naturalius deſideriũ, vehementius occupat cor humanũ, cæteráque viriliter deſideria pellit. Panis nanq; animæ iuſtitia eſt, & ſoli beati qui eſuriunt illũ: quoniam ipſi ſaturabuntur. Nimirũ ad imaginem Dei facta anima rationalis, cæteris omnibus occupari poteſt: repleri omnino nõ poteſt. Capacem Dei, quicquid Deo minus eſt, non implebit. Vnde eſt, quòd naturali quidem deſiderio, ſummũ quis probatur appetere bonum: nullam niſi adepto eo requiem habiturus.

In quibuſ. diſtis.

De ambitione. *Cap.* VIII.

Super pſ. qui habitat ſer. 6.

AMbitio ſubtile malum, ſecretũ virus, peſtis occulta, doli artifex, mater hypocriſis, liuoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutũ erugo, tinea ſanctitatis, excæcatrix cordium, ex remediis morbos creans, generãs ex medicina langorem. Quantos hæc peſtis nequiter ſupplantatos turpiter deiecit, vt cæteri quique quos latuit occultus, effoſſor ſubitã expaueſcerẽt ad ruinam? In 3. lib. de conſid. Dũ enim quique

quæ

quæ nostra sunt, quærimus: sic vt inuicē inuidentes, inuicem prouocantes, exerceamur ad odia, animemur ad iniurias, armemur ad lites, cauillemus ad dolos, feriamur ad detractiones, prorūpamus ad maledicta, opprimamur à fortioribꝰ, opprimamus infirmiores. Quid verò hunc vermem fouet aliud quàm mentis alienatio & obliuio veritatis? Nimirum veritas est, quæ sedula suggestione reducit in mentem, quàm sit in ambitu friuola consolatio, graue iudicium, vsus breuis, finis ignotus. O ambitio ambientium crux, quomodo omnes torquens, omnibus places? Nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat, nil tamen apud miseros mortales celebrius negotiis eius. An nō limina apostolorū plus iam ambitio quàm deuotio terit? An non quæstibus eius tota legū canonūque disciplina insudat? Plena est ambitiosis ecclesia: non est iam quod horreat in studiis & molitionibus ambitionis, non plus quàm spelunca latronis in spoliis viatorum. Tanta est impudētia nonnullorū, vt cùm manifestę ambitionis prurigine scateat tota facies caussæ eorum; non erubescant audientiam flagitare publicātes semetipsos ad mul-

In ser. 6. Sup. psal. qui habi.

In 3. lib. de consid.

In 1. lib. de consid.

torum consciẽtias: in quo vel suæ solius satis poterant confundi iudicio. Videre est omnem ecclesiasticum zelũ feruere sola pro dignitate tuenda: honori datur totum, sanctitati nihil au parũ. De placito Dei vltima mentio est: pro iactura salutis nulla cunctatio. Filij hominum vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatẽ & quæritis mendacium? Quid vobis, vbi tanta difficultas est, & tam grande periculum? Potestatis ambitio angelum felicitate priuauit angelica: scientiæ appetitus hominẽ immortalitatis gloria spoliauit. Conetur quis mõtem ascendere potestatis, quãtos putas contradictores habebit, quantos inueniet repulsores, obstacula quanta, quàm difficilem viam? Et tamen quàm pauci euadunt, quibus non dominandi libido dominetur? Hinc est, quòd benefici vocantur, qui potestatem habent: potentibus siquidem omnes adulantur, inuidẽt omnes. Cupid⁹ alter est inflãtis sciẽtiæ, quantum laborabit, quantum anxiabitur spiritus eius? Videas alium literarum, alium mundialis curæ, istum placitationum displicentium Deo, illum seruilis cuiuslibet artis tam vehementer affectare scientiam: vt laborem non re-

In 4. lib. de consid.

In 4. ser. de ascẽsi. domini.

put

putet, tantummodo possit aliquibus doctior reputari. In amaritudine morabitur oculus eius, quoties videre contigerit: cui se posteriorẽ iudicet: aut putet ab aliis reputari. Quænam miseris tam dira libido? Sic ædificant Babel. Sic concupiscunt quod non expedit, quod expedit omittentes.

Quòd ambitio vult latere, non apparere.
Cap. IX.

Ambitio mater hypocrisis: latebras amat & tenebras: lucis impatiens est. Et certe ambitio cum prorumpit in impudentiam, efficaciam perdit, & cum improbus affectus se aperit, perit effectus. Ambitionis spurcum vitiũ in imo latet, videt tamen omne sublime, sed videri ipsa refugit. Nec mirum. Optato nãque necesse est careat, nisi caueat arbitros. Quò enim gloria plus affectatur, eò minus apprehenditur vbi deprehenditur affectari. Quid denique tam inglorium, quàm gloriæ cupidum deprehendi? Inclitus erit ambitiosus quãdiu in nocte versabitur, & donec turpis lucri negotium perãbulat in tenebris: poterit hypocrita iustus sanctúsque videri: sed oculo qui videt in facie. At vbi fortè foras mittit impudẽtia vel impruden *In episto. ad episcopos Aquitan.*

dentia, quod latet in conſcientia: nonne intẽperans appetitus apparet ad cõfuſionẽ procacior, quàm proprior ad gloriã? Sic re vera, ſic probatur quod legitur, Gloria in cõfuſione eorũ qui terrena ſapiũt. Non adeò periit pudor à mortalibus: vt nuda impudẽſq; , vel ab ipſis honoretur ambitio. Eſt ſobria quædam & quodãmodo occulta ambitio moliens cautè, etſi non caſtè. Si valet proficere, clam ſua negotia curat: ſin verò manet in ſe & pudoris vmbrã nõ deſerit. Equidem talis etſi Deũ nondũ metuit ad ſalutem, pro ingenita tamen verecundia honeſtatem interim retinet, quòd homines reueretur, & publicum erubeſcit.

De vanitate laudis humanæ. *Cap.* x.

In epiſtp. 3. ad Petrum diaconũ cardinalem.

PVdet grãditer exultare, cùm ſentio in me venerari vel diligi: non quidẽ quod ſum, ſed quod putor. Neque enim ego tunc diligor, quando ſic diligor: ſed neſcio quid in me pro me quod nõ ſum ego, imò (vt verius loquar) non neſcio, nã certiſſimè ſciò, quod nihil. Nihi enim proculdubio eſt, quicquid putatur eſſe, & nõ eſt. Porrò, cùm amatur quod non eſt, ſed eſſe putatur: non amor vel amãs nihil eſt, ſed quod amatur. Mirandum ſed magis dolendum quàm mirandum: quòd

quòd id quod nihil eſt, amari poteſt. De vniuerſali vnitate ineſt nobis, & velle laudari, cùm ſumus vituperabiles: & nolle laudare quos ſcimus eſſe laudabiles. Sed & hoc vanũ eſt, quòd noſtra plerũque ignorantia & tacetur quod eſt, & prędicatur quod nõ eſt. Quid ad iſta dicemus, niſi quia vani filij hominũ, mendaces filij hominum in ſtateris, vt decipiãt ipſi de vanitate in idipſum. Laudamur mendaciter, delectamur inaniter: vt & vani ſint qui laudantur, & mendaces qui laudant. Alij laudantur, & ficti ſunt. Alij laudãt quod putãt, & falſi ſunt. Alij vtrorũq; præconiis gloriãtur, & vani ſunt. Non eſt quidẽ laudandus homo in vita ſua, quæ tentatio eſt ſuper terrã: nec ideo tamẽ laudãdus nõ eſt cũ mortuus peccato, viuit Deo. Vana quidem laus & ſeductoria, qua laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ: ſed nõ idcirco prædicãda & multũ cõmendanda nõ erit illius vita, qui poteſt dicere: viuo autẽ iam nõ ego, viuit verò in me Chriſtus. Cùm ergo laudatur homo, in quo iam viuit, nõ ipſe ſed Chriſtus: & nõ in ſua laudatur, ſed in Chriſti vita: ac per hoc nõ laudatur cõtra ſententiam quæ prohibet hominem laudari in vita ſua.

In alia epiſtola.

De

De otiositate. *Cap.* XI.

In lib. 2. de cõside-ratione. OTiositas mater nugarum, nouerca virtutũ. Inter seculares nugæ sunt, in ore verò sacerdotis blasphemiæ. Interdũ tamen si incidãt, ferẽdæ fortassis, referẽdę nunquàm. Magis interueniẽdũ cautè, & prudenter nugacitati. Prorumpendum sanè in seriũ quid quidam non modo vtiliter, sed libenter audiãt, & supersedeant otiosis. Nugis vel fabulis sacerdoti aperire os illicitũ: assuescere, sacrilegiũ est. Verbũ scurrile (quod faceti vrbaníve nomine colorãt) nõ sufficit peregrinari ab ore: procul & ab aure relegandũ. Fœdè ad cachinnos moueris, fœdius moues. Euigila ad curam, & non otio tórpeas Etsi rectè sapiens hortatur sapientiã scribi in otio, cauendum & in otio otiũ est. Monstruosa res est, gradus summus, & animus infimus: sedes prima & vita ima: lingua magniloqua, & manus otiosa: sermo multus, & fructus nullus: vultus grauis, & actus leuis: ingẽs autoritas, & nutans stabilitas. Tolle

In episto. 1. ad Robertũ nepotem suum. otium, exercitare in aliquibus: & statim senties sola appetere te quæ famem tollant nõ fauces demulceãt: reddet quippe sapor rebus exercitium, quos tulit inertia. Multa quæ respuis otiosus, post

laborem sumes cũ desiderio. Siquidem otium parit fastidium: exercitium famem: fames autem miro modo dulcia reddit, quæ fastidium fecit insipida. Olus, faba, pultes, panísque cribrarius cũ aqua, quiescenti quidem fastidio sunt: sed exercitato magnæ videntur delitiæ. Et quidem subito procedenti de vmbra ad solem, de otio ad laborem, graue cernitur omne quod incipit. Sed postquam ab his dissuescere & ad illa se paulisper assuescere cœperit, vsus tollit difficultatem, inuenítque facile esse, quod impossibile antè putauit.

De propria voluntate. *Cap.* XII.

VOluntatem dico propriã quæ non est communis cum Deo & hominibus, sed nostra tantum: quãdo quod volumus non ad honorem Dei, nõ ad vtilitatem fratrũ, sed propter nosipsos facimus: non intendentes placere Deo, & prodesse fratribus, sed satisfacere propriis motibus animorũ. Huic contraria est recta fronte charitas, quæ est Deus. Hæc enim aduersus eũ inimicitias exercẽs est, & guerram crudelissimam. Quid enim odit Deus, aut quid punit, præter voluntatẽ propriã? Cesset voluntas propria, & infernus non erit. In quem enim ignis

In ser. 3. de resur. dom. qui incipit. Sicut in corporis medicina.

ignis ille desæuiet, nisi in propriam voluntatem? Etiam nunc cum frigus aut famem, aut aliquid tale patimur, quid læditur nisi voluntas propria? Quod si voluntariè sustinemus, iam ipsa voluntas communis est: sed infirmitas quædam, & velut pruritus voluntatis adhuc de proprio est: & in illo omnes pœnas sustinemus, donec penitus consumatur. Nam voluntas illa propriè dicitur cui assentimus, & cui se liberum inclinat arbitrium. Hæc autem desideria & concupiscentiæ quæ inuitos tenent, non voluntas, sed corruptio voluntatis est.

Quòd valde detestabile vitium sit propria voluntas. *Cap.* XIII.

Super cāt. serm.71. GRande malum propria voluntas: qua fit vt bona tua bona non sint. Etenim si in die ieiunij mei inueniatur voluntas mea, non tale ieiunium eligit dominus: nec sapit illi ieiunium meum, quod non obedientiam sed vitium propriæ voluntatis sapit. Ego autem non solùm de ieiunio modo sed de silentio, de vigiliis, de oratione, de lectione, de opere manuū: postremò de omni obseruantia monachi, vbi inuenitur voluntas sua in eo: & non obedientia magistri sui, idipsum sentio. Minimè prorsus obseruantias

uantias illas etsi bonas in se, tamen inter virtutes censuerim deputandas. Voluntatem quidem propriam dimittētes, nihil amittimus: imò & lucramur plurimum, commutantes illam in melius, vt communis fiat quæ propria fuit. Porrò, communis volūtas, charitas est. Via peccatorum est propria voluntas, quæ est superbia: ex qua omnia mala sicut ex cō muni sunt bona. Vnde enim sunt scandala, nisi quòd propria sequimur voluntate, & temere quod volumus in corde nostro definientes, si quo modo id prohiberi cōtingat aut impediri, continuò in impatientiam, in murmurationem, in scandalū proni sumus? Porrò, voluntas propria quo furore dominū maiestatis impugnet, audiant & timeant serui propriæ voluntatis. Primò nempe subtrahit semetipsam, & subducit eius dominationi, cui tanquam authori seruire debuerat, dum efficitur sua. Sed addit adhuc, & quod in se est: omnia quoque quæ Dei sunt, tollit & diripit. Quem enim modū sibi ponit humana cupiditas? Nónne qui per vsuram acquirit pecuniam modicā, similiter mundum lucrari conaretur vniuersum, si non deesset possibilitas, si suppeteret voluntati facultas? Dico fiducia-

In ser. 2. de resurrectione domini.

In quibusdam sententiis.

In ser. 3. de resurrectione domini.

liter, nemini qui ſit in volũtate propria, poſſit vniuerſus mũdus ſufficere. Ipſum autem & quod in ipſa eſt. Deum perimit propria voluntas. Omnino enim vellet Deũ peccata ſua aut vindicare nõ poſſe, aut nolle aut ea neſcire. Vult ergo eum non eſſe Deum, quæ (quantũ in ipſa eſt) vult eum aut impotentem, aut iniuſtum eſſe, aut inſipientem. Crudelis planè & omnino execranda malitia, quę Dei potentiam, iuſtitiam, ſapientiã perire deſiderat. Hæc eſt crudelis beſtia, fera peſſima, rapaciſſima lupa, & leæna ſæuiſſima.

De proprio conſilio. Cap. XIIII.

In ſerm. 3. de reſurrectio. domi. qui incip. Sicut in corporis medicina.

IN corde duplex lepra eſt, propria voluntas & proprium conſilium. Lepra vtraque nimis peſſima. Lepra verò proprij conſilij eo pernicioſior eſt, quò magis occulta: & quanto plus abundat, tantò ſibi quiſque ſanior eſſe videtur. Hæc illorum eſt, qui zelum Dei habent, ſed non ſecundùm ſcientiam, ſequentes errorem ſuum, & obſtinati in eo: ita vt nullis velint conſiliis acquieſcere. Hi ſunt vnitatis diuiſores, inimici pacis, charitatis expertes vanitate tumentes, placentes ſibi, & magni in oculis ſuis: ignorantes Dei iuſtitiam, & ſuam volentes conſtituere. Et quæ maior ſuperbia, quàm

vt

vt vnus homo toti congregationi iudicium ſuũ præferat, tanquã ipſe ſolus habeat ſpiritum Dei? Idololatriæ ſcelus eſt non acquieſcere, & quaſi peccatũ ariolandi. Eant nunc qui ſe faciũt religioſiores aliis, qui non ſunt ſicut cæteri hominum, ecce arioli & idololatræ facti ſunt.

De tepiditate. *Cap.* XV.

PErnicioſa tepiditas: quia periculoſa eſt: quia moleſtiſſima eſt: plena miſerię & doloris: & inferno planè proxima, vmbra mortis iure cenſetur. Sanè inuenire eſt homines puſillanimes & remiſſos: deficientes ſub onere: virga & calcaribus indigentes: quorum remiſſa lætitia, puſillanimis triſtitia eſt: quorũ breuis & rara compunctio, animalis cogitatio, tepida cõuerſatio: quorum obedientia, ſine deuotione, ſermo ſine circunſpectione, oratio ſine cordis intentione, lectio ſine ædificatione: quos denique vt videmus, vix gehennæ metus inhibet, vix pudor cohibet. vix frænat ratio, vix diſciplina coërcet. Huiuſmodi autem ſi diu ita permanſerint ſub onere, aut opprimuntur, aut ſuccumbunt, aut quodãmodo in inferno ſunt: vt nunquam ad plenum reſpiciãt in luce miſerationum domini, nec in libertatem ſpiritus, quæ

In ſer. 5. de aſcenſi. do. Hodie ſedenti.

Vbi ſuprà Sermo. 3.

ſola facit iugum ſuaue & onus leue. Inde autem tam pernicioſa tepiditas emanat: quia voluntas eorum nondum purgata eſt, nec bonum ſic volunt ſicut nouerunt, à propria concupiſcentia abſtracti & illecti. Amant enim in carne ſua terrenas conſolatiunculas, ſiue in verbo, ſiue in ſigno, ſiue in facto, ſiue in aliquo alio: etſi hæc interrumpunt aliquando, non tamen penitus rumpunt. Inde eſt, quòd raro affectiones ſuas dirigunt in Deum, & eorũ compunctio non continua ſed horaria eſt. Impleri autem viſitationibus domini anima, quæ his diſtractionibus ſubiacet, non poteſt, & quantò magis illis euacuabitur, tantò amplius iſtis implebitur: ſi multum, multum: ſi parum, parum: vel fortè ſi magis probas, nunquam iſtę illis miſceri poterunt in æternum. Non enim ſpiritus & caro, ignis & tepiditas, in vno domicilio commorantur: præſertim cùm tepiditas ipſi domino ſoleat vomitum prouocare.

De puſillanimitate. *Cap.* XVI.

In epiſtol. ad Abba. ſan. Nic. Remen.

DAmnandis & reprobis tribulatio parit puſillanimitatẽ, puſillanimitas perturbationem, perturbatio deſperationem, & illa interimit. Oportet autẽ puſillanimitatem & triſtitiam in omnibus,

bus, quæ agenda ſunt vel toleranda caueri: quòd hilarem datoré diligat Deus. Ne turbetur quis pusillanimitate ſpiritus: hoc enim quantum poteſt laborat aduerſarius noſter: vt holocauſtum noſtrum deuotionis pinguedine vacuetur: vt & minus acceptũ ſit Deo, & conſcientia noſtra in ſpiritali gaudio minus exhilaretur: ſicq; de pusillanimitate tolerantiæ, etiam cõſcientiæ pusillanimitas generetur. Verè beſtia, verę rationis expers, qui tam pusillanimis eſt, vt ſolo timore cedat, qui futuri exaggeratione laboris victus, ante conflictum non telo ſed tuba proſternitur. Duabus autem de cauſis mihi videtur animi ægritudo, & diffidentia ſolere contingere: aut de nouitate videlicet conuerſionis, aut certè de conuerſationis tempore: etiam ſi in conuerſione longum tempus habuerit: vtrunque profectò deijcit & humiliat conſcientiã & inquietam facit: dum ſiue pro tepore, ſiue pro tempore, antiquas animi paſſiones necdum in ſe emortuas ſentit: & neceſſe proinde habẽs reſecandis intendere de cordis ortulo ſpinis iniquitatum, & vrticis cupiditatũ, longius à ſe euagari nõ ſinitur. Quid enim? Qui laborat in gemitu ſuo, poterítne ſimul

In quibusdam ſententiis.

In ſer. 13. Sup. Pſal. Qui habi.

Super cãt. ſerm. 10.

in Dei laudibus exultare? Non est hoc pauperis & inopis, seu pusilli cordis. Quæ enim pusillanimis est, & modicæ fidei mens, rei suæ familiaris tenuitate constringitur: nec valet pr̨ę inopia otiari ad vacandum diuinis laudibus, seu his quæ laudes pariũt intuendis beneficiis. Et si quãdo certè conatur assurgere, confestim domesticarũ necessitatum curis vrgentibus reuocatur ad sua, vt in se cõprimi propria egestate compellitur.

De curiositate. Cap. XVII.

In quibusdã dictis. NEgligentia generat curiositatem. Dum enim per negligentiam terra cordis inculta spinas & tribulos germinat, quæ in seipsa non inuenit requiem, foris cogitur euagari: si curiositas à corde eijcit contra quã dimicat pietas. Pietas enim Dei cultus est, & in corde colitur, qui in corde cognoscitur habitare. Curiositas si non vincitur, generat experientiam mali: quia dum animus euagatur per multa, facilè inuenit vbi noxiam experiatur delectationem. Hanc impugnat scientia docens, quid tutum experiri sit, quid nõ. Si verò præualuerit experientia, generat concupiscentiam: vt transeat in affectũ cordis. Cæterum spectacula vana, rogo quid corpori præstãt, quídve

quídve animæ conferre videntur? Nam nihil in homine, cui curiositas prosit inuenies. Friuola prorsus & inanis ac nugatoria cōsolatio, & nescio quid illi durius imprecer, quàm vt semper habeat quod requirit, qui iocundæ quietis fugitans curiosa inquietudine delectatur. Effusus siquidem animus damna interiora non sentit, quia nec intus est, sed in ventre forsitan aut sub ventre. Denique, & animus quorūdam in patinis vel in loculis inuenitur. Quid verò mirum, si propriam minimè sentiat anima læsionem, quæ suiipsius oblita, & penitus absens sibi, in longinquam profecta est regionem? Erit autem cùm in seipsam reuersa cognoscet, quàm crudeliter miseræ venationis obtentu euiscerauerit semetipsam. Erit autem hic reditus sine dubio, vel post mortem cum vniuersa quibus ad vagandum foras, & inutiliter sese occupandum in eam, quæ præterit huius mundi figurā, egredi cōsueuerat: hostia corporis clausa erūt: vt necessaria maneat in seipsa, cui nullus iam pateat exitus à seipsa. Quisquis enim ante obitum carnis non redierit ad seipsum, in seipso maneat necesse est in æternū. Sed in quali seipso? Qualē sese fecerit in hac

In quibusdam sententiis.

vita, talem inuenit exiens ab hac vita.

De consuetudine praua. *Cap.* XVIII.

In lib. I. *de consid.* NIl tam fixum animo, quod neglectũ & tempore non obsolescat. Vulneri vetusto & neglecto callus obducitur, & eo insanabile quo insensibile fit. Denique, dolor continuus & acerbus, diuturnus esse non patitur: citum habiturus est exitum: aut sanitatẽ profecto aut insensibilitatem. Nam si aliunde non extunditur, necesse est cedat vel sibi. Enimuero citò, aut de remedio cõsolationem recipiet, aut de assiduitate stuporem. Quid nõ inuertat cõsuetudo? Quid nõ assiduitate duretur? Quid nõ vsui cedat? Quantis quod præ amaritudine prius exhorrebant, vsu ipso malæ cõsuetudinis in dulce conuersum est? Primũ tibi importabile videbitur aliquid, processu temporis, si assuescas, iudicabis non adeò graue: paulò pòst & leue senties: paulò pòst etiam delectabit: ita paulatim in cordis duritiam itur, & ex illa in auersionem.

De duritia cordis. *Cap.* XIX.

In libr. I. *de consid.* QVid est cor durum? Solùm est cor durum, quod semetipsum non exhorret: quia nec sentit. Ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, mi-

nis

nis non cedit, flagellis induratur. Ingratum est ad beneficia, ad cõsilia infidum, ad iudicia sæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanũ ad humana, temerariũ in diuina, præteritorum obliuiscens, præsentium negligens, futura non prouidẽs. Ipsum est cui præteritorum præter solas iniurias nihil omnino non præterit: præsentium nihil non perit, futurorum nulla, nisi fortè ad vlciscendum prospectio seu præparatio est. Et vt in breui cuncta horribilis mali mala cõplectar, ipsum est quod nec Deũ timet, nec hominem reueretur. Hebetati cordis indicium est, propriam nõ sentire continuam vexationem. Vexatio dat intellectum auditui: ait quidam. Verum est: sed si nimia non fuerit. Nam si sit nimia, non planè intellectum dat, sed contemptum. Quantos enim videmus humiliatos sed non humiles, percussos sed non dolentes, curatos quidem à domino, sed nec ipsa curatione curatos? Hi sunt, qui sub sentibus esse delicias com putant: dissimulantes peccata quæ actitant: lubricum in quo titubant tenebras quibus caligant: laqueos inter quos ambulant: locũ afflictionis quem habitant: corpus mortis quod gestãt: iugum gra-

ue quod tolerant: grauiorem conſcientiam quam occultant: grauiſſimam ſententiam quam expectant. Proinde cauebo, quàm ſolicitè potero duritiam cordis. Conſentiam aduerſario meo, acquieſcam iudici meo, cedam denique vrgenti aculeo, ne bis pungar. Quiſquis enim contra ſtimulum recalcitrat, duplo pungetur: parcetur autem ei qui ſenſerit, & dederit locum iræ.

De præſumptione & obſtinatione. Cap. XX.

Sup. Pſal. Qui habitat. ſer. II.

VIæ dæmonum, præſumptio & obſtinatio. Fuge homo præſumptiones, ne gaudeat de te inimicus tuus. Nempe in his maximè vitiis gaudet: in ſeipſo expertus quàm difficilè poſſit ab hac tanta voragine reſpirare. Nolo autem ignorare vos fratres quonam modo deſcendatur, imò cadatur in illas. Primus enim gradus deſcenſionis huius, diſſimulatio eſt propriæ infirmitatis, iniquitatis, inutilitatis: dum ſibi parcens ſibi blandiẽs, ſibi perſuadens: homo aliquid ſe eſſe cum nihil ſit, iam ſe ipſe ſeducit. Secundus gradus, ignorantia ſui. Vbi enim in primo gradu inutilia ſibi exuerit perizomata filiorũ, quid ſupereſt, niſi vt vulnera recta non videat, præſertim qui ad hoc ſolũ texerit, ne videret? Ex hoc tandem

dem fit: vt etiã alio reuelãte vulnera nõ esse cõtendat: conuersus in verba maliciç, ad excusandas excusationes in peccatis. Atque is quidẽ tertius gradus est cõtiguus prçsumptioni. Quid enim male actitare iam vereatur: qui præsumit & defensare? Itaque quartus gradus vel quartũ potius præcipitiũ, contemptus est. Ex hoc & deinceps magis ac magis super eũ vrget puteus os suũ, dũ videlicet animã eiusmodi contemptus tradit impœnitẽtiæ: impœnitẽtia obstinatione firmatur. Hoc iam peccatũ, quod neque in hoc seculo remittitur, neque in futuro: quia cor durũ & induratũ, nec Deũ timet, nec hominẽ reueretur. Qui sic in omnibus viis suis adhæret diabolo: manifestè factus est spiritus vnus cũ eo. Nam perseuerare in malo, diabolicũ est. Et digni sunt perire quicũque in similitudinem eius permanent in peccato. An vero grauior vlla phrenesis iudicatur, quã impœnitentia cordis, & peccandi obstinata volũtas? Obstinatio siquidem est summa quædam religionis subuersio, & verè venenum insanabile. Quid ad obstinatũ incãtantis vox, quid sermo faciat prædicãtis? Quicquid moneas, ait ille, Ego quod possum, possum, & non

In ser. 1. de aduen.

In quibusdam sent.

In ser. 13. sup. Psal. Qui hab.

& non vltra quàm possum. Quæ est obstinationis cauda? Finis intentionis humanæ, dum hinc quidem propriæ quisque inhæret voluntati, inde finem aliquem meditatur: & figit animo quod desiderat adipisci. Vnde verò in præsumptione, nisi ex quodã impetu vehementis desiderij prosilimus. Inde enim cordis duritia. Inde enim obstinatio, quia meditatur quis nõ legem domini, sed propriam voluntatẽ. Inde tam mordax & amarus sermo inuenitur in ore hominis obstinati: quòd nulla ad eum penetrare queat beneuolentia monitoris. In ser. de Euangelio. Misereor super turbam. Nequissima planè & perniciosissima pestis: quoniã vniuersos vnius obstinatio turbat, & fit omnibus discordiæ fomes materia scandalorum.

...a ser. 11. ...up. Psal. Qui habi.

...a 2. ser. ...ieiunio.

...a ser. 13. ...up. Psal. Qui hab.

De gulæ luxuria. *Cap.* XXI.

...a quibus ...um sent.

VOluptas gutturis quæ tanti hodie æstimatur, vix duorũ obtinet latitudinẽ digitorũ: & huius tam modicæ partis, tam exigua delectatio, quãta paratur solicitudine: quantã deinde molestiã parit? Hinc mõstruosius dilatantur renes & humeri. Hinc tumẽtes vteri, nõ tam imprægnãtur à ruina: & dum carnis onus ossa nõ sustinent, etiam morbi

varij

varij generãtur. Sic libidinis illecebrosa vorago, quantis laboribus & dispendiis interdùm, & famæ vel honoris, aut etiam vitæ ipsius periculo comparatur? Cuius appetitus anxietatis & vecordię, actus abominationis, & ignominiæ, exitus pœnitudinis & verecundiæ, plenus esse dinoscitur. Ardor libidinis pro aliqua praua occasione excitatur: & nisi ilico respuatur & expuatur, subito totum corpus occupat & æstuat, vrit & incendit. Primò carnē tactu modicū titillat: deinde delectatione turpi mentem maculat: ad extremū per cōsensum prauitatis sibi mentē subiugat. Caro supra modū venatrix est deliciarū, quæ licere putat & expedire, quicquid illud sit, quod eā delectare possit. Gula & libido voluptati carnis deseruiunt. Aër, terra, mare, gulositati vix sufficiunt: propter hoc cōtingit pauperes spoliari: & rapinas fieri: vt fames pauperū transeat in delicias diuitū. Filij hominū vsquequo graui corde, quia pingui corpore: vt quid diligitis vanitatē, & veritatē negligitis? Pinguedo carnis, deliciæ corporis saturitas vētris, aut ante mortē vos deserēt, aut vos in morte illa relinquetis. Hic caro vermibus: illic anima ignibus deputatur:

In medi.

In quibusdam sent.

deputatur: donec rursus infelici collegio colligati tormẽtis pœnalibus socientur, qui socij fuerũt in vitiis. O delicate, qui deliciis & diuitiis circũfusus atq; cõfusus confusionẽ expectas & mortẽ. Nõ est regnũ Dei esca & potus: nõ purpura & byssus: quia diues ille vtroq; circunfluus, in pũcto ad inferna descendit. Qui ad hæc dicitis vos gulosi & luxuriosi, quorũ Deus vẽter est, quorũ omnis vsus, aut in vẽtre aut sub ventre est, qui in luxuriis enutristis corda vestra & corpora vestra? Audite audite: quia esca ventri, & vẽter escis: Deus autẽ & hunc, & has destruet. Calix dæmoniorũ superbia est: detractio & inuidia: crapula & ebrietas. Quæ cũ impleuerint vel mentẽ, vel ventrẽ, Christus nõ inuenit locũ. Quomodo ignis & aqua simul esse nõ possunt, sic spirituales & carnales deliciæ in eodẽ se nõ cõpatiuntur. Vbi crapulam ructãtis inter pocula senserit Christus, vina sua dulciora, super mel & fauũ, menti propinare non dignatur. Vbi curiosa ciborũ diuersitas pascit vẽtrẽ, cælestis panis ieiunã deserit mentẽ.

In epist. ad Fulc. lingo.

De detractione. *Cap.* XXII.

Super cã. serm. 63.

PEssima vulpes occultus detractor: sed non minus nequam adulator blandus:

blandus: cauebit ſapiens ab his. Porrò detrahere, an detrahentem audire, quid horum damnabilius ſit, non facilè dixerim. Sic quippe mors intrat per feneſtras noſtras, cum prurientes auribus & oribus lethale poculum detractionis inuicem nobis miniſtrare cõtendimus. Non veniat anima mea in conſilio detrahentium: quoniam Deus odit eos. Nec mirum, cùm id præcipuè vitium charitatem, quæ Deus eſt (& quidem cæteris acrius) impugnare & perſequi cognoſcatur: quemadmodum vos poteſtis aduertere. Omnis qui detrahit, primùm quidem prodit ſeipſum vacuũ charitate. Deinde quid aliud detrahendo intendit, niſi vt is cui detrahitur veniat in odium, vel contemptum ipſis apud quos detrahit? Ferit ergo charitatem, in omnibus qui ſe audiunt, lingua maledica: & (quantũ in ſe eſt) necat funditus & extinguit. Non ſolùm autẽ, ſed & in abſentibus vniuerſis ad quos volans verbũ fortè per eos, qui præſentes ſunt peruenire cõtigerit. Vides quã facilè & in breui ingentẽ multitudinẽ animarũ velociter currẽs ſermo tabe huius maliciæ inficere poſſit. Vnus eſt qui loquitur, & vnũ tantũ verbũ profert: & tamen

Super cãt. ſerm. 24.

tamen illud vnũ verbũ vno in momẽto multitudinis audientiũ dũ aures inficit, animas interficit. Cor siquidem felle liuoris amarum per linguæ instrumentũ spargere nisi amara nõ potest. Amittũt vitam detractores, Deo odibiles, odibiles vitæ: fugit vita quos odit: & quos fugit vita, mori necesse est: An non & ipse moritur, qui venenũ bibit: quod ei maledica detractoris lingua propinat? Siquidẽ furtim ei dilectionis vita subtrahitur: & dum nescit paulatim in eo fraterna charitas refrigescit. Auditurus est forsitã ipse quoque, cui detrahitur: vndique enim verba volant, & multorum prius ora pertransiens difficilè fieri potest, quin in singulorũ creuerit linguas: & quasi iam prouectus sermo referatur ad eũ, ad cuius spectat offensam. Itaque scãdalizabitur audiẽs & tabescet: eóq; facilius extinguetur in eo charitas, quo amplius ante viuere videbatur. Si inimicus (ait) meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. Et quidẽ cauet sibi prudẽs auditor, cauet & ipse si non desipit, ꝗ sibi nouerit esse detractũ: ille ne veneno inficiatur: iste ne scandalo perturbetur: sed (quod in se est) tamen lingua maledica & illius percutiens conscien-

In quibusdam sent.

tiam,

tiam, & iſtius vulnerãs charitatẽ, ſecum pariter vtrũq; perimit. Nunquid nõ vipera eſt lingua iſta? Ferociſſima planè. Nimirum quæ tã lethaliter tres inficiat flatu vno. Nunquid nõ lãcea eſt lingua iſta? Profectò etiã acutiſſima, q̃ tres penetrat ictu vno. Gladius equidẽ anceps, imò & triceps lingua eſt detractoris.

De hypocriſi. *Cap.* XXIII.

HYpocrita ſingularia magis & inuſitata ſectatur: vt propriæ flagrantiã opinionis reſpergat. Cuius affectio elõgatur à Christo, & vanis fauoribus delectatur. Cuius mens nõ propriæ teſtimonio conſcientiæ, ſed adulationibus demulcetur. Triſtitia hypocritarum nõ in corde, ſed in facie eſt. Exterminant enim facies ſuas, vt appareant ieiunantes. Hi oues ſunt habitu, aſtu vulpes, actu & crudelitate lupi. Hi ſunt qui boni videri non eſſe, mali non videri, ſed eſſe volũt. Mali ſunt, & boni videri volunt. Etenim ſemper minus malitia palã nocuit: nec vnquã bonus, niſi boni ſimulatione deceptus. Ita ergo in malũ bonorum, boni apparere ſtudent: mali nolũt vt plus liceat malignari. Neq; enim eſt apud eos virtutes colere, ſed colorare vitia quodam quaſi virtutum minio.

In ſer. in cap. ieiunij, cuius initiũ eſt, Hodie dilectiſſim.

Super cãt. ſerm. 66.

De instabilitate cordis. Cap. XXIIII.

NIhil est in me corde meo fugacius: quod quotiens me deserit, & per prauas cogitationes defluit, totiens Deum offendit. Cor meũ cor vanũ, vagum & inscrutabile: dũ suo ducitur arbitrio, diuino caret cõsilio. In semetipso nõ potest cõsistere, sed omni mobili mobilius per infinita distrahitur: & hac illácque per innumera discurrit: & dum per diuersa requiem, quærit non inuenit: sed in labore miserum à requie vacuum manet: sibi non concordat à se dissonat: à se resilit: voluntates alternat: consilia mutat: ædificat noua: destruit vetera: destructa reædificat. Eadémque iterũ alio & alio modo mutat & ordinat: quia vult & nõ vult: & nunquam in eodẽ statu permanere. Sicut enim molendinum velociter voluitur, & nil respuit: sed quicquid imponitur, molit: si autẽ nihil apponitur, seipsum consumit: sic cor meũ semper est in motu, & nunquã requiescit: sed siue dormiam siue vigilẽ, somniat & cogitat quicquid illi occurrit. Et sicut molendinũ, arena si imponatur, exterminat, pix inquinat, palea occupat: sic cor meum cogitatio amara turbat, immunda maculat, vana

In lib. de med.

inquietat & fatigat. Ita cor meũ dũ futurũ nõ curat gaudiũ, nec diuinũ quærit auxiliũ:ab amore cælestiũ elõgatur, & in amore terrestriũ occupatur. Cúmque illabitur ab illis, & inuoluitur in istis, vanitas illud recipit, curiositas deducit, cupiditas allicit, voluptas seducit, luxuria polluit, torquet inuidia, turbat iracundia, cruciat tristitia: sicq; miseris casibus submergitur omnibus vitiis: quoniã vnũ Deũ qui ei sufficere poterat, dimisit: per multa dispergitur: & huc illúcque quærit vbi quiescere possit: & nihil inuenit quod ei sufficiat: donec ad ipsum redeat: à cogitatione in cogitationẽ ducitur: & per varias affectationes variatur, vt saltem varietate ipsarum rerum impleatur, quarũ qualitate satiari non potest: sic labitur cordis miseria, subtracta diuina gratia. Cúmque ad se reuertitur & discutit quid cogitauit, nil reperit: quia non opus fuit, sed cogitatio quæ componit multa de nihilo. Sic denique sic decipit imaginatio, quam dæmonum format illusio.

De leuioribus peccatis. *Cap.* XXV.

In scr. 1. de cõuers. S. Paul. IVstus iudex Deus, nõ modò quid fiat, sed & quo animo fiat, considerat. Ne quis ergo parua reputet, quantumlibet parua,

parua, si scienter delinquere conuincatur. Nemo dicat in corde suo, leuia sunt ista: non curo corrigere: nō est magnum, si in his maneam venialibus minimísq; peccatis. Hæc enim est impœnitentia. Hęc blasphemia in spiritum sanctum, blasphemia irremissibilis. Eradicari tamen aut extirpari à cordibus nostris, omnino non poterit malitia, donec in mundo fuerimus. Quantumlibet profeceris, erras: si vitia putas mortua. Velis nolis, intra fines tuos habitabit Iebusæus. Subiugari potest, sed non exterminari. Peccatum quod est morbus animæ, & corruptio mentis, auferri non poterit, donec liberemur à corpore. Reprimi quidē debet & potest per gratiā Dei vt nō regnet in nobis, sed nō eiicitur, nisi in morte, quādo sic decerpimur, vt anima separetur à corpore. Affectiones enim animæ dū in hoc puluere gradimur, ex toto mundæ esse nō possunt, quin aliquādo vanitati, aliquādo voluptati aut curiositati, plus q̃ oportet, cedat animus, vel ab horā. In multis enim offendimus omnes: veruntamen nemo cōtemnat aut paruipendat: impossibile est enī cū eis saluari impossibile est dilui, nisi per Christum & à Christo. Nec

Super cā. sermo. 68.

In ser. 6. de aduēt.

In cœna do. ser. 1.

ideo tamẽ pro eis necesse est nimis esse solicitos: ignoscet facilè, imò & libenter, si modò nos agnoscamus. In huiusmodi nanq; quasi ineuitabilibus, & negligentia culpabilis est, & timor immoderatus: quia nulla dãnatio est his, qui sunt in Christo Iesu, cõcupiscentiæ sensus absque cõsensu. Et hæc gratia nobis cõfertur, vt nõ nobis concupiscẽtia noceat, si tamen à consensu abstineamus. Tamẽ ad humiliãdos nos, ipsam concupiscentiã adhuc patitur viuere in nobis, & grauiter affligere nos, vt sentiamus, quid nobis gratia præstet, & semper ad illius auxiliũ recurramus. Sic & de minoribus istis peccatis, pia dispensatione agitur: vt nõ penitus auferantur, sed in illis erudiat nos Deus: & cùm minima cauere nõ possumus, certi simus, q᷑ non nostris viribus maiora superemus: sempérque timorati & omnino soliciti simus, quomodo eius gratiam non amittamus, quam nobis tam multipliciter necessariam esse sentimus.

De contentione vitiorum. *Cap.* XXVI.

De colloq. Simonis & Iesu.

QVid si eorum laborem & dolorem cõsideres, qui variis seruiũt vitiis morum? Erit profectò inuenire iam homines, qui multò magis in labore homin

minum nõ sunt, sed longè amplius aliena ab homine flagella sustineant. Cõtendunt ambitio & elatio cordis: altera nidum, altera foueam parat, volare altera iubet: repere monet altera, cùm neutrum profectò sit hominis. Quis enim es tu (ait hæc) quis verò ille vel ille est, aut quæ domus patris eorũ vt eis in aliquo cedas, vt reuerearis eos vt eis aliquatenus blãdiaris? At bonus sermo bonũ inuenit locũ, ait ambitio, & interdũ quoque qui prodesse non potest, potest obesse. Dissimula primũ, vinũ pone, donec veniat hora tua. Auaritia quoque & appetitus laudis sibiinuicẽ aduersantur, & quod hæc congregat, hic dispergit. Nec minus cõtraria sunt, quæ simulatio & pusillanimitas suggerũt impudentiæ impatiẽtiæque clamoribus: & vtraque labor & dolor, & afflictio spiritus sunt. An non sæpe gula aliud exigit, ad aliud pruritus aurium vocat? Sic & odoratus & tactus diuersa interdũ imperant, forsitan & aduersa, dum vterque sibi communem gestit præripere seruum, & trahit quenque sua voluptas.

De desperatione. *Cap.* XXVII.

Omnis peccati cõsummationẽ parit desperatio: de Dei ignorãtia venit *Super cã. serm. 37.*

desperatio. Si nos Dei ignorantia tenet quomodo speramus in eũ, quẽ ignoramus? Scimus autẽ desperatis partẽ non esse vel societatẽ in sorte sanctorũ. Sed quonã modo Dei ignorantia desperationem parturit, dicamus. Fortè aliquis reuersus in se, & displicens sibi in omnibus malis quæ fecit, cogitánsq; resipiscere & redire ab omni via mala, & carnali conuersatione sua, si ignorat quàm bonus sit Deus, quã suauis & mitis, & quã multus ad ignoscendum, nonne sua carnalis cogitatio arguet eũ & dicet: quid facis? & vitam istam vis perdere & futuram? peccata tua maxima sunt, & nimiũ multa, nequaquam pro tot & tantis, nec si te excories, sufficis satisfacere: complexio tenera est: vita extitit delicata: consuetudinem difficilè vinces. Pro his & similibus desperatus resilit miser ignorans, quàm facilè omnipotentis bonitas (quæ neminem vult perire) cuncta ista dissolueret: sequitúrq; impœnitẽtia, quæ est delictũ maximũ, & blasphemia irremissibilis. Ipse verò aut cõturbatus nimia tristitia absorbetur, & fertur in profundũ: minimè iã vt consolationem recipiat, emersurus: aut certè dissimulãs, & sibi qualiscũq; verisimili blandiẽs

Vbi suprà. serm. 38.

rat

ratione: reuocat se irreuocabiliter ad seculũ, ad perfruendũ, ad deficiendũ in omnibus bonis eius quod licuerit. Cùm autem dixerit pax & securitas, tũc subitaneus superueniet ei interitus tanquã in vtero habenti, & non effugiet. Ita ergo de ignorantia Dei vniuersæ malitiæ consummatio venit, quæ est desperatio. Apostolus dicit, quòd ignorantiam Dei quidam habent. Ergo autem dico, omnes ignorare Deũ, qui nolunt conuerti ad eũ. Neque enim ob aliud proculdubio renuunt, nisi quia grauẽ & seuerum imaginãtur, qui pius est: durum & implacabilem, qui misericors est: ferum & terribilem, qui amabilis est: & mentitur iniquitas sibi, formans sibi, idolum pro eo quod non est ipse.

De miseria hominis. *Cap.* XXVIII.

COnsulo consideres, maximè quid es: hominẽ videlicet quòd & natus es. Nec modò quid natus, sed & qualis natus attendas. Nudè nudum considères: quia nudus egressus es de vtero matris tuæ. Consideranti quid sis, occurret tibi homo nudus: & pauper & miser, & miserabilis: homo dolẽs ꝙ homo sit: erubescens quòd nudus sit: plorans quòd natus sit: murmurans ꝙ sit homo *In lib. 2. de consid.*

natus ad laborem non ad honorē: homo natus de muliere: & ob hoc cum reatu, breui viuēs tēpore: ideóque cum metu, repletus multis miseriis: & propterea cum fletu. Et verè multis & multiplicibus, quia miseriis corporis, miseriis cordis, miseriis dum dormit, miseriis dum vigilat: miseriis quaqua versum se vertat. Quid enim calamitate vacat nascēti in peccato, fragili corpore, & mēte sterili? Verè ergo repletus, cui infirmitas corporis & fatuitas cordis cumulatur traducæ sordis: mortis addictione. Nemo quippe ex omnibus filiis Adæ sine labore hîc viuit: nemo sine dolore: homo (inquit) natus ad laborem. Nam ad dolorem natum se dubitet, qui natus non est in dolore. Sed dolorem parturiētis clamor, dolorem prolis fletus indicat, & vagitus: labor in actionibus, dolor in passionibus est. Est qui declinat aliquos, sed incidit procul dubio grauiores. In labore (inquit) hominum non sunt, & cum hominibus nō flagellabuntur. Non tamē cōtinuò sine labore sunt, aut minimè flagellantur. Denique propterea (inquit) tenuit eos superbia: grauis equidē labor: operti sunt iniquitate & impietate sua: grauibus planè flagellis.

In quibusdam senten.

lis. Sudat ſiquidem pauper in opere fortis, ſed nũquid minus anxiè diues intus in ipſa ſua cogitatione laborat? Aperit iſte os ſuum in oſcitatione, aperit ille in ructatione: & interdũ grauius ille faſtidio, quàm iſte inedia cruciatur. Poſtremò velint nolint homines, & faciũt & patiuntur quod prouidentia ſumma diſponit. Alioquin vnde graue iugum *In ſer. de*
ſuper omnes & totos filios Adam: idque *paſſ. dom.*
à die exitus de ventre matris eorum, vſque in diem ſepulturæ in matrem omnium? In ſordibus generamur, in tenebris confouemur, in doloribus parturimur. Ante exitũ miſeras oneramus matres: in exitu more vipereo laceramus: mirum quòd nõ ipſi pariter laceramur. Primã vocẽ plorationis edimus: merito quidẽ vtpote vallẽ plorationis ingreſſi. Vbi malitię plurimum, ſapientiæ modi- *De aſcen*
cum: vbi viſcoſa omnia, omnia lubrica: *ſione ſer-*
operta tenebris, obſeſſa laqueis pecca- *mo. 5.*
torũ: vbi periclitantur animæ: vbi ſpiritus affligũtur, ibi tantũ vanitas & afflictio ſpiritus eſt. Quid non graue miſe- *In 2. ſer.*
ris, quibus & viuere labor eſt: quibus & *de lxx.*
quod pauci videntur aduertere, ſentire penitus nemo? Ipſe quoque ſenſualitatis vſus inuenitur oneri adeò vt nequeat

ſuſtin

ſuſtineri, niſi alterna requie foueamur. Non in nobis libera ratio, ſed vndiq; ei luctãdũ eſt. Sic enim & ab infimis, viſco quodã captiua tenetur: & à ſummis indigna repellitur: vt neq; ab his ſine dolore poſſit auelli, neque ad illa ſine magno gemitu, vel raro queat admitti.

De vilitate conditionis humanæ. Cap. XXIX.

In meditationib. ANima inſignita Dei imagine, decorata ſimilitudine, deſponſata fide dotata ſpiritu, redẽpta ſanguine, deputata cũ angelis, capax beatitudinis, hæres bonitatis, rationis particeps. Quid tibi cũ carne, vnde iſta pateris? Propter carnẽ aliena peccata tibi imputantur, & tuæ iuſtitiæ quaſi pannus mẽſtruatæ reputãtur: atq; tu ipſa ad nihilum es redacta, & quaſi inane reputata. Nihil aliud eſt caro, cũ qua tibi tanta ſocietas, niſi ſpuma caro facta fragili veſtita decore. Sed erit, ꝙ erit cadauer miſerũ, & putridũ, & cibus vermiũ. Nã quantũcunque excolatur, ſemper caro eſt. Si diligenter cõſideres quid per os & nares, ceteróſq; corporis meatus egrediatur, vilius ſterquiliniũ nunquã vidiſti. Si ſingulas eius miſerias enumerare velis, quàm ſit onerata peccatis, irretita vitiis, pruriẽs concupiſcentiis, occupata paſſionibus, polluta

luta illusionibus, prona semper ad malum,& in omne vitiũ procliuis, plenam omni cõfusione & ignominia inuenies. Propter carnem homo vanitati similis factus est,quia ex illa concupiscẽtiæ vitiũ trahit,quo captiuus tenetur & incuruatur:vt diligat vanitatẽ,& iniquitatem operetur. Attẽde homo,quid fuisti ante ortũ, & quid es ab ortu, vsque ad occasum: atq; quid eris post hanc vitã: profectò fuisti quod nõ eras: postea de vili materia in vilissimo panno inuolutus menstruali sanguine in vtero materno fuisti nutritus. Tunica fuit pellis secundina: sic indutus & ornatus venisti ad nos, nec memor es quàm sit vilis origo tui forma, fauor populi: feruor iuuenilis, opésq; surripuere tibi noscere quid sit homo. Nihil enim aliud est homo, quàm sperma fœtidũ,saccus stercorũ,& cibus vermiũ.Post hominẽ vermis, post vermem fœtor & horror. Sic in nõ hominem vertitur omnis homo. Cur ergo superbis,non attendens ꝙ fuisti vile semen,& sanguis coagulatus in vtero: deinde miseriis huius vitæ exposit⁹ & peccato: postea vermis & cibus vermiũ factus in tumulo? Quid superbis puluis & cinis,cuius conceptus, culpa, nasci miser

ſeria, viuere pœna, mori anguſtia? Cur carnem tuā precioſis rebus impinguas & adornas, quā poſt paucos dies vermes deuoraturi ſunt in ſepulchro: animā verò tuam nō ornas bonis operibus, quæ Deo & angelis eius præſentanda eſt in cœlis? Quare ánimā tuam vilipendis, & ei carnē præponis? Dominā ancillari, & ancillā dominari, magna abuſio eſt. Totus ſiquidē iſte mundus ad vnius animæ pretium æſtimari non poteſt. Nō enim Deus animā ſuam pro toto mundo dare voluit, quam pro humana anima dedit. Sublimius eſt ergo animę prætium, quę nō niſi ſanguine Chriſti redimi potuit. Vnde ergo hæc tanta puſilanimitas, & abiectio tā miſerabilis, vt egregia creatura capax æternæ beatitudinis & gloriæ magni Dei, vt pote cuius ſit inſpiratione condita, ſimilitudine inſignita, cruore redēpta, fide dotata, ſpiritu adoptata: miſeram nō erubeſcat, ſub putredine hac corporeorū ſenſuū gerere ſeruitutem. Inſanus planè labor omittere curam cordis, & curam carnis agere in deſiderio, impinguare & fouere cadauer putridum, quod paulò pòſt vermium eſca futurum nullatenus dubitatur.

De breuitate præſentis vitæ. *Cap.* XXX.

Verè

VErè breue est omnino tempus. Infelix proinde, qui in huius vitæ lubrico fidés perituram insumit operá, nec aduertit quoniá vapor est, & ad modicú parés & vanitas vanitatú. Vera omnino sentétia: quoniá tentatio est vita hominis super terrá. Siquidem fallax est nec simpliciter fallere consueuit. Vt enim multipliciter illudat hominibus, mutat faciem, mutat vocé: modò ait, modò negat: nec erubescit. De ipsa quãtitate sua diuersis diuersa loquitur: imò & eidem diuerso tempore, cõtraria quoque suggerit & aduersa. Modò enim breuem se esse causatur, modò simulat longiorem. Dum peccare delectat adhuc, gemit altius pro breuitate sua: nec breuitas falsa, sed gemitus fallax: quòd id memoret cum mœrore, vnde magis oportuerat gratulari. Siquidem ipsa vitæ memoria, breuioris remedium magis quàm incentiuum debuerat esse peccati. Cur ergo vitam istá tanto tempore desideramus, in qua quantò amplius viuimus, tantò plus peccamus: quantò est vita longior, tantò culpa maior? Quotidie nanq; crescunt mala, & subtrahuntur bona. Assiduè variatur homo per prospera & aduersa, & ignorat quando moriatur. Sicut enim

In quibusdam dictis.

In medit. per diuersa loca.

enim ſtella in cælo coruſcans velociter currit& repente deficit:& ſicut ſcintilla ignis ſubitò extinguitur & in cinerem redigitur: ſic citò finitam datur iſtam cernere vitã. Dum enim libenter ac iocundiſſimè moratur homo in hoc mũdo, diúq; ſe victurũ arbitratur: ac multa longo tempore diſponit agenda, ſubitò rapitur in morte:& ex improuiſo aufertur à corpore. Dies enim hominis ſicut vmbra ſuper terram:& tunc prope eſt, nihil cũ ſtare videtur. Cur ergo theſaurizat in terra, cùm ſine dilatione tranſeat:& illud quod colligitur, & ipſe qui colligit? Et tu homo, quẽ fructum ſpectas in mundo, cuius fructus ruina eſt, cuius finis mors eſt? Vtinã ſaperes & intelligeres, ac nouiſſima prouideres. Dic mihi vbi ſunt amatores mũdi, qui ante pauca tẽpora nobiſcũ erãt? Nihil ex eis remanſit, niſi cineres & vermes. Attende diligenter quid ſunt, vel quid fuerũt. Homines fuerunt ſicut tu. Comederũt & biberũt, riſerũt, duxerũt in bonis dies ſuos, & in pũcto ad inferna deſcenderũt. Hic caro eorum vermibus:& illic ignibus anima deputatur, donec rurſus infelici collegio colligati, ſempiternis inuoluantur incẽdiis qui

ſocij

ſocij fuerunt in vitiis. Vna nanq; pœna implicat, quos vnus amor in crimine ligat. Quid profuit illis inanis gloria, breuis lætitia, mundi potentia, carnis voluptas, falſę diuitiæ, magna familia, & mala concupiſcentia? Vbi riſus, vbi iocus, vbi iactantia, vbi arrogantia? De tanta lætitia, quanta triſtitia? poſt tantam voluptatem tam grauis miſeria. De illa exultatione ceciderunt in grandem ruinam, & magna tormenta. Quicquid illis accidit, tibi accidere poteſt: quia homo es: homo de humo, limus de limo. De terra es, & de terra viuis, & in terram reuerteris: quãdo veniet dies vltima, quæ ſubito veniet, & forſitan hodie erit.

De vita vitioſa. *Cap.* XXXI.

NOn eſt via lata via. Rectitudo quippe ad viam, latitudo ad planiciem pertinet: ſolitudo in via, lata eſt via: & vbi nulla eſt via, totum eſt via. Sic eſt vita expoſita vitiis, latiſſimos habẽs hinc inde terminos: quia nullos terminos habens. Ipſa eſt ſpecioſa via, cuius latitudinis ſpatium, nullis clauditur metis, vbi nec lex eſt nec præuaricatio. Nec vita ſanè dicenda eſt: quia nimirum ſoli viuitur morti. At qualis vita, in qua ſatius foret non naſci, quàm non ab ea mori?

In quibuſdam ſententiis.

Super cãt. ſerm. 81.

Mors potius eſt: & ideo grauior, quia peccati, non naturæ. Denique mors peccatorum peſſima. Ita ergo quæ ſecundum carnem viuit anima, viuẽs mortua eſt: quippe qui bonum erat omnino non viuere, quàm ſic viuere. Expedit enim ei qui ſemper anima moritur, vt citius corpore moriatur. Magis autem ei bonum erat, ſi natus non fuiſſet homo ille.

In quibuſdam ſententiis.

*Sermo.*10. *Sup. Pſal. Qui habi.*

Vera animæ vita Deus eſt: inter hæc ſolum ſeparat peccatũ. Quod ſua quidem anima animam priuat, quod ſeparat inter ſe & Deum vt eo regnante tanquam corp⁹ ſine anima: ſic ſit anima ſine Deo, planè mortua in ſemetipſa. Non viuit, qui ſuperbia inflatur, qui luxuria ſordidatur, qui cæteris inficitur peſtibus: quoniam non eſt hoc viuere, ſed vitam confundere & appropinquare vſque ad portas mortis. Bonam autem vitam ego puto & mala pati, & bona facere. Dicitur vulgò, quia qui bene ſe paſcit, bene viuit: ſed mentita eſt iniquitas ſibi: quia non bene viuit, niſi qui bonum facit.

*Super cãt. ſerm.*74. *Sup. Pſal. Qui habi. ſermo.*10.

De morte corporali. *Cap.* XXXII.

QVid mors niſi priuatio vitæ? Vnde enim niſi ex ſeparatione animæ & corporis mors procedit? Inde eſt, quòd mortuum corpus exanime nominatur.

Vnde

Vnde autẽ ſeparatio hęc, niſi ex flagellis præſentibus, ex qualibet doloris vehementia, ex ipſius corporis corruptione, ex pœna peccati? Merito proinde timet & odit flagellũ caro noſtra: quo nimirũ ab ipſius animę tam delectabili honorabiliq; cõſortio, amarum nimis diuortiũ patiatur. Quid verò in rebus humanis certius morte: quid hora mortis incertius inuenitur? Non miſeretur inopiam, non diuitias reueretur, nõ generi cuiuſlibet, non moribus, non ipſi deniq; parcet ætati, niſi ꝙ ſenibus quidẽ in ianuis, adoleſcẽtibus autẽ in inſidiis eſt. Veniet quidem mors, ſed ſomnus erit dilectio domini: erit ianua vitæ, erit initiũ refrigerij, erit ſancti illius mõtis ſcala & ingreſſus in locum tabernaculi admirabilis, quod fixit Deus & nõ homo. Iuſtus morte etſi cauet, tamen nõ pauet. Denique ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Moritur quidem & iuſtus, ſed ſecurè: quippe cuius mors vt præſentis eſt exitus vitę, ita introitus melioris. Bona mors iuſti, propter requiẽ: melior propter nouitatem: optima propter ſecuritatem. Contrà, mors peccatorũ peſſima. Mala ſiquidem in amiſſione mundi, peior in ſeparatione carnis, peſſima

In quibuſdam ſententiis.

In quibuſdam dictis.

In epiſtol. ad Romanum, Romanæ curiæ ſubdiaconum.

in vermis ignisq; duplici contritione. Studeamus fratres viuere vita iustorũ, sed morte eorum mori multò magis desideremus. Sapientia enim iustorum nouissima præfert: ibi nos iudicans vbi inuenerit. Omnino necesse est vitæ pręsentis finem, futurę cohærere principio: nec ibi tolerabilis dissimilitudo, quantumlibet enim spiritualis extiterit cõuersatio, si carnalis fuerat consummatio nostra: vitæ illi spirituali penitus non cohæret.

In festo apostolorũ Petri & Pauli. sermo. 2.

De horrore iudicij. *Cap.* XXXIII.

QVid tam pauendũ, quid tam plenũ anxietatis & vehemẽtissimę solicitudinis excogitari potest, quàm iudicandum adstare illi tam terrifico tribunali: & incertã adhuc sub tã districto iudice expectare sententiã? In quibusdã dictis. Vbi iudex teste non indiget: vbi veritas discutit intentiones: vbi inquisitio culparũ pertingit ad abdita cordis? Vbi deniq; secretissimos recessus mentiũ diuinus ille inuestigat intuitus, & ad subitũ illum solis fulgorem animarũ expãsi sinus, cuncta siue bona siue mala euomũt quæ celabant: ibi facientes & cõsentientes pari pœna punientur: ibi fures & socij furũ similem sunt excepturi sententiam: ibi par subibunt iudicium: & qui

Sup. Psal. Qui habi. sermo. 8.

lactant

lactant & qui lactantur peccatorũ. Vnde veniet qui malè iudicata reiudicabit: illicite iurata confutabit, qui faciet iudiciũ iniuriã patiẽtibus. Veniet inquã, veniet dies iudicij, vbi plus valebũt pura corda quàm astuta verba: & conscientia bona quàm marsupia plena, quandoquidẽ iudex ille nõ falletur verbis, nec flectetur donis. Verendum valde, cùm ad hoc ventum fuerit: ne in tam subtili examine, multæ nostræ iustitiæ (vt putantur) peccata appareant. Vnũ est tamẽ si nosmetipsos diiudicauerimus, non vtique iudicabimur. Bonum iudiciũ quod me illic districto diuinoq; iudicio subducit & abscondit. Volo vultui iræ iudicatus præsentari, non iudicandus. Erit enim tunc non misericordiæ, sed iudicij tẽpus: nec vlla omnino credenda est erga impios futura illic miseratio vbi nulla speranda est correptio. Iudicemur interim fratres, & terribilem illam expectationem studeamus pręsenti declinare iudicio. Quicunque enim iudicari dissimulãt eo iudicio, quod nunc est, in quo princeps huius mundi eijcietur foras, iudicem expectent, vel magis timeant à quo cũ ipso principe suo foris eijcientur & ipsi. Attamen prius benedicti vocabũtur in re-

In epistol. ad Robertum monachum.

Super cãt. serm. 55.

Sup. Psal. Qui habi. sermo. 8.

De aduẽ. do. ser. 4.

Sup. Psal. Qui habi. sermo. 8.

gnum, quàm maledicti in caminũ ignis deijciantur æterni: quo videlicet acrius doleant videntes quid amiserint. Hoc planè graue eis tormentum, & magnus quidem cumulus malorum erit. Sic iusti quoque videbũt & lætabuntur, considerantes quid euaserint. In illa ergo tanta separatione erit electis consideratio reproborum, immensa quædam materia gratiarum actionis & laudis. Nõ solùm autem sed & securitas perfecta iustorũ erit visa retributio peccatorũ: qua videlicet nec humanam áliquando, nec diabolicam vltra vereri malitiam possint.

De pœnis inferni. *Cap.* XXXIIII.

In meditationibus. QVisputas tunc mœror erit, quis luctus, quæ tristitia, cùm separabuntur impij à cõsortio iustorũ, & à visione Dei, & traditi in potestate dæmonũ, ibũt cum ipsis in ignem æternum: ibiq; erunt sine fine in luctu & gemitu? Procul quippe exules à beati paradisi patria cruciabuntur in gehenna perpetua nunquã lucem visuri, nunquã refrigerium adepturi, sed milia milium in inferno cruciãdi nec vnquam inde liberandi, vbi nec qui torquet fatigatur, nec qui torquetur aliquando moritur. Sic enim ignis consumit ibi, vt semper reseruet: sic tormenta

agun

aguntur, vt semper renouētur. Iuxta verò qualitatem culpæ, pœnam sustinebit vnusquisq; gehennę, & similis culpę rei, suis similibus iungentur cruciādi. Nihil aliud ibi audietur, nisi fletus & planctus, gemitus & vlulatus: mœrores atq; stridores dentiū. Nihilq; ibi videbitur, nisi vermes & laruales facies tortorū, atque teterrima monstra dæmoniorū vermes crudeles mordebūt intima cordis. Hinc dolor, inde pauor, gemitus, stupor & dolor horrens. Ardebunt miseri in igne æterno, & in æternū, & vltra. In carne cruciabuntur per ignem. In spiritu, per conscientiæ vermē. Ibi erit dolor intolerabilis, fœtor incomparabilis, timor horribilis, mors corporis & animæ sine spe veniæ & misericordiæ. Sic tamen morientur, vt semper viuant: & sic viuēt, vt semper moriantur. Horrendū gehennæ supplicium, in quo sunt tenebræ exteriores, vbi nulla confessio, vnde nemini datur exire. Cruciatus illos & tormēta nullus terminus finit, nullus animus sufficit cogitare. O quàm malè mali omnes locati sunt. Videntur vt confundantur, & non vident ne consolentur. A quo vel à quibus videntur? Ab omni vidente, vt pro multitudine intuentiū, sit confusio mul-

In quodā sermo.

In quibusdam sententiis.

In 5 libr. de consid.

ta. Atq; nullus de tāta numerositate spectantiū molestior ocul' cuiusq; suo. Nō est aspect' siue in cælo, siue in terra: quē tenebrosa cōsciētia suffugere magis velit, minus possit. Non latent tenebræ, vel seipsas se vidēt quæ aliud nō vidēt. Opera tenebrarū sequūtur illas. Non est quo se abscondāt ab illis. Hic est vermis, qui non moritur, memoria præteritorū. Semel iniectus vel potius humatus per peccatū, hæsit firmiter, nequaquā deinceps auellendus. Nec cessat rodere conscientiam eaq; pastus esca vtiq; incōsumptibili perpetuat vitā. Horreo vermē mordacem, & mortē viuacem. Horreo incidere in manus mortis viuentis, & vitæ moriētis. Hæc secūda mors quę nunquā peroccidit, sed semper occidit. Vbi nimirum peccati ipsius & carnis quodāmodo similis videbitur esse cōditio, vt quēadmodū culpa semper puniri poterit, nec vnquā poterit expiari: sic nec in corpore aliquādo tormenta finiri, nec corpus ipsum exinaniri valeat in tormētis. Merito quidem vltio sempiterna desęuiet, quod nunquā possit culpa deleri: nec substātia carnis deficiet, ne similis cogatur etiam afflictio carnis terminari. Hæc fratres mei q pauet, cauet, qui negligit, incidit.

In quibusdam sententiis.

CAP

CAPITVLA LIBRI SEPTIMI.

De

LIBER SEPTIMVS.

De ascensione & descensione domini. Cap. 1.

In quibusdā senten.

DOminus noster Iesus Christus volens nos docere, quomodo in cælū ascēderemus, fecit ipse quod docuit: ascēdit in cælum. Et quoniā ascēdere nō poterat, nisi prius descendisset, descendere autē eum vel ascēdere nō patiebatur diuinitatis suæ simplicitas: quippe quæ nec minui potest, nec augeri aut aliquo modo variari: assumpsit in vnitate suæ personæ naturā nostrā, id est, humanā: in qua descēderet & ascēderet, viámq; nobis, qua & nos ascenderemus, ostenderet.

deret. Manens itaque, quod erat in natura sua, descẽdit & ascẽdit propter nos in nostra: attingens nimirũ à fine vsque ad finem fortiter: & disponens omnia suauiter. Descendit siquidem, quo inferius nõ decuit. Ascendit, quo celsius nõ potuit. Ipsumque descẽsum egit fortiter: quia virtus erat. Ascẽsum disposuit suauiter: quia sapientia erat. Sunt autẽ gradus in descẽdendo, sunt & in ascendendo. In descẽdendo primus quidem gradus est à summo cælo vsque ad carnem, secũdus vsque ad crucem: tertius vsque ad mortẽ. Ecce quousque descendit. Vidimus descẽsum: videamus & ascensum. Sed & ille quoq; triplex est. Et eius primus gradus, gloria resurrectionis: secũdus potestas iudicij: tertius cõsessus ad dexteram patris. Et de morte quidẽ meruit resurrectionẽ: de cruce iudicis potestatẽ: vt quoniã in illa iniustè iudicatus est, de illa iustam obtineret iudicis censuram. Ipsam verò serui formã, id est, carnẽ in qua passus est resuscitatã euexit super omnes cælos, & super omnes angelorum choros vsq; ad dexterã patris. Quid hac dispositione suauius, vbi mors absorbetur in victoria, vbi ignominia crucis vertitur in gloriã,

vbi & ipsa carnis humilitas ex hoc mũdo trãsit ad patrem? Hac ascensione nihil sublimius, hoc honore nihil gloriosius dici potest, aut excogitari. Sic per incarnationis suæ mysterium descendit & ascendit dominus, relinquẽs nobis exẽplum, vt sequamur vestigia eius.

De descensione & ascensione nostra. Cap. 11.

DEscẽdamus per viam humilitatis: ponatúrque nobis primus gradus eius, id est, primus profectus, nolle dominari: secundus velle subiici: tertius in ipsa subiectione quaslibet contumelias & iniurias illatas æquanimiter pati. Diabolus & homo vterque ascendere præposterè voluit: hic ad scientiam, ille ad potentiã, ambo ad superbiã. Non sic ascẽdere velimus. Primus gradus ascẽdẽdi est innocẽtia operis: secũdus munditia cordis: tertius fructus ædificationis, quos gradus miro modo inuenimus in superioribus gradibus descensionis. Ibi quippe fuerat tertius gradus, tolerãtia iniuriarũ. Ipsa est quæ probat huius ascensionis præmiũ, id est, innocentiã operis. Ibi secundus fuerat patientia subiectionis, & ipsam operatur munditia cordis, quæ est secũdus gradus ascẽsionis. Ad hoc enim doctores prælatos

In quibusdã senten.

habemus

habemus, vt cor mũdemus. Ibi etiã primus gradus fuerat cõtẽptus dñationis: hic tertius est fruct' ædificationis. Quisquis autẽ dominari nõ appetit, is profecto fructuosè præest cęteris instituẽdis.

De duplici morte hominis. *Cap.* III.

PEccatũ pręcessit vt sequeretur mors: quod sanè si cauisset homo, mortẽ nõ gustasset inęternũ. Peccãdo itaq; vitam amisit, & mortẽ inuenit. Quoniam quidẽ & Deus ita prædixerat, & iustum profecto erat, vt si peccaret homo moreretur. Quid nãq; iustius poterat, quã recipere talionem? Vita siquidẽ animæ Deus est, ipsa corporis. Peccãdo voluntariè volẽs, perdidit viuere: nolens, perdet & viuificare. Spõte repulit vitã, cùm noluit viuere: nõ valeat eã dare, cui vel quatenus voluerit. Noluit regi à Deo, nõ valeat regere corpus. Si nõ paret superiori, cui inferiori imperet? Inuenit cõditor suã sibi rebellẽ creaturã, inueniet anima suã sibi rebellẽ pedissequã. Nõ potuit diuidi à Deo anima, nisi peccãdo, nec corpus ab ipsa nisi moriendo. Nil profecto cõgruentius, quã vt mors operata sit mortẽ, spiritalis corporalẽ, culpabilis pœnalẽ, voluntaria necessariã. Cũ ergo hac gemina morte secundum

In lib. de laude nouæ militiæ, ca. II.

dum naturã, vtraque fuiſſet damnatus homo: altera quidem ſpiritali & voluntaria: altera corporali & neceſſaria. Vtrique Deus homo vna ſua corporali ac voluntaria benignè & potenter occurrit. Illáſque vna ſua noſtram vtranque damnauit: merito quidem: nam ex duabus mortibus noſtris cum altera nobis in culpæ meritum: altera in pœnæ debitum reputaretur ſuſcipiens pœnã, & neſciens culpã dum ſpõte & tantum in corpore moritur, & vitã nobis & iuſtitiam promeretur. Alioquin ſi corporaliter non peteretur, debitum non ſoluiſſet. Si non volũtariè moreretur, meritum mors illa nõ habuiſſet, Nunc autem ſi (vt dictum eſt) mortis meritũ eſt peccatum, & peccati debitum mors: Chriſto remittente peccatũ, & moriente pro peccatoribus, profectò iam nullum eſt meritum, & ſolutum eſt debitũ.

De morte & vita Christi. *Cap.* IIII.

In eodẽ, vbi ſuprà cap. 10.

AMplius quid mouet ad pietatem mortis Chriſti, quàm vitæ recordatio? Puto, quòd illa auſterior, hæc dulcior videatur: magíſq; infirmitati blandiatur humanæ quies dormitionis, quã labor conuerſationis: mortis ſecuritas, quã vitæ rectitudo. Vita Chriſti viuẽdi mihi

mihi regula extitit: mors à morte redemptio. Illa vitam instruxit: mortem ista destruxit: vita quidē laboriosa, sed mors pretiosa: vtraque verò admodum necessaria: id enim Christo prodesse poterat siue mors nequiter viuenti, siue vita damnabiliter morienti? Nunquid denique aut mors Christi etiam nunc malè vsque ad mortem viuentis à morte æterna liberat, aut mortuos ante Christum sanctos patres vitæ sanctitas liberauit? Nunc ergo quia vtrūque nobis necessarium erat, & piè viuere & securè mori: viuendo viuere docuit, & mortem moriendo securam reddidit. Quandoquidē resurrecturus occubuit, & spem fecit morientibus resurgendi.

Quòd Christus, quia homo fuit, mori potuit, quia iustus, mors eius, nos liberare potuit. Cap. v.

VNde confidimus, ꝙ Christus mortem abstulit? Hinc planè quòd eam ipse qui nō meruit, pertulit. Qua enim ratione iterū exigeretur à nobis, quod pro nobis ille iam soluit, qui peccati meritū tulit, suā nobis donando iustitiam. Ipse mortis debitū soluit, & reddidit vitam. Sic namque mortua morte reuertitur vita: quemadmodum ablato *Vbi supra c. 11.*

peccato rediit iustitia. Porrò mors, in Christi morte fugatur & Christi nobis iustitia imputatur. Verũ quomodo mori potuit, qui Deus erat? Quoniã nimirũ & homo erat. Sed quo pacto mors illius hominis ꝓ altero valuit: quia & iustus erat? Profectò nanq; cũ homo, esset mori potuit, cũ iustus, debuit nõ gratis. Nõ quidẽ peccator mortis sufficit soluere debitũ pro altero peccatore: cùm quisq; moriatur pro se. Qui autẽ mori pro se nõ habet, nũquid pro alio frustra debet? Quãtò sanè indignius moritur, qui mortẽ nõ meruit: tãto is iustius pro quo moritur, viuit. Sed quæ inquis, iustitia est, vt innocens pro impio moriatur. Nõ est iustitia, sed misericordia. Si iustitia esset, iã nõ gratis, sed ex debito moreretur. Si ex debito quidẽ ipse moreretur, is pro quo moreretur, nõ viueret. At verò si iustitia nõ est, nõ tamẽ cõtra iustitiã est. Alioquin & iustus & misericors simul esse nõ posset. Christ⁹ igitur & mori potuit, cũ sit homo: & mortis moriẽdo soluere debitũ: quia iustus.

De infirmitate & maiestate Christi. Cap. VI.

Vbi supra. 5 TOtum nobis de Christo valuit, totum salutiferum, totúmq; necessarium

rium fuit, nec minus profuit infirmitas, quã & maiestas. Quia etsi ex diuinitatis potẽtia peccati iugũ iubẽdo summouit, ex carnis tamẽ infirmitate mortis iura concussit moriendo. Sed & illa eius iustitia per quam ei placuit saluũ facere mundum, vt mundi confutaret sapientiã, & cõfunderet sapientes, quòd videlicet cùm in forma Dei esset Deo æqualis, semetipsum exinaniuit, formã serui accipiẽs: quod cũ diues esset, propter nos egenus factus est: de magno paruus: de excelso humilis: infirmus de potẽte, quod esuriit, ꝙ sitiit, quod fatigatus est in itinere: & cętera quæ passus est voluntariè non necessitate. Hæc igitur quædam ipsius stultitia, nónne fuit nobis via prudẽtiæ, iustitiæ forma, sanctitatis exemplum? Mors igitur à morte, vita ab errore, à peccato gratia liberauit. Et quidem mors per iustitiam suã peregit victoriã: quia iustus persoluendo quæ non rapuit, iure omnino quod amiserat, recepit. Vita verò quantũ ad se pertinuit, per sapientiã adimpleuit: quæ nobis vitę & disciplinę exemplũ & documentũ ac speculum extitit. Porrò, gratia ex potestate peccata remisit: qa omnia quæcũq; voluit fecit. Mors itaq;

Christi mors est meæ mortis: quia ille mortuus est, vt ego viuerem. Quo pacto enim iam non viuat, prius qui moritur vita? Si ergo lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit nos à lege peccati & mortis, vt quid adhuc morimur,& non statim immortalitate vestimur? Sanè vt Dei veritas impleatur, quia enim misericordiã & veritatem diligit Deus, necesse est quidem mori hominẽ,quippe quod prædixerat Deus, sed à morte tamen resurgere ne obliuiscatur misereri Deus.Ita ergo mors etsi non perpetuò dominatur, manet tamen propter veritatem Dei, vel ad tempus in nobis.

De duobus considerandis in opere nostræ redemptionis. *Cap* VII.

Super cãt. serm. 11. QVoniam bona quæ largiri mortalibus non cessat misericors & miserator dominus, recolere & recolligere omnia omni homini impossibile est. In salutem quod præcipuum est & maximum opus, videlicet nostræ redemptionis à memoria redemptorũ aliquatenus nõ recedat.In quo opere,duo potissimum indicare curabo.Duo illa sunt modus & fructus.Modus siquidem Dei exinanitio est:fruct' verò de illo nostri repletio,hoc meditari sanctæ spei semi-

narium

narium est. Illud summi amoris incẽtiuum. Vtrũq; profectibus nostris necessarium est, ne aut spes mercenaria sit, si amorem nõ comitetur, aut amor tepescat, si infructuosus putetur. Porrò, fructus quẽ expectamus à Deo, nõ erit nisi ex Deo. Erit inquit Deus omnia in omnibus. Vt de corpore taceã, in anima tria iutueor, rationẽ, voluntatẽ, memoriam. Et hæc tria ipsam animam esse. Quantũ cuique horũ in præsenti seculo desit de integritate sua & perfectione sua, sentit omnis, qui ambulat in spiritu. Quare hoc? Nisi quia Deus nondum est omnia in omnibus? Hinc est, quòd ratio sæpissimè in iudiciis fallitur: volũtas perturbatione iactatur: & memoria multiplici obliuione confunditur. Triplici huic vanitati nobilis creatura subiecta est non volens. In spe tamen: nam qui replet in bonis desideriũ animæ, ipse rationi futurus est plenitudo lucis: ipse volũtati multitudo pacis: ipse memoriæ continuatio æternitatis: vt sit Deus omnia in omnibus, ratione recipientẽ lucem inextinguibilẽ: voluntate pacem imperturbabilẽ consequente: memoria fonti indeficienti æternaliter inhærẽte. Hæc de redemptionis fructu. In modo

quoque, quę Dei esse exinanitionē diffinimus, tria itē præcipuè intuenda commendo. Non enim simplex aut modica illa exinanitio fuit, sed semetipsum exinaniuit vsque ad carnem, ad mortē, ad crucem. Quis dignè penset, quantę fuerit humilitatis, mãsuetudinis, dignationis dominũ maiestatis carne indui, mulctari morte, turpari cruce? Sed dicit aliquis, Non valuit opus suum reparare creator absq; ista difficultate? Valuit, sed maluit, cũ iniuria sui, quo multæ dilectionis hominē debitorē teneret, commoneretq; gratiarũ actionis difficultas redēptionis, quē minus deuotũ fecerat conditionis facilitas. Quid enim dicebat homo creatus & ingratus? Gratis quidē conditus sum, sed nullo autoris grauamine vel labore. Siquidē dixit & factus sum, quemadmodum & vniuersa. Sic beneficium creationis attenuãs humana impietas, ingratitudinis materiã inde sumebat: vnde amoris causam habere debuerat. Sed obstructũ est os loquentium iniqua. Luce clarius patet, quantũ modo pro te ô homo dispendiũ fecit. De domino seruus, de diuite pauper, caro de verbo, & de Dei filio, hominis fieri filius non despexit. Memento

jam

iam te, etsi de nihilo factum, nõ tamen de nihilo redemptum. Sex diebus condidit omnia, & te inter omnia. A puero per totos triginta annos operatus est salutem tuã in medio terrę. O quantum laborauit sustinens carnis necessitates, hostis tentationes. Nonne sibi aggrauauit crucis ignominiam, & mortis cumulauit horrorem?

De duabus rebus, quæ consolantur Ecclesiam præsentem. *Cap.* VIII.

Eclesiam tempore & loco peregrinationis suæ duæ res consolantur. De præterito quidem memoria passionis Christi: de futuro autẽ quòd se in sortẽ sanctorũ cogitat & confidit recipiendã. Ambo hæc, veluti antè & retrò, oculata insatiabili desiderio contuetur: & vterque illi intuitus admodum gratus, & vterque est illi refugium à tribulatione malorum & dolore. Integra consolatio, cùm non solùm quid sibi expectandum, sed & vnde sit prę sumẽdum nouerit expectatio læta: nec dubia quæ Christi morte firmata est. Cur pauet ad præmij magnitudinẽ quæ prætij dignitatẽ considerat? quam libens mente inuisit foramina, per quę sibi sacrosancti sanguinis pretiũ fluxit. Quàm libens perambulat *Super cã. serm. 61.*

diuersoria, & mãsiones quæ sunt in domo patris multæ atq; diuersæ: in quibus habet collocare filios suos, pro quorũcũque diuersitate meritorũ. Et nũc quidem ꝙ solum interim potest, sola in his memoria requiescit: cæleste habitaculũ quod de sursum est, iã animo induens. Erit autẽ cùm implebit ruinas: cùm cauernas & corpore inhabitabit & mẽte: cùm vacua domicilia quæ antiqui reliquerãt habitatores, ipsa suæ vniuersitatis illustrabit præsentia: felici de cætero perfectiõe sua atq; integritate gaudẽte.

De duplici dilectione spirituali, & carnali. Cap. IX.

Super cã. sermo. 75. VEre & propriè ad solam pertinet animã illa dilectio, qua aliquid spiritaliter diligit, verbi gratia, Deũ, angelum, animã, sed etiã diligere iustitiam, veritatẽ, pietatẽ, sapientiã, virtutẽsque alias huiusmodi. Nam cũ secundũ carnem quippiam diligit, vel potius appetit anima, verbi gratia, cibum, vestimẽtum, dominium, & quę istiusmodi sunt, corporalia siue terrena, carnis potius quàm animæ amor dicendus est.

De vita & sensu animæ. Cap. X.

In quibusdam senten. MAgna est, & nimirum inexcusabilis negligentia nostra, qui cogitation

tationibus otiosis vacantes tẽpus amittimus, quibus nimirum nec penetrandę nubes, nec maria trãsfretãda, vt salubres inueniamus cogitationes, sed infinitas in nobismetipsis vtiliũ cogitationũ occasiones, & seminaria possumus inuenire. Denique si tã inerudita & negligens fuerit anima, vt nec interiora sua sufficiat perscrutari, attendat ea quæ foris agit palã, & in manifesto: & in ipsis quoque si diligenter quæsierit, inueniet sapientiã. Ecce enim consideres ô anima, quid impendas corpori tuo, & inuenies sine dubio, ꝙ vitã ei sensúmque ministras: & vitã quidem toto in corpore inuenies vniformem: verbi gratia. Neque enim aliter viuit oculus quàm articulus: sensus verò non ita. Quære ergo, vt tibi quoque anima tua, quæ est Deus tuus, similia largiatur. Neq; enim viuere dicenda est anima, quæ veritatis non habet cognitionẽ, sed adhuc mortua est in semetipsa: quẽadmodũ & ea sine sensu, que necdũ habet dilectionẽ. Est ergo animæ vita veritas: sensus, charitas. Nec mireris, ꝙ interdũ animæ impiorũ notitiam habent veritatis, quæ tamen expertes sunt charitatis: quando & in corporibus nonnullis vitam reperies sine

ſenſu: vt ſunt arbores, cæteráque ſimilia animata quidem: ſed animatione & non anima: quemadmodũ & animæ iniquorum veritatis habẽt notitiã naturali ratione, quæ tamen interdum adiuuatur à gratia, cùm nullatenus ſanè animetur ab ea. In his autẽ quibus & cognitionẽ veritatis & dilectionẽ anima ſpiritualis infundit, non exteriore quolibet modo, ſed tanquã anima ipſorũ, cui adhærens vnus ſpiritus fiũt cũ ea. In his inquã, indiuiſa eſt cognitio veritatis, ſecundum quod dictũ eſt de vita corporis. Eadem enim cognitione & minima & maxima cõprehendis. Porrò dilectionẽ quidẽ, ſi diligenter aduertas, etiã fortaſſe ſecundũ quinq; corporis ſenſus, quinque partitam poteris inuenire. Eſt enim amor pius, quo parentes diligimus: eſt amor iocũdus, quo ſocios diligimus: eſt & ergá omnes homines amor iuſtus: ergá inimicos amor violentus: erga Deũ ſanctus ſiue deuotus. In his omnibus, ſi diligenter attendis, propriam erga ſingulos, & omnino diuerſum ab aliis modum inuenies.

In quibuſdam dictis.

De duobus gradibus in via ſpiritus. Cap. XI.

SVnt qui in carne ambulant, qui omnem ſolicitudinẽ in hoc ponãt, quomodo

modo molestias carnis euitent. Hi sunt qui licet virtutes probent, tamẽ dũ molestias carnis omnino euitare volunt, rẽcõcupiscentiis eius prauis nequeunt resistere. Talibus dicit apost. Spiritu ambulate, id est, solicitudinẽ vestram quomodo molestias carnis euitetis deponite. In hac via spiritus duo gradus sunt, superior & inferior. In inferiori gradu homo in suo spiritu ambulat: in superiori gradu in spiritu Dei. In inferiori gradu ambulat homo, quando reuersus ad cor circa affectiones suas solicitus in se reprehendit quod virtuti cõtrarium esse cognoscit. In hoc gradu sacrificium Deo tribulati spiritus & cordis humiliati per cõpunctionẽ offert. De hoc gradu ad superiorem adscendẽs, incipit cogitare beneficia Dei: & conuersus ad gratiarum actiones offert Deo per deuotionem sacrificiũ laudis. In vtroque gradu videt Christum in primo crucifixum: in secundo gloria & honore coronatum.

De duabus alis animarum. *Cap.* XII.

HAbent feruentes animæ alas, quibus volãt: spem & timorem: quia volãtis est aliquãdo alta petere, aliquãdo ima. Per spẽ alta petunt: quia in cælestibus *In quibusdam dictis.*

lestibus

lestibus habitant. Per timorẽ ima: condescendẽdo enim infirmis instruũt eos: cõsiderãtes seipsos, ne & ipsi tententur. Sed quia his duobus modis offenditur, scilicet nimio rigore infirmos deiiciendo: ac nimia lenitate eorũ vitiis consentiẽdo: cõtra nimiũ rigorẽ est consideratio propriæ fragilitatis: contra nimiam lenitatem zelus rectitudinis.

De duabus operationibus sermonis Dei.
Cap. XIII.

Vbi suprà SErmo Dei duo oporari debet, animas vitiosas sanare, & bonas admonere, vitiosas dico, non omnes quibus inest vitium, sed quæ vitio ex voluntate cõsentiunt, nec resistũt quantũ possunt. Bonas dico animas nõ solùm perfectas, sed etiã insipientes, quæ licet vitiũ habeant, non tamen consentiũt sed repugnant. Sed tales animæ licet ex infirmitate vel ignorãtia sæpe cadãt, tamẽ per voluntatẽ quam habẽt bonã, resurgunt. Hæc est enim quæ bonã facit animam, quia cùm multa sint animæ bona naturaliter insita, sicut ingeniũ, bonũ, memoria capax, vigil ratio, & cætera animæ bona, sola tamẽ voluntas, si fuerit bona, bonam facit animam, si fuerit vitiosa, vitiosam. Sed quia sicut Iob ait, homo

nunq

nunquam in eodem ſtatu permanet, aut enim deficit, aut proficit, proficiendum eſt in hac voluntate, quia ipſa eſt via, de qua ait propheta, Hæc eſt via, ambulate in ea. Primus huius viæ gradus eſt recta volũtas, ſecũdus valida, tertius deuota, quartus plena volũtas. In primo gradu anima mẽte legi Dei cõſentit: ſed carne repugnãte, bonũ perficere non inuenit: ſed ſæpe malũ quod odit, per infirmitatem facit. In hoc tamen recta eſt eius voluntas: ꝙ aduerſario ſuo conſentiens in ſe odit, quod ille reprehẽdit. In ſecũdo gradu anima nõ ſolùm malum quod odit, nõ agit, ſed etiam bonũ quod diligit: licet cum grauedine, fortiter tamen perficit. In tertio gradu iã dilatato corde, currit viam mandatorũ Dei, & delectatur in eis, ſicut in omnibus diuitiis. In quarto gradu ſunt angeli, qui ea facilitate qua ſemper volunt, bonũ plenariè perficiunt. Hunc gradũ deſiderare quidem poteſt anima: aſcendere non poteſt corpore ob hoc quòd corpore aggrauatur. Qui nondum rectã habet voluntatem, ſciat quia impedit eum carnalis intentio. Qui habet rectã & non validam, ſciat quia impedit eum praua conſuetudo. Qui habit deuotam & nondum

plen

plenam, sciat quia impedit eum terrena inhabitatio. Cuius adhuc vitiosa voluntas est, oret & dicat: fiat voluntas tua sicut in cęlo & in terra se intelligẽs terrã: illũ autem qui rectã habet voluntatem, cælum: quia quãtum cælũ distat à terra, tantum distat recta voluntas à vitiosa. Ita oret, qui rectam habet voluntatem, se intelligens terram: illum autem, qui in valida est, cælum. Ita de cæteris, vt semper attendat anima proficere: quia sicut cõdemnatus est, qui in vitiosa permanet voluntate: ita reprehẽsibilis est, qui in aliis non studet proficere.

De duplici lingua Dei & anima.

Cap. XIIII.

Super cãt sermo. 45. SPiritus est verbũ spiritúsque anima: habéntque linguas suas, quibus se alterutrum alloquantur, præsentésque indicent. Et verbi quidem lingua fauor dignationis eius, animę verò feruor deuotionis est. Elinguis est anima atque infans, quæ hanc non habet: & non potest ipsi vllatenus sermocinatio esse cũ verbo: ergo huiuscemodi linguam suã cum verbo mouet: voléńsque ad animam loqui, non potest anima nõ sentire. Viuus est enim sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti:

per

pertingēs vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritus. Et rurſum, cùm ſuā linguam anima mouet, verbum latere multò minus poterit: non ſolùm quia vbique eſt præſens, ſed propter hoc magis, quòd niſi ipſo ſtimulante deuotionis lingua minimè ad loquendum mouetur. Verbo igitur dicere animæ, pulchra es: & appellare amicam, infundere eſt vnde & amet: & ſe præſumat amari. Ipſi verò verbum viciſſim nominare dilectum & fateri pulchrum: quod amat & quod amatur, ſine fictione & fraude aſcribere illi: & mirari dignationem, & ſtupere ad gratiam. Itaque locutio verbi, infuſio doni, reſponſio animæ, cum gratiarum actione admiratio.

De vigore & languore amoris.

Cap. XV.

CVm præſto eſt, quod amatur, viget amor, languet cū abeſt. Quod non eſt aliud, quàm tædium quoddā impatientis deſiderij, quo neceſſe eſt affici mentem vehementer amantis abſente, quem amat: dum totus in expectatione quantamlibet feſtinationē reputat tarditatem. Subtractio nempe rei quam amas, augmētatio deſiderij eſt: & quod ardentius deſideras, cares ægrius. *Super cāt. ſerm. 51.*

De

De duplici charitate. *Cap.* XVI.

Super cã. serm. 50. EST charitas in actu est in affectu. Et de illa quidem quæ operis est, puto esse datã legem hominibus, mandatúmque formatũ. Nã in affectu quis ita habeat, vt mandatur? Ergo illa mãdatur ad meritũ, ista in præmiũ datur. Cuius initiũ quidẽ profectúmque vitã quoq; prę sentem experiri diuina posse gratia non negamus, sed planè consummationem defendimus futuræ felicitati. Quomodo ergo iubẽda fuit quæ implẽda nullo modo erat? Aut si placet tibi magis de affectuali datum fuisse mãdatũ nõ inde cõtẽdo: dũmodo acquiescas & tu mihi: quod minimè in vita ista ab aliquo hominũ possit vel potuerit adimpleri. Nec latuit præceptorẽ præcepti pondus hominũ vires excedere, sed indicauit vtile ex hoc ipso suæ illos insufficiẽtiæ admonere: & vt scirẽt sanè ad quẽ iustitiæ finẽ niti pro viribus oporteret. Ergo mãdando impossibilia, non prçuaricatores homines fecit sed humiles: vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo: quia ex operibus legis nõ iustificabitur omnis caro corã illo. Accipientes quippe mandatum, & sentientes defectum, clamabimus in cælum, & mi-

ser

ſerebitur noſtri Deus. Atq; hoc dixerim, ſiquidē conſenſerimus affectualē legem fuiſſe mandatā. Sed actuali potius id cõuenire inde vel maximè apparere videtur: quòd cùm dixiſſet dominus: diligite inimicos veſtros: mox de operibus infert, benefacite his, qui oderunt vos. Super uacuè autē de opere monuiſſet, ſi in affectione iam fuiſſet dilectio. Neq; hoc dico, vt ſine affectione ſimus, & corde arido ſolas moueamus manus ad opera. Sed affectio eſt, quam caro gignit: & eſt quam ratio regit: & eſt quam condit ſapientia. Prima eſt, quam Apoſtolus legi Dei dicit non eſſe ſubiectā, nec eſſe poſſe. Secūda eſt, quam perhibet è regione conſentientem legi Dei: quoniam bona eſt. Nec dubium diſtare à ſe contentioſam ei conſentaneam. Longè verò tertia ab vtraque diſtat, quæ & guſtat & ſapit, quoniā ſuauis eſt dominus: primam eliminans ſecundam remunerās. Nam prima quidem dulcis, ſed turpis: ſecunda ſicca, ſed fortis: vltima pinguis & ſuauis eſt. Igitur per ſecundā opera fiunt, & in ipſa charitas ſedet. Non illa affectualis quæ ſale ſapientię condita pingueſcens, magnam menti importat multitudinem dulcedinis domini, ſed quædam potius

actualis, quæ etsi nondum dulci illo amore suauiter reficit: ardore tamen amoris ipsius vehementer accendit.

Quòd sit alius ordo charitatis actualis, alius affectualis. Cap. XVII.

Super cāt. serm. 50. Actualis charitas inferiora præfert: affectualis superiora. Etenim in bene affecta mente non dubium verbi caussa, quin dilectioni hominis Dei dilectio præponatur: & in hominibus ipsis perfectiores infirmioribus: cælum terræ: æternitas tempori, anima carni. Attamen in bene ordinata actione sæpe aut semper ordo oppositus inuenitur. Nam & circa proximi curam, & plus vrgemur & pluries occupamur: & infirmioribus fratribus diligentiori assistimus sedulitate, & paci terræ, magis quàm cæli gloriæ iure humanitatis: & ipsa necessitate intendimus, & temporalium inquietudine curarum vix aliquid sentire de æternis permittimur, & languoribus nostri corporis postposita animæ cura, pœnæ continuè inseruimus. Orantem denique hominem Deo loqui quis dubitet? Quotiens tamen charitate iubente inde abducimur, & auellimur, propter eos, qui nostra indigent opera, vel loquela? Quotiens piè cedit negotiorum tumultibus

tibus pia quies? Quotiens pro administrandis terrenis iustissimè ipsis supersedemus celebrandis missarum solenniis? Ordo præposterus, sed necessitas nō habet legem. Agit ergo suum actualis charitas ordinem, iuxta patrisfamilias iussionem: incipiens a nouissimis. Pia certè & iusta quæ non sit acceptrix personarum nec pretia consideret rerum: sed hominum necessitates. At non ita est actualis: nam à primis ipsa ducit ordinem. Est enim sapientia, per quam vtique res sapiūt quæque prout sunt, vt verbi gratia: Quę pluris natura habet pluris quoque ipsa affectio sentiat, minora minus, minima minimè. Et illum quidē ordinem charitatis veritas facit: hunc autem veritatis charitas vendicat sibi. Nam & vera in hoc est charitas, vt qui indigent amplius, accipiāt prius: & rursum in eo chara apparet veritas, si ordinem teneamus affectu potius quàm illa ratione.

De duplici humilitate. *Cap.* XVIII.

ESt humilitas, quam nobis veritas parit, & non habet calorem. Et est humilitas, quam charitas format & inflammat: atque hæc quidem in affectu, illa in cognitione consistit. Etenim tu si temetipsum intus ad lumen veritatis & *Super cāt. serm. 42.*

ſine diſſimulatione inſpicias, & ſine palpatione diiudices, non dubito, quin humilieris. Et tu in oculis tuis factus vilior tibi ex hac vera cognitione tui, quã uis necdum fortaſſe id eſſe patiaris in oculis aliorum. Eris igitur humilis, ſed de opere interim veritatis & minimè adhuc de amoris infuſione. Nam ſi veritatis ipſius quæ te tibi veraciter atque ſalubriter demonſtrauit, ſicut ſplendore illuminatus ita affectus amore fuiſſes, voluiſſes proculdubio quod in te eſt, eandem de te omnes tenere ſentẽtiam: quam ipſam apud te veritatem habere cognoſcis. Sanè quantum in te eſſe dixerim, quoniam plerunque non expedit innoteſcere omnibus omnia, quæ nos ſcimus de nobis: atq; ipſa veritatis charitate, & charitatis veritate vetamur palam fieri velle, quod noceat agnoſcenti. Alioquin ſi priuato amore tui tentus, detines, pariter intra te iudicium veritatis incluſum: cui dubium eſt minus te veritatem diligere: cui proprium præfers vel commodum vel honorem. Vides igitur non eſſe id ipſum, hominem de ſeipſo non alta iam ſapere veritatis lumine redargutum, & humilibus ſponte conſentire munere charitatis adiutũ.

Illud

Illud enim necessitatis est, hoc voluntatis. Sed si apud teipsum humiliatus es, necessaria illa humilitate quam veritas sensibus ingerit, vigilãtis adhibe voluntatem, & fac de necessitate virtutẽ: quoniam nulla est virtus, nisi mot' adsit bonæ voluntatis. Sic autẽ fiet istud, si nolis alter apparere foris, quã te inuenis int'.

De humilitate & humiliatione.

Cap. XIX.

HVmilitas iustificat nos: humilitas dixi, non humiliatio. Quanti humiliati qui humiles non sunt? Alij cum rancore humiliantur, alij patienter, alij libenter. Primi rei sunt, sequẽtes innoxij, vltimi iusti. Quanquam & innocentia portio iustitiæ est, sed cõsummatio eius apud humilem. Qui autem dicere potest, bonum mihi, quia humiliasti me: is verè humilis est. Non potest dicere qui inuitus tolerat, minus qui murmurat. Neutri illorum promittimus gratiam, quòd humiliatur: etsi sanè longè hi duo à se differant: & alter quidem in patientia sua possideat animam suam: alter in suo murmure pereat. Sed enim si vnus iram, neuter tamen gratiam promeretur: quoniam non humiliatis, sed humilibus Deus dat gratiam. Etenim solam *Super cãt. serm.34.*

gratiam quam præfert, meretur læta & absoluta humilitas. Quæ enim coacta fuerit vel extorta, etsi vitam obtinet pro pter patientiam, propter tristitiam tamen gratiam non habet. Humilitas ad quam vtique ducit humiliatio, totius est spiritualis fabricæ fundamentum. Siquidem humiliatio via est ad humilitatem: sicut patientia ad pacem: sicut lectio ad scientiam. Si virtutem appetis humilitatis, viam non refugias humiliationis. Nam si non pateris humiliari, non poteris ad humilitatem prouehi.

In quibusdã dictu.

De intellectu & affectu. Cap. XX.

DVo sunt, quæ in nobis purganda sunt, intellectus & affectus. Intellectus vt nouerit: affectus vt velit. Hi sæpius sibi inuicem aduersantur, vt alter summa petere, alter appetere infima videatur. Quãtus verò is dolor, quàm grauis animæ cruciat⁹: dum sic distrahitur, sic dilaceratur, sic abrumpitur à seipsa. Intellectus verò tunc deprimitur, cùm multa cogitat, cùm non colligit se circa vnam & vnicam meditationem, quæ cõcipitur de ciuitate illa, cuius participatio eius in idipsum. Huiusmodi intellectũ oportet deprimi & distrahi per multa multis, & multiplicibus modis. Affe-

In ser. 3. de ascens. Hodie cælorũ Rex.

ctiones

ctiones verò quæ corrupto corpore diuersis passionibus afficiuntur, mitigari nunquam possunt: ne dicam sanari, donec voluntas vnum quærat & tendat ad vnum. Intellectus noster turbatus erat: ne dicam cæcatus. Affectus & inquinatus erat, & multum inquinatus sed Christus intellectum illuminat, spiritus sanctus affectum purgat Venit enim filius Dei, & tot & tanta mirabilia in mundo operatus est, vt non immerito intellectum nostrum ab omnibus mundanis rebus euacuauerit, vt semper cogitem^9, & nunquam cogitare sufficiamus: quia mirabilia fecit. Verè latissimos nobis ad spatiandum intelligentię campos relinquit, & torrens istarum cogitationum profundissimus est. Quis enim cogitare sufficit, qualiter rerum dominus præuenerit nos, venerit ad nos, subuenerit nobis, & singularis illa maiestas voluerit mori, vt viueremus: seruire vt regnaremus: exulàre vt repatriaremur: & vsque ad seruilissima opera inclinari, vt constitueret nos super omnia opera sua? Vnde autem nobis in his tenebris veritas? Vnde charitas in hoc seculo nequam, in hoc mundo qui positus est in maligno? Putas erit qui intellectum il-

luminet, qui inflammet affectum? Erit si conuertamur ad Christum, & velamen de cordibus auferatur.

De cognitione & amore. Cap. XXI.

In 1. parte ser. de aduent.

DVæ pennæ agnitio & deuotio. Læua quippe agnitionis ala, sed sola non sufficit. Ruit citius, qui vna tantùm ala volare contendit: & quo magis attollitur, pœnis alliditur, zelus absque scientia quo vehemẽtius irruit, in eo corruit grauius. Vbi verò intelligentiam charitas agnitionem deuotio comitatur: volet securè, qui eiusmodi est: volet sine fine: quia volat in æternitatem adhærendo ei, qui semper & beatè est, semper & nos esse, & esse beatè poteramus. Adhærendo autem dixerim, non solùm per cognitionem, sed per amorem. Nam adhærendo veritati per cognitionem, sed ab illa defluendo per amorem amando pro illa scilicet vanitate, homo vanitati similis factus est. Et quid vanius quàm diligere vanitatem? Et quid iniquius quàm contemnere veritatem? Quid vero iustius, quàm contemptoribus subtrahi & ipsam cognitionem? Quid inquam iustius, quàm vt iam de eius cognitione gloriari non possit, qui cognitam non glorificauit. Itaque appetitus vanitatis

tatis

tatis est contemptus veritatis. Contemptus veritatis causa nostræ cæcitatis. Ex hac cæcitate descendit, quòd plerunque pro eo quod est, amamus vel approbamus, quod nõ est: quoniam dum sumus in hoc corpore, peregrinamur à domino ab eo qui summè est. Et quid est homo, O Deus, nisi quod innotuisti ei? Itaque si notitia Dei causa est, vt homo aliquid sit, ignorãtia facit, vt nihil sit. Sed qui vocat ea quæ non sunt tanquã ea quæ sunt, miseratus quodammodo redactos in nihilum, mãna illud absconditũ: quia necdum possumus cõtemplari per speciem, vel plenè amplecti per amorẽ: dedit interim nobis & sapere per fidem, & quærere per desideriũ. Per quæ vtique duo ad esse de non esse secundo reducti, fieri incipiamus initium aliquod creaturæ eius, transituri quandoq; in virum perfectum, in mensurã ætatis plenitudinis Christi. Quod proculdubio erit, cùm fides conuertetur in intellectũ: & desiderium peregrinationis in plenitudinem cõmutabitur dilectionis. Si enim adhuc absentes initiat fides & desiderium, præsentes profectò consummat intellectus & amor. Sicut enim fides ducit ad plenã cognitionem, sic desiderium ad plenam

dilectionem. Intellectus igitur est fructus fidei, perfecta charitas desiderij.

De meditatione & oratione. Cap XXII.

In serm. 1. de sancto Andrea. NEmo repentè fit summus ascendendo, non volãdo apprehenditur summitas scalæ. Ascendam⁹ ergo velut duobus quibusdam pedibus, meditatione & oratione. *In ser. qui incip. Celebrantes.* Meditatio siquidẽ docet quid desit, oratio ne desit obtinet. Illa viam ostendit, ista deducit. Meditatione denique agnoscimus imminentia nobis pericula, oratione euadimus.

De duplici confeßione. Cap. XXIII.

In ser. 2. in vig. na. do. O Iuda & Hier. VEra confessio, fratres mei, est si omnia opera vestra opera Dei sunt, & confiteantur ei. Confiteantur autem ei gemina quadam confessione. vt duplicibus vestiamini, id est, confessione peccatorum vestrorum, & confessione laudis diuinæ. Tunc enim veri confessores eritis, si omnis vestra vita confiteatur vos peccatores & dignos multò maioribus pœnis: Deum verò summè bonum, qui pro his leuibus & transitoriis, æterna condonat, supplicia quæ meruistis. Quisquis enim ardenter non desiderat pœnitentiam, videtur operibus dicere se non indigere pœnitentia: & ita suã non confitetur culpam: aut non posse

prodesse

prodesse ei pœnitentiam: & ita diuinam non confitetur bonitatem.

De duabus speciebus superbiæ.

Cap. XXIIII.

SVperbia est appetitus propriæ excellentiæ. Hæc in species duas diuiditur, in cæcam & vanã superbiam. Quæ quidẽ & aliis nominibus appellari possunt contumacia & vanitas. Quarum prior intelligentiæ, posterior voluntatis vitium est. Nam ex illa rationis fallitur oculus, & ex ista voluntatis appetitus malè afficitur. Quod melius singularum diffinitionibus demõstrabimus. Cæca superbia seu cõtumacia est vitiũ, quo se existimans aliquis vel esse bonũ quod nõ est, vel à se esse quod est: in se nõ in domino gloriatur. Vana superbia seu vanitas est vitium, quo quis tam de eo quod est, quã de eo quod nõ est: suis magis, quàm Dei laudibus delectatur.

In 1. parte epist. ad Henric. Sen. arch.

De duabus speciebus humilitatis.

Cap. XXV.

HVmilitas est contemptus propriæ excellentiæ. Contemptus opponitur appetitui. Duabus quoque superbiæ speciebus duę nihilominus humilitatis species opponũtur. Contra cæcam cùm quis de se nouerit sentire humiliter.

Vbi suprà.

Contra

Contra vanã, nec consentire aliter sentientibus. Nempe qui de seipso humiliter sentire nouit in neutro ipsius de se iudiciũ falli potest: videlicet, vt aut maius aliquid putet se esse quàm sit: aut à se esse quod sit. Et ideo patienter carens quod sibi nouit deesse, humiliter de eo quod certus est adesse non in se, sed in domino gloriatur. Non parcit sibi arrogans, non parcit sibi superbus, non cupidus, vanæ gloriæ & iactator actuum suorum, qui vel sibi arrogat quod est, vel mentitur de se quod non est. Solus qui verè humilis est, parcit animæ suę, qui ne putetur quod non est, semper quantum in se est, vult nesciri quod est. Grãde reuera periculũ audire, quenquã de se supra quàm sentit in se.

In Epist. ad Ogeriũ canonicum regularem.

De duobus quibus sibi cauet contemptor laudis humanæ. Cap. XXVI.

QVi humanas laudes consueuit perfectè contemnere, cùm se laudari percipit de eo, quod in se nouit non esse, nullatenus acquiescens, illud sibi commemorat, Qui te beatificant, in errorem te mittunt. Cùm verò laudari se comperit de bono, quod se fortè habere cognoscit, nihilominus quantum in se est, scuto veritatis curat à se repellere

In Epist. ad Hen. Sen. Archiep.

pellere

pellere iaculum fauoris, dans Deo gloriam & dicens, Gratia Dei ſum id quod ſum. Probat ipſe opus ſuum & ſic habet in ſemetipſo gloriam, & non in altero. Fidelis ſuimet cuſtos, qui ſibi oleum fauoris ſine fraude reſeruet, ne in aduentu ſponſi lampas conſcientiæ vacua extinguatur. Non in altero inquã. Nec enim tutum arbitrabatur labiis hominum cõmittere gloriã ſuã arcæ vtique ſine claue, & ſera. Non tutum planè, ſed ſtultum ibi theſaurum tuum recõdere, vnde reſumere non valeas cùm volueris. Si ponis in os meũ, iam non in tua, ſed in mea poteſtate eſt, cũ vtique pro meo libitu, vel laudare te poſſim, vel derogare tibi. Sanũ vas & inconcuſſum cõſcientia & ſecretis ſeruandis idoneũ, nullis patens inſidiis, nulli violẽtiæ cedens, nulli quippe oculo vel manui acceſſibilis, excepto duntaxat ſpiritui, qui ſcrutatur etiã alta Dei. Quicquid in ea repoſuero, ſecurus ſum: quia nõ perdã: ſeruabit viuo, defuncto reſtituet. Nam quocũque vado ego, ipſa it mecum ſecum ferens depoſitum quod ſeruãdum accepit. Adeſt viuo, mortuum ſequitur. Vbique mihi vel gloria vel cõfuſio inſeparabilis pro qualitate depoſiti.

De

De duobus in consilio necessariis.
Cap. XXVI.

Vbi suprà.

AD consilium soli eligantur, qui & prudentes esse videatur & beneuoli. Absque prudẽtia & beneuolẽtia scio non esse perfecta cõsilia. Væ nostro generi ab imperfectione sua. Vix in multitudine hominũ vnũ reperias in vtraque gratia consummatum. Haud facilè siquidem vel prudenti beneuolentiam, vel fideli inesse sapientiam depræhendas. Sine numero autẽ sunt, quos vtriusque muneris expertes esse constiterit.

De duobus in quæ diuiditur monasterialis obseruatio. *Cap.* XXVIII.

In lib. de præcepto & dispensatione.

PArtiẽda est nobis vniuersa obseruatio regularis: in præcepta videlicet & remedia. Præceptis instituitur vita contra peccatum: remediis instituitur post peccatum innocẽtia. Sic ergo vtraque ista complectitur nostra professio: vt professus quisquis cùm in aliquo fortè regularium mandatorum deliquerit, si ad remediũ æquè regulare confugerit, etsi cõuincitur transgressor mandati, non tamẽ pacti præuaricator. Solùm itaque censuerim fregisse votum, violasse propositum, pactum præuaricasse, qui & præceptũ contempserit & remedium.

dium. Nam illum ſanè dico ſecurum, qui etiam ſi interdum obedientiæ limitem præterierit, conſilium non reſpuit pœnitētiæ: Regulares nāque terminos etſi ſæpe deliquerit, nō euadit, qui cenſuræ quæ ex regula eſt, diſciplinam nō ſubterfugit. Pars ſiquidem regulæ eſt regularis correptio, & in ea reperitur nō ſolùm bonæ vitæ inſtructio, ſed etiā emendatio prauæ. Inueniuntur in ea & præcepta obedientiæ & inobedientiæ remedia: vt ne peccādo quidem à regula recedatur. Fateor ſanè impoſſibile cuiuis mortalium, vel venialiter interdum non delinquere in præceptis obedientiæ, ſed nulla iam de impoſſibilitate querela: quādoquidem & ex regula, licet id quoque quod criminaliter delinqui contigerit emendare.

De duobus in monaſteriis obſeruandis Cap. XXIX.

VT cætera taceam, duo præcipuè in monaſteriis cōuerſantibus obſeruanda traduntur. Subiectio abbati, & ſtabilitas in loco. Et ita obſeruanda, ꝙ neutrum impediat alterum: nec alterutrum ſibi præiudicent: vt verbi gratia. Sic te ſtabilem in loco exhibeas, vt abbati ſubiici non cōtemnas. Sic obedias abbati

In epiſ. ad Adā monachū. 2. quæ ordinatur, Si maneres in charitate.

De duplici charitate. *Cap.* XVI.

Super cã. serm. 50. Est charitas in actu est in affectu. Et de illa quidem quæ operis est, puto esse datã legem hominibus, mandatúmque formatũ. Nã in affectu quis ita habeat, vt mandatur? Ergo illa mãdatur ad meritũ, ista in præmiũ datur. Cuius initiũ quidẽ profectúmque vitã quoq; pręsentem experiri diuina posse gratia non negamus, sed planè consummationem defendimus futuræ felicitati. Quomodo ergo iubẽda fuit quæ implẽda nullo modo erat? Aut si placet tibi magis de affectuali datum fuisse mãdatũ nõ inde cõtẽdo: dũmodo acquiescas & tu mihi: quod minimè in vita ista ab aliquo hominũ possit vel potuerit adimpleri. Nec latuit præceptorẽ præcepti pondus hominũ vires excedere, sed iudicauit vtile ex hoc ipso suæ illos insufficiẽtiæ admonere: & vt scirẽt sanè ad quẽ iustitiæ finẽ niti pro viribus oporteret. Ergo mãdando impossibilia, non pręuaricatores homines fecit sed humiles: vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo: quia ex operibus legis nõ iustificabitur omnis caro corã illo. Accipientes quippe mandatum, & sentientes defectum, clamabimus in cælum, & mi-

ser

ſerebitur noſtri Deus. Atq; hoc dixerim, ſiquidẽ conſenſerimus affectualẽ legem fuiſſe mandatã. Sed actuali potius id cõuenire inde vel maximè apparere videtur: quòd cùm dixiſſet dominus: diligite inimicos veſtros: mox de operibus infert, benefacite his, qui oderunt vos. Superuacuè autẽ de opere monuiſſet, ſi in affectione iam fuiſſet dilectio. Neq; hoc dico, vt ſine affectione ſimus, & corde arido ſolas moueamus manus ad opera. Sed affectio eſt, quam caro gignit: & eſt quam ratio regit: & eſt quam condit ſapientia. Prima eſt, quam Apoſtolus legi Dei dicit non eſſe ſubiectã, nec eſſe poſſe. Secũda eſt, quam perhibet è regione conſentientem legi Dei: quoniam bona eſt. Nec dubium diſtare à ſe contentioſam ei conſentaneam. Longè verò tertia ab vtraque diſtat, quæ & guſtat & ſapit, quoniã ſuauis eſt dominus: primam eliminans ſecundam remunerãs. Nam prima quidem dulcis, ſed turpis: ſecunda ſicca, ſed fortis: vltima pinguis & ſuauis eſt. Igitur per ſecundã opera fiunt, & in ipſa charitas ſedet. Non illa affectualis quæ ſale ſapientię condita pingueſcens, magnam menti importat multitudinem dulcedinis domini, ſed quædam potius

actualis, quæ etsi nondum dulci illo amore suauiter reficit: ardore tamen amoris ipsius vehementer accendit.

Quòd sit alius ordo charitatis actualis, alius affectualis. Cap. XVII.

Super cãt. serm. 50. Actualis charitas inferiora præfert: affectualis superiora. Etenim in bene affecta mente non dubium verbi causa, quin dilectioni hominis Dei dilectio præponatur: & in hominibus ipsis perfectiores infirmioribus: cælum terræ: æternitas tempori, anima carni. Attamen in bene ordinata actione sæpe aut semper ordo oppositus inuenitur. Nam & circa proximi curam, & plus vrgemur & pluries occupamur: & infirmioribus fratribus diligentiori assistimus sedulitate, & paci terræ, magis quàm cæli gloriæ iure humanitatis: & ipsa necessitate intendimus, & temporalium inquietudine curarum vix aliquid sentire de æternis permittimur, & languoribus nostri corporis postposita animæ cura, pœnæ continuè inseruimus. Orantem denique hominem Deo loqui quis dubitet? Quotiens tamen charitate iubente inde abducimur, & auellimur, propter eos, qui nostra indigent opera, vel loquela? Quotiens piè cedit negotiorum tumultibus

tibus pia quies? Quotiens pro administrandis terrenis iustissimè ipsis supersedemus celebrandis missarum solenniis? Ordo præpostcrus, sed necessitas nõ habet legem. Agit ergo suum actualis charitas ordinem, iuxta patrisfamilias iussionem: incipiens a nouissimis. Pia certè & iusta quæ non sit acceptrix personarum nec pretia consideret rerum: sed hominum necessitates. At non ita est actualis: nam à primis ipsa ducit ordinem. Est enim sapientia, per quam vtique res sapiũt quæque prout sunt, vt verbi gratia: Quę pluris natura habet pluris quoque ipsa affectio sentiat, minora minus, minima minimè. Et illum quidẽ ordinem charitatis veritas facit: hunc autem veritatis charitas vendicat sibi. Nam & vera in hoc est charitas, vt qui indigent amplius, accipiãt prius: & rursum in eo chara apparet veritas, si ordinem teneamus affectu potius quàm illa ratione.

De duplici humilitate. *Cap.* XVIII.

Est humilitas, quam nobis veritas parit, & non habet calorem. Et est humilitas, quam charitas format & inflammat: atque hæc quidem in affectu, illa in cognitione consistit. Etenim tu si temetipsum intus ad lumen veritatis & *Super cãt. serm. 42.*

ſine diſſimulatione inſpicias,& ſine palpatione diiudices,non dubito,quin humilieris. Et tu in oculis tuis factus vilior tibi ex hac vera cognitione tui,quã uis necdum fortaſſe id eſſe patiaris in oculis aliorum. Eris igitur humilis, ſed de opere interim veritatis & minimè adhuc de amoris infuſione. Nam ſi veritatis ipſius quæ te tibi veraciter atque ſalubriter demonſtrauit,ſicut ſplendore illuminatus ita affectus amore fuiſſes, voluiſſes proculdubio quod in te eſt, eandem de te omnes tenere ſentẽtiam: quam ipſam apud te veritatem habere cognoſcis. Sanè quantum in te eſſe dixerim,quoniam plerunque non expedit innoteſcere omnibus omnia, quæ nos ſcimus de nobis:atq; ipſa veritatis charitate,& charitatis veritate vetamur palam fieri velle,quod noceat agnoſcenti. Alioquin ſi priuato amore tui tentus, detines, pariter intra te iudicium veritatis incluſum: cui dubium eſt minus te veritatem diligere: cui proprium præfers vel commodum vel honorem. Vides igitur non eſſe id ipſum, hominem de ſeipſo non alta iam ſapere veritatis lumine redargutum, & humilibus ſponte conſentire munere charitatis adiutũ.
Illud

Illud enim necessitatis est, hoc voluntatis. Sed si apud teipsum humiliatus es, necessaria illa humilitate quam veritas sensibus ingerit, vigilãtis adhibe voluntatem, & fac de necessitate virtutẽ: quoniam nulla est virtus, nisi mot' adsit bonæ voluntatis. Sic autẽ fiet istud, si nolis alter apparere foris, quã te inuenis int'.

De humilitate & humiliatione.

Cap. XIX.

HVmilitas iustificat nos: humilitas dixi, non humiliatio. Quanti humiliati qui humiles non sunt? Alij cum rancore humiliantur, alij patienter, alij libenter. Primi rei sunt, sequẽtes innoxij, vltimi iusti. Quanquam & innocentia portio iustitiæ est, sed cõsummatio eius apud humilem. Qui autem dicere potest, bonum mihi, quia humiliasti me: is verè humilis est. Non potest dicere qui inuitus tolerat, minus qui murmurat. Neutri illorum promittimus gratiam, quòd humiliatur: etsi sanè longè hi duo à se differant: & alter quidem in patientia sua possideat animam suam: alter in suo murmure pereat. Sed enim si vnus iram, neuter tamen gratiam promeretur: quoniam non humiliatis, sed humilibus Deus dat gratiam. Etenim solam *Super cã. serm. 34.*

gratiam quam præfert, meretur læta & absoluta humilitas. Quæ enim coacta fuerit vel extorta, etsi vitam obtinet propter patientiam, propter tristitiam tamen gratiam non habet. Humilitas ad quam vtique ducit humiliatio, totius est spiritualis fabricæ fundamentum. Siquidem humiliatio via est ad humilitatem: sicut patientia ad pacem: sicut lectio ad scientiam. Si virtutem appetis humilitatis, viam non refugias humiliationis. Nam si non pateris humiliari, non poteris ad humilitatem prouehi.

In quibusdã dictis.

De intellectu & affectu. Cap. XX.

DVo sunt, quæ in nobis purganda sunt, intellectus & affectus. Intellectus vt nouerit: affectus vt velit. Hi sæpius sibi inuicem aduersantur, vt alter summa petere, alter appetere infima videatur. Quãtus verò is dolor, quàm grauis animæ cruciat⁹: dum sic distrahitur, sic dilaceratur, sic abrumpitur à seipsa. Intellectus verò tunc deprimitur, cùm multa cogitat, cùm non colligit se circa vnam & vnicam meditationem, quæ cõcipitur de ciuitate illa, cuius participatio eius in idipsum. Huiusmodi intellectũ oportet deprimi & distrahi per multa multis, & multiplicibus modis. Affectiones

In ser. 3. de ascensi. Hodie cælorũ Rex.

ctiones verò quæ corrupto corpore diuersis passionibus afficiuntur, mitigari nunquam possunt: ne dicam sanari, donec voluntas vnum quærat & tendat ad vnum. Intellectus noster turbatus erat: ne dicam cæcatus. Affectus & inquinatus erat, & multum inquinatus sed Christus intellectum illuminat, spiritus sanctus affectum purgat Venit enim filius Dei, & tot & tanta mirabilia in mundo operatus est, vt non immerito intellectum nostrum ab omnibus mundanis rebus euacuauerit, vt semper cogitem⁹, & nunquam cogitare sufficiamus: quia mirabilia fecit. Verè latissimos nobis ad spatiandum intelligentię campos relinquit, & torrens istarum cogitationum profundissimus est. Quis enim cogitare sufficit, qualiter rerum dominus præuenerit nos, venerit ad nos, subuenerit nobis, & singularis illa maiestas voluerit mori, vt viueremus: seruire vt regnaremus: exulare vt repatriaremur: & vsque ad seruilissima opera inclinari, vt constitueret nos super omnia opera sua? Vnde autem nobis in his tenebris veritas? Vnde charitas in hoc seculo nequam, in hoc mundo qui positus est in maligno? Putas erit qui intellectum il-

luminet, qui inflammet affectum? Erit si conuertamur ad Christum, & velamen de cordibus auferatur.

De cognitione & amore. Cap. XXI.

In 1. parte ser. de aduent.

DVæ pennæ agnitio & deuotio. Læua quippe agnitionis ala, sed sola non sufficit. Ruit citius, qui vna tantùm ala volare contendit: & quo magis attollitur, pœnis alliditur, zelus absque scientia quo vehemẽtius irruit, in eo corruit grauius. Vbi verò intelligentiam charitas agnitionem deuotio comitatur: volet securè, qui eiusmodi est: volet sine fine: quia volat in æternitatem adhærendo ei, qui semper & beatè est, semper & nos esse, & esse beatè poteramus. Adhærendo autem dixerim, non solùm per cognitionem, sed per amorem. Nam adhærendo veritati per cognitionem, sed ab illa defluendo per amorem amando pro illa scilicet vanitate, homo vanitati similis factus est. Et quid vanius quàm diligere vanitatem? Et quid iniquius quàm contemnere veritatem? Quid vero iustius, quàm contemptoribus subtrahi & ipsam cognitionem? Quid inquam iustius, quàm vt iam de eius cognitione gloriari non possit, qui cognitam non glorificauit. Itaque appetitus vanitatis

tatis est contemptus veritatis. Contemptus veritatis causa nostræ cæcitatis. Ex hac cæcitate descendit, quòd plerunque pro eo quod est, amamus vel approbamus, quod nõ est: quoniam dum sumus in hoc corpore, peregrinamur à domino ab eo qui summè est. Et quid est homo, O Deus, nisi quod innotuisti ei? Itaque si notitia Dei causa est, vt homo aliquid sit, ignorãtia facit, vt nihil sit. Sed qui vocat ea quæ non sunt tanquã ea quæ sunt, miseratus quodammodo redactos in nihilum, mãna illud absconditũ: quia necdum possumus cõtemplari per speciem, vel plenè amplecti per amorẽ: dedit interim nobis & sapere per fidem, & quærere per desideriũ. Per quæ vtique duo ad esse de non esse secundo reducti, fieri incipiamus initium aliquod creaturæ eius, transituri quandoq; in virum perfectum, in mensurã ætatis plenitudinis Christi. Quod proculdubio erit, cùm fides conuertetur in intellectũ: & desiderium peregrinationis in plenitudinem cõmutabitur dilectionis. Si enim adhuc absentes initiat fides & desiderium, presentes profectò consummat intellectus & amor. Sicut enim fides ducit ad plenã cognitionem, sic desiderium ad plenam

dilectionem. Intellectus igitur est fructus fidei, perfecta charitas desiderij.

De meditatione & oratione. Cap XXII.

In serm. 1. de sancto Andrea.

NEmo repentè fit summus ascendendo, non volãdo apprehenditur summitas scalæ. Ascendam⁹ ergo velut duobus quibusdam pedibus, meditatione & oratione. Meditatio siquidẽ docet quid desit, oratio ne desit obtinet. Illa viam ostendit, ista deducit. Meditatione denique agnoscimus imminentia nobis pericula, oratione euadimus.

In ser. qui incip. Celebrantes.

De duplici confessione. Cap. XXIII.

In ser. 2. in vig. nat. do. O Iuda & Hier.

VEra confessio, fratres mei, est si omnia opera vestra opera Dei sunt, & confiteantur ei. Confiteantur autem ei gemina quadam confessione, vt duplicibus vestiamini, id est, confessione peccatorum vestrorum, & confessione laudis diuinæ. Tunc enim veri confessores eritis, si omnis vestra vita confiteatur vos peccatores & dignos multò maioribus pœnis: Deum verò summè bonum, qui pro his leuibus & transitoriis, æterna condonat, supplicia quæ meruistis. Quisquis enim ardenter non desiderat pœnitentiam, videtur operibus dicere se non indigere pœnitentia: & ita suã non confitetur culpam: aut non posse

prodesse

prodesse ei pœnitentiam: & ita diuinam non confitetur bonitatem.

De duabus speciebus superbiæ.

Cap. XXIIII.

SVperbia est appetitus propriæ excellentiæ. Hæc in species duas diuiditur, in cæcam & vanã superbiam. Quæ quidẽ & aliis nominibus appellari possunt contumacia & vanitas. Quarum prior intelligentiæ, posterior voluntatis vitium est. Nam ex illa rationis fallitur oculus, & ex ista voluntatis appetitus malè afficitur. Quod melius singularum diffinitionibus demõstrabimus. Cæca superbia seu cõtumacia est vitiũ, quo se existimans aliquis vel esse bonũ quod nõ est, vel à se esse quod est: in se nõ in domino gloriatur. Vana superbia seu vanitas est vitium, quo quis tam de eo quod est, quã de eo quod nõ est: suis magis, quàm Dei laudibus delectatur. *In 1. parte epist. ad Henric. Sen. arch.*

De duabus speciebus humilitatis.

Cap. XXV.

HVmilitas est contemptus propriæ excellentiæ. Contemptus opponitur appetitui. Duabus quoque superbiæ speciebus duę nihilominus humilitatis species opponũtur. Contra cæcam cùm quis de se nouerit sentire humiliter. *Vbi suprà.*

Contra

Contra vanã, nec conſentire aliter ſentientibus. Nempe qui de ſeipſo humiliter ſentire nouit in neutro ipſius de ſe iudiciũ falli poteſt: videlicet, vt aut maius aliquid putet ſe eſſe quàm ſit: aut à ſe eſſe quod ſit. Et ideo patienter carens quod ſibi nouit deeſſe, humiliter de eo quod certus eſt adeſſe non in ſe, ſed in domino gloriatur. Non parcit ſibi arrogans, non parcit ſibi ſuperbus, non cupidus, vanæ gloriæ & iactator actuum ſuorum, qui vel ſibi arrogat quod eſt, vel mentitur de ſe quod non eſt. Solus qui verè humilis eſt, parcit animæ ſuę, qui ne putetur quod non eſt, ſemper quantum in ſe eſt, vult neſciri quod eſt. Grãde reuera periculũ audire, quenquã de ſe ſupra quàm ſentit in ſe.

In Epiſt. ad Ogeriũ canonicum regularem.

De duobus quibus ſibi cauet contemptor laudis humanæ. Cap. XXVI.

In Epiſt. ad Hen. Sen. Archiep.

QVi humanas laudes conſueuit perfectè contemnere, cùm ſe laudari percipit de eo, quod in ſe nouit non eſſe, nullatenus acquieſcens, illud ſibi commemorat, Qui te beatificant, in errorem te mittunt. Cùm verò laudari ſe comperit de bono, quod ſe fortè habere cognoſcit, nihilominus quantum in ſe eſt, ſcuto veritatis curat à ſe repellere

pellere iaculum fauoris, dans Deo gloriam & dicens, Gratia Dei sum id quod sum. Probat ipse opus suum & sic habet in semetipso gloriam, & non in altero. Fidelis suimet custos, qui sibi oleum fauoris sine fraude reseruet, ne in aduentu sponsi lampas conscientiæ vacua extinguatur. Non in altero inquã. Nec enim tutum arbitrabatur labiis hominum cõmittere gloriã suã arcæ vtique sine claue, & sera. Non tutum planè, sed stultum ibi thesaurum tuum recõdere, vnde resumere non valeas cùm volueris. Si ponis in os meũ, iam non in tua, sed in mea potestate est, cũ vtique pro meo libitu, vel laudare te possim, vel derogare tibi. Sanũ vas & inconcussum cõscientia & secretis seruandis idoneũ, nullis patens insidiis, nulli violẽtiæ cedens, nulli quippe oculo vel manui accessibilis, excepto duntaxat spiritui, qui scrutatur etiã alta Dei. Quicquid in ea reposuero, securus sum: quia nõ perdã: seruabit viuo, defuncto restituet. Nam quocũque vado ego, ipsa it mecum secum ferens depositum quod seruãdum accepit. Adest viuo, mortuum sequitur. Vbique mihi vel gloria vel cõfusio inseparabilis pro qualitate depositi.

De

dium. Nam illum sanè dico securum, qui etiam si interdum obedientiæ limitem præterierit, consilium non respuit pœnitētiæ. Regulares nāque terminos etsi sæpe deliquerit, nō euadit, qui censuræ quæ ex regula est, disciplinam nō subterfugit. Pars siquidem regulæ est regularis correptio, & in ea reperitur nō solùm bonæ vitæ instructio, sed etiā emendatio prauæ. Inueniuntur in ea & præcepta obedientiæ & inobedientiæ remedia: vt ne peccādo quidem à regula recedatur. Fateor sanè impossibile cuiuis mortalium, vel venialiter interdum non delinquere in præceptis obedientiæ, sed nulla iam de impossibilitate querela: quādoquidem & ex regula, licet id quoque quod criminaliter delinqui contigerit emendare.

De duobus in monasteriis obseruandis Cap. XXIX.

VT cætera taceam, duo præcipuè in monasteriis cōuersantibus obseruanda traduntur. Subiectio abbati, & stabilitas in loco. Et ita obseruanda, q̄ neutrum impediat alterum: nec alterutrum sibi præiudicent: vt verbi gratia. Sic te stabilem in loco exhibeas, vt abbati subiici non cōtemnas. Sic obedias abbati

In epis. ad Adā monachū. 2. quæ ordinatur, Si maneres in charitate.

abbati subiectus, vt stabilitatem non amittas. Dico ergo abbati per omnia obtemperandum, sed salua professione. Si abbas meus aut etiam angelus de cælo contraria iusserit, liberè recusabo huiusmodi obedientiam: quæ me transgressorem proprij voti, & peierare facit nomen Dei mei.

De autoritate præcipientium & qualitate præceptorum. Cap. XXX.

In lib. de precepto. & dispen. CVius inter præceptores reuerẽtior nobis imminebit autoritas, eius grauior formidetur offensa: ac maioris cuiusque mandati transgressio damnabilior æstimetur. Melius siquidem est obedire Deo, quã hominibus? & in ipsis melius magistris, quàm discipulis. Porrò in magistris melius nostris, quã extraneis. Quibus autem melius constat obedire, ipsis proculdubio & non obedire detestabilius est. Et de mandatis similiter. Maioribus quippe maior, mino ribus minor opera nostra & cura debetur, de quorum & cõtemptu iuxta eandem cõsiderationem grauior, leuiórve offensa contrahitur. Porrò, maiora minoráque mandata dixerim, secundum quòd magis minúsve velle constiterit: ipsum qui præcipit siue hominem siue

Deum. Tam ergo qualitas præceptorũ, quàm autoritas præcipientium & obedientiæ præfigit metam, & inobediẽtiæ terminat culpam, quando in prælatis quibusq; autoritatis grauioris, & eorũ mandatis quibusque maioris vtilitatis, quò diligentior debetur obsequendi cura, eò & culpa grauior incurritur de contemptu. His itaque distinctionibus animaduersis & obedientiæ modus, & pondus inobedientiæ facilè reperitur.

De neglectu & contemptu mandatorum. Cap. XXXI.

HÆc generalis regula vniuersorum præceptorum, quæ per se aut propter se nec bona nec mala sunt, aut diuina institutione, aut propria cuiusque professione fixa non sunt: vt non iussa quidem licitè vtrumlibet vel admittãtur, vel omittãtur: iussa verò sine culpa nõ negligãtur: sine crimine nõ cõtemnantur. Ex his, verbi gratia, dico vel risum esse interdictum, vel indictũ silentium. Hæc siquidẽ si cõtra mãdatum nõ veniunt, nec peccata sunt. Accedente mandato, si quo minus iam obseruãtur in peccatum reputantur: non tamen in crimen: ita sanè si per surreptionem aut obliuionem, non per contemptum ho- *Vbi suprà.*

rum transgressio cōtigerit. Vbiq; enim & culpabilis neglectus, & contemptus damnabilis est. Differunt autem quod neglectus quidem langor inertiæ est: contemptus verò superbiæ tumor. Porrò, contemptus in omni specie mandatorum pari pondere grauis, & communiter damnabilis est: neglectus autē in fixis grauior, tolerabilior in mobilibus mandatis. Siquidem adulteriū quocunque modo, quocūque perpetres animo, turpe flagitium est ac criminale peccatum: cùm tamen leue verbum in tēpore vel loco silentij fortè per obliuionem surreptum: risus vel per impetū magis excussus quàm præsumptus cōtra præceptum: quod vtique cùm negligentis, aut dissoluti spiritus iudiciū est, eò facillimè veniam promereatur, quò vix vel peccatū reputatur. Quid cùm scienter & cū deliberatione in verba otiosa silentio, licet nō indicto lingua laxatur? Vnde nimirum ratio exigēda est in futuro iudicio? Heu nobis, quænam poterit reddi ratio de otio? Alioquin otium non est, sed non omnino ratione vacuū est. Et tamen quis nesciat vnum detractionis verbum, quantum etiam innumeris talibus, id est, otiosis præponderet ad

ret ad delictum meritúmque damnationis? Quid ita: videlicet, quia discretio est in mandatis, consequenter & in culpis: vt maiorum grauior, leuiórque minorum censeatur transgressio mandatorum.

De gemina specie vitiorum. *Cap.* XXXII. *In quibusdam sent.*

Est gemina species vitiorum. Alia enim sunt quæ nocent nobis: alia quæ proximis. Illa flagitia, ista vocãtur facinora. Et hæc omnia dicuntur vallis lachrymarum: quia omni fletus fluuio plangenda est vita peccatorum. De valle flagitiorum ascenditur ad montem castitatis triplici continentia: membrorum, sensuum, cogitationum. In prima continentia cohibetur actus: in secũda vitatur aspectus: in tertia resecatur affectus. Item de valle facinorũ ascenditur in montem innocẽtiæ. Hic erit igitur scala, Quod tibi non vis fieri, alij ne facias. Et ponitur in ea triplex gradus timoris: vel eius scilicet qui patitur, ne reddat talionẽ: vel superioris potestatis, ne inferat vltionem: vel interni iudicis, qui reddet vnicuiq; secundũ opera sua. De monte innocentiæ confugiendum est ad montem patientiæ: & hic quoque erigitur scala triplicis gradus.

Primus eſt domini paſſio: ſecũdus martyrũ fortitudo: tertius præmij magnitudo. Mons iſte patientiæ ſecundum hos gradus eſt arduus, ſpinoſus, aridus. Arduus propter difficultaté imitandi paſſionem domini. Spinoſus propter aculeos tentatinum, quæ multiplices ſunt, dãno ſcilicet rerũ, cõtumeliis verborũ, cruciatibus corporũ: in quibus omnes ſancti martyres examinantur. Aridus propter retributiones præmiorum, quæ nõ in hoc ſeculo ſperãtur ſed in futuro.

De veteri & nouo homine.

Cap. XXXIII.

In quibuſ dã ſenten.

DVo homines ſunt vetus & nouus. Adã vetus, & Chriſtus nouus. Ille terrenus, iſte cæleſtis. Illius imago vetuſtas: iſtius imago nouitas. Eſt autem triplex vetuſtas: & ecõtrariò triplex nouitas. Eſt enim vetuſtas in corde, in ore, in opere. In quibus tribus modis peccamus: cogitatione, locutione, & opere. In corde ſunt carnalia deſideria & ſecularia, id eſt, amor carnis, & amor ſeculi. Similiter in ore eſt gemina vetuſtas, arrogantia & derogatio. Item gemina in opere flagitia & facinora. Hæc omnia ſunt imago veteris hominis: & hęc omnia renouãda ſunt in nobis. Renouetur

ergo

ergo cor à carnalibus desideriis & secularibus, vt exclusis illis introducatur amor Dei,& amor patriæ cælestis. Recedant ab ore arrogantia & derogatio: & succedãt pro his vera peccatorũ cõfessio, & bona de proximis æstimatio, pro flagitiis & facinoribus quæ vetustas est operis, assumatur continentia & innocentia: vt scilicet contrariis virtutibus contraria vitia depellantur.

De duplici timore. *Cap.* XXXIIII.

Est timor inutilis, tristis, crudelis, qui veniã, quia nõ quærit, non consequitur. Est & timor pius, humilis & fructuosus, qui cuilibet, quantumlibet etiã peccatori, facilè veniam promeretur. Talis timor generat, nutrit, & seruat humilitatem: sed mansuetudinẽ, sed patientiam, sed longanimitatẽ. Quem nõ delectet tam inclita proles? Alterius verò misera soboles est pertinacia, immoderata tristitia, rancor, horror, contemptus, & desperatio. *In epist. ad Ogeriũ; cano. reg.*

De duabus filiabus ignorantiæ. *Cap.* XXXV.

Pessimæ matris ignorantiæ, pessimæ filiæ duæ sunt, falsitas & dubietas. Illa miserior, ista miserabilior: perniciosior illa, ista molestior. Cũ loquitur spiritus, cedit vtraque: & est non solùm *Super cã. sermo. 17.*

veritas, sed & certa veritas. Est quippe veritatis ille spiritus, cui contraria falsitas est. Est & sapiẽtię, quæ cùm sit candor vitæ ęternę, & vbique attingat propter munditiam suam obscurum ambigui non admittit. Cauenda sanè, cùm spiritus iste non loquitur: etsi nõ molesta dubietas, certè falsitas execranda. Aliud est enim sub incerto hoc vel illud opinando sęntire, aliud temerè affirmare quod nescias. Aliud est dubitare de veritate, quod patiaris necesse est: cùm spiritus minimè spirat: & aliud sapere falsitatem: quod facilè caues, si eandem tuam ignorantiam non ignoras. Aut ergo loquatur semper spiritus, quod nostri quidẽ minimè arbitrij est, aut quando silere placet, hoc ipsum indicet, & loquatur saltem suum silẽtium, ne ipsum nobis falsò præire putantes nostrum pro ipso malè securi sequamur errorẽ. Et si suspendit ambiguo, non relinquat mẽdacio. Est qui dubiè profert mendacium, nec mẽtitur: & est qui veritatem, quam affirmat, nescit, & mentitur. Nam & ille non quidem quod nõ est esse, sed se quod credit credere dicit, & verum dicit: etiamsi hoc verum non sit quod credit: & is cùm certum se vnde certus

non

non est, dicit, verum non dicit, etiamsi verum sit, de quo asserit.

De duplici malo innato & seminato.

Cap. XXXVI.

CVm mala in corde versam⁹, nostra cogitatio est, si bona, dei sermo est. Illa cor nostrũ dicit, hæc audit. Pacem, pietatẽ, iustitiam, Deus in nobis loquitur: nec talia cogitamus ex nobis, sed in nobis audimus. Cæterùm homicidia, adulteria, furta, blasphemię, & similia his de corde exeũt: nec audimus ea, sed dicimus. Sed est prętereа quod corde quidẽ sentitur, non tamen cordis est verbũ: neque enim de corde exit sicut nostra cogitatio: sed neq; illud est, quod ad cor fieri diximus, verbũ videlicet Dei: cùm sit malũ. Immittitur autem à contrariis potestatibus, sicut fiũt immissiones per angelos malos, quale verbi causa fuit quod legitur immisisse in cor diabolus: vt traderet dominum Iudas Symonis Scariothis. Verùm quis ita vigilet, & diligens sit obseruator motionũ internarum suarum, siue in se, siue ex se factarum, vt liquidò ad quæque illicita sensa cordis sui discernat inter morbũ mentis & morsum serpentis? Ego nulli mortalium hoc possibile puto, nisi qui

Super cã. sermo. 32.

illuminatus à ſpirituſancto ſpeciale accepit donum illud, quod apoſtolus nominat diſcretionẽ ſpirituum. Quantũlibet enim quis ſecundum Salomonem omni cuſtodia ſeruet cor ſuũ, & omnia quæ intra ſe mouentur, vigilãtiſſima intentione obſeruet: etiamſi diuturnum fortè in his habuerit exercitium & frequẽs experimentũ, nõ poterit tamen ad purũ in ſe dignoſcere, vel diſcernere ab inuicem malũ innatum & malũ ſeminatum. Nam delicta quis intelligit? Nec multum refert noſtra ſcire, vnde nobis ineſt malum, dummodo ineſſe ſciamus. Vigilandum potius & orandum, vndecunque ſit, ne conſentiamus. Non poſſum tradere vobis quod nõ accepi. Nõ autem accepi fateor, vnde aſſignem certam notionem inter partũ cordis, & ſeminariũ hoſtis. Quippe vtrunque malũ, vtrunque à malo: vtrunque in corde, ſed non vtrũque de corde. Hoc totum certũ mihi in me, etſi incertũ quid cordi, quid hoſti tribuã: & id quidẽ abſque periculo. Sed ſanè eſt vbi periculoſè, imò dãnabiliter erratur, atq; tibi merito nobis certa præfigitur regula: ne quod Dei eſt in nobis demus nobis, putantes Dei viſitationẽ noſtram eſſe cogitationem.

Ergo

Ergo quantum distat bonum à malo, tantum ista duo à se: quoniam nec de Deo malum, nec de corde exiet bonum, nisi quod prius forte de Deo cõceperit.

De duplici corruptione animæ, scilicet & corporis. *Cap.* XXXVII.

HAbet anima corruptionem suam: habet & corpus suam. Corruptio animæ tripartita est: corporis est quadripartita. Corpus siquidem constat ex quatuor elementis. Anima verò in triplici vi subsistit. Est enim rationalis, cõcupiscibilis, irascibilis. Rationem cuius est cognitio veritatis, corrumpit superbia: corrupta autẽ fallitur duobus modis: in cognitione sui & cognitione Dei. Concupiscentiam corrumpit vana gloria, memoriã peruersę cogitationes. Corruptio corporis dicitur abominatio: & fit quatuor modis secundũ quatuor elementa, ex quibus constat. Quatuor enim sunt quæ corpus corrumpũt: curiositas, loquacitas, crudelitas, voluptas. Sunt autem quatuor partes corporis, in quibus singulis maximè vigent singula elementa. Nã in oculis est ignis: in lingua quæ vocem format aër: in manibus quarum propriè tactus est terra: in genitalibus aqua. Has quatuor

In quibus. sententia.

partes corrumpit illa quadripartita pestis. Oculos scilicet curiositas, linguam loquacitas, manus crudelitas, genitalia voluptas: sic fiunt homines corrupti & abominabiles: corrupti in anima, abominabilis in corpore: corrupti coram Deo, abominabiles coram hominibus.

De duplici malitia diaboli. Cap. XXXVIII.

In ser. I. de S. Andrea.

HAbet nequissimus ille inimicus laqueos, habet & iacula: vt pote callidissimus venator hominũ solum sitiẽs sanguinem animarũ. Alios telis appetit malitiosæ cuiuslibet suggestionis: & in eis vulnerat multos, quorum tenuis est patientia. Alios voluptatibus irretire laborat, & in his concludit multitudinem copiosam eorum, qui in terra repunt, ac volitant iuxta eã. Sit ergo gaudium in tribulatione, & iam non habet malignus vnde illiciat: non habet vnde deiiciat. Nunquam proficiet inimicus in eo, quem crux Christi delectat, si carnalem suggerit delectationem, & filius iniquitatis non apponet nocere ei, si ad exasperandum animum eius quamlibet immittere tentauerit amaritudinẽ. Non curat delicias, qui ieiunio pascitur: multò minus pro eo murmurare potest, in quo etiam delectatur. Planè altissimum

posuit

posuit refugium suum, vbi nec muscipula inimici timenda sit, nec sagitta.

De duplici scientia mala. *Cap.* XXXIX.

ALia est scientia mundi, quæ docet vanitatem: & alia est scientia carnis, quæ docet voluptatem. Illa tãquam pater, ista tanquam mater nobis est. Sicut enim mater filio suo semper optat quietẽ: & omnem prorsus laborẽ claudit à filio suo: sic caro incrassata, impinguata, dilatata, nec minimis saltem digitis patitur se contingi. Et sicut pater filium suum vult huc illúcque discurrere, vt addiscat aliquando vnde magnificetur: sic & mundus vult hominẽ multis laboribus intricari, vt habeat vnde superbiat, vnde infletur & decipiat de vanitate in idipsum. *In quibus. dictu.*

De duabus sanguisugæ filiabus. *Cap.* XL.

SAnguisugæ duæ sunt filiæ, id est, propriæ voluntatis, quæ quasi radix est. Duæ filiæ sunt, vanitas, & voluptas: clamantes affer, affer. Hæ nunquã satiãtur: nunquam dicunt sufficit. Siquidem nec animus vanitate, nec voluptate corpus aliquãdo satiantur: fuge sanguisugam hanc, & omnia reliquisti: hæc enim omnia trahit ad se. Pone hanc, & iugum *De collo. Symonis & Iesu.*

tam

tam importabile, quàm multiplex abiecisti. Inquietum malum quod spiritui semper incumbẽs, inexcogitabilia meditatur. Nullum mihi onus importabilius nulla grauior sarcina est. Sanè felices liquet esse, qui exonerati sunt, & sequuntur dominũ expediti: arctissimum enim foramen expectat, si quem sequimur, consequi volumus, per angustam contendamus ingredi portã, necesse est. Quid tu camele gibbum: quid tu pecuniose proditoris loculos tollis? Nõ impiè sic ingredieris foramen acus, si huiusmodi sarcinas non amittis. Vtinam saperes miser, & intelligeres cũ thesauro pecuniæ thesaurũ iræ pariter cumulari: vtinam nouissima prouideres, animaduerteres facilè per foramen acus trãsituros nõ diuitiarũ cumulos, sed delictorum. Nihil enim intulimus in hunc mundũ: haud dubium, quia nec auferre poterimus quicquã. Sanè argentum & aurũ nigil est, sibi vtrunque retinet mũdus: inexorabilẽ cõstituit ianitorem, foramẽ angustum est: nihil ex omnibus asportare licebit. Nã peccatũ quia nihil est, nulla potest foraminis angustia retineri. Solum hoc sequitur te, quocunque ieris: quocunque intraueris, pellẽ hanc

non

non depones. Quæ autem parasti insipiens cuius erunt?

De duobus generibus hostium nobis aduersantium. Cap. XLI.

DVo nobis aduersantur hostiũ genera: malũ videlicet duplex quod facimus, & quo patimur. Hæc autẽ sunt, vt apertius dixerim, culpa & pœna. Itaque cum sit nobis vtraque cõtraria, erit si voluerimus, vtraque pro nobis, vt hęc quidẽ ab illa liberet. Itẽ aduersus istam iuuet illa, nec parũ. Ecce enim cõpungimur in cordibus nostris: & in cubili conscientię super delictis præteritis: sed delinit conscientiam, & corrodentiũ dentes peccatorum conterens, reducit ad spem veniæ pœnitentia ista: & voluntaria pœna quam patimur, non solùm autem præterita, sed & futura repellit. Nã & tentantia propulsat vitia, & nonnulla sic perimit, vt aut rarò aut nunquã venenatum possint erigere caput. Sic pœna pro nobis facit aduersus culpam, vt vel omnino non sit, vel sit minor. Culpa verò nihilominus agit, vt aut non sit, aut minor sit pœna. Non quidem vt omnino nõ sit, aut à quantitate sua minuatur, quod nullatenus expediret: sed vt nõ sit pœna, aut minor sit: videlicet aut

In sermo. qui orditur, Pauperes quidem. primo ser. qui intitulatur, Cõsolatorũ ad fratres.

non ſit, aut minus ſit onerosa Quiſquis enim perfectè ſenſerit onus peccati, & animæ læſionem: aut parum ſentiet, aut ex toto non ſentiet corporis pœnã: nec reputabit laborem, quo peccata nouerit deleri præterita, futura caueri. Nunquid ad laborem creati ſumus? Abſit. Nam licet homo ad laborem ſit natus, ſed minimè ad laborem creatus eſt. Natiuitas in culpa eſt: ideo & in pœna. Aliena ab vtriſque eſt prima creatio: quia ſicut non culpam, ita nec pœnam Deus fecit. Itaque laborante corpore, mens quoque ipſa ſuo intenta ſit operi & non vacet. Cauſam laboris cogitet in labore: vt ipſa ei pœna quam patitur, culpam pro qua patitur, repræſentet. Dum videt vulnerũ ligaturam, ipſa ſub pannis vulnera medicetur. Huiuſmodi ſiquidem cogitatione, humiliamur, ſub potenti manu Dei: & dulci quadam pietate mens plena miſerabilem ſe exhibet in oculis eius.

In 2. ſer. qui incipit Labor iſte vbi ſuprà.

De duobus lateribus ſcalæ. *Cap.* XLII.

OPortet nos domare carnẽ, calcare mundum, vt voluptatem corporis declinantes, caueamus nihilominus ſeculi vanitatem. Totum nimirum quod à via vitæ & diſciplinæ deterret filios huius

In libro de colloquio Symonis & Ieſu.

huius ſeculi, totũ quod exercet, interim ſeruus Dei in his duobus eſt. Hæc ergo ſint latera ſcalæ: vtilitas, & aſperitas. quibus deinceps internæ virtutis & gratiæ gradus firmiter inſerantur. Eſt enim videre homines mũdi ſpernẽtes gloriã, fauores calcãtes populi, nõ deſiderãtes humanũ diem, ſed nõ adeò fortes in tolerantia corporalis moleſtiæ: non adeò reiicientes mollia, non adeò carnis illecebras ſuperãtes: quid iſtos dixerim, niſi latus alterum non tenere? Porrò vni tãtùm lateri innitenti, periculoſus nimis aſcenſus & proximus eſt ruinæ. Quod ſi periclitatur, quocirca carnem videtur plus quàm oporteat infirmari, licet mundi reſpuat gloriam, nec contumeliis moueatur: profectò longè horribilius eſt periculum, & multò magis inexcuſabile, ſi quis fortè licet caſtigans viriliter corpus ſuũ, & non parcens eius afflictioni, inueniatur tamẽ minus reſiſtens glorię deſiderio: minus patiẽs iniuriarũ: minus puritatis & ſolidæ humilitatis habens: minus immunis à ſeculi vanitate. Sanè vbi ſtabilieris & firmaueris in corde tuo & aſperitatẽ corporalis abſtinentiæ ac laboris amplecti, & omni vtilitate & extremitate eſſe contentus,

bona

bona sunt latera. Securè iam insere gradus exercitij spiritalis, vt totum quod carni & mundo subtrahis, studio pietatis impendas. Oblitus quæ retro sunt, extensus in anteriora: vt ascensionibus dispositis, de virtute proficias in virtutem: vt videre Deum Deorum in Syon merearis.

Quòd duobus modis se debet vnusquisque irreprehensibilem exhibere coram Deo & hominibus. Cap. XLIII.

In quibusdam sententiis.

DEbet vnusquisque quãtum potest, irreprehensibilem se exhibere. Primùm quidem coram Deo, sed deinde hominibus. Et notandum quòd tribus modis prouidentur bona coram hominibus, id est habitu, actione, sermone. Habitu, ne sit notabilis: actione, ne sit reprehensibilis: sermone, ne sit contemptibilis. Tribus etiam modis coram Deo, cogitatione, affectione, intentione. Nam & cogitatio debet esse sancta, & affectio pura, & intentio recta. Sunt autem tria ista cogitatio, affectio, intẽtio in anima: sed in ea quoque singula, locis propriis distincta videntur. Nam cogitatio in memoria, affectio in voluntate, intentio in ratione consistit. In anima si peccatũ suggeritur memoriȩ per cogitationem, nullum

nullum tamen præbuerit, aut voluntas affectũ aut deliberatio ipſa conſenſum, fateor quidem deformitas eſt. Cæterùm etſi venus eſt, ſed non morbus. Quòd ſi voluntas quoque ipſa iam delectationis ſenſu afficitur, reſiſtit tamẽ adhuc deliberatio rationis, infirmatur quidem, ſed necdum moritur anima. Tunc enim mori dicitur, quãdo ipſa ratio ad peccatum per intentionem curuatur. In cæteris ſiquidem, id eſt memoria, voluntate, non ita eſt intolerabile, ſi vel memoria recipiat quandoque vagam cogitationem, vel volũtas impuram affectionem. Hoc verò grauiſſimũ eſt, imò omnino damnoſum, ſi vnquam ratio perdiderit intentionis rectitudinem.

De duplici conuerſione, ſcilicet interiori, & exteriori. Cap. XLIIII.

COrporis cõuerſio ſi ſola fuerit, erit nulla. Forma ſiquidem conuerſionis eſt, non veritas. Vacuam virtute, gerens ſpeciem pietatis. Miſer homo, qui totus pergens in ea quæ foris ſunt, & ignarus interiorum ſuorum putans ſe aliquid eſſe, cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. Exteriorem quippe ſuperficiem intuẽs, ſalua ſibi omnia ſuſpicatur: nõ ſentiens vermem occultũ, qui interna corrodit.

In ſer. de ieiunio ſcilicet, Conuertimini ad me.

De assumptione Mariæ. ser. 2. Videas enim interdum sic palliatum hominem, vt seducat etiam semetipsum. Solas mouet manus ad opera mandatorum, corde penitus arido, ductus cõsuetudine quadam. In corde enim seruus est propriæ voluntatis, cultor auaritiæ, gloriæ cupidus, ambitionis amator: aut hæc omnia aut singula quæque vitia intus fouens, & mentitur iniquitas sibi: sed Deus nõ irridetur. *In 2. ser. de ieiun.* Attende solerter quid diligas, quid metuas, vnde gaudeas, aut contristeris, & sub habitu religionis secularem animum, sub pannis conuersionis inuenies cor peruersum. Totum enim cor in his quatuor affectionibus est: & de eis accipiendum puto quod dicitur, vt in toto corde tuo conuertaris ad dominũ. Conuertatur proinde amor tuus, vt nihil omnino diligas, nisi ipsum, aut certe propter ipsum. Cõuertatur etiam ad ipsum timor tuus, quia puersus est timor omnis, quo metuis aliquid præter eum, aut nõ propter eum. Sic enim & gaudium tuum & tristitia æquè conuertantur ad ipsum: hoc autem ita fiet, si non nisi secundum eum doleas aut læteris. Quid enim peruersum magis quàm lætari cùm malefeceris & in rebus pessimis exultare? Sed &

ea

ea quoque quæ ſecundum carnem eſt, triſtitia mortem operatur. Si pro tuo ſiue proximi peccato doleas, benefacis: & hæc triſtitia eſt ad ſalutem. Si gaudeas ad munera gratiæ, hoc gaudiũ ſanctum eſt, & ſecurum gaudium in ſpiritu ſancto. Debes & in dilectione Chriſti fraternis congaudere proſperitatibus, aduerſitatibus condolere. Verùm ne ipſa quidem corporalis eſt paruipendenda conuerſio: quia ſpiritalis huius adminiculum noſcitur eſſe non paruum.

Quòd duobus modis à corde vita procedit.
Cap. XLV.

DVobus modis à corde vita procedit. Aut quia corde creditur ad iuſtitiam, & iuſtus ex fide viuit: & mundo corde Deus videtur. Aut quia Chriſtus vita noſtra, qui nunc per fidem habitat in cordibus noſtris: & erit cùm apparebit & nos cum ipſo in gloria. Et qui nũc latet in corde, tunc à corde ad corpus procedet configurandum corpori claritatis ſuæ. Vulgò dicitur, Bonum caſtrũ cuſtodit, qui corpus ſuum cuſtodit. Nos autem non ſic: ſed vile ſterquilinium cuſtodit, qui corpus ſuum cuſtodit. Quoniam qui ſeminat in carne, de carne metet & corruptionem: qui verò in ſpiritu,

de spiritu metet benedictionem. Acsi dicat, Colendum & custodiendum magis est animæ castrum: quoniam ab ipso vita procedit. Sed castrum hoc in terra inimicorum situm, vndique impugnatur. Et ideo est omni custodia conseruandum, id est, omni ex parte muniendum: inferius, superius, ante, & retrò: à dextris & à sinistris. Inferius impugnat concupiscentia carnis: quia caro concupiscit aduersus spiritum. Superius imminet iudicium Dei. Horrendũ enim est incidere in manus Dei viuentis. Retrò mortifera delectatio ex recordatione præteritorum delictorũ: antè instantia tentationum. A sinistris arrogãtium fratrum inquietudo. A dextris obedientium fratrum feruor & deuotio. Et hoc duobus modis: aut bonis actibus eorum inuidendo, aut singularem eorum gratiam æmulando. Ergo contra carnem rigor vigilet disciplinæ, cõtra iudicium Dei, iudicium confessionis. Et hoc fit duplex. Manifestum de manifestis, occultum de occultis: quia si nosmetipsos iudicauerimus, non vtique iudicabimur. Contra delectationem ex memoria peccatorum, frequentia lectionis, cõtra tentationes orationis instantia. Aduersus
fratrum

fratrum obedientium feruorem, congratulatio & discretio. Congratulatio enim expellit inuidiam: discretio nimiam æmulationem.

De vitiis & virtutibus pariter confligentibus. Cap. XLVI.

SApientia vincit malitiam. Attingit ergo à fine vsque ad finem fortiter: in cælo deijciendo superbum, in mundo superando malignum, in inferno spoliando auarum. Disponit omnia suauiter, in cælo stantes Angelos confirmando, in mundo detractos redimendo, in inferno liberando captiuos. Vel aliter. Consurgit timor contra negligentiam, qui enim timet Deum, nihil negligit. Si autem negligentia præualuerit, parit curiositatem: qui enim in seipso non quiescit, foras cogitur euagari. Hæc ergo hominem à corde suo eijcit contra quam pugnat pietas quæ est cultus Dei: & in corde colitur, qui in corde creditur habitare. Curiositas si superet, parit experientiam mali: dum enim euagatur per multa, facilè animus inuenit vbi adhæreat, vbi noxiã experiatur dulcedinem. Contra hãc pugnat scientia, docens quid sic experiri tutum sit, quid non. Si verò præualeat experientia, generat concu- *In ser. de septẽ donis spiritus.*

piſcentiam, vt tranſeat in affectum cordis. Tranſit autem in affectum cordis, qui legem ſpernit; trāſiuit honeſtatem, qui nec ratione regitur, nec inhibetur pudore. Timorem autem domini penitus dereliquit, & eſt apud eum pro lege voluptas. Solo vehitur appetitu, ſequitur concupiſcentiam ſolam. Aduerſus hanc concupiſcentiam congreditur fortitudo; quia in illa iam vt in manu forti liberatio eſt. Caſtigandum ergo corpus, extenuanda adeps, de qua procedit iniquitas, & peccandi occaſiones auferendæ: alioquin ſi concupiſcentia extincta non fuerit, naſcitur de ea conſuetudo, vt ſæpe ſine omni æſtu deſiderij ad illicita pertrahatur. Ex hoc iam melius eſt ingenium quàm vires: & opus eſt ſpiritu conſilij, ne fortè dum perſequimur concupiſcentiam, ſubſtantiam deſtruamus. Conſuetudo ſi victa non fuerit, parit contemptum. Aduerſus iſtum procedat neceſſe eſt ſpiritus intelligentiæ, illuminans tenebras noſtras, & lucem oſtendens miſerationum Dei. Intelligentia enim eſt de inuiſibilibus & abditis, quæ nec experientia cognoſcit, nec ratio comprehendit. Quale eſt? vbi abundauit peccatum, ibi ſuperabundauit & gratia.

gratia. Quòd si non præualuerit intelligentia reducere animum ad spem, contemptus deijcit in malitiam, vbi desperat de venia; quam post consolationem quærit deinceps in hac vita. Iam non est liberari, nisi contra malitiam congrediatur sapientia: vt clauus clauum expellat, & dulcedinem perniciosam amaram reddat dulcedo spiritalis immissa. Sic sapiẽtia vincit malitiam, attingit à fine vsque ad finem: à timore vsque ad sapientiam, fortiter eradicans vitia singula & suauiter disponit omnia: singulas inserendo virtutes. Expellit enim negligentiam & timorem immittit: expellit curiositatem, & immittit pietatem: & sic de aliis: & tandem expulsa malitia, sapientia regnat. Ergo quem negligentia obdormitescit, curiositas peius excitat: attraxit experientia, tenuit concupiscentia, ligauit consuetudo, contemptus misit in carcerem, malitia iugulauit. Econtrà, vincente sapientia, timor excitat, demulcet pietas: scientia dum suggerit quid & quomodo factum sit, apponit dolorem: fortitudo erigit, soluit consilium, intellectus de tenebris reducit ad lucem: sapientia cibat, & salutaribus reficit alimentis.

De voluntate & opere. *Cap.* XLVII.

In ser. de beato Stepha. Ioan. & Innoc. qui incip. Benedict. qui.

COnsiderent hi qui de voluntate & opere contentiosis solent disputationibus corrixari: considerent & aduertant neutrum negligi oportere, vbi non videtur deesse facultas, præsertim cùm vtrunque sine altero: vbi tamen facultas deest, salutem conferre possit. Hoc quoque firmiter teneant prodesse quidem opus sine voluntate, non autem contra voluntatem, vt vnde saluantur infantes, inde magis damnentur fictè accedẽtes. Nihilominus in quibusdam voluntas sine opere sufficiens est, non autem contra voluntatẽ opus: verbi causa, Rapitur quis in bona voluntate, sed necdum perfecta, nondum idonea martyrium sustinere. Quis illi audeat pro hac imperfectione negare salutem? Fortè enim propterea non sinitur in illam grauem tentationẽ venire, ne deficiat & damnetur. Nimirum, si in hac tam infirma voluntate induceretur in eam quæ super ipsum est tentationem, nec voluntas roboraretur: quis illum dubitet defecturum & negaturum, etsi in eo mori contigerit, etiã damnandũ? In ea igitur imperfecta voluntate in qua saluatur vbi deest facultas operis, iam nõ posset saluari propter

defectum

defectum operis vel opus defectionis. Idem verò & in ignorantia posset accidere. Agamus proinde gratias benignissimo & largissimo saluatori, qui salutis humanę occasiones, tã copiosa charitate perquirit: vt in his voluntatẽ & opus, in his sine opere voluntatẽ, in his etiã sine voluntate opus salutis inuenire lętetur.

De timore & iustificatione. Cap. XLVIII.

PRæcedit timor vt sequatur iustificatio. Forsan ergo timore vocamur, amore iustificamur. Audiat itaque in sui vocatione peccator quod timeat, & sic accedens ad solem iustitiæ videat illuminatus quod diligat. Quid nanque est illud? Misericordia domini ab æterno, & vsque in æternum super timentes eum. Ab æterno propter prędestinationem: in æternum propter beatificationem. Altera carens principio, altera nesciens finẽ. Siquidem quos ab æterno prædestinat, in æternum beatificat, intercedente sanè media vocatione vnà cum iustificatione, duntaxat in adultis. Sic ad ortum solis iustitiæ sacramẽtum absconditum à seculo, de prædestinatis & beatificandis emergere, quodammodo incipit ex abysso ęternitatis, dum quisque vocatus per timorem, iustificatus per amorem

In epistol. ad Thom. præpositũ de Bernela.

præſumit ſe quoque de numero eſſe beatorum, ſciens nimirum, quia quos iuſtificauit, illos & magnificauit. quid enim? Audit ſe vocari, cùm timore concutitur: ſentit & iuſtificari: cùm amore perfunditur, & de magnificatione diffidet? Initiatur, prouehitur, de ſola conſummatione deſperabit? Nempe ſi initium ſapientiæ timor domini, in quo dicta eſt eſſe noſtra vocatio, quid niſi prouectus in ſapientia eſt timor domini: is duntaxat qui interim ex fide eſt, ex quo & noſtra iuſtificatio fit? Quid item niſi conſummatio in ſapientia eſt, ipſa quam in fine ſperamus, de diuina illa & deifica viſione glorificatio?

De duplici abyſſo. *Cap.* XLIX.

Vbi ſuprà SIc abyſſus abyſſum inuocat in voce cataractarum tuarum cùm in terrore iudiciorum ſuorum immenſa illa æternitas, & æterna illa immenſitas, cuius ſapientiæ non eſt numerus: cor hominis prauũ & inſcrutabile mira ſua bonitate & potentia educit in admirabile lumen ſuum, verbi gratia. Ponamus hominem in ſeculo, ſeculi adhuc & ſuæ carnis amore retentum, & cùm terreſtris hominis imaginem portet, incubantem terrenis, nil de cæleſtibus cogitantem: quis

quis hunc non videat horrẽdis circunfuſum tenebris, niſi qui in eadẽ vmbra ſedet, quippe cui nullum adhuc ſuæ ſignum ſalutis illuxerit: cui necdum in aliquo interna teſtetur inſpiratio, an de ſe boni quippiam æterna teneat prædeſtinatio? At verò ſi ſuperna eum miſeratio dignanter quandoque reſpexerit, immiſerítque ſpiritum compũctionis, quatenus ingemiſcat & reſipiſcat, mutet vitã, domet carnẽ, amet proximum, clamet ad Deũ: proponátque de cætero viuere Deo non ſeculo: ex qua deinde superni luminis gratuita viſitatione & ſubita mutatione dexteræ excelſi agnoſcat ſe merito quidẽ iam nõ iræ ſed gratiæ filium: quippe qui paternum erga ſe merito diuinę bonitatis experitur affectum: quod ſe vtique hactenus intantũ latuerat, vt nõ ſolũ non neſciret vtrum dignus amore an odio foret. Verũ etiã odiũ magis & non amorem propria cõuerſatio teſtaretur. Erant enim adhuc tenebræ ſuper faciẽ abyſſi. Nónne is tibi videtur quaſi de abyſſo profundiſſima ac tenebroſiſſima horrẽdæ ignorãtiæ in aliã quandam quoque trahi abyſſum è regione amœnam & lucidam claritatis æternæ? Et tunc demum quaſi

diuidit

diuidit lucẽ à tenebris, cũ peccator ſole illuceſcẽte iuſtitiæ abiectis operibus tenebrarum induitur arma lucis, & is quem prior vita ac propria conſcientia tanquam reuera filium gehennæ deputauerat ardoribus ſempiternis: ad tantã viſitantis ſe orientis ex alto dignationẽ reſpirans: gloriari incipit præter ſpem in ſpe gloriæ filiorum Dei: quã iam nimirum è vicino reuelata facie, exultãs nouo in lumine ſpeculatur.

De gemino argumento amoris Dei erga nos. *Cap.* I.

Vbi ſuprà. NEmo ſe amari diffidat, qui iam amat. Libenter Dei amor noſtrum, quem prę uenit, ſubſequitur. Nam quomodo redamare pigebit, quos amauit, & nec dum amãtes ſe? Amauit inquam amauit. Habes enim dilectionis pignus ſpiritũ: habes & fidelem teſtem Ieſum & hunc crucifixum. O geminũ ipſumq; firmiſſimum erga nos Dei amoris argumentum. Chriſtus moritur & meretur amari. Spiritus afficit, & facit amare. Ille facit cur ametur: iſte vt ametur. Ille multam ſuam dilectionem cõmendat in nobis: iſte & dat. In illo cernimus quod amemus: ab iſto ſumimus vnde amemus. Charitatis igitur ab illo occa-

ſio, ex

ſio, ex iſto affectio. Quanta cõfuſio Dei filium ingratis oculis cernere morientem? Quod quidem facilè contingit, ſi deſit ſpiritus. Nũc autem quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, amati amamus, amãtes amplius mereamur amari. Cum ergo teneamus geminum noſtræ ſalutis iudicium, geminam ſanguinis & ſpiritus effuſionem, neutra ſine altera prodeſt. Nam nec ſpiritus datur, niſi credentibus in crucifixũ: nec fides valet, ſi non operatur ex dilectione: dilectio autẽ donũ ſpiritus eſt.

De duplici conſilio bonorum ſcilicet & malorum. Cap. LI.

CVm mors animæ peccatum ſit, vita eius ſine dubio iuſtitia eſt: quoniam iuſtus ex fide viuit. Iuſtus autem quis eſt, niſi qui amanti ſe Deo vicem rependit amoris. Quod non fit, niſi reuelante ſpiritu per fidẽ homini in æternum Dei propoſitum, ſuper ſua ſalute futura. Quę ſanè reuelatio nõ eſt aliud, quàm infuſio gratiæ ſpiritalis, per quã dum carnis facta mortificantur, homo ad regnum præparatur, ſimul accipiens in vno ſpiritu, & vnde ſe præſumat amatũ, & vnde redamet, ne gratis amatus ſit.

In epiſt. ad Thomam præpoſitũ de Berne.

tus sit. Hoc vtique est illud sacrū secretúmque consiliū, quòd à patre filius in spiritu sancto accipiēs, suis quos nouit per eundē spiritū iustificando eos communicat: & communicando eos iustificat, quando id quisque accipit in sui iustificatione: vt incipiat & ipse cognoscere, sicut & cognitus est, cū videlicet datur & ipsi præsentire aliquid de suiipsius futura beatitudine: quemadmodum ab æterno latuit in prædestinante plenius appariturum in beatificāte, de qua iam percepta suimet ex parte notitia, interim quidem glorietur in spe, nondū tamē in securitate. Quàm miserandi, qui ad tam iocundū iustorū consilium nullū adhuc tenent suæ vocationis testimonium. Sed habetis & vos ô infelices amatores seculi malè securi, vestrū seorsum à iustis consiliū. Squama squamæ cōiungitur, & nō est spiraculū in vobis. Habetis inquam, & vos ô impij cōmunicatum adinuicem consilium, sed planè aduersum dominum & aduersus Christū eius. Etenim si dicēte scriptura, pietas est cultus Dei: profectò quisquis amat plus mūdū quā Deū, impius atque idololatra esse conuincitur: colens, & seruiens creaturæ potius quàm

quàm creatori. Habentibus autem (vt dictum est) sanctis atque impiis suum ad se quibusque consilium: magnum proculdubio inter vtrosque chaos firmatũ est. Nam quomodo iustus longè se facit à cõsilio, & cõsilio malignantiũ, ita nec impij resurgũt omnino in iudicio: neq; peccatores in consilio iustorũ.

De profectu & defectu. *Cap.* LII.

PErfectus non habet, quo proficiat. Et qui proficit, eo ipso quo proficit, perfectus non esse conuincitur. Porrò, vera virtus finem nescit, tempore non clauditur. Nec vnquã iustus arbitratur se comprehendisse, nunquam dicit satis est: sed semper esurit, sititque iustitiam: ita vt si semper viueret, semper quantũ in se est, iustior esse cõtenderet, semper de bono in melius proficere totis viribus conaretur. Non enim ad annũ vel ad tempus instar mercennarij, sed in æternum diuino se mancipat famulatui. Proindè iustitia ejus manet nõ aliquã to tempore, sed in seculum seculi. Sempiterna itaque iusti esuries, sempiternam meretur refectionem. Et licet in breui consumetur pro tempore, iudicatur tamen explesse tempora multa pro virtutis perpetuitate. Quæ deniq; poterit

In Epist. ad Garinũ abbatem.

rit temporum breuitas bonorũ præiudicare deuotioni, quæ pertinacẽ reproborum malitiam excusare non sufficit? Ob hoc enim proculdubio inflexibilis & obstinatæ mentis punitur æternaliter malum: licet temporaliter perpetratum: quia quod breue fuit tempore, vel opere, longum esse constat in pertinaci voluntate: ita vt si nunquã moreretur, nunquam velle peccare desineret: imò semper viuere vellet vt semper peccare posset. Itaque indefessum proficiẽdi studium, & iugis conatus ad perfectionẽ perfectio reputatur. Quòd si studere perfectioni esse perfectũ est, profecto nolle proficere, deficere est. Non est stare omnino, neque in incerto huius mortalis vitæ quicquã in eodem statu permanet: aut ascendas necesse est, aut descendas: si attendas stare, ruas necesse est. Minimè pro certo est bonus, qui melior esse non vult: & vbi incipis nolle fieri melior, ibi etiã desinis esse bonus. Hinc planè colligitur, quia nolle proficere nõ nisi deficere est. Vidit scalam Iacob, & in scala angelos, vbi nullus residens, nullus subsistens apparuit: sed vel ascẽdere vel descẽdere videbantur vniuersi: quatenus palam daretur intelligi

intelligi inter profectum & defectum in hoc statu mortalis vitæ nihil mediũ inueniri: sed quomodo ipsum corpus nostrum continuè, aut crescere cõstat, aut decrescere: sic necesse sit & spiritũ, aut proficere, aut deficere.

De duplici consideratione sui. *Cap.* LIII.

NOnnũquam de anima mea cogitans videor mihi in ea fateor velut duo quædã contraria inuenire: si ipsam prout in se est, & ex se iuxta rei veritatẽ intueor, nihil de ea verius sentire possum, quã ad nihilũ esse redactã. Quid modò necesse est singulas eius miserias numerare, quã si onerata peccatis, offusa tenebris, irretita illecebris, pruriens concupiscentiis, obnoxia passionibus, impleta illusionibus, prona semper in malum, in vitiũ omne procliuis, postremò totius confusionis & ignominiæ plena? Facilè est cuique nostrũ, si sua plenius vniuersa & sine dissimulatione vestiget & iudicet, sine acceptione personæ attestari per omnia apostolicæ veritati, & liberè proclamare. Qui se putat aliquid esse cùm nihil sit ipse se seducit. Quid est homo, quia magnificas eum, ait fidelis & deuota confessio: aut quid apponis erga eũ cor

In ser. de dedicatione, qui incipit, Etiã hodie.

tuum? Quid? Sine dubio vanitati similis factus est homo, ad nihilũ redactus est homo, nihil est homo. Quomodo tamẽ penitus nihil est, quẽ magnificat Deus? Quomodo nihil, erga quem appositum est cor diuinũ? Respiremus fratres: etsi nihil sumus in cordibus nostris, fortè in corde Dei potest aliquid latere de nobis. O pater misericordiarum. O miserorũ pater. Quid apponis erga eũ cor tuũ? Scio scio vbi thesaurus tuus, ibi est & cor tuũ. Quomodo ergo nihil sumus, si thesaurus tuus sumus? Omnes gẽtes quasi non sint, sic sunt coram te: & tanquã nihilũ & inane reputatæ sunt. Sic quidem ante te, sed non sic intra te: sic in iudicio veritatis tuæ, sed non sic in affectu pietatis tuæ. Nimirum vocas ea quæ nõ sunt, tanquam ea quæ sunt. Et non sunt ergo, quia quæ nõ sunt vocas, & sunt quia vocas. Licet enim non sint quantũ ad se, apud te tamen sunt: vtiq; iuxta Apostolũ, non ex operibus, sed ex vocante. Sic nimirũ sic cõsolaris in pietate tua, quem in veritâte tua humiliasti, vt magnificè dilatetur in tuis, qui meritò angustiatur in visceribus suis. Quid est, inquit homo, quia magnificas eum? Magnus itaq;, sed in illo siquidem

magn

magnificetus ab illo. Aut quomodo nõ magnus apud illum, cui tam magna est cura de eo? Propterea sanè geminam illam considerationem, alteram quidé judicij & veritatis, alteram verò nõ incongruè vocari credimus fidei & pietatis. Nec mirabere in humanis qualitatibus tam dissimilia reperiri, si solerter aduertas quanta & in ipsa eius substantia conuenisse videtur diuersitas naturatum. Quid enim vita sublimius, quid verò humilius, limo terræ? Quam profectò tam discohærentium in homine cohærentiam rerum ipsos quoque sapientes seculi huius arbitror non latuisse, cùm hominem diffinirent animal rationale mortale? Mirabilis siquidem copula rationis & mortis. Mira societas discretionis & corruptionis. Sic nimirum, sic in cordibus, sic in affectionibus, sic in studiis hominum, non minor fortè & amplior contrarietas inuenitur, vt si totam prauitatem seorsum intuearis, ac rursum quicquid boni videtur inesse consideres, sigillatim plenum censeas esse miraculo, quòd tam aduersa conueniant. Iam si in vtraque consideratione diligenter inspexerimus nos quid sumus, imò in

vna quàm nihilari, in altera quàm magnificari, quippe pro quibus etiam sollicitudinem gerat tanta maiestas, & cor suum apponat erga nos, puto temperata videtur gloriatio nostra: sed forte aucta est, solidata tamen: vt non in nobis sed in domino gloriemur.

De duplici pudore. *Cap.* LIIII.

In lib. de laude nouæ militiæ c. 12.

EST pudor adducens peccatum, & est pudor adducens gloriã. Bonus pudor, quo peccasse, aut certè peccare confunderis. Et licet omnis humanus arbiter fortè absit, diuinum tamen quã humanum tanto verecundius reuereris aspectũ, quantò & verius Deum quàm hominem cogitas puriorem. Tãtóque eum grauius offendi à peccãte quantò constat longius ab illo esse omne peccatũ. Huiuscemodi proculdubio pudor fugat peccatũ opprobrij: parat gloriã, dum aut peccatum omnino non admittit, aut certè admissum & pœnitẽdo punit, & cõfitendo expellit. Si tamen etiã gloria nostra hæc est, testimonium, cõscientiæ nostræ. Quod si quispiam confiteri confunditur, id quoque vnde cõpungitur, talis pudor peccatum adducit, & gloriam de conscientia perdit, quando malum quod ex profundo cordis

dis componctio conatur expellere: pudor ineptus obstruso labiorum ostio, nõ permittit exire. O verecũdia expers rationis, inimica salutis, totius ignara honoris & honestatis. Ita ne verecundũ est homini vinci à Deo, & probro ducitur humiliari sub potenti manu altissimi? Summum victoriæ genus diuinæ cedere maiestati, & autoritati matris ecclesię nõ reluctari summus honor & gloria. O peruersitas. Non pudet inquinari, & ablui pudet. Est pudor iuxta sapiẽtem adducẽs gloriam, si videlicet peccare pudeat, si non pudeat vel peccasse. Et illa vel sera gloria non carebit, reducente nimirũ pudore quam culpa fugauerat.

In quib. dictis.

De lege & gratia. *Cap.* LV.

NOn sicut gratia, ita & lex. Quàm dissimili vultu ad omnem consciẽtię se offerunt suauitas huius & austeritas illius? Quis sanè ex æquo respiciat condemnãtem & consolantem, reposcentem & ignoscentem, plectentem & amplectentẽ: non pari profecto amplexabitur voto vmbra & lux, ira & pax, iudicium & misericordia, figura & veritas, virga & hæreditas, frænum & osculum? Graues denique Moysi manus

Super cã. sermo. 30.

testibus Aaron & Hur Graue legis iugum testib⁹ ipsis apostolis, quod & sibi & fratribus importabile clamitant. Graue iugũ & vile præmium: nam terra est in promissione. Verũ tu mater ecclesia promissionẽ habens vitæ quæ nũc est & futuræ, facilè in duplici gratia obtines ab vniuersis te recipi, & propter iugum suaue: & propter regnum sublime pulsa de ciuitate, ab vniuersitate exciperis, dũ prouocat sic quod promittis, vt quod imponis non terreat.

De dupliti genere præceptorum.
Cap. LVI.

In quibus sententiis.

DVplex in lege veteri præceptorum genus inuenio. Sunt enim moralia quædã: vt est, Nõ concupisces, non adulteraberis, honora patrẽ & matrem & his similia. Sunt etiam figuratiua & vmbratilia quædã, vt est taurorũ immolatio, & sanguis hircorũ. Veruntamẽ carnalis ille populus nec illa implere poterat, nec in his obtinere salutem. Quæ enim consequentia rationis, vt homine peccante aries immolaretur? Nouerat dominus Iudæorum corda carnalia: vnde & carnalia eis tradidit sacramenta, quę non possent iuxta cõscientiam perfectum facere seruientẽ in iustitiis carnis.

nis. Venit proinde plenus gratia & veritate Christus dominus noster, vt ex hoc iam mortalia quidē impleantur per gratiam. Quæ verò vmbratilia & mystica fuerant reuelata veritate, deinceps non ad literam obseruētur, sed secundū spiritū spiritualiter intelligantur: propterea iam nō aries vel taurus homine peccāte mactatur, sed viua corporis hostia: rationabile & acceptabile sacrificiū in ieiuniis & laboribus veniā pariter merentur & gratiam.

De duplici ira Dei. *Cap.* LVII.

SI zelus domini te deseruit & amor, nec eris amore dignus, qui indignus castigatione cēseris. Tunc enim magis irascitur Deus, cū nō irascitur. Misereamur impio (inquit) & non discet facere iustitiam. Misericordiā hanc ego nolo. Super omnē iram miseratio ista, sapiēs iustitiæ mihi vias. Volo mihi irascaris pater misericordiarū, sed illa ira qua corrigis deuium, non qua extrudis de via. Illud tua nobis benigna animaduersio parit: hoc formidolosa nutrit dissimulatio. Non cùm ego nescio, sed cùm sentio te iratum, tunc maximè cōfido propitium. Etenim cùm iratus fueris, misericordiæ recordaberis.

Super cā. sermo. 42.

De duobus diebus. *Cap.* LVIII.

In ser. de vigi. nati. domini. qui incip. Hodie scietis.

SEcundum æstimationem meam duo sunt dies. Primus, qui à primi hominis lapsu labitur vsque ad finem mundi. Dies cui sancti sæpius maledixisse noscuntur, ab illa enim ludicissima die in qua conditus fuerat Adã, deiectus est: & in has rerum cõtrusus angustias, diem tenebrarum incurrit, penè à lumine veritatis extinctus. In hac die nascimur vniuersi, si tamen dies habet, & nõ potius nox nominari: nisi quòd lumen rationis quasi quandam scientillam nobis insuperabilis illa misericordia reliquit. Propterea huic diei maledicere sancti, breuem optántes, & citò verti in tenebras, eò ꝙ sit contradictionis & contentionis dies, dum nõ cesset in ea caro cõcupiscere aduersus spiritum, legíque mentis membrorũ contraria lex rebellione infatigabili contradicat. Ex tunc deinceps, quis est homo qui viuet & nõ videbit mortem? dicat pro ira quis, ego nõ minus pro misericordia dictum putẽ, ne electos suos propter quos omnia fiunt, diu fatiget molesta contradictio, qua captiui ducuntur, & ipsi in lege peccati quæ est in membris ipsorum: horrent nimirum, ęgerriméque ferunt turpem

In quibusdam dictis.

pem captiuitatem & triſtem contẽtionem. Secunda verò dies erit in ſplendoribus ſanctorum in perpetuas æternitates, cùm inclaruerit illud ſereniſſimum manè cui eſt miſericordia repromiſſa, & abſorpta erit nox in victoria cũ dimotis vmbris ac tenebris ſplendor verę lucis ſurſum & deorſum interius & exterius cuncta pariter occupabit.

Quòd ob duplicem cauſam nobis Deus miniſtrat temporalia. Cap. LIX.

TEmporalia nobis pater noſter cæleſtis benigniſſima pietate miniſtrat ob duplicẽ ſcilicet cauſam, ne vel omnino crederemus infensũ, ſi iſta fruſtra negaret, & ſic deſperaremus, vel illorum nimia ſolicitudo ſpiritualis exercitij fieret detrimentum. Sine his enim, neq; viuere, neq; Deo ſeruire eſt. Cæterùm quãtò ſtrictius, tantò melius. Omnino militibus ſuis Chriſtus ad inferiora tuẽda, id eſt, carnẽ magnam, vt ita dixerim, ſterilitatem atque penuriã rerũ temporalium donat: nec vult eos illarum multitudine prægrauari. In ſuperioribus verò ampliorem latitudinem & abundantiam gratiæ ſpiritalis. *Sup. pſal. Qui habitat. ſer. 5.*

De proſperitate & aduerſitate. Cap. LX.

In ramis palm. serm. 2. VT temperantiæ eſt præconia populi & ſeculi huius proſpera declinare, ſic interdū iuſtitia eſt certa quidem diſpenſatione admittere ea. Perſecutio quoq; & tēporalis omnis aduerſitas pro loco & tēpore prudenter aliquando fugienda erit: cùm autē neceſſe fuerit viriliter tolerāda. Et in his quidē duobus proſperitatē & aduerſitatē loquor, humana omnis via verſatur. *Vbi ſuprà. ſermo.ij.* Iſtis enim mixtum eſt pręſens ſeculū non ſecularibus tantùm, ſed etiam ſpiritualibus viris. Nā & ſecularibus aliquādo quæ placēt, quandoque quæ diſplicent videmus accidere: & ipſis nihilominus ſpiritualibus non ſemper triſtia, non ſemper læta ſuccedūt: ſed veſpere & mane dies vnus. Verùm hæc interim dū præſens ſeculū manet vel magis manat & fluit. Cæterùm poſt hoc ſeculū duo futura ſecula ſunt valde diuiſa & diuerſa: ita vt in altero nō ſit niſi fletus & ſtridor dentiū: in altero ſolùm gratiarū actio & vox laudis. Interim ſicut amatores mundi multa patiuntur aduerſa, ita nec ipſis ſeruis dei omnia in hoc mundo optata ſuccedunt. In die ergo malorū memores ſint bonorum, ne puſilanimes fiant & impatientes. In die quoque bonorum non

im

immemores sint malorum, ne extollantur & dicant in abundãtia sua, non mouebimur in æternum. Sicut enim secularium rerum prosperitas occidit stultum secularem, sic potest & abundantia spiritualis prosperitatis occidere indoctũ spiritualem, atque ideo nõ spiritualem: spiritualis quippe diiudicat omnia. Licet enim multos frangat aduersitas, tamen multo plures extollit prosperitas. Denique, quia vtrobique periculũ est, orat sapiens & dicit, Diuitias & paupertates ne dederis mihi, ne forte aut diuitiæ extollerent in superbiã, aut paupertas deiiceret in impatientiam. Quàm rarus semper extitit, qui non vel modicè in prosperitate animum relaxarit à sui custodia & disciplina: quando hæc non fuit incautis ad disciplinam, quod ignis ad ceram, quod solis radius ad niuem vel glaciem? Sapiens Dauid, sapientior Salomon erat: sed blãdientibus nimis prosperis & secundis rebus, alter ex parte, alter ex toto desipuit. Magnus qui incidens in aduersa, non excidit, vel parum à sapientia: nec minor cui præsens prosperitas, si arrisit non irrisit: quanquam facilius inueneris, qui sapientiã retinuerunt cõtraria sibi fortuna, quàm *In 2. lib. de consid.*

qui

qui propria non perdiderunt. Præferendus etiam ille, & magnus eſt, cui inter proſpera ſaltem riſus indecentior, aut ſermo inſolentior, aut immoderatior cura veſtis vel corporis non irrrepſit.

De gemina vnitate bonorum. *Cap.* LXI.

De aſſumptione beatæ Mariæ. ſermo.5.

VNitas bonorũ gemina eſt. Alia eſt enim quæ iuſtificat, alia quæ glorificat. Illa meritum; iſta præmium eſt. Vnitas quæ iuſtificat, nunc potiſſimùm neceſſaria eſt. Ipſa eſt enim decus ſuauitatis, quã dulcedine ſacra inſonat pſalmiſta, Ecce quàm bonũ & quàm iocundum, habitare fratres in vnum. Ipſa eſt vnitas quã ſumma diligentia obſeruandam tradidit Apoſtolus, dicens, Soliciti ſeruate vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Seruatur autẽ hoc vnitatis bonum duobus modis ab his, qui curam gerunt ſeruandi. Debet quiſque perfectus vnitatem habere ad ſeipſum: debet & ad proximum. Ad ſeipſum per integritatem, ad proximum per conformitatem. Omnis quippe creatura & maximè rationalis, debet ſuum principium imitari. Cùm igitur Deus noſter ſit vnus & idem, atque in ſeipſo perfectus, nec vllo indigens, ineſt ei tamẽ benignitas erga nos, & amor ex beneuolentia in nos veniens.

niês. Debemus & nos quisque sibi vnus esse per integritatem virtutis, & vnum cum proximis per vinculum dilectionis. Sed hanc vnitatem quam quenque sibiipsi diximus debere habere, tria sunt quæ impedire solent. Nimietas, pusillanimitas, leuitas. Et nimij quidem sunt, qui putant se posse quæ non possunt: & quæ non acceperunt præsumunt. Pusillanimes contrarij sunt nimis. Leues & inconstantes sunt, qui circunferuntur omni vento doctrinę, quibus quod ante placuit nunc displicet: & quod nunc eligunt, pòst paululum reprobāt. Sed quid prodest hæc vitia enumerasse, nisi etiam doceamus quibus remediis ea possit in seipso quisquis curare? Igitur contra nimietatem opponenda est cōsideratio propriæ fragilitatis. Ipsa est enim quæ odiosam præsumptionem potissimum deiecit. Contra pusilanimitatem habenda est diuinæ potestatis fiducia, vt quod tuis viribus te non posse putas, ex illius adiutorio possis. Contra leuitatem adhibenda est consultatio senioris, ne scilicet doctrinis variis & peregrinis abducaris. Vnitas etiam illa quam habet quisque ad proximum, duobus modis habetur, dum & nos per dilectionem tendi-

tendimus in alterũ, & alterius quoque vicissim in nobis recipimus affectum. Et hoc etiam duobus modis impeditur, obstinatione & suspectione. Obstinatio non permittit nos ad alterius cor ingredi: suspicio patitur credere nos ab aliis amari. Ita fit, vt dum nec nos alium obstinati diligimus, nec ab aliis diligi nos suspiciosi putamus: & sic vnitas quæ cum proximis habenda est, impediatur: verùm huic duplici morbo duplex charitas medetur. Illa scillicet quę non sua quærit, & iterum illa quæ omnia credit. Habeat obstinatus charitatem, non quærentem quæ sua sunt, & alios diligat. Habeat suspiciosus charitatem omnia credentem, & ab aliis se diligi sine dubio credat.

De duplici generatione. *Cap.* LXII.

In sermo. de diligendo Deo.

QVandiu stare præsens cernitur seculũ, in quo generatio aduenit: & generatio præterit, non deerit electis cõsolatio de memoria Dei, quibus nondum de præsentia plena refectio indulgetur. Iustũ quippe est, vt quos præsentia non delectant, præsto eis sit memoria futurorum: & qui de rerum fluentiũ qualibet affluentia despiciunt cõsolari, recor

recordatio illos delectant æternitatis. Et hęc est generatio quærentiũ dominum, quærentiũ non quæ sua sunt, sed faciem Dei Iacob. Dei ergo quærentibus & suspirantibus præsentiã præsto interim & dulcis memoria est: non tamen qua satientur, sed qua magis esuriant vnde satientur. Væ tibi generatio praua atque peruersa. Væ tibi popule stulte & insipiens, qui & memoriam fastidis, & præsentiam expauescis. Merito quidẽ. Nec enim modo liberari vis de laqueo venãtium. Siquidem qui diuites volunt fieri in hoc seculo, incidunt in laqueum diaboli: nec tũc à verbo aspero liberari poteris. O verbum asperum. O sermo durus, Ite maledicti in ignem. At verò generatio rectorũ benedicetur, qui vtique cum Apostolo siue absentes siue præsentes contendunt placere Deo. Tunc illa generatio quæ non direxit cor suum, & non est creditus cum Deo spiritus eius, sed magis sperãs in incerto diuitiarum: serò quidem experietur, quàm in illius comparatione doloris iugũ Christi suaue & onus leue fuerit: cui tanquam graui & aspero, duram ceruicem superbè subduxit. Non potestis ô miseri, seruire mammonæ: simul post aurum abire, & probare

probare quàm ſuauis eſt dominus. Proinde quem ſuauem in memoria nõ ſentitis, aſperum proculdubio in præſentia ſentietis. Cæterùm, fidelis anima, & ſuſpirat præſentiã inhianter, & in memoria requieſcit ſuauiter.

De fide & ſpecie. *Cap.* LXIII.

Super cãt. ſerm. 31. VIuimus in vmbra Chriſti, qui per fidem ambulamus: & carne ipſius paſcimur vt viuamus. Caro enim Chriſti verè eſt cibus: at illud ſanum donec viuimus inter gentes. Nam inter angelos aliter, quãdo iam indifferẽte omnino felicitate cũ ipſis videbimus eum ſicuti eſt, hoc eſt in forma Dei, & non in vmbra. Quomodo enim non eſt diſtinctio eius, qui per fidẽ ambulat, & illius qui per ſpeciem? Ergo iuſtus ex fide viuit: beatus exultat in ſpecie. Et ideo ſanctus homo interim viuit in vmbra Chriſti: ſanſtus angelus in ſplendore vultus gloriæ gloriatus. Et bona fidei vmbra quæ lucẽ tẽperat oculo caligãti, & oculum præparat luci. Quicquid ſanè eſt illud quod videt angelus, hoc mihi fidei vmbra ſeruat fideli ſinu repoſitum, in tẽpore reuelãdũ. An nõ expedit tenere vel inuolutũ, quod nudũ nõ capis? *Super cãt. ſerm. 48.* Vmbra Chriſti caro eius. Vmbra eius fides.

Quom

Quomodo mihi non vmbrat caro, qui in myſterio manduco eam? In vmbra ſumus, quandiu per fidem ambulamus, & non per ſpeciem: & ideo iuſtus in vmbra qui ex fide viuit. At qui viuit ex intellectu beatus eſt: quia non in vmbra ſed in lumine: prius venire ad vmbram, & ita ad id cuius vmbra eſt pertranſire. Vide ergo vt viuas in vmbra eius, vt quandoque regnes in lumine eius. Nec enim tantùm habet vmbram, habet & lucem. Ipſe per carnem vmbra eſt fidei: ipſe eſt intelligentiæ lumen per ſpiritum, & caro enim eſt & ſpiritus. Caro in carne manentibus, ſpiritus in futuro. Nos verò interim Chriſti carne paſcamur, myſteria veneremur, exempla ſectemur, fidem ſeruemus, & viuimus profectò in vmbra.

Super cāt. ſerm. 48.

De duobus quæ in intentione neceſſaria ſunt.
Cap. LXIIII.

PVra erit intentio, ſi in omni actione noſtra, aut honorem Dei, aut ædificationem proximi, aut bonam conſcientiam quæramus: Duo quidem in intentione neceſſaria requiruntur. Res & cauſa, id eſt, quid intendas, & propter quid. Ex his ſanè duobus, animę vel decus vel deformitas iudicatur, verbi cauſa: Si in-

In quibuſdā dicitis.

tendat quis animũ inquirendæ veritati, atque id ſolo veritatis amore, nónne is tibi videtur & rem & cauſam habere ho neſtam? Quid ſi minimè quidem veritatis deſiderio, ſed aut inanis gloriæ, aut alterius qualiſcunq; commodi temporalis obtentu in veritatem intenderit? Iam etſi vnam partem bipartitæ intentionis videatur habere formoſam, non tamen, vt arbitror, dubitabis iudicare vel ex parte deformem, cuius alteram partem cauſæ turpitudo fœdauerit. Si autem vides hominem nullis honeſtis ſtudiis intendentem, ſed carnis irretitum illecebris vẽtri & luxuriæ deditũ, quid iſtum, non ne ex vtraque parte fœdiſſimum iudicabis, in cuius vtique intentione, & res, & cauſa reproba inuenitur? Ergo intendere non in Deum, ſed in ſeculũ, ſecularis animæ eſt: nec vllam prorſus partem ſpecioſam habentis. Intendere autem quaſi in Deũ, ſed nõ propter Deum, hypocritæ planè animæ eſt: cuius etſi vna pars decora videtur quòd ad Deum qualicunq; intentióne reſpiat, ipſa tamen ſimulatio omne in ea decorum exterminat, & magis per totum ingerit fœditatem. Si autem vel ſolum vel maximè ob vitæ præſentis neceſſaria, ad Deũ

conuer

conuerterit intentionem, non quidem fœdæ hypocrisis putridam pusillanimitatis tamen vitio dicimus subobscuram & minus acceptam. Porrò, intendere in aliud quàm in Deum, tamen propter Deum non ocium Mariæ, sed Marthæ negotium est, Absit autem, vt quæ huiusmodi est, quicquam illam dixerim habere deforme, nec tamen ad perfectum affirmauerim peruenisse decoris, quippe quæ adhuc solicita est, & turbatur erga plurima: & non potest terrenorum actuum vel tenui puluere non respergi. Ergo solum Deum inquirere propter ipsum solum, hoc planè est vtranque bipartitæ intentionis partem habere, pulcherrimam, atque id propriũ ac speciale sponsæ Christi.

De gratia & libero arbitrio. *Cap.* LXV.

Liberum arbitrium saluatur. Tolle liberum arbitrium, non erit qui saluetur. Tolle gratiam, non erit vnde saluetur. Opus hoc sine duobus fieri non potest: vno à quo fit, altero cui vel in quo fit Deus author salutis est. Liberum arbitrium tantũ capax est. Nec dare illam nisi Deus, nec capere valet, nisi liberum arbitrium. Quod ergo à solo Deo, & soli datur libero arbitrio, tam absque con-

In libr. de gratia & libero arbitrio.

ſenſu eſſe non poteſt accipientis, quam abſque gratia dantis. Et ita gratia operanti ſalutem cooperari dicitur liberum arbitrium dum conſentit, hoc eſt dum ſaluatur. Conſentire enim ſaluari eſt. Proinde, pecoris ſpiritus ſalutem huiuſcemodi minime capit, quòd illi voluntarius conſenſus deſit quo ſaluanti videlicet Deo placidè obtemperet: ſiue iubenti acquieſcendo, ſiue pollicenti credendo, ſiue reddenti gratias agendo.

De voluntario conſenſu & naturali appetitu. *Cap.* LXVI.

Vbi ſuprà ALiud eſt voluntarius conſenſus aliud naturalis appetitus. Poſterior quippe nobis communis eſt cum irrationabilibus, nec valet conſentire ſpiritui carnis irretitus illecebris Hunc communem habentes cum beſtiis, cõſenſus voluntarius nos diſcernit. Etenim habitus animi liber ſui: ſiquidem non cogitur nec extorquetur. Eſt quippe voluntatis non neceſſitatis: nec negat ſe, nec præbet ſe cuiquam, niſi ex voluntate. Alioquin ſi compelli valet inuitus violentus eſt non voluntarius. Vbi autem voluntas non eſt, nec conſenſus. Non enim eſt conſenſus niſi voluntarius: vbi ergo conſenſus, ibi voluntas. Porrò, vbi voluntas,

luntas, ibi libertas. Et hoc eſt quod dici puto liberum arbitrium.

Quid habeamus ex gratia, quid ex libero arbitrio. *Cap.* LXVII.

VElle ineſt nobis ex libero arbitrio, non etiã poſſe quod volumus. Non dico velle bonum aut velle malum, ſed velle tantum. Velle etenim bonum, profectus eſt, velle malum, defectus. Velle verò ſimpliciter ipſum eſt, quod vel proficit vel deficit. Porrò, ipſum vt eſſet, creans gratia fecit: vt proficiat, ſaluans gratia fecit: vt deficiat, ipſum ſe deiecit. Itaque liberum arbitrium nos facit volentes, gratia beneuolos. Ex ipſo eſt nobis velle, & ex ipſa bonum velle. Quemadmodum nanque aliud eſt timere ſimpliciter, aliud timere Deum, & aliud amare, & aliud amare Deũ. Timere quippe & amare ſimpliciter quidem prolata, affectiones: cum additamẽto autem virtutes ſignificãt. Ita quoque aliud eſt velle, aliud velle bonum. Simplices nanque affectiones inſunt naturaliter nobis tanquam ex nobis additamenta ex gratia. Nec aliud profecto eſt, niſi quod gratia ordinat, quas donauit creatio: vt nil aliud ſint virtutes niſi ordinatæ affectiones. A Deo igitur velle quomodo & ti-

mere, quomodo & amare accepimus in conditione naturæ: vt essemus aliqua creatura. Velle autem bonum quomodo & timere Deum, quomodo & amare Deum accipimus in visitatione gratiæ, vt simus Dei creatura.

De præsentia nostra cum Deo, & peregrinatione nostra ab ipso. *Cap.* LXVIII.

In libr. de præcep. & dispensat.

IN quantum cognoscimus tanquam præsentia contemplantes, iam cum domino sumus. In quantum adhuc tanquã de futuris prophetamus credentes, quæ non intelligimus sperantes quæ non videmus, à domino peregrinamur & in corpore. Vel aliter. Habemus & vnde corpori, & vnde domino inhæreamus: illud viuificando & sanctificando: illum credendo & diligendo: neque enim præsentior spiritus noster est vbi animat, quàm vbi amat: nisi fortè magis esse putetur vbi inuitus & ex necessitate tenetur, quàm quo sponte & alacri fertur voluntate. Denique vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Item si Deum amãs, anima ex ipso viuit, vti corpus ex ipsa, quo pacto quæso præsentior esse contenditur, vbi dat quàm vnde accipit vitam? Fons siquidem vitæ charitas est: nec viuere animam dixerim, quæ ex illo non hauserit.

hauſerit. Haurire porrò quomodo poteſt, niſi fuerit præſens illi fonti, qui charitas eſt, quæ Deus eſt? Præſens igitur Deo eſt, qui Deum amat, in quam, amat, in quo enim minus amat, abſens profectò eſt. In eo autē minus Deum amare conuincitur, quod carnis adhuc neceſſitatibus occupatur. Illa verò circa corpus occupatio, quid eſt niſi à Deo quædam abſentatio? Et abſentatio quid, niſi peregrinatio? Et peregrinamur ergo à domino, & in corpore peregrinamur, cuius noſtra nimirum & intentio præpeditur: ærumnis & curis charitas fatigatur.

De virtute & ſapientia. *Cap.* LXIX.

DOnum Dei eſt virtus deputanda in datis optimis. Cognata virtus ſapientiæ eſt. Vnum tamen in anima effectum non habent, ſed ad illius varias & diuerſas neceſſitates, veluti diuerſa ſeſe participāda accommodant. Iuxta quam rationem aliud eſt animo virtute agi, & aliud ſapientia regi, aliud dominari in virtute, aliud in ſuauitate deliciari. Vigor nanque virtutem, ſapientiam placiditas animi, cum ſpiritali quadam ſuauitate demonſtrat. Igitur ſtare, reſiſtere, vim vi repellere, quæ vtique in partibus virtutis deputantur, honor quidem, ſed

Super cāt. ſerm. 85.

labor eſt. Non eſt enim idipſum honorẽ laborioſè defendere, & quietè poſſidere. Non eſt idem virtute agi & virtute frui. Quicquid virtus elaborat, ſapientia fruitur: & quicquid ſapientia ordinat, deliberat, moderatur, virtus exequitur. Sapientiam ſcribe in ocio, ait ſapiens. Ergo ſapiẽtiæ ocia negotia ſunt: & quò ocioſior ſapientia, eò exercitatior in genere ſuo. E regione virtus exercitata clarior eſt: eoq; probatior, quò officioſior. Et ſiquis ſapientiã virtutis amorem definierit, nõ mihi à vero deuiare videtur. Vbi autem amor eſt, labor non eſt, ſed ſapor. Et fortè ſapientia à ſapore denominatur. Nec dixerim reprehendendũ, ſi quis ſapientiam ſaporem boni diffiniat. Hunc ſaporem perdidimus ab ipſo penè exortu generis noſtri. Ex quo cordis noſtri palatũ ſenſu carnis præualente ſuxit virus ſerpentis antiqui: cœpit animæ deſipere bonũ ac ſapor noxius ſubintrare. Inſipientia mulieris ſaporem boni excluſit: quia ſerpentis malitia mulieris inſipientiam circunuenit. Sed nunc aſſiduè ſapientia vincit malitiam in mentibus, ad quas intrauerit, ſaporem mali quẽ illa inuexit ſapore exterminans meliori. Intrans ſapiẽtia, dum ſenſum carnis infatuat, purificat

rificat intellectum: cordis palatum ſanat & reparat. Sano palato iam ſapit bonum, ſapit ipſa ſapientia qua in bonis nullum melius. Quàm multa fiunt bona, & non ſapiunt facientibus: ſiquidem non ſapore boni ad illa, ſed aut ratione aut quacunque occaſione ſeu neceſſitate impelluntur. Et econtrario multis quæ faciũt non ſapiunt mala, ſed ad hoc inducuntur aut metu aut cupiditate rei cuiuſpiã potius quàm ſapore mali. Qui autem tranſierunt in affectũ cordis aut ſapientes ſunt: & ipſo delectantur ſapore boni, aut maligni ſunt: & in ipſa ſibi complacent malitia, etiã nulla ſpe alterius com modi blandiente. Malitia verò quid niſi ſapor eſt mali? Beata mens, quam ſibi totam vendicauit ſapor boni, & odium mali. Hoc eſt ſapientiæ victoriam feliciter experiri. Nam ſapientia vincere malitiam comprobatur, cùm excluſo ſapore mali qui non aliud quàm ipſa malitia eſt, boni quidã intimus ſapor, mentis intima occupare tota ſuauitate ſentitur. Itaque ad virtutem ſpectat tribulationes fortiter ſuſtinere: ad ſapiẽtiam gaudere in tribulationibus. Confortare cor tuum & ſuſtinere dominum virtutis eſt: guſtare & videre quàm ſuauis eſt

dominus, ſapientiæ eſt. Modeſtia animi probat ſapientem: cõſtãtia virum virtutis oſtendit. In virtute ſtabilitas, in ſapientia maturitas.

De actiua vita & contemplatiua.

Cap. LXX.

Super cãt. ſerm. 46. FOrte appetis contemplationis quietem, & benefacis: ergo cura virtutũ exercitio ſanctum ocium præuenire. Alioquin delicato ſatis ocio dormitare voles, ſi non exercitatus quieſcere appetis: & Lyæ fœcũditate neglecta, ſolis cupias Rachelis amplexibus oblectari. Sed etiã præpoſterus ordo eſt ante meritum exigere præmium, & ante laborem ſumere cibũ. Non igitur putes de proprio amore quietis ſanctæ obedientiæ actibus ſeniorum, vel traditionibus præiudicium vllatenus faciendũ: alioquin non approbat dominus tuæ cõtemplationis inane ſanè ocium, propter quod non exaudiet orationes tuas, vocatusq́; nõ veniet, nec enim dabit inobedienti copiã ſui tantus obedientiæ amator, vt mori quàm non obedire maluerit. *Super cãt. ſerm.* 51. Ex bonis operibus recipiet conſolationem mens aſſueta quietis, quoties ſibi lux, vt aſſolet, contemplationis ſubtrahitur. Quis enim nõ dico continuè, ſed vel diu, dum in hoc corpore

pore manet, lumine contemplationis fruatur? At quoties corruit à contemplatiua, toties in actiuam se recipit. Inde nimirum tanquam è vicino familiarius reditura in idipsum: quoniam sunt inuicem cōtubernales hæ duæ, & cohabitant pariter. Est quippe soror Mariæ Martha. Neq; enim & si à contēplationis lumine aliquis quouismodo cadat, decideréve possit, patitur tamen vllatenus se incidente tenebras peccati, seu ignauiam otij sanè in luce bonæ operationis se retinēs. Loquor vobis experimentū meū quod expertus sum. Si quādo sanè comperi profecisse aliquos vestrū ex meis monitis, tūc nō me piguit fateor curam prætulisse sermonis proprio otio & quieti. Patienter auellor ab infœcūdæ Rachelis amplexibus, vt mihi exuberent fructus profectuū vestrorum. Charitas enim nō quærit quæ sua sunt: id mihi iam dudū facile persuasit, nil secundū desiderabiliū meorum vestris præferre vtilitatibus. Orare, legere, scribere, meditari, etsi qua sunt talia spiritualis studij lucra: hæc arbitratus sum propter vos detrimēta. Hoc siquidem vera & casta contemplatio habet, vt mentem quā diuino igne vehemen- *Super cāt. serm. 57.*

ter

ter accẽderit, tanto repleat zelo & desiderio acquirẽdi Deo, qui eũ simpliciter diligant, vt otium contemplationis pro studio prædicationis libẽtissimè intermittant. Et rursum potita votis aliquatenus in hac parte, tantò ardentius redeat in idipsum quantò fructuosius intermisisse meminerit. Et itẽ sumpto cõtemplationis gustu, valentius ad conquirẽda lucra solita alacritate recurrat. Cæterum inter has vicissitudines plerúmque mens fluctuat, metuẽs & vehementer exæstuans, ne fortè alteri horũ dum suis affectionibus hinc inde distrahitur, plus iusto inhæreat, & sic in vtrolibet vel ad modicum à diuina deuiet voluntate. Vnicum quippe in huiusmodi remedium vel refugium oratio est: & frequens gemitus ad Deum: vt quid, quando, & quatenus nos facere velit, assiduè nobis demonstrare dignetur.

De duobus generibus pariendi in spirituali matrimonio. *Cap.* LXXI.

Super cãt. serm. 85.

IN spiritali matrimonio duo sunt genera pariẽdi, & ex hoc etiam diuersæ soboles sed nõ aduersæ: cũ sanctæ matres aut prædicando animas, aut meditando intelligentias pariunt spiritales. In hoc vltimo genere interdum exceditur,

ditur,& feceditur etiã à corporeis fenfibus,vt fefe nõ fentiat quæ verbũ fentit. Hoc fit cũ mẽs ineffabili verbi illecta dulcedine quodãmodo fe fibi furatur, imò rapitur atq; illabitur à feipfa, vt verbo fruatur. Aliter fanè afficitur mẽs fructificãs verbo, aliter fruẽs verbo.Illic folicitat neceffitas proximi, hîc inuitat fuauitas verbi. Et quidẽ læta in prole mater,fed in amplexibus, fponfa lætior. Chara pignora filiorũ, fed ofcula plus delectant:bonũ eft faluare multos,excedere autẽ & cũ verbo effe multò iocundius.At quãdo hoc? Aut quandiu hoc?Dulce commercium,fed breue momentũ,& experimentũ rarum. Hoc quifquis curiofus es fcire quid fit, hoc verbo frui para illi non aurem, fed mẽtem.Nõ docet hoc lingua,docet gratia.

De duplici exceffu. *Cap.* LXXIIII.

INter medios laqueos in hac vita inceditur,qui vtique toties non timentur,quoties fancta aliqua & vehementi cogitatione anima à femetipfa abripitur:fi tamen eo vfque mente fecedat & auolet,vt hunc communem trãfcendat vfum & confuetudinem cogitandi.Etenim fruftra iacitur rete ante oculos pẽnatorũ.Quid enim formidetur luxuria, *Super cã ferm.52.*

vbi

vbi nec vita ſentitur? Excedēte quippe anima: etſi nō vita, certe vitæ ſenſu neceſſe eſt etiā, vt nec vitæ tētatio ſentiatur. Vtinā hac morte ego frequēter cadam, vt euadam laqueos mortis, vt non ſentiā vitæ luxuriātis mortifera blandimenta, vt obſtupeſcā ad ſenſum libidinis, ad æſtū auaritiæ, ad iracundiæ & impatiētiæ ſtimulos: ad angores ſollicitudinū & moleſtias curarū. Moriatur anima mea morte iuſtorū, vt nulla illā illaqueet iniuſtitia, nulla oblectet iniquitas. Bona mors, quæ vitā non aufert, ſed transfert in melius: bona qua non corpus cadit, ſed anima ſubleuatur, quę ſenſum non ſopiat, ſed abducat: non vita, ſed vitæ eripiat laqueis. Verùm hoc hominum eſt. Sed moriatur anima mea morte, ſi dici poteſt, etiam angelorū, vt præſentium memoria excedens, rerum ſe inferiorū corporearúmque non modò cupiditatibus, ſed & ſimilitudinibus exuat: ſitque ei pura cū illis cōuerſatio, cū quibus eſt puritatis ſimilitudo. Talis vt opinor exceſſus, aut tantùm, aut maximè cōtemplatio dicitur. Rerum etenim cupiditatibus viuendo non teneri humanæ virtutis eſt: corporum verò ſimilitudinibus ſpeculando non inuolui,

angelicæ

angelicæ puritatis est, vtrũque tamẽ diuini muneris est. Vtrunque excedere, vtrunque teipsum transcendere est, sed longè vnum, & alterũ nõ longè. Transilisti carnis oblectamẽta, vt minimè iam obedias cõcupiscentiis eius: nec tenearis illecebris: profecisti, separasti te, sed nõdum elongasti, nisi & irruẽtia vndique phantasmata corporearũ similitudinum, transuolare mẽtis puritate præualeas. Huc vsque noli tibi promittere requiem. Erras, si citra inuenire te æstimas locum quietis, secretum solitudinis, luminis serenũ, habitaculum pacis.

De duplici promissione domini, quæ exhibetur seculi contemptoribus. *Cap.* LXXXIIII.

GEmina ꝓmissio domini scilicet vitæ eius, quæ nunc est, & futuræ. Si enim solũ promitteret regnũ, & in itinere deesset viaticũ, omnino conquererentur homines & respõderent. Magnũ quidẽ est quod promittitur: sed perueniendi illuc nulla facultas datur. Propterea qui post hoc seculũ vitã promisit æternã, ipse dandũ etiã in hoc seculo centuplum prouidentissima pietate promisit. Centuplum consolatio præsentis laboris, vita æterna futuræ felicitatis consummatio est. Sic nimirum

Super Ps. qui habit. ver. 4.

In quibusdã dictis.

&

& operariis huius seculi, solet cibus in opere, merces in fine dari. Datũ optimũ & cẽtuplum hoc de sursum est descendens à patre luminum, mãna absconditum est: quod victori promittitur, nomen nouũ est: quod nemo scit nisi qui accipit. An non omnia possidet, cui omnia cooperantur in bonũ? An non centuplum habet omniũ qui impletur spiritusancto, qui Christũ habet in pectore: nisi quòd longè plus quá centuplum est visitatio paracleti spiritus & præsentia Christi? Hoc centuplũ adoptio filiorum est libertas & primitię spiritus, deliciæ charitatis, gloria conscientiæ, regnum Dei: nõ vtique esca vel potus, sed iustitia & pax & gaudiũ in spiritu sancto. Gaudium sanè nõ modò in spe gloriæ, sed etiã in tribulationibus. Hic est ignis, quẽ voluit Christus vehementer accendi. Hæc virtus ex alto, quæ Andræam fecit desiderare crucem, Laurẽtium irridere carnificem, Stephanũ in morte pro lapidantibus flectere genua ad orationẽ. Hæc illa pax, quã Christus suis reliquit, quãdo dedit & suã. Si quidẽ donũ & pax est electis Dei pax: vtique & donũ futuræ. Illa superat omnem sensum, & huic quicquid sub sole placet, quic

cet quicquid in mũdo cõcupiſcitur, nõ poterit cõparari. Hæc gratia deuotionis, & hæc vnctio quæ docet de omnibus quam expertus nouit, inexpertus ignorat, quã nemo ſcit, niſi qui accipit. Hoc centuplum eſt, quod in hoc ſeculo ſeculi contemptoribus exhibetur. Nec tibi illud noſtro ſperaueris eloquio cõmendandũ: ſolus eſt ſpiritus qui reuelat, ſine cauſa paginã cõſulis, experientiã magis require. Sapientia eſt cuius pretiũ neſcit homo: de occultis trahitur, nec in terra ſuauiter viuentiũ inuenitur iſta ſuauitas. Nimirũ ſuauitas domini eſt, niſi guſtaueris, nõ videbis. Nõ illud eruditio, ſed vnctio docet: nec ſcientia, ſed cõſcientia compræhendit. Manna enim eſt omnẽ ſaporẽ habens, & odoris delectationẽ: requies eſt vera & ſyncera, ſuauis & ſalubris, iocunda & ſancta. Hæc eſt promiſſio vitæ præſentis. Nã promiſſionẽ futuræ quis explicet? Si expectatio iuſtorũ eſt lætitia, & tanta lætitia, vt omne quod deſideratur in ſeculo ei non valeat operari, ipſum quod expectatur quid erit? Oculus nõ vidit, Deus abſq; te, quæ præparaſti diligẽtibus te. Pax enim eſt quæ exuperat omnẽ ſenſum, pax ſuper pacem. In-

deficiens exultatio, torrens voluptatis diuinæ, flumen lætitiæ, gaudium plenũ. Cogita quicquid vis, quicquid potes exopta: excedit cogitatum omnem, desiderium omne exuperat illa felicitas: æternitas illa, illa beatitudo.

De duplici seßione siue requie corporis, scilicet & animæ in futuro. *Cap.* LXXIIII.

SEdebit corpus immortalitatis & impassibilitatis, gemina quadam felicitate dotatum: liberũ ab omni necessitate, ab omni corruptione securum: alienum & immune ab omni concupiscentia, plenum gratia, cõfiguratum deniq; claritati corporis Christi. Sedebit & anima nil metuẽs, nec cupiens vltrà, nimirum plena beatitudine, & secura plenitudine fruẽs nullos iam cogitationũ fluctus, nullos tentationum conflictus, nullos affectionum sentiens motus: sed æternæ illi incommutabilitati prorsus immersa: & sic vnita adhærens Deo, vt vnus iam spiritus sit facta cum eo. O si vnquã sedebo totus: quidẽ, cuius modo nec minima quidẽ portio sedet: in quo nihil tranquillũ nihil quietũ: sedatum nihil, nihil vnquam in eodẽ permanet statu, sed cuncta in motu sunt, omnia nutant, fluctuãt vniuersa: postremò, vbi

concupiſcit adhuc caro aduerſus ſpiritum,& ſpiritus aduerſus carnem. Quídnam hominis ſedere videtur? Nec ſola iam concupiſcentia pacē turbat, impedit ſeſſionē, vetat eſſe ſedatum. Sed duplex quoque ſecundū corpus miſerum hominem vexat cōtritio præſentis: videlicet ſenſu doloris & mortis metu futuræ: nimirū cum & paſſibile ſit & mortale. Duplex nihilominus animam agitare ſolicitudo videtur, ſpei vtiq; & timoris. Inter hæc nēpe fluctuat iugiter dum peccati corpus inhabitat: aſcendens vſque ad cælos,& iterum vſque ad abyſſos deſcendens: tabeſcens in malis, & ad bona nihilominus inardeſcens.

De gaudio domini,& expectatione animarum ſanctarum. Cap. LXXV.

NEc eſt planè requies domini interciſa, non circa aliquid certum reſtricta: quoniam in omnibus gaudet, in omnibus delectatur, in omnibus requiē quærit & inuenit. Nam & bona ei placēt in ſeipſis,& delectatur nihilominus bona ordinatione malorū: diligit miſēricordiam & iudiciū. Nec modò in bonorum gloria ſibi complacet, ſed in ipſis quoque vt pote iuſtis ſuppliciis impiorum. Quid ergo? Poterit ne putas *In ſer. de omnibus ſanctis, Aduerti ſtis, ni fallor.*

humana anima in hoc gaudium domini sui, & in hanc eius requiem intrare, vt & ipsa quoque in omnibus delectetur, ne aliqua iam priuata affectione cõtrahatur in rugã, sed transeat in affectũ quendã generalẽ atque diuinũ? Poterit sine dubio, si fidelis inueniatur super pauca quæ accepit militiæ suæ tempore, id est, super artus, super sensus, super appetitus suos, quos suscepit regẽdos, vt in his probetur, quoniam fidelis sit domino suo. Nec dubiũ quin fidelẽ in modico seruũ super multa cõstituet dominus liberalis & diues. Tũc enim fidelis seruus constituitur super omnia bona domini sui, cũ in gaudiũ eius meretur intrare: & cũ eo deinceps lætari in vniuersis, in cunctis gaudere, in omnibus delectari. Etenim q adhæret Deo, Apostolo teste, vnus spiritus efficitur, & voluntas eius omnino diuinæ adhærens volũtati, fit vna cũ ea: vt iam nihil quod cõtra eã sit, inueniatur in omnibus creaturis: sed vniuersa fiãt vel magis maneant pro eius arbitrio. Hæc est beata spes, quã expectãt animæ sanctæ.

De duplici glutino cognitionis, scilicet & dilectionis, quo sibi cohærent sancti spiritus in cælo. Cap. LXXVI.

Disiuncta

DIſiuncta ligna & lapides domum non faciũt, nec in ea habitare quis poteſt. Sola ergo cõiunctio, domũ facit. Sic cæleſtium ſpirituum perfecta vnitas ſine vlla diuiſione connexa integram & cõgruam Deo reddit habitationẽ, quam ineffabiliter beatificat inhabitãs gloria maieſtatis. Quis enim ſciret vniuerſa regum conſilia, aut quis omnia eorum dicta vel facta ſic noſcet, quomodo palatij ligna & lapides, ſi non deeſſet illis intelligentiæ ſenſus? Itaq; cæleſtis illius curiæ lapides viui ac rationabiles, diuinis interſunt conſiliis, & trinitatis myſteria norunt: audiúntque verba ineffabilia, quæ nõ licet homini loqui. Quantò enim plus vident, plus intelligunt: plus agnoſcunt, tãtò plus diligunt: tãtò magis laudant, tantò amplius admirantur. Verùm duplici ſibi cohęrẽt lapides illi glutino cognitionis plenæ & perfectæ dilectionis. Tantò ſiquidem maiori ad ſe inuicẽ dilectione copulãtur, quantò ipſi dilectioni, quæ Deus eſt, viciniores aſſiſtũt: ſed nec vlla ſeparare eos ab inuicẽ ſuſpicio poteſt, vbi nihil omnino quod in altero ſit, alterum latere patitur penetrans omnia radius veritatis. Quoniam enim qui adhæret Deo, vnus

In ſer. de dedicat. Feſtiuitas hodierna.

ſpiritus eſt cũ eo: nihil dubium eſt, quin perfectè adhærentes ei beati ſpiritus cũ eo pariter & in eo penetrent vniuerſa.

CAPITVLA LIBRI OCTAVI.

De ind

De

LIBER OCTAVVS.

De trinitate creata, & qualiter cecidit suggestione diabolica; delectatione & consensu. Cap. I.

In quibusdam dictis.

BEATA illa & sempiterna trinitas, pater, & filius & spiritussanctus, vnus Deus, scilicet summa potẽtia, summa sapiẽtia, summa benignitas, creauit quãdam trinitatem ad imaginẽ & similitudinem suam: animam videlicet rationalẽ, quæ in eo præfert vestigium quoddam illius summæ trinitatis: quod ex memoria, ratione, & voluntate consistit. Sed hæc trinitas creata cecidit per suggestionem,

nem, delectationem, consensum ab illa summa, & pulchra trinitate, scilicet potentia, sapientia, puritate, in quandam contrariam trinitatem, & fœdam scilicet infirmitatẽ, cæcitatẽ, immundiciam. Memoria enim facta est impotẽs, & infirma ratione, imprudẽs & tenebrosa: volũtas impura. Porrò, memoria quæ simplicis diuinitatis est, potẽtiam stãs cogitabat: cecidit in tres species cogitationum, affectuosas, onerosas, ociosas. Affectuosas voco illas, in quibus ipsa afficitur: vt in curis rerũ necessariarũ edendi, bibendi, cæterarúmque similiũ. Onerosas in exterioribus administrationibus & occupationibus duris. Ociosas quibus non afficitur nec oneratur & tamen ab ęternorum contemplatione per illas distenditur: vt si cogitet (verbi gratia) equum currentem, aut auem volantem. Rationis quoque triplex est casus. Eius siquidem discernere erat inter bonum & malum, verũ & falsum, commodum & incommodum. In quibus discernendis tanta caligine excæcatur, vt sæpe in contrarium ducat iudicium, recipiens malum pro bono, falsum pro vero, noxium pro commodo & econuerso. Nunquam verò in his falleretur, si nun-

quam

quam lumine quo creata eſt, priuaretur. Voluntatis ruina ſimiliter tripartita eſt. Quæ enim ſummæ benignitati & puritati inhærere, & eam ſolam diligere debuit, etiam in hæc infima lapſa per concupiſcentiam carnis & oculorũ, & ambitionem ſeculi terrena dilexit. Quid hoc infelicius caſu poteſt æſtimari, vbi pereunte memoria, ratione, voluntate, tota animæ ſubſtantia interimitur?

De triplici verbo. *Cap.* 11.

In quibuſ. ſententiis.

DIcimus verbum inſpiratũ, verbum eructuatum, verbum incarnatum. Primũ fecit cognitionẽ: ſecundum conuerſionem: tertiũ viuificationẽ. Primum obfuit: quia cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deũ glorificauerunt, aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratũ eſt inſipiens cor eorum. Secundum non profuit, quia non data eſt lex, quæ poſſet viuificare. Tertium viuit, quia per carnem redemit. Primum totum de foris: ſecundum foris & intus: tertium totum intus. Et nota, quia quòd eructuatur de plenitudine eructuantis, cum quodam ipſius ſubſtantiæ ſapore profertur. Et idcirco ſapientia incarnata dicitur, habens in

ſe omnem plenitudinem, in miraculis cognitionem, in doctrina cõuerſionem, in paſſione viuificationem.

De tribus conſiderandis in myſterio incarnationis dominicæ. Cap. III.

MYſteriũ incarnationis Chriſti tria in ſe conſideranda continet, ſcilicet formam humilitatis, probamentum dilectionis, ſacramẽtum redemptionis. Formam humilitatis demonſtrat vagitus paruuli, locus diuerſorij, reclinatio in præſepio, pannorum inuolutio. Probamentũ dilectionis, pia mors: quia maiorem charitatem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Sacramentum redemptionis triplicem oſtendit potentiã deitatis, ſcilicet quòd de nihilo aliquid fecit, inueteratum innouauit, temporalem perpetuauit. *In quibuſdam dictis.*

De triplici miſtura, quam fecit Deus in aſſumptione noſtræ carnis. Cap. IIII.

TRia opera tres miſturas fecit omnipotẽs illa maieſtas in aſſumptione noſtræ carnis: ita mirabiliter ſingularia, & ſingulariter mirabilia: vt talia nec facta ſint, nec facienda ſint amplius ſuper terrã. Coniũcta quippe ſunt adinuicem Deus & homo, mater & virgo, fides & cor humanũ. Admirabiles iſtæ miſturæ, *In ſer. de vigilia natalis domini. Hodie ſcietis.*

&

& omni miraculo mirabilius, quomodo tam diuersa ad inuicẽ potuêre cõiungi? Contraxit se maiestas, vt quod melius habeat, videlicet seipsum, limo nostro coniungeret, & in persona vna sibi inuicem vnirẽtur Deus & limus, maiestas & infirmitas, tãta vilitas & sublimitas tãta. Nihil enim Deo sublimius, nil vilius limo: & tamẽ tãta dignatione Deus descendit in limum, tantáque dignitate limus ascendit ad Deũ, vt quicquid Deus fecit, limus fecisse credatur, quicquid limus pertulit, Deus in illo protulisse dicatur: tã ineffabili quàm incomprehensibili sacramento. Hæc est prima & superexcellens mistura: & hæc prima inter tres. Aduerte homo, quia limus es, & non sis superbus: quia Deo iunctus es, & non sis ingratus. Secunda est virgo & mater, vtique & admirabilis & singularis. A seculo non est auditum, quòd virgo esset quæ peperit, quòd mater esset, quæ virgo permansit. Nunquam iuxta rerum ordinem virginitas est, vbi fœcũditas prædicatur, nec fœcũditas vbi virginitas honoratur. Sola hæc est, in qua virginitas & fœcũditas obuiauerũt sibi. Ibi semel factum est, quod factum non fuerat: nec fiet in æternum: quia nec

prim

primam ſimilem viſa eſt: nec habere ſequentẽ. Tertia eſt fides & cor humanũ, & hęc quidem prima & ſecũda inferior: ſed non minus forſitan fortis. Mirum enim, quomodo cor humanũ his duobus fidem accõmodauit: quomodo credi potuit, quòd Deus homo eſſet, quòd mãſerit virgo quæ peperiſſet. Quomodo hoc potuit perſuaderi humano generi, vniuerſo orbi terrarũ? Et tamẽ tã facilè, tã potẽter perſuaſum eſt, vt mihi hoc credibile faciat credentiũ multitudo. Iuuenes & virgines, ſenes cũ iunioribus elegerunt mille mortibus mori, quã vel ad momentũ, ab iſta fide deficere. Et hæc quidem miſtura excellẽs, ſed excellẽtior ſecũda. Tertia verò excellẽtiſſima eſt. In prima vide quid: in ſecunda per quid: in tertia propter quid Deus dederit tibi. Dedit tibi Chriſtũ per Mariam propter ſuauitatẽ. In prima remedium eſt, quia ex Deo & homine cataplaſma cõfectum eſt, quod ſanaret omnes infirmitates tuas. Cõtuſæ ſunt autẽ & cõmiſtæ hæ duæ ſpecies in vtero virginis tanquã in mortariolo: ſancto ſpiritu tanquam piſtillo illas ſuauiter cõmiſcente. Sed quia tu dignus non eras cui donaretur: datum eſt Mariæ, vt per illam

illam acciperes quicquid haberes : quæ per hoc ꝙ mater est, genuit tibi Deum: per hoc quòd virgo est, exaudita est pro reuerentia sua in causa tua, & totius generis humani. Si sola mater esset, sufficeret ei, vt saluaretur per filiorum generationem. Si sola virgo sufficeret sibi, vt benedictus fructus ventris eius mundi pretium esset. Cùm ergo in prima sit remedium, in secunda adiutoriũ est : quia nihil nos Deus habere voluit, quod per Mariæ manus nõ transiret. In tertia autem meritum habemus & in fide sanitas est: quia qui crediderit saluus erit.

De triplici virtute nominis domini nostri, quod est Iesus. *Cap.* v.

Super cã. sermo. 15. EST inter oleum & nomen Iesu similitudo in triplici quadam qualitate olei, quòd lucet ꝙ pascit, quòd & vngit. Fouet ignem, nutrit carnem, lenit dolorẽ. Lux, cibus, & medicina. Vide idem de nomine Iesu Lucet prædicatum, pascit recogitatum : inuocatum lenit & vngit. Vnde putas in toto orbe & tam subita fidei lux, nisi de prædicato Iesu? Nec tantum lux est nomen Iesu, sed & cibus est. An non toties confortaris, quoties recordaris? Quid æquè mẽtem cogitantis impinguat? Quid ita exercitatos

citatos reparat sensus? Virtutes roborat. Vegetat mores bonos atque honestos. Castas fouet affectiones. Aridus est omnis animæ cibus, si non oleo isto infunditur. Insipidus est, si non hoc sale conditur. Si scribas, non sapit mihi, nisi legero ibi Iesum. Si disputes aut cõferas, non sapit mihi, nisi sonuerit ibi Iesus. Iesus mel in ore: in aure melos: in corde iubilus. Est & medicina. Tristatur aliquis vestrum, veniat in cor eius Iesus, & inde saliat in os: & ecce ad exortum nominis lumen: nubilum omne diffugit, & redit serenum. Labitur quis in crimen, currit insuper ad laqueum mortis despe rando, nónne si inuocet nomen vitæ, cõfestim respirabit ad vitam? Cui in periculis palpitanti & trepidanti inuocatum virtutis nomen nõ statim fiduciam præstitit, depulit metũ? Cui in aduersis diffidenti iam iamq; deficienti, si nomẽ adiutorij sonuit: defuit fortitudo? Nihil ita iræ impetũ cohibet: superbiæ tumorem sedat, sanat liuoris vulnus, restringit luxuriæ fluxum, extinguit libidinis flammam, sitim temperat auaritiæ, ac totius indecoris fugat pruriginem. Siquidem cum omnino Iesum, hominem mihi propono mitem, & humilem corde,

benignum, sobrium, castum, misericordem, & omni denique honestate, & sanctitate conspicuum, eundemq́; ipsum Deum omnipotentẽ, qui suomet exemplo sanet & roboret adiutorio. Hęc omnia simul mihi sonant cum insonuerit Iesus. Hoc tibi electuarium, habes, ô anima mea reconditum in vasculo vocabuli huius quod est Iesùs: salutiferum certè quodq́; nulli vnquam pesti tuæ inueniatur inefficax, semper tibi in sinu sit.

In quibusdam dictis.

Semper in manu, quo tui omnes in Iesum & sensus dirigantur & actus. Bona & desiderabilis vmbra sub alis Iesu: vbi tutum est fugientibus refugiũ: gratum fessis refrigerium. Miserere mei domine Iesu, miserere mei: quoniã in te confidit anima mea. Veni domine Iesu, & aufer scandala de regno tuo, quod est anima mea, vt regnes tu, q debes in ea. Venit enim auaritia, & vendicat in me sibi sedem: iactantia cupit dominari mihi: superbia vult mihi esse rex: luxuria mihi dicit: ego regnabo. Ambitio, detractio, inuidia, & iracundia, certant in meipso de meipso, cuius ego potissimũ esse videar. Ego autem quantum valeo resisto, renitor quantum iuuor, dominum meum Iesum reclamo: ipsi me defendo: quia

quia ipsius me iuris agnosco. Ipsum mihi Deum, ipsum mihi dominum teneo, & dico, Non habeo regem, nisi Iesum. Veni ergo domine & disperge illos in virtute tua, & regnabis in me: quia tu es ipse rex meus, & Deus meus.

De triplici vtilitate aduentus domini.
Cap. VI.

NOn modò ad nos, sed & propter nos venit dominus, qui bonorum nostrorum non eget. Verùm nostræ indigentiæ quantitatem manifestius ipsa dignationis eius indicat magnitudo. Nec modò periculum ægritudinis ex ipso pretio medicaminis innotescit, sed & valetudinum numerus ex multitudine remediorum. Vt quid enim diuisiones gratiarum sunt, si nō videtur necessitatum vlla diuersitas? Et quidem difficile est, vniuersas vno sermone prosequi indigentias quas experimur. Sed occurrunt mihi interim tres communes omnibus, & quodammodo principales. Nemo enim reperitur in nobis, qui non consilij & auxilij & præsidij indigens videatur. Nimirum generale est humano generi triplex incommodum, quotquot degimus in regione vmbræ mortis, in infirmitate corporis, in loco tētationis.

In ser. de aduen. do. Si deuo.(e *leb. ser. 7.*

Si diligenter aduertimus, triplici incom modo hoc miſerabiliter laboramus. Nã & faciles ſumus ad ſeducendũ, & debiles ad operandũ; & fragiles ad reſiſtendum. Si diſcernere volumus inter bonum & malum, decipimur. Si tentamus facere bonum, deficimus. Si conamur reſiſtere malo, deijcimur & ſuperamur. Neceſſarius proinde ſaluatoris aduentus, neceſſaria ſic præoccupatis hominibus præſentia Chriſti. Atque vtinam ſic veniat, vt copioſiſſima dignatione ſua, & in nobis per fidẽ habitãs, illuminet cęcitatem noſtram, & nobiſcũ manẽs infirmitatem noſtram adiuuet, & pro nobis ſtãs fragilitatem noſtram protegat & propugnet. Fidelis enim conſiliarius, qui neq; falli omnino, neq; fallere queat. Fortis auxiliarius qui nõ laſſeſcat. Patronus efficax, qui & ipſum ſatanã ſub pedibus noſtris velociter conterat, & omnia machinamenta cõfringat. Nimirum ipſe eſt Dei ſapiẽtia, cui ſemper in prõptu ſit inſtruere ignorãtes. Ipſe Dei virt⁹, cui facilè ſit & deficientes reficere, & eripere periclitantes. Qui ad hoc ipſum venit in mũdũ, vt habitãs in hoĩbus, cũ hoĩbus, pro hominib⁹, & tenebras noſtras illuminaret, & labores leuiaret, & pericula ꝓpulſaret.

De

De tribus quæ in opere nostræ salutis sibi inuicem cooperantur. Cap. XVII.

OPus nostræ salutis tres subinuicem cooperãtur: Deus, angelus homo. *Super cāt. serm. 78.* Et Deus quidem quídni operetur? Ipse verò ac tota voluntate, & vtique per se ipse sufficeret, & absque adminiculo horum. Hi autem sine ipso possunt facere nihil. Ergo quòd ex illis adsciuit in opus mysterij huius, non sibi solaciũ, sed profectum quæsiuit illis. Nam hominibus quidem merita locauit in opere: quia vnusquisque secundum proprium laborem mercedem accipiet, siue qui in fide plantat, siue qui rigat quod plantatum fuerat. Angelorum autem cùm ad salutem generis humani ministerio vtitur, nónne facit vt ab hominibus angeli diligantur? Nam quia ab angelis homines diligantur, inde vel maximè aduerti potest, quòd antiqua suæ ciuitatis damna ex hominibus resarcitum iri angeli non ignorãt. Nec aliis profectò regi legibus regnum charitatis decebat, quàm piis, ipsorum qui pariter regnaturi sunt, mutuisq; amoribus, & puris affectionibus in inuicem & in Deũ. Est autem in modo operandi differentia multa, pro cuiusque nimirũ operarij dignitate. Deus

enim facit quod vult, ſola ipſa facilitate volendi ſine æſtu, ſine motu, ſine præiudicio loci vel tẽporis, vel cauſæ vel perſonæ. Porrò angelus non abſque motu operatur, tam temporali quàm locali, ſine æſtu tamẽ. Homo autem nec ab æſtu animi, nec à motu corporis animiq; liber eſt in operando.

De triplici benedictione. *Cap.* VIII.

In quibuſdã dictis. TRiplex nobis neceſſaria eſt benedictio. Præueniens, adiuuans, & conſummans. Prima miſericordiæ: ſecunda gratiæ: tertia glorię. Præuenit miſericordia conuerſionem: adiuuat gratia conuerſationem: perficit gloria conſummationem. Niſi trinam hanc benedictionem dederit Deus, non poteſt terra noſtra dare fructum ſalutis. Neque enim aut inchoare bonum, donec à miſericordia præueniamur, aut agere bonum, donec adiuuemur à gratia: aut conſummare bonũ poſſumus, donec gloria repleamur. Verùm in his tribus non immeritò dulcius ſapit ea quæ nõ modò immeritos, ſed & malè meritos præuenit: vt dum adhuc filij ſumus iræ & operamur opera mortis, ipſe cogitat ſuper nos cogitationes pacis. Et ne petentibus quidem, imò & impetentibus: non inuocantibus,

tibus, sed prouocantibus: non interpellantibus, sed etiam repellentibus spiritum bonum, spiritum vitæ, adoptionis spiritum largiatur. Quid illi animæ dulcius sapiat, cui misericordia tanta non sapit? Proinde benedictio dulcedinis nominatur ea quæ præuenit, quia quæ adiuuat fortitudinis, quæ consummat, plenitudinis est.

De triplici gratia. *Cap.* IX.

TRiplicem gratiam diuinitus accipimus: vnam qua cõuertimur: aliam, qua in tentationibus adiuuamur: tertiã, qua probati remuneramur. Prima nos initiat, per quam vocamur: secunda prouehit, qua iustificamur: tertia consummat, qua glorificamur. Et prima quidem beneplacitũ est: secunda meritum: tertia præmium. De prima dictum est, De plenitudine eius nos omnes accepimus. De duabus reliquis dictum est, & gratiam pro gratia, id est, munera æternæ gloriæ pro merito temporalis militiæ. *In homilia, Intrauit Iesus.*

De iustificatione, sanctificatione, & glorificatione. *Cap.* X.

CHristus Dei virtus: & Dei sapientia iustificatur, sanctificatur, glorificatur à filiis suis. Dicamus ergo primum, quomodo sapientia iustificatur à filiis *In quibusdam sententiis.*

ſuis. Flagellat Deus omnem filiũ, quem diligit. Sed initio flagelli, dũ adhuc ſub lege ſerui Dei eſt, & neſcit quoniá filius Dei erit, murmurat: ſe auté innocentem, Deum verò crudelem pronunciat. Huic autem Chriſtus Dei virtus apparet, ſed nondum ſapientia, quia per flagellũ potentiá virtutis ſentit, ſed nondũ ſapientiæ ſuauitatem per intellectũ capit. Hũc talem ſapientia attingit fortiter per flagellũ, & diſponit omnia ſuauiter per intellectum dum ei inſpirat gaudere in tribulationibus ſcire, quoniam tribulatio patientiam operatur, patiẽtia probationem, probatio verò ſpem. Spes autẽ non confundit, & iam ſe nõ quaſi ſeruũ puniri, ſed quaſi filiũ per flagella erudiri cognoſcit: vt hæreditatem capiat ſe peccatorem: Deum verò iuſtum pronuncians iuſtificat in ſe matrem ſapientiam. Sed quid prodeſt peccata inter flagella confiteri, ſi non ab eiſdem per continentiæ ſanctitatem abſtineas? Qualis pater talis ſit filius: & in ſanctimonia filiorũ nomen patris ſanctificetur. Sanctos enim eos dicimus, quos firmos in propoſito continentiæ ab huius ſeculi, non ſolùm ab illicitis actionibus, ſed etiam impudicis locutionibus abſtinere videmus.

Sed

Sed quia ſapiens filius gloria eſt patris, neceſſe eſt, vt non ſolùm ſanctificetur ab eo mater ſapientia per continentiæ ſtabilitatem, ſed etiã glorificetur per boni operis fructificationem. Vnde pſalmiſta filium ſapientiæ deſcribẽs ait, Iocundus homo qui miſeretur & cõmodat. Et verè breuis & perfecta diffinitio ſapiẽtis. Iocundus enim qui inter flagella confitendo delictũ, gaudet illud per præſentem tribulationem deleri Miſeretur animæ ſuæ placens Deo per continentiæ decorem: cõmodat proximo fructum bonæ operationis. Et hic eſt iuſtus reddẽs cuique quod ſuum eſt: Deo confeſſionem, ſibi miſericordiã, proximo charitatem. Sic autem iuſtificatur ſapientia à filiis ſuis per confeſſionem peccatorum, ſanctificatur per continentiæ bonum, glorificatur per boni operis fructificationem.

De triplici miniſterio miniſtrorum Chriſti. Cap. XI.

MIniſterium miniſtrorum Chriſti triplex eſt: ſeruitutis, charitatis, dignitatis. Miniſterium ſeruitutis corporis caſtigatio: charitatis mentis deuotio: dignitatis corporis Chriſti conſecratio. Primùm fit in afflictione: ſecundum in hilaritate: tertiũ in humilitate. *In quibuſdã dictis.*

Primum est sacrificium timoris: secundum amoris: tertium laudis.

De tribus modis quibus nos dilexit Deus. *Cap.* XII.

Super cãt. serm.10. DIlexit nos Deus dulciter, sapienter, fortiter. Dulce nempe dixerim, quòd carnem induit: cautum quòd culpam cauit: forte quòd mortem sustinuit. Nam quos sanè in carne visitauit, carnaliter tamen nequaquam amauit, sed in prudentia spiritus. Itaque quos in carne quæsiuit, dilexit in spiritu, redemit in virtute. Plenum prorsus omni suauitatis dulcedine, videre Deum hominem hominis conditorem. At dum naturam induit, prudenter selegit à culpa: etiam potenter mortem propulit à natura. In carnis autem assumptione condescendit mihi: in culpæ vitatione contulit sibi, in mortis susceptione satisfecit patri: amicus dulcis, consiliarius prudens, adiutor fortis. Huic securus me credo, qui saluare me velit, nouerit, & possit. Ergo nisi amasset dulciter, non me in carcere requisisset illa maiestas. Sed iunxit affectioni sapientiam, quæ tyrannum deciperet: iunxit & patientiam, qua placaret offensum Deum patrem.

De

De triplici modo diligendi Deum. Cap. XIII.

DIſce Chriſtiane à Chriſto, quem-admodũ diligas Chriſtum. Diſce amare dulciter, amare prudenter, amare fortiter. Dulciter ne illecti, prudẽter ne decepti, fortiter ne oppreſſi ab amore domini auertamur. Ne mundi gloria ſeu carnis voluptatibus abducaris, dulceſcat tibi præ his ſapientia Chriſtus. Ne ſeducaris ſpiritu mendacij & erroris, luceſcat tibi veritas Chriſtus. Ne aduerſitatibus fatigeris, confortet te virtus Dei Chriſtus: zelũ tuum inflammet charitas: informet ſcientia: firmet conſtantia. Sit feruidus, ſit circunſpectus, ſit inuictus, nec teporem habeat, nec careat diſciplina, nec timidus ſit. Dilige dominum Deum tuum toto & pleno cordis affectu: dilige tota rationis vigilantia & circunſpectione: dilige & tota virtute: vt nec mori pro eius amore pertimeſcas. Sit ſuauis & dulcis affectui tuo dominus Ieſus contra malè vtique dulces vitæ carnalis illecebras, & vincat dulcedinem dulcedo. Sed ſit nihilominus intellectui præuia lux, & dux rationi non ſolùm ob cauendas hæreticæ fraudis decipulas, & fidei *Super Cant. ſerm. 20.*

puritatem ab eorũ versutiis custodiendam, verùm vt cautus quoque sis, nimiã & indiscretam vehementiã in tua conuersatione vitare. Sapiẽtia est Deus, & vult se amari non solùm dulciter, sed & sapienter. Alioquin facilimè zelo tuo spiritus illudet erroris, si sapientiã negligas. Nec habet callidus hostis machinamentum efficacius ad tollendam de corde dilectionẽ, quàm si efficere possit, vt in ea incautè & non cum ratione ambuletur. Sit etiam fortis & constans amor tuus, nec cedens erroribus, nec succumbens laboribus. Ergo amemus affectuosè, circunspectè, & validè.

In quibusdã dictis.

Super cã. serm. 20.

Quid sit Deum diligere toto corde, tota anima, tota virtute. Cap. XIIII.

Vbi suprà.

NOn abduci blandiciis, nec seduci fallaciis, nec iniuriis frangi, toto corde, tota anima tota virtute, diligere est. Et nota amorem cordis quodãmodo esse carnalem, quòd magis erga carnem Christi, & quæ in carne Christus gessit vel iussit, cor humanum afficiat. Hoc repletus amore, facilè ad omnem huiusmodi Dei sermonem cõpungitur. Nihil audit libẽtius, nihil legit studiosius, nihil frequẽtius recolit, nil suauius meditatur. Adstat oranti hominis Dei

ſacra imago, aut naſcentis, aut lactẽtis, aut docentis, aut morientis, aut reſurgentis, aut aſcendentis: & quicquid tale occurrat vel ſtringat, neceſſe eſt animā in amore virtutum, vel carnis exturbet vitia, fuget illecebras, noxia deſideria lęuet. In carnis ergo deuotione interim conſoletur, qui viuificantem ſpiritum nondum habet, eo duntaxat modo, quo habent illi qui aiunt, Et ſi cognouimus Chriſtū ſecundum carnē, ſed nunc iam non nouimus. Nam aliàs quidē nequaquam ſine ſpirituſancto vel in carne diligitur Chriſtus, etſi nō in illa plenitudine. Cuius tamen menſura deuotionis hæc eſt, vt totum cor illa ſuauitas occupet, totū ſibi ab amore vniuerſæ carnis ac carnalis illecebræ vēdicet: hoc quippe toto corde diligere eſt. Vt breuiter dicā, toto corde diligere eſt omne quod blāditur de carne propria vel aliena, ſacroſanctæ carnis amori poſtponere. In quo & mundi gloriam æquè cōpręhendo, quia gloria mondi gloria eſt carnis: & qui in ea delectantur, carnales eſſe nō dubium eſt. Bonus iſte amor carnalis, per quem vita corporalis excluditur, contēnitur & vincitur mūdus: proficitur autem in eo, cùm fit & rationalis:

miſeria. Sed nunquid & iſtam ſibi quiſpiam in hac mortalitate præſumit? Et ex hac itaque liberum nominari arbitrium non immerito abnuimus. Eſt verò quam magis ei congruere arbitror, libertatem, quam dicere poſſumus à neceſſitate, eò quòd neceſſarium voluntario contrarium eſſe videtur. Siquidem quod ex neceſſitate fit iam non eſt ex voluntate, ſed econtrario ſimiliter. Verùm libertas à neceſsitate æquè & indifferenter Deo vniuerſeque tam bene quàm malè rationali congruit creaturæ. Nec peccato, miſeria amittitur, nec minuitur: nec maior in iniuſto eſt quàm in peccatore: nec plenior in angelo quàm in homine. Manet namque libertas voluntatis, vbi etiam eſt captiuitas mentis: tam plena quidem in malis quàm & in bonis, ſed in bonis ordinatior. Tam integra quoque pro ſuo modo in creatura, quàm in creatore: ſed in illo potentior. Quòd autem ſolẽt homines conqueri & dicere, volo habere bonã voluntatem & nõ poſſum, nequaquã huic pręſcribit libertati, vt quaſi vim aut neceſsitatẽ in hac parte volũtas patiatur: ſed planè illa libertate quę ducitur à peccato, ſe carere

teſtatur

testatur. Nam qui vult habere bonam voluntatem, probat se habere voluntatem. Non enim vult habere bonam, nisi per volũtatem. Quòd si voluntatem, & libertatem: sed libertatem à necessitate, non à peccato. Nempe vt non valeat cùm velit habere bonam, sentire quidem deesse libertatem, sed profectò libertatem à peccato, quo vtique dolet premi non perimi voluntatẽ. Quanquã iam proculdubio vtrunque bonam habet, vbi habere vult, bonum quippe est quod vult. Nec posset bonum velle, nisi bona voluntate: sic nec velle malum, nisi mala voluntate. Cùm bonum volumus, bona est voluntas: cùm malum volumus, mala est voluntas, Vtrobique voluntas & vbique libertas: cedit siquidem voluntati necessitas. Cùm autem non valemus quod volumus, sentimus quidem ipsam quodammodo libertatem peccato esse captiuam vel miseram: non tamen amissam. Ex hac ergo tantùm libertate, qua liberum est voluntati, seipsam iudicare vel bonam, si bono, uel malam si malo consenserit: quippe quæ in neutro nisi certè volendo consentire se sentit, liberum arbitrium credimus nominari.

De triplici libertate: quarum prima est naturæ, secunda gratiæ, tertia vitæ vel gloriæ. Cap. XVI.

CVm igitur triplex sit præposita libertas, à peccato, à miseria, à necessitate, hanc vltimo loco positã, contulit nobis in conditione natura. In prima restauramur à gratia: media nobis reseruatur in patria. Dicatur ergo prima libertas naturæ: secunda gratiæ, tertia vitæ vel gloriæ. Primò, nempe in liberam voluntatem ac voluntariam libertatem conditi sumus, nobilis Deo creatura. Prima ergo libertas habet multum honoris: secunda plurimum & virtutis: nouissima cumulum iocunditatis: Ex prima quippe præstamus cæteris animantibus: in secunda carnem: per tertiam mortem subiicimus. *In lib. de gratia & libe. arbi.*

Quid sit iudicium, quid consilium, quid complacitum. Cap. XVII.

IVdicij est discernere quid liceat, quid non liceat: consilij probare quid expediat, vel non expediat. Complaciti experiri quid libeat, vel non libeat. Vtinam tam liberè nobis consuleremus, quã liberè de nobis iudicamus: vt sicut liberè per iudiciũ licita illicitáque discernimus, ita per consiliũ & licita tan- *In li. vbi suprà.*

quam commoda nobis eligere, & illicita tanquam noxia respuere liberum haberemus, Iam enim nõ solùm liberi arbitrij, sed & liberi proculdubio cõsilij, ac per hoc à peccato liberi essemus, Sed quid si totũ solúmque quod expediret vel liceret etiam liberet, nónne liberi quoque esse complaciti merito diceremur: quippe qui ab omni proinde quod displicere potest, hoc est, ab omni nos miseria liberos sentiremus? Nunc autẽ cùm multa pe- iudicium, vel admittenda vel omittenda esse decernamus, quæ tamen per consiliũ nequaquã pro iudicij rectitudine, aut eligimus aut contẽnimus: rursum quia nõ omnia quæ tanquam recta & commoda cõsultè obseruamus, etiam vt beneplacita libenter amplectimur: sed insuper quasi dura & molesta, vix æquanimiter ferre perduramus liquet, quia liberũ nec cõsilium habemus, nec complacitum. Certissimè autem habituri sumus, quoniam liberũ à necessitate arbitrium: quod nunc cunctæ rationali creaturæ commune videtur: erit etiam in electis hominibus vti iam in sanctis est angelis & cautum à peccato, & tutũ à miseria probantibus tandem, triplicis libertatis felici experientia,

rientia, quæ ſit bona voluntas Dei ac beneplacens & perfecta. Quod quia necdum eſt ſola, interim plena integráque manet in hominibus libertas arbitrij. Nam libertas cõſilij ex parte tantũ, & hoc in paucis ſpiritalibus, qui carnẽ ſuam crucifixerunt cum vitiis & cõcupiſcẽtiis, quatenus iam nõ regnet peccatũ in eorũ mortali corpore. Porrò, vt non regnet libertas, facit conſilium. Vt nõ deſit ex integro, captiuitas eſt liberi arbitrij. Iam de libertate cõplaciti in hoc ſeculo, neq; quòd dicemus, vbi vix ſufficit diei malitia ſua: vbi vita hominis tentatio eſt ſuper terrã: vbi totũ occupare videtur miſeria: vbi noctes diéſque in mœrore cõtineantur: nullũ profectò tẽporis ſpatiũ cõplacito vacuum eſſe relinquitur. Hi tamẽ & in hac carne raròlicet, raptímque cõplaciti libertate fruuntur, qui cùm Maria optimam partem elegerunt, quæ nõ auferetur ab eis. Qui enim iam tenent quod auferendum non eſt, experiuntur vtique, quod futurum eſt: ſed quod futurum eſt felicitas eſt. Porrò, felicitas & miſeria, eodem tempore ſimul eſſe non poſſunt. Quoties igitur per ſpiritum illam participant, toties iſtam non ſentiunt.

Itaque in hac vita soli contẽplatiui possunt vtraque frui libertate complaciti: & hoc ex parte & parte satis modica, vicéque rarissima. Porrò libertate consilij fruuntur etiã quilibet iusti, ex parte quidem, sed non modica. Cæterùm, libertas arbitrij cunctis pariter ratione vtentibus conuenit, non minor quantum in se est in malis quã in bonis, tam plena in hoc seculo quàm & in futuro.

De triplici voluntate, libera, mala & bona. Cap. XVIII.

In lib. de gratia & liber. arb. Libera voluntas nos facit esse nostros, mala diaboli, bona Dei. Creati quippe quodãmodo nostri in liberã voluntatẽ, quasi Dei efficimur per bonam voluntatem. Porrò bonam facit, qui liberam fecit, & ad hoc bonam, vt simus aliquod initium creaturæ eius. quoniã expedit profectò nobis magis omnino non fuisse, quàm nostros permanere. Dum ergo per malã voluntatem sumus diaboli, quodãmodo interim nõ sumus Dei, sicut & cũ per bonã voluntatẽ efficimur Dei, desinimus iã esse diaboli. Nemo siquidẽ potest duobus dominis seruire. Cæterum siue Dei sumus, siue diaboli, non tamẽ similiter desinimus esse & nostri. Manet quippe

vtrobique libertas arbitrij, per quã manet & causa meriti : quare merito vel puniamur mali, quòd tanquam liberi ex propria voluntate efficimur, vel glorificemur boni, quòd nisi æquè voluntarij esse non possumus. Sanè diabolo nostra nos mancipat voluntas, non ipsius potestas: Deo subiicit eius gratia, non nostra voluntas. Nostra quippe voluntas bona, quod fatendum est à bono Deo creata: perfecta tamen non erit, quousque suo creatori perfectè subiecta sit.

De triplici bono, quod habet in se perfectio bonæ voluntatis. *Cap.* XIX.

VElle malum, defectus quidam est volũtatis: bonum velle, profectus eiusdem: sufficere autem ad omne quod volum' bonũ, ipsius perfectio. Vt ergo velle nostrũ, quod ex libero arbitrio habemus perfectũ habeamus duplici gratię munere indigemus: & verò videlicet sapere, quod est voluntatis ad bonum conuersio: & pleno etiam posse, quod est eiusdem in bono confirmatio. Porrò, perfecta conuersio est ad bonum, vt nihil habeat, nisi quod deceat vel liceat. Perfecta in bono confirmatio, vt nil desit iam quod libeat. Tũc demum, perfecta erit voluntas, cùm plenè fuerit bona

In lib. de gratia & libero arbit.

& bene plena. Habet siquidem in se duplex bonũ ab initio sui. Vnũ quidẽ generale ex sola creatione, quod à bono scilicet Deo nõ potuit creari nisi bona. Alterum speciale, ex libertate arbitrij, in qua ad imaginem vtique ipsius qui creauit est condita. Quòd si his duobus modis accedat, & tertium conuersio ad creatorem, reputabitur non immerito perfectè bona. Bona nimirum in vniuersitate, melior in suo genere, optima ex sui ordinatione. Est autem ordinatio omnimoda conuersio voluntatis ad Deum, & ex toto se voluntaria deuotáque & subiecta.

De libero arbitrio, consilio & complacito. Cap. XX.

Vbi suprà AD liberum arbitrium, quantum in se est, non pertinet posse vel sapere sed tantum velle: nec potentem facit creaturam nec sapientem, sed tantũ volentem. Non ergo si potens aut sapiens, sed tantum si volens esse desierit, liberũ arbitriũ amisisse putanda erit. Vbi enim nõ est voluntas, nec libertas. Non dico, si velle bonum, sed si velle omnino creatura desierit. Fatendum sine contradictione, vbi iã non ex voluntate bonitas, sed ipsa ex toto voluntas perit.

etiam liberū deperire arbitrium. Quod si velle tantū bonum nō poterit, signum est, quòd ei desit liberū non arbitriū sed consiliū. Si autem nō quidem velle, sed ad id quod iam vult bonum ei posse defuerit, nouerit sibi deesse liberū complacitum, non liberum perisse arbitrium. Si ergo liberū arbitrium ita vbique sequitur volūtatē, vt nisi illa penitus esse desinat, isto nō careat: voluntas verò sicut in bono, ita etiā & in malo ęquè perdurat: æquè profectò & liberū arbitrium, tā in malo quàm in bono, integrū perseuerat. Et quomodo voluntas etiā posita in miseria non desinit esse volūtas, sed dicitur & est misera volūtas: sicut & beata voluntas, ita nec liberum arbitriū destruere: siue quantum in se est aliquatenus imminuere poterit quæcūque aduersitas vel necessitas. Sed licet vbique pariter sine sui diminutione perduret, non tamen pariter sicut de bono potuit per se in malū corruere: ita quoque per se de malo in bonum poterit respirare. Nemo proinde putet ideo dictum liberum arbitrium, quòd æquè inter bonū & malum potestate vel facilitate versetur: cum cadere quidem per se poterit, non autem resurgere, nisi per domini

ſpiritum. Nunc igitur ex eo potius liberum dicitur arbitriũ, quod ſiue in bono ſiue in malo æquè liberam facit voluntatem: cũ nec bonus quiſpiam nec item malus dici debeat, aut eſſe valeat, niſi volens. Tali iã ratione nõ incõgruè dicetur, ad bonum ſe & ad malum habere æqualiter: quòd vtrobique videlicet par ſit ei, nõ quidẽ in electione facilitas, ſed in voluntate libertas. Hac ſanè dignitatis diuinæ prærogatiua, rationalem ſingulariter creaturam conditor inſigniuit, quòd ſui quodammodo iuris in hac parte exiſteret, quatenus nõ niſi ſua voluntate aut mala fieret & iuſtè damnaretur: aut bona maneret & merito ſaluaretur, non quòd ei propria ſufficere poſſet voluntas ad ſalutem, ſed quòd eam nullatenus ſine ſua voluntate conſequeretur. Nemo quippe ſaluatur inuitus.

De triplici operatione Dei: prima, ſcilicet per quam: ſecunda contra quam: tertia cum qua operatur. Cap. XXI.

In lib. vbi ſuprà.

OPeratur Deus illorũ ſalutem, quorum nomina ſunt in libro vitæ: aliquãdo per creaturã ſine ipſa: aliquãdo per creaturã, cõtra ipſam: aliquãdo per creaturã, cum ipſa. Multa profectò fiunt hominibus ſalubria per inſenſibilem: & item

item per irrationalem creaturam, quæ idcirco dixerim fieri sine ipsa, quòd nõ queat intellectu carens esse vel cõscientia. Multa quoque multorum saluti vtilia facit Deus, per malos, siue homines, siue angelos: sed quoniam inuitos, ideo contra ipsos: Nam dum nocere cupientes iuuant quãtũ aliis valet vtilis actio, tantũ ipsis peruersa nocet intentio. Porrò, per quos & cum quibus operatur Deus, boni sunt angeli vel homines, qui quod vult Deus agunt pariter & volũt. Qui enim bono quod opere complent, volũtate consentiũt: opus omnino quod per eos Deus explicat, ipsis communicat. Videamus secundum Dei triplicem operationẽ quam posuimus, quid creatura neque pro suo ministerio mereatur. Et illa quidem per quã & sine qua fit quod fit: quid mereri potest? Quid illa contra quam fit, nisi iram? Quid & cum qua fit, nisi gratiã? In prima itaque nulla, in sequenti mala, in vltima bona merita conquiruntur. Nec enim pecudes cùm per eas bonum aut malum aliquod fit, boni quicquam merentur. Non habent quippe vnde bono malóve consentiant. Multò minus autem lapides cum nec sentiant. Cęterùm, diabolus vel ho-

mo malus cum vigeant & vigilant ratione iam quidem merētur: ſed non niſi pœnam pro eo quòd à bono diſſentiant. Quicũque autem ex conſenſu voluntatis obediunt, repoſitā ſibi eſſe confidunt coronā iuſtitiæ. Vtitur ergo Deus in ſalutem ſuorum irrationali: & itē inſenſibili creatura tanquam iumento aut inſtrumento: quę iā expleto opere nuſquā erūt. Vtitur rationali creatura, ſed maleuola, quaſi virga diſciplinæ, quā correpto filio in ignem proiiciet tanquā ſarmentum inutile. Vtitur angelis & hominibus bonæ voluntatis tanquā commilitonibus & coadiutoribus ſuis: quos peracta victoria ampliſſimè munerabit. Ibi itaq; Deus homini merita benignè conſtituit, vbi per ipſum & cū ipſo bonum operari quippiam dignanter inſtituit. Hinc adiutores Dei, cooperatores ſpiritusſancti. Promeritores regni nos eſſe præſumimus, quòd per conſenſum vtique voluntarium diuinæ voluntati coniungimur.

De bona cogitatione, conſenſu & opere, quæ tria operatur Deus in nobis. Cap. XXII.

In libro, vbi ſuprà.

DEus tria hæc, hoc eſt, bonū cogitare, velle, perficere operatur in nobis.

bis. Primum ſine nobis: ſecundum nobiſcum: tertium per nos facit. Siquidem immittendo bonam cogitationem nos præuenit: immutando etiam malã voluntatem ſibi per conſenſum iungit miniſtrando, & cõſenſui voluntatẽ vel facultatẽ foris per apertum opus noſtrũ, internus opifex noſter innoteſcit. Sanè ipſi nos præuenire nequaquam poſſumus. Qui autem bonũ neminem inuenit, neminem ſaluat, quem nõ prꝗuenit. A Deo ergo ſine dubio fit noſtræ ſalutis exordiũ: nec per nos vtique, nec nobiſcum. Verùm conſenſus & opus, etſi nõ ex nobis, iam nõ tamen ſine nobis. Nec primũ itaque in quo: nos quippe nil facimus, nec vltimum quod & plerunque extorquet, aut timor inutilis, aut ſimulatio damnabilis, ſed tãtùm mediũ reputatur nobis in meritũ. Sola igitur interdum bona voluntas ſufficit, cætera non proſunt, ſi ſola defuerit. Nõ proſunt, dixerim, ſed agenti nõ cernenti. Valet itaque intẽtio ad meritum, actio ad exemplum: vtranque eſt præueniens cogitatio tantummodo ad excitandum. Cùm hæc ergo inuiſibiliter intra nos ac nobiſcum actitari ſentimus, ſoli gratiæ attribuamus. Ipſa liberũ excitat arbitriũ,

cùm

cùm ſeminat cogitatum: ſanat, cùm mutat affectũ: roborat, cùm perducit ad actum: ſeruat, ne ſentiat defectum. Si autem iſta cũ libero arbitrio operatur: vt tãtũ in primo illud præueniat, in cęteris comitetur: ad hoc vtique præueniẽs, vt iam ſibi deinceps cooperentur. Ita tamẽ quod à ſola gratia cœptũ eſt, pariter ab vtroque perficitur: vt miſtim nõ ſigillatim: ſimul nõ viciſſim per ſingulos profectus operentur. Nam partim gratia, partim liberum arbitrium, ſed totũ ſingula opere indiuiduo peragunt. Totum quidem hoc, & totum illa, ſed vt totum in illo, ſic totum ex illa

De triplici operatione Dei: quarum prima creatio eſt: ſecunda formatio: tertia conſummatio. *Cap.* XXIII.

In libro, qui ſuprà.

CRearis, ſanaris, ſaluaris. Quid horũ tibi ex te ô homo? Nec creare qui non eras: nec iuſtificare peccator, nec mortuus poteras teipſum reſuſcitare: vt cætera prætermittam bona, quæ aut ſanandis neceſſaria ſunt, aut ſaluandis repoſita. Quod dicimus de primo, patet, & de vltimo. Sed & de medio nemo dubitat, niſi qui ignorans Dei iuſtitiam, & ſuam volens conſtituere, iuſtitiæ Dei non eſt ſubiectus. Quid enim? Agnoſcis

creantis potentiam: saluantis gloriam: & sanantis ignoras iustitiam? Quis est qui ignoret Dei iustitiam? Qui seipsum iustificat. Qui merita sibi aliunde præsumit quàm à gratia. Cæterùm qui fecit quod saluaret, etiam dat vnde saluet. Ipse inquã merita donat qui fecit quibus donaret. Igitur qui rectè sapiunt, triplicem confitentur operationem: nõ quidem liberi arbitrij, sed diuinæ gratiæ in ipso, siue de ipso. Prima creatio: secunda reformatio: tertia est consummatio. Primo nanque in Christo creati in libertatem voluntatis: secundo reformamur per ipsum in spiritum libertatis cum Christo: deinde consummandi in statum æternitatis. Siquidẽ quod non erat in illo, creari oportuit: qui erat per formam reformari deformem: membra non perfici possunt, nisi cum capite. Cùm igitur consummatio fieri habeat de nobis: siue etiam in nobis, nõ autem à nobis creatio facta est, sed sine nobis. Sola quæ nobiscum fit quodammodo propter consensum voluntarium nostrum in merita nobis computabitur reformatio.

De intentione & affectione & memoria.
Cap. XXIIII.

Per

In lib. vt sup. PEr virtutum exercitia constat interiorem hominẽ nostrum renouari de die in diem: dum & intentio terrenis incuruata curis, de imis paulatim ad superna resurgit: & affectio circa carnis desideria languens: sensim in amorẽ spiritus conualescit: & memoria veterum operũ turpitudine sordẽs nouis bonísque actibus candidata in dies hilarescit. In his nempe tribus interior renouatio consistit, rectitudine scilicet intẽtionis: puritate affectionis: recordatione bonæ operationis: per quam bene sibi conscia memoria enitescit. Verum etiã hoc cum certũ sit diuino in nobis actitari spiritu, Dei sunt munera. Nã verò cùm nostræ voluptatis assensu, nostra sunt merita. Deus ergo author est meriti, qui & voluntatẽ applicat operi & opus explicat volũtati. Alioquin si propriè appellẽtur ea quæ dicimus nostra merita, spei quędã sunt seminaria: charitatis incentiua: occultæ prædestinationis indicia, futuræ felicitatis præsagia, via regni: non causa regnandi. Denique quos iustificauit: non quos iustos inuenit, hos & magnificauit.

In quibusdam dictis.

De triplici fide. Cap. XXV.

DVm venit Dei filius factus est homo

mo qui erat Deus: tanquam bonus medicus dedit præcepta: quibus obseruatis reformaretur salus amissa. Vt verò præceptis faceret fidem, exhibuit signa: vt eorum præceptorũ persuaderet vtilitatem promisit beatitudinẽ. Est ergo fides alia preceptorum, alia signorũ, alia promissorum, id est qua credimus in Deum: qua credimus Deũ: qua credimus Deo. Credere autem in Deum: est in eum sperare: & eum diligere. Per fidem signorum credimus Deũ qui talia potest: & omnia potest. Per fidem promissorũ credimus Deo: qui quicquid promittit, veraciter complet. Similiter quoque spes triplex est: & procedit de prædicta triplici fide. Nam de fide præceptorum oritur spes veniæ, de fide signorum spes gratiæ, de fide promissorum spes gloriæ.

De triplici charitate. *Cap.* XXVI.

CHaritas ternario numero colligitur de corde puro: & cõscientia bona: & fide non ficta. Puritatem debemus proximo, conscientiã nobis, fidem Deo. Puritas autẽ est quicquid agitur, aut ad vtilitatem proximi, aut ad honorem fiat Dei. Maximè tamen adhibenda est proximo: quia Deo manifesti sumus: proximo autem nõ possumus: nisi inquantum *In quibusdã dictis.*

illi

illi cor nostrum aperimus. Conscientiã bonam faciunt in nobis duo: pœnitentia & continentia: quando scilicet per pœnitentiam peccata cõmissa punimus: & per continentiã deinceps puniẽda non committimus: & hanc debemus nobis. Post hęc superest fides nõ ficta, quę Deo vigilanter exhibenda est: vt nec propter proximum, cui nos impedimus offendamus Deum: nec propter conscientiam quam per pœnitentiam & continentiã in humilitate custodire volumus, minus exequamur mandatorum Dei obedientiam: & hæc est fides non ficta. Non fictè autem ponitur ad differentiã mortuæ fidei & fictæ. Mortua fides est, quæ sine operibus est. Fides ficta quæ ad tẽpus credit: & in tempore tentationis recedit. Vnde etiam ficta, id est fragilis dicitur. Quæ suscepta quidem ex charitate vitæ, moueri inchoat ad bene operandum, sed non perseuerans deficit, & moritur tanquam abortiua. Qualis cuiusque sit fides, tribulatio probat. Si cuius deficit, deficit enim cùm in charitate non perseuerat, ficta esse dignoscitur. Si cuius perseuerat, probata & perfecta censetur.

In epistola ad Hẽricum Senonensem episc.

De

De triplici ſolicitudine in dilectione proximi habenda. Cap. XXVII.

VT veritatis diſcipulos nos eſſe probemus, diligamus inuicem. Et in hac dilectione triplici ſolicitudine vigilemus: quia Deus charitas eſt, & omnem ſolicitudinem noſtram illi debemus, id eſt, vt naſcatur, vt creſcat, vt ſeruetur. Naſcitur, ſi cibaueris inimicũ, ſi potum dederis ei: quia hæc faciens, carbones ignis congeres ſuper caput eius. Carbones ignis ſunt opera charitatis, quę congeruntur ſuper diabolum, qui eſt caput omnium iniquorum: vt ablato eo, naſcatur eis caput Deus, qui eſt charitas. Creſcit, ſi neceſſitatem patienti ſubueneris: ſi volenti mutuare præſtiteris: ſi amico animum tuum aperueris. Seruatur, ſi loquendo vel exhibendo etiam quæ non videntur neceſſaria, amicorum voluntati ſatisfeceris. Seruatur etiam, & augetur bono vultu, dulci ſermone, hilari operatione: vt charitatem quam vultus & ſermo indicant, pia & hilaris operatio confirmet. Quia exhibitio operis, probatio eſt dilectionis. *In quibuſdã dictis.*

De triplici vnguento. Cap. XXVIII.

EST vnguentum contritionis, delicta multa complectens. Et eſt vnguen- *Super cãt. ſerm.10.*

tum deuotionis, multa continens beneficia: est & pietatis. Primum pungitiuum dolorem faciens: quia mouet ad compunctionem, amara recordatio peccatorum. Secundum temperatiuum dolorem leniens, diuinæ bonitatis intuitu consolationem dante, & sedante dolorem. Tertium sanatiuũ, etiam morbum expellens. Nunc de singulis disseramus. Est ergo vnguentum quod sibi anima conficit, multis irretita criminibus. Sed cùm incipit cogitare vias suas, congerat conteratq́; in mortariolo conscientiæ multas ac varias species peccatorũ suorum: & intra æstuantis pectoris ollam simul omnia coquat igne quodam pœnitentiæ & doloris. Ecce hoc est vnum vnguentum, quo anima peccatrix suæ conuersionis primordia condire debet, plagisq́; suis recentibus adhibere. Primum nanque sacrificium Deo spiritus contribulatus. Nec est omnino spernenda, nec vilis æstimãda huiuscemodi species vnguenti, cuius odor angelos ad exultationem inuitat. Sed est vnguentum tantò isto profectò preciosius, quãtò de melioribus compositũ speciebus. Fit enim vnguentũ illud de diuinis collatis humano generi beneficiis. Felix

qui

qui ipsa sibi studiosè colligere, & ante mentis suæ oculos digna cum gratiarũ actione reducere curat. Profectò cum fuerint in vasculo pectoris, pistillo crebræ meditationis contusa atque contrita, denique igne sancti desiderij simul decocta omnia, & demum impinguata oleo lætitiæ, erit vnctio lõgè preciosior excellentiorq́; priore. Sed est vnguentũ quod ambobus longè antecellit, & hoc appellauerim pietatis, eò quòd fiat de necessitatibus pauperum, de anxietatibus oppressorum, de perturbationibus tristium, de culpis delinquẽtium: & postremò de omnibus quorumlibet miserorũ ærumnis, etiam si fuerint inimici. Despicabiles videntur species istæ. Sed est super omnia aromata vnguentum, quod ex eis conficitur. Sanatiuum est beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Igitur multæ miseriæ collectæ atque oculo pietatis inspectæ, ipsæ sunt species ex quibus vnguenta optima componuntur. *Super cãt. serm.12.*

De triplici modo confeßionis. *Cap.* XXIX.

OMne quod remordet conscientiam confitere humiliter, pure, fideliter. Nonnunquam audimus aliquos reminisci ac iactitare impudentissimè mala sua *Super cãt. serm.16.*

præterita, quæ (verbi gratia) aliquando vel fortiter gladiatorio, vel argutè literatorio gessere conflictu, seu aliud qui secundum mũdi quidem vanitatem fauorabile: secũdum animæ verò salutem nociuũ, perniciosum, damnosum. Nonnulli talia rememorant quasi dolendo & pœnitendo: sed gloriam in intentione captantes commissa sua non diluunt, sed seipsos illudunt. Nam Deus non irridetur, nec proditur, aut proijcitur vetus fermentũ illa confessione, sed statuitur. Sed est confessio eò periculosius noxia, quò subtilius vana cum ipsa etiam inhonesta & turpia detegere de nobis non veremur, non quia humiles sumus, sed vt esse putemur. Appetere autem de humilitate laudem, humilitatis non est virtus, sed subuersio. Verus humilis vult vilis reputari, non humilis prædicari. Gaudet contemptu sui, hoc solo sanè superbus quòd laudes contemnit. Quid peruersius, quídve indignius, vt humilitatis custos confessio superbiæ militet, & tamen velis videri melior, & inde videris deterior? Mirabile iactantiæ genus, vt non possis putari sanctus, si non appareas sceleratus. Ac talis confessio speciem habens humilitatis non virtutem,

tem, non solùm veniam nõ meretur, sed & prouocat iram. Ecce, cur humilẽ confessionem esse debere dixi? Oportet autem esse & simplicem. Non intentionem fortè, quia latet homines, excusare delectet, si sit rea: nec leuigare culpam quæ grauis est: nec alieno adumbrare suasu, cùm inuitum nemo coëgerit. Primum illud nõ confessio est, sed defensio: non placat, sed prouocat. Sequens monstrat ingratitudinẽ, & quo minus reputatur culpa, eò & minuitur gloria indulcoris. Sed enim minus libenter beneficium datur, quod minus gratè, minúsve necessariè prouenire sentitur. Veniam sibi proinde abiudicat, qui munus largitoris attenuat, quod quidem omnis facit qui reatum suum verbis alleuiare conatur. Gen⁹ excusationis est, cùm argueris tu, alium incusare. Porrò, excusare te velle quando corriperis, non modò minimè fructuosum, sed & perniciosum. Meritò quidem. In animam suam peccat, qui se excusat: repellens proinde à se indulgentiæ medicinam, & sic vitam ore proprio sibi intercludẽs. Et quænam maior malitia quàm propria armari in salutem, & linguæ tuæ temetipsum mucrone confodere? Sit autem & fidelis confessio, vt

confitearis in spe, de indulgentia penitus non diffidens, ne tuo de ore non tam iustifices quàm condemnes.

De triplici sapientia cordis, oris, & operis.
Cap. XXX.

In quibusdam sententiis. SApiẽtia cordis est in pœnitudine peccatorum præteritorum, in cõtemptu præsentium commodorum, in desiderio futurorum præmiorum. Inuenisti planè sapientiã, si prioris vitæ peccata defleas, si huius seculi desideria paruipendas, si æternam beatitudinem toto desiderio concupiscas. Inuenisti sapientiã, si tibi horum singula sapiunt prout sunt. Vt hæc quidem amara & omnino fugiẽda, ista quoque velut caduca & transitoria contemnenda. Illa verò vt perfecta bona totis appetẽda desideriis, intimi quodã animi sapore diiudices & discernas. Sanè in his tribus ore affluis, sapientia, vel prudentia: si sit in ore confessio propriæ iniquitatis, sit gratiarum actio & vox laudis: sit etiã sermo ædificationis. Nimirum corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Atque in principio, quidem sermonis iustus accusator est sui: nam in medio magnificare Deum: in tertio quoque si eatenus affluit sapientia, ædificare proximum

mum debet. Iam verò & in opere affluendum eſt ſapiẽtia & maximè. Quæramus ergo in opere triplicem affluentiam. Itaque puto ego, quòd ad opus pertinet copioſè ſatis affluere ſapientia, quicunque continenter, patienter, & obedienter conuerſatur. Tantum vt fidelis obedientia propriã mortificet voluntatem: humilis continentia ſecularem pariter & carnalem amputet voluptatem: hilaris patientia vtranque ſimiliter & corporalem, ſcilicet & mundialem viriliter ſuſtineat aduerſitatem.

De triplici modo reuertendi ad dominum.

Cap. XXXI.

QVi vult venire poſt me, per me, ad me. Poſt me, quia veritas ſum: per me, quia via ſum: ad me, quia vita ſum: Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum: & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Tria propoſuit Chriſtus: Dei virtus & Dei ſapientia, angelus magni cõſilij: animæ rationali ad imaginem trinitatis factæ: ſcilicet ſeruitutem, vilitatem, aſperitatem. In abnegatione ſui ſeruitus, in tollitione crucis vilitas, in imitatione Chriſti deſignatur aſperitas. Vt quæ per inobedientiam de ſtatu trinæ felicitatis ceciderat, humiliata affli-

In quibuſdam ſententiis.

ctione trinæ miseriæ per obedientiam resurgat. Cciderat igitur à se, à societate Angelorum, à visione Dei: id est à libertate, à dignitate, à beatitudine. Audiat ergo consilium, vt abnegando seipsum, id est, propriam voluntatem sui libertatem recuperet. Tollendo crucem suam, id est, carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifigendo, & per continentiæ bonum recuperet societatem Angelorum. Sequendo Christum, id est, eius passionem imitando, recuperet claritatis eius visionem: quia si compatimur, & conregnabimus.

De sobrietate, iustitia, & pietate.
Cap. XXXII.

In quibusdam sententiis.

EBrietas exterior voluptatum effusio: interior curiositatum occupatio. Econtrà, sobrietas exterior voluptatum refrænatio: interior curiositatum exclusio. Ita viuit homo sobriè quantum ad seipsum, iustè quantum ad proximum, cui exhibet quod iustum est. Institia est in duobus modis, in innocentia, & in beneficentia. Innocentia iustitiã inchoat: beneficentia consummat. Piè quantum ad Deum. Pietas est in duobus vt de nobis non præsumamus, sed in Deo perfectè confidamus: vt per eum omnia impedimen

pedimenta mundi vincamus.

De timore, spe & charitate. Cap. XXXIII.

VIri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos, perseuerantes in sua vetustate vsq; ad mortẽ: & hoc quia non timent dominũ. Verùm, qui timore Dei initiatur ad sapientiam, is continuo dimidiat dies suos, exclamans prę timore, vadam ad portas inferi. Cuius vtique inferi metu, cũ cœperit quiescere à malis, incipiat de bonis quærere cõsolationem, qua necesse est in alterutro consolari. Est autem bona consolatio de spe salutis æternæ in qua translatis peccatis quæ separabant inter ipsum & Deũ, per Dei gratiam reuiuiscit & hilarescit. In quo cùm cœperit proficere, q̃a qui vult piè viuere in Christo, necesse est (teste scriptura) persecutionem patiatur: vt recens gaudium vertatur in mœrorem: & dulcedo boni vix summis (vt ita dicam) labiis attacta in amaritudinem commutetur. Plorat ergo amarius amissam dulcedinem, quàm peius fleuerat admissam peccatorũ amaritudinem: & hoc tandiu facit: donec Deo miserante consolatio redit. Qua denuo redeunte, cognoscit eam quam passus est tentationẽ probationem fuisse, non desolationem. Porrò *In quibusdã dictis.*

probationem fuiſſe ad eruditionem, nō ad deſtructionem. Vnde & cognito ſuo de tentatione profectu, non tantum refugit, ſed etiam tentari appetit. Crebris itaque huiuſcemodi viciſſitudinibus inter gratiæ viſitationem & tentationis probationem, in ſchola virtutum proficiens faciente vtique viſitatione, ne deficiat, tentatione ne ſuperbiat. Tali tandē exercitio mundato oculo interiori, ſtatim adeſt lux, cui fideliter inhærere cupiens, ſed corpore preſſus nō prǫualens, ad ſeipſum nolens dolensq́; reſilit. Guſtato tamē aliquatenus quam dulcis eſt dominus, eius ad ſua etiam cùm redierit in cordis palato ſaporem retinet: quo fit vt iam ipſum non ipſius quæcunque bona deſideret, & hæc eſt charitas nō quærens quæ ſua ſunt. Hæc facit non quærentem ſua, ſed patrem diligentem. Timor quippe faceret ſeruum ſua incommoda declinantem: ſpes mercenariū vt ſua lucra ſectantem. Non reuelatur ſeruo veritas, quia ſeru⁹ neſcit quid faciat dominus eius. Sed nec mercenarius rapitur ad contemplandam veritatem, qui propriam, quǫrit vtilitatem. Filio autem pater notam faciet veritatem ſuam. Reuelatur itaque ſeruo Dei poteſtas, mer-

cenario felicitas, filio autē veritas. Non quòd in Deo ista discreta sint, cui idem est posse, quòd felicem & veracem esse, sed quòd à creatura creator pro diuersis eiusdem creaturæ affectibus diuersis sentiatur respectibus.

De triplici vigilia, operum, verborum, & cordis. *Cap.* XXXIIII.

VIgilemus super opera nostra, ne vel omittamus quod præceptū est: vel quod est prohibitum cōmittamus. Vigilemus etiam super verba nostra, ne in eis vel offendere Deum, vel proximū nocere cōtingat. Felix siquidem in omni cōfabulatione duplex iste timor solicitat, & duorum consideratio stimulat auditorum. Primū quidem diuinæ maiestatis, in cuius manus incidere prorsus horrēdum est. Dehinc fraternæ infirmitatis, cui nihilominus perfacile est offendiculū dare. Est autem vigilia super cor, cui sanè omnem iam custodiam exhibere sapiēs monet: nimirum quia ex ipso vita procedit. Ego tamen etiam hanc constare arbitror specialiter in duobus, vt videlicet super affectionum pariter & cogitationum suarum greges, mens solicita vigilanter intendat. Et bene huic datur omnis custodia,

In quibusdā senten.

ſtodia, à quo cæteras quoque duas procedere conſtat, niſi fortè, quod abſit, ſimulationis gerantur ſtudio, & pietatis habeant ſpeciem non virtutem. Sicut enim fontis vena ſcaturiens niſi fontes ante repleuerit adiacentes, nec refluere, non ſedari, nec in altum ſeſe tollere præualebit, quod videlicet aliàs occupetur: ſic humanus animus donec eas, quas prædicimus, manus, & linguæ cuſtodias ſolerter impleat, nec ad perfectam hanc ſuiipſius poterit reflecti curam: nec iocunda deuotionis tranquillitate frui: nec in ſublimem diuinę contemplationis proficere gradum.

De iuſtitia, pace & gaudio ſpiritali.

Cap. XXXV.

...n quibus ...ā ſenten.

EXhibent angeli iuſtitiam Deo, pacē nobis, gaudium ſibi. Sic & tu ô homo, noli prius rapere quod tuum eſt, & iuſtitiam quā Deo debes, & pacē quam proximo debes cōtemnere. Iuſtitia virtus eſt, qua redditur vnicuique quod ſuum eſt. Tu non ſolùm iuſtitiam, ſed multas & multiplices iuſtitias debes creatori. Quicquid es, quicquid potes, debes creanti, redimenti, vocanti. Sed cùm iuſtitiam feceris, fac & pacem. Quandiu enim ſumus in hoc vaſe teſteo, &

ſteo,& fragilitate complexionis humanæ, non poſſumus inueniri ſcandalorũ prorſus immunes. Si igitur recordatus fueris, quòd frater tuus habet aliquid aduerſum te,ſis humilis ad veniam petendam. Si tu habes aduerſus illũ,ſis facilis ad dandã, & omnia mẽbra erunt in pace. Sic enim ad duo iſta charitatẽ & humilitatem paratiſſimi,nõ poterimus diſſentionẽ ſentire. Sic enim procedentibus erit gaudiũ in ſpirituſancto. Non quidem gaudium carnale, non gaudiũ ſeculare,non cuius extrema luctus occupat,ſed in quod magis triſtitia vertitur. Non denique gaudium eorum qui lætantur cùm male fecerint, & exultatio quæ in rebus peſsimis eſt, ſed gaudium in ſpiritu ſancto. Vnde autẽ hoc gaudium, niſi de iuſtitia & pace procedit? Erit quãdo gaudiũ noſtrũ purũ erit & plenum, vt non modò in ſpiritu, ſed de ipſo quoque ſpiritu gaudeamus.

De tribus tranſeuntibus per hoc ſeculum. Cap. XXXVI.

HOc mare magnũ,in quo vtiq; certum eſt non aliud quã præſens ſeculum amarum intelligi: tribus hominum generibus ſuo cuique modo peruiũ eſt,vt tranſeant liberati. Tres enim *In ſer. ad Abbates.*

ſunt,

ſunt, Noë, Daniel, & Iob, quorũ primus naui: nam ſecundus ponte: tertius vado trãſit. Porrò, tres homines, tres ordines eccleſiæ ſignãt. Noë quidem arcam rexit, ne periret diluuio: vbi protinus agnoſco formam rectorum. Daniel vir deſideriorum abſtinẽtiæ & caſtimoniæ deditus, & ipſe eſt ſoli Deo vacans pœnitentium & continentium ordo. Iob quoque ſubſtãtiam huius mundi bene diſpenſans, in cõiugio fidelem deſignat populũ terrena licitè poſſidẽtem. Coniugatorum ordo eſt, qui mare magnum vado pertranſit, laborioſum prorſus & periculoſum, etiam & longum habens iter, quippe qui nulla viæ compendia captat. Nam quòd periculoſum ſit iter, in eo patet, ꝙ tam multos in eo perire dolemus, tam paucos videmus pertrãſire. Valde enim difficile eſt præſertim diebus iſtis quibus malitia nimis inualuit: inter vndas huius ſeculi voraginem vitiorum & criminalium peccatorum foueas declinare. At continentiũ quidem ordo ponte pertrãſit: quod iter breuius & facilius, & etiam ſecurius eſſe, nemo eſt qui neſciat. Porrò, prælati quidem ipſi ſunt, qui deſcendunt mare in nauibus, facientes operationem in

aquis

aquis multis. Neque enim certa pontis aliqua seu vadi semita coarctantur, vt libere possint vsquequaque discurrere & occurrere singulis vt oportet, ac dirigere pontis semitam, seu vadi ordinare gradiẽtes, pericula inuestigare ac declinare, excitare tepidos, pusillanimes sustentare. Denique ascendũt vsq; ad cælos, & descendunt vsque ad inferos: nũc quidem tractantes sublimia, nunc infernalia & horribilia facta diiudicãtes.

De tribus quæ necessaria sunt prælato.
Cap. XXXVII.

PVritatem cordis in eo prælatus habet, si prodesse magis desiderat quã præesse: si proprium commodũ vel honorem seu aliud quippiam suũ in prælatione non quærat prȩter solum beneplacitum Dei, & animarũ salutem. Sed cum intentione pura irreprehensibilis quoq; necessaria est cõuersatio, vt forma factus gregis, incipiat facere, docere, & secundum magistri nostri regulã quæcunq; docuerit discipulis esse contraria: hæc in suis actibus indicet non agenda, ne fortè submurmurare possit frater, quẽ arguit & dicere, Medice cura teipsum. Talis enim occasio plurima damnatio prælati, plurima subditorum perditio

In ser. vbi suprà.

perditio eſt. Non quòd ſine peccato penitus eſſe poſſit in hac miſera vita, ſed quòd ea quæ arguit in diſcipulis, oportet ſummopere vitare magiſtrum. Ob hoc qualis eſt in conuerſatione, talis ſit neceſſe eſt, etiam in occulta cogitatione, ne videlicet foris humilis, intus elatus, in corde ſuo præſumens de ſapientia ſeu virtute aut ſanctitate ſua, quæ eſt ſine dubio fides ficta: quæ non ſicut oſtendit humilitas conuerſationis in ſola domini pietate confidit.

De triplici modo ſubiectionis.

Cap. XXXVIII.

In quibuſdam ſent. SCio quidem creaturam omnẽ velit nolit, ſubiectam eſſe creatori. Sed à creatura rationali voluntaria ſubiectio quæritur, vt volũtariè ſacrificet domino. At verò ſubiectionem iſtam triplicem eſſe neceſſe eſt, vt quod certum eſt Deum velle, id nos velimus omnino, & quod certũ eſt eũ nolle, ſimiliter execremur & nos. Quod autẽ incertũ eſt, vtrum velit an nolit, neque velimus ex toto, neque penitus non velimus. Hic certè in hoc medio totũ periculum eſt religioſorũ, dum infeliciter blandimur nobis, & palpantes ſeducimus noſmetipſos. Hinc accidit quòd diſsimulemus

domini

domini quærere voluntatẽ, dum & nostram facere, & aliquam de ignorantia habere volumus excusationem. Quis enim ille est tam infelix monachus, qui id nolle audeat quod certus est Deum velle, aut quod certus Deũ nolle id velle præsumat? Sed in medio periculũ est. Propterea vbi certa est voluntas Dei, omnino nostra sequatur. In his videlicet de quibus certũ aliquod in scripturis inuenimus, aut ipse spiritus manifestè clamat in cordibus nostris, quid sentiendum sit, vt est charitas, humilitas, castitas, obedientia, Hæc approbemus indubitanter, & appetamus quæ placere Deo scimus indubitanter: sic & ea omnimodis odisse debemus, de quibus certum est, quòd oderit ea Deus: vt est apostasia, fornicatio, iniquitas, impatiẽtia. In his verò rebus, de quibus certum nihil possumus inuenire, nihil certũ volũtas nostra diffiniat, pẽdeat inter vtrũque, aut saltẽ neutri parti nimis adhæreat, cogitans semper ne fortè pars altera magis placeat Deo: & parati simus voluntatem eius sequi in quamcunque partem eam cognouerimus inclinari.

De tribus metis obedientiæ.
Cap. XXXIX.

In lib. de præcep. & dispen.

MOdus obeditionis est tenor professionis, nec se valet extẽdere potestas imperantis, nisi quantũ attigerit votum profitẽtis. Citra & vltra, necnon etiam contra, quidam obedientiæ limites sunt. Quamobrem quisque professus in quouis genere salutiferæ vitæ, nec vltra obedientiæ legem cogendus: nec citra est inhibẽdus, quàm sua ipsius videtur amplecti professio. Quantò minus contrà? Is ergo qui medius est vitæ modus præfixus voto, professione firmatus, solus sine dubio legi erit subiectus, obnoxius iussioni. Ergo prælati iussio vel prohibitio, nõ prætereat terminos professionis. Nec vltra extendi, nec cõtrahi citra. Nil me prælatus prohibeat horũ quæ promisi: nec plus exigat quàm promisi. Vota mea nõ augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate. Necessitas quippe non habet legẽ: & ob hoc excusat dispensationem. Voluntas verò quoniam sola meretur retributionem, etiam sola non immerito gradum altiorem vsurpat. Alioquin & absq; necessitate remissio voti non dispensatio, sed præuaricatio est: & restrictio contra voluntatẽ, murmur est, nõ profectus. Cæterùm, subie-

ctus

ctus huiuscemodi obediētiam quę voti finibus cohibetur, nouerit imperfectā. Nam perfecta obedientia legem nescit: termino non arctatur, neque contenta angustiis professionis largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis, & ad omne quod iniungitur spontanea, vigore liberalis, alacrísque animi modum non considerans, in infinitam libertatem extenditur. Et sanè quidam obedientiæ limes secundum tempus ipsa temporis æternitas, vt is sit terminus obedientiæ qui & vitæ.

De tribus gradibus obedientiæ.

Cap. XI.

BOnus quidem obedientiæ gradus est, si propter metum gehennæ seu propter sanctā professionem quā professus est quispiam obedierit: melior tamen cùm ex Dei amore obeditur. Illa quippe obedientia necessitatis est, ista charitatis. Illum autē dixerim obedientiæ gradum optimū, tū eo animo opus iniunctum recipitur quo & præcipitur. Cùm enim ex voluntate iubentis pendet intentio exequentis, fit vt nec maius minoribus, nec minus maioribus confusè, vt adsolet, adimpletum, quod iniungitur subiecti studium impenda- *Vbi suprà.*

tur: ſed moderance animo, quæque pro ſua dignitate imperia, modũ ſciat vtrobique ſeruare, tam in obſeruando videlicet iuſſa quàm in cauendo prohibita: non quòd minimum horũ quæ iubentur contemnendum putet: etſi non minimum quod minimum eſt reputet: ſed minimum ex comparatione maiorum. Nouit verus humilíſq; obediens, & minima non contẽnere: & maximè curare quæ maxima ſunt: intimo quodam deuoti ſynceríq; animi ſapore diſcernẽs, quibus de mandatis ei qui præeſt, ſuis quodammodo factis reſpondeat.

De triplici modo culpæ quæ contrahitur in tranſgreſſione. Cap. XLI.

In li. vbi ſuprà. TRaduntur à prælatis interdũ minima mãdata, quorũ tranſgreſſio leuiora parit peccata: & tamen in Deum nihilominus præuaricatio fit, quoties abbatis iuſſio quæ quidem iuſtitiæ non repagnat præteritur. Sicut tamẽ nõ par cura in executione exigitur, ſic nec par culpa contrahitur ex tranſgreſſione. Et ſi quidem vnus eſt qui offenditur, non tamen vnius ponderis quæ iubẽtur, nec vnius ſubinde diſcriminis iuſſorũ omnium cenſenda eſt tranſgreſſio. Etſi enim omnis inobedientia inexcuſabiliter

ter sit culpabilis, nulla tamen æternaliter damnabilis, nisi quam remediũ pœnitentiæ non sanat: nulla est lethaliter criminalis nisi quæ contemptum superbiæ non euitat. Magna igitur securitas filiis obedientiæ, & reuera pax hominibus bonæ voluntatis, quando in omni inobedientia sola damnatur impœnitentia, quam nescit qui diligit Deum, sola incriminatur superbia, quam facilè cauet, qui timet gehennam. Sed exemplis clarius elucescit, quod dicimus. Si iubente seniore vt sileam, verbum mihi fortè per obliuionem elabitur, reũ me fateor inobedientiæ, sed venialiter. Si ex contemptu sciens & deliberans spõte in verba prorupero & rupero silentium, silentij legis præuaricatorem me constituo & criminaliter. Et si impœnitens perseuero vsque ad mortem, peccaui & damnabiliter.

De triplici consideratione, qua omne opus præueniri debet. Cap. XLII.

SPiritualis ille homo, qui omnia diiudicat, vt ipse à nemine iudicetur, omne opus suũ trina quadã consideratione pręueniet. Primum quidẽ an liceat: deinde an deceat: postremò an expediat. Nã etsi cõstet in Christiana vtiq; philo- *In lib. 2. de consid.*

sophia non decere, nisi quod liceat: non expedire, nisi quod decet & licet: nō cōtinuò tamen omne quod licet decere, aut expedire consequens erit. At quomodo non indecens voluntate pro lege vti, potestatem exercere, negligere rationem? Quanquam non minus deiecti quàm elati animi est, veluti rationis expertem: non pro ratione, sed pro libitu agere: nec iudicio agi, sed appetitu.

De triplici testimonio: alterius, nostri, & Dei. Cap. XLIII.

In quibus sententiis.

NEmo scit hominū quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui in ipso est, vt cōparatione interioris testimonij exterius omnino pro nihilo sit habendū. Quid enim mihi cū eorū laudibus, quibus ignotus sum? Quòd si vel ipse, qui in homine est spiritus, omnia quæ hominis sunt nosse posset, profecto sufficeret testimoniū eius. Nunc autem prauū est & imperscrutabile cor hominis, etiā sibiipsi: adeo vt præsentia quoque magna ex parte ignoret: futura verò sua omnino nosse non possit. Quia tamen aliquatenus nouit præsentia, si non reprehendat nos, non quidem gloriam sed fiduciam habemus ad Deum. Cùm autem veritatis ipsius quam nihil

latet,

latet, sentẽtiam de nobis tenere meruimus, in ea planè securiùs poterimus gloriari. Vt quid enim de alterius hominis, aut de meo ipsius iudicio sollicitus sum, cuius nec vituperio reprobus, nec laude probatus inueniar? Fratres, si me ante vestrũ oporteret tribunal adstare, meritò super vestris laudibus gloriarer. Quòd si vel meo ipsius iudicio essem iudicãdus examine, iure meo ipsius testimonio contentus propriis laudibus delectarer. Nunc autem nec vestro nec meo, sed Dei iudicio sum præsentãdus. Quantæ insipientiæ imò & insaniæ est, aut in vestro me, aut in meo ipsius testimonio gloriari: præsertim cùm ipse sit, cuius oculis omnia nuda & aperta, & cui nequaquam opus sit, vt quis ei testimonium perhibeat de homine?

De triplici distinctione sapientiæ.

Cap. XLIIII.

DIcitur sapientia carnis, quæ inimica est Deo: & sapientia huius mundi stultitia apud Deum. Vtraque ista secundũ Iacobum apostolũ terrena est, animalis, diabolica. Secundũ hanc sapientiam dicuntur sapientes, vt faciant mala: bene autem nesciunt facere. Nulla tamen sapientia siue carnis siue mundi

In quibus. sententiis.

ædificat: imò destruit, quamcunque domum inhabitat. Est ergo alia sapientia, quæ desursum est: primùm quidem pudica, deinde pacifica. Nam sapientia carnis voluptuosa est, non pudica. Sapientia mũdi tumultuosa est, non pacifica. Sapientia verò quæ ex Deo est, primum quidem pudica est, non quærens quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, vt non suam quisque faciat voluntatem, sed consideret quæ sit voluntas Dei, deinde pacifica non abundãs in sensu suo, sed alieno magis acquiescens consilio vel iudicio.

In 1. ser. de natiui. domini.

De triplici genere paupertatis. Cap. XLV.

In ser. de omnibus sanct. de lectione euang.

VEritas loquitur quæ nec falli, nec fallere potest: & ipsa est quæ dicit: beati pauperes spiritu. Sic vos insensati filij Adam diuitias quęritis, diuitias desideratis vsque adhuc, cum iam beatitudo pauperum diuinitus commendata prædicata mũdo, credita sit ab hominibus. Quærat eas Paganus, qui sine Deo viuit, quærat Iudæus, qui terrenas promissiones accepit. Sed qua frõte, magis autem qua mente Christianus diuitias quærit, postquam Christus beatos esse pauperes prædicauit? Quousque filij alieni, quousque vanitatem loquetur os

vest

vestrū, vt beatū dicatis populū cui hæc sunt: hæc visibilia, hęc præsentia: cùm filius Dei os suū aperiens locutus sit veritatem: beatos esse pauperes, & væ diuitibus? Sed diligēter attēde, quòd non simpliciter pauperes nominat propter plebeios pauperes necessitate mirabili, nō laudabili volūtate. Spero quidē profuturā eis apud diuinæ bonitatis misericordiā, hāc ipsam suæ afflictionis miseriā. Scito tamen dominū nō de huiusmodi fuisse locutum, sed de his qui possunt dicere cū propheta: volūtarię sacrificabo tibi. Attamen non voluntaria quidem paupertas omnis, laudem habet apud Deum. Nā & philosophi omnia sua reliquisse leguntur, vt expediti mundialibus curis, studio vanitatis possent vacare liberius. Et nolebant censu abundare terreno, vt abundarent magis suo sensu. Hos discernit quod dictū est spiritu, id est, spirituali volūtate. Beati verò pauperes spiritu, spirituali scilicet intētione, desiderio spirituali, propter solum beneplacitum Dei & animarum salutem: quoniam ipsorum est regnum cœlorū. Sed quis est qui sic loquitur, qui sic beatificat pauperes & sic dicat? Putas poterit verum esse? Erit sine

dubio. Si quidem verax & potens est qui promittit.

De triplici modo viuendi in congregatione.

Cap. XLVI.

In ser. de apostol. Petr. & Paulo, qui inci. Gloriosa nobis.

ARbitror quòd tu qui in congregatione es, bene viuis: si viuis ordinabiliter, socialiter, & humiliter. Ordinabiliter tibi, socialiter proximo, humiliter Deo. Ordinabiliter, vt in omni conuersatione tua sollicitus sis, obserua vias tuas, & in cōspectu dñi, & in conspectu proximi, cauens & tibi à peccato, & illi à scādalo. Socialiter vt studeas, & amari & amare: blandū te & affabilē exhibere, supportare nō solùm patienter, sed & libenter infirmitates fratrū tuorum, tam morum quàm corporum. Humiliter, vt cum hæc omnia feceris, spiritū vanitatis studeas exufflare, qui ex huiusmodi nasci solet: & quantūcunque illū senseris, negare omnino consensum. Sic & in patiēdo malum: & quoniam triplex est, triplicem prouidentiā adhibere te oportet. Est enim quod à te pateris, quod à proximo, quod à Deo. Primū est austeritas pœnitentiæ, secundū vexatio alienæ maliciæ, tertium flagellū correctionis diuinæ. In eo quod à te pateris, debes voluntariè sacrificare, quod à pro-

ximo

ximo patienter ferre, quod à Deo ſine murmure & cum gratiarum actione ſuſtinere.

De tribus quæ neceſſaria ſunt ad parandum domum domini. Cap. XLVII.

NOn capit Deum, niſi imago ſua. Anima capax illius eſt, quæ nimirum ad eius imaginẽ eſt creata. Propter quod toto cũ deſiderio & digna gratiarum actione ſtudeamus ei templũ ædificare in nobis. Primo quidem loco ſtudeat vnuſquiſque, ne diſſideat ipſe à ſemetipſo: quoniã non intrabit Chriſtus, vbi fuerint parietes inclinati & macerię depulſæ. Nonne enim corporis ſui domum integram anima vult habere, & exire illã neceſſe eſt, ſi fuerint à ſe inuicem membra diſperſa? Videat ergo & ipſa, ſi deſiderat habitare Chriſtũ per fidem in corde ſuo, id eſt, in ſeipſa ſollicitè caueat, ne à ſe inuicẽ mẽbra eius diſſideant, id eſt, ratio, voluntas atque memoria. Sit ergo ſine errore ratio, vt bene cõgruat voluntati: talẽ enim voluntas amat. Sit & voluntas ſine iniquitate: quoniã ratio talem approbat. Alioquin ſi ſeſe iudicat anima propter voluntatis prauitatem in eo quod par rationẽ probat, bellum inteſtinum eſt, & diſcordia per

In ſer. de dedica. qui ſic incipit, Olim rex glorioſus.

periculoſa: quoniã volũtatem huiuſmodi ratio ſemper ſuggillat, ſed accuſat, ſed diiudicat, ſed condemnat. Sic & memoria ſine ſorde, vt nullũ in ea peccatũ maneat, quod non pura confeſſione & dignis fructibus pœnitentiæ deleatur. Alioquin conſcientiam in qua peccatum latet, & voluntas odit, & ratio execratur. Bonum proinde parat habitaculum Deo, cuius nec ratio decepta, nec voluntas peruerſa, nec memoria fuerit inquinata.

De triplici apparatu neceſſario ad cuſtodiam caſtri Dominici. Cap. XLVIII.

In ſer. de dedica. qui incipit, Domus hac fratres.

TRiplici nobis opus eſſe nouerimus apparatu ad cuſtodiã caſtri Dominici: munitione videlicet, & armis, & alimẽtis. Quæ eſt ergo munitio? Munus continẽtia eſt, antemurale patientia eſt. Bonus continentiæ murus, qui ſic vndique circundat & circuncingit, vt nec per oculorũ feneſtras, nec per cæteros ſenſus detur ingreſſus morti. Bonum antemurale patientię quod primos hoſtium ſuſtinet impetus, vt inter plurima tentamenta ſtemus viriliter, & perſeueremus iugiter inconcuſſi. Vnicũ quippe remedium eſt, dum continentia quatitur, & quodammodo nutat, obiicere patientiam:

tiam: & quantuncunque ferueat sensus peccati, negare omnino consensum. Oportet autem & arma parare, arma spiritualia potentia Deo, non tātùm ad resistendum, sed ad impugnandū quoque & expugnandum viriliter inimicū. Grauis equidem nobis est inimici tentatio, sed longè grauior illi oratiò nostra. Lædit nos iniquitas eius vt versutia, sed multò amplius nostra eum simplicitas & misericordia torquet: humilitatē nostram non sustinet: vritur charitate nostra, mansuetudine & obediētia, cruciatur. Iam verò nec nobis alimēta desunt, qui & sermones frequenter, & frequentius sacras lectiones audimus, & interdum spiritalis quoque deuotionis gustamus delicias. Panis etiam lachrymarum licet minus suauis, optimè tamen confirmat cor hominis. Habemus super omnia de cœlo panem viuum, corpus domini Saluatoris. In cuius vtique fortitudine cibi, omnis aduersæ partis deiicitur fortitudo.

De tribus periculis in domo domini.

Cap. XLIX.

NIhil nos oportet timere in castro domini, si tantū fideliter & vtiliter agere voluerimus, vt videlicet nec pro- *Vbi suprà.*

dit

ditores, nec pauidi, nec desides inueniamur. Nam proditores quidem sunt, qui discordias seminãt, & nutriunt scãdala. Sicut enim in pace factus est locus domini, sic in discordia locũ diabolo fieri manifestũ est. Omnino proditorem sese nouerit, quicũque est ille, qui vitia quęlibet in domum domini conatur inducere: & templũ Dei speluncã vult facere dæmoniorum. Secundo loco illud est cauendum, ne quis fortè pusilanimitate deiectus fugiat à munitione: ibi trepidans timore, vbi nõ est timor: vbi verò summũ periculũ est, insana temeritate securus. Hostilibus enim manibus, hostilibus gladiis se exponit: quicũque est ille qui fugit, ac si ignoret, quoniã hostes illi omnino carent misericordia. Crudeles quidem in alienos, sed multò crudeliores in suos, quippe crudelissimi in seipsos. Iam verò tertiũ quoque periculum breuiter dico. Quid prodest, si nec prodere castrũ, nec relinquere velis, sed segnis & desidiosus in eo permaneas? Toto proinde animo, tota virtute, castrum domini manu tenere laboremus: soliciti contra omnes inimici versutias, & aduersus omnia eius machinamenta parati.

De veritate, charitate, & fortitudine.
Cap. L.

HIs tribus egere me fateor: veritate, charitate, fortitudine. Deficit quippe ratio mea præ ignorantia veritatis: languet & voluntas præ inedia affectionis: infirmatur caro præ inopia fortitudinis. Nam & ratio minus intelligit, quę agenda sunt: voluntas minus diligit intellecta. Et ad hæc etiam corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, vt non quæcunque volumus illa faciamus. Neque enim paterer hunc defectum, si iugiter exercitata esset ratio in inquisitione veritatis: voluntas in desiderio charitatis, caro in operatione virtutis.

In ser. in rogat. qui incip. Quis vestrum habebit amicum, &c.

De triplici timore. *Cap.* LI.

TImor ad ima cogitationē deducit: & inferioribus immoratur: atque horrenda loca pauida mente collustrat. Est autem duplex timor: communis & notus omnibus, tertius minus communis, & minus notus. Primus enim timor est, ne cruciemur in gehenna, secundus ne exclusi à visione Dei priuemur tam ineffabili gloria, tertius timor replet animam omni solicitudine timidam, ne fortè deseratur à gratia. Et quidem omnis timor domini sicut aqua extinguit ignem:

In serm. I. de dominica post octa. epip.
In 2. ser. Vbi suprà

ignem: ſic extinguit peccati concupiſcentiam: ſed is maximè cùm ad omnem tentationẽ ſtatim occurrit, ne fortè contingat amittere gratiam, vt ſibi derelictus homo, labatur quotidie de malo in peius: de periculo minori in grauiorem culpam, quales vtique multos videmus cum in ſordibus ſint, ſordeſcentes adhuc. Nam aduerſus timorẽ iſtum non eſt vnde blandiatur ſibi anima: ſiue de minori forte quãtitate peccati, ſiue de emendatione futura. Talibus enim blandimentis impediuntur aliquatenus duo prima genera timoris.

De tribus in quibus conſiſtit ſumma ſpiritalis exercitij.

Cap. LII.

In ſer. 2. de apoſto. Petro & Paulo, qui inci. Sancti iſti.

HÆc ſpiritalis ſumma eſt exercitij: hæc forma ſtudij ſpiritalis, vt ſapienter diſponamus præſentia noſtra: recogitemus in amaritudine animæ noſtræ præterita: futura quoque ſollicitè prouideamus. Sobriè & iuſtè & piè viuamus in hoc ſeculo (ait Apoſtolus) vt videlicet in prçſenti ſobrietas obſeruetur: vt iuſta ſatisfactione præterita quæ nobis ſine fructu ſalutis præteritæ tẽpora redimãtur, vt pietatis clipeũ imminẽtibus de futuro periculis opponamus.

Sola

Sola est enim, quæ ad omnia valet pietas: cultus scilicet Dei humilis & deuotus: nec aliter nobis est prouidere nouissima, nisi vt vniuersa quæ nobis imminere videntur, pericula sedula nobiscum cogitatione versantes discamus de nostra omnino industria, magis autem de nostris diffidere meritis, & soli nos diuinæ profectioni cōmittere: pio quodam mentis affectu, & effectu piæ intentionis nos proijcientes in ipsum: cuius datum optimum & donum perfectum est: consummatio felix, & mors preciosa. Vtinã hæc in nobis inueniantur, vt suauiter omnia nostra per sapientiam disponamus, vt intellectu peccata præterita dãnemus, vt prouideamus futura consilio. Vtinam sapiamus ad præsentis vitæ moderationem: vtinam intelligamus ad præteritæ correctionem: vtinam deuota in Deum fide prouideamus, vt felicem habeamus ipso miserante consummationem. Hic enim est funiculus triplex, quo trahimur ad salutem, ordinata conuersatio, rectum iudicium fides deuota.

De morte, diabolo, & peccato.

Cap. LIII.

DVra & inexorabilis mors, cæca & improuida: nec mirum iniquam *In ser. 1 de transf.*

Sanct. Malachi. qui incipit, De cælo vobis hodie, &c.

esse, quã generauit iniquitas: in conside ratam, quam seductio noscitur peperisse. Nihil inquam mirum, si fuerit sine discretione, quæ venit ex præuaricatione: si sit crudelis & fatua quæ antiqui serpentis fallacia & mulieris insipientia prodit. Omnium electorum caput furibunda peruasit. Peruasit vtique immunem, sed non immunis euasit. Impegit in vitam mors, & inclusit intra se mortem vita: & absorpta est mors in vita. Hamum sibi deuorans, inde teneri cœpit: vnde visa est tenuisse. Ac fortasse quis dicat, Quomodo mors à capite superata videtur, quæ tanta adhuc libertate sæuit in membra? Si mors mortua quomodo occidit? Si victa, quomodo præualet vniuersis: & non est homo qui viuat, & nõ videat mortem? Victa planè mors opus diaboli, & peccati pœna: victum peccatum causa mortis, victus & ipse malignus, & peccati author & mortis. Nec modo victa sunt hæc, sed & iudicata iam & damnata. Diffinita quidem, sed nondum promulgata sententia est. Denique iam diabolo ignis paratus est, & si nondũ ille præcipitatus in ignẽ, modico adhuc tempore sinitur malignari: tanquam malleus cælestis opificis, factus

ctus est malleus vniuersæ terræ. Terit electos ad eorum vtilitatem, reprobos conterit in eorum damnationẽ. Qualis autem paterfamilias, tales & domestici eius, peccatũ scilicet & mors. Nam & peccatum licet simul cum Christo cruci ipsius nõ dubitetur affixum, adhuc tamen interim non negare quidem, sed habitare in ipso etiam dum viueret, in populo permittebatur. Sic & mors ipsa minimè quidem abesse cogitur, sed cogitur non obesse. Erit autem cùm dicetur: vbi est mors victoria tua? Et ipsa siquidem inimica nouissima destruetur. Nunc verò moderante eo, qui imperium habet vitæ & mortis, & mare ipsum certis coërcet litorum metis, mors ipsa dilectis domini, somnus refrigerij est. Pessima quidem mors peccatorum, quorum & natiuitas mala & vita peior. Sed preciosa est mors sanctorum: preciosa planè tanquam finis laborum, tanquam victoriæ consummatio, tanquam vitæ ianua, & perfectæ securitatis ingressus.

De charitate, castitate & humilitate.

Cap. LIIII.

CHaritas castitas, humilitas, nullius quidem coloris sunt, sed nõ nullius dedecoris, nec mediocris decoris, qui di- *In epistol, xiij ad Henricũ*

Senonensem Archiepisc.

uinos quoque delectare possit aspectus. Quid castitate decorius, quæ mundum de immundo conceptum semine: de hoste domesticũ, angelum denique de homine facit? Differunt quidem inter se, pudicus homo & angelus: sed felicitate non virtute. Sed etsi illius castitas felicior, huius tamen fortior esse cognoscitur. Sola est castitas, quæ in hoc mortalitatis & loco & tempore statum quendam immortalis gloriæ repræsentat. Sola inter nuptiarum solẽnia, morem beatæ illius vendicat regionis: in qua neque nubent, neque nubentur: præbens quodammodo terris cælestis iam illius conuersationis experientiam. Vas interim fragile, quod portamus, in quo & crebro periclitamur: tenet & castitas in sanctificationem, & instar odoriferi balsami, quo condita cadauera incorrupta seruãtur: sensus ipsa & artus continet & constringit, ne dissoluantur in ociis, ne corrumpantur in desideriis ne carnis voluptatibus computrescant. Verùm quantalibet venustate sui castitas eminere appareat, sine charitate tamen nec pretium habet nec meritum. Nec mirum. Quod enim absque illa bonum suscipitur? Fides. Sed nec si montes transferat?

Scien

Scientia. Sed nec illa quidem, quæ lingua loquitur angelorum? Martyrium. Nec ſi tradidero inquit corpus meũ ita vt ardeam? Nec abſque illa quodlibet bonũ ſuſcipitur, nec cum illa quantumlibet exiguum reſpuitur. Caſtitas ſine charitate, lampas eſt ſine oleo. Subtrahe oleum, lampas non lucet. Tolle charitatem, caſtitas non placet. Iam de tribus quæ propoſuimus, ſola tractanda reſtat humilitas. Hæc duabus præmiſſis virtutibus intantum eſt neceſſaria, vt abſque iſta, illę nec eſſe virtutes videãtur. Nempe vt caſtitas ſeu charitas detur: humilitas meretur: quoniam humilibus Deus dat gratiam. Seruat acceptas, quia nec requieſcit ſpiritus, niſi ſuper quietum & humilem. Seruatas conſummat: nam virtus in infirmitate, hoc eſt in humilitate perficitur. Inimicam omnis gratiæ omniſq; peccati initium debellat ſuperbiã: & tam à ſe quàm à cæteris virtutibus ſuperbam illius propulſat tyrannidem. Siquidem cùm ex aliis quibuſq; bonis virium ſuarum magis capere ſoleat incrementum ſuperbia, ſola hæc omniũ propugnaculum quoddam turriſq; virtutum eius fortiter reſiſtit malitiæ, obuiat præſumptioni.

De tribus impulsoribus hominis.
Cap. LV.

IMpulsor hominis diabolus est, impulsor mũdus, impulsor homo. Quis iste homo sit quæris? Quisque sui. Noli mirari. Vsque adeò homo impulsor sibi est, & suimet præcipitator, vt non sit quod in altero propulsore formides, si ipse à te proprias cõtineas manus. Manus tua, consensus tuus. Si diabolo suggerente vel seculo suadente, quod non oportet, assensum tuum tenueris, & non dederis membra tua arma iniqnitati, nec permiseris peccatum regnare in tuo mortali corpore, tibi malitia omnino nil nocuit. Vide ne magis profuerit. Cúm igitur tres sint stanti imminẽtes: horum diabolus liuore malitiæ: mundus vento vanitatis: homo semetipsum pondere suæ corruptionis impellit. Impellit diabolus sed non euertit: si tu quidem tuum illi negaueris auxilium vel assensum. Est & mundus impulsor, quia in maligno positus est: impellit omnes, sed solos euertit amicos suos, id est consentaneos sibi. Nolo esse amicus mũdi ne cadam. Nam qui vult mundi huius esse amicus, inimicus Dei constituitur: quo vtique nullus grauior casus. Ex quibus satis claret,

quàm

quàm ſit homo præcipuus impulſor ſui, qui ſuo ſine alieno impulſu cadere poteſt, alieno abſque ſuo non poteſt. Cuinam horũ præcipuè reſiſtendum? Nempe huic qui eò moleſtior, quò interior ſolus deijcere poteſt & ſufficit: cùm ſine ipſo alij poſſint facere nihil. Non ſine cauſa ſapiens expugnatori vrbium prætulit virum, qui animo ſuo dominatur.

De tribus generibus non habitantium in adiutorio diuino. *Cap.* LVI.

TRia eorum reperies genera, qui nõ habitãt in adiutorio diuino. Vnum non ſperãtium, aliud deſperantium: tertium fruſtra ſperantium. Neque enim habitat in adiutorio diuino, qui non poſuit Deum adiutorem ſuum: ſed confidit in virtute ſua: & in multitudine diuitiarum ſuarum, & ſola temporalia quærẽs, elõgatur ab adiutorio Dei quod ſibi adhuc neceſſarium eſſe non reputat. Fortè enim feruorem habet quis potens in vigiliis, in ieiuniis, in labore, & cæteris huiuſmodi: aut etiam multorum, vt ſibi videtur diuitias meritorum longo tempore acquiſiuit: & in his confidens remiſſior eſt in timore Dei: facilè iam ad ocioſitates, & curioſitates perniciosa quadam ſecuritate declinat, murmurat,

Sup. Pſal. Qui habi. verſ. 1. & ſermo. 1.

detrahit, diiudicatq́;. Qui profectò si habitaret in adiutorio Dei, attenderet vtique sibi, & timeret offendere eum, quem sibi cognosceret adhuc tam necessarium esse. Tantò siquidem amplius timere Deum & magis solicitus esse debuerat, quantò maiora eius munera iam percepit. Neque enim quæ habemus ab eo, seruare aut tenere possumus sine eo. Sunt verò aliqui, qui in conuersionis initio satis timorati & soliciti sunt, donec initiũ aliquod conuersionis acceperint, & cùm multò magis deseruire debuerant, sic agere incipiunt acsi dicant: Vt quid ei seruiamus vltra, quando iam habemus quod daturus est? O si scires, quàm parum est, quod habes: & hoc ipsum quàm cito perdis, si non seruauerit ille qui dedit. Hi sunt qui non sperant in domino, qui propterea non habitant in adiutorio altissimi: quia non reputant illud necessarium esse. Sunt autem alij, qui & desperant: hi videlicet, qui considerantes imbecillitatem propriam deficiunt, & obruuntur à pusillanimitate spiritus, habitantes in carne sua: & circa infirmitatem propriam semper intenti: vt omnia quæ patiuntur, cursum enumerare parati sint. Vbi enim intenderis, in-

genium

genium valet. In adiutorio autem Dei non habitant, neque nouerunt illud, sed nec assurgere valent, vt aliquando cogitent illud. Sunt autem alij, qui sperant quidem in domino sed frustra: quia sic de misericordia eius sibiipsis blandiuntur, vt à peccatis suis non emendentur. Vana est omnino spes ista, & hæc confundit: eò quòd charitas desit. Frustra siquidem sperat, qui contemptu suo, gratiam à se repellit, & spem suam prorsus euacuat. Nullus horum trium habitat in adiutorio altissimi. Primus enim habitat in meritis suis: secundus in pœnis: tertius in vitiis. Immunda habitatio tertij anxia, secundi stulta, & periculosa primi. Qui consideratione propriæ infirmitatis desperatione deijciuntur, in adiutorio altissimi non habitant, quia desperant. Priores autem idcirco non quærunt, quia nequaquam sibi illud necessarium sentiunt. Extremi verò propterea longè sunt, quòd eo modo quærant auxilium Dei, quod obtinere non possunt. Soli enim in adiutorio altissimi habitāt, qui id solum obtinere desiderant, id solum amittere trepidant, sedula circa illud & sollicita cogitatione versantes, quæ est vtique pietas cultus Dei. Beatus

planè qui sic habitat in adiutorio altissimi, quia in protectione Dei cæli commorabitur. Quid ei nocere poterit eorum, quæ sub cælo sunt, quem Deus cæli protegere & conseruare voluerit? Igitur nihil eorum quæ sub cælo sunt timere potest, quisquis protectionem Dei habere meruerit.

De tribus malè fructificantibus.

Cap. LVII.

In ser. de S. Bened.

SVnt qui fructum suum non faciunt: sunt qui faciunt, sed non suum: sunt qui faciunt suum, sed non in tempore suo. Sunt inquam arbores infructuosæ, vt sunt quercus, & vlmus, & siluestres aliæ arbores. Sed huiusmodi nemo plãtat in orto suo: quia fructum non faciunt: & si quem faciunt, non humano esui aptus est, sed porcino. Tales sunt filij huius seculi, agentes in commessationibus & ebrietatibus, in cubilibus & impudicitiis. Hæc nanque porcorum cibus sunt, quibus Christianus non debet adhærere. Sicut enim caro porcina cùm comeditur nostræ adhæret carni: vt iam sit vna caro, sic transgressor dominici præcepti spurcos sibi spiritus sociat & adhęrendo eis, vnus cum eo efficitur dæmon. Arbores autem quæ fructum faciunt, sed non

suum,

ſuum hypocritæ ſunt: cum Symone Cyrenæo crucem portantes non ſuam qui religioſa intentione carẽtes angariantur. & quæ non amãt amore gloriæ eam deſiderant, facere compelluntur. Nam in eo quod dicitur in tẽpore ſuo arguũtur quidam ante tempus fructificare volentes. Nõne enim & arboribus noſtris citius quã oporteat pullulãtibus, timemus omnino floribus intẽpeſtiuis? Sic ſunt aliqui, quorum fructus quia nimis propere, minus proſpere oriuntur. Hi ſunt qui in initio conuerſionis ſuæ aliis continuo velle fructificare præſumunt, contra legis decreta arare in primogenito bouis, & ouis tondere primogenita feſtinantes.

De triplici arrogantia, & duplici ignorantia. *Cap.* LVIII.

HOmo factus in honore, cum honorem ipſum non intelligit, talis ſuæ ignorantiæ merito comparatur pecoribus: velut quibuſdam præſentis ſuæ corruptionis & mortalitatis conſortibus. Fit igitur, vt ſeſe nõ agnoſcendo, egregia rationis munere creatura irrationabilium gregibus incipiat aggregari: dũ ignara propriæ gloriæ quæ abintus eſt, cõformãda foris rebus ſenſibilibus, ſua *In lib. de dili. Deũ*

ipſius

ipsius curiositate abducitur: efficitúrq; vna de cæteris, quòd se præ cæteris nihil accepisse intelligatur. Itaque valde cauenda hæc ignorantia, qua de nobis minus nobis fortè sentimus, sed nō minus, imò & plus illa, qua plus nobis tribuimus. Quod fit, si bonū quodcunq; in nobis esse, & à nobis decepti putemus. At verò super vtrãque ignorantiã declinanda & execranda illa præsumptio est, quam sciens & prudēs forte audeas de bonis nō tuis tuam quærere gloriã, & quod certus es à te tibi non esse: inde tamen alterius rapere honorem non verearis. Prior equidem ignorantia gloriam non habet. Posterior verò habet quidem, sed non apud Deum. Cæterùm, hoc tertium malum quod iam scienter committitur, vsurpat & contra Deum. Intantum denique ignorãtia illa posteriori, hæc arrogãtia grauior & periculosior apparet; quo per illam quidem Deus nescitur per istam & cōtemnitur. Intantum & priori deterior ac detestabilior, vt cùm per illam pecoribus, per istam & dæmonibus sociemur. Est quippe superbia & delictum maximum vti datis tanquam innatis, & in acceptis beneficiis gloriam vsurpare benefici.

De

De triplici ignorantia. Cap. LIX.

IGnorãs ignorabitur: siue se, siue Deũ ignorare cõtingat. Vtrunque sine dubio. Vtraque damnabilis est ignorãtia: vtralibet sufficit ad perditionem. Volo proinde animam primo omnium scire seipsam, quod id postulet ratio, & vtilitatis & ordinis. Et ordinis quidem, quoniam quod nos sumus: Primum est nobis. Vtilitatis verò, quia talis scientia non inflat sed humiliat. Porrò, ad se humiliandum nihil anima inuenire viuacius seu accommodacius potest, quàm si se in veritate inuenerit tantum non dissimulet: non sit in spiritu eius dolus, statuat se ante faciē suã, ne se à se auertere abducatur. Nonne ita se intuens clara luce veritatis: verè humiliabitur in hac vera cognitione sui, cũ se perceperit oneratã peccatis, mole huius mortalis corporis aggrauatam, terrenis intricatam curis, carnalium desideriorum fœce infectam, cæcam, curuã, infirmam, implicitam multis erroribus expositam mille periculis, mille timoribus trepidam, mille difficultatibus anxiam, mille suspicionibus obnoxiam, mille necessitatibus ærumnosam, procliuē ad vitia, inualidã ad virtutes? Vnde iam huic extollentia

Super cã. serm. 35.

Super cãt. serm. 36.

tollentia oculorum vnde leuare caput? Nónne magis conuertetur in erumnā sua, dum configitur spina? Conuertetur inquā ad lachrymas: cōuertetur ad plā-ctus & gemitus: conuertetur ad dominum. Porrò, conuersa ad dominum recipiet cōsolationem: quia pater est misericordiarū, & Deus totius cōsolationis. Nec mediocris Dei visio, piū & deprecabilem experiri: sicut reuera benignus & misericors est. Tali itaq; experimento, & tali ordine salubriter innotescit Deus: cùm prius se homo nouerit in necessitate positum: & clamabit ad dominum & exaudiet eum: atque hoc modo erit gradus ad notitiam Dei tui cognitio. Sed iam demum aduerte quomodo vtraque cognitio sit tibi necessaria ad salutem: ita vt neutra carere va-leas cum salute. Nam nemo absque sui cognitione saluatur: de qua nimirum mater salutis humilitas oritur, & timor domini: qui & ipse sicut est initium sapiētiæ: ita est & salutis. Quid si ignoras Deum? Poteritne spes esse salutis cum Dei ignorantia? Nec hoc quidem. Nec enim potes aut amare quē nescias, aut habere quem non amaueris. Noueris proinde te vt Deum timeas. Noueris

Super cāt. serm. 37.

ipsum

ipsum, vt æquè ipsum diligas. In altero initiaris ad sapientiam: in altero & consummaris: quia initium sapiētiæ timor domini est, & plenitudo legis est charitas. Tam ergo vtraque ignorātia cauēda est tibi, quàm sine timore & amore Dei salus esse non potest. Cætera indifferentia sunt, nec salutē si sciantur, nec damnationem si nesciantur habentia. Neq; enim omnis ignorātia dānat, sed & multa & innumera constat esse quæ nescire liceat absque diminutione salutis. Verbi gratia, Si ignoras fabrilem artem, seu carpentariam, aut cæmentariam, & quæcunq; istiusmodi artes sunt quæ ad vsus vitæ præsentis ab hominibus exercentur, nūquid impedit ad salutem? Etiā absq; omnibus illis artibus quæ liberales dicūtur (quāuis honestioribus vilioribúsque studiis & discantur & exerceātur) quā plurimi hominū salui facti sunt, placentes moribus atque operibus. Non tamē dico contemnendam aut negligendam scientiam literarum, quæ ornat animam & erudit eam: & facit vt posſit etiam alios erudire. Sed duo illa oportet & expedit vt præcedant: in quibus summa salutis constituitur, sicut superior ratio declarauit.

Vbi sup. serm. 36.

Ibi. serm. 37.

De

De tribus bonis eminentioribus in homine. *Cap.* LX.

In lib. de diligendo Deum.

QVærat homo eminẽtiora bona sua in ea parte sui, qua præeminet sibi: hoc est in anima, quæ sunt dignitas, scientia, virtus. Dignitatem in homine liberum dico arbitrium in quo ei nimirum datum est, cæteris non solùm præeminere sed etiam præsidere animantibus. Scientiam verò qua eandem in se dignitatẽ agnoscat, nõ à se tamen. Porrò, virtutem qua subinde ipsum à quo est, & inquirat non parũ seguiter, & teneat fortiter cùm inuenerit. Itaque geminum vnumquodque trium horũ apparet. Dignitatẽ siquidẽ demõstrat humanam, nõ solùm naturæ prærogatiua, sed etiã potentiã dominatus, qua terror hominis super cũcta animãtia terræ imminere discernitur. Scientia quoque duplex erit, si hanc ipsam dignitatem, vel aliud quodcunque bonũ in nobis, & nobis inesse, & à nobis non esse cognouerimus. Porrò, virtus & ipsa æquè bifariã cognoscetur si authorẽ cõsequenter inquirimus, inuentoq; inseparabiliter inhæremus. Dignitas ergo sine scientia non prodest. Illa verò etiã obest, si virtus defuerit. Quod vtrũque

ratio

ratio ſubiecta declarat. Habere enim quod habere te neſcias, quam gloriam habet? Porrò noſſe quid habeas, ſed quia à te non habeas ignorare, habet gloriam, ſed non apud Deum. Vtrunque ergo ſcias, neceſſe eſt, & quid ſis, & quòd à teipſo non ſis, ne aut omnino videlicet non glorieris, aut inaniter glorieris. Quamobrē cum duabus his dignitate atque ſcientia opus eſt & virtute, quæ vtriuſque fructus eſt, per quã ille inquiritur ac tenetur, qui omnium author & dator merito glorificetur de omnibus.

De triplici modo ſciendi. *Cap.* LXI.

SCias quo ordine, quo ſtudio, quo fine, quæque noſſe oporteat. Quo ordine, vt id prius quod maturius ad ſalutem. Quo ſtudio, vt id ardẽtius, quod vehementius ad amorem. Quo fine, vt non ad inanem gloriam aut curioſitatē: aut aliquid ſimile: ſed tantum ad ædificationē tuam vel proximi. Sunt nãque qui ſcire volunt eo fine tantũ vt ſciant, & turpis curioſitas eſt. Et ſunt qui ſcire volunt vt ſciãt ipſi, & turpis vanitas eſt. Et ſunt item qui ſcire volunt, vt ſcientiam ſuam vẽdant (verbi cauſa) pro pecunia, pro honoribus, & turpis quæſtus *Super cãt. ſerm. 36.*

est. Sed sunt quoque qui scire volunt, vt ædificent, & charitas est. Et item sunt, qui scire volunt vt ædificentur, & prudentia est. Horum omnium soli vltimi duo non inueniuntur in abusione scientiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere, vt bene faciant. Scienti enim bonum & non facienti, peccatum est illi. Ac si per similitudinem dicat., Sumenti cibum & non digerenti, perniciosum est ei. Cibus siquidem indigestus, & qui bonam non habet decoctionem, malos generat humores & corrũpit corpus, non nutrit. Ita & multa scientia ingesta stomacho animæ, qui est memoria, si decocta igne charitatis non fuerit: & sic per quosdam artus animæ mores scilicet atq; actus transfusa atq; digesta, quatenus ipsa de bonis quæ nouerit, vita attestãte & moribus bona efficiatur. Nónne illa scientia reputabitur in peccatum, tanquam cibus cõuersus in prauos noxiósque humores? An nõ malus humor peccatum? An non mali humores praui mores? An nõ inflationes & tortiones in cõscientia sustinebit qui huiusmodi est, sciens videlicet bonum & non faciens?

De tribus occultis. Cap. LXII.

Tria

TRia sunt occulta. Illicita actio, dolosa intentio, impudica affectio. Praua operatio inquinat memoriam. Dolosa intentio rationem vel mẽtem. Impudica affectio volũtatem. Mundatur memoria per confessionem, mens per lectionem, affectio vel voluntas per orationem. Ab alienis mundus eris, si non insultes, si non discedas, si non cõsentias, si non dissimules. Iustitiæ est non cõsentire, sed cum rigore resistere. Fortitudinis non discedere, sed mala proximi patienter tolerare. Temperantiæ non insultare, sed cũ moderamine cõpati. Prudentiæ non dissimulare, sed sollicitè vbi mala desinant prouidere. *In quibusdã dictis.*

De triplici corde. *Cap.* LXIII.

EST cor altum, cor humile, cor mediocre. Dicit propheta, Redite præuaricatores ad cor. Prima accessio præuaricatoris serui est ad cor humile: ad quod trahitur per iudicium. Secunda accessio mercenarij ad cor mediocre: ad quod vocatur per consilium. Tertia filij ad cor altum, ad quod leuatur per desiderium: & tunc supra cor eleuatur Deus: vt dum non potest compræhendi per rationem, desideretur per affectionem & amorem. *In quibusdã dictis.*

De tribus petitionibus cordis. Cap. LXIIII.

In ser. 5. de quad. PEtitiones cordis in tribus credo cōstare: nec video quid præter illa electus quisque sibi debeat postulare. Duo quidem huius tēporis sunt, id est, bona corporis & bona animæ: tertium verò est beatitudo vitæ æternæ: Nec mireris quòd bona corporis à Deo dixerim esse quærēda: quoniam eius sunt corporalia omnia sicut & spiritalia bona. Ab eo ergo est petendum & sperādum nobis, vnde possimus in eius seruitio sustentari. Veruntamē pro necessitatibus animæ orandū est nobis & frequētius, & feruentius, id est, pro obtinenda gratia Dei, animæque virtutibus. Sic & pro vita æterna tota pietate & toto nobis orandum est desiderio: vbi nimirum & corporis, & animæ plena & perfecta est beatitudo. In his ergo tribus, vt cordis petitiones sint, tria nobis sunt obseruāda. Nam & in prima quidem superfluitas, & in secunda impuritas, & in tertia elatio, interdum superbia solet surrepere. Nonnunquam enim temporalia quæri solent ad voluptatem, virtutes ad ostentationem: sed & vitam æternam fortassis aliqui non in humilitate quærunt, sed tanquam in fiducia suorū meritorum.

ritorum. Nec hoc dico, quin accepta gratia fiduciam donet orandi: ſed non oportet vt in ea conſtituat quiſquam fiduciam impetrandi. Hoc ſolùm conferunt, hæc præmiſſa dona, vt ab ea miſericordia quæ tribuit, hæc ſperentur etiā ampliora. Sit ergo oratio, quæ pro temporalibus eſt circa ſolas neceſſitates reſtricta: ſit oratio quæ pro virtutibus eſt animæ ab omni impuritate & circa ſolum beneplacitum Dei intenta. Sic ea quæ fit pro vita æterna in omniū humilitate, præſumens de ſola miſeratione diuina, vt dignum eſt.

De ſeruo, & mercenario, & filio.
Cap. LXV.

EST qui cōfitetur domino, quoniam potens eſt: & eſt qui confitetur domino, quoniam ſibi bonus eſt: & itē qui cōfitetur domino, quoniam ſimpliciter bonus eſt. Primus ſeruus eſt & timet ſibi: ſecundus mercenarius, & cupit ſibi: tertius filius, & defert patri. Itaque qui timet & qui cupit, vterque pro ſe agit: ſola quæ in filio eſt charitas non quærit quæ ſua ſunt. Quamobrem puto de illa dictum, Lex domini immaculata cōuertens animas: quòd ſola videlicet ſit, quæ ab amore ſui & mundi auertere poſſit *In lib. de diligendo Deum.*

detrahit, diiudicatq́;. Qui profectò si habitaret in adiutorio Dei, attenderet vtique sibi, & timeret offendere eum, quem sibi cognosceret adhuc tam necessarium esse. Tantò siquidem amplius timere Deum & magis solicitus esse debuerat, quantò maiora eius munera iam percepit. Neque enim quæ habemus ab eo, seruare aut tenere possumus sine eo. Sunt verò aliqui, qui in conuersionis initio satis timorati & soliciti sunt, donec initiũ aliquod conuersionis acceperint, & cùm multò magis deseruire debuerant, sic agere incipiunt acsi dicant: Vt quid ei seruiamus vltra, quando iam habemus quod daturus est? O si scires, quàm parum est, quod habes: & hoc ipsum quàm cito perdis, si non seruauerit ille qui dedit. Hi sunt qui non sperant in domino, qui propterea non habitant in adiutorio altissimi: quia non reputant illud necessarium esse. Sunt autem alij, qui & desperant: hi videlicet, qui considerantes imbecillitatem propriam deficiunt, & obruuntur à pusillanimitate spiritus, habitantes in carne sua: & circa infirmitatem propriam semper intenti: vt omnia quæ patiuntur, cursum enumerare parati sint. Vbi enim intenderis, ingenium

genium valet. In adiutorio autem Dei non habitant, neque nouerunt illud, sed nec assurgere valent, vt aliquando cogitent illud. Sunt autem alij, qui sperant quidem in domino sed frustra: quia sic de misericordia eius sibiipsis blandiuntur, vt à peccatis suis non emendentur. Vana est omnino spes ista, & hæc confundit: eò quòd charitas desit. Frustra siquidem sperat, qui contemptu suo, gratiam à se repellit, & spem suam prorsus euacuat. Nullus horum trium habitat in adiutorio altissimi. Primus enim habitat in meritis suis: secundus in pœnis: tertius in vitiis. Immunda habitatio tertij anxia, secundi stulta, & periculosa primi. Qui consideratione propriæ infirmitatis desperatione deijciuntur, in adiutorio altissimi non habitant, quia desperant. Priores autem idcirco non quærunt, quia nequaquam sibi illud necessarium sentiunt. Extremi verò propterea longè sunt, quòd eo modo quærant auxilium Dei, quod obtinere non possunt. Soli enim in adiutorio altissimi habitāt, qui id solum obtinere desiderant, id solum amittere trepidant, sedula circa illud & sollicita cogitatione versantes, quæ est vtique pietas cultus Dei. Beatus

planè qui ſic habitat in adiutorio altiſſimi, quia in protectione Dei cæli commorabitur. Quid ei nocere poterit eorum, quæ ſub cælo ſunt, quem Deus cæli protegere & conſeruare voluerit? Igitur nihil eorum quæ ſub cælo ſunt time re poteſt, quiſquis protectionem Dei habere meruerit.

De tribus malè fructificantibus.

Cap. LVII.

In ſer. de S. Bened. SVnt qui fructum ſuum non faciunt: ſunt qui faciunt, ſed non ſuum: ſunt qui faciunt ſuum, ſed non in tempore ſuo. Sunt inquam arbores infructuoſæ, vt ſunt quercus, & vlmus, & ſilueſtres aliæ arbores. Sed huiuſmodi nemo plātat in orto ſuo: quia fructum non faciunt: & ſi quem faciunt, non humano eſui aptus eſt, ſed porcino. Tales ſunt filij huius ſeculi, agentes in commeſſationibus & ebrietatibus, in cubilibus & impudicitiis. Hæc nanque porcorum cibus ſunt, quibus Chriſtianus non debet adhærere. Sicut enim caro porcina cùm comeditur noſtræ adhæret carni: vt iam ſit vna caro, ſic tranſgreſſor dominici præcepti ſpurcos ſibi ſpiritus ſociat & adhęrendo eis, vnus cum eo efficitur dæmon. Arbores autem quæ fructum faciunt, ſed non ſuum,

suum hypocritæ sunt:cum Symone Cyrenæo crucem portantes non suam qui religiosa intentione caréntes angariantur. & quæ non amãt amore gloriæ eam desiderant, facere compelluntur. Nam in eo quod dicitur in tẽpore suo arguũtur quidam ante tempus fructificare volentes. Nõne enim & arboribus nostris citius quã oporteat pullulãtibus, timemus omnino floribus intẽpestiuis? Sic sunt aliqui, quorum fructus quia nimis propere, minus prospere oriuntur. Hi sunt qui in initio conuersionis suæ aliis continuo velle fructificare præsumunt, contra legis decreta arare in primogenito bouis, & ouis tondere primogenita festinantes.

De triplici arrogantia, & duplici ignorantia. *Cap.* LVIII.

HOmo factus in honore, cum honorem ipsum non intelligit, talis suæ ignorantiæ merito comparatur pecoribus: velut quibusdam præsentis suæ corruptionis & mortalitatis consortibus. Fit igitur, vt sese nõ agnoscendo, egregia rationis munere creatura irrationabilium gregibus incipiat aggregari: dũ ignara propriæ gloriæ quæ abintus est, cõformãda foris rebus sensibilibus, sua *In lib. de dili. Deũ*

ipsius

ipsius curiositate abducitur: efficitúrq; vna de cæteris, quòd se præ cæteris nihil accepisse intelligatur. Itaque valde cauenda hæc ignorantia, qua de nobis minus nobis fortè sentimus, sed nõ minus; imò & plus illa, qua plus nobis tribuimus. Quod fit, si bonũ quodcunq; in nobis esse, & à nobis decepti putemus. At verò super vtrãque ignorantiã declinanda & execranda illa præsumptio est, quam sciens & prudẽs forte audeas de bonis nõ tuis tuam quærere gloriã, & quod certus es à te tibi non esse: inde tamen alterius rapere honorem non verearis. Prior equidem ignorantia gloriam non habet. Posterior verò habet quidem, sed non apud Deum. Cæterùm, hoc tertium malum quod iam scienter committitur, vsurpat & contra Deum. Intantum denique ignorãtia illa posteriori, hæc arrogãtia grauior & periculosior apparet: quo per illam quidem Deus nescitur per istam & cõtemnitur. Intantum & priori deterior ac detestabilior, vt cùm per illam pecoribus, per istam & dęmonibus sociemur. Est quippe superbia & delictum maximum vti datis tanquam innatis, & in acceptis beneficiis gloriam vsurpare benefici.

De

De triplici ignorantia. Cap. LIX.

IGnorãs ignorabitur: siue se, siue Deũ ignorare cõtingat. Vtrunque sine dubio. Vtraque damnabilis est ignorãtia: vtralibet sufficit ad perditionem. Volo proinde animam primo omnium scire seipsam, quod id postulet ratio, & vtilitatis & ordinis. Et ordinis quidem, quoniam quod nos sumus: Primum est nobis. Vtilitatis verò, quia talis scientia non inflat sed humiliat. Porrò, ad se humiliandum nihil anima inuenire viuacius seu accommodacius potest, quàm si se in veritate inuenerit tantum non dissimulet: non sit in spiritu eius dolus, statuat se ante faciẽ suã, ne se à se auertere abducatur. Nonne ita se intuens clara luce veritatis: verè humiliabitur in hac vera cognitione sui, cũ se perceperit oneratã peccatis, mole huius mortalis corporis aggrauatam, terrenis intricatam curis, carnalium desideriorum fœce infectam, cæcam, curuã, infirmam, implicitam multis erroribus expositam mille periculis, mille timoribus trepidam, mille difficultatibus anxiam, mille suspicionibus obnoxiam, mille necessitatibus ærumnosam, procliuẽ ad vitia, inualidã ad virtutes? Vnde iam huic ex-

Super cã. serm. 35.

Super cãt. serm. 36.

tollentia

tollentia oculorum vnde leuare caput? Nónne magis conuertetur in erumna sua, dum configitur spina? Conuertetur inquã ad lachrymas: cõuertetur ad plãctus & gemitus: conuertetur ad dominum. Porrò, conuersa ad dominum recipiet cõsolationem: quia pater est misericordiarũ, & Deus totius cõsolationis. Nec mediocris Dei visio, piũ & deprecabilem experiri: sicut reuera benignus & misericors est. Tali itaq; experimento, & tali ordine salubriter innotescit Deus: cùm prius se homo nouerit in necessitate positum: & clamabit ad dominum & exaudiet eum: atque hoc modo erit gradus ad notitiam Dei tui cognitio. Sed iam demùm aduerte quomodo vtraque cognitio sit tibi necessaria ad salutem: ita vt neutra carere valeas cum salute. Nam nemo absque sui cognitione saluatur: de qua nimirum mater salutis humilitas oritur, & timor domini: qui & ipse sicut est initium sapiẽtiæ: ita est & salutis. Quid si ignoras Deum? Poteritne spes esse salutis cum Dei ignorantia? Nec hoc quidem. Nec enim potes aut amare quẽ nescias, aut habere quem non amaueris. Noueris proinde te vt Deum timeas. Noueris

Super cãt. serm. 37.

ipsum

ipsum, vt æquè ipsum diligas. In altero initiaris ad sapientiam: in altero & consummaris: quia initium sapiẽtiæ timor domini est, & plenitudo legis est charitas. Tam ergo vtraque ignorãtia cauẽda est tibi, quàm sine timore & amore Dei salus esse non potest. Cætera indifferentia sunt, nec salutẽ si sciantur, nec damnationem si nesciantur habentia. Neq; enim omnis ignorãtia dãnat, sed & multa & innumera constat esse quæ nescire liceat absque diminutione salutis. Verbi gratia, Si ignoras fabrilem artem, seu carpentariam, aut cæmentariam, & quæcunq; istiusmodi artes sunt quæ ad vsus vitæ præsentis ab hominibus exercentur, nũquid impedit ad salutem? Etiã absq; omnibus illis artibus quæ liberales dicũtur (quãuis honestioribus vilioribúsque studiis & discantur & exerceãtur) quã plurimi hominũ salui facti sunt, placentes moribus atque operibus. Non tamẽ dico contemnendam aut negligendam scientiam literarum, quæ ornat animam & erudit eam: & facit vt possit etiam alios erudire. Sed duo illa oportet & expedit vt præcedant: in quibus summa salutis constituitur, sicut superior ratio declarauit.

Vbi sup. serm. 36.

Ibi. serm. 37.

De

De tribus bonis eminentioribus in homine. Cap. LX.

In lib. de diligendo Deum.

QVærat homo eminẽtiora bona sua in ea parte sui, qua præeminet sibi: hoc est in anima, quæ sunt dignitas, scientia, virtus. Dignitatem in homine liberum dico arbitrium in quo ei nimirum datum est, cæteris non solùm præeminere sed etiam præsidere animantibus. Scientiam verò qua eandem in se dignitatẽ agnoscat, nõ à se tamen. Porrò, virtutem qua subinde ipsum à quo est, & inquirat non parũ segniter, & teneat fortiter cùm inuenerit. Itaque geminum vnumquodque trium horũ apparet. Dignitatẽ siquidẽ demõstrat humanam, nõ solùm naturæ prærogatiua, sed etiã potentiã dominatus, qua terror hominis super cũcta animãtia terræ imminere discernitur. Scientia quoque duplex erit, si hanc ipsam dignitatem, vel aliud quodcunque bonũ in nobis, & nobis inesse, & à nobis non esse cognouerimus. Porrò, virtus & ipsa æquè bifariã cognoscetur si authorẽ cõsequenter inquirimus, inuentoq; inseparabiliter inhæremus. Dignitas ergo sine scientia non prodest. Illa verò etiã obest, si virtus defuerit. Quod vtrũque

ratio

ratio ſubiecta declarat. Habere enim quod habere te neſcias, quam gloriam habet? Porrò noſſe quid habeas, ſed quia à te non habeas ignorare, habet gloriam, ſed non apud Deum. Vtrunque ergo ſcias, neceſſe eſt, & quid ſis, & quòd à teipſo non ſis, ne aut omnino videlicet non glorieris, aut inaniter glorieris. Quamobrẽ cum duabus his dignitate atque ſcientia opus eſt & virtute, quæ vtriuſque fructus eſt, per quã ille inquiritur ac tenetur, qui omnium author & dator merito glorificetur de omnibus.

De triplici modo ſciendi. Cap. LXI.

SCias quo ordine, quo ſtudio, quo fine, quæque noſſe oporteat. Quo ordine, vt id prius quod maturius ad ſalutem. Quo ſtudio, vt id ardẽtius, quod vehementius ad amorem. Quo fine, vt non ad inanem gloriam aut curioſitatẽ: aut aliquid ſimile: ſed tantum ad ædificationẽ tuam vel proximi. Sunt nãque qui ſcire volunt eo fine tantũ vt ſciant, & turpis curioſitas eſt. Et ſunt qui ſcire volunt vt ſciãt ipſi, & turpis vanitas eſt. Et ſunt item qui ſcire volunt, vt ſcientiam ſuam vẽdant (verbi cauſa) pro pecunia, pro honoribus, & turpis quæſtus *Super cãt. ſerm. 36.*

est. Sed sunt quoque qui scire volunt, vt ædificent, & charitas est. Et item sunt, qui scire volunt vt ædificentur, & prudentia est. Horum omnium soli vltimi duo non inueniuntur in abusione scientiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere, vt bene faciant. Scienti enim bonum & non facienti, peccatum est illi. Ac si per similitudinem dicat., Sumenti cibum & non digerenti, perniciosum est ei. Cibus siquidem indigestus, & qui bonam non habet decoctionem, malos generat humores & corrũpit corpus, non nutrit. Ita & multa scientia ingesta stomacho animæ, qui est memoria, si decocta igne charitatis non fuerit: & sic per quosdam artus animæ mores scilicet atq; actus transfusa atq; digesta, quatenus ipsa de bonis quæ nouerit, vita attestãte & moribus bona efficiatur. Nónne illa scientia reputabitur in peccatum, tanquam cibus cõuersus in prauos noxiósque humores? An nõ malus humor peccatum? An non mali humores praui mores? An nõ inflationes & tortiones in cõscientia sustinebit qui huiusmodi est, sciens videlicet bonum & non faciens?

De tribus occultis. Cap. LXII.

Tria

TRia ſunt occulta. Illicita actio, doloſa intentio, impudica affectio. Praua operatio inquinat memoriam. Doloſa intentio rationem vel mẽtem. Impudica affectio volũtatem. Mundatur memoria per confeſsionem, mens per lectionem, affectio vel voluntas per orationem. Ab alienis mundus eris, ſi non inſultes, ſi non diſcedas, ſi non cõſentias, ſi non diſsimules. Iuſtitiæ eſt non cõſentire, ſed cum rigore reſiſtere. Fortitudinis non diſcedere, ſed mala proximi patienter tolerare. Temperantiæ non inſultare, ſed cũ moderamine cõpati. Prudentiæ non diſsimulare, ſed ſollicitè vbi mala deſinant prouidere. *In quibuſ dã dictis.*

De triplici corde. *Cap.* LXIII.

EST cor altum, cor humile, cor mediocre. Dicit propheta, Redite præuaricatores ad cor. Prima acceſsio præuaricatoris ſerui eſt ad cor humile: ad quod trahitur per iudicium. Secunda acceſsio mercenarij ad cor mediocre: ad quod vocatur per conſilium. Tertia filij ad cor altum, ad quod leuatur per deſiderium: & tunc ſupra cor eleuatur Deus: vt dum non poteſt compræhendi per rationem, deſideretur per affectionem & amorem. *In quibuſ dã dictis.*

De tribus petitionibus cordis. Cap. LXIIII.

In ser. 5. de quad. PEtitiones cordis in tribus credo cõstare: nec video quid præter illa electus quisque sibi debeat postulare. Duo quidem huius tẽporis sunt, id est, bona corporis & bona animæ: tertium verò est beatitudo vitæ æternæ: Nec mireris quòd bona corporis à Deo dixerim esse quærẽda: quoniam eius sunt corporalia omnia sicut & spiritalia bona. Ab eo ergo est petendum & sperãdum nobis, vnde possimus in eius seruitio sustentari. Veruntamẽ pro necessitatibus animæ orandũ est nobis & frequẽtius, & feruentius, id est, pro obtinenda gratia Dei, animæque virtutibus. Sic & pro vita æterna tota pietate & toto nobis orandum est desiderio: vbi nimirum & corporis, & animæ plena & perfecta est beatitudo. In his ergo tribus, vt cordis petitiones sint, tria nobis sunt obseruãda. Nam & in prima quidem superfluitas, & in secunda impuritas, & in tertia elatio, interdum superbia solet surrepere. Nonnunquam enim temporalia quæri solent ad voluptatem, virtutes ad ostentationem: sed & vitam æternam fortassis aliqui non in humilitate quærunt, sed tanquam in fiducia suorũ meritorum.

ritorum. Nec hoc dico, quin accepta gratia fiduciam donet orandi: ſed non oportet vt in ea conſtituat quiſquam fiduciam impetrandi. Hoc ſolùm conferunt, hæc præmiſſa dona, vt ab ea miſericordia quæ tribuit, hæc ſperentur etiã ampliora. Sit ergo oratio, quæ pro temporalibus eſt circa ſolas neceſſitates reſtricta: ſit oratio quæ pro virtutibus eſt animæ ab omui impuritate & circa ſolum beneplacitum Dei intenta. Sic ea quæ fit pro vita æterna in omniũ humilitate, præſumens de ſola miſeratione diuina, vt dignum eſt.

De ſeruo, & mercenario, & filio.
Cap. LXV.

EſSt qui cõfitetur domino, quoniam potens eſt: & eſt qui confitetur domino, quoniam ſibi bonus eſt: & itẽ qui cõfitetur domino, quoniam ſimpliciter bonus eſt. Primus ſeruus eſt & timet ſibi: ſecundus mercenarius, & cupit ſibi: tertius filius, & defert patri. Itaque qui timet & qui cupit, vterque pro ſe agit: ſola quæ in filio eſt charitas non quærit quæ ſua ſunt. Quamobrem puto de illa dictum, Lex domini immaculata cõuertens animas: quòd ſola videlicet ſit, quæ ab amore ſui & mundi auertere poſſit *In lib. de diligendo Deum.*

animũ & in Deum dirigere. Nec timor quippe, nec amor priuatus conuertunt animum: mutant interdum actum, vultum, & habitum, affectum nũquam. Facit quippe nõnumquam, & seruus opus Dei, sed quia nõ spõte in sua adhuc duricia permanere cognoscitur. Facit & mercenarius, sed quia non gratis, propria trahi cupiditate conuincitur. Porrò, vbi proprietas, ibi singularitas: vbi autẽ singularitas, ibi angulus: vbi verò angulus, ibi sine dubio sordes siue rubigo. Sit itaque seruo sua lex: timor ipse quo constringitur. Sit mercenario sua cupiditas, qua & ipse arctatur, quando tentatur abstractus & illectus. Sed harũ nulla aut sine macula est: aut animas conuertere potest. Charitas verò conuertit animas, quas facit voluntarias. Porrò, in eo eam dixerim immaculatã, quòd nil sibi de suo retinere consueuit. Cui nempe de proprio nil est, totũ profecto quod habet Dei est, quod autem Dei est, immundum esse non potest. Lex ergo domini immaculata charitas est: quæ non quod sibi vtile est quærit, sed quod multis. Lex autem domini dicitur, siue quod ipse ex ea viuat, siue quòd eam nullus nisi eius dono possideat

deat. Nec absurdum videatur, quod dixi etiam Deũ viuere ex lege, cùm non alia quàm charitate dixerim. Quid verò in summa & beata illa trinitate, summam & ineffabilem illam cõseruat vnitatem nisi charitas? Lex ergo est, & lex domini charitas quæ trinitatẽ in vnitate, quodammodo cohibet & colligat in vinculo pacis.

De triplici lege, serui, mercenarij & filij.

Cap. LXVI.

SEruus & mercenarius habent legem non à domino, sed quã ipsi sibi fecerunt, ille Deum non amando, iste plus aliud quàm Deũ amando. *Vbi suprà.* Habet inquã legem non domini, sed suam, illi tamen quæ domini est subiectam. Et quidem suam sibi quique legem facere potuerunt, non tamen eam incõmutabili ęternæ legis ordini subducere potuerunt. Tunc autem dixerim quenque sibi fecisse suam legem, quando communi & æternæ legi propriam prætulit voluntatem: peruerse vtique volẽs suũ imitari creatorẽ: vt sicut ipse sibi lex, suíque iuris est: ita is quoque seipsum regeret, & legẽ sibi suam faceret voluntatẽ. Hi qui hoc faciunt, quod ait Apostolus, nemini quidquam debeatis nisi vt diligatis in-

uicem: proculdubio nec serui nec mercenarij sunt, sed filij. Itaque nec filij sunt sine lege. Sed sciendum quòd alia est lex promulgata à spiritu seruitutis in timore: alia à spiritu libertatis in suauitate. Nec sub illa esse coguntur filij, nec sine ista patiuntur. Bona itaque lex charitas & suauis, quę nō solùm leuiter suauitérque portatur, sed etiā seruorum & mercenariorum leges portabiles ac leues reddit: quas vtique non destruit, sed facit vt impleantur. Illam temperat, istam ordinat, vtranque leuigat. Nunquam erit charitas sine timore, sed casto: nunquam sine cupiditate, sed ordinata. Implet ergo charitas legem serui, cùm infundit deuotionē. Implet & mercenarij, cùm ordinat cupiditatem. Porrò, timori permista deuotio, ipsum non adnullat, sed castificat: pœna tamen tollitur, sine qua esse non potuit, dum fuit seruilis: & timor manet in seculum seculi, castus & filialis. Nam quòd legitur perfecta charitas, foras mittit timorem: pœna intelligenda est quæ seruili nunquam deest timori. Deinde cupiditas tūc rectè à superueniente charitate ordinatur, cùm mala quidem penitus respuuntur: bonis verò meliora præferū-

tur,

tur, nec bona nisi propter meliora appetuntur.

De tribus panibus, quibus quilibet reficiendus est. *Cap.* LXVII.

TRibus panibus quilibet reficiendus est. Primus panis est continentia, qua restringitur corp': ne deinceps per mortiferas voluptates defluat. Secundus est humilitas, qua instruitur anima: ne de ipsa sua continẽtia superbiat. Tertius est feruor charitas, quo accenditur spiritus, vt vtrũque, id est corpus & animam in castitate & humilitate perseueranter custodiat. His tribus virtutibus, id est, castitatis, humilitatis, charitatis: tanquam tribus panibus reficitur homo Dei & roboratur, vt secundũ apostolum in die aduentus domini sit integer spiritus, anima & corpus. Spiritum autem voco gratiã, quæ adiuuat infirmitatem nostram, ne deficiamus: donec suo tempore metamus bonum, quod seminauimus. Vocatur primus panis carnalis vel corporalis, secundus rationalis, tertius spiritualis. *In quibusdam sententiis.*

De tribus vinculis quibus Deo astringimur. *Cap.* LXVIII.

TRia sunt vincula, quibus Deo astringimur: & sic tria vt sola cum *In quibusdam sent.*

solis istis, vel istorum similibus: omne quod ligatur ligetur. Et primũ accipite funes: secundũ clauos ligneos vel ferreos: tertiũ glutem. Primũ astringit fortiter & durè: secundũ fortius & durius: tertiũ suauiter & securè. Fune quodammodo alligatus est redemptori: si quis fortè dũ vehementiori tentatione turbatur proponit sibi honestatis intuitũ: memoriam promissionis, & hoc interim fune se retinet, ne propositũ penitus abrumpatur. Durũ profectò vinculum & molestum, sed & periculosum nimis: & quod diu tenere nõ possit, siquidem putrescunt funes: & pudoris vinculum aut obliuiscimur aut abrumpimus citò. Est autẽ clauis qui configitur domino maiestatis, quem timor Dei ligat, qui non expauescit ad vultus hominum, sed ad memoriam gehennalium tormentorũ. Et hic quidem non peccare metuit, sed ardere. Durius tamen & fortius primo imprimitur: quia cùm ille vacillet in proposito, iste propositum non amittit. Tertius verò glute ei conglutinatur, id est charitate, qui tã suauiter quàm securè ligatus, adhærens domino, vnus spiritus est. Iste est q quæcumque vndecũq; siue quæ facit, siue quæ ei fiunt, ad suum

com

commodum reuocat & retorquet. Beatus huiuſmodi homo, & abudanti ſpiritus influens maieſtate, qui ſuauis & vnctus alias benignus portat omnes, & portatur ab omnibus: qui terribilius & horribilius ipſa gehenna iudicat, vel in re leuiſſima vultum omnipotentis ſciẽter offendere.

De tribus diebus. *Cap.* LXIX.

VIam trium dierũ eas, neceſſe eſt in deſerto, ſi gratum Deo tuo offerre volueris ſacrificiũ. Prima eſt dies timoris: dies inquam, declarans & illuminãs tenebras tuas interiores, ſcilicet & horrendũ gehennæ ſuppliciũ demõſtrans, in quo ſunt tenebræ exteriores. Huiuſcemodi ſiquidẽ cogitatio, noſtræ ſolet exercere primordia conuerſionis. Secũda eſt pietas, qua reſpiramus in luce miſerationũ Dei. Tertia dies eſt rationis, in qua veritas innoteſcit, vt tanquã ex debito quidem naturæ, ſine alia conſideratione creatori ſubiecta ſit creatura, ſeruus ſeruiat redemptori.

In Euangelio Miſereor ſuper turbam.

De oculo, manu, & pede. *Cap.* LXX.

TRipliciter fieri ſcandalũ quod interius patimur, quotidiano nobis noſſe licet experimẽto. Interdũ enim eſt in nobis ſpiritalis intentionis oculus ſimplex,

In ſer. 2. de angelis, qui incipit, Audiſtis fratres.

plex, & qui gratiæ magis quàm noster dicendus sit: sed scandalizat nos oculus noster, & qui verè à nobis est, dū voluntas nostra aliam minus castam importunè ingerit intentionem. Sed habemus iam super hoc salubre consiliū saluatoris, Erue eum inquit, & proiice abs te. Hoc autem fiet, si non cōsentias, si abiicias, si resistas. Simili modo de manu ac pede est intelligendū. Cùm enim bonis operibus intentos ad alia opera trahere volūtas propria conatur, manus nostra est, quæ scādalizat nos: sed abscindi debet & proiici à nobis: vt nō ei cōsentiamus. Sic etiam proficere in sancta conuersatione, & de virtute in virtutem ire desiderantes, sæpe scandalum patimur à pede quodam pusillanimitatis & negligentiæ nostræ, qui nimirum descendere magis ac remissius ire conatur. Sed abscindi eum necesse est, vt pes gratiæ qui stat in directo, currere possit sine offensione, sine scandalo, sine impedimento. Quòd autem dicit bonum nobis esse ad vitam introire cū vno oculo aut manu, aut pede, quàm duos habētes ire in gehennam ignis, eos notat qui volūtatem suā seu bona seu mala sit, æquè sequuntur, & ingrediuntur duabus viis: nunc

bona nūc mala ſectantes, ſecundū quod variantur deſideria ſua. Quibus meritò vtilius fuerat gratiæ in omnibus inhærere, & vbi obuiat propria voluntas abſcindere, & à ſeipſis abiicere eā. Eſt autem cum multo tempore in abſciſſione propriæ volūtatis noſtræ exercitari, aliquatenus eam domamus, vt diſcat iam non ſuperbire, ſed magis ſine omni ſcādalo vel contradictione Deo ſubiecta ſit anima noſtra, nec iam abiicere neceſſe ſit oculum noſtrū: nempe qui ſimplici adhærens oculo, factus eſt & ipſe ſimplex: aut certè iam nō alter eſt oculus, ſed vnus cū eo. Quod autem de oculo dictū eſt, de manu quoq; & pede eodem modo eſt intelligendū. Cuius enim volūtas ex affectione & cum deſiderio gratiæ cohæret, vt nec concupiſcat mala agere, nec bona minora, nec minus bene quàm gratia ſuggerit: hic planè perfectus eſt vir. Sed pax iſta potius eſt felicitatis. Abſciſſio verò ſcandalorū & tentationum, victoria fortitudinis. Illa inquam gloriæ, hæc virtutis.

De triplici aqua. *Cap.* LXXI.

ACcipe triplicem aquam, quam tibi ſaluator apponit. Plorat ſuper Lazarum & ſuper ciuitatem Hieruſalem.

Et

Et hæc est aqua prima. Sudat imminẽte iam passionis hora: & hæc est aqua secũda: non ab oculis tantum, sed à toto corpore manans. Hęc autem rubea est, sanguineíque coloris. Iam verò tertia est aqua, quæ de latere eius dormientis in cruce, vnà cũ sanguine emanauit. Et tu quoque quidẽ primã habes, si rigas lachrymis tuis conscientiæ stratũ: & dolore cõpunctionis præteritorũ diluis maculas peccatorũ. Secundam habes aquã, si in sudore vult' tui vesceris pane tuo, & labore pœnitentiæ corpus tuũ castigas, ac restinguis concupiscentiæ flammam. Est autem sanguinei coloris, siue propter laborẽ, siue etiã propter ipsum, quem extinguit concupiscentię ignem. Iam verò, si proficere potes, vsq; ad deuotionis gratiã, potaberis aqua sapientiæ salutaris: & spiritus Christi, qui super mel dulcis est, fiet in te fons aquæ salientis in vitam æternam. Et memẽto hanc esse aquam, quæ procedit à latere dormientis, & sine omni molestia fluit. Oportet enim iam mortuũ esse mundo, qui in hac voluerit, gratia delectari. Ergo vt breuiter repetam: prima quidem à præteritis delictis abluit conscientiã, secũda vt futura caueas, extinguit con-

cupiſcentiam, tertia ſi ad eam peruenire merueris, potat animam ſitientem.

De triplici loco. *Cap.* LXXII.

EST deorſum nos locus, quē ſibi totum vendicat ignis: adeò vt ne minimam quidem aquæ guttam de Lazari digito miſer ille diues ibi habere potuerit. Eſt & ſurſum ciuitas Dei, quam lætificat fluminis impetus, voluptatis torrēs, calix inebrians, quàm præclarus. In hoc ſanè medio boni & mali ſcientia cōtinetur: & voluptatis & tribulationis hic capere eſt experimentū. Infelix Eua in has viciſſitudines nos induxit. Hic planè dies & nox. Nā in inferno tātùm nox: in cœlo tantùm dies. Beata proinde anima, quæ vtrunque pertrāſit: nec voluptati inhærens, nec deficiens in tribulatione.

In ſer. I. de trāſitu Malachiæ qui incipit, De cælo vobis, &c.

De tribus in opere mundi conſiderandis. *Cap.* LXXIII.

TRia in magno huius mundi opere cogitare debemus, videlicet quid ſit, quo modo ſit, ad quid ſit cōſtitutus. Et in eſſe quidē rerum ineffabilis potentia cōmendatur: ꝙ tam multa, tam magna, tam multipliciter, tam magnificè ſunt creata. Sanè in modo ipſa ſapien-

In ſermã. Pentecoſtes, qui incipit, Quàm libenter.

tia singularis elucet, quòd hæc quidem sursum, hæc verò deorsum, hæc in medio ordinarissimè sint locata. Si verò ad quid factus sit mediteris, occurrit tam vtilis benignitas, tam benigna vtilítas, quæ etiã ingratissimos quosque multitudine & magnitudine beneficiorũ possit obruere. Potentissimè siquidẽ ex nihilo omnia, sapiẽtissimè pulchra, benignissimè vtilia sunt creata. Veruntamen omnia ꝓpter semetipsũ fecit Deus: omnia propter suos: aliter tamẽ propter se, aliter propter suos. In eos quippe quod dicitur, omnia propter se, præueniens cõmendatur origo. In eo autẽ quod dicitur, omnia propter suos, magis exprimitur fructus sequẽs. Omnia fecit propter semetipsum, gratuita videlicet bonitate. Omnia propter electos suos, pro eorum scilicet vtilitate, vt illa quidem efficiens causa sit, hæc finalis.

De triplici genere bonorum, scilicet naturalium, spiritualium, & æternorum.

Cap. LXXIIII.

In quibusdam dictis.

BOna domini naturalia, spiritualia, æterna. Et quidem naturalia bona magna: spiritualia maiora, sed maxima sunt æterna. In primis reparamur, in secũdis exercitamur, extẽdimur, & beatificamur

ficamur in tertiis. Si non poteſt oculum meditationis in illam ſublimitatem æternalium bonorum infigere, quia diſtantia ſunt, & omnem ſenſum exuperant in bonis gratiæ quæ ſunt in exercitio virtutum, viſum reflecte vt videas quam puræ conſcientiæ, quàm liberæ frontis ſit verſari & conuerſari in caſtitate & charitate: in patientia & humilitate: cæteriſq́; virtutibus quæ amabilem Deo, placabilem & imitabilem hominibus reddunt. Quod ſi & hæc nimis ſublimia ſunt, & tranſgredientia infirmitatem tuam, demitte oculos in bona naturæ, quæ tibi ita familiaria eſſe debent, quantum tu familiaris es tibi. Nec ſic dicimus bona naturæ, quaſi gratiæ non ſint. Sed ideo quòd ipſi naturæ quodam modo ingenita & complantata fuerint, antequam fieret peccatum illud quod non ſolùm perſonam infecit, ſed & naturam. Ex tunc non ita nobis ad manum prouenisse monſtrantur propter vulnus inflictum, cùm tamen nos illa in nobis & circa nos eſſe tam rationibus quàm affectionibus plerunque ſentiamus.

De triplici diſtinctione bonorum ſupradictorum. *Cap.* LXXV.

Vbi supra. QVia nos ex anima & corpore subsistimus, ab animali parte, id est, à bonis corporis incipiamus. Sunt autem omnia bona corporis & quæ ei solummodò debeamus sanitas. Nihil autem vltra ei dandum est, vel quærendum, sed hoc termino ligandum & frænandũ est: cùm fructus eius nullus sit, & mors sit finis illius. Sed hic fouea est, quæ nolo vos lateat. Insidiatur enim voluptas sanitati, & tam subtili malignitate prosequitur, vt vix eam quis vel possit cauere vel nouerit. Quod si voluptati seruitur non sanitati, hoc iam non de natura est, sed sub natura, quæ morti manus dat cùm magistram constituit voluptatem. Sicut autem corporis natura est sanitas, ita cordis natura est puritas: quia turbato oculo non videtur Deus: & cor humanum ad hoc factũ est, vt suũ videat creatorem. Hic tamen simpliciter accipimus puritatem, vt videlicet omnia quæ agimus purè & simpliciter confiteamur domino in oratione, homini in cõfessione. Et quia sociale animal sumus, si fieri potest quod ex nobis est, pacem habeamus cum omnibus hominibus. Hæc est enim lex naturalis societatis, vt omnia quæ nobis fieri nolumus, aliis ne faciamus:

&

& quæ nobis fieri volumus, aliis studeamus impendere. Sanctorum animabus quæ de huius mortalitatis carcere ad cælorum gaudia volauerunt debemus imitationem: quia similes nobis fuere passibiles. Sed & illis qui non in tanta sanctitate, seu peracta pœnitentia exierunt, compassionem debemus, & orationem. A sanctis verò angelis auxilium quærendũ est: quia administratorij spiritus sunt missi propter nos, vt hęreditatem capiamus salutis. Ab illo autem rerum omnium domino pietas quærenda est, vt ille cuius natura bonitas est, secũdum multitudinem miserationum suarum misereatur nostri. Ipsi enim nos & amorem debemus, & subiectionẽ. Amorem, quia fecit, & benefecit nobis: Subiectionem quia super nos est. Ita ergo & sanitatem corpori, puritatem cordi, pacem fratri, imitatiónem sanctis, compassionem mortuis, auxiliũ ab angelo, pietatem à Deo ex arca naturalium bonorum habere debemus. In his autem bonis reparamur, & quasi quodammodo re stituimur in antiquum, dum ad ingenitam naturę suauitatem reuertimur, dum & nobis & his quę circa nos sunt & quæ supra nos sunt, debitum rerum ordinem

exhibemus: & hæc quidẽ pro nobis naturalibus. Spiritualia autẽ bona in quibus exercemur, vt ad æterna tendamus, longum est enumerare: supra naturam enim esse noscuntur. Nam in spiritali exercitio debemus corpori seruitutem, afflictionem, laborem. Et istam cordi puritatem debemus, vt intentione, cogitatione, & opere, hanc circunspectionem habeam⁹, vt & vita nostra sit fructuosa, & fama gloriosa: nõ quæ fructificet sibi, sed Deo: non quæ glorificet se, sed patrẽ suum qui in cælis est. Cum his quoque qui oderunt pacem, esse pacificum discamus: portare omnes, & à nemine velle portari. Confitemur etiam mortuis in spe congratulationem adhibendã: quia prope est, vt abstergat Deus omnem lachrymã ab oculis eorũ. Sanctarum verò animarum & angelorũ ardenter conspectum desiderare debemus. In dominum autem Deum affectio tota dirigẽda est, vt diligamus nos propter ipsum, & suspiciamus quę sit illa maiestas, quæ cuncta faciat, cuncta contineat, & in quem desiderant rationales creaturæ prospicere. Hæ sũt semitæ spiritualis exercitij, quibus religiosa mens & dilatatur & delectatur, ad æterna bona se extendẽs. Porrò æter

rò æterna bona illa sunt, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, & quæ nũquam exeunt ab illa patria quæ nescit, nisi gaudium & iubilationem.

De triplici genere iustorum.

Cap. LXXVI.

ESt iustus qui in principio sermonis accusator est sui: & est iustus qui ex fide viuit: & est iustus qui absque terrore est. Et primus quidem bonus: quia accedit ad vitam, secundus melior: quia currit per viam, tertius optimus: quia iam appropinquat ad finem vitæ. *In quibusdã dictis.*

De tribus quæ faciunt hominem sanctum.

Cap. LXXVII.

TRia sunt, quæ sanctum faciunt hominem, victus sobrius, actus iustus, sensus pius. Victus sobrius erit, si continenter, si socialiter, si obedienter, id est, castè, charitatiuè, & humiliter vixerimus. Per continentiam enim castitas, per socialitatem charitas, per obedientiam humilitas acquiritur. Actus iustus erit, si fuerit rectus, discretus, fructuosus. Rectus per bonam intentionem, discretus per mensuram possibilitatis, fructuosus per vtilitatem proximorum. Sensus pius erit, si fides nostra Deum sentit summè potentem, summè sapien- *In quibusdam sententiis.*

tem, summè bonum, vt per eius potentiam, nostram adiuuari credamus infirmitatem: per eius sapientiam, nostram credamus corrigi ignorantiam: per eius bonitatem, nostram credamus ablui iniquitatem.

De triplici modo contemplationis.

Cap. LXXVIII.

Super cāt. serm.23. EST locus apud Deum, de quo sua iura discernit, & disponit consilia ipse vniuersitatis gubernator, leges constituens omni creaturæ, pondus & mensuram, & numerum. Et locus iste altus, & secretus sed minimè quietus. Nā & ipse quantum in se est disponit omnia suauiter, tamen & contemplantem qui fortè eo loco peruenerit, quiescere non permittit, sed mirabiliter: quamuis delectabiliter rimantem & admirātem fatigat, redditq; inquietum. Et item locus, de quo super rationalem reprobā quidem creaturam immobilis vigilat secretissima serenissimaq; animaduersio iusti iudicis Dei, terribilis in consiliis super filios hominum. Cernitur inquam à timorato contemplatore, hoc loco Deus iusto, sed occulto iudicio suo, reproborū: nec diluens mala, nec acceptans bona: insuper & corda indurans ne fortè do-

leant.

leant, & resipiscant, & conuertantur & sanet eos. Et hoc non absque certa & æterna ratione, quod tantò formidolosius constat esse, quantò immobilius fixum extat in æternitate. Habet hæc visio tremorem iudicij, non securitatem. Terribilis est locus iste, & totius expers quietis. Sed est locus, vbi verè quiescens & quietus cernitur Deus: locus omnino non iudicis, non magistri, sed sponsi: in quo Deus non quasi turbatus ira, nec velut distentus cura prospicitur, sed probatur, in eo voluntas bona, & beneplacés, & perfecta. Visio ista non terret, sed mulcet, inquietam curiositatem sedat; non excitat, nec fatigat sensus, sed tranquillat. Hîc verè quiescitur. Tranquillus Deus tranquillat omnia, & quietum inspicere quiescere est. Sed heu rara hora & parua mora, vt monstratū est apertè. Et in priori loco exigua: & in secundo nulla percipitur quies: cùm & illic appareat admirabilis ad indagandi studium exerceat curiositatem: & hic innotescẽs terribilis infirmitatem concutiat. At verò tertio isto in loco, non planè terribilis, non tam admirabilis quàm amabilis apparere dignatur: serenus & placidus, suauis & mitis, & multæ miseri-

cordiæ omnibus intuentibus se.

De tribus quæ impediunt contemplationem. *Cap.* LXXIX.

Ser. 5. super homi. Intrauit Iesus, &c.

CONsiderandum est tria esse, quæ impediunt contemplationem. Equidem animæ nostræ oculus intelligentia est. Sicut enim oculo corporis lux corporea & cætera quæque corporalia videntur, ita Deus qui est, lumen incircunscriptum, & eius inuisibilia vtcunque intellecta percipiuntur. Vtrinque verò oculum tria sunt quæ ad videndum impediunt. Potest sanè fieri, vt oculus exterior sanus sit & pateat, sed quoniam lux exterior ei desit, nihil videat. Econtrario fit aliquando vt præsens ei quidem lux sit: sed fortè sanguine seu quolibet humore concreto turbatus cernere minimè possit. Iterum solet plerunque contingere, vt neutrum desit ei, nec lux nec salus: sed tamen aliqua pulueris interiectione lædatur, quo fit vt eius acies retundatur. Sunt ergo tria ista quæ hunc oculum impediunt: tenebræ, humor cōcretus, puluis iniectus. Hæc ipsa sunt etiam quibus interior oculus ille impeditur, sed & alia nomina sortiuntur. Nam quod hic tenebræ, ibi peccata dicuntur. Ipsa verò peccata confluunt

in

in memoriam, quasi in quandam sentinam, & hic est ille humor concretus. Quod autem hic puluis dicitur, hoc tibi cura terrenorum actuum nuncupatur. Hæc sunt ergo tria quæ oculum intelligentiæ confundunt, atque à contemplatione veri luminis excludunt: tenebræ scilicet peccatorum recordatio eorundem peccatorum: cura terrenorum actuum. Cùm enim luce iustitiæ destituimur, nihil aliud quàm peccatorum nostrorum tenebras inuenimus. Quicunque ergo mentis oculum diuinæ cõtemplationi vult intendere, profectò necesse est, vt eum prius ab hoc triplici impedimento studeat purgare. Quod si quis facere contendat, nouerit contra triplicem morbum, triplex quoque fore remedium. Nam primus quidem per confessionem: secundus per orationem: tertius curatur per qaietem.

De tribus nouissimis metuendis.

Cap. LXXX.

FIlioli mei, memoremur nouissima nostra, ne peccemus. Nimirum quòd hæc maximè recordatio faciat timoratum, timor expellat peccatum, negligentiam non admittat. Nouissima autem nostra sunt, mors, iudicium, gehen-

In ser. 2. de apostolo. Petro & Paul. qui incip. Sancti isti, &c.

na. Quid horribili' morte, quid iudicio terribilius? Nam gehenna nihil potest intolerabilius cogitari. Quid metuet, si quis ad ista non trepidat, nō expauescit, non timore concutitur? Nam in morte non magnum, non paruum aliquid de bonis huius mundi secum delaturus est homo. In iudicio nec fallere, nec resistere possibile erit. In gehēna penitus nulla consolatio, sed perpetuus vlulatus & fletus, & stridor dentium. Time ergo ô homo, quòd in morte separandus es à bonis omnibus huius corporis: & tam dulce carnis & animæ vinculū, amarissimo secandum diuortio est. Time, quòd in terribili iudicio ei præsentandus es: in cuius manus horrendum est incidere, & eo examinante quem nihil latet. Siquidem inuenta fuerit in te iniquitas, alienandus es ab vniuersitate quietis & gloriæ, & segregādus à numero beatorum. Time quòd in gehenna cruciatibus æternis & immensis exponendus es, in sorte diaboli & angelorum eius, in igne æterno qui præparatus est eis.

In quibusdā dictis. Scilicet in meditat.

De triplici malo, quod passuri sunt peccatores. Cap. LXXXI.

MAlum triplex peccatores manet. Manet enim eos horror in exitu, dolor

dolor in transitu, pudor in conspectu gloriæ magni Dei. Quis ille pauor erit ô anima mea cũ dimissis omnibus, quorum tibi præsentia est tam iocũda, tam gratus aspectus, cohabitatio ipsa tam familiaris, sola ingrediẽs in incognitã penitus regionem, occursantia tibi cateruatim ruere super te teterrima illa monstra videbis? Quis tibi in die tantæ necessitatis occurret? Quis tuebitur à rugientibus præparatis ad escam? Quis cõsolabitur, quis deducet? Per ignẽ etiã nobis transeundũ est, & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit ibi. Ibi aurũ nostrũ vertetur in scoriã, ibi vniuersa impuritas reuelabitur: ibi veritas ipsa accepta tempore, quod nobis interim datũ contemnimus, iustitias iudicabit. Quid verò illic omnes iustitiæ nostræ, nisi pãnus mẽstruatæ reputabũtur? Quicquid nũc paruipendẽdo trãsimus, palpando tegimus, dissimulando negligimus, quanto illuc cruciatu vindex flãma cõsumet? Iam verò post ignẽ illũ putas residuũ alioquid inuenietur in nobis? Aut tantũ erit vt audeamus illud vultui maiestatis offerre: aut eius sic adstare cõspectui? Quis ille pudor erit, quæve confusio, post tanta beneficia:

cia:tam tepidos, tam imperfectos, tam vacuos apparere ante faciē domini Dei nostri? Quid nos post tanta flagitia, post tāta facinora præsumemus? Quando ab hac purgabitur confusione oculus cordis, cui nunc operam dare negligimus, vt irreuerberata acie veri illius solis radios valeat intueri? Felix quidē anima, quæ fiducialiter inimicis suis in porta loquetur. Quid hîc stas cruenta bestia? Nihil in me funeste reperies. Felicior cuius opus non arserit, quem superædificasse aurum, argentū, lapides pretiosos, examen illud inueniet. Felicissimus qui sine vlla nube cōfusionis, reuelata penitus facie gloriam domini speculādo, in eandem imaginem transformabitur: & similis erit illi videns eū, sicuti est, vtiq; super omnia benedictus & laudabilis, & gloriosus in secula.

De tribus speciebus considerationis superna. Cap. LXXXII.

In lib. 5. de consid. VBi sumus vallis est: & vallis lachrymarum, in qua sensualitas regnat; & consideratio exultat, in qua liberè quidem & potestatiuè se erexit sensus corporeus: sed intricatus caligat oculus spiritualis. Et felix qui sensuum beneficiū, sine quo transire nō potest, in obsequium

quium conuertere potuit: vtens non fruẽs: vrgẽs nõ petẽs: exactor non supplex. Magnus ille, qui vsum sensuum, quasdã veluti opes expendere satagit, dispensando in suã & multorum salutẽ. Nec ille minor, qui hunc sibi gradũ ad illa inuisibilia philosophãdo constituit, nisi quod hoc dulcius, illud vtilius, hoc felicius, illud fortius esse cõstat. At omniũ maximus, qui spreto ipso vsu rerũ & sensuũ, quantũ quidem humanæ fragilitati fas est, nõ ascensoriis gradibus, sed inopinatis excessibus auolare interdũ contẽplando ad illa sublimia cõsueuit. Porrò hæc tria ita contingunt, cùm consideratio virtutis, studio & adiutorio gratiæ facta superior: sensualitatẽ aut premit, ne insolescat, aut cogit ne euagetur, aut fugit ne inquinet. In primo potentior. In secũdo liberior. In tertio purior. Puritatis siquidem & alacritatis pariter alis fit ille volatus. Vis tibi has cõsiderationis species propriis distingui nominibus? Dicamus, si placet, primã dispensatiuã: secundam æstimatiuam: tertiã speculatiuam. Dispensatiua est consideratio, sensibus sensibilibúsq; rebus ordinatè & socialiter vtẽs ad promerendum Deum. Aestimatiua

est

nifestam. Cæterum opinio certi nil habens, verum per verisimilia quærit, potius quàm apprehendit. Omnino in his cauenda confusio, ne aut incertum opinionis fides figat: aut quod firmum fixúmque est fidei, opinio reuocet in quæstionem. Et hoc sciendum, quia opinio si habet assertionem, temeraria est: fides si habet hæsitationem, infirma est. Item intellectus, si signata fidei tentet irrumpere reputatur effractor, scrutator maiestatis. Multi suam opinioné intellectum putauerunt, & errauerunt. Et quidem opinio potest putari intellectus: intellectus opinio non potest. Vnde hoc accidit? Profectò quia hæc falli potest, ille non potest. Aut si falli potuit intellectus non fuit, sed opinio. Verus nempe intellectus certam habet non modo veritatem, sed & notitiá veritatis. Possumus singula hæc ita diffinire, Fides est voluntaria quædá & certa prælibatio, necdú propalatæ veritatis. Intellectus est rei cuiusq; inuisibilis certa & manifesta notitia. Opinio, est quasi pro vero habere aliquid, quod falsum esse nescias. Ergo, vt dixi, fides ambiguum non habet: aut si habeat, fides non est, sed opinio. Quid igitur

distat

distat ab intellectu? Nempe quòd & si non habet incertum, non magis quàm intellectus: habet tamē inuolutū, quod non intellectus. Denique quod intellexisti, non est de eo quod vltra quæras: aut si est, non intellexisti. Nil autē maluimus scire, quā quæ fide iam scimus. Nil supererit ad beatitudinē, cùm quæ iam certa sunt nobis, erūt ęquè & nuda.

De tribus quæ faciunt mortem sanctorum pretiosam in conspectu domini.

Cap. LXXXIIII.

In quibusdā senten. PRetiosam in cōspectu domini mortem sanctorum eius, facit aliquādo vita, aliquando causa: aliquando vita simul cum causa. In confessoribus qui in domino moriuntur, facit pretiosam vita. In martyribus qui pro domino moriuntur, facit eam pretiosam aliquando sola causa: aliquando causa pariter & vita. Et illa quidem mors pretiosa est, quam commēdat vita, pretiosior quam facit causa: pretiosissima verò, quam præuenit vita simul cum causa.

Da triplici genere Sanctorum.

Cap. LXXXV.

In ser. 5. de omnib. sanct. qui SVnt sancti de cælo: & sunt sancti de terra; itémque eorum, qui de terra sunt, quidam adhuc in terra, aliqui iam in cælo.

in cælo. Sed inter sanctos & sanctos distat, idque non parum. Nec modò dico, quòd alius alio sanctior. Hæc enim quantitatis potius quàm qualitatis distantia est: sed quod nõ modò maius & minus, verùm etiã aliter atque aliter sanctos dici: & verè dici inueniamus. Et fortè inter angelos & homines assignari possit ista diuersitas sanctitatis. Neq; enim tanquã triumphantes honorari posse videtur, qui nunquã pugnâsse nõscuntur. Aliter tamẽ honorãdi sunt nimis etiã ipsi, tanquã amici tui Deus, cuius nimirum voluntati semper adhæserunt: tanta vtique felicitate quãta facilitate. Nisi fortè in eo pugnasse creduntur, quòd peccãtibus aliis viriliter perstiterũt: nõ abeuntes in consilio impiorum. Honorãda ergo in eis benignitas Dei, nõ ad pœnitentiã adducẽs, sed abducens ab omnibus quibus pœnitentia deberetur: non eripiens à tentatione, sed à tentatione conseruans. Aliud sanè in his sanctitatis genus & proprio modo videbitur honorandum, qui venerũt ex magna tribulatione: & dealbauerunt stolas suas in sanguine agni, qui post multos agones iam nunc triumphãt in cælis coronati: quoniam legitimè cer-

incipit, Festina est nobis.

tauerũt. Est ne adhuc sanctorũ aliquod tertium genus? est, sed occultum. Sunt enim sancti, qui adhuc militant: adhuc pugnant: currunt adhuc, needũ cõprehenderũt. Latet eiusmodi sanctitas penes Deũ, clausa est. Siquidẽ nescit homo vtrũ amore an odio dignus sit, sed in futurum omnia reseruantur incerta.

De triplici statu sanctorum.

Cap. LXXXVI.

In ser. 3. de omnibus sanctis. Aduertistis, nisi fallor &c.

TRes sunt sanctarum status animarum. Primus in corpore corruptibili: secundus sine corpore: tertius in corpore iam glorificato. Primus in militia, secundus in requie, tertius in beatitudine consummata. Primus denique in tabernaculis: secundus in atriis: tertius in domo Dei. Quã dilecta tabernacula tua domine virtutũ: multò magis tamẽ atria cõcupiscibilia: sed beati omnino qui habitãt in domo tua domine.

In dedicat. ser. 4

O admirabilis domus: & dilectis tabernaculis, & atriis concupiscibilibus præferenda. Siquidem gloriosa dicta sunt de te domus Dei. In tabernaculis enim gemitus pœnitẽtiæ. In atriis gustus lætitiæ: in te satietas gloriæ. Hæc quidem infima, domus orationis media expectationis, tu gratiarũ actionis & laudis.

Felix

Felix proinde, qui hìc declinauerit, à malo, quod est culpa & fecerit bonum: vt illic à malo, quod pœna est, liberetur, in te recipiat bonū. Hìc nimirū primitiæ spiritus, illic diuitiæ, in te plenitudo. Hic denique fiunt sancti, illic securi in te beati. Hæ siquidem primitiæ spiritus quæ militantibus interim prærogantur: sanctitas in conuersatione, pietas in intentione, virtus in colluctatione. In sanctitate conuersationis pœnitentiæ fructus intellige: & corporalia quæque diuinorū exercitia mandatorū. At quoniā hæc, nisi simples fuerit oculus, simplicia esse nō possunt: necessariò pietas intētionis & puritas cordis exigitur: ne vel honoris ambitus, vel laudis surripiat appetitus. Memēto tamen solam ex omnibus perseuerantiā coronari: nec eandem facilè posse intet tot discrimina vendicari, nisi multiplicem obtineas in tam multiplici colluctatione virtutem. Porrò in atriis, quæ post molestos conflictus, amœna iocunditate fouendos excipiunt exeuntes: iam diuitiæ spiritus erogantur: requies à laboribus: securitas à solicitudinibus: pax ab hostibus. Vbertatem autem domus illius & torrentem vo- *Hæc in tabernac.*

luptatis: nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Nec ergo audire velis ô homo, quod auris hominis nõ audiuit: nec ab homine quæras quod nec humanus oculus videt, nec animus capit. Eia ergo viriliter interim in tabernaculis militemus: vt suauiter deinde in atriis quiescamus: vt nouissimè in domo sublimiter gloriemur.

De triplici gaudio, quod habent sancti, scilicet ante mortem, ante iudicium, post iudicium. Cap. LXXXVII.

In ser. 2. de omnibus sanct. qui incipit, Quia sanctorũ omnium, &c.

EST testimoniũ cõscientiæ, non quod perhibeat conscientia, sed quod loquitur spiritus veritatis in ipsa: testimonium perhibẽs spiritui nostro quòd filij Dei sumus. Cùm enim veritas applaudit, cùm iustitia attestatur, Dei sine dubio cõmendantis vox est: & spiritussancti testimoniũ perhibẽtis. Itaq; dum adhuc militant, gaudent vtique electi Dei: sed tantum de primitiis spiritus, qui & infirmitatem eorum adiuuat virtute sua, & pusillanimitatem eorum attestatione sua consolatur. Iam verò cõsummato militiæ tempore, gaudium habent sancti etiam in spiritu suo: & licet non plenam, habent tamen lætitiam multam in corde suo: donec veniat

veniat dies illa, qua implebit eos dominus lætitia cum vultu suo: in qua gaudium habituri sunt, etiam in corpore suo. Ad requiem enim exutæ à corporibus animæ sanctæ protinus admittuntur ad gloriam regni non ita. Interim conuertuntur in requiem suam, donec veniat dies, qua introire mereantur in requiẽ domini. Iam verò nemo ex vobis paruã aliquam requiem aut lætitiã suspicetur eorum, qui ab omni penitus molestia liberi recogitãt annos suos in dulcedine animæ suæ: lætantur pro diebus, quibus humiliati sunt: annis, quibus viderunt mala: cũ iocunda admiratione considerant pericula, quæ euaserũt, labores quos pertulerũt, certamina quæ vicerunt: & pro his omnibus certa & indubitata fide expectant beatã spẽ, & aduẽtum gloriæ magni Dei, & saluatoris sui, qui resuscitabit, & reformabit corpora eorũ: configurata proprij corporis claritati. Quanta est felicitas eorũ, quàm immensa lætitia, qui nimirum triplici gaudio de recordatione trãsactę virtutis: de exhibitione præsentis quietis: de certa expectatione futuræ cõsummationis exultant. In illã enim beatissimam domum, nec sine nobis intrabunt

Vbi suprà. sermo 3.

cum corporibus suis: id est, nec sancti sine plebe, nec spiritus sine carne. Neque enim præstari docet integram beatitudinem, donec sit homo integer cui detur: nec perfectione donari ecclesiam imperfectam. Acceperunt tamen iam singulas stolas, sed non vestientur duplicibus, donec vestiamur & nos. Stola enim prima ipsa est. quam diximus felicitas & requies animarum: secunda verò immortalitas, & gloria corporum.

De tribus considerandis in festiuitatibus sanctorum. *Cap.* LXXXVIII.

In ser. de vig. apost. Petri & Pauli.

TRia sunt quæ in festiuitatibus sanctorũ vigilanter considerare debemus: auxiliũ sancti, exemplũ eius, cõfusionem nostram. Auxiliũ eius: quia qui potens in terra, potentior in cœlis est ante faciem domini Dei sui. Si enim dũ hîc adhuc viueret, misertus est peccatoribus & orauit pro eis, nunc tantò plus quãtò verius agnoscit miserias nostras, orat pro nobis patrem: quia beata illa patria charitatem eius non immutauit, sed augmentauit. Neque enim quia impassibilis omnino ideo incompassibilis factus est: sed nunc potius induit sibi viscera misericordiæ, cum ante miseri-

cord

cordiæ fontem assistit. Debemus etiam attendere exemplum eius: quia quamdiu visus est in terris, & cum hominibus conuersatus est, non declinauit ad dexteram, neque ad sinistram: sed viam regiam tenuit. Intuemini humilitatem operum eius, authoritatem verborum eius: & tunc videbitis quomodo tam verbo quàm exemplo luxerit inter homines, qualia nobis vestigia dereliquerit: vt ambulemus per ea & in eis. Sed & diligentiori intuitu confusion m nostram aspiciamus: quia homo ille similis nobis fuit passibilis, ex eodem luto formatus, ex quo & nos. Quid ergo est, quod non solum difficile, sed impossibile credimus: vt faciamus opera quæ fecit, vt sequamur vestigia eius? Confundamur & contremiscamus ad vocem istam, si fortè hæc confusio adducat nobis gloriam: si fortè gratiam generet nobis timor iste. Homines isti fuerunt, qui præcesserunt nos, qui tam miserabiliter processerunt per vias vitæ: vt vix eos homines fuisse credamus. Sic ergo in sanctorum festiuitatibus, & gaudere, & confundi debemus: gaudere, quia patronos præmisimus: confundi, quia eos imitari non possumus. Ita

ſemper gaudium noſtrum in hac valle lachrymarũ, lachrymarum pane condiri debet: vt ſemper nõ ſolùm extrema, ſed & prima gaudij occupet luctus: quia etſi magna eſt gaudiorum materia, ſed maxima dolorum.

De triplici deſiderio prouenienti ex memoria ſanctorum. *Cap.* LXXXIX.

In ſer. 5. de omnibus ſanct. qui inci. Feſtiua nobis eſt dies hæc.

VVlgò dicitur, Quod non videt oculus, cor non dolet. Oculus meus, memoria mea: & cogitare de ſanctis, quodammodo eos videre eſt. Sit nẽpe portio noſtra in terra viuentiũ, nec modica ſanè portio: ſi tamen vt decet, memoriam affectio comitetur: ſic inquam, conuerſatio noſtra in cœlis eſt. Veruntamen non ſic noſtra ſicut illorũ. Ipſorũ enim ſubſtantia ibi eſt, noſtra autẽ deſideria: ipſi per præſentiam, nos per memoriam ibi ſumus. Quãdo & nos addemur ad patres noſtros, quãdo eſſentialiter præſentabimur eis? Hoc enim primum deſideriũ, quod in nobis ſanctorũ memoria, vel excitat vel incitat magis: vt eorũ tam optabili ſocietate fruamur vt mereamur conciues & cõtubernales eſſe ſpirituum beatorum, miſceri cœtui patriarcharum, cuneis prophetarum, ſenatui apoſtolorum, martyrium exercitibus

bus numerosis, confessorum collegiis, virginum choris, in omnium denique colligi & collætari communione sanctorum. Singulorũ quippe recordationes quasi scintillæ singulæ: imò quasi ardentissimæ faces, deuotos accendunt animos: vt eorum & conspectũ sitiant, & complexum: adeò vt plerunque etiã inter eos esse se reputent: modò ad omnes simul, modò ad hos vel ad illos tota auiditate & vehementia corda vibrãtes. Non modò tantum societas, sed etiam felicitas nobis optãda est sanctorum: vt quorũ desideramus præsentiam, gloriam quoque feruentissimis studiis ambiamus. Sanè vt eam nobis sperare liceat, & ad tantam beatitudinem aspirare, summoperè nobis desiderãda sunt suffragia quoq; sanctorũ: vt quod possibilitas nostra nõ obtinet, eorũ nobis intercessione donetur. Hæc nostra & eorũ cohærẽtia est, vt nos cõgratulemur eis, ipsi compatiantur nobis: vt deuota meditatione regnemus in eis: ipsi in nobis, & pro nobis militent pia interuentione. Nec est quòd de eorum pia erga nos solicitudine dubitemus, quãdoquidem non consummandi sine nobis, expectãt nos vsque dum retribuatur nobis: vt

firmitas roboretur. Qui posuit (inquit) fines tuos pacem, & confortauis seras portarum tuarum: ita vt nullus inimicus intret, nullus exire possit amicus. Vbi ergo summa abũdantia, summa sapiẽtia, summa potẽtia est: puto quòd nihil desit plenitudini beatitudinis, quantum spectat ad summam felicitatis humanæ.

De triplici modo fruendi Deo in futura vita. *Cap.* XCI.

TRipliciter in æterna illa & perfecta beatitudine fruemur Deo, vidẽtes eum in omnibus creaturis, habentes eũ in nobisipsis. Et quod his omnibus ineffabiliter iocundius sit atque beatius, ipsam quoq; cognoscentes in semetipsa trinitatẽ, & gloriã illã sine vllo ęnigmate; mũdo cordis oculo contemplãtes. In hoc enim erit vita æterna, vt cognoscamus patrẽ & filiũ cum sancto spiritu: & videamus Deũ sicuti est, id est, nõ modo sicut inest nobis: videlicet aut cæteris creaturis, sed sicut est in semetipso. Vnde duo illa velut circumiacentia esse videtur, quæ prædiximus, & quasi cortex tritici. Hæc verò cognitio summa beatitudinis, tritici medulla, adeps frumenti, quo ciuitas sancta Hierusalem satiatur. *In ser. 4. de omnib. sanctis, qui incipit, Cum de altari.*

tur. Verùm quàm magna est beatitudo illa, tam abscondita est ab oculis nostris: quoniam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit: quanta claritas, quanta suauitas, quanta iocunditas, maneat nos in illa cognitione. Pax Dei est illa, quæ exuperat omnem intellectum: quanto magis omnem sermonem nostrum? Quod ergo nulli datum est experiri, nullus conetur effari. Ibi cumulus felicitatis, ibi supereminens gloria, ibi superaffluens beatitudo. Nā quomodo videndus sit in creaturis, quomodo in nobis habendus, possumus vel ex parte coniicere, in ipsis nimirum, quas accepimus, iam primiciis spiritus. Cognitio autem illa omnino adhuc nobis incognita est, mirabilis facta est, cōfortata est, vt non possimus ad eam. At verò quemadmodum in creaturis vidēdus sit, possumus aliquatenus intelligere, nimirū cum & modo videatur in ipsis. Verùm quantumcunque proficiat quis intelligendo cōspicere quàm potentissimè, quàm prudētissimè, quàm benignissimè maiestas æterna fecerit omnia: cuncta regat, ordinet vniuersa, prorsus modicum ab eo, quod est, comprehendit. Veniet autem

quan

quando iam ſequemur agnum quocunque ierit: & in omnibus conſequemur creaturis: vt in omnibus gaudeamus, quod eſt gaudium Domini. Gaudeamus ſanè in omnibus: ſed non aliunde quàm de ipſo: ſicut ipſe non aliis fruitur, ſed ſemetipſo.

CAPITVLA LIBRI NONI.

De

LIB

LIBER NONVS.

De virtutibus quatuor, quibus vestitus fuit primus homo. Cap. I.

VATVOR his virtutibus misericordia & veritate, iustitia & pace, amictus fuit primus homo ab ipso suæ creationis exordio. Est enim in his quatuor salutis integritas. Nec sine his omnibus potest cõstare salus, præsertim cùm nõ possint esse virtutes, si abinuicẽ separẽtur. Acceperat igitur homo misericordiã custodẽ scilicet atq; pedissequã: vt ipsa præueniret, ipsa & sequeretur eum: ipsa quoque protegeret & conseruaret vbique, Sed erat illi necessarius etiã eruditior tãquam ingenuæ & rationabili creaturæ vt non sicut iumentũ aliquod custodiretur, sed tanquã paruulus educaretur. Cui sanè magisterio nemo poterat aptior inueniri, quã veritas ipsa, quæ eũ in agnitionẽ summæ produceret aliquando veritatis. Interim verò ne sapiẽs inueniretur, vt faceret malum, essétque peccatum ei tanquam scienti bonum, & minimè facienti, iustitiam quoque qua regeretur accepit. Adhuc autẽ & pacem qua frueretur

In ser. I. de annũc. dominica.

retur & delectaretur, addidit manus benignissima creatoris. Pacem vtique duplicem, vt nec intus pugnæ, nec foris timores, id est, nec caro concupisceret aduersus spiritum: nec esset ei vlla creatura formidini. Nam & bestiis omnibus liberè imposuit nomina: & serpens ipse quod violentia non præsumpsit, fraude magis eum aggressus est. Quid huic deerat, quem misericordia custodiebat, docebat veritas, regebat iustitia, pax fouebat?

De quatuor statibus præcedentibus conuersionem nostram. *Cap.* 11.

In quibusdã dictis. VIdentur mihi quatuor interdũ conuersionem nostram præcedere status. Vn⁹ sub nobisipsis, tres sub principe mundi huius. Est enim anima, sub seipsa cùm propriam sequitur voluntatem, libertate perniciosa gaudens. Et sub se cùm propriæ satisfaciẽs voluntati: necdum tamen possidetur à vitiis & peccatis. Quoniam qui facit peccatũ iam non suiipsius seruus est, sed peccati. Veruntamen tripliciter mihi videntur homines esse sub principe tenebrarum. Primùm quidem nec volẽtes, nec nolentes quod conuenit his, qui necdum habent voluntatis vsum: sunt tamen vasa iræ

prop

propter originale peccatum, donec alligato forti vasa eius diripiat fortior per sacramenta adueniens. Secundò volentes, cum iam voluntariè peccant. Tertiò quoque modo nolentes, cùm iam quidem resipiscere vellent, nisi quòd peccati consuetudine miserabiliter obligati iusto Dei iudicio, qui in sordibus sunt, sordescant adhuc.

De quatuor diebus pœnitentiæ. *Cap.* III.

EGO primam arbitror timoris diem, qua nimirum, irradiante cordibus nostris, peccato morimur: & quodam modo sepelimur in conscientiis nostris. Secunda ni fallor, agitur in labore certaminis. Solet nanque inter primordia conuersionis acrius insurgere tentatio prauę cōsuetudinis: & vix extingui possunt iacula ignita diaboli. Tertia nihilominus esse doloris videtur dum recogitat quis annos suos in amaritudine animæ suæ: nec tam laborat declinando futura quàm præterita plangendo deplorat. Miraris quod hos dixerim dies? Sed tales dies, dies nebulæ & caliginis, dies luctus & amaritudinis. Sequitur dies pudoris non dissimilis tribus: quoniā iam horribili confusione operitur anima miseranda, dum nimis considerat, quæ & *In ser. 4 de assum. qui incip. Tempus loquendi, &c.*

quanta deliquerit,& in oculis cordis teтras verſat imagines peccatorum. Animus huiuſcemodi nihil diſſimulat, ſed exaggerat vniuerſa: non ſibi parcit durus iudex in ſemetipſum. Vtilis quidem exacerbatio & digna miſeratione crudelitas, facilè ſibi diuinam concilians gratiam, dum pro eo mens æmulatur etiam contra ſemetipſam.

De quatuor gradibus aſcenſionis.

Cap. IIII.

In quibuſdã dictis. QVatuor gradus aſcenſionis eſſe dicimus. Primus ad cor: ſecundus in corde: tertius de corde: quartus ſupra cor. In primo timetur dominus: in ſecundo auditur conſiliarius: in tertio deſideratur ſponſus: in quarto videtur Deus.

De duplici morte & duplici reſurrectione. Cap. V.

Vbi ſuprà DVæ ſunt mortes & totidem reſurrectiones. Prima mors animæ: ſecũda corporis. Mors animæ ſeparatio à Deo, mors corporis, ſeparatio animæ à corpore. Hanc operatur peccatum, illa pœna peccati. Item prima reſurrectio animæ, ſecunda corporis. Reſurrectionem animæ operatus eſt humilis, & occultus Chriſti aduentus. Reſurrectionem corporis glorioſus & manifeſtus Chriſti perficiet

perficiet aduentus. Sed anima inuisibilis est, ad imaginē Dei creata: rectū quidem fecit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam. Vnde & exterior homo, id est, corpus in forma sua rectus apparet habens vitā & sensum: vt per hunc exteriorem & visibilem, illū interiorem & inuisibilem intelligeremus, qui rectus est in volūtate, viuus in cognitione, sensibilis in amore. Et sicut corpus, id est, exterior homo in resurrectione vitam & sensum recipiet: ita & in resurrectione sua anima, id est, interior homo recipit: id est cognitionē & amorem. Cognitio autem vita amor sensus. Sicut homo exterior in vita sua non discernitur: quia in toto suo æqualiter viuit: in sensu autem discernitur in quinque partes notissimas: scilicet visu, gustu, auditu, odoratu, & tactu, quia aliter sentit in oculo, aliter in aure, & sic in cæteris. Ita interior homo in cognitione quidem non discernitur, sed in amore. Et sicut ille in quinque partito sensu diuiditur, ita iste circa quinque inuisibilia Dei afficitur: quæ sunt veritas, iustitia, sapientia, charitas, æternitas. Aliter enim afficitur circa veritatem, quā diligit propter libertatem. Aliter circa iustitiam, quam diligit pro-

pter æqualitatem. Aliter circa sapientiã quam diligit propter suauitatem. Aliter circa charitatem, quam diligit propter virtutem. Aliter circa æternitatẽ quam diligit propter securitatem.

De quatuor fontibus prodeuntibus de paradiso spiritali. Cap. VI.

In quibusdã dictis. HAbet fidelis anima paradisum suũ: spiritualem quidem non terrenum. idcirco priori illo delectabiliorem & secretiorem. In hoc delectatur anima, sicut in omnibus diuitiis. De hoc paradiso prodeunt fontes quatuor, id est, veritas, charitas, virtus, & sapientia. De his fontibus laboràti animæ, salubres aquæ hauriuntur. Laborat enim anima humana quadruplici morbo vitiorum, scilicet timoris, concupiscentiæ propriæ, iniquitatis, ignorantiæ. Timore enim victa in vitium cogitur: concupiscentia illecta, in vitium trahitur: propria iniquitate voluntariè vitium sequitur, ignorantia seducta in vitium labitur. Contra pusillanimitatem quæ prouenit ex vitio timoris, aqua præsidiorum de fonte virtutis. Contra concupiscentiam temporalis voluptatis, aqua desideriorum de fonte charitatis. Contra malitiam voluntariæ iniquitatis, aqua iudiciorum de fonte

verita

veritatis. Contra fallaciam ignorantiæ, aqua consiliorum de fonte sapientiæ: Et hoc in gaudio, vt quæ prius gemebat sub pondere vitiorum, modo gaudeat in adeptione virtutum, comparando sibi de aquis consiliorum prudentiam: de aqua præsidiorum fortitudinem: de aqua desideriorum temperantiam: de aqua iudiciorum iustitiam: vt in aduersis fortitudo expellat pusillanimitatem, in prosperis temperantia refrænet lasciuiam. In agendis iustitia excludat iniquitatem: in dubiis prudentia instruat ignorantiam.

De quadruplici conscientia. Cap. VII.

Laborat & requiescit anima in conscientia: quia conscientia alia bona & non tranquilla: alia tranquilla & non bona: alia nec tranquilla, nec bona: alia bona & tranquilla. Tranquilla & non bona eorum est, qui in spe peccant: & dicunt in corde suo, quòd Deus non requiret, & ista maximè adolescentium. Bona & non tranquilla eorum est, qui iam conuersi ad dominum, recogitant annos suos in amaritudine. Nec bona nec tranquilla eorum, qui in multitudine peccatorum desperant. Bona & tranquilla eorum, qui carnem spiritui subdi- *In quibusdã dictin.*

derunt: qui cum his qui oderunt pacem, ſunt pacifici. Hic eſt lectus animæ, in hoc requiem capit anima.

De quatuor affectionibus animæ.

Cap. VIII.

In quibus dã dictis. QVatuor ſunt affectiones: amor & lætitia, timor & triſtitia. Abſque his non ſubſiſtit humana anima, ſed quibuſdam ſunt in coronam, quibuſdam in confuſionem. Purgatæ enim & ordinatę glorioſam in virtutum corona reddunt animam: inordinatæ per confuſionem deiectam & ignominioſam. Purgantur autem ſic. Si amantur quæ amanda ſunt: ſi non amantur quæ amanda non ſunt: amor purgatus erit. Sic de cæteris. Ordinantur autem ſic. In initio timor: deinde lætitia, poſt hanc triſtitiam, in conſummatione amor. Compoſitio quorum talis eſt: de timore & lætitia naſcitur prudentia: & eſt timor cauſa prudentiæ: lætitia fructus. De lætitia & triſtitia, naſcitur temperãtia, cuius eſt triſtitia cauſa, lætitia fructus. De triſtitia & amore, naſcitur fortitudo: & eſt triſtitia cauſa fortitudinis amor fructus. De amore & timore, naſcitur iuſtitia: & eſt timor cauſa iuſtitiæ, amor fructus. Cõſidera ergo, quomodo iſtæ affectiones ordinatę, virtutes

tutes sunt: inordinatæ perturbationes. Si timorem sequatur tristitia, desperationem generat, si amorem lætitia, dissolutionem. Sequatur ergo timorem lætitia: quia timor futura cauet, lætitia de præsenti gaudet prudẽtis cautelæ, finem lætitia possidet. Probet ergo lætitia timorẽ: probatus timor nihil aliud quàm prudentia est. Comitetur lætitia tristitiam: quia moderatè læta amplectitur, qui tristia reminiscitur. Temperat ergo lætitiã tristitia, temperata lætitia nihil aliud est quàm temperantia. Iungatur amor tristitiæ: quia fortiter sustinet tristia, qui per amorem, quæ sunt amanda, desiderat. Confortat ergo amor tristitiam, cõfortata verò tristitia, nihil aliud est quàm fortitudo. Iũgatur amor timori: quia ordinatè amandis inhæret, qui timenda non negligit. Ordinat ergo amor timorem: ordinatus timor nihil aliud quàm iustitia est. Duæ affectiones, lætitia & tristitia: non se extendunt ad alia. In nobis enim lætamur & in nobis tristamur. Amor & timor ad alia se extendunt. Timor enim affectio est naturalis, quæ nos coniungit superiori per inferiorem partem, & habet se ad Deum solum. Amor affectio est, quæ nos con-

iungit superiori, inferiori, & æquali: & habet se ad Deum & proximum. In his autem duobus perfecta cõsistit iustitia: vt timeamus Deum propter potentiam: amemus propter bonitatem: & proximum propter naturæ societatem.

De quatuor virtutibus nobis necessariis.
Cap. IX.

In quibusdam sententiis. OPus est fortitudine aduersus tentamenta peccati: vt rugienti leoni resistamus: fortes in fide: & ignita ipsius iacula hoc clypeo viriliter repellamus. Opus est iustitia, vt operemur bonum. Opus prudentia, ne cum fatuis virginibus reprobemur. Opus denique temperantia, ne voluptatibus indulgeamus. Planè terribilis Deus in consiliis super filiis hominum. Sed si terribilis est, etiam misericors inuenitur, dum futuri formam iudicij non occultat. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Palmes qui fructum non fecerit, excidetur. Virgo cui defuerit oleum, à nuptiis excludetur. Et qui bona receperit in hac vita, in æterna cruciabitur. Quod si fortè contingat in vno quolibet hæc quatuor inueniri, ea planè extrema desperatio est.

De quatuor modis orandi. *Cap.* X.

Qua

QVatuor mihi videntur orandi modos exprimere Apoſtoli verba dicentis, Volo primum fieri obſecrationes, deinde orationes, poſtulationes, gratiarum actiones. Sunt enim quos adhuc peccati cõſcientia terret & cruciat, nondum accepta reſiſtendi virtute: tunc ſcilicet cùm primum ipſos in peccatorum cœno iacentes, ſpiritus veritatis irradiat, & excitans erubeſcere facit & timere: dum vident immanitatem criminum meritorum exiguitatem: & velut ardentem coram ſe gehennam expaueſcentes, quoniam in ſeipſis boni nihil inueniunt: aliunde apprehendunt vnde regantur: ſciunt enim quòd non ſit tutum in cõſpectu domini Dei ſui vacuos apparere: & nihilominus id præſumere plenis ſtorcore manibus audent. Quia ergo timent, & merito timent per ſeipſos accedere: ſtudent quaſi per alios ſupplicare. Tale eſt illud orationis genus, quo ſolemus vti dicentes, Sancte Petre ora pro nobis: & ſimilia. Maximè verò illud obſecratio eſt manifeſta: Per paſſionem tuam libera nos domine, & cætera in hunc modum. Ac verò iam continendi virtute accepta, ſecurus accedit, qui ſibi conſcius fuerit: pro delictis

In quibuſdam ſententiis.

præteritis veniam quærens, & oratione quæ nimirum oris est ratio: quando iam ore suo loquitur cum Deo suo. Quod si iam consecutus es, primum est, vt ipsi domino in oratione loquens, recogites annos tuos in amaritudine animæ tuæ. Dehinc postquam in lamentis pœnitentiæ aliquandiu perseuerans, hilaritatem quandam & fiduciam conceperis indulgentiæ: accede iam ad postulationes, vt securè tanquam receptus in gratiam domini, tibi & conseruis tuis audeas petere quod oportet. Fiducialiter iam postulare potest, qui eiusmodi est: tantùm caueat ne fortè aut postulet non postulanda: aut nimis postulet, quæ non à Deo sunt postulanda: aut ea tepidè quærat, quæ toto affectu & omni tempore sunt quærenda. Petit & non accipit omnis, qui terrena quærit vltra necessitatem: qui mundialem gloriam sectatur aut voluptatem. Tale est etiam, quod solent homines seculares mortem inimicorũ in oratione postulare, cæteraq; similia quæ non oportet. At verò temporalia si defuerint, petenda quidem sunt, quantum necessitas humana requirit: sed non sunt nimis requirenda. In quo genere etiam illa sunt specialia, sine quibus

quibus nihilominus salus constare potest: vt donum scientiæ, gratia curationum: omniáque de quibus certum non habemus, quid expediat nobis: vtpote, si te fatigat tentatio, supplicandū quidē pro ea, vt auferatur à te, sed non minus obnixè: quoniam in talibus oportet Deo magis committere, quàm temerè apud nos aliquid diffinire. Hæc autem sunt pro quibus incessanter, & quā obnixè poterunt, ad Deum clamāt desideria tua, vt habeas gratiam eius bonā, & placere possis in oculis pietatis ipsius: & in eo viuas & moriaris in ipso vt gloriam eius videre, & in ipso frui imperpetuū merearis. Porrò, ad quartū orationis genus, quod est gratiarum actio, perpaucos attingere credo: & quò rarius eò pretiosius est. Multā enim gratiam prorsus inuenit apud Deum, qui exaudit antequam inuocetur, & testimoniū reddit spiritui eius, spiritus quē habet ex Deo: quoniā exauditū est desiderium eius: ita vt certus iam non orare, sed gratias agere possit. Prima igitur, id est, obsecratio verecundo fiat affectu. Secunda, quam propriè diximus orationem, affectu puro: vt videlicet non dissimulemus peccata: non nos palpemus

palpemus ſcientes, quòd ſic quiſq; gratiã inuenit apud Deũ, ſi inuentus fuerit durus iudex in ſemetipſum. Tertia, id eſt poſtulatio amplum quærit affectũ, & fiduciæ latitudinem. Quarta, quæ eſt gratiarum actio, ipſa debet eſſe deuotione pleniſſima & delitiis affluens.

De quatuor quibus debitor eſt homo.
Cap. XI.

In quibuſdã ſenten. VIs ſcire, quæ & quibus debeas? Primò Chriſto Ieſu debes omnem vitam tuam: quia ipſe vitam ſuam poſuit pro vita tua: & cruciatus amaros ſuſtinuit, ne tu perpetuò ſuſtineres. Si conferrentur in me omnes vitæ filiorũ Adã, & omnes dies ſeculi, & labores omnium hominum, qui fuerunt, qui ſunt, qui erũt, nihil eſſet ad comparationem corporis illius, quod ſpectabile & ſtupendum eſt: virtutibus etiã ſupernis in cõceptu de ſpiritu, in ortu de virgine, in vitæ innocẽtia, in doctrinæ fluẽtiis, in coruſcationibus miraculorũ, in reuelationibus ſacramentorũ. Sicut igitur exaltantur cæli à terra, ſic exaltata eſt vita illa à vita noſtra: quæ tamẽ propoſita eſt pro vita noſtra. Sicut nihil ad aliquid nullam habet comparationem: ita & vita noſtra nullã habet ad vitam illius

illius proportionem: cùm illa dignior, ista miserior esse non possit. Cùm ergo ei deuouero, quicquid sum, quicquid possum, nonne sic est sicuti stella ad solem, gutta ad fluuium, lapis ad montẽ, granum ad aceruum? Sed nunquid huic soli debitor sum, cui vix aliquid retribuere possum? Exigunt à me præterita peccata mea futurã vitam meam, vt faciam dignos fructus pœnitẽtiæ, & recogitem omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Et ad hæc, quis idoneus? Peccaui super numerũ arenæ maris, & multiplicata sunt peccata mea, & non sum dignus videre altitudinẽ cæli præ multitudine iniquitatis meæ: circundederunt me mala, quorum non est numerus. Quod ergo sine numero est, quomodo numerabo? Quomodo satisfaciam, cùm cogar reddere debitum vsque ad nouissimum quadrantem? Sed & delicta quis intelligit? Sed & quantumlibet pœniteat, quantumlibet se affligit & maceret propter nomen tuum, non propter pœnitentiæ meritũ propitiaberis peccato meo (ait iustus) domine, multũ est enim. Cũ igitur quicquid vis, quicquid sapis, quicquid habes, quicquid potes, huic vni rei dedicaueris

ris, nunquid aliquid est, vel intra aliqua computandum? Quid si tertium sibi debitorem ostẽdam, qui non minus acriter, sed veraciter vendicat eam sibi? Puto quòd & tu possidere desideras gloriã illam, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit: regnum omnium seculorum, viuere in æternum in perpetuas hæreditates. Credo quòd velis esse æqualis angelis Dei: & in plateis supernæ Syon melos angelicum auscultare & videre, quicquid illud sit: cum erit Deus omnia in omnibus. Nonne ad hoc emendum totum te, & quæcunque & vndecunque contrahere poteris dare oportebit? Et cùm vniuersa compleueris, non tamen esse condignas passiones huius temporis vel corporis, ad futuram gloriã quæ reuelabitur in nobis. Quid dices, etsi quartum debitorem in medium adduxero, qui sibi iure priuatus tres superiores cedere velit? Ecce, in ianuis est, qui fecit cælum & terram: etiam creator tuus est: tu creatura, tu seruus, ille dominus, ille figulus, tu figmentũ. Totum ergo quod es, illi debes: à quo totum habes: illi præcipuè domino, qui te fecit, & benefecit tibi: qui tibi ministrat

sydèrum

ſyderum curſus, aëris temperiē, fœcunditatem terræ, fructuum vbertatē. Huic reuera totis medullis, totis viribus ſeruiendum, ne fortè indignationis oculo te reſpiciat & deſpiciat & conterat in æternum. Expone ergo mihi, cui horũ quatuor præponas reddere quod debes, cùm vnuſquiſque tam internus quàm æternus exactor ſit, vt te poſſit ſingulariter ſuffocare. Eia domine, vim patior, reſponde pro me, In manus tuas commendo ſpiritũ meum: tu perſolue omnibus: tu ab omnibus libera: quia tu es Deus & non homo: & quod hominibus impoſsibile eſt, poſsibile eſt tibi.

De quadruplici compunctione.

Cap. XII.

QVatuor ad ſenſum compũctionis ſunt pertinẽtia. Porrò, ſenſum ex integro recuperaſſe te ſcias, ſi tuã conſcientiam quadruplici ſentis compunctione morderi. Pudore gemino, & gemino metu. Igitur in tua pro te lamentatione, Deum cogita factorem tuum: cogita patrem tuum: & beneficum cogita dominum: ad omnia reus es: plange per ſingula: ad primum & vltimum reſpondeat timor tuus, & ad duo media, pudor. Pater ſanè non metuitur, *Super cãt. ſermo. 16.*

cum

cùm pater ſit:patris eſt miſereri ſemper & parcere. Et ſi percutit virga, percutit non baculo: & cùm percuſſerit, ſanàt. Paterna vox eſt: percutiam, & ego ſanabo. Non eſt proinde quòd à patre formides, qui, & ſi aliquando feriat, vt emendet: nunquam tamen vt vindicet. At verò cogitantem quòd patrem offenderim, eſt certè quod pudeat: & ſi nõ quod terreat. Voluntariè genuit me verbo veritatis. Demum etiam non pepercit vnigenito, pro ſic genito. Ita ipſe quidem patrem ſe exhibuit mihi, ſed nõ ego me illi viciſſim filium. Quánam fronte attollo iam oculos ad vultũ patris tam boni tam malus filius? Pudet indigna geſſiſſe generi meo: pudet tãto patri vixiſſe degenerem. Proh pudor! Caduca vana, & prope nulla: & quorum finis mors eſt infelix & inſanus præferre, nõ erubui æterni patris amori & honori. Sed & ſi pater non eſſet, obrueret me beneficiis. Inſtaurat aduerſum me teſtes, vt alia innumera, taceam huius corporis victũ: & vſum temporis huius, & ſuper omnia ſanguinem dilecti filij ſui clamantem de terra. Pudet ingratitudinis, quanquã ad confuſionis cumulum arguor, etiam reddidiſſe mala pro

bonis

bonis,& odium pro dilectione. Minimè quidem mihi à benefactore: sicut nec à patre timendum. Verus quippe beneficus est dans affluenter & non improperans. Non improperat dona: quia dona sunt,& beneficia sua mihi dedit, non vendidit. At quanto de illo benignius, tanto de me indignius sentire cogor. Quòd si segnior,fortè minor suas partes exequitur pudor:timor sanè excitetur in adiutorium:excitetur, vt excitet. Quod pater est,quod beneficus est, tibi est: quod dominus, ac creator sibi. Etenim propter semetipsum fecit omnia. Quid ergo quod tuum est, tibi defensat & seruat:putas & pro se aliquando non zelabit? Putas sui nõ requiret principatus honorẽ? Sed requiret vsque ad nouissimum quadrantẽ, requiret & retribuet abundanter facientibus superbiã. Requiret à redempto seruitium, honorem & gloriam ab eo quem plasmauit: Esto quòd dissimulet pater, ignoscat beneficus:sed non dominus & creator: & qui parcit filio,non parcet figmento: non parcet seruo nequam. Pensa cuius sit formidinis & horroris, tuum atque omniũ contẽpsisse factorem: offendisse dominum maiestatis. Maiestatis est ti-

meri:domini est timeri: & maximè huius maiestatis, huiúsque domini. Ille timendus est, qui postquam occiderit corpus, potestatem habet mittere & in gehennam. Qui sic afficitur, proculdubio in duplici metu isto, itemque pudore illo æquè duplici, habet compunctiones quatuor.

De quatuor generibus lachrymarum.
Cap. XXII.

In ser. 3. de Epiph. Dom. qui sic incipit, Necessarium nobis, &c.

IN lachrymis deuotionis non indulgentia peccatorum, sed beneplacitũ quæritur Dei patris, cùm descendit in nos spiritus adoptionis filiorum: testimonium perhibẽs spiritui nostro, quòd sumus filij Dei, vt mellifluam nobis de cælo vocem videamur audire: quia verè Deus pater in nobis cõplacet sibi. Nec parum distat inter lachrymas deuotionis, atque lachrymas pœnitẽtiæ & confessionis. Veruntamen longè amplius vtrisq; præcellunt aliæ quædam lachrymæ, quibus & infunditur sapor vini. Illas enim lachrymas verè in vinum mutari dixerim, quæ fraternæ compassionis affectu in feruore prodeunt charitatis: pro qua etiam ad horam tuiipsius immemor esse sobria quadã ebrietate videris. Quosdam autem lugentes video,

In quibusdã dictis.

deo, sed si de corde procederent illæ lachrymæ, non tam facilè illico soluerentur in risum. Nunc autem cùm abundantius otiosa & scurrilia verba profluant, quā prius lachrymæ, lachrymas huiusmodi de his esse nō arbitror, quibus consolatio diuina promittitur: quādoquidem post illas tam facilè consolatio vilis admittitur.

De quatuor molestiis hominis.

Cap. XIII.

DVplex secundum corpus miserum hominē cōtritio vexat: præsentis videlicet sensu doloris, & mortis metu futuræ, nimirum cùm & passibile sit & mortale. Duplex nihilominus animam agitare, solicitudo videtur, spei vtiq; & timoris. Inter hæc nempe fluctuāt iugiter, dū peccat: corpus inhabitat; ascendens vsque ad cælos & iterum vsq; ad abyssos descēdens, tabescens in malis: & ad bona nihilominus inardescens. Erit autem cùm luteum hoc egrediens domicilium à timore quidē penitus liberabitur: sed necdū ab expectatione. Et tunc enim iam non erit timor in finibus nostris, sed in spe singulariter constituti erimus. Cæterùm, & ipsum corpus restituetur. Seminatur enim corpus

animale, resurget corpus spirituale. Seminatur in ignominia, surget in gloria. Vbi iam tunc mors victoria tua? Siquidem & tu inimica nouissima destrueris. Corpus enim resurrectionis iam non moritur: mors illi vltra non dominabitur: sed & dolor & gemitus omnis abscedet: quoniã absterget Deus omnẽ lachrymã ab oculis sanctorũ: & iam non erit amplius, neq; luctus, neq; clamor, sed nec vllus dolor: quoniã priora trãsierunt. Felices lachrymę, quas benigna manus magni conditoris absterget. Et beati oculi, qui in talibus liquefieri fletibus elegerunt, quàm eleuari in superbiam, quàm omne sublime videre, quã auaritiæ & petulantiæ famulari.

De quatuor, quibus seruit homo in hac vita. Cap. XV.

QVatuor sunt, quorum in hac vita obsequiis deseruimus: caro, mundus, diabolus, Deus. Carni militamus, gulæ illecebris seruiẽdo, luxuriæ stimulis obsequẽdo. Mundo militamus, auaritiæ æstibus anhelãdo, honoris altitudinem affectando. Diabolo militamus, bonorum prouectibus inuidendo: contra Deũ superbiæ spiritu intumescẽdo. Deo autẽ militamus, pietatis operibus humiliter

humiliter insistendo: potestatibus aëris viriliter resistendo. Habent & singuli principes donatiua propria. Caro largitur suis seruitoribus momentaneam voluptatem: mundus tracsitoriam sublimitatem: diabolus perpetuam captiuitatem: Deus interminabilem felicitatem.

De quatuor generibus hominum regnum cælorum possidentium. *Cap.* XVII.

QVatuor sunt genera huminum regnum cælorum possidentium. Alij violenter rapiunt, alij mercantur, alij furantur, alij compellũtur ad illud. Rapiunt qui reliquerũt omnia, & sequuntur Christum. Sunt alij inferioris gradus, à quibus metuntur carnalia, dum seminant spiritualia: & tales dicuntur mercatores. Sunt alij, qui nonnulla bona occultè faciunt, & hi furari dicũtur: quia laudem humanam vitantes solo diuino testimonio sunt contenti Hi autem qui compelluntur, sunt pauperes necessarij: quos hic ignis paupertatis Deo dispensante, probat ne in futuro ignis iudicij damnabiliter puniat. De quib' dicitur, Compelle intrare. Compelluntur enim variis necessitatibus & oppressionibus afflicti.

De quatuor generibus tentationum.
Cap. XVII.

Super cāt. sermo.33. QVatuor sunt tentationum genera, nobis ita prophetico sermone descripta. Scuto inquit, circundabit te veritas eius, nō timebis à timore nocturno: à sagitta volante in die: à negotio perambulante in tenebis: ab incursu & dæmonio meridiano. Hæ sunt quatuor *Super ps. qui habi. ser. 5.* tētationes, quibus vndique circundati, necesse habemus circundari etiā scuto domini, vt sit nobis à dextris & sinistris, antè & retrò. Veritas autem circundat: quia verax. qui promittit: & sic exhibet vt promittit. Credo quòd & hoc ordine, quo hic numerantur contra eos, qui conuertuntur, insurgunt, & velut principes sunt omniū tentationum. Scimus, *Super ps. qui habi. serm. 6.* quia aduersus eos qui conuertūtur primū esse certamē quod de molestiis corporis cōsueuit. Caro enim hactenus indomita castigari & in seruitutē redigi, nequaquā æquanimiter patitur: sed adhuc memor recens perditæ libertatis a- *Super cā. sermo. 33.* crius cōcupiscit aduersus spiritū. Itaque primordia nostræ conuersionis primus exagitat timor, quem intrātibus statim horror vitæ ingerit arctioris, & insuetæ austeritas disciplinæ. Atque is timor

noctur

cturnus dicitur, quia nox in scripturis designare solet aduersa: & pro bonis quæ non videmus: formidamus quæ in præsentiarũ sunt aduersa tolerare. Nocturnus planè & tenebrosus timor iste. Superata autẽ hac tentatione, armemus nos nihilominus aduersus hominũ laudes, quæ de laudabili potissimũ vita sumunt materiã. Alioquin patebimus vulneri à sagitta volante in die, quæ est inanis gloria. Fama siquidẽ volat, & ideo in die: quia ex operibus lucis. Sagitta leuiter volat, leuiter penetrat: sed non leue infligit vulnus, citò interficit. Sagitta hæc vana gloria est. Non est vnde impugnet hæc pusilanimes & remissos, qui feruentiores esse videntur: ipsi paueant: ipsi sibi caueant. Si hæc exufflatur tanquàm inanis aura, restat vt solidius aliquid afferatur de diuitiis & honoribus seculi: si fortè qui non curat laudes, appetat dignitates. Aliter necesse est circonueniri à negotio perambulante in tenebris: quod est hypocrisis. Etenim ista de ambitione descendit: & in tenebris habitatio eius: quippe abscondit quod est: & quod non est mentitur. Negociatur autem omni tempore formam retinens pietatis à sese occul-

Super ps. qui habi. sermo. 6.
Super cã. sermo. 33.
Super ps. qui habi. serm. 6.
Super cã. sermo. 33.

tandum: virtutem autem eius vendicãs, & omnes honores. Quantos hoc negotium perambulans in tenebris trudi fecit in tenebras exteriores, veste spoliãs nuptiali, & virtutum exercitia fructu pietatis euacuans. Postrema tentatio est dæmoniũ meridianum, quod solet maximè insidiari perfectis: qui videlicet tanquam viri virtutũ omnia superauerunt voluptates, fauores, honores. Quid enim iam superest ei, qui tentat, in quo possit pugnare palam aduersus huiusmodi? Quos videt omnimodè diligere iustitiam, & odisse iniquitatem. Quidni vt iniquitatem palliet virtutis imagine? Quos enim perfectos bonis nouerit amatores, malum eis sub specie boni, non mediocris sed perfecti persuadere conatur: vt cito consentiat qui magnopere diligit bonum, & facilè qui currit incurrat. Venit proinde occultus, qui manifestus non audet, & quem satis expertus est, apertum omne horrere malum: falso bono superare molitur. Quartò igitur, id est, supremo demum loco: hæc tẽtatio formidetur, & quo se in summo stare quis viderit: eo sibi vigilãtius ab incursu & dæmonio meridiano cauendum intelligat. Quod quidem dæmon

Super ps. qui habi. sermo. 6.

Super cã serm. 33.

Super ps. qui habi. sermo 6.

Super cã. sermo. 33.

monium idcirco meridianũ dictum existimo: quia ſunt aliqui de numero malignorũ, qui cum merito tenebroſæ obſtinatæque voluntatis ſuæ, nox & perpetua nox ſint: diem tamen ſe ad fallẽdum ſimulare nouerunt, nec modo diem ſed & meridiem. Et tunc meridies, id eſt, maior claritas apparet tẽtans: cùm quaſi boni maioris imaginem præfert.

De quatuor cornibus crucis. *Cap.* XVIII.

NEceſſe eſt, vt ſcuto circundet nos veritas: quia nos vndique mala circundant. Ab inferiori enim parte timor nocturnus inſurgit: à ſiniſtris ſagitta volat in die: à dextris perambulat negotiũ tenebroſum: & vt nihil ſit vacuũ à ſuperiori parte dæmoniũ meridianũ occurrit. Nos autem miſeri & miſerabiles, vicinis tot ſerpentibus, & igneis telis vndique volantibus & inſurgentibus inimicis, nihilominus pernitioſiſſima ſecuritate & negligentia dormitamus, torpemus otio, vanitatibus & ſcurrilitatibus indulgemus tã pigri ad ſpiritalia exercitia: acſi iã pax ſit & ſecuritas, & non ſit militia vita hominis ſuper terram. Ecce in cruce ſalus noſtra: tantũ vt ei viriliter inhæreamus. Ipſa eſt ſcutũ, quo circundamur: vt eius cornua qua-

De ſancto Andrea. ſermo. 2.

tuor, quadrifaria hostium tela repellãt, Sit ergo inferius cornu contra timorẽ nocturnum, id est, aduersus pusillanimitatem quæ de carnis afflictione procedit: vt id quod sub nobis est, corpus castigare viriliter studeamus ac subiicere seruituti. Si quis verò nobis in faciem maledicit: si quis apertè mala suadere conatur: in die volat sagitta, & à sinistris est, sinistro nihilominus cornu excipiẽda. Quòd si adulatur, si quasi consulẽtis animo, venenũ propinat fraternæ detractionis, & odiũ seminare conatur: si denique iniquum aliquid tanquã iustum persuadere tẽtat, à dextris est mihi iste: sed Iudas est, osculo me prodit: & dextro cornu crucis negotium perambulans in tenebris, necesse est propulsari. Sed ecce dæmonium meridianum, superbiæ scilicet spiritus: qui nimirum in maiori splendore virtutum acrius insurgere solet. Hæc autem valde perniciosa est. Initiũ quippe omnis peccati & caussa totius perditionis, superbia est. Propterea quisquis es, qui salutem tuã operari studes, aduersus hanc super caput cornu crucis habere memento: vt non eleueris in superbiam, non exaltetur cor tuum: non ambules in magnis, ne-

que

que in mirabilibus ſuper te: ſed tela ea quæ de ſublimi veniunt ſupereminens capiti tuo, cornu crucis excipiat. Sanè hoc ſolum eſt, cui ſalutis pariter & regni titulus inſcribitur: quia ſolus qui ſe humiliat, ſaluari & exaltari meretur. Iam vt breuiter repetam, quatuor hæc cornua ſunt: continentia, patientia, prudentia, & humilitas.

De quadruplici ſuperbia. *Cap.* XIX.

EST ſuperbia cordis, ſuperbia oris, ſuperbia operis, ſuperbia habitus. Superbia cordis eſt, quando homo in oculis ſuis magnus eſt, contra quam ſapiens orat dicens, Extollentiã oculorũ meorum ne dederis mihi. Et alibi, Væ qui eſtis ſapientes in oculis veſtris. Superbia oris vel linguæ quæ & iactantia dicitur: eſt quãdo homo non ſolùm magna de ſe ſentit, ſed etiã loquitur: vnde pſalmiſta, Diſperdat dominus vniuerſa labia doloſa, & linguã magniloquam. Superbia operis eſt, quando homo quadam ſuperbia, vt magnus appareat, agit. De qua idem pſalmiſta ait, Non habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam. Superbia habitus eſt, quandó homo vt glorioſus videatur pretioſis ſe ornat veſtibus. Vnde apoſtolus. Non in

In quibuſ. ſententiis.

veſte

veste preciosa. Et dominus, Qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt: vbi superbia abūdat. Sunt autē quinque quæ ad remediū tam mortiferæ pestis à domino rationali animæ sunt posita: locus, corpus, tentatio diaboli, prædicatio Christi: & eius conuersatio. Locus, quia exilium: corpus, quia onerosum: tentatio, quia inquietat: Christi prædicatio, quia ædificat: & eius cōuersatio quæ informat. His quasi quinq; sensibus Deus humilitatem operatur in anima. Sicut enim anima vita est corporis, ita Deus vita est animæ. Et sicut corpus mortuū est, quod per quinque sensus ab anima nō vegetatur, ita anima mortua est quæ per hæc à domino non humiliatur.

De quatuor modis quibus itur ad consilium impiorum. *Cap.* XX.

AD consilium impiorū itur quatuor modis. Quidā enim trahuntur inuiti: alij attrahuntur illecti: alij seducuntur ignari: alij sequuntur spōtanei. Istis necessariæ sunt quatuor virtutes, per quas armati resistāt, ne in consiliū eant. Inuitis necessaria est fortitudo, qua resistant vsque ad mortem: minis, cruciatibus, & damnis. Illi qui attrahuntur illecti,

cti, indigent temperantia, quæ reprimit illicita desideria: nec cedit promissionibus, nec emollitur blandiciis. Illis qui seducuntur ignari, est opus prudentia, quæ discernit ab inutilibus vtilia: & docet quid tenendũ quídve reiiciendũ sit. Iustitia indigent illi, qui sequuntur spõtanei. Iustitia est rectitudo voluntatis, quæ nec amat peccare, nec peccato consentire. Iustitia & fortitudo sedem habent volũtatem: quia voluntas iusta debet esse & fortis. Est autem iustitia voluntas ordinata hoc modo: scilicet mala respuens: bonis meliora præponens. Prudentia & tẽperantia sedem habent in ratione: quia ratio prouidens debet esse & temperata. Est quippe prudentia ratio docta, scilicet à gratia: vitare contraria iustitiæ propter iustitiam. Vitat quidẽ nõ solùm iniustitiam apertã, sed etiam illa quæ sunt aliquo modo cõtra iustitiam: attendens non quod licet, sed magis quod expediat. Vitans diuitias, & quædam alia: non quia illicita, sed quia iustitiæ solent esse impedimenta: sed propter quosdam qui ex hypocrisi hoc faciunt: additur propter iustitiam. Iustitia est perfectio animæ rationalis: aliæ virtutes sunt ad eius acquisitionem vel con

conſeruationem. Fortitudo, tēperantia, prudentia, iuſtitiā conſeruant, ne amittatur aut minuatur. Poſtquā verò perfecta eſt iuſtitia & tranſit in affectū cordis, idem eſt quod illa tria: quia fortis eſt, prudens & temperata.

De quatuor pedibus, quibus cathedra peſtilentiæ ſubſiſtit. Cap. XXI.

In quibus ſententiis.

CAthedra peſtilentiæ quatuor pedibus ſubſiſtit. Primus pes eſt malitia: ſecūdus contemptus Dei: tertius irreuerētia: quartus aſtutia. Malitia eſt amare malū, & ſaporem mali habere: & malū, quia malū eſt diligere: ſicut facit diabolus & nonnulli iniqui. Sed quia fit aliquando, vt tales timeant Deū: non timore bono, ſed ne incurrant vel dānum rerum, vel corporis cruciatū: vt amplius ſint mali, contemnunt & ipſum Deū: & fit ſecūdus pes cōtemptus Dei. Itē poſſet fieri, vt malum amarent, Deū cōtemnerent: ſed inhiberet eos pudor hominum, cū quibus habitant. Ideo ad augmentum mali ſequitur tertius pes: irreuerētia, vt nec Deū timeant, nec homines reuereantur. Ad conſummationem verò totius malitiæ, adeſt quartus pes: aſtutia, vt ſciant vt tribus prædictis: miſcentes oleo venenum, & melle acetum.

Emin

Eminens pars cathedræ, cui ſedens inhæret, eſt potentia. Si enim potens eſt, qui prædicta habet tunc plurimum nocet: vel ſi potentem ſibi allicere poteſt quem ſuo conſilio ſeducat, & ad malum impellat. Deinde apponitur puluinar, vt ſuauiter ſedeat. Puluinar fit de leuibus pennis auium, ſignãs vanam gloriam & fauorem popularem, quibus homines delectari extollũtur. Scabellum pedibus ſupponitur, ne terram tangant. Tales enim nonnulli terrenas actiones non faciunt ſed ſpirituales ſe ſimulãt: vt magis decipiant, horũ doctrina eſt quaſi peſtilentia, multa loca occupans & vaſtans.

De quatuor modis hominum.

Cap. XXII.

QVidam ſunt, qui non ſequuntur Chriſtum, ſed fugiunt: alij non ſequuntur, ſed præeunt: nonnulli ſequuntur, ſed non aſſequuntur: alij verò ſequuntur & conſequuntur. Non ſequuntur, ſed fugiunt qui necdum peccare deſiſtunt: de quibus ſcriptum eſt, Omnis qui malè agit, odit lucem. Et propheta, Ecce iſti qui elongant à te, peribunt. Non ſequuntur, ſed præeunt, qui magiſtrorum ſententiis ſuas præferunt. Sequuntur, ſed non aſſequuntur, qui ſegniter

In quibuſdam ſententiis.

segniter ac remisse agunt: vel vsque ad finem non perseuerantes de medio itinere reuertuntur. Sequuntur & consequuntur, qui viam humilitatis eius deuoto mentis affectu perseueranter imitantur. Huiusmodi verè sequũtur Deũ. Fructus imitationis, mansio est æternæ beatitudinis.

De quatuor generibus hominum.

Cap. XXIII.

In quibusdam sent.

QVatuor genera sunt hominũ, quorum omniũ nullũ est quod faciat bonum nisi vnũ. Quidã enim sunt, qui Deũ nec intelligũt, nec requirunt: & hi mortui sunt. Alij intelligunt quidẽ, sed nõ requirũt: & hi impij sunt. Alij requirunt, non autem intelligunt: & hi fatui sunt. Alij verò & intelligũt & requirũt: & hi sancti sunt: De quibus solis dici potest: quia ipsi sunt, qui faciũt bonum.

De quatuor rotis currus spiritalis.

Cap. XXIIII.

In quibusdam sent.

VIa legis domini agitur non gressu corporis, sed affectu mentis. Per hanc viã incedunt, & quasi quendã currum ducũt tria genera hominũ, seruus, mercenarius, filius. Trahunt autẽ eundem currũ duo iumenta: quorũ nomina sunt, comminatio, & promissio. Super

commi

comminationem ſeruus ſedet:ſuper promiſſionem mercenarius. Horum vterq; trahit currum:alter timore, alter cupiditate, & vterque propriis ſtimulis impellitur. Solus filius, qui nec timore quatitur, nec illicitur cupiditate, ſed ſpiritu dilectionis agitur:ſine labore aut læſione vehitur in curru. Quicunque enim ſpiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt. Habet etiam currus ille quatuor rotas:illas ſcilicet quatuor animi affectiones notiſſimas amorem & lætitiam, timorem & triſtitiam, amant enim temporalia, & lætantur cum malè fecerint. Sed hunc amorem & hãc lætitiam ſequitur timor & triſtitia ſempiterna. Electi verò ponũt primas rotas, timorem & triſtitiam:poſteriores, amorem & lætitiã. Ipſis enim commutatur timor in charitatem, triſtitia in lætitiam ſempiternam.

De quatuor ſpinis. *Cap.* XXV.

DOnec in carne eſt anima, inter ſpinas profectò verſatur:& neceſſe eſt patiatur inquietudines tentationum, tribulationumq; aculeos. Videat quàm vigilem, ſolicitamq; eſſe oporteat ſuper cuſtodia ſui:ſepta vndique ſpinis hincinde aculeos intendentibus. Spina culpa eſt:ſpina pœna eſt:ſpina falſus frater: *Super cãt. ſerm. 47.*

ſpina vicinus eſt malus. Plenus eſt mundus ſpinis: in terra ſunt, in aëre ſunt, in carne tua ſunt. Verſari in his & minimè lædi, diuinæ potentiæ eſt, non virtutis tuæ. Bene pungeris, ſi cõpungeris. Non mediocris titulus profectò virtutis inter prauos viuere: bonum & inter malignantes innocentiæ retinere candorem & morum lenitatem: magis autem ſi his qui oderunt pacem, pacificum, vt amicum, te ipſis exhibeas inimicis.

De duobus bonis, quæ oculum interiorem faciunt ſimplicem, & duobus malis: quæ eundem faciunt nequam.

Cap. XXVI.

In lib. de præcep. & diſpenſatio.

VT interior oculus verè ſimplex ſit, duo illi arbitror neceſſaria: charitatem in intentione, & in electione veritatem. Nam ſi bonum quidem diligat, ſed verum non eligat, habet quidem zelum Dei, ſed non ſecundum ſcientiam: & neſcio quemadmodum iudicio veritatis, vera eſſe poſſit cum falſitate ſimplicitas. Volens denique ad veram inſtruere diſcipulos ſimplicitatẽ magiſtra veritas: eſtote (inquit) prudẽtes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Præmiſit ergo prudentiam, ſine qua neminem ſatis eſſe poſſe ſimplicem ſciret. Quomodo denique

denique verè simplex erit oculus, cum ignorantia veritatis? Patet ergo laudabilem illam, & à domino laudatam simplicitatem absque his duobus non esse bonis, beneuolentia atque prudentia, vt oculus, videlicet cordis nō solùm pius qui fallere nolit: sed & cautus sit, qui falli nō possit. Ceterùm, sicut oculum simplicem duo ista faciunt bona, amor boni & cognitio veri: sic nequam oculum duo è regione mala constituunt, cæcitas, qua fit, vt veritatem non agnoscat: & peruersitas, qua fit, vt diligat iniquitatem.

De quadrifaria diuisione, oculi interioris.

Cap. XXVII.

PORrò inter hæc bona quæ nec fallere nec falli sinunt: & duo illa mala quæ tam falli quàm fallere faciunt, duo sunt media: vnū quidem bonū, per quod oculus interior, etsi falli queat, ignorantia veri: zelo tamen boni fallere penitus non cōsentit. Alterum verò malū, quod licet veri notitiam non impediat, amorem tamē boni præ malitia minimè sentit. Et quoniam omnis res melius diuisione innotescit, secundum hoc duplex malum, & illud item geminum bonum: quadrifariam diuidamus oculū cordis: in bonum & meliorem: in malum & pe- *Vbi suprà*

iorem:& subdamus exempla. Est qui bonum diligit,& malum nescius agit. Huius quidem bonus est oculus, quia pius: non tamē simplex,quia cæcus. Et est qui bonum & libenter agit,& prudenter intelligit. Istius reuera oculũ non immerito simplicem dixerim: vtpote cui neutrum bonum desit, nec zelus scilicet bonus,nec scientia. Est econtrario qui bonum minimè diligēs,ex malitia quidem peruersus est: sed sapiens vt faciat malũ, per ignorantiam cæcus non est. Quem quidem ideo nondum appellauerim nequam,quòd vnũ ei licèt ad suum malum non desit bonum,id est,scientia. Sed est qui bonum fortè nescius, quod non diligit agit: cui profectò non incongruè id quo dicitur nequam assignauerim: eò quòd neutro careat malo, nec cæcitate scilicet,nec peruersitate. Dicitur si quidem nequam,quasi nequaquam, vt is solummodo nequã appelletur, qui nequaquam,hoc est in nullo penitus appareat bonus,sed sit vtroq; bono vacuus, tã videlicet veri notitia quã & beneuolentia.

De quadrifaria diuisione supradicta.

Cap. XXVIII.

In eodem. Vbi suprà Alius est itaque pius oculus, non quidem fallere promptus,sed tamē

falli

falli pronus. Alius is est, quem dominus simplicem dicit, tam nec fallere facilis quàm nec falli. Et item alius oculus simpliciter malus, fallens vtique libenter: sed non facilè falsus. Et alius est, quem nequam esse dissiniuimus: quia sit dupliciter malus; cui nempe & malitia parit ignorantiam, & ignorantia malitiam operit: ita vt sæpe nesciens & malũ, quod vult non faciat: & bonum faciat, quod non vult. Obscuratum nempe est insipiens cor eorum, qui istiusmodi sunt, & quasi iam traditi in reprobum sensum: bonũ omnino nec diligere, nec dignoscere queunt. Nam qui huiusmodi est, cauere profectò malum nec vult etiam si possit, nec si velit scit. Quamobrem hunc oculum in superiori diuisione, illo altero sensui nõ immerito peiorem: non quia malignior sit, sed quia periculosior. Ignorantia quippe securiorem, securitas segniorem facit non nequiorem. Est tamẽ ex hoc proculdubio deterior: quia ille solum habet malum, malam intentionem: iste & falsam considerationem. Ille vno caret è duobus bonis bono zelo: iste & vero iudicio. Si igitur is verè oculus nequã est, qui peruersus pariter & cæcus bonum agit & malum credit:

Vtrique rectè operando, sed opinando inique, bonum sibi in malum vertit, & tantum malum quantum crediderit. At non ideo sequitur, vt qui econtrario malum facit, & bonum putat: iuxta suam fidem similiter & ipse inueniat. Quare? Non est quippe simplex oculus ille, qui ex iudicio veritatis totum corpus lucidum reddat, qualem profectò superius diffiniuim⁹. Neque enim ex toto adhuc tenebræ desunt, vbi ignoranti veritatis lucem obscurat bonæ voluntatis. Cùm itaque ille oculus vtrunque malum, is verò minimè vtrunque habeat bonum: nónne ratio videtur exigere, vt plus illè noceat, quàm prosit iste? Neque enim consequens est, vt tantum valeat in bonum, bonum vnum: quantum duo mala, in malum. Et quidem laude dignam dixerim, vel solam piam intentionem: nec planè condigna remuneratione fraudabitur, in opere quoque non bono ipsa bona voluntas: attamen sine malo quocunque nō erit decepta simplicitas, quia quod à nesciente fit, & bonum prorsus contemnit intentio praua, & malū non penitus excusat recta. Siue itaque malum putas bonum, quod fortè agis: siue bonum malum quod operaris, vtrunque pecca

peccatum est: licet sanè leuius admodũ peccetur: vbi sana intentione, sola reprehensibilis actio foris apparet: quam vbi maligna latet, etiam in non mala actione intentio. Verum quod absque vel minimo peccato non est, purum bonum minimè est. Quo pacto ergo bonum non purum, pro malo comparabitur in efficientia: hoc est tam efficax ad bonum illud sit, quàm ad malum istud?

De quadruplici iustitia. Cap. XXIX.

IVstitia Dei sublimis est. Nostra enim si qua est, humilis est iustitia, recta forsitan sed non pura: nisi fortè meliores nos esse credimus quàm patres nostros, qui non minus veraciter quàm humiliter aiebant: Omnes iustitiæ nostræ tanquam pannus menstruatæ. Quomodo enim pura iustitia, vbi adhuc non potest culpa deesse? Recta proinde videri potest iustitia hominum, si tamen peccato non consentiant, vt nõ regnet in eorum mortali corpore. Nam primi hominis in initio non modo recta, sed etiam pura fuit, quandiu ei datum est, nec sentire peccatum. Cæterùm & ipsa quoniam firma nõ fuit, & puritatem facile perdidit: & ne ipsam quoque retinuit rectitudinem suam. Sanè apud angelos iustitia

In ser. 5. de verbis Isaiæ qui incipit, Commendant nobis, &c.

recta pura & firma eſt: ſublimis quidem, ſed adhuc longè inferior quàm diuina. Non enim innata eis eſt, ſed collata à Deo, vt natura ipſa quod ex ſe eſt, non modo iuſtitiæ, ſed etiā iniuſtitiæ capax inueniatur. Nunquid non iſta eſt prauitas quædam, quam in angelis ſuis mera illa iuſtitia legitur inueniſſe? Non enim iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens, ait is, qui Dei iuſtitiam minimè ignorabat. Nec enim ait omnis homo, ſed omnis viuens forte, vt ne ipſos angelicos eum nouerit ſpiritus excepiſſe. Viuunt enim & ipſi tantò verius quantò propius adſtant ei apud quem eſt fons vitæ. Nihilominus etiam iuſti ſunt, ſed ex eo non coram eo: munere eius, non in eius comparatione. Ipſe enim ſibi iuſtitia eſt, cuius voluntas non tam æqua, quàm ipſa æquitas: & vtraque non aliud quàm ipſa ſubſtantia eſt. Illa ergo iuſtitia veriſſimè ſicut mōs eſt: quæ recta eſt, quæ pura eſt, quæ firma eſt, & vt ita dixerim, etiam ſubſtantiua eſt.

De quatuor riuulis deſcendentibus de fonte Chriſto. Cap. LXX.

Super cāt. ſerm.22 DOminus Chriſtus fons vitæ, de intra ortum concluſum erumpens, per os Pauli fiſtulam ſuam in quatuor ſe riuulos

riuulos diffudit, & deriuauit in plateas: vbi videlicet & assignat nobis, eum factũ à Deo sapientiam, & iustitiam, & sanctificationem, & redemptionem. Quoniam quidem in principio erat verbum, verbum erat apud Deum, factum est autem quaten⁹ esse inciperet & apud homines: sic nihilominus in principio sapientia erat: erat iustitia, erat sanctificatio & redemptio: sed angelis vt esset, & hominibus: fecit eum hæc omnia pater. At angelis (inquis) quomodo redemptio fuerit non video. Nec enim authoritas scripturarũ vspiam assentire videtur eos aliquando, aut peccato extitisse captiuos, aut morti obnoxios: vt necessariam haberent redemptionem, exceptis dũtaxat illis, qui superbiæ lapsu irremediabili corruẽtes, redimi deinceps nõ merẽtur. Si itaque angeli nuuquã redempti sunt, alij vtique non egentes, alij non promerentes, illi quidem quia nec lapsi sunt: hi autem quia irreuocabiles sunt quo pacto tu dicis dominum Christum eis fuisse redemptionem? Audi breuiter. Qui erexit hominẽ lapsum, dedit statim angelo ne laberetur: sic illum de captiuitate eruens, sicut hunc à captiuitate defendens. Et hac ratione fuit æquè vtrique

redemptio: solués illum, & seruans istũ. Liquet ergo sanctis angelis Dominum Christum fuisse redemptioné sicut iustitiam, sicut sapientiã, sicut sanctificationem: & nihilominus tamé hæc ipsa quatuor esse factũ propter homines. Sic ergo omne quod erat angelis sanctis, fact⁹ est nobis. Quid? Sapientia, iustitia, sanctificatio, redemptio. Sapiétia in prædicatione: iustitia in absolutione peccatorum: sanctificatio in cõuersatione quam habuit cum peccatoribus: redemptio in passione, quam sustinuit pro peccatoribus. Sedebas ô homo in tenebrosis & vmbra mortis per ignorantiã veritatis. Sedebas vinctus catenis delictorum: descendit ad te in carcerem, nõ vt torqueret, sed vt erueret de potestate tenebrarum. Et primo quidem veritatis doctor depulit vmbrã ignorantiæ tuæ: luce sapientiæ suę. Per iustitiã denique, quæ ex fide est, soluit funes peccatorum, gratis iustificans peccatorem. Addidit quoque sanctè inter peccatores viuere: & sic trãdere formam vitæ tãquam viæ qua redires ad patriam. Ad cumulum postremo pietatis tradidit in mortem animã suam: & de proprio latere protulit præmium satisfactionis, quo placaret patrem. En

qua

quatuor riuuli. Primus ſapientiæ: ſecũdus iuſtitiæ: tertius ſatisfactionis: quartus redemptionis. Fruſtra huius ſeculi ſapiẽtes de quatuor virtutibus tã multa diſputauerunt: quas tamen apprehẽdere omnino nequiuerũt: cùm illũ neſcierunt, qui factus eſt nobis à Deo ſapientia docens prudentiam, iuſtitia delicta donãs, & ſanctificatio in exẽplum temperantiæ continenter viuens, & redempto in exemplũ patientiæ fortiter moriens. Quid vobis cũ virtutibus, qui Dei virtutẽ Chriſtũ ignoratis? Vbinam quæſo vera prudẽtia niſi in Chriſti doctrina? Vnde vera iuſtitia, niſi de Chriſti miſericordia? Vbi vera temperantia, niſi in Chriſti vita? Vbi vera fortitudo, niſi in Chriſti paſſione? Soli igitur, qui eius doctrina ſunt imbuti prudẽtes dicẽdi ſunt. Soli iuſti, qui de eius miſericordia veniã peccatorũ conſecuti ſunt. Soli temperãtes, qui eius vitam imitari ſtudent. Soli fortes, qui eius patientiæ documenta fortiter in aduerſis tenent. Incaſſum proinde quis laborat in acquiſitione virtutum, ſi aliunde eas ſperandas putat quã à domino virtutũ, cuius doctrina armariũ prudentiæ, cuius miſericordia opus iuſtitiæ, cuius vita

ſpec

ſpeculum temperantiæ, cuius mors inſigne eſt fortitudinis. Ipſi honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

De quatuor ordinibus in proceſſione Domini. *Cap.* XXXI.

In ſer. 2. de ramis palm. qui incipit, Neceſſe eſt, &c.

QVatuor ordines in proceſſione domini mihi videor intueri. Præibãt enim aliqui, & viam parabant: ipſi ſunt, qui viam parant domino ad corda. Alij ſequebantur, & hi ſunt, qui propriæ inſcientiæ conſcij deuotè ſequuntur, & adhærẽt ſemper veſtigiis præcedentiũ. Aderant quoque diſcipuli tanquam domeſtici lateri eius adhærẽtes: ipſi ſunt, qui partem optimam elegerunt, qui in clauſtris ſoli Deo viuunt: ſemper Deo adhærentes & eius placitũ conſiderantes. Ipſum quoque iumentũ cui inſidebat, nõ defuit: quod deſignat duros corde & animos quodammodo beſtiales. Verùm non fuit ibi animalium huiuſmodi copioſior multitudo: nec oportuit. Tales enim magis oneri ſunt quã honori: nec propter eos proceſſio valde glorioſior eſt. Huiuſmodi nãque cãtare non norũt: ſed malè ſonoros dant rugitus. Ipſi ſunt, qui ſemper virga & calcaribus egẽt. Attamẽ nec ipſos relinquet dominus, dũ diſciplinã ferre voluerint.

Quatuor

Quatuor ergo ſunt genera in proceſſiona domini. Boni prudentes & boni ſimplices:hi ſunt,qui prȩeunt & qui ſequuntur. Bonos autē addidit: quia prudentes nō boni,iniqui ſunt:& ſimplices nō boni,ſtulti ſunt. In proceſsione autē domini,nec iniquus locum habet, nec ſtultus. Porrò qui adhærēt ei, contēplatiui ſunt. Qui portāt eum & onerantur eo,ipſi ſunt duro corde & parū deuoti. Sed ecce, omnes ſunt in proceſsione domini; & nemo ex ipſis faciē eius videt. Nā qui præcedunt,occupati ſunt in paranda via: ſolliciti circa peccata & tētationes aliorū. Qui ſequuntur ipſi omninò faciē eius videre nō poſſunt, ſed poſteriora eius vidēt. Iumentū cui inſidēt, nunquā ad videndum leuat oculos, ſed pronum eſt ſemper in terrā. Qui verò adhærent ipſi,aliquādo videre poſſunt: ſed raptim & nō cōtinuè, nec planè dū adhuc ſunt in via. Attamen quantum ad alios,ipſi magis facie ad faciē eū vidēt.

De quatuor generibus ſpirituum.

Cap. XXXII.

QVatuor ſunt ſpirituum genera: pecoris,noſter,angelicus, & qui condidit iſtos. Non eſt ex omnibus,cui ſiue propter ſe,ſiue ꝓpter aliū, ſiue propter *Super cāt. ſerm. 5.*

vtrunque

rere,nec de loco ad locum transire, nisi corporũ. Quod frequẽter facere angelos tam indubitata quã nota probat authoritas. Ita inferior superiorque spiritus propriis corporibus egẽt: sed tantũ quibus iuuent nõ etiã iuuẽtur. At pecus quidem ex debito seruitutis, & ad vsus tantũ temporaliũ corporaliũmque necessitatũ iuuãdo seruit. Ideoq; ille spiritus & cũ tẽpore transit, & cũ corpore deficit. Angelus verò curat & satagit in libertate spiritus administrare officiũ pietatis: futurorũ bonorum promptum mortalibus: alacrémque sese ministrũ exhibens: vtpote suis in æternũ futuris ciuibus & cohæredibus supernæ iocunditatis. Ille igitur vt iure seruiat: iste vt piè subueniat: ambo proculdubio suis corporibus egent vt iuuẽt. Nam in quo ipsi eis iuuentur, nõ video ad profectũ duntaxat æternitatis. Irrationalis nempe spiritus nunquid eo vsque iuuatur corpore suo, vt per corporalia & sensibilia quæ per illud sentit, etiã ad spiritalia & intelligibilia proficiendo pertingat? Porrò autem super cælestis spiritus absque adiutorio corporis & absque intuitu horum quæ per corpus sentiuntur, sola profecto suæ vicinitate

ac

ac viuacitate naturæ, sufficit apprehendere summa, & intima penetrare. Nec brutus ergo, nec angelicus spiritus ad ea capescenda quæ beatam spiritalem faciunt creaturam, suis vllo modo corporibus adiuuãtur. Ille quidem pro innata stoliditate non capiens: iste verò pro excellentioris gloriæ prærogatiua nõ indigens. Porrò hominis spiritum, qui mediũ quendã inter supremũ & infimum tenet locũ, vsq; adeo ad vtrũque necessarium habere corpus manifestũ est, vt absque eo nec ipse proficere, nec alteri prodesse possit. Nam vt taceã mẽbra cætera corporis officiáve mẽbrorũ, quónã modo quæso, aut sine lingua instruis audientem, aut sine auribus percipis instruentẽ? Itaque cũ absque corporis adminiculo, nec bestialis spiritus seruilis conditionis soluere debitum, nec spiritalis cælestísque creatura implere ministeriũ pietatis, nec rationalis anima tam proximo quàm etiam sibi sufficiat consulere ad salutem, liquet omnem creatum spiritũ siue vt iuuet, siue vt iuuetur simul & iuuet, corporeo prorsus indigere solatio. Nullus autem creatorũ spirituũ per se nostris mẽtibus applicatur: vt videlicet nullo mediante

nostri

nostri suíve corporis instrumēto: ita nobis immisceatur vel infundatur: quo eius participatione docti siue doctiores: vel boni: siue meliores efficiamur. Nullus angelorum, nulla animarū hoc modo mihi capabilis est: nullius ergò capax, nec ipsi angeli ita se alterutrum capiūt. Sequestretur proinde prærogatiua hæc summo atque incircunscripto spiritui, qui solus cū docet angelū siue hominem scientiam, instrumentum nō quęrit nostræ corporeæ auris sicut nec sibi oris. Per se infunditur, per se innotescit. Purus capitur à puris, solus nullius indiget, solus & sibi & omnibus de sola omnipotenti voluntate sufficiens. Operatur tamen immensa & innumera per subiectam creaturam corporalem siue spiritualē: sed quasi imperans non quasi mendicans. Quid proprio de corpore facere habet, cui ad nutum indifferenter vniuersa corpora cælestia atq; terrestria obsequi constat? Planè superfluum haberet suum, qui nullū sibi reperit alienum. Demus ergò veram soli Deo securi sicut immortalitatem ita & incorporeitatem: qui solus spirituum vniuersam corpoream creaturam aliàs naturā eo vsq; transcēdat, vt quocūque *Super cā. serm.6.*

corpore in quocunque opere non indigeat: solo spirituali nutu cùm vult ad quæcunque vult agenda contentus. Sola igitur est, quæ nec propter se nec propter alium: solatio instrumenti corporei opus habet illa maiestas.

De quatuor fontibus prodeũtibus de paradiso nostro Christo domino. Cap. XXXIII.

In ser. de natiu. qui incipit, Grandis quidem.

FOns nobis est Christus dominus vnde lauemur: sed fons qui nunquã poterit exhauriri. Veruntamen nõ iste solus aquarũ vsus est, nec tantũ sordes abluunt, sed & sitim extinguunt. Tertius aquarũ vsus est irrigatio, quã profectò maximè necessariã habent nouellæ oliuarum plantationes: alioquin aut minus proficient, aut ex toto peribunt præ nimia siccitate. Quærit ergo deuotionis aquas, quisquis seminauerit bonorum operũ semina: vt irrigatus fonte gratiæ, bonæ conuersationis ortus non exarescat: sed in perpetua viriditate proficiat: vt bona opera feruore deuotionis & dulcedine spiritalis gratiæ cõdiantur. Putas inueniri poterit quartus fons, vt paradisum recuperemus quatuor fontiũ irrigatione amœnissimum? Nam si terrenum paradisum denuo nobis reddendũ non speramus, quomodo

regnum

regnum cælorũ ſperabimus? Nunc autem vt de exhibitione præſentiũ, firma ſit expectatio futurorũ, paradiſum habemus multò meliorem, & longè delectabiliorem, quàm primi parentes habuerunt, & paradiſus noſter Chriſtus dominus eſt: in quo tres quidem iam fontes inuenimus, quartũ quæramus. Habemus de fonte miſericordiæ ad diluẽdas culpas aquas remiſſionis. Habemus de fonte ſapientiæ ad potãdam ſitim noſtram, aquas refectionis. Habemus de fonte gratiæ ad irrigãdas bonorum operum plãtas, aquas deuotionis. Quęramus ad decoquẽdos cibos aquas feruẽtes: aquas æmulationis. Hæ nimirũ cõdiunt & decoquũt affectiones noſtras, & ebulliũnt de fonte charitatis. Porrò ex his quatuor fontib' tres quidem propriè cõuenire videntur tribus Eccleſiæ ordinibus, ſinguli ſingulis. Nã primus quidẽ omnibus cõmunis eſt. In multis enim offendimus omnes: & neceſſarium habemus fontẽ miſericordiæ ad diluendas offenſionum ſordes. Omnes inquã peccauimus, & egemus gloria Dei: & prælati, & continentes & coniugati. Si dixerimus, quia peccatum nõ habemus, noſipſos ſeducimus.

Quia ergo nemo mũdus à forde, necessarius est omnibus fons misericordiæ: & pari voto debent ad hunc fontẽ Noë, Danieli, & Iob properare. De cætero. Iob quidem maximè fontem sapientiæ quęrat: quoniã ipse magis inter medios laqueos ambulat: ita vt magnũ videatur, si à malo declinat. Danieli verò currendũ est ad fontẽ gratiæ: cui nimirum pœnitẽtiæ opera, & labores abstinẽtiæ, deuotionis gratia necesse est impinguari. Oportet enim vt maximè nos in hilaritate omnia faciamus: quoniã hilarem datorem diligit Deus. Fons verò æmulationis Noë conuenit specialius: quia maximè prælatos decet hic zelus.

De quatuor beneficiis Dei. Cap. XXXIIII.

Super Ps. qui habit. serm. 14. AGamus gratias factori nostro, benefactori nostro, redẽptori nostro, remuneratori nostro, aut potius spei nostræ. Ipse enim retributor, ipse retributio nostra, nec aliud iam quã ipsum expectamus ab ipso. Primũ quod nobis præstitit, nosipsi sumus. Siquidem ipse fecit nos: & non ipsi nos. Parum ne tibi istud videtur, quia te fecit? Cogita qualem te fecit. Fecit nempe etiam secundum corpus egregiam creaturam: sed secundum animã magis: vtpote imaginem

nem creatoris insignem, rationis participem, capacem beatitudinis sempiternæ. Porrò secũdum ambo simul prę cæteris creaturis maximè admirandam, cohærentem sibi incomprehensibili artificio, inuestigabili sapientia conditoris. Itaq; tam magnum hoc donũ, quàm magna res homo. Sed quàm gratuitum putas? Planum est, quia nihil antè promeruit: quia penitus nihil fuit. An postea sperabatur gratiam retributurus autori? Nõ necessariam retributurus gratiam, quia per omnia sibi sufficit: sed deuotas relaturus gratias ei, qui sic meruit sperabatur. Ne hoc quidem licet maximo contẽtus munere, qui dedit, vt esses, qui ante non fueras, adiecit etiam vnde subsisteres, qui iã eras: nec minus liberaliter hoc, quàm illud mirabiliter est operatus. Quàm copiosus in secũdo hoc beneficio: quàm liberalissimus fuit. Quanta tibi largitus est ad sustentationem, quanta ad eruditionem, quanta ad consolationem, quanta ad delectationẽ: quanta ex hoc iam ad correptionem.
Verùm hæc duo gratis, & dupliciter gratis fecit. Quid dico, dupliciter gratis? Sine merito tuo, sine labore tuo. Nempe dixit, & facta sunt. An idcirco

minus deuotus, minus obnoxius, minus gratus es: quòd hæc quidem sicut pro nihilo, sic de nihilo fecit? Peruersi cordis est occasiones ingratitudinis vestigare. Nemo id facit, nisi qui etiã gratis esset ingratus. Puto enim neutrum tibi propterea minus vtile: quàm quod præstanti minimè difficile fuit. Cæterùm ex hoc iam tertium opus tuæ redemptionis attende. Non est velamen excusationis laboratũ prorsus in ea. Gratis quoq; hoc præstitum est: sed gratis quod ad te pertinet: nam quod ad illum planè non gratis. Saluus factus es pro nihilo, non de nihilo tamen. Quid ad hæc dormitat affectio? Imò verò mortua est illa, non dormit, quæ huic beneficio non respondet: quæ se totam non effundit in gratiarum actionem & vocem laudis. Nam & cætera duo euidentissimè tertium hoc commendat: vt in eis quoque vera fuisse dilectio comprobetur: non propterea de facili præstans, quod nollet aliter, sed quòd aliter non oporteret. Itaque te fecit Deus tuus: fecit tam multa propter te, fecit propter te & semetipsum. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Quid adhuc restat? Factus est ipse tecum caro vna: te quoq; secum

secum faciet spiritū vnum. Non recedāt
hæc quatuor à corde tuo, non à memo-
ria, non ab affectione. Hæc cogita sem-
per: in his iugiter delectare: his velut
quibusdam stimulis vrgens sollicita a-
nimam tuam. His facibus eam inflāma-
re curato ad redamandum eum, qui tam
multipliciter suum erga te commdenat
amorem. Serua mandata creatoris tui:
serua mandata benefactoris tui, redem-
ptoris tui, remuneratoris tui.

De quatuor speciebus contemplationis.
Cap. XXXV.

QVatuor sunt cōtemplationis spe- *In lib. 5. de consid.*
cies. Prima & maxima cōtempla-
tio est admiratio maiestatis. Hæc requi-
rit cor purgatū, vt à vitiis liberū atque
exoneratū peccatis facilè ad superna le-
uet. Interdum quoque vel per aliquas
morulas stupore & ectasi suspensiuū te-
neat admirantē. Secunda autem neces-
saria est huic. Est enim intuens iudicia
Dei, quo sanè pauido aspectu dum ve-
hementius concutit intuentem, fugat
vitia: fundat virtutes: initiat ad sapien-
tiam: humilitatem seruat. Tertia cōtem
platio occupatur vel potius ociatur cir-
ca memoriam beneficiorum: & ne di-
mittat ingratum, sollicitat memorātem

ad amorem benefactoris. Quarta quæ retro sunt obliuiscēs, in sola requiescit expectatione promissorū. Quæ cùm sit meditatio æternitatis, siquidē quæ promittuntur ęterna sunt, longanimitatem alit & perseuerantiæ dat vigorem. Puto iam facile est quatuor nostra hæc, quatuor illis verbis apostoli assignare: dum longitudinem comprehēdit meditatio promissorum: latitudinem recordatio beneficiorū: sublimitatem contemplatio maiestatis, profundum inspectio iudiciorum.

De quatuor gradibus amoris. *Cap.* XXXVI.

In lib. de diligendo Deum. AMor est affectio naturalis. Quod ergo naturale est, iustū quidē foret primo omniū naturę deseruire authori. Sed quia carnales sumus, & de carnis cōcupiscētia nascimur: necesse est amor noster à carne incipiat, qui si recto ordine dirigatur quibusdam suis gradibus duce gratia proficiēs, spiritu tandē consummabitur: quia nō prius quod spirituale, sed quod animale est: deinde quod spirituale. In primis ergo diligit seipsum homo propter se, cúmque se videt per se nō posse subsistere, Deū quasi sibi necessarium incipit per fidem inquirere & diligere. Facit ergo se diligi Deus, qui

&

& cætera bona facit: facit autem sic. Qui naturam condidit, ipse protegit. Nam & ita cõdita fuit, vt habeat iugiter necessarium protectorem, quẽ habuit & conditorem: vt quæ nisi per ipsum non valuit esse, nec sine ipso valeat omnino subsistere. Quod ne sanè de se creatura ignoret, ac perinde sibi, quod absit, superbè arroget beneficia creatoris, vult hominem idẽ conditor, alto quidem salubríque consilio tribulationibus exerceri: vt cùm defecerit homo & subuenerit Deus, dum homo liberatur à Deo: Deus ab homine vt dignum est, honoretur. Fit hoc itaque tali modo, vt homo animalis & carnalis, qui prętcr se neminem diligere nouerit: etiam Deum vel propter se amare incipiat: quòd in ipso nimirũ vt sæpe expertus est omnia possit: quæ tamen posse prosit, & sine ipso possit nihil. Diligit itaq; in secũdo gradu Deum, sed propter se adhuc nõ propter ipsum. At verò cùm ipsum cœperit occasione propriæ necessitatis colere & frequẽtare cogitãdo, loquẽdo, legendo, operãdo, obediẽdo, quadã huiuscemodi familiaritate paulatim sensímq; Deus innotescit cõsequẽter & dulcescit: & sic gustato quàm suauis est dominus, trãsit

ad tertium gradũ, vt diligat Deum: non iam propter se; sed propter ipsum. Ita fit, vt ad diligendũ purè Deum, plus iam ipsius alliciat gustata suauitas quàm vrgeat nostra necessitas. Sanè in hoc gradu quo iam propter seipsum Deus diligitur, diu statur: & nescio si à quoquam hominum quartus in hac vita perfectè apprehenditur, vt se scilicet homo diligat tantùm propter Deũ. Afferãt hoc, si qui experti sunt: fateor impossibile mihi videtur. Erit autẽ proculdubio cùm introductus fuerit seruus bonus & fidelis in gaudiũ domini sui. Quasi enim ebri' miro quodammodo oblitus sui, & à se penitus velut deficiens totus perget in Deũ: & deinceps adhærẽs ei vnus cũ eo spiritus erit. Quomodo stilla aqua modica multò infusa vino deficere à se tota videtur dũ & saporem vini induit & colorem: sic omnẽ tunc in sanctis humanã affectionem quodã ineffabili modo necesse erit à semetipsa liquescere: atq; in Dei penitus transfundi voluntatem. Alioquin quomodo omnia in omnibus erit Deus, si in homine de homine quicquam superrerit? Manebit siquidem substantia, sed in alia forma, alia gloria, aliáque potentia. Ex hoc iam quartus

illc

ille amoris gradus perpetuò possidetur, cùm summè & solus diligitur Deus: quia nec nosipsos iã nisi propter ipsum diligimus: vt sit ipse in præmium amãtium se, in præmium æternum amantium æternum.

De longitudine, latitudine, sublimitate & profunditate Dei. *Cap.* XXXVII.

QVid est Deus? Lõgitudo, latitudo, sublimitas, & profundũ. Visus sum protulisse plura, sed vnũ est. Voces diuersæ, semitæ multæ, sed vnum per eas signatur, vnus quęritur. Non diuisiones substantiæ in quaternario isto expressæ sunt, nõ dimensiones, quales in corporibus intuemur. Nõ distinctio personalis, qualem in trinitate adoramus, nõ numerus proprietatum, qualem personis ipsis inesse fatemur, etsi nõ aliud à personis. alioquin hoc singulum horum in Deo quod quatuor simul, hoc quatuor ipsa quod singulũ est. Quid igitur est Deus? Lõgitudo inquam. Quid ipsa? Æternitas. Hæc tã longa, vt non habeat terminum nõ magis loci quàm temporis. Est & latitudo. Et ipsa quid? Charitas. Quibus & ista terminis angustetur in Deo: qui nihil odit eorum quæ fecerit. Denique solem suum oriri facit super bonos *In lib. 5. de consid.*

&

& malos, & pluit super iustos & iniustos: ergo etsi inimicos includit sinus ille, ne hoc quoque contentus euadit in infinitum. Omnem non modo affectionẽ, sed & cognitionẽ excedit. Quid plus dicã? Æterna est, nisi quòd hoc forsitan plus est, quia æternitas est. Vides tãtam esse latitudinem, quantam & longitudinem. Vtinã sic videas non tantã esse, sed ipsam id esse vnam quod alteram, non minus vnam quàm duas, non plus duas quàm vnã. Deus æternitas, deus charitas est. Lõgitudo sine protẽsione, latitudo sine distensione. In vtroq; pariter locales quidem excedit temporales angustias, sed libertate naturæ nõ enormitate substãtiæ. Tali modo immẽsus est, qui omnia fecit in mensura & quamuis immensus, hic tamẽ modus & ipsius immensitatis. Quid item Deus? Sublimitas & profundum. In altero super omnia, in altero intra omnia. Liquet in deitate nũquam claudicare: aqualitatẽ stare eã vndique firmiter, constare immobiliter sibi. Sublime potentiã, profundũ sapientiam eius considera. Ex æquo & ista respõdent sibi, dũ & sublimitas inattingibilis, & profunditas æquè inscrutabilis cognoscatur. O sapientia potens attingens

gens vbique fortiter:& potentia sapiēs, disponens omnia suauiter. Res vna, effectus multiplex, operationéique diuersæ. Et illa vna res est longitudo propter æternitatem, latitudo propter charitatem, sublimitas propter maiestatē, profunditas propter sapientiam.

CAPITVLA LIBRI DECIMI.

De

LIBER DECIMVS.

De diuersis generibus peccati. Cap. I.

In quibusdam sententiis.

PRimum peccatum est factum in cœlo per superbiā præuaricatoris angeli, qui in seipso tumuit, & de sorte beatorum spirituum eiectus, cœlorum regnum amisit. Secundū peccatum cōmissum est per inobedientiam mulieris in paradiso. Ex hoc peccato facta est caro rebellis spiritui, vt quoniam spiritus eius nō fuit subiectus creatori, nec caro sit subiecta spiritui. Tertium peccatum fuit, quòd ipsa mulier virum quoque secum trax

traxit in culpam. Debuit quidem illa peccatum suũ deflere, nec addere peccatum peccato. Sed in hoc putauit se habere consolationem, si virũ suum faceret peccati sui participem. Quodammodo enim naturale est vnumquẽque velle, siue in vitiis, siue in virtutibus associare sibi consortẽ. Quartũ peccatum cõmisit Adam, qui consensit. Adã enim (sicut ait Apostolus) non est seductus, mulier autẽ seducta in præuaricatione fuit. Illa per ignorantiam, iste peccauit per infirmitatẽ. Peccauit autẽ nimis diligẽdo vxorẽ, non quia eius voluntatẽ fecit, sed quia eã volũtati prætulit diuinæ. Iustũ quippe erat, vt illius magis voluntatẽ faceret, cui plus debebat. Quis verò ambigat plus eum debere cõditori, quã vxori? Siquidem vxori erat astrictus tantum per amorem, Deo autẽ per timorem simul & amorẽ. Plus ergo debuerant valere duo vincula ad tenendum eum erga Dei præceptũ quã vnum tantum erga cõiugis affectũ. Quintum æquè peccatum cõmisit, qui propriam culpã retorsit in vxorem. Primò quidẽ crudelis in se, qui peccatum suum excusauit, secundò in vxorẽ, quã accusauit. Et vtiq; satis digna sumpta est de peccato

cato vindicta, quādo eam accusauit, cuius amore peccauit: Sextū peccatū fecit Eua, quæ cū increparetur à domino, cur hoc fecisset, respondit ei, Serpens decepit me & comedi. Sic declinauit & ipsa in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis: refundēs culpam in serpentē, quasi immunis à crimine: cui nil obfuisset suggestio serpentis, si illa negasset assensum propriæ voluntatis. Et fortè præcessit in ea aliquis motus superbiæ: vnde seduci meruit à serpēte. Septimum peccatum factū est extra paradisum, quando Caym insurrexit aduersus Abel fratrem suum, & interfecit eum. Ex eo iam tempore inueteratū est, vt mali insurgant in bonos, & opprimant eos.

De malicia, luxuria, & auaricia: & diuersis eius appendicibus. *Cap.* 11.

Super cā. serm. 39. MAgnus quidem princeps spiritalis atq; inuisibilis regis Ægypti profecto malicia est: magnus luxuria, magn⁹ auaritia. Et hi quidē possidēt terminos suos sub rege suo, sicut cuique assignati sunt. Nā malicia in omni regione maleficiorū atque facinorū dominatur. Luxuria omni immunditiæ & turpitudini carnis præest. Auaritia in partes

rap

rapinæ & fraudis ſortita eſt principatū. Habet malitia currū ſuum rotis quatuor conſiſtentem: ſęuitia, impatientia, audacia, impudentia. Valde etenim velox eſt currus iſte ad effundendum ſanguinem: qui nec innocētia ſiſtitur, nec patientia retardatur, nec timore frænatur, nec inhibetur pudore. Trahitur autē duobus admodū pernicibus equis: & ad omnem perniciem paratiſſimis: terrena potentia & ſeculari pompa. Tunc nanq; quadriga iſta malitiæ currit valde velociter, cùm hinc quidē potentię effectus ſubeſt eius adimplendis malitioſis conatibus: inde plauſus pompæ arridet perpetratis ſceleribus: vt ſermo impleatur, qui ſcriptus eſt: quoniā laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ: & iniquus benedicitur. Porrò præſident duobus his equis aurigæ duo: tumor & liuor. Et tumor quidē pompam, liuor verò potentiam agit. Is enim rapido fertur diabolicarū amore pomparum, cuius apud ſe cor prius intumuit. Nam quod in ſe firmiter ſtat timore compreſſum, grauitate modeſtum, humilitate ſolidum, puritate ſanum, aura huius vanitatis nequaquam leuiter rapietur. Item terrenæ iumentum potentiæ nónne inuidia agitur, & quaſi qui-

buſdam liuoris vrgetur hinc inde calcaribus:ſuſpicione vtiq; decedendi & metu ſuccumbendi? Aliud eſt enim quòd ſuſpectus eſt ſucceſſor:& aliud quòd timetur inuaſor. His itaque ſtimulis, terrena potentia continue agitatur, & currus quidem malitiæ ſic ſe habet. Luxuriæ verò currus quadriga nihilominus voluitur vitiorum: ingluuie videlicet ventris, libidine coitus, mollitie, veſtiũ, ocij ſoporiſq; reſolutione. Trahitur equis æquè duobus: proſperitate vitæ, & rerum abundantia. Et qui his præſident duo ignauiæ torpor, & infida ſecuritas: quia & copia in ignauiam ſoluit. Et ſecundum ſcripturam, proſperitas ſtultorum perdet illos, non ſanè ob aliud, niſi quoniam malè ſecuros reddat. Cùm autem dixerint, pax & ſecuritas, tunc ſubitaneus ſuperueniet eis interitus. Hi calcaria minimè habent, neque flagella, vel aliud huiuſmodi:ſed pro his vtuntur canopeo ad faciẽdam vmbram: & flabello ad citandum ventum. Porrò canopeum diſſimulatio eſt, vmbram faciens & protegens ab æſtu curarum. Proprium nanque eſt mollis & delicatæ animæ etiam neceſſarias diſſimulare curas:& ne æſtuãtes ſolicitudines ſentiant ſub latibulo

diſſimu

dissimulationis absčōdi. Flabellum verò effusio est: ventū adulationis apportans. Largi enim sunt luxuriosi emētes auro ventum de aure adulatorū: & de hoc satis. Iam verò auaritia rotis & ipsa vehitur quatuor vitiorum, quæ sunt pusillanimitas, inhumanitas, contemptus Dei, mortis obliuio. Porrò iumenta trahentia, tenacitas, & rapacitas, & his vnus auriga ambobus præsidet habendi ardor. Sola siquidem auaritia quoniam conducere plures non patitur, vno cōtenta est seruitore. Ipse verò iniuncti operis prōptus admodum atque infatigabilis executor, in vrgendis sanè iumentis trahentibus, flagris vtitur acerrimis libidine acquirendi, & metu amittendi. Sunt & alij principes regis Ægypti, habentes & ipsi currus suos in expeditione domini sui: sicut superbia quæ vnus de maioribus est principibus: sicut inimica fidei impietas, magnum & ipse tenens locum in domo & regno Pharaonis. Et multi adhuc alij inferioris ordinis satrapæ & equites: quorum non est numerus in Pharaonis exercitu. In istorum itaque principum fortitudine curruumq́; suorum, inuisibilis Pharao vbique discurrens in omnem familiam domini: qui-

bus poteſt viribus more tyrannico debachatur. In his etiam diebus exeuntem Iſrael de Ægypto, inſequitur. At ille verò nec ſubuectus currib⁹, nec protectus armis: nihilominus tamen ſola domini confortatus manu ſecurè decantat, Cantemus domino, glorioſè enim honorificatus eſt: equum & aſcenſorem proiecit in mare. Item, Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine domini Dei noſtri inuocabimus.

De diuerſis vitiis linguæ. *Cap.* III.

In ſer. 2. de Apoſt. Petro & Paulo, qui incip. Sancti iſti, &c.

In ſer. de tripl. cuſt. manus, linguæ, & cordis.

VIlis & volatilis res verbum hominis: nullius moræ, nullius ponderis, nullius pretij, nullius ſoliditatis. Aërem verberat, vnde & verbum dicitur: & ſicut folium quod vento rapitur efflauit, & non eſt qui conſideret. Quis numeret quantas modicum linguæ membrum contrahat ſordes: quàm multiplex in labiis incircuncíſis immunditia coagulatur: quàm ſit grauis pernicies oris incircunſpecti? Eſt enim lingua indiſſoluta in ſermonibus ocioſis. Eſt lingua impudica: eſt & magniloqua, quarum prior laſciuiæ, ſequens arrogantiæ famulatur. Eſt & lingua doloſa, & item lingua maledica: quorum altera in falſiloquam & adulatoriam ſubdiuiditur: altera verò nunc

nunc in facie contumelias irrogat: nunc detrahit in occulto. Quòd si de omni vel ocioso verbo quodcunq; locuti fuerint homines, Deo reddituri sunt rationem in die iudicij: quanto districtius de verbo mendaci & mordaci & iniurioso: de elato vel lasciuo: de adulatorio aut detractorio iudicabuntur? Quàm vera sententia fratres, In multiloquio non deerit peccatum. Vt enim præteream cætera, si propterea ociosum est verbũ, quòd nullam rationabilem causam habeat: quam rationẽ de eo reddere poterimus, quod est præter rationem? Nemo vestrum fratres, parui æstimet tempus, quod in verbis consumitur ociosis. Volat siquidem verbum irreuocabile: volat tempus irremeabile: nec aduertit insipiens quid amittat. Vtinam tamen vel solum tempus vitæ amitteretur in verbis: sed multi in his etiam vitam amittere comprobantur: nec modo ipsi amittere, sed adimere quoque: & hoc fratribus suis. Et dicim⁹. Leuis res sermo: tenera, mollis & exigua caro, lingua hominis. Quis sapiens magnipendat? Leuis quidem res sermo: quia leuiter volat: sed grauiter vulnerat: leuiter transit, sed grauiter vrit: leuiter penetrat animum, sed non leuiter

exit:profertur leuiter, ſed non leuiter reuocatur: facilè volat, atque ideo facilè violat charitatem. Vilis res eſt muſca moriens, ſed exterminat oleum ſuauitatis. Tenerum membrũ lingua, attamen vix teneri poteſt. Subſtantia quidem infirmum atque exiguum, ſed vſu magnũ & validum inuenitur. Modicum membrum eſt, ſed ni caueas magnũ malum. Tenuis eſt & lata: aptiſſimum vacuandis cordibus inſtrumentum: niſi fortè omnes tam perfecti ſimus, vt nunquam nobis poſt longas confabulationes inuenta ſit mens quodammodo vacua & meditatio minus deuota: ſicca magis affectio & holocauſtum orationis non adeò pingue propter verba ſiue quæ diximus, ſiue etiam quæ audiuimus, verba tamen. Facilè enim lingua labitur, nec minus facilè illabitur cordi: ita vt multis inter loquendum minus profuerit, quòd propriam cohibuerint, dum non cauerint alienam. Vtilis frater eſt, qui tibi loquitur ſapiens religioſus, ac timẽs Deum: plus dico, angelus eſt, & angelus lucis etiam ſit: caue tibi, ne audias vnde lædaris, nec perſonam velim tibi ſuſpectam eſſe, ſed linguam præſertim in ſermocinatione communi. Bona quidem

colum

columbæ ſimplicitas, ſed in hac parte ſer
pentis quoque aſtutiam non omittas. Si
crebris ſaltem experimentis ſolerter animaduertiſti, qualiter noceant verba,
non deſipies, ſi ſollicitus fueris: quandoquidem intereſſe neceſſe eſt collocutioni: non modo ori circunſpectionem,
ſed & auri nihilominus adhibere cautelam. Fortè tamen nimij videamur in
ſuggillatione verborum, ſed mementote quoniam lingua eſt quæ contra vitia
linguæ loquitur: vt in eo vel maximè haberi debeat excuſata, quòd nec ſibi parcat, & aduerſus propria quoq; ſuiipſius
pericula muniat audientes. Ventus eſt
ſermo, ſed non ſemper eſt ventus vrens.
Eſt ergo magna nihilominus ſermonis
vtilitas, & frequenter in lingua fructus
pretioſiſſimus reperitur. Sanè propterea
maiorem ei diligentiam & diligentiorem cuſtodiam conuenit exhiberi: quòd
ſit iuxta ſcripturam mors, & vita in manibus linguæ. Alioquin ſi ſola ineſſet
vita, nec circuncifio ei quidem: ſed ſola
mors: etiam abſciſſio deberetur. Nunc
verò ponenda nobis ori noſtro cuſtodia
& oſtium circunſtantiæ labiis, vt nec vitalem ædificationem clauſura damnet
æterna, nec lethalis pernicies liberum

ſortiatur egreſſum. In quibuſdam dictis. Vtilis ſemper cuſtodia oris, quæ tamen affabilitatis gratiam non excludat. Ergo vbique frænanda lingua præceps: maximè autem in conuiuio. Vigilemus itaque ſuper verba noſtra fratres, ne in eis vel offendere Deum vel proximum nocere contingat. Felix ſiquidem quem in omni confabulatione duplex timor iſte ſollicitat. Primum quidem diuinæ maieſtatis in cuius manus incidere prorſus horrendum: dehinc fraternæ infirmitatis, cui nihilominus perfacile eſt offendiculum dare.

In ſer. de tripl. cuſt. vbi ſuprà.

De ſeptem impedimentis, quæ nos retrahunt à mandatorum obſeruatione.

Cap. IIII.

SEptem ſunt impedimenta, quibus à mandatorum obſeruatione retardamur. Primum enim impedimentum noſtrum & occupatio grauis: ipſa eſt neceſſitas huius miſeri corporis, quod dũ modò ſomnum, modò cibum, modò veſtem, cæteraq; ſimilia quærit, haud dubium quin frequenter impediat nos ab exercitio ſpirituali. Secundo loco impediũt vitia cordis: vt eſt leuitas, ſuſpicio: impatientiæ aut inuidiæ motus: laudis appetitus: & ſimilia quæ quotidie experimur

In ſer. 2. de 70. qui incipit, Magna mihi, &c.

rimur in nobis. Tertium & quartum impedimentum accipe proſperitatem huius ſeculi & aduerſitatem. Vtrinque ergo caue à laqueo tentationis: & quære arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris. Quintum impedimentum grauiſſimum & periculoſiſſimum, ignorantia noſtra eſt. In multis enim omnino incertũ habemus, quid agere debeam':ita vt quid oremus, ſicut oportet, neſciamus. Sextũ impedimentum eſt aduerſarius noſter, qui tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Atque vtinã in ſex tribulationibus iſtis liberaremur, vt vel in ſeptima nõ tangeret nos malum: nec apprehenderet nos periculum in falſis fratribus. Vtinam ſoli impugnarent nos maligni ſpiritus cum ſuggeſtionibus ſuis: & nihil nocerent homines pernicioſis exemplis, perſuaſionibus importunis, ſermonibus adulationis, vel detractionis, atque aliis mille modis.

De diuerſis obſtaculis, quæ nos ſeparant à voluntate diuina. *Cap.* V.

HEu quot obſtacula ſeparant, quot prohibent impedimenta, ne voluntas noſtra diuinæ valeat cohærere. Obijcit ſeſe malitia mediam, obijcit infirmitas, obijcit concupiſcentia & igno- *In ſer. de ora. dominica, qui incip. Fiat voluntas tua, &c.*

rantia nostra. Inest enim nobis à natura, magis autem ab exterminatione naturæ affectio quædam pessima & libido noscendi: vt inextinguibilis inueniatur in miseris animabus nostris malitiæ delectatio. Quid verò longius à voluntate diuina? Planè chaos magnum inter nos & illam firmatum est in hac parte, cùm semper eum delectet prestare beneficia: & ingratis nobis cõtra suggerat affectio crudelissima & innoxiis vellet nocere. Hinc omnis radix amaritudinis germinat: hinc inuidię, hinc detractiones: hinc dissensiones pullulant: hinc siluescunt inimicitiæ. Ipsa quoque corruptibilis huius infirmitate corporis, prępedimur. Nobis siquidem quod molestum sentimus, non potest non displicere & frequenter in his voluntas nostra à diuina diffidet voluntate. Nec sola impedit afflictio corporis, impedit & concupiscentia, qua multiplicibus distrahimur desideriis. Quãdo autem poterit anfractuosa, & angulis plena volũtas ei vniri, quæ rectissima est, & omnimodis indistorta? Heu me domine Deus: quia vndique mihi bella, vndique tela volant, vndique tentamenta, vndique pericula, vndique impedimenta. Quocunque me vertam,

nulla

nulla securitas, & quæ mulcent & quæ molestant timeo: & esuries & refectio: & somnus & vigiliæ, & labor & requies militant contra me. Non minus suspectus est mihi iocus quàm ira: multos siquidem iocando scandalizaui: nec minus vereor prospera quã aduersa. Prospera nanque suauitate sua incautũ decipiunt: aduersa verò, quia aliquid amaritudinis habent, velut potio, amara me suspectum & timidum faciunt. Magis timeo malum quod facio in abscõdito quàm quod in aperto. Malum nanque quod nemo videt; nullus reprehendit: & vbi non timetur reprehensor, securè accedit tentator: facilius perpetratur iniquitas. Diuitias & paupertates ne dederis mihi, orat sapiens. Nimirum, quia vtrobique laqueus, vtrobique periculum. Ignorantia & ipsa nobis plurimum obest. Quo enim pacto voluntatem præuiã sequar, vbi ignoro eam? Cognosco autem tantùm ex parte: & nec dum sicut cognitus sum. Propterea quærenda nobis sunt cum omni desiderio incrementa prudentiæ: vt magis ac magis notam faciat nobis Deus voluntatem suam: & sciamus quid acceptum sit ei omni tempore.

In quibusdã dictis.

In ser. d[e] ora. domi[nica] vbi sup.

De

De diuersis impedimentis diuinæ gratiæ. Cap. VI.

In ser. 3. de annũc. domi. qui sic incipit, Quod diues es in misericor.

PRimo cor hominis quẽ adhuc peccare delectat, nec miseram consuetudinem proposito vtiliore mutauit, ne sit gratiæ capax propriis vitiis præpeditur. Secũdò quoque vbi iam corrigere mores & priores nequitias de cætero nõ iterare proponit, ipsa tamen peccata præterita licet iam amputata quodammodo videantur: dum in eo manẽt, gratiam non admittunt. Manent autem donec confessione lauentur, donec succedentibus fructibus dignis pœnitentiæ de medio fiant. Sed væ tibi, si fortè vitiis & peccatis perniciosior successerit ingratitudo. Quid enim tam euidẽter gratię aduersatur? Tepescimus processu temporis à feruore conuersationis nostræ, paulatim refrigescit charitas. abũdat iniquitas: vt consummemur in carne, qui spiritu cœperamus. Inde est, vt minus ea sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis, indeuoti pariter & ingrati. Timorẽ domini derelinquimus, religiosam dimittimus solicitudinem, verbosi, curiosi, infaceti, etiã detractores, & murmuratores, vacantes nugis, fugitantes laboris studium & disciplinæ

næ,quotiens id ſine nota licet:quaſi verò confeſtim ſit etiam ſine noxa. Quid ergo tantis repulſam obſtaculis gratiã nobis deeſſe miramur?Iam verò ſi quis deuotus,ſi quis ſollicitus,ſi quis ſpiritu feruens caueat ſibi, ne ſuis fidat meritis,ne ſuis operibus innitatur. Alioquin nec huiuſmodi quidem animum intrat gratia.Nimirum plenus eſt, nec in eo iam inuenit gratia locum ſibi. Nos ergo fratres ſi gratiam cupimus inuenire,ſic de cætero abſtineamus à vitiis, vt de præteritis quoque peccatis dignè pœniteamus. Nihilominus quoque ſolliciti ſimus,& deuotos nos Deo, & verè humiles exhibere. In huiuſmodi nempe animas gratãter reſpicit Ieſus Chriſtus dominus noſter.

De diuerſis diffinitionibus diuerſorum, quæ in homine continentur. Cap. VII.

IN rebus materialibus non eſt id vita, quod ſenſus: non ſenſus,quod appetitus:nec ille quod conſenſus, quod ex ſingulorum diffinitionibus clarius elucebit. Eſt enim in quolibet corpore vita,internus ac naturalis motus, vigens tantum intrinſecus:ſenſus verò vitalis in corpore motus, vigilans & extrinſecus:appetitus autẽ naturalis: vis in animante

In lib. de gratia & liber. arb.

mante mouendis auidè ſenſibus attributa. Verùm cõſenſus nutus eſt voluntatis ſpontaneus: vel certè habitus animi liber ſui. Porrò voluntas eſt motus rationalis, & ſenſui præſidens & appetitui. Habet ſanè quocũque ſe verterit rationem ſemper comitẽ, & quodammodo pediſſequam: non quòd ſemper ex ratione, ſed quòd nunquàm abſque ratione moueatur: ita vt multa faciat per ipſam contra ipſam: hoc eſt per eius quaſi miniſterium contra eius conſiliũ, ſiue iudicium. Vnde eſt illud, Sapientes ſunt, vt faciant mala. Neque enim prudentia ſeu ſapientia ineſſe creaturæ poteſt vel in malo, niſi vtique per rationẽ. Eſt verò ratio data volũtati, vt inſtruat illam, non deſtruat. Deſtrueret autem, ſi neceſſitatem vllam ei imponeret: qui minus liberè pro arbitrio ſeſe volueret: ſiue in malum conſentiens appetitui, aut nequam ſpiritui, vt ſit animalis ſiue ad bonum gratiam ſequens, & fiat ſpiritualis. Si inquam horum quodlibet prohibente ratione voluntas non poſſet, voluntas iam non eſſet. Vbi quippe neceſſitas iam non voluntas.

De diuerſis in homine exiſtentibus, quæ ſola voluntas meretur. *Cap.* VIII.

In

IN rationali creatura solum miseriæ siue beatitudinis capax est voluntas. *In eodem libro.* Cætera siquidem quæ suprà memorata sunt, vita, sensus, vel appetitus: nec miserum per se faciunt, nec beatum. Alioquin arbores ex vita: & pecudes etiam ex reliquis duobus: vel miseriæ possent esse obnoxiæ: vel idoneæ beatitudini, quod omnino impossibile est. Communem itaque habentes vitam quidem cũ arboribus: sensum verò & appetitũ, & æquè vitã cum pecoribus: id quod dicitur volũtas nos ab vtrisq; discernit: cuius volũtatis cõsensus vtiq; volũtarius beatos facit: vel miseros: prout scilicet iustitiæ, iniustitiæ ve cõsenserit. Vniuersa quæ hominis sunt, præter solã volũtatem sui, libera non sunt. Vita sensus, appetitus, memoria, ingenium, & si qua talia sunt: eo ipso subiacent necessitati, quo non plenè sunt subdita voluntati. Ipsam verò, quia impossibile est, de seipsa sibi non obedire (nemo quippe aut nõ vult q, vult, aut vult quod non vult) etiã impossibile est sua priuari libertate. Potest quidẽ mutari volũtas, sed non nisi in aliã voluntatẽ: vt nũquã amittat libertatẽ. Cùm igitur voluntas nihil liberũ habeat nisi se: merito nõ iudicatur nisi

nisi ex se. Siquidem nec tardum ingenium, nec labilis memoria, nec inquietus appetitus, nec sensus obtusus, nec vita languens reum per se statuunt hominem: sicut nec cõtraria innocentem: & hoc non ob aliud, nisi quia hæc propter voluntatem posse prouenire probantur. Quapropter voluntarium liberúmque cõsensum, ex quo & omne sui constat pendere iudicium, ob volũtatis inamissibilẽ libertatẽ & rationis (quod secum semper & vbique portat) indeclinabile iudiciũ: puto non incongruè id esse, quod solet liberum arbitrium appellari: vt liberum ad voluntatem arbitrium referatur ad rationem: arbitriũ quippe iudicium est. Et comitatur merito libertatem iudicium: quoniã quidẽ quod liberum sui est, profectò vbi peccat, patitur quod nolit: qui non peccat nisi velit. Cæterùm, quod sui liberum non esse cognoscitur, quo pacto vel bonum ei vel malum imputatur? Excusat nempe vtrunque necessitas. Porrò, vbi necessitas est, libertas nõ est. Vbi libertas non est, nec meritum, ac per hoc nec iudicium. Proinde quicquid hanc non habet voluntarij consensus libertatem, proculdubio & merito caret & iudicio.

De

De septem misericordiis domini. *Cap.* IX.

DE multitudine miserationũ domini, breuiter aliquas proponere velim. Septẽ ego in me video misericordias domini. Prima est, quòd à multis peccatis adhuc in seculo positũ custodiuit. Prima inquam non inter omnes, quas mihi impedit, sed prima inter has septẽ. Quis enim non videat, ꝙ sicut in multa cecidi, sic & in alia poteram cecidisse peccata, nisi omnipotentis pietas cõseruasset? Fateor & fatebor, nisi quia dominus adiuuit me, paulo minus cecidisset in omne peccatum anima mea. Et hæc quanta dignatio pietatis quòd ingratũ & paruipendentẽ, sic in gratia cõseruabat, ꝙ in multis cõtrarium & contẽnentẽ nihilominus ab his benignissimè protegebat. At secũda miseratio tua super me domine: quoniã poterit explicari sermone, quã benigna, quã liberalis, quã gratuita fuerit. Ego peccabã, & tu dissimulabas. Non continebã à sceleribus, & tu à verberibus abstinebas. Prolongabã ego multo tẽpore iniquitatẽ meã: & tu domine pietatẽ tuã. Sed quid prodesset expectatio, nisi sequeretur pænitudo? Cumulus esset dãnationis. Tertia proinde miseratio fuit, quòd

In ser. 2. de operibus misericor. qui incipit, Misericor. domini.

visitauit cor meũ & immutauit: vt amara fierent quæ malè dulcia prius erant: & qui lætabar, cũ malefeceram, & exultabam in rebus pessimis: inciperem demũ recogitare ei annos meos in amaritudine animæ meæ. Et nũc domine cõmouisti terrá cordis mei, & conturbasti eam: sana cõtritiones eius: quia cõmota est. Multi enim pœnitẽtia ducti sunt, sed infructuosa: quoniã pœnitẽtia eorũ reprobata est, sicut & prior culpa. Itaq; & hæc miseratio quarta fuit, ꝙ pœnitentẽ misericorditer suscepisti. Sequitur misericordia quinta, per quam mihi cõtinendi deinceps emẽdacius viuendi præstitisti virtutem: ne residuum pateret: & esset nouissimus error peior priore. Omnino enim manifestæ tuæ est domine Deus, & non humanæ virtutis, susceptũ semel peccati iugũ à ceruicibus excutere: quoniã omnis qui facit peccatũ seruus est peccati: nec est liberari, nisi in manu forti. Iam verò, postquàm in his quinque miserationibus à malo liberaueris, in duabus aliis bona largiris. Hæ verò duæ sunt, gratia promerendi, qua videlicet munus bonæ cõuersationis indulges: & spes obtinẽdi qua donas homini indigno & peccatori:

tori:de tua toties experta bonitate vſque ad cæleſtia ſperanda præſumere.

De fragmentis ſeptem miſericordiarum.
Cap. X.

PRimus panis cõſeruatio gratiæ fuit qua me licet indignum à multis cuſtodiuit peccatis. Huius ego tria teneo fragmenta. Tribus ſiquidem modis à peccato me memini cõſeruatum : occaſionis ſubtractione, reſiſtendi data virtute, affectionis ſanitate. Secũdus quoque panis expectatio fuit, qua tardabat vltionem: quia indulgẽtiam cogitabat. Et huius ergo panis tria fragmenta accipite: cogitantes longanimitatem quã exhibuit : electionem prædeſtinationis ſuæ quam impleri voluit: & charitatem nimiam, qua nos dilexit. Propter hoc enim auertit oculos ſuos à peccatis meis, quaſi nolens aduertere quantum delinquerẽ. Propter hoc diſſimulabat, vt commendaret patientiam ſuam : vt impleret electionem ſuam: vt cõfirmaret charitatem ſuam. De tertio quoque pane tribus, ſcilicet miſericordiæ, qua conuertit nos ad pœnitentiam, tria non tam fragmenta quã fruſta vobis appono. Tunc enim ſi bene memini, concuſſit cor meũ excitans illud, vt aduerteret

In ſer. 3. qui incipit, Scitis quid fecerim.

ſuorum vulnera peccatorũ, & vulnerũ ſentiret dolorem. Etiam & terruit deducens ad portas inferi: & præparata iniquis ſupplicia monſtrans. Et vt iam nihil noxiæ remaneret delectationis, meliorem mihi cõſolationem inſpirãs ſpem indulgẽtiæ dedit. In his tribus cõuerſus ſum. Iam verò quartus panis, ipſa eſt indulgẽtia: huius diligẽter colligite fragmenta, ne pereant. Sunt enim ſalubria valde & dulciora ſuper mel & fauum. Sic enim ex toto indulſit, & tam liberaliter omnem donauit iniuriã: vt iam nec damnet vlciſcendo: nec cõfundat improperando, nec minus diligat imputando. Sunt enim aliqui ſic donãtes iniuriã, vt nõ vlciſcantur ſæpius, tamen improperẽt. Sunt & alij, qui ſileãt, licet tamẽ mẽte alta manet repoſitũ, & rancorẽ tenẽt in animo: quarum vtique neutra plena indulgentia eſt. Longè ab his omnibus benigniſsima diuinitatis natura liberaliter agit, ignoſcit plenariè: ita vt propter fiduciã peccatorũ, ſed pœnitentiũ: vbi abundauit delictũ, ſoleat & gratia ſuperabũdare. Cõtinentia ipſa quintus panis, in qua tria nihilominus inuenio. Scio quot habeat oppugnatores, & quantæ ſit illã neceſſe eſſe virtutis

tutis, vt possit resistere talibus. Primus siquidē hostis continentiæ nostræ caro est aduersus spiritū cōcupiscens. Quàm domesticus hostis, quā periculosa lucta, quàm intestinū bellū? Hostē hunc crudelissimū, nec fugere possum ô anima, nec fugare: circunferre illū necesse est: quoniā alligatus est nobis, hostē nostrū ipsi cogimur sustētare, perimere eū non licet. Veruntamen non est hic solus aduersarius mihi: alium adhuc habeo qui circuncinxit & obsedit me vndiq;. Hostis iste est præsens seculū nequā. Sufficere nimis poterāt isti duo, sed heu me, ecce video ventum validum venientem ab aquilone, à quo panditur omne malum. Ecce enim malleus vniuersæ terrę. Ecce serpens callidior cunctis animantibus. Ecce inimicus ille, quem nec videre possum, quanto minus cauere? Est enim colluctatio seruare volētibus cōtinētiam aduersus principes & potestates: aduersus mundi rectores tenebrarum harū. Et quis est, qui iacula eorum ignea possit extinguere? Nunc quidem apertè & violenter: nūc occultè & fraudulēter: semper autem malitiosè & crudeliter impugnant & persequuntur nos. Et ad hæc tolerāda ne dicam superāda,

quis idoneus? Omnino in domino faciamus hanc virtutem. Iam verò sexti panis fragmenta accipite. Est autem panis iste gratia promerẽdi bona, scilicet vitæ æternę. Quam gratiam in tribus maximè constare arbitror in odio præteritorum malorum: & contemptu bonorũ pręsentium: & desiderio futurorum. Septimus quoque panis est spes obtinẽdi, cuius nihilominus teneo fragmenta tria. Tria inquam sunt, quæ sic roborãt & confirmant cor meum: vt nulla me penuria meritorum, nulla consideratio propriæ humilitatis, nulla ęstimatio cęlestis beatitudinis ab altitudine spei deiicere possit: in ea firmiter radicatum. Tria considero, in quibus tota spes mea consistit. Charitatem adoptionis, veritatem promissionis, potestatem redditionis. Scio cui credidi, & certus sum: quia in charitate nimia adoptauit me: quia verax in promissione: quia potens in exhibitione: licet enim ei facere quod voluerit.

De sex obseruantiis seruorum Dei. Cap. XI.

In quibusdã senten. SEx sunt obseruãtiæ seruis Dei propositę, in quibus purificari debeãt. Sunt autem istæ: Silentium, psalmodia, vigiliæ, ieiunium, opus manuum, carnis mundicia.

mundicia. In obſeruantia ſilentij purificamur à peccatis, quæ verboſitate contraximus, cuius vitij ſunt octo ſpecies. Eſt enim verbũ ſtultum, vanũ, mendax, ocioſum, doloſum, maledictũ, impudicũ, excuſatoriũ. Quæ nimirum peſtis de loquacitate naſcitur, & per ſilentij cæſuram aut euertitur funditus, aut certè ne multùm noceat, reprimitur. In pſalmodia fit duplex confeſſio, vbi & peccator de culpis cõpungitur & Deo laudes ſuper iudicia iuſtitiæ ſuæ dicuntur. In hac ergo obſeruantia quiſque qui rectè confitetur, purificatur ab immũdo ſpiritu blaſphemiæ, cui ante conuerſionem ſubiacebat. Dũ enim ſeipſum laudaret, ac Deum accuſaret, quid aliud quàm blaſphemus erat? Iam verò & confeſſus conuerſus, canticíſque diuinis inſtructus, correcta vita corrigit & verba, ſeq; ipſum accuſans, mala ſua ſibi reputat: Deum autem laudãs, bonum quod in ſe videt, non ſibi, ſed illi applicat: & hoc totum agitur in pſalmodia. Per pſalmodiam accipe quicquid Deo agitur cum mentis melodia: ſiue ſint pſalmi, ſiue hymni, ſeu etiam quæcunque cantica. Tertiam obſeruantiam poſui ſuperius vigilias: has ſemper debet comitari ora-

tionum instantia. Tales vigiliæ abluunt nos à sordibus, quas contraximus per somnolentiam resoluti: dum obliuione quadam via salutis intepuimus ac torpuimus. Quarta obseruãtia est ieiuniũ. De quo quis dubitet, an & ipsum purificet. Vera est illa sententia, Contrariis curantur cõtraria. Si ergo peccauimus per gulam & ingluuiem, quid restat, nisi vt per abstinentiam reparemur? Nec solùm huius vitij fit per ieiuniũ purificatio, insuper & virtus ad expellendos dęmones cõparatur. Per segniciẽ quoque & ociositatem quæ inimica est animæ, multas contraximus sordes contra Dei sententiam, in sudore vultus alieni non nostro pane vescentes. Propter hoc sequitur quinta obseruantia, quæ dicitur opus manuũ: vt sordes illæ in laborem manuũ diluantur. Restat vltima carnis mundicia. In hac fit purificatio ab illa quinquepartita corporis illecebra: visus, auditus, gustus, odoratus, tactus, & cætera quidem prædicta, id est silẽtium, psalmodia, vigiliæ, ieiunium, opus manuum exerceri sine ista possunt. Sed si lumbi præcincti non sunt, id est, si desit carnis mundicia, lucernæ ardentes quid proderunt? Hinc ergo colligendum est,

quàm

quàm ſit neceſſaria huius ſextæ obſeruantiæ purificatio: quæ ſola omnibus ſupradictis æquipollentem obtinet vim ſalutis. Et notandum, quòd in his omnibus obſeruantiis quatuor primas debemus nobis: quintam proximo, ſextam Deo. Nam ſilentium, pſalmodiam, vigilias, ieiunium debet quiſque exercere propter ſeipſum: hoc eſt, propter ſuam diſciplinam. Opus manuũ propter proximum, vt habeat vnde tribuat neceſſitatem patienti. Carnis mundiciam propter Deum, vt placeat illi, & eius voluntatem faciat.

De ſignis quibuſdam, quæ oſtendunt hominem eſſe de numero electorum.

Cap. XII.

QVis poteſt dicere, ego de electis ſum: ego de prædeſtinatis ad vitam: ego de numero filiorum: reclamante nimirum ſcriptura, neſcit homo, an ſit dignus amore an odio? Certitudinem vtique non habemus, ſed ſpei fiducia conſolatur nos: ne dubitationis huius anxietate penitus cruciemur. Propter hoc data ſunt ſigna quædam, & indicia manifeſta ſalutis: vt indubitabile eum eſſe de numero electorum, in quo ea ſigna permãſerint. Propter hoc inquam,

In ſer. 1. de ſeptuageſi. qui incip. Magna mihi conſolatio eſt.

quos præsciuit Deus, & prædestinauit conformes fieri imagini filij sui, vt quibus certitudinẽ negat causa solicitudinis, fiduciã præstet gratia cõsolationis. Itaque qui stat, videat ne cadat: & in ea forma quæ salutis indicium est & argumentũ prędestinationis perseueret atq; proficiat. Porrò, inter ea quæ fiduciam pręstãt & materiã spei, vnũ illud maximum est, verbũ domini: qui ex Deo est, verba Dei audit. Nonnullos enim sic interdũ audientes inuenies, ac si nihil ad eos pertineant, quæ dicũtur: nõ intrare cor suũ: non discutere mores suos: non cogitare, ne fortè quod audiunt dictum sit propter eos. Magis autẽ si fortè sermo Dei viuus & efficax, qui suo & non eius, qui loquitur arbitrio, fertur vbicunque voluerit: si inquam, manifestè aduersus vitia illa processerit, quibus sese illi sentiũt obligatos: dissimulant & auertũt oculos cordis: aut qualibet adinuentione palliant vitia: & seducũt miseri semetipsos. In his ego salutis signa, nõ video, magis autem vereor, ne fortè propterea non audiant verbũ Dei: quia non sunt ipsi ex Deo. Est & aliud testimonium, quod in terra datur ad discernendos vtique, qui in ea exules sunt ab

In oct. pasche, sermo. 2.

ind

indigenis: hoc eſt, cœli ciues, à ciuibus Babylonis. Quando enim ſine teſtimonio electos ſuos deſerat Deus Aut certè quænam eis eſſe poterat cõſolatio inter ſpem & metum, ſolicitudine anxia fluctuantibus: ſi nullũ omnino electionis ſuæ habere teſtimoniũ mererentur? Fidelis proinde ſermo, & omni acceptione dignus, quo ſalutis teſtimonia commendantur. Tres ſunt (inquit) qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis. In primo homine peccauimus omnes, in ipſo etiam cecidimus vniuerſi. Cecidimus ſanè in carcerem, luto pariter & lapidibus plenum. Exinde iacebamus captiui, inquinati, conquaſſati, donec venit deſideratus gentiũ, qui nos redimeret abluerèt, adiuuaret. Hic eſt, qui ſanguinem propriũ dedit in redemptionem: aquam ſimul produxit de latere ſuo, in ablutionem emiſit: deinde de excelſo ſpiritum ſuũ, qui adiuuaret infirmitatem noſtram. Quis eſt autem, qui teſtimonium habet effuſi ſanguinis Chriſti, niſi qui continet à peccatis? Seruus enim peccati eſt, qui peccatũ facit: vt ſi deinceps cõtinere potuerit, & iugũ abiicere miſeræ ſeruitutis, certiſſimũ ſit teſtimoniũ redemptionis, quam operatur

portunas oportunitates & occasiones peccati offerat mũdus & ingerat: quàm debilis sit ad illas humanus animus, maximè qui in peccati cõsuetudine sit nutritus. In hac ergo die prudentiæ, eligat de præsenti seculo nequam fugere. Sed nondũ sufficit hoc. Fortè enim vult eligere solitudinẽ, nõ satis attendens propriam infirmitatem & periculosam diaboli luctam. Quid enim periculosius quàm solũ luctari contra antiqui hostis versutias: à quo videatur, & quẽ videre non possit? Itaque iam necessariã habet fortitudinis diem: vt nouerit custodiendam ad dominum fortitudinẽ: & in acie multorũ pariter pugnantium esse quærendã: vbi tot sunt auxiliarij quot socij. Congregatio enim pro formidine sua terribilis est: vt castrorũ acies ordinata. Væ autẽ soli: quia si ceciderit, nõ habet subleuantẽ. Quod si cuiquã ex antiquis patribus gratiam hãc cõcessam audiuimus, nõ expedit temere se committere huic periculo: nec oportet tentare Dñ. Verùm cùm elegit esse in congregatione multorum, nunquid magister eligit esse: qui nondum discipulus fuit, & docere, quod nunquam didicit? Et quomodo aut in se aut in aliis motus irratio-
nab

nabiles poterit temperare? Illucescat ergo dies temperãtiæ, vt quærat quomodo temperari & refrænari possint incõtinẽtes motus voluptatis: bestiales motus curiositatis: ceruicosi motus elationis suæ. Eligat abiectus esse in domo Dei sui, & subiectus esse magistro: sub quo frangatur eius voluntas, & obediẽtiæ fræno concupiscentia reprimatur. Sed iam tibi in ipsa obedientiæ via, aliqua fortassis dura & aspera occurrere possunt: vt accipias interdum præcepta nonnulla, quæ licet salubria sint, minus tamen suauia videantur. Necesse est ergo, vt illucescat dies patiẽtiæ per quam omnia dura & aspera: tacita amplectaris conscientia. Porrò, iam in hoc loco, cauendum tibi arbitror à superbia. Magnum enim est tibi omnino sic vincere temetipsum. Necesse est ergo, vt illuminet cor tuũ radius humilitatis, & declaret quid à te sit: quid à Deo, ne altũ sapias: quoniã Deus superbis resistit: humilibus dat gratiam. Iam verò cùm in his diutius fueris exercitatus, roga dari tibi lumen deuotionis: diem serenissimam, & sabbathum mentis: in quo tanquam emeritus miles in laboribus vniuersis viuas absq; labore: vt quod prius

cum

cum amaritudine & coactione tui spiritus faciebas, de cætero iam cum summa dulcedine peragas & delectatione. Verùm ad hanc quidem perfectionẽ, pauci (ni fallor) perueniunt in hac vita. Multi enim in tota vita sua ad hoc tendunt, & nunquã pertendũt. Quibus tamen si piè & perseuerãter conati sunt, statim vt de corpore exeũt, redditur quod in hac vita dispensatoriè est negatum. Illis verò, qui ad hanc deuotionis gratiam perueniunt, vnũ videtur restare periculum: & omnino timendum eis à dæmonio meridiano. Ipse enim satanas transfigurat se in angelum lucis. Hoc ergo timẽdum ei, qui tanta delectatione omnia facit, nedum sequitur affectionẽ, corpus destruat per immoderatã exercitationem, ac deinde necesse habeat non sine magno spiritalis exercitij detrimẽto circa debilitati corporis curam occupari. Ergo ne hæc incurrat qui currit, illuminari necesse est lumine discretionis: quæ mater virtutum est & cõsummatio perfectionis. Hæc nimirum docet, ne quid nimis, atque hæc est octaua dies in qua circunciditur puer: quia discretio verè circuncidit, vt non plus nec minus fiat.

De

De diuersis saporibus. Cap. XIIII.

Super cāt. serm.50. EST sapientia per quam vtique res sapiunt quæque prout sunt. Vt verbi gratia, Quæ pluris natura habet, pluris quoque ipsa affectio sentiat: minora minus, minima minimè. Si ergo tu diligas Dominum Deum tuum toto corde, tota anima, tota virtute tua; & ipso diuino amore accepto in plenitudinem spiritus totus ignescas, sapit tibi profectò Deus: & si non dignè omnino prout est, quod vtique impossibile est omni creaturæ, certè prout tuum sapere est. Deinde sapiens & ipse tu tibi prout es: cùm te senseris nihil habere prorsus vnde te ames: nisi inquātum Dei es: quippe qui totum vnde amas, in illum effuderis. Sapiēs inquam tibi prout ès: cum ipso experimento amoris tui & affectionis, quam ad teipsum habebis, nihil dignum esse te inuenies: quod vel à teipso ametur, nisi propter ipsum qui sine ipso ès nihil. Iam verò proximus, quem te oportet diligere tanquam teipsum, vt tibi & ipse sapiat prout est: haud aliud profectò sapiet quàm tu tibi: qui id est quod tu: est enim homo. Qui itaque te non diligis, nisi quia diligis Deum, consequenter omnes qui similiter diligunt Deum diligis

tanquam

tanquam teipſum. Porrò inimicum hominem, quoniam nihil eſt pro eo, quòd non diligit Deum, non potes quidem diligere tanquam teipſum, qui Deum diligis: diliges tamen vt diligat. Non eſt autem idipſum diligere, vt diligat: & diligere quia diligit. Proinde vt tibi & ipſe ſapiat prout eſt: ſapiet tibi, non quidem quod eſt, quia vtique nihil eſt: ſed quod futurus forſitan eſt: quod eſt propè nihili: quippe quod adhuc pendet ſub dubio. Etenim de quo conſtat, quòd ad amorem Dei non ſit deinceps redditurus, ſapiat tibi neceſſe eſt: nõ propè iam nihili, ſed nihili ex toto: vtpote quod in æternum nihili eſt.

De diuerſis generibus ſpirituum.

Cap. XV.

QVia ſpirituũ diuerſa ſunt genera, neceſſaria eſt nobis eorum diſcretio: præſertim cùm ab Apoſtolo didicerimus, nõ omni ſpiritui eſſe credendum. Videri enim poteſt minus eruditis: & qui parum exercitatos habent ſenſus: omnem cogitationẽ non alterius quàm ipſius humani ſpiritus eſſe ſermonem. Quod non ita eſſe, & certa fidei virtus probat: & diuinarum teſtimonia ſcripturarum. Audiam (inquit Propheta) nun-

In ſer. de ſeptem ſpiritib⁹, qui incip. Magiſter gen.

quid ego loquar, ſed quid loquitur in me dominus Deus. Et alius Propheta. Angelus (inquit) qui loquebatur in me & cætera. Et in Pſalmo didicimus fieri immiſſionem, etiam per angelos malos. Eſſe tamen ſpiritum carnis non bonum, manifeſtè Apoſt. indicat: vbi inflatos ſpiritu carnis ſuæ quoſdam eſſe teſtatur. Et eſſe ſpiritum huius mundi declarat, vbi gloriatur in domino pro ſe pariter & pro diſcipulis ſuis, quòd non eum acceperint, ſed ſpiritum qui à Deo eſt. Sunt ergo hi duo ſatellites maligni illi' principis tenebrarum, vt dominetur ſpiritus nequitiæ ſpiritui carnis, & ſpiritui huius mundi. Quiſquis ergo ex his tribus ſpiritibus ſpiritui noſtro loquatur, ne credamus ei, quoniã ſanguinem ſitiunt, non quidem corporũ, ſed quod grauius eſt animarum. Sed quoniam ſpiritualis omnium natura eſt, à ſermonibus eorum cognoſcemus eos: & quis ſpiritus ſit, qui loquatur, ipſa ſuggeſtio declarabit. Semper enim ſpiritus carnis mollia: ſemper mũdi vana, ſpiritus malitiæ ſemper amara loquitur. Quoties ergo importunè, vt aſſolet, carnalis cogitatio mentem pulſat (verbi gratia) cum de cibo, de potu, de ſomno cæteriſq; ſimilibus

libus ad carnis curam pertinentibus cogitantes, inhumano quodam inardeſcimus deſiderio, certũ ſit nobis ſpiritum carnis eſſe qui loquitur & tanquam aduerſarium repellamus. Cùm autem non de illecebris carnis, ſed de ambitione ſeculi, de iactantia, de arrogãtia, cæteriſq; ſimilibus cogitatio vana verſatur in cordibus noſtris: ſpiritus mundi eſt qui loquitur, longè pernicioſior hoſtis & maiori ſolicitudine repellendus. Interdum verò ſatellitibus ipſis terga vertẽtibus, princeps ipſe habens iram magnam tanquam leo rugiẽs, inſurgit aduerſus nos. Cùm videlicet non ad voluptatem carnis, aut ſeculi vanitatem: ſed ad iram, ad impatientiam ad inuidiam, ad amaritudinem animum prouocamus importunè ingerendo: ſiquid minus amicabiliter, minúsve diſcretè factum videtur aut dictum: ſi qua denique aut in ſigno, aut in opere quolibet data videtur indignationis occaſio, materia ſuſpicionis. Huic ergo cogitationi non aliter quàm ipſi diabolo reſiſtendum eſt: nec aliter ab ea quàm ab ipſa proditione cauendum. Sed huius ſpiritus aſtutias noſſe, neceſſe eſt: huius cogitationem non expedit ignorare. Interdum enim trãsfigurat ſe ma- *In ſer. de vtil. verbi Dei.*

lignus ille & nequam ſpiritus in Angelum lucis, vt virtutis ſimulatione plus noceat. Sed & tunc quoque ſi diligenter aduertimus, nunquam niſi amaritudinis & diſcordiæ ſeminaria ſpargit. Suadet enim nonnullis ſingularia ieiunia quædam, vnde cæteri ſcandalizentur: non quia diligat ieiunium, ſed quia ſcandalo delectetur. Multa quoque in hunc modum ſolet afferre. Fit tamen aliquando, vt ſpiritus noſter à quolibet horũ trium crebrò ſuperatus, & ſeruus addictus illi, heu in ſuam ipſius perniciem vices illius agat: vt iam ſine omni alterius ſpiritus ſuggeſtione, ipſa ex ſe anima aut voluptuoſas, aut vanas, aut amaras pariat cogitationes. Iam verò facilè non arbitror poſſe diſcerni, quando noſter ipſe loquitur ſpiritus, quandóve loquentem alterum audiat quemlibet è tribus illis. Sed quid refert quicunque loquatur, dum vnum & idem ſit, quod loquuntur? Quid refert loquentis noſſe perſonam, dum conſtet periculoſum eſſe quod loquitur? Si inimicus eſt, reſiſtere viriliter inimico? Si tuus ipſe ſpiritus eſt, argue eam: & miſerabiliter plange, quòd in tantam miſeriam & tam miſerabilem deuenerit ſeruitutem. Quotiens verò

In ſer. de ſeptem ſpiritibus.

Vbi ſuprà

ſuper

ſuper caſtigando corpore, humiliando corde, ſeruanda veritate,& charitate fratribus exhibenda: ſeu cæteris virtutibus acquirendis, conſeruandis, amplificandis, ſàlubris cogitatio in mente verſatur: diuinus ſine dubio ſpiritus eſt qui loquitur: aut per ſeipſum ſanè, aut per Angelum ſuum. Et quemadmodum de humano atque maligno ſpiritu dictum eſt: ſic de Angelico atque diuino: nec facilè eſt quis loquatur diſcernere, nec ignorare periculoſum: præſertim cùm certum ſit Angelum bonum nunquam loqui à ſemetipſo: ſed Deum eſſe qui loquitur in ipſo.

De diuerſis operationibus vocis diuinæ intus in anima. *Cap.* XVI.

Cogitatio ſalubris non aliter quàm diuinæ dignationis ſermo ſuſcipi debet. Beati enim qui audiunt verbum Dei,& cuſtodiunt illud. Vultis noſſe quã beati? Primò quidem ſonans in auribus animæ vox diuina, conturbat, terret, diiudicatq́; : ſed continuò ſi bene aduertis, viuificat: liquefacit,& calefacit, illuminat, mundat. Denique & cibus noſter eſt,& gladius,& confirmatio, & medicina,& requies: reſurrectio quoque & con ſummatio noſtra. Nec mireris, quòd ver *In ſer. de vtil. verbi Dei.*

bum Dei iam nunc inueniatur, omnia in omnibus esse quantum spectat ad iustificationem: siquidem & futurum est omnia in omnibus ad glorificationem. Audiat illud peccator, & conturbabitur venter eius à voce illá, carnalis anima contremiscet: omnia nanque cordis secreta rimatur, atque diiudicat sermo viuus & efficax cordium, ac cogitationum perscrutator. Vnde & licet mortuus in peccato, si audieris vocem filij Dei, viues. Sermo enim quem loquitur, spiritus & vita est. Si cor tuum induratum est, memento scripturæ dicentis, Emittet verbum suum & liquefaciet ea. Si tepidus es, & euomi iam formidas, non discedas ab eloquio domini, & inflammabit te: quia eloquium eius ignitũ valde. Quòd si tenebras ignorantiæ plangis, diligenter audi quid loquatur in te dominus Deus: & erit lucerna pedibus tuis verbũ domini, & lumen semitis tuis. Ac fortassè tantò amplius doles, quanto clarius peccata etiã minima illuminatus agnoscis. Sed sanctificabit te in veritate pater, quæ est vtique sermo eius. Iam verò cùm laueris manus tuas, ecce parauit in conspectu tuo mensam: vt non de solo pane viuas, sed de omni verbo quod pro
cedit

cedit de ore Dei: & in fortitudine cibi illius curras viam mandatorum eius. Vbi si consistunt aduersum te castra & prælium tentationis insurgit, arripe gladium spiritus quod est verbum Dei, & in eo facilè triumphabis. Quòd si fortè, vt est certaminis consuetudo, cõtigerit aliquando vulnerari, mittet verbũ suum & sanabit te, & eripiet de interitionibus tuis. Sed etsi titubas adhuc, in verbis suis confirmabit te. In his atque huiusmodi perseuera: in talibus iugiter exercere: donec iam dicat spiritus vt requiescas à laboribus tuis. In hoc verbo quiesces dulciter, ac suauiter soporaberis, donec veniat hora. Veniat cùm omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem eius & procedẽt. Sed quo? Alij quidem in iudicium: alij verò in vitam. Et quis scit, si est dignus amore an odio? Et tunc ab auditione mala non timeam domine: sed beata magis auditio perducat ad visionem cùm dices, Venite benedicti patris mei, percipite, &c.

De diuersis Dei nominibus.

Cap. XVII.

VT diuersis nominibus Deum nunc quidem patrem, nunc magistrum vocemus, aut dominum, non illius sim- *In quibusdã dictis.*

pliciſſimæ & omnino inuariabilis naturæ diuerſitas vlla in cauſa eſt: ſed affectionum noſtrarum multiplex variàtio ſecundum diuerſos profectus animę vel defectus. Videntur enim quædam animæ ſub patrefamiliàs agere, quædã ſub domino, quędam ſub magiſtro, quædam quoque ſub patre: & nonnullæ ſub ſponſo, vt cum proficientibus proficere, cum immutatis mutari videatur & ipſe: licet idem ipſe ſit: & anni eius non deficiant. Primus ſtatus eſt, quo ſub Deo cœperũt eſſe homines: qui tanquam mercenarij ſub patrefamiliàs viuunt, quorum ſecularis & mercenaria intentio. Hi ſunt, quos in ſeculo videmus, aut nullo, aut exiguo deſiderio æternorum: velut ſub mercede ſeruire Deo & ab eo terrena petere, quæ deſiderant. Iam verò ſecundo ſtatu incipit eſſe ſub domino, qui tanquam ſeruus carcerem timet: & metuit ne ſubigatur pœnis. In quo ſanè ſtatu conuerſio eſt, exitusq́; à ſeculo, & introitus vitæ. Huic gradui tertius admodum proximus & quaſi permiſtus eſt: eorum ſcilicet, qui paruuli adhuc in Chriſto lac concupiſcunt: tanquam ſub magiſtro & pædagogo viuentes: qui prouident dominũ in conſpectu ſuo ſemper: nec iam ſerui

seruiliter timent supplicia: sed tanquam paruuli metuunt plagas virgarũ, apprehendentes disciplinã magistri: ne quando irascatur & pereant de via iusta: ne deuotionis gratia subtrahatur: & molesta eis omnia fiant, laborent tædio quodam: & quasi vapulent intus in anima in amaritudine, scilicet cogitationũ. Hæc enim sunt verbera, quibus castigat paruulos suos Deus. In his itaque primordiis & quasi infantili ætate: sic vicissim sibi, accedũt timor domini & disciplina magistri: vt nunc in isto, nunc in statu illo sese inueniat quisquis sollicitus fuerit diligenter hoc obseruare. Status filij iam robustæ ætatis est, qui sub patre viuit: nec lacte iam potatur vel vescitur, sed solido cibo: oblitus sanè quæ retrò sunt, in quibus seruilis oculus in amaritudine morabatur. Sed ne ipsa quidem præsentia considerans, nec paruas paruulorum consolationes captans, magis autem extendens se in anteriora ad palmam supernæ vocationis, & introitum futuræ beatitudinis: expectant beatam spem & àduentum gloriæ magni Dei. Euacuauit enim, quæ erant paruuli: & qui iam profecit in virum perfectum: in his quæ patris sunt, oportet eum esse:

suspirare ad hæreditatem, sedulaq; circa eam meditatione versari. Nũquid enim mercenarium eum quis æstimet, qui paternæ inhiet hæreditati: eamq; toto affectu expetit & expectat? Inuenitur tamen alter gradus sublimior: & effectus dignior isto, cùm penitus castificato corde, nihil aliud desiderat anima: nihil à Deo quærit quàm ipsum Deum. Crebrò siquidem didicit experimento, quàm bonus dominus sperãtibus in se, animæ quærenti ipsum. Neque enim suum aliquid non felicitatem, non gloriam, non aliud quicquam tanquam priuato suiipsius amore desiderat anima, quæ eiusmodi est, sed tota pergit in Deum. Vnicuique ei ad perfectum desiderium est, vt introducat eam rex in cubiculũ suũ: vt ipsi adhęreat ipso fruatur. Vnde & iugiter reuelata facie, quoad potest, cælestis sponsi gloriam speculando: in eandem imaginem transformatur de claritate, tanquam domini spiritus.

De diuersis saporibus Dei.
Cap. XVIII.

DEus, licet vnus sit, & vnũ sit, tamen non sui varietate, sed animi nostri mutatione gustantibus nobis, diuersos videtur habere sapores. Sapit enim timen

menti iuſtitiam & potentiã: ſapit amãti bonitatem & miſericordiam. At is penitus inſipiens eſt, cui nec timorẽ Deus ſapit, nec amorem. Diſcat quantũ vult: ego ſapientem non dixerim, dum nec timet, nec diligit dominum. Quomodo enim dixerim in ſapientia conſummatum, quem video nec initiatum? Nam initiũ ſapientiæ timor domini: cõſummatio, amor: media ſibi vendicat ſpes. Cui ergo nec iuſtitiam ſapit Deus per timorem, nec miſericordiam per amorem: is planè dicit in corde ſuo, non eſt Deus. Deum enim non putat, quem nec iuſtum, nec pium reputat.

De diuerſis modis, quibus filius ſe habet ad patrem. Cap. XIX.

COmmendant nobis ſacræ literæ Chriſtũ dominũ: & ex patre, & in patre, & cũ patre, & prò patre, etiam & ſub patre. Quòd dicitur ex patre, ineffabilis eſt natiuitas; quod in patre, cõſubſtantialis vnitas: quòd cum patre, ęqualitas maieſtatis. Sanè etiam tria hæc ab æterno. Cæterùm ſi ex patre naſcens, quid in patre, aut cum patre? Non incongruè forſitan in patre cubans, cum patre ſedens dicatur. Et audite conſeſſus huius, & huius accubitus rationem.

In ſer. vl. de viſione Iſaia.

nem. Sicut enim ſeſsio maieſtatem, ſic confeſsio æqualitatẽ exprimit maieſtatis: præſertim cùm ſit ei ſedes à dextris patris: non ſanè ſub pedibus vel quaſi à tergo. Et ſedere quidem iam quieſcere eſt: ſed iacere magis. Quid autem delectabilius & quodammodo dulcius eſſe videbitur filio, quòd in patre eſt, an ꝙ cum patre omnibus præeſt? In quo putas horum ſumma illa pax Dei, quæ exuperat omnem ſenſum: & ſingularis requies domini competentius aſsignetur? Etſi dignè ſatis ore id exprimi nequeat, corde tamẽ forſitã piè cõcipitur: vt ſalua quidẽ in omnibus illius indiuiſibilis ſimplicitate eſſentiæ: inter gloriç æqualitatem, & ſubſtãtiæ vnitatem: velut ſimilitudo quædã ei, quæ inter conceſſum & accubitum eſt, cogitari poſſe diſtinctio videatur. Iam verò quod dicitur à patre ambulantem ſignificat, & ad incarnationis eius ſpectat aduentum. In terris nimirum viſus, & cũ hominibus conuerſatus, medius noſtrum quem neſciebamus, ſtetit. Verus quidẽ eſt Emanuel nobiſcum Deus: nobiſcũ ſtans: ſed pro patre. Quòd enim nobiſcum ſtetit, adiutoriũ: ꝙ pro patre ſtetit, zelum deſignat. Paternam nempe quærebat

rebat in omnibus gloriam, cuius & venerat facere voluntatem. Cæterum si pendentem cõsideres, si Christũ & hũc crucifixum attendas, vbi maximè euidentissiméque eum sub patre reperies: hoc propriè & specialiter ad humanæ pertinuit naturæ humilitatem. Dicere ne audebimus, quòd aliquando etiam fuerit sine patre? Nemo id præsumeret, si non prior ipse dixisset, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? quasi quædã ibi derelictio fuit, vbi nulla fuit in tantâ necessitate virtutis exhibitio: nulla maiestatis ostensio. Habemus itaq; Christum Iesum ex patre nascentem, in patre cubantem, cum patre sedentem, à patre ambulantem, pro patre stantem, sub patre pendentem, sine patre quodammodo morientem.

Quod pater & filius, & spiritussanctus & sancti & angeli desiderant nostram consummationem. Cap. XX.

MArtyres cùm iudicij diem postularẽt, nõ tanquã vindictæ cupidi, sed perfectionẽ desiderantes beatitudinis, quàm tunc habituri sunt, acceperũt diuinum responsum, Sustinete modicũ tempus, donec impleatur numerus fratrum vestrorũ. Acceperunt iam quidem *In ser. 2. de vigil. nati. dom. O Iuda.*

singulas

ſingulas ſtolas, ſed nõ veſtientur duplicibus, donec veſtiamur & nos. Vadia tenemus & obſides ipſa eorum corpora: ſine quibus conſummari non poſſunt, nec ea recipiẽt ſine nobis. O ſi cognoſceremus, quomodo aduentum noſtrũ expectant, quantum deſiderant, quàm ſollicitè quærunt, quàm libẽter audiũt bona de nobis. Quid tantum de his loquor, qui didicerunt, ex his, quæ paſſi ſunt compaſſionem, quando & ipſi nos angeli ſancti deſiderant? Nónne de vermiculis iſtis, & de puluere iſto reſtaurandi ſunt muri cæleſtis Hieruſalem? Putatis quantum dèſiderant ciues cæleſtes inſtaurari ciuitatis ſuæ ruinas? Quomodo ſolliciti ſunt, vt veniant lapides viui qui coædificentur eis? Quomodo diſcurrunt medij inter nos & Deum, fideliſsimè deportantes ad eum gemitus noſtros, & ipſius nobis gratiã deuotiſsimè reportantes? Planè nõ dedignabuntur, vt ſimus eorũ ſocij: quorũ facti ſunt iam miniſtri. Exultare fecimus angelos quando cõuerſi ſumus ad pœnitentiã: proficiamus & feſtinemus complere de nobis eorum lætitiam. Væ tibi quicunque es, qui deliberas redire, ad lutum, reuerti ad vomitũ. Putas ne

placatos

placatos habebis in iudicio, quos tanto & tam separato priuari vis gaudio? Nõ solùm angeli, sed & ipse angelorũ nos creator expectat. Expectat nos pater & desiderat, non solùm propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, sed propter semetipsum. Nam de filio quis nesciat, quantum desideret fructum natiuitatis suæ, & totius vitę quam gessit in carne: deniq; fructum crucis & mortis suæ, pretiũ sanguinis pretiosi? Nónne enim traditurus est Deo & patri regnũ, quod acquisiuit? Nónne ei restauraturus est creaturas suas, pro quibus illum pater misit in terris? Expectat nos & spiritussanctus. Est enim charitas & benignitas in qua prædestinati sumus ab æterno: nec dubium, quin prædestinationẽ suã velit impleri. Ergo quia omnis nos curiæ cælestis frequentia desiderat, & expetit, & expectat, curramus nõ quasi in incertum: curramus desideriis & profectu virtutum. Hæc interim sit consolatio nostra, donec egrediamur, vt dominus sit nobiscum.

Quod animæ sanctorum desiderant corpora sua. Cap. XXI.

In lib. de diligendo Deum.

QVoniam scriptura loquitur Deum omnia fecisse ꝓpter semetipsum, erit

erit profectò vt factura ſeſe quãdoque coformet & concordet authori. Oportet proinde in eundem nos affectum quandoque tranſire: vt quomodo Deus omnia eſſe voluit propter ſemetipſum: ſic nos quoque nec noſipſos, nec aliud aliquid fuiſſe vel eſſe velimus, niſi æquè propter ipſum ob ſolam videlicet ipſius volũtatem, nõ noſtrã voluptatẽ. Delectabit ſanè non tam noſtra vel ſopita neceſsitas, vel ſortita felicitas, quã quòd eius in nobis, & de nobis volũtas adimpleta videbitur. Quomodo ſtilla aquæ modica multo infuſa vino deficere à ſe tota videtur, dum ſaporem vini induit & colorem: & quomodo ferrum ignitum & cãdens igni ſimillimum ſit, priſtina propriaque exuta forma: ſic omnem tunc in ſanctis humanam affectionem quodam ineffabili modo neceſſe erit à ſemetipſa liqueſcere, atque in Dei penitus transfundi voluntatem. Alioquin quomodo omnia in omnibus erit Deus, ſi in homine de homine quicquam ſupererit? Manebit quidẽ ſubſtãtia, ſed in alia forma, alia gloria, aliaque potentia. Sed ſi animæ ſanctorum iam ſolutæ corporibus velint ſua corpora recepiſſe, aut certè recipere deſiderent

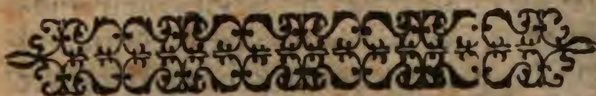
derent, & ſperent: liquet proculdubio necdum à ſeipſis penitus immutatas, quibus conſtat, necdum penitus deeſſe de proprio quo vel modice intentio reflectatur. Donec ergo abſorpta ſit mors in victoria, & noctis vndique terminos lux perennis inuadat, & occupet vſquequaque: quatenus in corporibus gloria cæleſtis effulgeat, nõ poſſunt animæ ex toto ſeipſas exponere & trãſire in Deũ: nimirum: ligatæ corporibus etiã tunc, & ſi non vita vel ſenſu certè affectu naturali: ita vt abſque his nec velint, nec valeant conſummari. Ergo abſque profectu animæ, nec ponitur corpus, nec reſumitur. Nec mirũ, ſi corpus iam gloriæ conferre videtur ſpiritui? quod & infirmũ & mortale conſtat ipſi non mediocriter valuiſſe. Valet Deum diligenti animæ corpus ſuum infirmum: valet & mortuum, valet reſuſcitatum. Primò quidem ad fructum pœnitẽtis: ſecundò ad requiem: poſtremò ad cõſummationem. Merito ſine illo perfici non vult, quòd in omni ſtatu in bonum ſibi ſubſeruire perſentit. Bonus planè fidúſque comes caro ſpiritui bono: quæ ipſum aut ſi onerat, iuuat: aut ſi nõ iuuat, exonerat: aut ſi iuuat, minimè exonerat.

concupiſcet: & ex omnibus id magis apparet, quod magis fuerit appetendum, Merito denique cõcupiſcibili noſtro iuſtitiam attribuimus: ex quo nimirum aut iuſti aut iniuſti reputatur. Iam verò quod dicitur in nobis concupiſcibile, cũ repleuerit illud Deus, perfecta erit in nobis tranquillitas: & in ſummam iocunditatem atque lætitiam replebitur pace diuina. Et vide ſi non his tribus perfecta quantum ſanè ad animã ſpectat beatitudo conſiſtit: quãdo ſcientia iam non inflat propter iuſtitiam, iam non contriſtat propter lætitiam, vt ceſſet prouerbium illud: Qui apponit ſcientiam, apponit & dolorem, quando iuſtitiam nec indiſcreta erit propter ſcientiam, nec oneroſa propter lætitiam: quando lætitia nec ſuſpecta erit propter ſcientiam, nec impura propter iuſtitiam. Sed in his omnibus nihil adhuc exterior homo noſter accepit. Ipſi ergo vt inhabitet gloria, etiam in terra noſtra quatuor ſunt quærenda: quem nimirum conſtat ex elementis quatuor eſſe compactum. Nec mireris, quòd pluribus indigere videtur, qui miſerior eſt. Habeat ergo terra noſtra immortalitatem: nec iam denuo

timeat se in puluerem redigendam. Resurgens enim corpus nostrum iam non moritur: mors illi vltra non dominabitur. Sed quid proderit, si fortè cõtingat in æternum viuere in miseriis & ęrumnis passibilitatis huius: qua nimirũ incessanter corpus hoc corruptibile affligitur: & si non semel vtiq; semper moritur? Habeat certè etiã aqua omnimodam impassibilitatem. Ab humoribus enim inordinatis causas aiunt procedere passionũ. Sed iam desiderat corpus nostrum etiam leuitatem: secundũ eam nimirum quã habet ex aëre portionẽ. Tanta itaque futura credenda est corporum leuitas & agilitas beatorum, vt possint si velint absque omni mora seu difficultate, ipsam quoque cogitationũ nostrarum sequi ad omnia velocitatẽ. Quid vlträ deest ad perfectam corporis beatitudinem? Sola vtiq; pulchritudo. Hanc perfectissimam habituri non immerito possumus attribuere ei parti, quam habemus ab igne. Saluatorem enim expectamus (vt ait Apostolus) qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratũ corpori claritatis suæ, exhibens quod pollicitus est: quoniã fulgebũt iusti, sicut sol in regno patris eorum.

rum. Sic ergo replebit animas nostras Deus, cùm perfecta in eis scientia fuerit: perfecta iustitia, perfecta lætitia. Sic replebitur maiestate eius omnis terra nostra, cùm fuerit corpus immortale, impassibile, agile, configuratum denique corpori claritatis suæ.

FINIS LIBRI DECIMI.

AMPLISSIMAE LAVDES DE BEATISSIMA VIRGINE Dei genitrice, per D. Bernardum, Abbatem Clareual.

De dignitate & excellentia beatæ Mariæ virginis.

NOn est quod me magis delectet, non est quod terreat magis, quàm de gloria virginis matris habere sermo- *In ser. de assumpti. eiusdem. sermo. 4.*

nem. Vt enim ſileam, interim ineffabile priuilegium meritorum & prærogatiuam penitus ſingularem, tanto eam deuotionis affectu amplectuntur, honorant, ſuſpiciunt, vt dignũ eſt vniuerſi, vt licet, de ea loqui, geſtiant omnes. Tamẽ quicquid dicitur de indicibili eo ipſo quod dici potuerit, minus gratũ ſit, minus placeat, minus acceptetur. Quænã poterit lingua, etiam ſi angelica ſit, dignis extollere laudibus virginem matrem: matrẽ autem non cuiuſcũque, ſed Dei? Quæ enim vel angelica puritas virginitati illi audeat cõparari? quæ digna fuit ſpiritusſancti ſacrariũ fieri & habitaculũ filij Dei? Nec in mundo locus dignior virginalis vteri templo, in quo Dei filium Maria ſuſcepit: nec in cœlis regali ſolio quo Mariam Mariæ filius ſublimauit. Quantum enim gratiæ in terris eſt adepta præ cæteris, tantum & in cœlis gloriæ obtinet ſingularis. Et quod mireris in Maria, ſcilicet cũ virginitate fœcunditas, à ſeculo nõ eſt auditum, vt aliqua ſimul & mater eſſet & virgo. O ſi & cuius mater attendas: quo te tua ſuper eius mirabili celſitudine ducet admiratio? Nonne tuo, imò veritatis iudicio illa quæ Deũ habuit filium ſuper

Vbi ſuprà. ſermo. 1.

Super miſſus eſt. Hom. 2.

ſuper omnes etiam choros exaltabitur angelorũ? Virgo vtique ſancta, virgo ſobria, virgo deuota Maria. Ex regalibus orta, ex ſemine Abrahę, generoſa, ex ſtirpe Dauid, diuinitus cõceſſa, cælitus repromiſſa, myſticis præfigurata miraculis, oraculis prænunciata propheticis, virginitatis primiceria, ſine corruptione fœcũda, ſine grauamine grauida, ſine dolore puerpera, ſola inter mulieres à cõmuni maledicto & dolore parturientium aliena. Si rerum pretia de raritate pẽſamus, nihil his poteſt carius inueniri. Siquidẽ in omnibus his, nec primam ſimilem viſa eſt nec habere ſequentẽ. In Maria coruſcat mãſuetudo pudoris, deuotio humilitatis, magnanimitas credulitatis, martyrium cordis. O admirandã & omni honore digniſſimã virginẽ: virginẽ carne, virginẽ mente, virginẽ profeſſione. O fœminã ſingulariter venerãdam, ſuper omnes fœminas admirabilem, parentũ reparatricem, poſterorum viuificatricẽ. Vere ſancta corpore & ſpiritu: & integritatẽ carnis habẽs & propoſitum integritatis. Virginitatis decus cum munere fœcunditatis, humilitatis inſigne, diſtillantem claritatis fauum, miſericordiæ viſcera, plenitudinẽ gra-

In 1. ſer. de verbis apocal. beati Io. qui incipit, Signum appar.

Super miſſus eſt. Homilia 2.

In ſer. de nat. beatæ Mariæ.

Super miſſus eſt. Homilia. 4.

tiæ, prærogatiuã gloriæ singularis. Fe-
Sup. missus est. Homilia. 1. lix Maria, cui nec humilitas defuit, nec virginitas. Et quidem singularis virginitas quam non temerauit, sed honorauit fœcunditas. Et nihilominus specialis humilitas quam non abstulit, sed extulit fœcunda virginitas. Et incomparabilis prorsus fœcunditas, quam virginitas simul comitatur & humilitas. Hæc
Vbi suprà, Homil. 2. nimirum virgo regia gemmis ornata virtutum, geminóque mentis & corporis decore præfulgida: specie sua & pulchritudine sua in cælestibus cognita, cœli ciuium in se prouocauit aspectus: ita vt & regis animum in sui concupiscentiam inclinaret, & cœlestem nuncium ad se de supernis educeret.

De laude eiusdem virginis.

In 4. ser. de vig. nat. O Beata Maria sola inter mulieres benedicta: sola à generali maledicto libera, & dolore parturientiũ aliena.
Sup. missus est. Homil. 3. Virgo fœcunda, casta, puerpera, mater iusta, ab angelo benedicta, & à cunctis generationibus terræ merito beata prędicaris. Inuenisti quod quęrebas: inuenisti quod nemo ante te potuit inuenire: inuenisti gratiã apud Deũ. Quam
vbi suprà. Homil. 4. gratiã? Dei & hominum pacem, mortis destructioné, vitæ reparationẽ. Tu illa

pro

promiſſa, illa expectata, illa deſiderata, in qua & per quam Deus ante ſecula diſpoſuit ſalutem operari in medio terræ. Plena & gratiarũ, plena rore cœleſti, innixa ſuper dilectũ, deliciis affluẽs, puella præelecta & præparata altiſſimi filio. Quàm familiaris Deo facta es domina. Quàm ꝓxima imò quàm intima? Quã tam inueniſti gloriã apud Deũ? Quantã gratiã? Gratiã plenã, gratiã ſingularem: nam ſola omnibus gratiã inueniſti. Singulariter quidem fructus ventris tui ad omniũ mẽtes te mediante peruenit. In te nimirũ ſola rex ille, diues & prædiues exinanitur, excelſus humiliatur, immẽſus abbreuiatur, & ab angelis minoratur: verus denique Deus & Dei filius incarnatur. Sed quo fructu? Nẽpe vt omnes eius paupertate locupletemur: eius humilitate ſubleuemur: eius minoratione magnificemur: eius incarnatione adhærentes Deo, incipiamus vnus ſpiritus eſſe cũ eo. O virgo prudẽs, ô virgo deuota quis te docuit Deo placere virginitate. Quæ lex? quæ iuſtitia, quæ pagina veteris teſtamẽti vel præcepit, vel conſuluit, vel impulit in carne non carnaliter viuere, & in terris angelicã ducere vitam? Nec præceptum, nec conſi-

In ſer. de verb. Apoc. beati Ioan.

De annunciat. Mariæ ſerm. 3.

Sup. miſſus eſt. Homil. 3.

lium, nec exemplũ habuisti. Vnctio
cebat te de omnibus, ac sermo Dei
uus & efficax, ante tibi factus est ma
ster quàm filius: prius instruxit ment
De aduẽtu. ser. 3. quàm induit carnẽ. O virgo virga s
limis. O verè cœlestis planta prec
sior cunctis, sanctiór vniuersis. O v
lignum vitæ, quod solum fuit dign
portare fructum salutis. Per te access
habemus ad filium. O benedicta
uentrix gratiæ, genitrix vitæ, mater
lutis vt per te suscipiat nos, qui per
datus est nobis. Excuset apud ipsum
tegritas tua culpam corruptionis n
stræ: & humilitas Deo grata, nostræ v
niam impetret vanitati: copiosa ch
ritas tua, nostrorum cooperiat multi
dinem peccatorum: & fœcunditas gl
riosa, fœcũditatem nobis conferat m
ritorum. Domina nostra, mediatrix n
stra, aduocata nostra tuo filio nos rec
cilia, tuo filio nos commenda, tuo n
filio repræsenta. Fac ô benedicta, p
gratiã quam inuenisti, per prærogati
quam meruisti, per misericordiã qua
peperisti: vt qui mediãte te fieri dign
tus est particeps infirmitatis & miser
nostrę, te quoq; intercedente particip
faciat nos gloriæ & beatitudinis suæ.

D

De pietate & misericordia eiusdem beatißimæ virginis.

QVid ad Mariam trepidet humana fragilitas? Nihil in ea austerũ, nihil terribile, tota suauis est, plena pietatis, plena gratiæ, plena mãsuetudinis & misericordiæ. Affectu cõpatiendi & subueniendi abundat, effectu inuocantibus eam subuenit vniuersis. Denique omnibus omnia facta est: omnibus misericordiæ sinum aperit: vt de plenitudine eius accipiant vniuersi: captiuus redemptionem, æger curationem, tristis cõsolationem, peccator veniam, iustus gratiã, angelus lætitiã, denique tota trinitas gloriam, filij persona carnis humanæ substantiam, vt non sit qui se abscondat à calore eius. Omnibus sese exorabilem, omnibus clementissimam præbet, omnium denique necessitates amplissimo quodam miseretur affectu. Ad Mariam enim sicut ad medium, sicut ad arcanum Dei, sicut ad rerũ causas, sicut ad negotium seculorum respiciunt: & qui in cælo habitant, & qui habitant in inferno, & qui nos præcesserunt: & nos qui sumus, & qui sequuntur, & nati natorũ, & qui nascẽtur ab illis. Illi qui sunt in cœlo vt resarciantur, & qui in inferno vt erip

In ser. de verbis Apocal. beati Ioã.

De pente cost. ser. 2

demptionem. Per te enim cælum impletum est: infernus euacuatus, instauratæ ruinę cęlestis Hierusalem: expectãtibus miseris vita perdita data. Sit igitur pietatis tuæ virgo benedicta, ipsam quam apud Deum inuenisti gratiã notam facere mundo: reis veniã, medelam ęgris, pusillis corde robur, afflictis cõsolationem, periclitantibus adiutorium & liberationem, sanctis tuis precibus obtinẽdo. Dulcissimum quoque nomen Mariæ inuocantibus seruulis per te regina clemens gratiæ suæ munera largiatur Iesus Christus filius tuus Deus noster, qui est super omnia Deus benedictus in secula seculorum.

De ineffabili conceptu & admirabili partu ipsius.

QVis explicare queat, quemadmodum superueniente spiritu obumbrante virtute altissimi, caro factum sit verbum Dei, & dominus maiestatis: quẽ nõ capit vniuersitas creaturæ intra virginea sese clauserit viscera factus homo? Abyssus planè imperscrutabilis incarnationis dominicæ sacramẽtũ. Quis enim vestiget, quis attingat, quis apprehẽdat? Iniungitur noua legatio angelo Gabrieli, & nouam virga professa virtutem,

In ser. 1. de assum.

De annunciat. dom. sermo. 2.

tem, nouę ſalutationis honoratur o
quio. Impletur per graciam, quæ c
piſcentiam neſcit: vt ſpiritu ſuperu
te altiſſimo pariat filiũ, quę virum d
In vigi. natiuita. do. ſer. 4. gnatur admittere. Intuere obſecro,
le ſit iſtud: quàm nouum, quàm adn
bile, quàm amabile, quàm iocund
Quid enim pulchrius quàm gener
caſta: quid glorioſius quàm ſanc
ſyncera cõceptio, in qua nihil eſt p
ris, nihil ſordis, nihil corruptionis?
ſtãtialiter enim vtero virginis illap
In 2. ſer. pentecoſt. de ſpiritu ſancto cõceptus eſt Chri
O verè noua miracula, conceptus
In vig. natiuita. do ſer. 4. ſine pudore, partus ſine dolore, mat
ne corruptione. O verè nouitas ina
ta: virgo peperit, & poſt partũ inuic
permanſit. Fœcunditatem prolis
carnis integritate: & gaudiũ matris
bẽs cum virginitatis honore. Mate
ſine corruptione virginitatis: filius
omni labe peccati. Qui generat, m
& virgo eſt: qui generatur, Deus &
Vbi ſuprà. ſermo. 1. mo eſt. O partus ſolus ſine dolore, ſ
neſcius pudoris, corruptionis igna
non reſerans, ſed conſecrans virgin
vteri tẽplum. O natiuitas ſupra na
illibata ſanctitate: honorabilis mun
amabilis hominibus, inueſtigabilis

gelis, omnib' admirabilis. Angelus nunciat, virtus obumbrat, ſuperuenit ſpiritus, virgo credit, fide concipit virgo, parturit virgo, manet virgo, quis non miretur? Naſcitur altiſſimi filius, Deus de Deo, genitus ante ſecula. Naſcitur denique verbum infans: quis vel ſatis miretur? In conceptu partuq; virginali noua ac mira profectò inſpicit, qui diligenter inquirit. Porrò ibi agnoſcitur longitudo breuis, latitudo anguſta, altitudo ſubdita, profunditas plena. Ibi agnoſcitur lux non lucens, verbũ infans, aqua ſitiens, panis eſuriens. Videas, ſi attendas potentiam regi, ſapientiam inſtrui, virtutem ſubſtentari. Deum lactentem, ſed Angelos reficientẽ, vagientem, ſed miſeros conſolantem. Videas, ſi attendas triſtari lætitiã, pauere fiduciam, ſalutem pati, vitam mori, fortitudinem infirmari. Sed quod non minus mirandum eſt, ipſa ibi cernitur triſtitia lætificans, pauor confortans, paſſio ſaluans, mors viuificans, infirmitas roborans. *Sup. miſſus eſt. Hom. 2.*

Quòd quicquid gratiæ in nobis eſt mediante virgine habemus.

REdempturus Deus humanum genus, pretium vniuerſum contulit in Mariã. Vt quid hoc? Vt ſaluaretur mater *In ſer. de nati. eiuſdem virg. de aquæ ductu.*

per

per filium, & querela viri deinceps
uersus fœminã sopiretur. Ne dixeri
Adam, mulier quã dedisti mihi, ciba
me fructu vetito. Dic potius, mul
quã dedisti mihi cibauit me fructu b
nedicto. Altius ergo intuemini fratr
quanto deuotionis affectu à nobis ea
voluerit honorari, qui totius boni pl
nitudinem posuit in Maria: vt si qu
spei, si quid gratiæ, si quid salutis in no
bis sit, ab ea nouerimus redundare. To
tis ergo medullis cordiũ præcordior
affectibus, & votis omnibus Mariã hã
veneremur: quia sic est voluntas eius
qui totũ nos habere voluit per Mariã
Hæc inquã, volũtas eius est, sed pro no-
bis. In omnibus siquidem & per omnia
prouidẽs miseris tentationẽ nostrã so-
latur, fidẽ excitat, spem roborat, diffidẽ-
tiã abigit, erigit pusillanimitatẽ. Virgo
regia est via, per quam ad nos saluator
aduenit: procedẽs ex eius vtero tanquã
sponsus de thalamo. Tenẽtes ergo viã,
studeamus & nos per eã ad ipsum ascẽ-
dere, qui per ipsam ad nos descẽdit: per
eam venire in gratiam ipsius, qui per
eam in nostram miseriam aduenit. Sup-
pliciter & efficaciter salutis nostræ ne-
gotia percunctabit: tanquam iudicis
mater

De aduẽtu. ser. 2.

mater & mater miſericordiæ. Curandum nobis ſummoperè eſt, ne verbum quod de ore patris ad nos egreſſum eſt, virgine mediante vacuum reuertatur, ſed per eandem nihilominus virginem, gratiam pro gratia referamus. Suæ reddantur origini fluenta gratię: vt liberius fluant: alioquin niſi ad fontem redeant, exiccantur, & infideles in modico quod maximum eſt, accipere non meremur. Quæramus gratiã, & per Mariam, quæramus: quia qui quærit, inuenit, & fruſtrari non poteſt. Quæramus gratiam, ſed gratiam, apud Deum: nam apud homines gratia fallax. Aduocatum vis habere ad Chriſtum? ad Mariam recurre, exaudiet vtique matrem filius. Cæterùm, quicquid illud eſt, quod offerre paras, Mariæ commendare memento, ſi non vis ſuſtinere repulſam. Filioli, hæc peccatorum ſcala, hæc mea maxima fiducia eſt: hæc tota ratio ſpei meæ. Dico vobis, ſi piè à nobis pulſata, ſi piè fuerit inuocata, compatietur nobis non deerit neceſſitati noſtræ. Siquidem nec facultas ei deeſſe poterit, nec voluntas: quoniam regina cælorum eſt, miſericors eſt, & mater miſericordiæ.

Ex dictis beati Bernardi Abbatis in capitulo sequenti.

In epistol. ad Robertum monachum. DOlor nimius non deliberat, n verecundatur, non consulit rat nem, non metuit dignitatis damnu legi non obtẽperat, iudicio non acqu scit, modum ignorat & ordinem: id or nimodo & solummodo satagenti anim quo vel careat, quod se dolet habere: v habeat quo dolet carere. *In quadã epistola.* Vbi suspicio ibi discussio est necessaria. *In epistol. ad Brunonem Coloniens. Archiepisc.* Rectus ord requirit, vt prius propriam, deinde alie nas curare studeas conscientias: ex hoc ad miserandum proximum recto iam tramite charitas ordinatè procedit: quippe ad sui quisque mensuram amare pręcipitur. *In epistol. ad magis. Gisibert.* Vera illa & indubitata sapientia est, quæ turpia lucra contemnit: & indignum sibi iudicat eodem cum idolorum contubernio frui. *In epistol. ad Drogonem monachum.* Nemo perfectus, qui perfectior esse non appetit, & in eo quisque perfectiorem se probat: quo ad maiorem tendit perfectionem. Melius est vt scandalum oriatur, quàm veritas relinquatur. Monachus non habet docentis sed plangentis officium: quippe cui oppidum carcer esse debet, & solitudo paradisus. *In epistol. ad Guido-* Rerum causa non materia, nec exitus actuum, sed intentionis propositum

positum culpas discernit & merita. Multa scienda nesciuntur, aut sciendi incuria, aut discendi desidia, aut verecundia inquirendi: & quidem huiusmodi ignorantia non habet excusationem. Tunc recentia iocundius bona clarescũt, cùm fuerint malis comparata prioribus. Similia ex similibus innotescunt, sed ex contrariis cõtraria, aut placent amplius aut displicent. Tunc demum veræ amicitiæ erunt, si veritatis fuerint fæderatæ consortio. Libenter carebo quantolibet etiam spirituali quæstu, qui non possit acquiri, nisi cũ scandalo. Vbi enim scandalum, ibi proculdubio est charitatis detrimentum. Vbi autem diminutio charitatis, miror quòd vel quale possit spiritalis exercitij sperari lucrum. Error est humanæ mentis, non modò bonum putare malum & malum bonũ: aut verum falsum, & econuerso: sed etiam certa recipere pro dubiis. dubia pro certis. Extorta seu coacta licentia non est licẽtia, sed violentia. Quodcunque autem ita placet, vt si rectè fieri non possit: placeat tamen fieri, eo etiam modo, quo fas non est, nimis est: ac per hoc, quia iam bene non fit, bonum non est. Stultus dum non loquitur, sapiẽs putatur: nam quòd

nem Ab de trib font.

In episto admagis Hugonẽ de S.Vi

In episto ad Sugg riũ Ab S.Diony

In episto ad Abb. Ioan.Ca notens.

In episto ad Guli mũ Ab S.Theod.

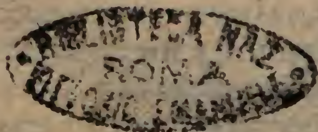
non loquitur,non ſenſus inopia, ſed h
militatis eſſe cuſtodia creditur. Ind
ctus ſi præſumat docere quod neſcit, n
hil indoctius agitur:feruens ſpiritus
vehemens deſiderium, aperiri ſola lin
gua non ſufficit. Recta facere & inuti
lem ſe reputare,apud paucos inuenitur
Non omnes pacifici qui domeſtici, nec
omnes amici qui videntur. Habet vera
amicitia nonnunquam obiurgationem:
adulationem nunquam: leuius reor ve-
recũdia apud homines periclitari, quàm
condemnari apud Deum ſilentio veri,
taciturnitate & abſconſione iuſtitiæ.
Quid iuſtius, quid iocundius, vt quem
reprehendere intendis, plus commen-
des: vt præconiis pro conuiciis vtaris
neſcius:& volens detrahere laudes inui-
tus? At ego nec indignis vituperationi-
bus moueor: nec indebitas recipio lau-
des. Res plena æquitate & laude digna:
vt de mendacio nemo lucretur. Quid
magis contra rationem quàm rationem
ratione conari tranſcendere? Et quid ma
gis cõtra fidem credere nolle, quicquid
ratione non poſſit attingere? Malum ſi
comprimas tuum, reputabitur tibi ad
iuſtitiam, ſi alienum ad gloriam, nec
ſterilis verecundia grata eſt: nec humi-
litas

litas pręter veritatem laudabilis. Humana temeritas audet reprehendere, quod minimè comprehendere valet: sic se habent mortaliũ corda: quod scimus cùm necesse non est: in necessitate nescimus. Nihil excipitur, vbi distinguitur nihil. In alto non altum sapere, sed humilibus consentire, nil Deo charius, nil rarius apud homines. Interest ad dandam rerum certitudinem quid incerta iactet opinio: quidq́; opus euidens reddat indubitatum. Quod autem certius probamus, hoc & prædicamus securius. Soli filij iræ non sentiunt, nec tristantur tristibus: sed lætantur & exultant in rebus pessimis. Legi apud quẽdam sapientem: Non est vir fortis, cui non crescit animus in ipsa rerum difficultate. Ego autem dico fideli homini magis & inter flagella fidendum. Pij cordis est cedere importunitati, quæ ad id quod oportet adduci non patitur. Nemo (vt ait beatus Ambrosius) inuitus benefacit, etiam si bonum est quod facit, quia nihil prodest spiritus timoris, vbi non est spiritus charitatis. Non est parum periculi scientiæ surripi, & zelum dormire: illud excusatur ignorantia: hoc negligentia inexcusabile facit. Ego plagis conscientiæ meæ

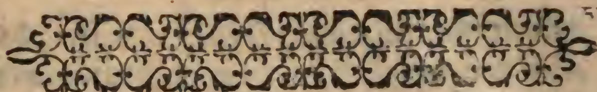
nullum iudico accommodatius medicamentum probris & contumeliis. Superbis resistere & humilibus dare gratiam, familiare est domino. Non debet esse par pœna, vbi dispar est causa. Inter bonos bonum est esse salutem: habet inter malos verò & laudem. Illud tantæ felicitatis est, quantæ & securitatis: hoc tantæ virtutis, quantæ & difficultatis. Nec nouum nec mirum est humanum animum, posse falli vel fallere. Cauendum & hoc & illud: quia vtrobique periculum.

Habes, lector suauissime, mellifluos diui Bernardi flores: in quibus optima quæque ex operibus eius studiosissimè excerpta reconduntur: proinde si omnia eius sanctissimi viri scripta bona sunt, hæc optima esse æquissimo iure dixeris. De quibus summas omnipotenti Deo gratias ages. Vale.

Florida mellifluì Bernardi prata peragrans,
Hinc tibi nectareas collige lector opes.

INDEX

INDEX SINGVLARIVM materiarum, quæ in his decem libris continentur.

Primus numerus librum, alter verò paginam indicat.

Condi

Curioſitas

continen

Gratia

Humilit

Mors

Paup

Præs

Sen

FINIS.

